

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

**İŞSİZLİĞİN ÜNİVERSİTE MEZUNU GENÇ BİREYLER
ÜZERİNDEKİ PSİKOSOSYAL ETKİLERİ, GELECEĞE
YANSIMALARI VE KORUYUCU BİR FAKTÖR OLARAK
ALGILANAN SOSYAL DESTEK**

Melih Onur ERDOĞAN

Doktora Tezi

Ankara, 2023

İŞSİZLİĞİN ÜNİVERSİTE MEZUNU GENÇ BİREYLER ÜZERİNDEKİ PSİKOSOSYAL
ETKİLERİ, GELECEĞE YANSIMALARI VE KORUYUCU BİR FAKTÖR OLARAK
ALGILANAN SOSYAL DESTEK

Melih Onur ERDOĞAN

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2023

KABUL VE ONAY

Melih Onur ERDOĞAN tarafından hazırlanan “İşsizliğin Üniversite Mezunu Genç Bireyler Üzerindeki Psikososyal Etkileri, Geleceğe Yansımaları Ve Koruyucu Bir Faktör Olarak Algılanan Sosyal Destek” başlıklı bu çalışma, 25 Mayıs 2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Eda PURUTÇUOĞLU (Başkan)

Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN (Danışman)

Prof. Dr. Filiz YILDIRIM (Üye)

Doç. Dr. Seda ATTEPE ÖZDEN (Üye)

Dr. Öğretim Üyesi Ferhat TOPER (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ..... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

29 / 05 / 2023

Melih Onur ERDOĞAN

¹“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığımı beyan ederim.

Melih Onur ERDOĞAN

TEŞEKKÜR

Çalışmamın en başından itibaren bilgisi, tecrübesi, donanımı ve nezakatiyle bana her aşamada yol gösteren, engin akademik bilgisiyle zorlandığım her konuda bana samimiyetle destek olan değerli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN'a bütün içtenliğimle teşekkür ederim.

Tez izleme sürecinde yer alan ve kıymetli katkılarıyla çalışmamın bütün süreçlerinde beni yönlendiren ve değerli katkılar sunan hocalarım Prof. Dr. Ercüment ERBAY ve Doç. Dr. Seda ATTEPE ÖZDEN'e, savunma jürimde yer alarak çalışmamı tüm yönleriyle gözden geçiren ve var olan eksiklikleri belirterek nitelikli bir çalışma ortaya çıkmasına katkı sunan değerli hocalarım Prof. Dr. Filiz YILDIRIM'a, Prof. Dr. Eda PURUTÇUOĞLU'na, ve Dr. Öğrt. Üyesi Ferhat TOPER'e teşekkürlerimi sunarım.

Bu tezin odak noktasını oluşturan, değerli görüşleri ile araştırmanın nitelikli sonuçlar vermesine olanak tanıyan üniversite mezunu genç işsizlere özellikle teşekkürlerimi iletmek isterim. Umarım mezun oldukları alanlarda en kısa sürede hakettikleri istihdam imkânlarına kavuşurlar.

Uzun soluklu bu tez aşamasında beni her zaman destekleyen, karar veremediğim noktalarda tecrübesi, bilgisi ve birikimiyle beni yönlendiren değerli Genel Müdür Yardımcımız Şuayip TUNÇAL'a, kendi doktora tecrübelerinden yararlanmama imkân sağlayan ve takıldığım her noktada bana destek veren, çalışmama ilişkin kıymetli görüşlerini benimle paylaşan Dr. Ali Osman ÖZPOLAT ve Dr. Dursun AYAN'a teşekkür ederim.

Son olarak ise bütün eğitim hayatım boyunca beni destekleyen, iyi bir eğitim almama fırsat sağlayan, eğitim hayatım boyunca hep yanımda olan, doktora sürecinde desteklerini bir gün dahi esirgemeyen annem Sümbül ERDOĞAN'a, babam Ali ERDOĞAN'a, kardeşim Melike ERDOĞAN'a ve doktora sürecinde tüm zahmetlerime katlanan, bana her zaman destek olan ve moral veren kıymetli eşim Şükriye Nur ERDOĞAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖZET

ERDOĞAN, Melih Onur. *İşsizliğin Üniversite Mezunu Genç Bireyler Üzerindeki Psikososyal Etkileri, Geleceğe Yansımaları ve Koruyucu Bir Faktör Olarak Algılanan Sosyal Destek*, Doktora Tezi, Ankara, 2023

Genç işsizliği, dünyanın her bölgesinde en temel sosyal politika alanlarından birini teşkil etmektedir. Literatürdeki pek çok çalışma, genç işsizliğinin yalnızca bir sosyal sorun olmadığını, pek çok psikososyal sorunu da beraberinde getirdiğini göstermektedir. Yapılan bu çalışmada da Türkiye’deki genç işsizliğine yönelik bir projeksiyon oluşturulmaya çalışılmış, genç işsizliğinin gençler üzerindeki psikososyal sonuçlarının neler olduğunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Bununla birlikte konunun daha iyi kavranabilmesi için genç işsizliğinin nedenleri ortaya konulmuştur.

Karma metot olarak tasarlanan araştırma sürecinde Ankara ili, araştırmanın evreni olarak belirlenmiş, DAS-21 Ölçeği Kısa Formu, Beck Umutsuzluk Ölçeği ve Algılanan Sosyal Destek Ölçeği’nin kullanıldığı nicel bölümde 391 kişilik bir örnekleme çalışılmış, nitel bölümde ise 46 genç işsizle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilerek veri toplama süreci sonlandırılmıştır.

Yapılan araştırma neticesinde Ankara’daki genç işsizlerin üniversite tercih sürecinde yeterli rehberlik alamaması, istihdam olanaklarını düşünmeden üniversite bölüm tercihi yapmaları, lisans eğitimi sürecinde kendilerini geliştirememeleri, lisans eğitimlerinin kalabalık sınıf ortamlarında ve teorik ağırlıklı olarak gerçekleştirilmesi ile küçük şehirde yaşamalarının işsiz olmalarına yol açan en temel nedenler olduğu bulgulanmıştır. Diğer taraftan genç işsizlerin işsiz olmalarına paralel olarak depresyon, anksiyete, stres ve umutsuzluk düzeylerinin genel olarak yüksek olduğu, algılanan sosyal destekle işsizliğin verdiği olumsuz duygudurumun azaldığı, işsizlik süresinin uzamasıyla psikososyal sorunların anlamlı pozitif bir korelasyona sahip olduğu, düşük sosyoekonomik koşulların ise işsizlik deneyiminin olumsuz etkilerinin gücünü artırdığı keşfedilmiştir.

Gerçekleştirilen bu çalışma, genç işsizliğini sosyal hizmet perspektifiyle ele alarak literatürdeki diğer çalışmalardan ayrılmakta, sistemik bir bakış açısıyla yukarıdaki

bulguların sosyal politik açıdan bir değerlendirmesini içermektedir. Buna göre; lisans eğitimi sürecinde müfredatın pratik hayata uyumunun artırılması, yabancı dil ve bilgisayar öğreniminin etkin bir şekilde eğitim sürecine içerilmesi, staj olanaklarının artırılması, sosyal olanakların lisans eğitimi sonrasında da bir süre daha devam etmesi ve istihdam planlamasının mezuniyet sayı ve ağırlığına uygun olarak gerçekleştirilmesi başlıca sosyal politika önerileri arasında yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: İşsizlik, Genç İşsizliği, Psikososyal Sorunlar, Sosyal Hizmet, Sosyal Politika

ABSTRACT

ERDOĞAN, Melih Onur. *The Psychosocial Effects of Unemployment on Young Graduate Individuals, Its Implications for the Future, and the Perceived Social Support as a Protective Factor* PhD Thesis, Ankara, 2023

Youth unemployment is one of the most fundamental social policy areas in every region of the world. Numerous studies in the literature have shown that youth unemployment is not just a social problem, but also brings with it many psychosocial issues. This study attempts to create a projection for youth unemployment in Turkey and aims to determine the psychosocial consequences of youth unemployment on young people. Furthermore, the causes of youth unemployment have been identified to better understand the subject.

In the research process, designed as a mixed-method study, Ankara was determined as the universe of the research. In the quantitative section, a sample of 391 people was studied using the Short Form of DAS-21 Scale, Beck Hopelessness Scale, and Perceived Social Support Scale. In the qualitative section, in-depth interviews were conducted with 46 unemployed young people, and the data collection process was completed.

As a result of the research, it was found that the main reasons for the unemployment of young people in Ankara were inadequate guidance during the university selection process, choosing a university department without considering employment opportunities, failing to develop themselves during their undergraduate education, and the fact that undergraduate education is carried out in crowded and theoretical classrooms, as well as living in a small town. On the other hand, it was discovered that depression, anxiety, stress, and hopelessness levels were generally high among young unemployed people, and the negative emotional state caused by unemployment decreased with the perceived social support. The length of unemployment had a significant positive correlation with psychosocial problems, while low socioeconomic conditions increased the negative effects of the unemployment experience.

This study differentiates itself from other studies in the literature by considering youth unemployment from a social work perspective and includes a systemic evaluation of the

above findings from a social policy perspective. Accordingly, the main social policy recommendations include increasing the practical adaptation of the curriculum to real life during the undergraduate education process, effectively incorporating foreign language and computer learning into the education process, increasing internship opportunities, maintaining social opportunities after graduation, and planning employment in line with graduation numbers and weights.

Keywords: Unemployment, Youth Unemployment, Psychosocial Problems, Social Work, Social Policy

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xxi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xxvi
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN TASARIMI.....	3
1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	3
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI	6
1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	8
1.4. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI	9
1.5. ARAŞTIRMANIN TANIMLARI	10
1.6. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	10
2. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE	11
2.1. İŞSİZLİK	11

2.1.1. İşsizliğin Tanımı ve Kapsamı	13
2.1.1.1. İşsizlik Türleri	14
2.1.1.1.1. Açık İşsizlik ve Gizli İşsizlik	14
2.1.1.1.2. İradi İşsizlik	15
2.1.1.1.3. Gayri İradi İşsizlik	17
2.1.1.1.4. Yapısal İşsizlik	17
2.1.1.1.5. Mevsimsel İşsizlik	18
2.1.1.1.6. Doğal İşsizlik	19
2.1.1.1.7. Konjonktürel İşsizlik	20
2.1.2. İşsizliğin Dünyada ve Türkiye'deki Görünümüne Genel Bakış	21
2.2. BİR OLGU OLARAK GENÇ İŞSİZLİĞİ	28
2.2.1. Genç İşsizliğinin Tanımı ve Kapsamı	28
2.2.2. Genç İşsizliğinin Nedenleri ve Yapısı	31
2.2.2.1. Eğitim Durumuna Göre Genç İşsizlik	31
2.2.2.2. İş Arama Sürecine Göre Genç İşsizlik	32
2.2.2.3. Aradıkları İşin Türüne Göre Genç İşsizlik	33
2.2.2.4. İşsizlik Nedenlerine Göre Genç İşsizliği	34
2.2.2.5. Yaş Gruplarına Göre Genç İşsizlik	35
2.2.2.6. Kent-Kır Ayrımına Göre Genç İşsizlik	36
2.2.3. Dünyada ve Türkiye'de Genç İşsizliği	37
2.3. GENÇ İŞSİZLİĞİ VE SOSYAL HİZMET	42

2.3.1. Psikososyal Bir Sorun Olarak Genç İşsizliği.....	42
2.3.1.1. Algılanan Sosyal Destek	44
2.3.1.2. Umutsuzluk	45
2.3.1.3. Depresyon-Anksiyete-Stres	46
2.3.2. Sosyal Hizmet Kuramları Çerçevesinde Genç İşsizliği.....	48
2.3.2.1. Sistem Teorisi	58
2.3.2.2. Güçlendirme Kuramı.....	61
2.3.2.3. Baskı Karşıtı Uygulama	65
2.3.2.4. Feminist Kuram.....	69
2.3.2.5. Kanıta Dayalı Uygulama.....	73
3. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	77
3.1. EVREN VE ÖRNEKLEM.....	80
3.1.1. Basit Tesadüfi Örneklem	85
3.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	86
3.2.1. Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ).....	86
3.2.2. Beck Umutsuzluk Ölçeği	87
3.2.3. Depresyon Anksiyete ve Stres Ölçeği (DASS 21) Türkçe Kısa Formu	87
3.3. VERİLERİN ANALİZİ (DEĞERLENDİRİLMESİ)	88
4. BÖLÜM: BULGULAR.....	90
4.1. NİCEL BULGULAR.....	90
4.1.1. Katılımcıların Frekans Dağılımları.....	91

4.1.2. Katılımcıların Aylık Gelir Durumu	99
4.1.3. Katılımcıların Yabancı Dil Bilgisi.....	101
4.1.4. Katılımcıların Mezuniyet Yılı ve İş Deneyimleri Arasındaki İlişki	103
4.1.5. Katılımcıların İşsizlik Süresi ile İlişkili Değişkenler.....	105
4.1.6. Ölçeklere Verilen Yanıtlara İlişkin İstatistikler.....	110
4.1.7. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Ölçeklere Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması.....	130
4.1.8. Katılımcıların Aylık Gelirlerine Göre Ölçeklere Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması.....	131
4.1.9. Katılımcıların İş Deneyimine Göre Ölçeklere Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması.....	134
4.1.10. Katılımcıların Staj Deneyimlerine Göre Ölçeklere Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması.....	136
4.1.11. Katılımcıların İşsizlik Süresine Göre Ölçeklere Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması.....	137
4.1.12. Katılımcıların Mali Destek Alma Durumuna Göre Ölçeklere Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması.....	146
4.1.13. Katılımcıların Kümeleme Analizine Yönelik Sonuçları.....	147
4.1.14. Lojistik Regresyon Analizi Sonuçları.....	150
4.1.15. Chaid Analizi Sonuçları.....	154
4.2. NİTEL BULGULAR.....	158
4.2.1. Bölüm Tercihi	158
4.2.1.1. Tercih Sürecinde İş Bulmaya İlişkin Düşünceler.....	159

4.2.1.2. Bölüm Değişirme Süreci	162
4.2.1.3. İstenen Bölümü Kazanamama.....	166
4.2.1.4. Çevrenin Etkisi.....	169
4.2.1.4.1. Aile ve Akraba Etkisi	170
4.2.1.4.2. Arkadaş Etkisi	171
4.2.1.4.3. Rehber Öğretmenin Etkisi	172
4.2.1.4.4. Diğer İnsanların Etkisi.....	173
4.2.1.4.5. Katılımcının Çevresini Gözlemlemesi	174
4.2.2. Üniversite Sürecinde Bireyin Kendini Geliştirmesine Yönelik Faaliyetleri	174
4.2.2.1. Staj Faaliyetleri	175
4.2.2.2. Gönüllülük Faaliyetleri	179
4.2.2.3. Kültür-Sanat Faaliyetleri.....	181
4.2.2.4. Dil Eğitimleri	182
4.2.2.5. Diğer Kurs ve Eğitim Faaliyetlerine Katılım.....	183
4.2.3. Üniversiteden Mezun Olma Süreci.....	187
4.2.4. Mezuniyet Sonrası İş Arama Süreci	188
4.2.4.1. İş Arama Sürecinde Yaşanan Güçlükler	189
4.2.4.2. İş Arama Sürecinde Başvurulan Hizmetler.....	191
4.2.4.2.1. Yurtiçinde İş Arama Süreçleri.....	191
4.2.4.2.2. Yurt Dışında İş Arama Süreçleri	192
4.2.4.3. Kolayca İş Bulma.....	193

4.2.4.3.1. Aile-Akrabalar Sayesinde İş Bulma	193
4.2.4.3.2. Kendi İmkânlarıyla İş Bulma	193
4.2.4.3.3. Sosyal Ağ	194
4.2.4.3.4. Düşük Ücretli İşlerde Çalışma Fırsatları	195
4.2.4.4. Sınavlara Hazırlık.....	195
4.2.4.5. İkinci Bir Üniversite Okuma İsteği-Düşüncesi	196
4.2.5. İşsizliğin Nedenlerine İlişkin Düşünceler.....	198
4.2.5.1. Kendi Mesleğine İlişkin İş Bulamama.....	200
4.2.5.2. Açık Öğretim Fakültelerinde Eğitim Almış Olma	202
4.2.5.3. Eğitim Sürecine Yönelik Eleştiriler	203
4.2.5.3.1. Eğitim ile Meslek Sürecinin Uyumsuzluğu.....	204
4.2.5.3.2. Lisans Sürecinde Pratik Ağırlığın Olmaması	205
4.2.5.3.3. Eğitim Sürecinde Verilen Dil Eğitimlerinin Yetersizliğine Yönelik Algı.....	206
4.2.5.3.4. Lisans Eğitimi Sürecinde Konuların Yetersizliği-Eksikliği	207
4.2.5.3.5. Lisans Öğretimi Sürecinin Fazla Yoğun ve Dönemlerin Kısa Oluşu	209
4.2.5.3.6. Lisans Eğitiminde Akademik Personel Sayısının Yetersizliği.....	209
4.2.5.3.7. Lisans Eğitimi Sürecinde Yetersiz Yönlendirilme	210
4.2.5.3.8. Sınıfların Kalabalık Olması.....	211
4.2.5.4. İş Arama Sürecine Geç Başlama.....	212

4.2.5.5. İş Deneyiminin Olmaması.....	213
4.2.5.6. Küçük Şehirde Eğitim Almış Olma	214
4.2.5.7. Bireyin Kendi Bölümünde Çok Fazla Mezunun Olması	216
4.2.5.8. Referans Eksikliği	217
4.2.5.9. Aranılan Kriterlere Uygun İş Bulamamak-Seçici Olmak	218
4.2.5.10. Düşük Personel İstihdamı	223
4.2.5.11. İş Beğenmemek	227
4.2.5.12. Sınavlar	231
4.2.5.13. Kararsızlık	233
4.2.5.14. Kendini Geliştirmemek	234
4.2.5.15. Dil Eksikliği	237
4.2.5.16. Refah Durumunun İyi Olması	239
4.2.5.17. Cinsiyet Ayrımcılığı	240
4.2.5.18. Güncel Ekonomik Konjonktür	241
4.2.5.19. Düşük Meslekî Aidiyet	243
4.2.5.20. Alanına Çok Fazla Talep Olması	243
4.2.6. İşsizliğin Sonuçları	244
4.2.6.1. İşsizliğin İşsiz Olan Birey Üzerindeki Etkileri	246
4.2.6.1.1. İşsizliğin Fiziksel Sonuçları	246
4.2.6.1.1.1. Yeme Bozuklukları	247
4.2.6.1.1.2. Ağrılar	248

4.2.6.1.1.3. Uyku Bozuklukları.....	248
4.2.6.1.1.4. Halsizlik.....	249
4.2.6.1.1.5. Mide Rahatsızlıkları.....	249
4.2.6.1.2. İşsizliğin Ekonomik Sonuçları	250
4.2.6.1.3. İşsizliğin Psikolojik Sonuçları.....	253
4.2.6.1.3.1. Yalnızlık Algısı.....	261
4.2.6.1.3.2. Başkalarına Yük Olma Korkusu	265
4.2.6.1.3.3. Çaresizlik	267
4.2.6.1.3.4. Umutsuzluk.....	269
4.2.6.1.3.5. Özgüveni Düşürme	270
4.2.6.1.3.6. Kaygı.....	271
4.2.6.1.3.7. Gerginlik	274
4.2.6.1.3.8. Asosyalleşme	274
4.2.6.1.3.9. İntihar Düşünceleri	276
4.2.6.2. İşsizliğin İşsiz Olan Bireyin Kişilerarası İlişkilerine Olan Etkileri	277
4.2.6.2.1. İşsizliğin İşsiz Birey ile Aile Üyeleri Arasındaki İlişkilere Olan Etkisi	277
4.2.6.2.1.1. Hane Gelirine Olan Etkisi.....	278
4.2.6.2.1.2. Ebeveyn-Genç Çatışmasını Artırıcı Etkisi.....	278
4.2.6.2.2. İşsizliğin İşsiz Birey ile Akranları Arasındaki İlişkilere Olan Etkisi	279

4.2.6.2.3. İşsizliğin İşsiz Bireyin Romantik İlişkilerine Olan Etkisi.....	280
4.2.6.2.3.1. Evliliği Erteleme	280
4.2.6.2.3.2. Çatışmalara Neden Olma	282
4.2.6.3. İşsizliğin Geleceğe Yönelik Bakış Açısına Etkisi.....	282
4.2.7. İşsizliğin Olumsuz Etkilerini Artıran Faktörler	284
4.2.7.1. Aile ve Çevre Baskısı.....	284
4.2.7.1.1. Çevrenin İş Konusunu Sıklıkla Sorması	288
4.2.7.1.2. Ekonomik Yönden Ebeveynlere Bağlı Olma	289
4.2.7.1.3. İş Beğenmemeye Yönelik Suçlamalar.....	290
4.2.7.2. Rol ve Sorumluluklarını Yerine Getirememe Düşüncesi.....	291
4.2.7.3. Olumsuz Duygudurum.....	292
4.2.7.3.1. Düşük Özgüven	293
4.2.7.3.2. Umutsuzluk	293
4.2.7.3.3. Düşük Sosyal Destek Algısı	294
4.2.7.3.4. Yüksek Stres Düzeyi	295
4.2.7.3.5. Yüksek Kaygı Düzeyi	295
4.2.7.3.6. Yetersizlik Hissi	297
4.2.7.3.7. Suçluluk Duygusu	298
4.2.7.4. Atamalara İlişkin Belirsizlikler	299
4.2.7.5. Alanında İş Bulma Umudunun Olmaması	299
4.2.8. İşsizliğin Olumsuz Etkilerini Azaltan Faktörler	300

4.2.8.1. Yüksek Hane Geliri.....	300
4.2.8.2. Psikolojik Sağlamlık	301
4.2.8.3. Yüksek Sosyal Destek Algısı	302
4.2.8.4. Profesyonel Destek Almak.....	309
4.2.8.5. İş Bulma Umudunun Varlığı.....	309
4.2.8.5.1. Kendini Geliştirecek Alanlarda Çalışmalara Devam Etme	312
4.2.8.6. Çalışma Alanlarında Seçici Davranmamak	313
4.2.9. İşsizlik Sonrası İş Bulma Çabaları.....	314
4.2.9.1. Yabancı Dil Eğitimi Alma	315
4.2.9.2. Çevreden Destek Alma	316
4.2.10. Gelecek Planları.....	316
4.2.10.1. Memur Olma Planı.....	317
4.2.10.2. Yurtdışına Çıkma Planı	318
4.2.10.3. Evlenme Planı	321
4.2.10.4. Daha Büyük Bir Şehre Taşınma Planı	322
4.2.10.5. Yüksek Lisans Yapma Planı	322
4.2.10.6. İkinci Bir Örgün Lisans Programı Okuma Planı.....	324
4.2.10.7. Dil Öğrenme Planı.....	324
4.2.10.8. Yurtiçinde Kalma Planı.....	325
4.2.10.9. Açık Öğretim Okuma Planı.....	325
4.2.11. Öneriler	326

4.2.11.1. Gençlere ve Diğer İşsiz Bireylere Yönelik Öneriler	327
4.2.11.1.1. Sevilen Bölümlerde Okumaya Yönelik Öneriler	327
4.2.11.1.2. Meslek Edinebilecekleri Bölümleri Tercih Etme	330
4.2.11.1.3. Öz Farkındalık	330
4.2.11.1.4. Uzun Vadeli Düşünme ve İş Olanaklarını İyi Araştırma	331
4.2.11.1.5. Gerçekçi Olma	332
4.2.11.1.6. Yazılım Bölümlerini Tercih Etme	332
4.2.11.1.7. Ön Lisansın Aksine Lisans Bölümü Tercih Etme	333
4.2.11.1.8. Geleceğe İlişkin Umutlu Olma	333
4.2.11.1.9. İstedikleri Bölümü Kazanana Kadar Ders Çalışma	333
4.2.11.2. Politika Önerileri	334
4.2.11.2.1. Ek Atamalar	334
4.2.11.2.2. Öğrenci Sayısının Azaltılması	335
4.2.11.2.3. Yabancı Dil Eğitiminin Güçlendirilmesi	335
4.2.11.2.4. Lisans Eğitim Sürecinde Pratik Ağırlığın Artırılması	335
TARTIŞMA	337
SONUÇ	360
ÖNERİLER	375
KAYNAKÇA	391

EK 1: GÖRÜŞME FORMLARI 423

EK 2: ETİK KURUL İZİNİ.....431

EK 3: ORJİNALLİK RAPORU 432

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. G20 Ülkelerinde İşsizlik Oranı*	22
Tablo 2: Bazı Uluslararası Kuruluşların Referans Verdikleri Gençlik Yaş Aralıkları* ..	29
Tablo 3: G20 Ülkelerinde Genç İşsizlik Oranları*	38
Tablo 4: Türkiye ve Ankara’da 2019 Yılında İşgücü Durumu Tablosu	81
Tablo 5: En Az Önlisans Mezunlarının İşgücü Durumu Tablosu.....	82
Tablo 6: Araştırmanın Evreni.....	84
Tablo 7: Yaş Dağılımı	91
Tablo 8: Cinsiyet Dağılımı.....	91
Tablo 9: Medeni Durum Dağılımı	92
Tablo 10: Çocuk Sayısı Dağılımı.....	92
Tablo 11: Yaşanan Yer Dağılımı	93
Tablo 12: Ankara’da Yaşama Süresi Dağılımı	93
Tablo 13: İkamet Edilen İlçe Dağılımı.....	94
Tablo 14: Eğitim Durumu Dağılımı.....	95
Tablo 15: Anne Eğitim Durumu Dağılımı	95
Tablo 16: Baba Eğitim Durumu Dağılımı.....	96
Tablo 17: Birlikte Yaşanan Kişilerin Dağılımı	96
Tablo 18: Mezun Olunan Lise Türü Dağılımı.....	97
Tablo 19: Mezun Olunan Alan.....	98

Tablo 20: Bilgisayar Bilgisi Dağılımı	99
Tablo 21: Aile Aylık Gelir Dağılımı	99
Tablo 22: Aile Aylık Gelir Dağılımı ile Değişkenler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	100
Tablo 23: Bilinen Yabancı Dil Sayısı Dağılımı	101
Tablo 24: Yabancı Dil Bilgisi Dağılımı	102
Tablo 25: Bilinen Yabancı Dil Sayısı ile Yabancı Dil Bilgisi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	102
Tablo 26: Üniversiteden Mezun Olunan Yıl Dağılımı	103
Tablo 27: İş Deneyimi Olma Durumu Dağılımı	103
Tablo 28: İş Deneyimi ile Üniversite Mezuniyet Yılı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	104
Tablo 29: Mezun Olunan Alan ile İlgili Staj Yapma Durumu Dağılımı	105
Tablo 30: İşsizlik Süresi Dağılımı	105
Tablo 31: Mali Destek Alma Durumu Dağılımı	106
Tablo 32: İşsizlik Süresi ile Mali Destek Alma Durumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	106
Tablo 33: Mali Destek Alınan Kişilerin Dağılımı	107
Tablo 34: İşsizlik Süresi ile Çeşitli Değişkenler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	108
Tablo 35: DAS Ölçeği Değişkenlerine Ait Betimsel İstatistikler	110
Tablo 36: Cinsiyete Göre DAS-21 Ölçeği Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler	111

Tablo 37: İşsizlik Süresine Göre DAS Ölçeği Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler	112
Tablo 38: Mali Destek Alıp Almama Durumuna Göre DAS-21 Ölçeği Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler	113
Tablo 39: Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Değişkenlerine Ait Betimsel İstatistikler .	114
Tablo 40: Cinsiyete Göre Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler.....	115
Tablo 41: İşsizlik Süresine Göre Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler.....	116
Tablo 42: Mali Destek Alıp Almama Durumuna Göre Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler	118
Tablo 43: Beck Umutsuzluk Ölçeği Değişkenleri Ait Betimsel İstatistikler	119
Tablo 44: Cinsiyete Göre Beck Umutsuzluk Ölçeği Envanteri Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler.....	120
Tablo 45: İşsizlik Süresine Göre Beck Umutsuzluk Ölçeği Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler.....	121
Tablo 46: Mali Destek Alıp Almama Durumuna Göre Beck Umutsuzluk Ölçeği Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler	123
Tablo 47: DAS ve Umutsuzluk Düzeyleri	125
Tablo 48: DAS, Algılanan Sosyal Destek ve Umutsuzluk Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikler ve Normallik Testi.....	126
Tablo 49: DAS, Algılanan Sosyal Destek ve Umutsuzluk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	127
Tablo 50: DAS, Algılanan Sosyal Destek ve Umutsuzluğun Yaş Açısından İncelenmesi	129

Tablo 51: DAS, Algılanan Sosyal Destek ve Umutsuzluğun Cinsiyet Açısından İncelenmesi	130
Tablo 52: DAS, Algılanan Sosyal Destek ve Umutsuzluğun Ailenin Aylık Geliri Açısından İncelenmesi	131
Tablo 53: Katılımcıların Aylık Gelirleri ve Ölçeklere Verdikleri Yanıtlara Yönelik Homojenlik Testi.....	132
Tablo 54: Katılımcıların Aylık Gelirleri ve Ölçeklere Verdikleri Yanıtlara Yönelik Sidak Çoklu Karşılaştırma Testi	133
Tablo 55: DAS, Algılanan Sosyal Destek ve Umutsuzluğun İş Deneyimi Olma Durumu Açısından İncelenmesi	134
Tablo 56: DAS, Algılanan Sosyal Destek ve Umutsuzluğun Mezun Olunan Alanla İlgili Staj Yapma Durumu Açısından İncelenmesi	136
Tablo 57: DAS, Algılanan Sosyal Destek ve Umutsuzluğun İşsizlik Süresi Açısından İncelenmesi	137
Tablo 58: Katılımcıların İşsizlik Süresi ve Ölçeklere Verdikleri Yanıtlara Yönelik Homojenlik Testi.....	140
Tablo 59: Katılımcıların İşsizlik Süresi ve Ölçeklere Verdikleri Yanıtlara Yönelik Games-Howell ve Sidak Çoklu Karşılaştırma Testleri	141
Tablo 60: Katılımcıların Mali Destek Alma Durumu ve Ölçeklere Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılmasına Yönelik Mann-Whitney U Testi	146
Tablo 61: Kümeleme Analizi Sonuçları.....	147
Tablo 62: Kümeleme Analizine İlişkin ANOVA Testi Sonuçları	148
Tablo 63: Kümeler ile Değişkenlerin İlişkisine Yönelik Ki-Kare Testi	148
Tablo 64: Bağımlı Değişken	150

Tablo 65: Model İstatistikleri.....	151
Tablo 66: Model Özeti	152
Tablo 67: Regresyon Katsayıları.....	152
Tablo 68: Chaid Analizine İlişkin Değişkenler.....	154
Tablo 69: Kümeleme Başarı Oranları	155
Tablo 70: Kümeleme Analiz Sonuçları.....	156

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Bazı G20 Ülkelerinde 10 Yıllık İşsizlik Oranları *	25
Şekil 2: Türkiye’de İşsizliğin İşsizlik Türlerine Göre Dağılımı	27
Şekil 3: Bazı G20 Ülkelerinde 10 Yıllık Genç İşsizlik Oranları *	39
Şekil 4: Dünyada 10 Yıllık Uzun Dönem İşsizlik Oranları *	40
Şekil 5: 2017 Verilerine Göre OECD Ülkelerinde Meslekî Eğitim Alan Öğrencilerin Lise Çağındaki Toplam Öğrencilere Oranı *	41
Şekil 6: Nitel Araştırma Temaları	158
Şekil 7: Bölüm Tercihi Temasının Alt Temaları	159
Şekil 8: Üniversite Sürecinde Bireyin Kendini Geliştirmesine Yönelik Faaliyetleri Temasının Alt Temaları	175
Şekil 9: Mezuniyet Sonrası İş Arama Süreci Temasının Alt Temaları	189
Şekil 10: İşsizliğin Nedenlerine İlişkin Düşünceler Temasının Alt Temaları	199
Şekil 11: İşsizliğin Sonuçları Temasının Alt Temaları	245
Şekil 12: İşsizliğin Olumsuz Etkilerini Artıran Faktörler Temasının Alt Temaları	284
Şekil 13: İşsizliğin Olumsuz Etkilerini Azaltan Faktörler Temasının Alt Temaları	300
Şekil 14: İşsizlik Sonrası İş Bulma Çabaları Temasının Alt Temaları	315
Şekil 15: Gelecek Planları Temasının Alt Temaları	317
Şekil 16: Öneriler Temasının Alt Temaları	326

Şekil 17: Mevcut Araştırmanın Literatürdeki Bulgularla Örtüşen Psikososyal Sorunlar Haritası	346
Şekil 18: İşsizliğin Olumsuz Etkilerini Azaltan Faktörlere İlişkin Bütünleşik Sonuçlar	348
Şekil 19: Genç İşsizliğinin Nedenlerine Yönelik Araştırma Bulgularının Sistem Perspektifi Üzerinden Haritalandırılması.....	352
Şekil 20: Genç İşsizlerin Güçlü ve Güçsüz Olduğu Yönlerin Güçlendirme Perspektifiyle Haritalandırılması.....	354

GİRİŞ

Gençlik olgusu, tüm ülkeler için ilk sıralarda yer alan bir konu olup gençliğe sadece belli bir yaş diliminde yer alan bir grup olarak bakılmaması ve gençlik kavramının tüm boyutlarıyla ele alınması gerektiği hususu önem taşımaktadır. Bu nedenle gençlik kavramı birçok araştırmanın temel konusu olmuş ve farklı boyutlarla araştırılmaya tabi tutulmuştur.

İstihdam konusunun öznelere olan ve istihdama enerji ve hareketlilik katan gençler açısından istihdam sürecinde yer almak, gençlerin kendilerini topluma ispat edebilmeleri, kabullendirebilmeleri ve sosyal kimliklerini inşa edebilmeleri açısından çok önemlidir. Ülkelerin gelişmişlik düzeyi fark etmeksizin gençlerin istihdam sürecinde yer almalarının önemi artmaktadır. Gerek teknolojik gerekse de kültürel bağlamda sürekli değişen ve küreselleşen dünyada bu konu her geçen gün dikkate değer bir nitelik kazanmaktadır.

Konu bu kadar önemli olmasına rağmen gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere gençlerin özellikle de üniversite mezunu gençlerin istihdamı konusunda sorunlar yaşanmakta ve genç işsizliği niceliksel olarak her geçen gün artmaktadır.

Bunun yanı sıra nitelikli işsizlik olarak belirtilen üniversite mezunu genç işsizlerin sayısı da buna paralel olarak artmakta olup bu konu gelişmişlik düzeyine bakılmaksızın neredeyse her ülkenin önünde çözülmesi gereken bir problem olarak durmaktadır.

Bu çerçevede literatürde genç işsizlere yönelik enflasyon, büyüme, cari açık, ithalat gibi ekonomik temelli ve istihdam boyutlu birçok araştırma yapılmasına rağmen işsizliğin psikolojik, sosyal ve toplumsal boyutlarını inceleyen ve bu boyutlardan biri olan işsizliğin genç bireyler üzerindeki psikososyal etkilerine ilişkin az sayıda araştırma yapıldığı görülmüştür. Nitekim düzenli bir iş sahibi olamama sonucunda topluma katılım, ekonomik özgürlük ve kaliteli boş zaman etkinlikleri gibi çeşitli insani eylemler kesintiye uğrayabilmektedir.

Buradan yola çıkılarak yapılan bu araştırmanın temel amacı üniversite mezunu genç işsizlerin yaşadıkları psikososyal sorunların ortaya çıkarılarak bu sorunların ülkenin

geleceğine yansımalarına dair bir öngöründe bulunmaktır. Bu çerçevede yaşanan psikososyal sorunların tespiti kadar bu sorunların ülkenin geleceğine ne yönde etkilerinin olacağına da ortaya çıkarılması önem taşımaktadır. Çünkü işsizlik toplumsal olarak huzurun bozulmasına neden olacak ve bunun bir sonucu olarak toplumsal çözümler gerçekleşecektir. Aynı zamanda nitelikli genç işsizliğin yaygınlaşması ülkenin en önemli insan kaynağını oluşturan gençlerin ülkeyi terk ederek beyin göçü oluşmasına sebebiyet verecektir. Bu nedenle konunun geleceğe dair olumsuz yansımalarının ortaya çıkarılması politika yapıcıların bu konuda tedbirler alma sürecine katkı sağlayacaktır. Bununla birlikte gençlerin geleceklerine dair umutsuz olmaları onların buldukları topluma yeterince katkı sağlayamamalarına neden olacaktır.

Aynı zamanda bu araştırmada işsizliğe bir bütün olarak bakabilmek amacıyla işsizliğin nedenlerine ilişkin de bir değerlendirme söz konusudur. Bu kapsamda önce araştırmanın probleminde, amacından ve öneminden bahsedilerek araştırmaya dair genel bir çerçeve çizilmiştir. Daha sonra kuramsal çerçeve bölümünde literatür taraması yapılarak işsizlik, genç işsizliği kavramlarından ve bu kavramların teorik çerçevesinden bahsedilip temel sosyal hizmet kuramları çerçevesinde genç işsizliği olgusu ele alınmıştır.

Ardından yöntem bölümünde araştırmanın evren ve örnekleme ile veri toplama araçları hakkında bilgi verilmiş, araştırmanın uygulanma süreci detaylandırılmış ve verilerin analizine ilişkin kullanılan istatistiksel yöntemler açıklanmıştır. Bulgular kısmında da nicel araştırmada kullanılan sosyodemografik form ve ölçekler ile nitel araştırmada kullanılan yarı yapılandırılmış soru formu çerçevesinde ortaya çıkan veriler analiz edilmiştir. Bunun sonucunda ise elde edilen veriler bilgilere dönüştürülmüş ve bulgulara dair yorumlar yapılmıştır. Tartışma bölümünde gerek literatür taramasından elde edilen bilgiler gerekse de araştırma sonuçlarından elde edilen bulgular sosyal hizmet perspektifiyle değerlendirilmiştir.

Son olarak sonuç bölümünde ise araştırmanın sonuçları özet olarak maddeler halinde sunulmuş, öneriler bölümünde politika yapıcılara, araştırmacılara, ailelere, üniversitelere, akademisyenlere ve gençlere sosyal hizmet perspektifinden mikro, mezo ve makro düzeyde öneriler sunularak çalışma sonlandırılmıştır.

1. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN TASARIMI

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Tüm dünyada olduğu gibi işsizlik, Türkiye'nin de büyük problemleri arasında yer almaktadır. 1980 ve 1990'ların kısa bir döneminde kısmi bir azalma olduğu görülse de bunun dışında, işsizlik oranları 1960'lardan itibaren ülkemizde devamlı bir artış göstermektedir (Ansal, 2000).

İşsizlik sayılarının artmasına neden olan dünya ekonomisinde görülen küçülme sürekli devam etmektedir. Bu durumdan özellikle gençler iş piyasasına girmeye hazırlanırken çok daha fazla etkilenmektedirler. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) 2016 yılında dünya istihdamına ilişkin yayınladığı raporda, gençlerin küresel işgücüne katılım oranlarının uzun süreli bir düşüş eğilimi gösterdiğini, 2000 yılında %53.6 olan katılımın 2016 yılında %45.8'e gerilediğini tespit etmiştir (ILO, 2016).

2016'da dünyadaki toplam işgücünün sadece %15'ini ve çalışma çağındaki nüfusun %21'ini temsil eden gençler, küresel ölçekte işsizlerin %35'ini oluşturmaktadır (ILO, 2016). Türkiye, 1950'den 2023'e gelen dönemde, genç nüfusun yoğun olduğu ülkelerin başında gelmektedir. Bu nedenle önemli bir bölümünü 15–24 yaş arası gençlerin oluşturduğu nüfus, Türkiye'de hem işgücünün hem de işsizlerin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu grup çalışmayan, eğitim (örgün veya yaygın) görmeyen gençlerin toplam genç nüfus içindeki oranını ifade etmektedir.

ILO, 28 ülkede 15-29 yaş arası gençlerin kabaca dörtte birinin eğitim veya istihdam bağlamında herhangi bir kategoride yer alamadığını belirtmiştir. OECD ülkelerinde 15-19 yaş arası gençlerin %7'si bahsedilen kategoriye girmektedir. Bu oranın en yüksek olduğu ülkeler ise kişi başı milli geliri ve eğitime katılma ya da devam ettirme oranları görece düşük ülkelerdir (ILO, 2016).

Türkiye gibi genç nüfus oranı yüksek olan ülkelerde işsizlik, bahsi geçen verilerden de anlaşılacağı gibi en çok gençler üzerinde etkili olmaktadır. İşgücüne katılarak, işsizlikten

ve onun yarattığı diğer sorunlardan kaçış için ilk çözüm yolu olarak eğitim almak ve işgücünün niteliğini artırmak görülmektedir. Gençlerin üniversite eğitimi almakta en büyük hedefi meslek edinme ve işgücü piyasasında konumlarını daha avantajlı yapma çabasıdır. Türkiye’de her yıl 2 milyondan fazla öğrencinin üniversite sınavına girmesinin de en büyük amacı budur. Ancak gelinen noktada üniversite eğitiminin işsizlik sorununu ortadan kaldırmadığı gibi yüksek işsizlik oranları eğitilmiş işgücünü de kapsar hale gelmiştir. TÜİK verilerine göre 15-24 yaş arası gençlerde işsizlik oranı 2020 yılı Temmuz ayında %24.4 olarak açıklanmıştır (tuik.gov.tr, 2020). Genç işsizliği oranının sürekli yükselmesi ve eğitimden çalışma yaşamına geçişin giderek zorlaşması ile birlikte gençlerin büyük bir bölümü ne eğitimde ne istihdamda (NENİ) kategorisinde yer almaya başlamaktadır (ILO, 2016).

OECD göstergeleri 2016 yılında Türkiye’de 25-64 yaş arası yükseköğrenim mezunu bireylerin dörtte birinin işsiz olduğuna dikkat çekmektedir. Aynı raporda Türkiye’de 2000 yılından beri yükseköğrenim mezunları için işgücü piyasası ve istihdam olanaklarının %9 azaldığı belirtilmektedir (OECD, 2017).

Elbette işsizliğin tek boyutu ekonomik yoksunluk içerisinde olmak değildir. Genelde işsizlik; özelde ise genç işsizliği bireylerin ekonomik yetersizlik içinde kalmalarına neden olduğu gibi gelecek beklentilerinin düşmesine, stres ve depresyon gibi psikososyal sorunların yaşanmasına da neden olabilmektedir. Gençlerin psikososyal gelişim evreleri göz önünde bulundurularak ergenlikten itibaren benlik kurma çabaları işsizliğin yarattığı ruhsal kırılganlıklar ile birlikte bir açmaza dönüşebilmektedir. Varlığını toplumda anlamlı bir rol ve yer edinme hedefi ile kurgulayan gençler için işsizlik artık bir kimlik karmaşasına veya başka psikolojik risklere dönüşmektedir. Yükseköğretim mezunu olmasına rağmen iş gücü piyasasından dışlanan ve psikolojik olarak yıpranan gençler için gelecek kaygısı da bir o kadar artmaktadır.

Bu durum bir ülkenin ekonomik ve toplumsal yaşamında önemli problemlerin yaşanmasına neden olmaktadır. Bu nedenle genç işsizliğinin nedenlerinin incelenerek iyi anlaşılması, gelecekte genç işsizliği ile mücadelede doğru politikaların oluşturulması ve uygulanması için büyük önem taşımaktadır.

İşsizliğin ekonomik sonuçlarının yanı sıra psikososyal sonuçları da literatürde tartışılmaya başlanmıştır. Türkiye’de konuyla ilgili çalışmaların yeterli düzeyde olmadığı söylenebilir. Ancak işsizliğin ortadan kaldırılabilmesi mümkün değilse de oransal olarak azaltılması ve istihdamın artırılması, psikososyal anlamda bireyler üzerinde büyük faydalar sağlayacaktır. Dolayısıyla işsizlik üzerine yapılacak çalışmaların yalnızca ekonomi eksenli değil psikososyal açıdan da değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu öncelikli çalışmaların ise yüksek eğitilmiş nüfusun işsizliği ve onların işsizliğinin yarattığı veya yaratacağı muhtemel sorunlar üzerine olması oluşabilecek birçok riskin önüne geçilmesinde etkin rol oynayabilir. Genç ve eğitilmiş işsizliği kaynakların ve yatırımların etkin kullanılmaması anlamına gelir. Bu nedenle üstesinden gelinmesi gereken önemli bir sosyal problemdir. Bununla birlikte sonuçlarıyla başa çıkılabilmesi açısından psikososyal araştırmalar da önem arz etmektedir.

Her ne kadar eğitim seviyesi istihdam olasılıklarını yükseltmesi ve nitelikli iş gücüne katılım oranı ile doğru orantılı olması bakımından önemliyse de son yıllardaki araştırmalar istihdam dışında kalmanın üniversite mezunları arasında diğer gruplara oranla oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Özellikle erişkinlerin öz-yeterlilik ve öz-saygı gibi benliği kurgulayan süreçler için önemli bir kavram olması nedeniyle iş sahibi olmak bireylerin kendini gerçekleştirme gibi en temel psikolojik ihtiyaçlarından birini karşılamasına olanak sağlaması ve toplumla köprü kurması bakımından önemlidir (Kaya, 2016).

Bireylerin üniversite öğrenimi sonrası hayatlarına yönelik beklentileri çoğunlukla ilk adım olarak iş bulma ve sonrasında toplumsal hayata eklemlenmelerini sağlayacak aktiviteleri karşılayabilmektir. Bu beklentilerin gerçekleşebilmesine yönelik belirsizlikler ise bireylerin kaygı düzeylerini etkilemektedir. Son yıllardaki veriler, bilhassa üniversite sayılarının hızla çoğalması nedeniyle üniversite mezunu işsiz sayısındaki artış eğilimini göstermektedir. Bu durum mezunların ya da mezun adaylarının işsizlik kaygısı taşımalarına neden olmaktadır (Aytaç ve Dursun, 2009).

İş arama süresi uzayan kişilerin iş arama davranışından vazgeçmesi “güçenmiş işçi” etkisi ile işgücüne katılamayan nüfusa eklendikleri bilinmektedir. Böyle bir etkinin uzun süre yaşanmaması, hem bireylerin psikolojik olarak daha fazla zarar görmemesi hem de

işsizliğin azalması için işsizlik araştırmalarının psikososyal boyutları ile ele alınması kritiktir (Biçerli, 2019).

Öte yandan OECD'nin "Bir Bakışta Eğitim 2017: Eğitim Durumuna Göre İşgücü Verileri" adlı raporu incelendiğinde ise en yüksek işsizlik oranının %13.9 oranı ile yükseköğrenim mezunları arasında olduğu bulgusu, gençlerin işsizlik kaygılarının yüksek olmasının haklı bir duruma dayandığının gstergesidir¹

Bu tezin ana teması işsizlik kavramının genç üniversite mezunları düzeyinde ele alınması, onlar üzerindeki psikososyal etkilerinin incelenmesi, gençlerin gelecek beklentileri ve genç işsizliğinin Türkiye'nin yakın gelecekteki toplumsal durumu üzerine muhtemel etkileridir. Yukarıda bahsedilen bazı durumlar ve veriler, işsizliğin özellikle gençler üzerindeki etkilerinin ekonomik olmaktan öte psikososyal birçok boyutunun olduğunu göstermektedir. Gelecek beklentilerini olumsuz etkilediğini, stres ve buna bağlı olarak depresyon düzeylerini arttırdığını söylemek de yanlış olmayacaktır.

İşsizlik nedeniyle gençlerin karşılaştıkları psikososyal risklerin azaltılması veya tamamen ortadan kaldırılması için işsizlikle baş edebilmeye yönelik çalışmaların yapılması kadar işsizliğin yarattığı stres, depresyon ve diğer psikolojik sorunlarla da baş edilmesi gerekir.

Bu nedenle araştırmanın temel problemi, niversite mezunu genç işsizlerin yaşadıkları psikososyal sorunların belirlenmesi, bu sorunların çözümüne yönelik algıladıkları sosyal destek düzeylerinin ortaya çıkarılması ve bunun yanı sıra bu sorunların geleceğe dair yansımalarının analiz edilmesine dair duyulan ihtiyaçtır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın genel amacı, niversite mezunu genç işsizlerin yaşadıkları psikososyal sorunların tespit edilerek bu doğrultuda algıladıkları sosyal destek düzeylerinin belirlenmesi ve genç işsizlerin yaşadıkları psikososyal sorunların geleceğe

---

¹ <http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/EAG2017CN-Turkey-Turkish.pdf> Erişim Tarihi: 02.05.2020

yansımalarının ortaya çıkarılmasıdır. Buna paralel olarak araştırmanın nicel ve nitel bölümlerine ilişkin alt amaçlar şu şekilde ifade edilebilir:

Nicel bölüme ilişkin alt amaçlar şunlardır:

- Üniversite mezunu genç işsizlerin sosyodemografik özelliklerini belirlemek.
- Üniversite mezunu genç işsizlerin umutsuzluk düzeylerini belirlemek.
- Üniversite mezunu genç işsizlerin stres düzeylerini ortaya çıkarmak.
- Üniversite mezunu genç işsizlerin depresyon düzeylerini belirlemek.
- Üniversite mezunu genç işsizlerin anksiyete düzeylerini belirlemek.
- Üniversite mezunu genç işsizlerin algılanan sosyal desteğini belirlemek.
- Üniversite mezunu genç işsizlerin deneyimledikleri psikososyal sorunların, bazı sosyodemografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek.
- Üniversite mezunu genç işsizlerin umutsuzluk düzeyi, stres düzeyi, depresyon düzeyi, anksiyete düzeyi ve algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak.

Nitel bölüme ilişkin alt amaçlar ise şunlardır:

- Üniversite mezunu gençlerin bölüm tercihlerinin işsiz olmalarına etkisi nasıldır?
- Üniversite mezunu gençlerin üniversite sürecinde kendilerini geliştirmelerine yönelik faaliyetleri nelerdir?
- Üniversite mezunu gençlerin üniversiteden mezun olma süreci ve sonrasında yaşadıkları nasıldır?
- Üniversite mezunu gençlerin üniversiteden mezun olduktan sonra iş arama süreci nasıldır?
- Üniversite mezunu gençlerin işsiz olmalarının nedenlerine yönelik düşünceleri nelerdir?

- Üniversite mezunu gençlerin işsizlik öncesi ve sonrasında içerisinde buldukları duygudurumları nasıldır?
- Üniversite mezunu işsiz gençlerin gelecek planlarına yönelik düşünceleri nasıldır?
- Üniversite mezunu gençlerin, işsizliğin çözümüne yönelik düşünceleri nasıldır?
- Üniversite mezunu gençlerin, işsiz olmalarının verdiği olumsuz etkileri artıran faktörler nelerdir?
- Üniversite mezunu gençlerin işsiz olmalarının verdiği olumsuz etkileri azaltan faktörler nelerdir?
- Üniversite mezunu genç işsizlerin yaşadıkları psikososyal sorunların geleceğe yansımaları nasıldır?

1.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Üniversite mezunu genç işsizlere yönelik literatürde çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalar, söz konusu bireylerin içerisinde buldukları duruma ilişkin betimsel bir tabloyu farklı yönleriyle ele almaktadır. Öte yandan güncel bilimsel metotlar, farklı yönlerin bir arada ele alındığı ve araştırma sürecinde derinlemesine analizi mümkün kılan nitel perspektifin de dâhil edildiği çalışmaların, sosyal sorunlara ilişkin daha sağlıklı bilgiler üretebileceğini kabul etmektedir. Sorunların sosyal, psikolojik ve kültürel nedenleri olabileceği gibi benzer başlıklarda sonuçlarının da olacağı, birbirine sistematik bir biçimde bağlı olan birey-toplum mekanizmasının beklenen bir sonucudur. Dolayısıyla mevcut çalışma, üniversite mezunu genç işsizlerle niteliksel görüşmelere fırsat vererek sorunun derinlemesine analizini amaçlaması, böylece doğrudan genç işsizlerden yeni bilgilerin türetilmesine fırsat vermesi açısından önemlidir.

Mevcut çalışmayı literatür nezdinde önemli kılan bir diğer unsur da psikolojik, sosyolojik ve sosyal hizmet perspektifleri içermesidir. Genç işsizlerin sorunlarına hem mikro hem de makro ölçütler dikkate alınarak yaklaşıyor olması, yapılan bu çalışmayı çok yönlü bir hale getirmekte ve önemini artırmaktadır. Benzer şekilde araştırma sonuçlarının da yine mikro ve makro ölçütlerin bir arada ele alınmasına imkân veren sosyal hizmet bakış açısıyla değerlendiriliyor ve yorumlanıyor olması, araştırmayı önemli hale getiren diğer bir faktördür.

1.4. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

Araştırmanın varsayımları şu şekilde ifade edilebilir;

- Araştırmada kullanılan örneklem grubu evreni temsil edebilecek nitelik ve niceliktedir.
- Araştırmada kullanılan Beck Umutsuzluk Ölçeği, Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği araştırmanın değişkenini hedeflenen düzeyde ölçmektedir.
- Araştırmaya katılan üniversite mezunu genç işsizlerin anket soruları ve nitel görüşme sorularına objektif, doğru ve içten cevaplar verdikleri varsayılmıştır.
- Veri toplama aracı olarak kullanılan anketler ile nitel görüşme formunda kullanılan sorular, nitelik ve nicelik açısından yeterlidir ve bu doğrultuda, üniversite mezunu genç işsizlerin araştırma kapsamındaki duygu ve düşüncelerini ortaya çıkarabilmektedir.
- Veri toplama aracının araştırmada kullanılan istatistiksel analiz yöntemleri, verilere ve araştırma amacına uygun olarak üniversite mezunu genç işsizlerin umutsuzluk, depresyon, anksiyete, stres ve algılanan sosyal desteği ortaya çıkaracağı varsayılmaktadır.
- Seçilen araştırma yöntemi ve istatistiksel çözümlene yöntemlerinin, araştırmanın amacına ve verilerin çözümlenmesine uygun olduğu varsayılmıştır.
- Anketlerin ve nitel görüşme sorularının üniversite mezunu genç işsizler tarafından gönüllü bir şekilde samimi cevaplar verilerek doldurulması için gerekli ortamlar sağlanmıştır.

1.5. ARAŞTIRMANIN TANIMLARI

İşsiz: İş aramasına rağmen en az 6 aydır iş bulamayan bireydir.

Genç İşsiz: 20-29 yaş aralığında olan en az ön lisans eğitimi içeren herhangi bir bölümden mezun olmuş ve iş aramasına rağmen en az 6 aydır iş bulamayan bireydir.

Depresyon: Bireyde ilgi ve istek kaybına yol açarak bireyin ruh halini, davranışlarını ve dünyayı anlamlandırma şeklini olumsuz etkileyen duygudurum bozukluğudur.

Anksiyete: Bireyin, geleceğe yönelik algıladığı ancak tanımlayamadığı çeşitli stres nedeni unsurlara karşı içinde bulunduğu korku durumudur.

Stres: Bireyin, hâlihazırda tehdit edildiğini hissettiği durumlara karşı verdiği tepkidir.

Algılanan Sosyal Destek: Bireyin çevresinden aldığı ve yaşam kalitesini artıran duygusal yardımdır.

1.6. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Yapılan araştırma, aşağıdaki sınırlılıklar göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmiştir.

- Araştırmanın yapıldığı dönem pandemi sürecine denk geldiğinden dolayı araştırmanın nicel kısmı katılımcılarla yüz yüze yapılamamış elektronik ortamda yapılmak zorunda kalmıştır.
- Kişisel Verilerin Korunması Kanunu nedeniyle kamu kurumlarından işsiz bireylerin bilgileri alınamamış olup bu kişilere ulaşımında bazı zorluklar yaşanmıştır.
- Araştırmacının bütçe imkânları ve zaman kısıtı nedeniyle araştırma sadece Ankara ilinde yapılmış olup Türkiye geneli olarak yapılamamıştır.

Bu araştırmadan ortaya çıkan sonuçların değerlendirilmesinde yukarıda söz edilen sınırlılıkların göz önünde bulundurulması yerinde olacaktır.

2. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. İŞSİZLİK

Avcı toplayıcı kabilelerden, önce tarım toplumuna daha sonra ise Sanayi Devrimine evirilen insanlık tarihi zaman içerisinde farklı birçok sosyal sorunu ortaya çıkarmış ve sorunların birçoğu yüzyılları kapsayan bu dönemlerden günümüze kadar ulaşmıştır. Bu sorunlara dönemsel ve küresel kesin çözümler bulmak mümkün olmamıştır. Bunlar içinde göç, emeklilik, istihdam ve vatandaşlık gibi çağdaş olguların toplumsal soruna dönüştüğü noktalar, büyük oranda Sanayi Devrimi döneminde İngiltere’de başlamış, ardından dünyanın her yerine yayılmıştır (Burnett, 2002; Cunningham, 1990).

Yukarıda sözü edilen ve günümüzde sorun olarak kabul edilen olgular Sanayi Devrimi öncesinde bir sorun olarak kabul edilmemekteydi. Bu dönemlerde salgın hastalıklar ve yoksulluk gibi sorunlara çözüm aranırken şehirleşme ve ulus devlet anlayışıyla birlikte göç ve işsizlik gibi yeni sorunlar gündeme gelmiştir (Kaya, 2013). Bu sorunlara bağlı ve bir ölçüde bunlara neden olan savaşlar, nüfusta azalma ve göç gibi kategorileri de insanlık tarihine ve edebiyata hediye etmiştir.

İşsizlik, bu sorunlardan yalnızca biri olmakla birlikte, sosyal işlevsellik perspektifinden değerlendirildiğinde, pek çok sorunu etkileyen ve onlardan etkilenen sistematik bir bileşendir. Bu nedenle anlaşılması, tanımlanması, önüne geçilmesi bir meslek dalının içinden çıkamadığı, daha kapsamlı bir ifade ile sosyal politikaların önüne geçebileceği bir yumak halinde insanlık tarihinde yerini almıştır. 19. Yüzyıla kadar daha çok fabrikalarda çalışmak için köyden kente göç eden insanların oluşturduğu yüksek talebe paralel olarak ortaya çıkan işsizlik zaman içinde küresel bir nitelik kazanmış, işçi ücretlerinin düşmesi ile birlikte sendikaların oluşumunu tetiklemiştir. (S. Özdemir, 2007). “Sosyal politika” kavramının daha sistemli bir şekilde ele alınması ve devlet uygulamalarında kendini göstermesi böylece doğmuştur.

“Sosyal politika”, Sanayi Devrimi’nin İngiltere ve İngiltere dışında yaygınlaştığı dönemlerde işçi ile işveren arasındaki gelir farkı ve sınıfsal diğer unsurlardan doğan

sosyoekonomik farkı azaltmayı amaçlayan uygulama anlamına gelmekteydi. Erken sanayileşme döneminde çalışanlara herhangi bir hak sunulmaz iken zamanla sigorta hakkı ve emeklilik hakkı gibi olguların sosyal politikalar aracılığıyla güçlenmesi, tarım dışı sektörlerde istihdam edilmenin insanlar nezdindeki önemini artırmıştır. Bu durum, fabrikalara olan talebi artırmış, belli bir süre sonra fabrikalar talebi karşılayamayarak “işsizlik” sorunun doğmasına ortam hazırlanmıştır (S. Özdemir, 2007). Sanayileşmemiş toplumlarda sosyal politika bağlamında değerlendirilecek yasa ve uygulamalar gündeme gelse de dünya genelinde ve özellikle işsizlik bağlamında sosyal politika Sanayi Devriminin bir sonucu olarak değerlendirilmektedir.

Çalışma hayatının sunduğu avantajların “sosyal vatandaşlık”, “demokrasi”, “insan hakları” ve “sosyal adalet gibi yeni nesil konjonktür ile birlikte artmaya başlaması başlangıçta geçici bir olgu olduğu düşünülen işsizlik olgusunun güç kazanmasına yol açmıştır. Öte yandan sanayileşme sonrası aynı gelişmelerin pek çok ülkede gerçekleşmesi, benzer işsizlik sorununun tüm dünyaya yayılan yeni bir sosyal sorun olarak algılanmasının önünü açmıştır (Laurence, 1998; Muižnieks, 2016; Piore, 1987). Sanayi dışı işsizlik ve çalışma hayatını da hesaba katmak gerekirse, kamu görevliliği ve devletin sağladığı doğrudan istihdam imkânlarını da iş ve sosyal politika bağlamına dâhil etmek gerekir. Özellikle Avrupa devlet bürokrasisi, Osmanlı ve Rusya gibi imparatorlukların memur istihdamı bu çerçevede akla gelmektedir.

İşsizlik kavramı, ortaya çıktığı dönemlerde yalnızca kentlerde yaşayan insanların fabrikalarda iş bulamaması olarak düşünülürken gelişen teknoloji ve teknik bilgiler, yeni sahalarda iş ihtiyacını doğurmuş, işsizlik sorununun geniş çaplı bir alana yayılmasına neden olmuştur. Gelişen bilimsel bakış açıları eşliğinde endüstriyel alanın ihtisaslaşması, işsizlik sorununun kapsamını genişletmiştir. Ayrıca 20. Yüzyıl ile birlikte göç sorununun da uluslararası bir boyut kazanması, istihdam üzerindeki uygulamalara siyasi düzlemde öncelikler tanınmasıyla sonuçlanmıştır (Beveridge, 1923).

1960’lı yıllara gelindiğinde insani yoksulluk, sürdürülebilirlik, güçlendirme ve toplumsal kalkınma gibi yeni kavramlar ortaya çıkmıştır. Bu kavramların her biri, herhangi bir ayırım gözetmeksizin tam istihdam politikalarını gündeme getirmiştir. Bu dönemde gelişen sosyal devlet anlayışıyla birlikte sosyal politikanın da içeriği genişleyerek toplum

içerisindeki hassas grupların dezavantajlarını ortadan kaldırmaya yönelik atılan her bir politik adımı ifade etmeye başlamış, bu çerçevede yükselen sosyal devlet, eşitsizliği ortadan kaldırmak için istihdamı konu almıştır (Gökbunar, Özdemir ve Uğur, 2011).

Günümüze kadar istihdamın, pek çok sosyal sorunun ortadan kaldırılmasını sağlayabilecek nitelikte bir etkiye sahip olduğu düşünülmektedir. Yukarıda sözü edilen toplumsal kalkınma, sürdürülebilirlik ve güçlendirme gibi kavramların her birinin gerçekleşmesi önündeki en kritik faktörlerden biri olarak istihdam, gelişen sosyal hizmetlerin, devletin sunduğu hibelerin, sosyal uyumun ve etkileşimin önemli bir unsuru olarak kabul edilmektedir (D'Achon, 2021).

Tüm bunlara paralel olarak istihdam edilememe (işsizlik veya mesleğe göre istihdam edilememe), en önemli sosyal sorunlardan biri olarak ifade edilmekte ve pek çok alana etkisi olduğu düşünülen sistematik bir dezavantaj bileşenini meydana getirmektedir. İstihdam kavramı/olgusu, gelişen paradigmalarda eşliğinde çeşitli perspektiflerden değerlendirilebilen bir çatı kavram olarak literatürde yer almaktadır. Sistematik bir kümeyi oluşturan bu çatı kavram, sosyal politikaların geliştirebileceği alt alanlara, uygulamalı sosyal bilim disiplinlerinin bakış açılarına ve niteliğine göre alt temalara ayrılabilir.

2..1.1. İşsizliğin Tanımı ve Kapsamı

İşsizlik, gelişen konjonktürlere göre zaman içerisinde farklı biçimlerde tanımlanmıştır. Ücretten bağımsız olarak sadece çalışmama durumunu ifade ettiği dönemlerden ekonomik olarak değerlendirildiği 20. yüzyılın ilk çeyreğinde ve sonrasında insani yaşam standartları yaklaşımıyla değerlendirildiği paradigmalara doğru evrilen küresel yapı, işsizliğin tanımlarını çeşitlendirmiş ve böylece kapsamını da ilgili çeşitliliğe paralel olarak genişletmiştir (Adak, 2010; Piore, 1987).

Hâlihazırda işsizlik tanımları bir piyasada çalışma arzusunda olan ancak bunu gerçekleştirmek için herhangi bir fırsat bulamayanları içeren bir kapsamda değerlendirilebilirken işini kaybeden bireyler de bu kapsama dâhil edilmektedir. Bu kapsam, herhangi bir mazeretten dolayı çalışmak istemeyenleri işsizlik olgusuna dâhil

etmemektedir. Dolayısıyla yalnızca iş arayan ancak iş bulamayan bireylerin işsiz olarak kabul edildiği görülmektedir (Can, 2014).

Buna karşın literatürde halen ilgili tartışmanın sürdüğünü de belirtmek gerekir. İşsizliğin çalışmak istemeyenleri de içerebileceği ve bunun değişkenlik gösterebileceğine ilişkin düşünceler çeşitli deneysel araştırmalarla ortaya konmuştur. Dolayısıyla her ne kadar yalnızca çalışmak isteyen ancak çalışma imkânı bulamayanlar işsiz kabul edilse de ilgili tanımın içeriği gereği bu noktadaki verilerde değişkenlik görmek mümkündür (Hahn, 1987).

Temelde işsizlik sorunu, çalışma talebine rağmen iş sahibi olamayan insanlar için geçerli kabul edilmektedir. Bu eksende de nitelik, zaman, ortaya çıkış şekli ve cinsiyet gibi nedenlere bağlı olarak işsizliğe ilişkin alt tanımlar ve kavramlar belirlemek mümkün olmaktadır.

2.1.1.1. İşsizlik Türleri

2.1.1.1.1. Açık İşsizlik ve Gizli İşsizlik

Açık işsizlik, bireyin çalışmak istemesine ve bunun için emeğinin karşılığı olan cari ücreti, yani piyasada belirlenen fiyatı talep etmesine rağmen uygun iş bulamayan bireylerin tamamını ifade etmektedir. Söz konusu toplam işsizlik belirlemesi, kendi içerisinde arazi işsizlik, yapısal işsizlik, mevsimsel işsizlik, teknolojik işsizlik ve konjonktürel işsizlik olarak beş alt kavrama bölünmektedir (Kemal Yıldız, 2014).

Açık işsizlik, özellikle pratikte işsiz olan bireylere tekabül etmektedir. Dolayısıyla ilgili kurum ve kuruluşların bir sosyal sorun olarak işsizlikle ilgili çalışmalarının kapsamını açık işsizlik oluşturmaktadır. Öte yandan açık işsizlik kavramına dâhil edilmeyen ve temelde çalışıyor olsalar da düşük verimin söz konusu olduğu veya bir sebepten dolayı işe gelemeyen bireyler için ise gizli işsizlik kavramı kullanılmaktadır (Adak, 2010). Herhangi bir işi olmayan bireyler için de yine gizli işsizlik kavramı kullanılmaktadır.

Bu başlıklar altında listelenecek diğer işsizlik türlerinden farklı olarak gizli işsizlik, bireylerin bir işi terk ettiğinde piyasadaki mevcut çıktılardan etkilenmemesi olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla gizli işsizlikte verimsiz çalışma veya kapasitenin altında çalışma söz konusudur.

Gizli işsizliğin temelinde iki nedeni bulunmaktadır. Bunlardan ilki bireylerin, kendilerine uygun olmayan işlerde istihdam edilmiş olmalarıdır. Buna paralel olarak işçi, bilmediği bir sürecin içerisine dâhil edilmekte, böylece çıktılar üzerinde de olumlu bir etkisi olmamaktadır. İkinci neden ise gelirin düşük olması doğrultusunda iş doyumu, bağlılık ve motivasyonun olumsuz etkilenmesi, böylece işçinin düşük verimli/verimle çalışabilmesidir. Bu nedenle bu tür durumlarda da çıktı üzerinde olumlu bir etki gerçekleşmemektedir. Bu bağlam, işsizliğin yalnızca çalışmama üzerinde değil, aynı zamanda doğru koşullarda çalışma durumlarında da gerçekleşebileceğini göstermektedir. Nitekim gizli işsizliğe neden olan faktörler de bu kavramı kapsamaktadır (M. Şahin, 2019).

Açık işsizlik, çalışmak isteyen ancak çalışamayan bireyler için kullanılırken gizli işsizlik çalışan ancak çalışmasının neticesinde kendilerinden verim alınamayan kitleleri oluşturmaktadır. Bu konu, işsizlik temasının epistemolojik (işsizliğe ilişkin bilgi üzerinden) altyapısının geniş yayılımını ortaya koyarken her iki kavramın da temel nedenlerinin yapısal olduğu belirtilmektedir. Açık işsizlikte olduğu gibi gizli işsizlikte de sermayenin yetersizliği, yanlış yönlendirme, geçerliliği düşük işe alım süreçleri gibi daha makro nedenlere değinilebilmektedir (Bekiroğlu, 2010).

2.1.1.1.2. İradi İşsizlik

Her ne kadar işsizliğin temel tanımlarında yalnızca iş bulma arzusunda olan ancak iş bulamayanlar yer alıyor olsa da iradi işsizlik kavramı, iş sahibi olma önünde herhangi bir engeli olmayan, ancak çalışma ücretleri başta olmak üzere çalışma koşulları, ortam ve standartlara bağlı olarak çalışmak istemeyen bireyleri ifade etmektedir. Yalnızca piyasanın güçlü olduğu liberal ekonomi modellerinde geçerli olan iradi işsizlikte temel unsur, bireyin işi beğenmemesidir (Dinçay, 2016; Kanca, 2012).

Öte yandan iradi işsizliğe neden olan diğer bireysel hususlar ise bireyin işin gelirini beğenmemesi, çalışmak istememesi ve bu durumunu meşrulaştıracak spekülâtif gerekçeler bulması, zamanını başka meşguliyetlerle doldurmak istemesi ve gerçekçi olmayan beklentiler iken yüksek gelir vergisi, piyasa yapısı, sosyokültürel yapı ve cinsiyet ayrımı ise yapısal nedenleri teşkil etmektedir. Pek çok teorisyen, bireysel nedenlerin mevcut olduğunu kabul etmekle birlikte iradi işsizliğin de sosyal bir sorun olabileceği, bu nedenle yapısal nedenler temel alınarak yeni sosyal politikaların geliştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu noktada iradi işsizliğin yaygın olduğu ülkelerde üretim olanaklarının sınırlı olması, düşük verim, düşük gelişim ve düşük kârlılık gibi özelliklerin daha yaygın olması da bu görüşte ifade edilen yapısal sorunların öncelikli olarak incelenmesi gerektiği önerisini güçlendirmektedir (Küçükali, 2014; M. Özdemir, 2018).

İrâdi işsizliğe dâhil edilebilecek bireylerin birçok hizmetten yararlanamadığı ve yoksulluk tehlikesinin ön planda olduğu bir sürecin içerisinde yer aldığı çeşitli araştırmacılar tarafından belirtilmektedir. Dolayısıyla bireyin bir işi, koşullarına bağlı olarak beğenmemesi, sosyoekonomik düzeyde herhangi bir yetkinliğe dayalı olarak gerçekleşmeyebilmektedir. Bu nedenle iradi işsizlik, genel anlamda işsizliğin yol açtığı diğer sorunları birebir teşkil edebilen ve aynı sorunların bireyin yaşamında egemen olmasına yol açan dezavantajlı bir konum olarak değerlendirilmektedir (Avcu, 2019; Lee ve Cho, 2016).

Yapılan çalışmalar iradi işsizlik oranlarının özellikle pandemi dönemi sonrası ortaya çıkan olumsuz ekonomik koşullara bağlı olarak düştüğünü göstermektedir. Bu dönemde çalışma koşullarında gerçekleşen değişiklik, birçok bireyin yeniden iş başvurularında bulunmasını sağlamıştır (Hyslop, Maré, Noy ve Sin, 2021; Lee ve Cho, 2016). Bu durum, istemli bir biçimde gerçekleşen işsizliğin sabit olamamasının oldukça yüksek olduğunu da ortaya koymaktadır (Hahn, 1987).

Dolayısıyla iradi işsizlik kavramının üzerinde durduğu nokta, çalışma kapasitesine sahip olup çalışmak istemeyen bireylerin, çalışma şartlarının veya bireyin talebinin değişmesi üzerine çalışmak isteyebilecekleri ve dolayısıyla bu bireylerin de işsizlik kavramına dâhil edilebilecek potansiyeli olan bir grubu temsil etmesidir. Bu kavram, işsizliğin

çerçevesinin ve buna bağılı olarak istatistiklerinin her an değişebileceğini göstermektedir. İşsizlik sorunu, iradi işsizlik ekseninde değerlendirildiğinde talebin sürekli bir biçimde değişimlenebileceği ihtimalinin de politik argümanlara dâhil edilmesini öngörmektedir (Özçelik ve Erdem, 2020).

2.1.1.1.3. Gayri İradi İşsizlik

Gayri iradi işsizlik, iradi işsizliğin aksine bireyin iş talep etmesine ve düşük ücretle çalışmayı kabul etmesine rağmen iş bulamamasını ifade etmektedir. Literatürde işsizliğin gönüllülük esaslı olamayacağına ilişkin çeşitli çalışmalar mevcut olsa da işsizlik kavramının çerçevesinin genellikle gayri iradi işsizlik çevresinde çizildiği görülmektedir (De Vroey, 2004).

Gayri iradi işsizlik, hızlı çözüm bekleyen ve sosyal politikaların hedefindeki işsizlik türü olarak teori ve pratikte yer almaktadır. Vatandaş olarak her bir bireyin talebi doğrultusunda sayısal göstergeleri oluşan gayri iradi işsizlik, istem dışı işsizlik olarak da bilinmektedir. Bireyin talebinin ön planda olması, sosyal devlet anlayışına da paralel olarak devletin bireye istihdam olanağı sunmasına yönelik plan ve projeler geliştirmesini tetiklemektedir. Bu nedenle gayri iradi işsizliğe ilişkin veriler, bir ülkedeki genel ekonomik gidişatın başarısını ölçmede bir esas olarak kabul edilmektedir (Hyslop, Maré, Noy ve Sin, 2021).

Birçok farklı türdeki işsizlikten söz edilebilse de bir sosyal sorun olarak işsizliğin en bilinen yönü gayri iradi, yani istemsiz işsizliktir. Literatürdeki birçok çalışma, iradi işsizlik ile gayri iradi işsizlik arasındaki baskınlığı araştırmış, diğerine nazaran daha kritik sosyal sorun getirileri olduğundan gayri iradi işsizliğin ön planda tutulması gerekliliği üzerinde durmuştur (Nevile, 2016).

2.1.1.1.4. Yapısal İşsizlik

Yapısal işsizlik, işsizlik çatısının en hareketli alt bileşenini oluşturmaktadır. Zaman içerisinde ekonomik faaliyetlerde kendini gösteren değişim ve yükselen teknoloji, işgücü

arzına yönelik bir talebin bulunmasını güç bir duruma sokabilmektedir. Üretimdeki talebin içerdiği kriterlerin, istihdam edilebilecek bireyler arasında yer almaması durumu yapısal işsizliği ortaya çıkarmaktadır.

Yapısal işsizliğin gerçekleştiği ikinci bir durum ise tüketiciler olarak bireylerin davranışlarında meydana gelen değişimlerdir. Üretimde gerçekleşen değişimlerde olabileceği gibi tüketim alışkanlıkları da değişebilmekte, değişen tüketici talebi, üreticilerin bir kriteri olarak sahadan personel bulmayı zorlaştırabilmektedir. Dolayısıyla güncel konjonktürlere bağlı işsizlik, zaman zaman yapısal işsizlik olarak addedilen arz-talep uyumsuzluğuna bağlı olarak gündeme gelebilmektedir (Mocan, 1999).

Yapısal işsizliği diğer işsizliklerden ayıran en önemli özellik, ekonomik büyüme ile pozitif yönde ilişki içerisinde olmasıdır. Bu nedenle devletlerin ekonomik olarak büyümesi, genel anlamda işsizliği azaltırken yapısal işsizliği artıran nedenlerden biri olarak alanda yer almaktadır (Apaydın ve Taşdoğan, 2019).

2.1.1.1.5. Mevsimsel İşsizlik

Türkiye ve Orta Kuşak'ta yer alan benzer ülkeler, coğrafi koşulların da etkisiyle keskin şekilde kendini gösteren mevsim değişikliklerinin olduğu, bu nedenle üretim-tüketim dengesinin de düzensizleştiği ülkeleri teşkil etmektedir. Bu konu, ithalat, ihracat dengesinden istihdama kadar ekonomik konjonktürde geniş bir çerçevede ele alınabilmektedir. Mevsimin söz konusu istihdam özelindeki etkisi de dramatik geçişlere bağlı olarak zaman zaman derinleşebilmektedir. Bu bağlamda üretim dengesinin mevsimlere bağlı olarak değişmesi, böylece işsizliğin ortaya çıkması durumu, mevsimsel işsizlik olarak adlandırılmaktadır (Hultkrantz, 1991).

Mevsimsel işsizlik olgusuna dâhil edilebilecek ekonomik sektörler diğer işsizlik başlıklarına nazaran daha az olsa da söz konusu sektörler, önemli kaynaklara denk geldiğinden etkisi de oldukça büyümeindedir. Özellikle tarım sektörü, mevsimlere göre şekillenen bir içeriğe sahiptir. Bu nedenle mevsimsel işsizliğin en ciddi etkilerinin olduğu sektörün tarım olduğu söylenebilmektedir. Diğer yandan kış mevsimlerinin uzaması inşaat sektörünü de zaman zaman durma noktasına getirebilmekte, böylece işsizlik

tetiklenebilmektedir (Bozdağlıoğlu, 2008). Turizm sektörü de mevsimsel işsizliğin gündeme gelebildiği bir sektör olarak Türkiye gibi turizm getirisinin önemli bir döviz kalemi kabul edildiği ülkelerde kritik bir işleve sahiptir. Bazı yıllar hava sıcaklığının istenildiği gibi olmaması, salgın ve afet gibi nedenler, turizm sektörünün de etkilenmesine neden olmakta, bu alanda da mevsimsel işsizliğin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Günel, 2009; Ş. Öztürk, 2021).

Mevsimsel işsizlik, açık işsizliğin bir türü olarak bireyin iradesine bağlı olmasıyla diğerlerinden farklılaşabilmektedir. Bireyin, yılın belli aylarında işsiz olmasına yönelik iradi bir işsizlikten de bu bağlamda söz edilebilmektedir (Kemal Yıldız, 2014).

Mevsimsel işsizlikte üretimin istenildiği düzeyde olduğu yıllarda işsizlik azalırken diğer yıllarda artmakta, yine beklenen düzeye gelmedikçe de artış lineer bir biçimde devam etmektedir. Diğer yandan mevsimsel işsizlik gelişmekte olan ekonomilerde diğer ekonomilere nazaran daha fazla görülmekle birlikte son dönemde gerçekleşen iklim değişikliği bu konu üzerinde kalıcı negatif etkilerin ortaya çıkmasına da neden olabilmektedir (Rençber, 2019).

2.1.1.1.6. Doğal İşsizlik

Diğer işsizlik kavramlarına nazaran daha yeni bir olgu olarak doğal işsizlik, istihdama yönelik geliştirilen ekonomi politikalarına rağmen çözülemeyen işsizliği içermektedir. Başka bir ifadeyle devletlerin işsizlik sorununa yönelik gerçekleştirdiği müdahale planları sonrasında tahmin edilenlerin haricinde istihdam edilemeyen her bir birey doğal işsiz kabul edilmektedir (Unay, 2001).

Doğal işsizlik, tam istihdam idealinin arka planında yer alan realiteyi göstermektedir. Buna göre; gerçekleştirilen politikalar daima belli bir oranda istihdamı sağlayabilecek ve her seferinde belli bir oran da istihdam edilemeyecektir. Dolayısıyla strateji planları dışında kalan ve gelecek üzerine kurgulanan doğal işsizlik, beklenen bir netice olarak işsizlik fenomeninin doğasında bulunmaktadır (Hall, 1979).

Doğal işsizlik, işe olan talepten bağımsızdır ve talepten etkilenmemektedir. İstikrarlı bir enflasyon oranıyla uyumlu bir biçimde işleyen korelatif bir ilişkisinin olduğu çokça

araştırma tarafından ortaya koyulmuştur. Bu bağlam, sağlıklı bir planın haricinde gerçekleştirilmeye çalışılan istihdamın doğal işsizlik oranının altında kalmasıyla enflasyonun artmasına zemin hazırlanacağı anlamına gelmektedir. Nitekim doğal işsizliğin asgari ücret, sigorta ve ekonomik altyapı gibi altyapıya ilişkin kavramlarla açıklanması ve bu kavramlardan etkilenen bir işsizlik türü olması, temelde işsizliğin stratejik bir biçimde ele alınarak çözülebileceği önermesini güçlendirmektedir (Jenkinson, 1987; Kar, 2019).

2.1.1.1.7. Konjonktürel İşsizlik

Gelişmiş ülkelerde zaman zaman ekonomik durgunluklar görülebilmektedir. Bu dönemler, hızla gelişen ekonominin çizdiği eğrideki eğimin daha yatay bir şekilde ilerlemesiyle gerçekleşirken istihdam edilebilir nitelikteki bireylere yönelik istihdam olanakları da aynı şekilde daha yatay seyretmeye başlamaktadır. Ancak nüfustaki artışın bu durumdan daha pozitif bir eğimle ilerlemesi bu ekonomik büyüme hızındaki yavaşlamanın istihdamı karşılayamamasına olanak verebilmektedir. Bu tür durumlarda gerçekleşen işsizliklere konjonktürel işsizlik adı verilmektedir. Konjonktürel işsizliğin diğer adı bu resesyona bağlı olarak sürekli durgunluk işsizliğidir (Bozdağlıoğlu, 2008; Elsbey, Michaels ve Solon, 2009).

Konjonktürel işsizlik, sürekli belli bir periyotta ilerlemek yerine ekonomideki büyüme ve küçülmeye şekillenmektedir. Dolayısıyla bazı diğer işsizlik türlerinden farklı olarak ekonominin yalnızca belli sektörlerinde değil, tamamında görülme eğilimindedir (K. Yıldırım, Karaman ve Taşdemir, 2012).

Konjonktürel işsizliğin bu yönü, Sanayi Devrimi döneminde görülen ilk işsizlik biçimlerine benzemektedir. Nitekim Sanayi Devrimi'nde de arzın zamanla düşmesi ve üretim kapasitesinin daha fazla artmamasının neticesinde şehirlere göç eden pek çok birey işsiz kalmıştı. Aynı şekilde konjonktürel işsizlik de ekonominin resesyona girdiği, bir durulma ve daralma dönemine girildiğinde arzın talebi karşılayamaması şeklinde görülmektedir. Dolayısıyla konjonktürel işsizliğin daha endüstriyel bir biçimde gerçekleşerek diğer işsizlik türlerinden farklılaştığı söylenebilmektedir (Ekin, 2012).

Konjonktürel işsizliğin etkisi diğer birçok işsizlik türünden daha kısa sürmektedir. Ekonomik toparlanmayla birlikte giderilebilen bir işsizlik sorunu olarak konjonktürel işsizlik, ekonomilerin sağlıklı yönetilemediği durumlarda ise uzun sürebilmektedir (Kemal Yıldız, 2014).

2.1.2. İşsizliğin Dünyada ve Türkiye'deki Görünümüne Genel Bakış

İşsizlik olgusunun dünyada giderek geniş halk kitlelerini etkileyen bir sosyal sorun haline gelmesi, yukarıda sözü edilen alt başlıklar ekseninde daha geniş politikalarla ele alınmasını sağlamış, sahadaki veriler üzerine inşa edilen pek çok politikayla çözüm arayışları gerçekleşmiştir. Ancak doğal işsizlik kavramından da anlaşılacağı üzere işsizlik daima bir miktar yer alacak, tam bir çözüm gerçekleşmeyecektir. Yine de idealist bir sistem olarak tam istihdam modeliyle hareket eden pek çok ülke, her bir işsizlik türü çerçevesinde yeni uygulamalarla sosyal refahı artırmaya çalışmaktadır (Hall, 1979).

Dünyada yer alan pek çok ekonomi modeli, işsizliği düşük seviyelerde tutmayı başarmışken yine pek çoğu ekonomik, siyasi, politik, sosyal ve kültürel nedenlere bağlı olarak işsizliği derinden deneyimlemektedir. İşsizliğin yüksek olması, sosyal yardımlarda artış, halkın refah seviyesinde düşüş, sağlığın olumsuz etkilenmesi, suç oranlarında artış ve teknolojik gelişmelerin gerisinde kalma gibi pek çok olumsuz sonuç doğurabilmektedir. Bu bulgular, devletleri istihdam kapasitesinin nüfusu karşılayabilecek şekilde düzenlenmesi için gerekli adımları atmaya iten en önemli unsurdur (Singh ve Kumar, 2014).

Öte yandan işsizlik, ulusal ve uluslararası sosyoekonomik ve sosyokültürel dalgalanmalardan da derinden etkilenmektedir. Yurt içinde görülen enflasyon, kıtlık, üretim veya tüketim süreçlerinde gerçekleşen herhangi bir aksama veya değişiklik, ulusal işsizliği tetikleyebileceği gibi savaşlar, küresel ekonomik krizler, yaptırımlar veya salgınlar da dünya çapında işsizliğin artmasına yol açabilmektedir. Bu doğrultuda işsizliğin çok yönlü ve çok faktörlü bir yapısının olduğu, karmaşık ilişkiler ağı içerisinde yer aldığı görülmektedir.

Dünyadaki ülkeler, gelişmişlik düzeylerine göre genelde üçe ayrılmaktadır. Gelişmiş ülkeler ekonomik olarak kişi başına düşen milli gelirleri yüksek olan ve mutlak yoksulluk oranının oldukça düşük olduğu ülkeler olurken gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelerde ise kişi başına düşen milli gelir daha düşük bir seviyededir ve yoksulluk sorunu işsizlik sorununa paralel bir biçimde devam etmektedir. Gelişmekte olan ülkeler bu sorunu aşma noktasında gelişmiş ülkelere daha yakın bir konumdadır.

Gelişmişlik düzeyindeki ekonomik faktör, istihdam bağlamı ile de oldukça ilişkilidir. Dünyadaki gelişmiş ülke ve ekonomilerde işsizlik oranı diğer ülkelere nazaran oldukça düşük seviyededir. Yapılan pek çok çalışma ve işsizlik araştırmalarıyla bu veriler desteklenmektedir (OECD, 2021; Temel ve Yapraklı, 2015).

Türkiye, dünyanın en büyük 20 ekonomisi arasındadır. Gelişmişlik düzeyi ile paralel olan işsizlik oranlarını kıyaslama açısından G20 ülkelerini temel almanın hem ulusal hem de uluslararası süreçlerin daha iyi kavranması açısından elverişli olduğu düşünülmektedir. Bu doğrultuda G20 ülkeleri, işsizlik bağlamında karşılaştırılmıştır.

Tablo 1. G20 Ülkelerinde İşsizlik Oranı*

Ülke	İşsizlik Oranı (%)	Verinin Tarihi
Singapur	2.4	2021-12
İsviçre	2.6	2022-01
Japonya	2.7	2021-12
Meksika	3.5	2021-12
Hollanda	3.8	2021-12

Güney Kore	3.8	2021-12
Amerika Birleşik Devletleri	4	2022-01
İngiltere	4.1	2021-11
Avustralya	4.2	2021-12
Rusya	4.3	2021-11
Çin	5.1	2021-12
Endonezya	5.1	2021-09
Kanada	6.49	2022-01
Suudi Arabistan	6.6	2021-09
Hindistan	8	2021-12
Fransa	8.1	2021-09
Arjantin	8.2	2021-09
İtalya	9	2021-12

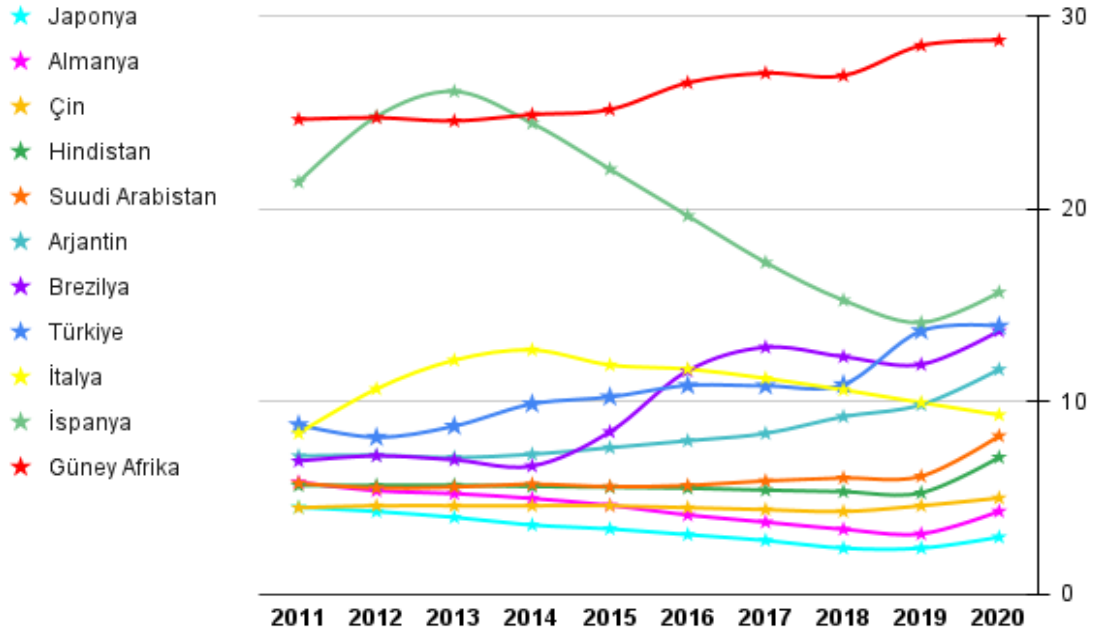
Türkiye	11.2	2021-11
Brezilya	11.6	2021-11
İspanya	13.33	2021-12
Güney Afrika	34.9	2021-09

*(www.tradingeconomics.com, 2022a)

Yukarıdaki tablo, Türkiye ve dünyadaki güncel işsizlik oranlarını göstermektedir. Kıstas olarak G20 ülkeleri alındığında Türkiye'nin gelişmekte olan ekonomiler içerisinde en yüksek işsizlik oranlarına sahip ülkelerden biri olduğu görülmektedir. Ancak mevcut tablo, söz konusu verilerin sağlıklı bir biçimde yorumlanabilmesi noktasında eksiktir. Bu nedenle işsizliğin son on yılda nasıl bir gidişat içerisinde olduğu da incelenmiştir.

Son on yıl, uluslararası Suriyeli göçünün, Covid-19 salgını ve bazı ülkelerin yaşadığı ekonomik krizlerin içerildiği bir aralığa tekabül etmektedir. Bu nedenle söz konusu süreç bir arada ele alındığında küresel işsizlik oranlarıyla karşılaştırma yaparak daha sağlıklı bir değerlendirme yapmak da mümkün bir hale gelmektedir.

Şekil 1: Bazı G20 Ülkelerinde 10 Yıllık İşsizlik Oranları*

*(The World Bank, 2022)

Buna göre dünyanın en gelişmiş 20 ülkesinin ortalaması alındığında işsizliğin genel olarak artış eğiliminde olduğu ve küresel bir sosyal sorun olarak ivmesini artırdığı görülmektedir. Bu ülkeler içerisinde Türkiye ise en fazla işsizlik oranına sahip G20 ülkelerinden biri olarak grafikte görülmektedir.

Özellikle son iki yıldır işsizlik ivmesinin dünyada daha da hız kazanmış olması, Covid-19 pandemi sürecinin ekonomik daralmalara neden olarak işsizliğin daha da derinleşmesine neden olduğu görülmektedir. Nitekim G20 ülkeleri arasında işsizliği son 10 yıl içerisinde azalma eğiliminde olan ülkelerin de son iki yıl içerisinde işsizliğin artmasını önleyemediği görülmektedir (Kawohl ve Nordt, 2020).

2020 yılında Uluslararası Çalışma Örgütü'nün yaptığı bir çalışma, Covid-19 pandemisinin işsizlik üzerindeki etkilerini analiz etmiş ve 25 milyondan fazla insanın daha işsiz kalabileceğini vurgulamıştır. Doğal işsizlik oranının bu hızla artması, küresel anlamda işsizlik sorununu diğer pek çok sosyal sorundan daha ön planda tutulmasına ve öncelik tanınmasına yol açmaktadır (International Labour Organisation, 2020).

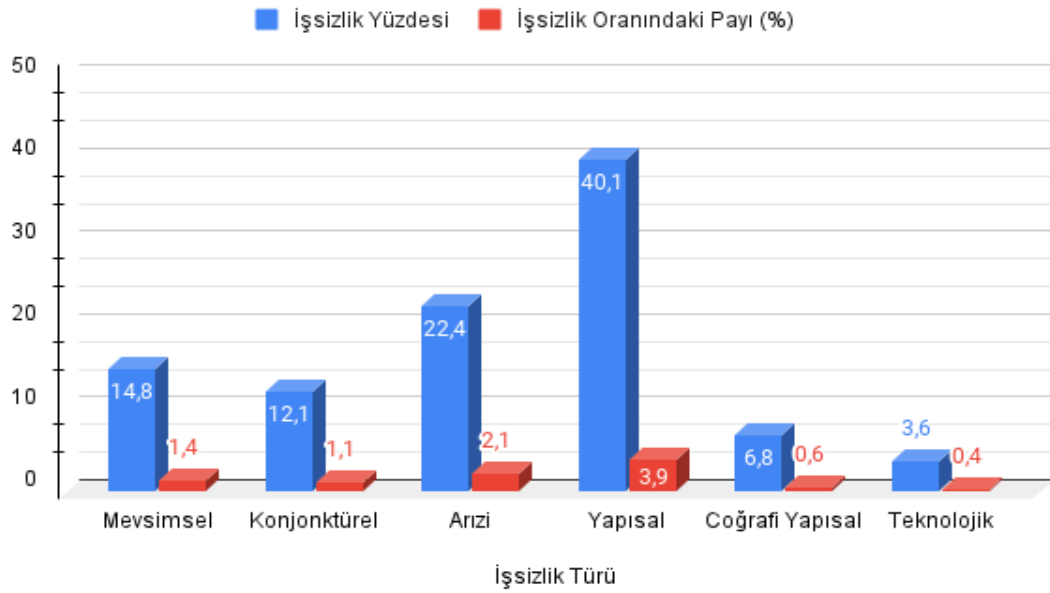
Ancak geliştirilen sosyal politikalar, işsizliğin önlenmesinde şu ana dek çok küçük bir etki oluşturabilmiştir. Dolayısıyla söz konusu pandemi dönemi içerisinde planlı bir şekilde kısıtlanan ve özellikle turizm ve konaklama başta olmak üzere pek çok sektörü olumsuz etkileyen uygulamaların getirdiği negatif etki, geliştirilen sosyal politikaları baskıladığı gibi yeni birçok politikaya karşı da gücünü kaybetmemektedir (Shand, Duffy ve Torok, 2022).

Dünyada işsizlik sorununun giderek artmasına neden olan durumlardan bir diğeri de dünya nüfusunun hızla artmasıdır. Hâlihazırda dünya nüfusu belirlenen parametrelerin de üzerinde seyretmekte, böylece oluşan işgücü, işgücüne olan talebi zorlamaktadır. Bu doğrultuda işsizlik olgusu ile çalışmada nüfus planlamalarının da önemli bir yeri olduğu sıkça belirtilmektedir (Sagal, 2021; Singh ve Kumar, 2014).

Türkiye'deki mevcut işsizliğin, işsizlik türlerine göre nasıl biçimlendiği konusu da çalışılmıştır. Buna göre Türkiye'deki işsizlik içerisinde en fazla yer tutan işsizlik türü yapısal işsizliktir. Yapısal işsizliği sırasıyla arazi, mevsimsel ve konjonktürel işsizlik takip etmektedir. Yıldız'ın (2014) yaptığı çalışmada bulgularan bu pratik, Türkiye'deki işsizliğin nasıl şekillendiğini ve Türkiye'nin işsizliğe ilişkin ne tür politikalar geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Şekil 2: Türkiye’de İşsizliğin İşsizlik Türlerine Göre Dağılımı

Yapılan bu çalışma, dünyadaki ve Türkiye’deki teknik ve teknolojik gelişmelerin doğurduğu arzın kriterlerinin, mevcut taleplerde yer almadığını ve ihtiyaç duyulan işgücünün niteliklerinin yetişen nesillerde yeterince bulunmadığını göstermektedir. Dolayısıyla sosyal politikaların yönünün teknik ve teknolojik gelişmelere yönlendirilerek mevcut küresel yaklaşımların yakalanması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Çağın getirdiği yeni talep ve ürünler, bu talep ve ürünlere karşılık verebilecek işgücüne ihtiyaç duymaktadır. Türkiye’nin bu talebi karşılayabilecek eğitim politikaları ve uygun istihdam olanaklarının henüz olgunlaşmadığı ilgili bulgularda görünmektedir.

İradi işsizlik noktasında da Türkiye’de ve dünyada bir artış eğilimi olduğundan söz edilebilmektedir. Türkiye’de yükseköğretim mezunları sayısının artması iradi işsizlik oranlarını artırırken yapılan araştırmalar iradi işsizliğin artmasında bireylerin asgari ücretin daha üzerinde bir işte çalışmak istemelerinin en kritik faktör olduğunu göstermektedir. Buna göre; iradi işsizlerin %50’si asgari ücretin üzerinde çalışmak istemekte, %40’ı servis olanağının sunulmasını gerekli görmektedir. Diğer nedenler arasında da masa başı bir işte çalışma isteği ve kariyer fırsatları gösterilmektedir (T. Akkaya, 2017; M. Şahin, 2019).

Tüm bu bilgiler eşliğinde Türkiye’de ve dünyada yukarıda ifade edilen işsizlik türlerinden her birinin az veya çok oranda mevcut olduğu görülmektedir. Dolayısıyla işsizlik sorunu, sınırlı bir parametreyle ele alınmaktan ziyade her bir işsizlik türünün içerdiği spesifik konseptler ekseninde geliştirilecek sosyal politikalarla giderilebilir. Nitekim geliştirilecek sosyal politikaların da işsizliği tamamen ortadan kaldıramayacağı literatürdeki çalışmaların teorik çatısında değinilen bir konudur. Doğal işsizlik ve iradi işsizlik gibi temaların da işsizlik konusu içerisinde yer alması, işsizlik konusunu çalışırken verilerin sağlıklı yorumlanmasına engel teşkil edebilmektedir. Bu nedenle Dünya’da ve Türkiye’deki işsizliğin doğru bir şekilde değerlendirilebilmesi, ancak ortadan kaldırılabilir işsizlik türleri odağında içerilen işsiz kitle için geçerli bir nitelik taşımaktadır (Kemal Yıldız, 2014).

2.2. BİR OLGU OLARAK GENÇ İŞSİZLİĞİ

2.2.1. Genç İşsizliğin Tanımı ve Kapsamı

Genç işsizliği, 15-24 yaş aralığında olup aktif biçimde iş arayan bireyleri tanımlamaktadır. Söz konusu referans aralığı uluslararası düzeyde gençlerin yaş aralığını ifade etmektedir (Tunçsiper ve Rençber, 2020).

Tablo 2: Bazı Uluslararası Kuruluşların Referans Verdikleri Gençlik Yaş Aralıkları*

Kurum	Yaş	Kaynak
UN Secreteriat / UNESCO / ILO	Gençlik: 15-24	UN Instruments, Statistics
UN Habitat (Youth Fund)	Gençlik: 15-32	Agenda 21
UNICEF / WHO / UNFPA	Ergen: 10-19 Genç Kişi: 10-24 Gençlik: 15-24	Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA)
UNICEF / The Convention on Rights of the Child	18 yaşa kadar çocuk	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)
The African Youth Carter	Gençlik: 15-35	African Union, 2006

*(UN Youth, 2008)

Yukarıdaki tablo, farklı durum ve bölgelerde farklı referans aralıklarının baz alınabileceğini göstermektedir. Bu durum, gelişimsel, sosyal veya kültürel olarak farklılaşabilen bir olguya hitap etmektedir.

Genç işsizliğinin nedenleri, yetişkinlerin işsizliğine göre daha karmaşık bir yapıya sahiptir. Nitekim değişen ve gelişen sosyal, siyasi ve ekonomik konjonktürlerden ilk etkilenen yaş grubu gençlerdir. Ortaya çıkan sosyal sorunlardan etkilenilmemesi amacıyla geleceğe yönelik plan ve programlar da ağırlıklı olarak çocuk ve gençleri ilgilendiren bir nitelik taşımaktadır. Bu doğrultuda genç işsizliğinin nedenlerinin araştırıldığı saha çalışmaları, bunların kanıtlara dayandırıldığı doküman ve veriler ile genç işsizlerin de düşüncelerine başvurulduğu politik öneriler kalkınma planlarında sıkça değinilen ve geleceğin planlanmasında başat bir faktör olarak kabul edilen unsurlar arasındadır

(D'Achon, 2021; Özmete, 2010; T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019).

Değişen dünyanın, görünen popüler yüzü itibariyle tüketici merkezli olması ve tüketicilerin sürekli bir biçimde değişen ihtiyaçları, yeni kriterler ile çerçevelenen istihdamı gerekli kılmakla birlikte eğitim olgusu da bu piyasa argümanlarını yakalamak için içeriğini sürekli güncellemektedir. Yetişen nesil, bu kriterler bazında iş sahibi olmakta veya olamamaktadır. Dolayısıyla genç işsizliği üzerinde durulurken eğitim temasının da temel bir değişken olarak ele alınması gerekmektedir (Bağcı, 2018).

Dünyanın giderek ihtisaslaşması, eğitim süresini uzatan bir faktördür. Buna paralel olarak kriterler ayrıntılandırılmakta, ihtiyaç duyulan işgücünün yeterliliği sürekli bir artış eğilimi göstermektedir. Gençler, bu kriterlere ulaşabilmek amacıyla zaman ile doğru orantılı bir biçimde eğitime erişmeye çalışırken ekonomik süreç, ruhsal ve fiziksel sağlık ve kadın-erkek eşitsizliği gibi çeşitli arketiplerle de mücadele etmektedir. Tüm bu nedenler ekseninde genç işsizliği dünyada genel anlamdaki işsizlikten daha yukarıda seyretmektedir. Bu durum gençlerin, bir sosyal sorun olarak işsizlikle mücadelesinin diğer yaş gruplarına göre daha ağır seyrettiğini göstermektedir (Kabaklarlı ve Gür, 2011).

Gençlerin işsiz kalmaları, mikro ve makro sebepler üzerinden ele alınabilmektedir. Mikro ölçütte eğitim, cinsiyet, yaş, medeni durum, hane büyüklüğü, hane içerisindeki konum ve yerleşim türü faktörleri söz konusuysen ekonomik konjonktür, siyasi tutum ve uygulamalar, salgın hastalıklar, teknolojik gelişmeler ve bulunulan ülkenin gençler özelindeki politik yeterliliği gibi makro nedenlerden de söz edilebilmektedir (Taş ve Bilen, 2015; Tunçsiper ve Rençber, 2020).

Genç işsizliğinin nedenlerini farklı ve sınırlanmış özel başlıklar altında incelemek mümkündür. Ancak daha analitik ve sistematik bir perspektifle tüm sorunları eğitim durumuna, iş arama sürecine, aranılan işin türüne, işsizliğin genel nedenlerine, yaş gruplarına, yaşanılan yerleşim bölgesine göre irdelemek süreci daha anlaşılır kılma potansiyeline sahiptir.

2.2.2. Genç İşsizliğin Nedenleri ve Yapısı

2.2.2.1. Eğitim Durumuna Göre Genç İşsizlik

Güncel ekonomik ve bilimsel konjonktür, tarihte hiç görülmemiş bir hızla ilerlemektedir. Bu nedenle farklı alanlarda eğitilmiş bireylere duyulan ihtiyaç her geçen gün artarken bilişim sektöründe de gündün güne yeni pozisyonlar ortaya çıkmakta ve farklı eğitim modüllerinin gerekli olduğu yeterlilik kriterleri doğmaktadır.

Daha fazla eğitim ihtiyacı olmasının yanı sıra zaman zaman eğitilmiş bireylerin kabul etmediği, mavi yaka olarak bilinen ve hiyerarşik olarak daha az eğitilmiş bireylerin istihdam edilebileceği işlere de ihtiyaç duyulabilmektedir. Bu noktada ülke içerisindeki eğitim seviyesinin sürekli artırılmasının da temelde işsizliği ortadan kaldıracak bir strateji olmadığı görülmektedir (Bağcı, 2018; Murat ve Şahin, 2011). Eğitilmiş kişinin diplomasından dolayı iş niteliği beklentisi yükselirken meslek sahibi olma imkânlarını değerlendirme fırsatı azalmaktadır. Beklenti ile gerçeklik arasındaki aralık açılmaktadır. Bu beklentiler ile ülke istihdam imkânları arasında bir kültür boşluğuna neden olmakta ve eğitilmiş insan işsizliğin artmasıyla eğitim düzeyi yüksekliği bazı koşullarda beraber yükselmektedir. İktisadi politika ile eğitim politikası arasındaki mütakabiliyetsizlik bu bağlamda sosyal sorunlara neden olabilmektedir.

Bu konu hâlihazırda bazı araştırmacılar tarafından çalışılmıştır. Buna göre gelişmiş ülkelerde eğitim durumu ile genç işsizliği arasında anlamlı bir korelasyonun olmadığı bulgulanmıştır. Bu doğrultuda gelişmiş ekonomilerde eğitim durumundan bağımsız olarak gençlerin girişimciliklerinin desteklenmesi, ihtiyaca göre ve ihtiyaç kadar talebin üretilmesi ve mesleki eğitimlerin iş garantili ve ölçülü bir şekilde gerçekleştirilmesi genç işsizliğinin eğitim durumu ile olan ilişkisini anlamsız kılmıştır. Öte yandan gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde ise eğitim durumu ile genç işsizliği arasında negatif yönlü bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Bu bilgi ekseninde gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde eğitim durumunun düşmesiyle genç işsizlerin oranının arttığını söylemek mümkün görünmektedir (Bağcı, 2018).

Eğitim durumu dışında eğitimin sektörlere uygun bir içeriğe sahip olması ve meslekî eğitim noktasında kursların ve yeterliklerin güçlendirilmesi gibi çalışmalar da genç işsizliği ile ilişkili olan kavramlar arasındadır. Nitekim özellikle kırsal bölgelerde yaşayan daha düşük eğitim düzeyine sahip olan gençler, tarım ve hayvancılıkla ilgilenmenin yeterince gelir getirmemesi sebebiyle kentlerde iş arayışı içerisinde olabilmektedir. Bu durum, gençlerin kırdan kente doğru yoğun bir göçüne işaret ederken kentlerde de eğitim düzeyinin düşük olmasına paralel olarak kayıt dışı sektörlerde çalışma, günübirlik çalışma veya işsiz kalma riski bulunmaktadır. Bu doğrultuda eğitimin niteliğinin de genç işsizliğini doğrudan etkilediği çeşitli çalışmalarca vurgulanmaktadır (M. A. Akkaya, 2020; Nor Bin Abdul-ghani, 1979).

Eğitim ile genç işsizliğinin bağdaştığı bir diğer husus ise işverenlerin eğitim kurumları ile olan eşgüdümüdür. Meslek liseleri, zaman zaman ihtiyaca uygun işgücü üretmekte sağlıklı sonuçlar ortaya çıkaramamaktadır. Bu tür durumlara karşı işverenlerin teknik ve teknolojik eğitimlere gerekli desteği vermeleri, böylece eğitim içeriklerinin ihtiyaca cevap verebilir bir hale getirilmesi mümkün olabilmektedir. Ancak gelişmemiş ekonomilerde işverenlerin bu tür eğitimleri maliyet kalemi olarak değerlendirmesi, süreci baltalayabilmekte, böylece genç işsizliği, farklı nitelikteki bir eğitim yetersizliği nedeniyle yükselebilmektedir (Murat ve şahin, 2011).

Eğitim-istihdam dengesinin sağlıklı bir şekilde ilerlemesi, ancak kalkınma planlarında yer alabilecek gerçekçi programlarla gerçekleşebilir. Bu nedenle ilköğretimden yükseköğretime kadar ihtiyaç duyulan ve mevcut olan öğrenci tipolojisinin ve gelecekteki potansiyel işgücü arzının bilincinde olunması, süreci hafifletebilecek bir öneri olarak literatürde yer almaktadır. Ancak ekonomik açıdan istenilen düzeyde olmayan pek çok ülkenin bu dengeyi sağlamaktan uzak olduğu görülmektedir (Alçın, şahin ve Hamzaoğlu, 2021).

2.2.2.2. İş Arama Sürecine Göre Genç İşsizlik

Özellikle son birkaç on yıldır eğitim alanının giderek güçlenmesi ve bilgi çağında olunması, çocuk ve gençlerin daha fazla eğitim almaları ve yükseköğretim mezunu oranlarının giderek artmasına önemli bir basamak olmuştur. Bu dönem içerisinde birçok

gencin beklentisi de yükselmiş, çalışma koşulları ve ücrette iyileştirmenin olduğu iş sahalarını tercih etmeye başlamıştır. Bu durum, iş arama noktasında gençlerin eleyici-seçici olmasını ve iradi olarak işsiz olmalarını mümkün kılmıştır (Yaprak, 2019).

Gençlerin iş arama süreçleri kısa ve uzun olmak üzere ikiye ayrılabilir. Genellikle bir yıldan uzun süredir iş arayan gençler için uzun süreli işsiz tabiri kullanılırken bir yıla kadar olan süreç için kısa süreli işsiz ifadesi tercih edilmektedir. Bu bağlam, istatistiksel bir veri olarak TÜİK, OECD ve EUROSTAT gibi otoriteler tarafından sıkça başvurulduğundan önemli bir destek noktası olarak değerlendirilmektedir (Akgün, 2019).

2.2.2.3. Aradıkları İşin Türüne Göre Genç İşsizlik

Genç işsizliği temasında üzerinde durulan konulardan biri olarak iradi işsizlik, temelde gençlerin aradıkları iş kriterlerini bulamamasından kaynaklanmaktadır. Her ne kadar literatürde “iş beğenmemek” olarak yorumlansa da gençlerin iş doyumunun yüksek olacağı, motivasyon kaynaklarının olduğu, istedikleri ücretleri alabildikleri işleri arama süreci, daha verimli bir çalışma metodolojisini endüstri psikolojisi ölçeğinde mümkün kılarsa da bu durumun işsizliği uzatabildiği de bir gerçeklik olarak verilere yansımaktadır. Bu doğrultuda gençlerin iş arama sürecinde kendi kriterlerine uygun işlere başvurmaları veya bu kriterlere uygun iş ilanı olana kadar beklemeleri, işsizlik sürecinde kendilerinin yeni bir sınıflamaya dâhil edilebilmesiyle sonuçlanmaktadır (M. Şahin, 2019).

Aranılan işin türü, değişen piyasa ve var olan piyasa koşullarına bağlı olarak da şekillenmektedir. Bu doğrultuda günümüzde gençlerin önemli bir bölümünün de kendi işini kurmak istedikleri görülmektedir. Kendi işini kurmak isteyenlerin oranı her ne kadar diğer genç işsizlik nedenlerinden daha az kritik öneme sahip olsa da piyasada önemli bir getirisi olabileceğinden değerlendirmeye alınmaktadır. Bu noktada genç işsizlerin KOBİ’leri, yatırımları ve destekleri takip ettikleri, gerekli mali altyapıyı oluşturana kadar iş aradıkları görülmektedir. Ancak bu bağlam genç işsizliğinin nedeninin girişimcilik olarak addedilmesinin aksine girişimciliğinin yeteri kadar desteklenmemesi şeklinde daha sağlıklı bir tasnife dâhil edilmektedir (Buluttekin, 2017).

İşin niteliğinin değişebildiği diğer bir sınıflama ise tam ve yarı zamanlı işlerdir. Özellikle eğitim hayatlarına devam eden gençlerin yarı zamanlı iş arayışında olduğu görülürken eğitimde olmayan gençlerin ise ağırlıklı olarak tam zamanlı işler aradığı bilinmektedir. Buna rağmen eğitimde olmayan ve yarı zamanlı iş arayan gençlerin bulunduğu da görülmektedir. Böylece genç işsizliğinde tam ve yarı zamanlı iş ihtiyacına göre bir farklılaşma üzerinde durmak da mümkün olmaktadır (Akgün, 2019).

2.2.2.4. İşsizlik Nedenlerine Göre Genç İşsizliği

Genç işsizler içerisindeki bir bölüm, hayatlarında ilk defa çalışmak için iş arama eyleminde olmalarının yanında bir kısmı da hâlihazırda çalışmış ve işini bir nedenden ötürü kaybetmiştir. Bu nedenle genç işsizliği, işi kaybetme niteliklerine göre de sınıflandırılabilir (Akgün, 2019).

İş kaybetme, makro birtakım nedenlere bağlı olarak gerçekleşmekle birlikte doğrudan gençlerin bireysel tecrübeleri nezdinden de ortaya çıkabilen bir sorun niteliği taşımaktadır. Buna göre gençlerin bir kısmı ekonomik, sosyal veya verim gibi şikâyetlerle işten çıkartılmıştır. Bu durum, gençlerin olumsuz iş deneyimleriyle yeni bir konuma kaydırılabilmesinde literatür çerçevesinde olanak sağlamakta ve yeni bir çalışma alanı ortaya koymaktadır (Akdemir, 2009).

Diğer yandan gençlerin bir kısmı da kendi isteğiyle işlerinden ayrılmaktadır. İş kurma, başka bir işe geçme veya ücrette anlaşamama gibi hususların ön planda olduğu bu durum, gençlerin iradi işsizliği tercih ettiğini gösteren bir bağlamı içermektedir (Lim, Kim ve Kim, 2021). Bu durum çalışma ve üretme kültürleri farklı olan toplumlarda kendini farklı boyut ve nicelikte gösterebilir.

İşsizlik nedenleri arasında gösterilebilecek diğer faktörler ise askerlik, kazalar, sağlık sorunları veya eğitim başlıklarıdır. Bu başlıklar, işsizliğin zaruri olduğu bir dönemi içermekle birlikte sağlık sorunları ve kazalar gibi faktörler, uzun vadeli etkileri olabilen, dolayısıyla göz önünde bulundurulması gereken faktörler arasında yer almaktadır (Giuntoli, Hughes, Karban ve South, 2015; Macassa, Rodrigues, Barros ve Marttila, 2021).

2.2.2.5. Yaş Gruplarına Göre Genç İşsizlik

Toplumların yaş aralıkları, çoğu zaman kanunlarla düzenlenmektedir. Böylece bebek, çocuk, genç, yetişkin ve yaşlı gibi tasnifler mümkün olmaktadır. Bu yaş aralıkları istihdam temasında da önem kazanmakta ve belli yaş aralıklarının belli işlerde çalışması veya çalışmaması gibi durumlar söz konusu olabilmektedir.

Gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere pek çok ülkede çocuk ve genç nüfus oranı, genel nüfus oranı içerisinde çok ciddi bir yer kaplamaktadır. Çocuk ve genç nüfusun, hizmetin götürüldüğü bir nüfusu teşkil etmesi birçok ülke nezdinde önemli malî sorunları gündeme getirirken istihdam politikalarının geliştirilmesi konusunda da ülkeleri zorlamaktadır. Nitekim bireyin yaşının gençliğe doğru ilerlemesi, üretim için çalışma sektörüne atılması anlamına gelmektedir. Nüfus oranlarının gençlik döneminde yoğun olması da pek çok ülkeyi güç bir duruma sürüklemekte ve genç işsizlik oranları da böylece artabilmektedir (Ekin, 2011).

Toplum içerisindeki genç nüfus oranının işsizliğe neden olma durumunun yanı sıra genç nüfus içerisinde de belli yaş aralıklarından söz edilebilmektedir. Uluslararası kuruluşlar, birçok Avrupa ülkesi ve Türkiye’de genç işsizlik teması üzerinde işlenen gençlik yaş aralığı 15-24 olarak kabul edilmektedir. Ancak meslek lisesi ve yükseköğretim değişkeni gibi unsurların dikkate alınabilmesi için çoğu zaman araştırmalarda 15-19 ile 20-24 yaş aralıkları şeklinde iki bölümün işlendiği görülebilmektedir. Bu işlem, sürecin daha sağlıklı bir şekilde ele alınabilmesi için yapılmaktadır (Murat ve Şahin, 2011).

Yaş gruplarına göre yapılan dağılım üzerinde durulabilecek bir diğer nokta ise güncel durumda eğitim sürecinin uzamasının gençlik yaş aralığının uzatılmasında bir faktör olmasıdır. Yükseköğretimin günümüzde bir çok genç tarafından talep edilmesi, ayrıca lisans ve ön lisans programlarında staj uygulamalarının olması, 15-24 yaş aralığının, 15-29 yaş aralığı olarak birçok ülkede revize edilmesiyle sonuçlanmıştır (Altınsoy, 2020; Kabaklarlı ve Gür, 2011).

İş bulmanın güç bir hale gelmesi de genç işsizliğe ilişkin yaş aralığının değişmesinde bir faktör olarak değerlendirilebilmektedir. İş arama sürecinin özellikle son birkaç on yıldır uzamış olması ve uzun süreli işsizlik durumu, gençlik aralığının üst seviyesinin 25’ten

29'a doğru kaymasında etkili bir unsurdur. Bu konuya zorunlu eğitim süresi de dâhil edilebilmektedir. Türkiye'de olduğu gibi birçok ülkede zorunlu eğitim süresinin 12 yıla çıkarılması da genç işsizlik hususunun araştırılmasındaki başvuru kaynaklarının 29 yaşa doğru evrilmesiyle sonuçlanmıştır (Akgün, 2019).

2.2.2.6. Kent-Kır Ayrımına Göre Genç İşsizlik

Dünyadaki değişen konjonktürel yapı, Sanayi Devrimi'nden bu yana kente göç etmeyi teşvik etmektedir. Türkiye, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndan On Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'na kadar köyden kente göçün olumsuz sonuçları üzerinde durmuş, bu konunun ayrıntılandırılması ve çözüme kavuşturulması gerektiğinden söz etmiştir. Türkiye gibi kırdan kente göçün sirayet ettiği pek çok ülke, nihayetinde kentlerdeki yoğun işsizlikle mücadele etmek zorunda kalmıştır (Bahar ve Bingöl, 2010).

Köylerden kente yönelen göçün günümüzdeki en önemli sebebinin köylerdeki mevcut durumun günümüz fırsatlarına ilişkin eşit standartları sunamayışı olarak gösterilmektedir. Bu nedenle özellikle gençler, kentlere göç etme eğilimi göstermekte, kentlerde yaşamak için yeni arayışlar içerisine girmektedir (Sevinç, Davran ve Sevinç, 2018).

Bu doğrultuda şehirlerin çekici ve köylerin itici faktörlerinden de söz etmek mümkündür. Gençler, tarım ve hayvancılık seçeneklerinin haricinde daha hafif işlerde çalışmak veya daha fazla ücrete çalışmak için kentlere göç etmektedir. Bu göç, genç işsizliğinin kır ve kent özelinde bir ayrıma dâhil edilmesini gerektirmektedir. Nitekim kentlere göç eden gençlerin de kriterleri karşılayamayarak çalışamaması veya günübirlik işlerde çalışması söz konusu olmaktadır (Çelik ve Arslan, 2018).

Köylerde tarım ve hayvancılığa yeterince önem verilmemesi ve bu alanda politikaların üretilmemesi, kırdan kente göçe engel olunamadığı, göçün sürekli bir hal aldığı ortama zemin hazırlamaktadır. Böylece gençlerin kent içerisindeki oranı da artmakta, demografik yapı bozulabilmekte ve genç işsizliği kentlerde hem mikro hem de makro sorunlara yol açmaktadır (Bahar ve Bingöl, 2010).

Birçok araştırmada eğitim programlarının tarım ve endüstriyel gelişimin bir arada güçlendirilebileceğine yönelik sağlıklı bir içeriğe sahip olmadığı, bu nedenle işsizlik

nedeniyle kırdan kente göçün gerçekleştiği, ancak göçün neticesinde de gençlerin kentlerde yine işsiz kaldığı belirtilmektedir (Ekin, 2011).

2.2.3. Dünyada ve Türkiye'de Genç İşsizliği

Genç işsizliği, bir ülkenin kalkınma süreçlerini temelden etkileyen, yoksulluğu tetikleyebilen ve haricindeki birçok sosyal soruna zemin hazırlayan bir olgu olarak diğer sosyal sorunların arasında farklı bir konuma sahiptir. Bu nedenle dünyadaki her bir ülke, genç işsizlik konusu üzerine çalışmalar yapmakta, bu tür işsizliğin ortadan kaldırılması veya minimize edilebilmesi için makro politikalar geliştirmektedir (Coles, 1995).

Ancak sürecin bir sosyal sorun olması nedeniyle makro çözüm önerilerinin birbiriyle ilişkili birçok parçasının ele alınması gerekliliği, üretilecek bu çözümlerin geleceğe hitap edebilecek bir potansiyel içermesi ve kanıta dayalı uygulamalarla desteklenmesi gerekmektedir. Nitekim bugünün genç işsizliği, yukarıda da ifade edildiği üzere yarın için yeni yoksulluk, suç ve sağlık sorunları haline dönüşme potansiyeline sahiptir (Singh ve Kumar, 2014).

Genç işsizliği temasının önemi, dünyanın tüm ülkeleri özelinde merkezi öneme sahipken üretilen politikaların genç işsizliği sorununu ortadan kaldırmadığı da aşikârdır. Nitekim Sanayi Devrimi'nden bu yana genç işsizliği ara ara azalma eğilimi gösterse de uzun vadede bu sorun hiçbir zaman ortadan kalkmamış ve genel işsizliğe oranla daima üst bir değerde süregelen hale gelmiştir.

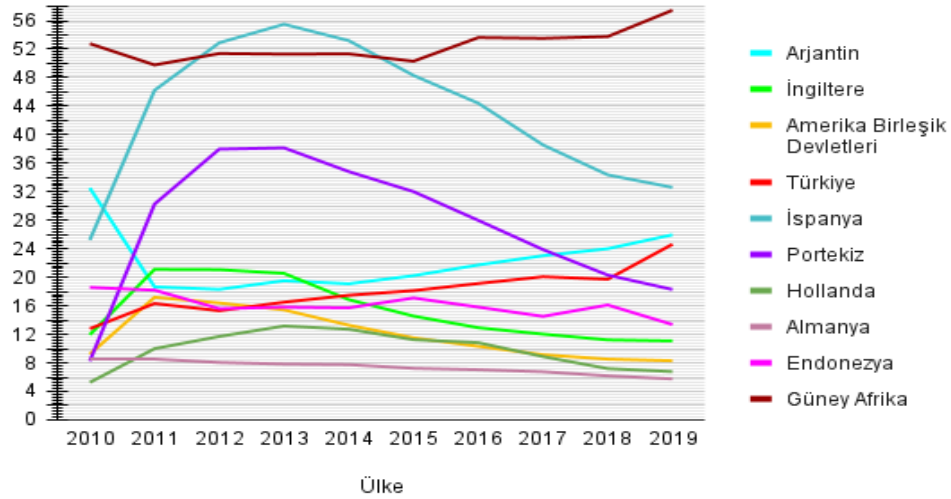
Tablo 3: G20 Ülkelerinde Genç İşsizlik Oranları*

Ülke	Genç İşsizlik Oranı (%)	Verinin Tarihi
İsviçre	2	2022-01
Japonya	4.2	2021-09
Güney Kore	5.7	2021-12
Almanya	6.1	2021-12
Hollanda	7.8	2021-12
Amerika Birleşik Devletleri	8.2	2021-12
Avustralya	9.4	2021-12
İngiltere	11.1	2021-10
Kanada	13.6	2022-01
Fransa	17.6	2021-12
Türkiye	22.3	2021-10
Hindistan	22.9	2021-03
İtalya	26.8	2021-12
İspanya	30.6	2021-12
Güney Afrika	66.5	2021-09

*(www.tradingeconomics.com, 2022b)

Yukarıdaki tablo, dünyanın en gelişmiş ekonomilerinde bile genç işsizlik oranının çok ciddi seviyelerde olabildiğini göstermektedir. Özellikle Türkiye, İspanya ve Güney Afrika gibi ekonomisi gelişmekte olan ülkelerde bu işsizlik oranlarının oldukça negatif bir görünüm içerisinde olduğunu söylemek mümkündür.

Şekil 3: Bazı G20 Ülkelerinde 10 Yıllık Genç İşsizlik Oranları*

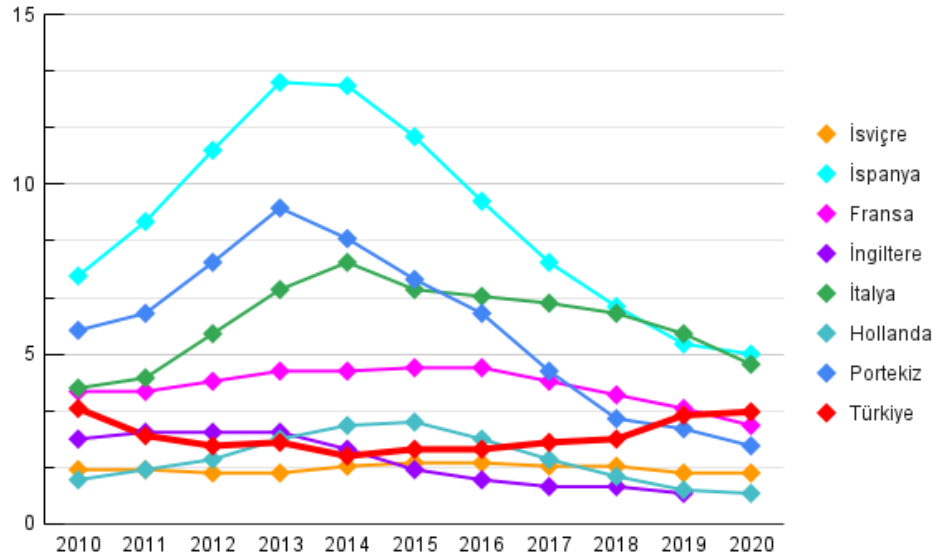

*(The World Bank, 2022)

Şekil 2.1 dünyanın gelişmiş ekonomilerinde genç işsizlik oranlarının görece diğer işsizlik türlerine göre yüksek olduğunu göstermektedir. 2008 Krizi'nin etkilerinin görüldüğü Şekil 2.1'de pek çok Avrupa ülkesi genç işsizliği 2019 yılına kadar artan bir eğimle azaltmayı başarmış görünmektedir. Ancak Türkiye, Güney Afrika ve Arjantin'in gelişmekte olan ekonomiler olarak genç işsizliği noktasında daha başarısız olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim bu üç ülkede de genç işsizliği oranları yıllara göre azalmamış, aksine artmaya devam etmiştir.

Özellikle Covid-19 pandemisinin etkisi de düşünüldüğünde 2019'dan bugüne dek genç işsizliğinin daha fazla arttığı Tablo 2.1'de ortaya koyulmaktadır. Böylece gelişmekte olan ekonomilerin genç işsizlik sorununa daha fazla önem vermesi gerektiği açığa çıkmakta ve pek çok araştırma tarafından da üzerinde durulmaktadır (Blustein ve diğerleri, 2020; Su, Dai, Ullah ve Andlib, 2021).

Şekil 4: Dünyada 10 Yıllık Uzun Dönem İşsizlik Oranları*

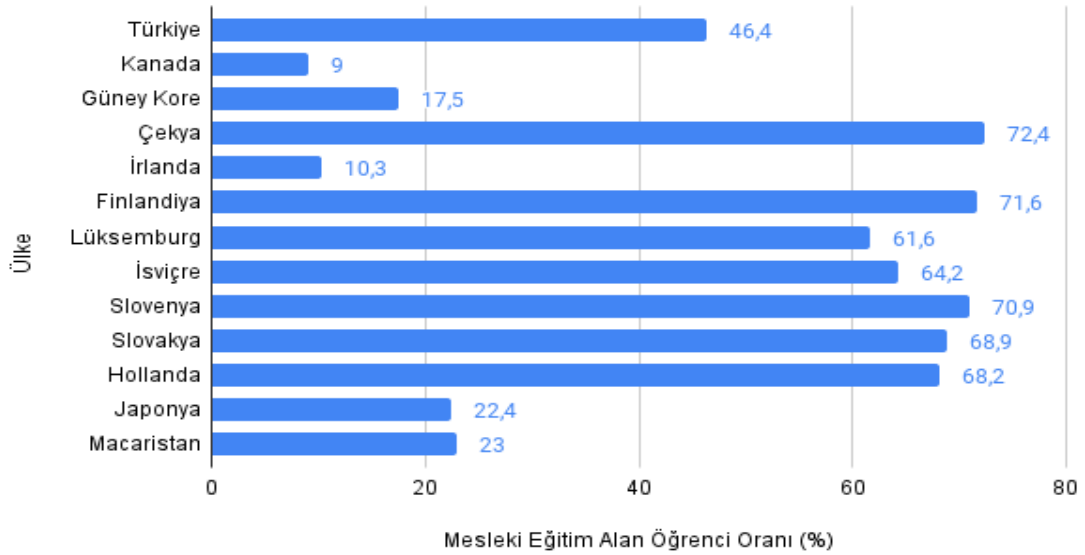

* (TÜİK, 2022)

Türkiye’de genç işsizliği açısından risk oluşturan faktörlerden biri de iş bulma sürecinin kendisinden kaynaklanmaktadır. Türkiye’de diğer birçok gelişmiş ülkeden daha uzun sürede iş bulunduğu Şekil 2.2’de gösterilmektedir. Buna göre; 1 yıldan uzun süredir Türkiye’de iş arayan genç oranı, dünyanın pek çok bölgesindeki uzun süreli genç işsiz oranından daha fazladır. Öte yandan Avrupa ülkelerinin pek çoğunun 2013 yılına kadar uzun süredir işsiz olan genç oranlarında artışa engel olamadığı, ancak 2013 sonrasında düzenli bir düşüş ivmesi yakaladıkları görülmektedir.

Genç işsizliği ile ilişkili olan bir diğer nokta da mesleki eğitim konusudur. Teorik olarak bir ülkenin ihtiyacı oranında mesleki eğitimlere ağırlık vermesi gerekmektedir. Ancak beklenenin aksine mesleki eğitime daha fazla veya daha az oranda öğrenci alımı, orta vadede işsizlik sorununu gündeme getirebilmektedir (Biavaschi ve diğerleri, 2012).

Şekil 5: 2017 Verilerine Göre OECD Ülkelerinde Meslekî Eğitim Alan Öğrencilerin Lise Çağındaki Toplam Öğrencilere Oranı*

*(Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, 2020)

Yukarıdaki grafik, dünya üzerinde mesleki eğitime ilişkin farklı uygulamaların geçerli olduğunu ortaya koyan kritik bir veriyi açıklamaktadır. Dünyada İrlanda ve Kanada gibi mesleki eğitime ağırlık vermeyen ülkeler mevcut olduğu gibi Çekya, Finlandiya ve Hollanda gibi pek çok ülkede de ortaöğretim çağındaki öğrencilerin önemli bir bölümünün mesleki eğitim aldıkları görülmektedir. Bu grafik, genç işsizliği ile mesleki eğitimin doğrudan ilişkili olmadığını ifade ederken belli mesleğe yönlendirilen gençlerin özellikle bazı ülkelerde önemli bir talebi oluşturacaklarını ve ülkelerin bu doğrultuda uygun politikaları geliştirmesi gerektiğini açıklamaktadır.

2019 yılı ile birlikte dünyada ortalama genç işsizliği %13.6 seviyesinde olmuştur. Özellikle Covid-19 pandemisinin de etkisi bu dönemde kendini göstermiş, sürecin ardından dünya üzerindeki her altı gençten biri işsiz kalmıştır. Bu durum, pandeminin dünyadaki ekonomileri kriz niteliğinde etkilediği ve pek çok noktada konjonktürel işsizliğin doğduğunu göstermektedir. Türkiye’de ise 2021 yılında TÜİK, genç işsizliğini %25.3 olarak açıklamıştır. Bu oran genç erkeklerde %22 genç kadınlarda ise %31.7 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu ham veriler incelendiğinde Türkiye’nin dünyadaki pek çok

ülkeye nazaran çok daha derin bir işsizlik sorunuyla karşı karşıya olduğu görülmekle birlikte genç nüfusun Türkiye'deki oransal fazlalığı, bu alanda hızlı bir biçimde gerçekçi politikalar yürütülmesi gerektiği tezini güçlendirmektedir (DİSK-AR, 2021).

Genç işsizliğinde ulusal ve uluslararası çapta önemli bir faktör olarak görülen eğitim ise Türkiye'de genç işsizliğini azaltmayan bir faktör olarak literatürde yer almaktadır. Buna göre Türkiye'de yüksek eğitim düzeyi, genç işsizliğini azaltmamaktadır. Türkiye ile benzer şekilde İspanya'da da genç işsizliği ile eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Alçın ve diğerleri, 2021).

Öte yandan Türkiye'de en düşük işsizlik oranının okur-yazar olmayan grupta olması, en yüksek işsizlik oranının ise yükseköğretim mezunlarında olması, Türkiye'de iradi işsizlik başlığını gündeme getirmektedir. Aldıkları eğitime paralel olarak daha yüksek ücretlerde çalışmak isteyen gençler, mevcut ekonomik konjunktürde düşük ücretlerde çalıştırılmak istenmeleri nedeniyle çalışmamayı tercih etmektedir (Altınsoy, 2020).

2.3. GENÇ İŞSİZLİĞİ VE SOSYAL HİZMET

2.3.1. Psikososyal Bir Sorun Olarak Genç İşsizliği

İşsizlik, başta ekonomik yoksunluk olmak üzere pek çok negatif etkiyi içerisinde barındıran kolektif bir dezavantajdır. Bu dezavantaj, ekonomik gelirden önemli bir eksikliği ifade ederken aynı zamanda toplumsal beklentilerin ve ruhsal gelişim süreçlerinin içerildiği transaksyonlarda karşı tarafın beklediği görev ve sorumluluklardan çok kritik bir tanesinin yerine getirilmemesi anlamına gelmektedir. Böylece biyolojik, psikolojik, sosyal ve tinsel yönlerin bileşimiyle toplum içerisindeki varlığını tamamlayan birey, fırsatlardan yararlanamama, sosyal aksiyonlara katılamama ve karşılıklı etkileşimi sürdürmemeye riskleriyle karşı karşıya kalmaktadır. Sözü edilen bu süreç, bireyin psikolojik ve sosyal yönleri bulunan sorunları deneyimlemesiyle sonuçlanabilmektedir. Dolayısıyla işsizliğin psikososyal sorunların temelinde yatan kritik bir faktör olduğu literatürdeki pek çok çalışma tarafından vurgulanmaktadır (Adak, 2010; Chen ve diğerleri, 2012; Fischer, Greitemeyer ve Frey, 2008; Ryu ve Fan, 2022).

İşsizliğin psikososyal sorunları tetiklemesi, temelde öncelikli olarak yoksulluğu ve fiziksel sağlığı etkilemesinden kaynaklanmaktadır. İşsiz bireyin herhangi bir gelirinin olmaması, asgari standartların altında yaşaması ihtimalini artırmaktadır. Bu nedenle beslenme ve hijyen gibi fiziksel sağlığı doğrudan ilgilendiren faktörler için de olumsuz bir altyapı teşkil etmektedir. Nihayetinde yoksulluk ile işsizliğin birbirini güçlendirmesi, sorunların derinleşmesine ve çözümün güç bir hal olmasına yol açmaktadır (Molnar ve diğerleri, 2015; O'Campo ve diğerleri, 2015).

Söz konusu psikososyal sorunlar, gençlik dönemi söz konusu olduğunda daha kritik bir hale gelmektedir. Gençler, işsizlik sorununun ardından varoluşsal bir çıkmaz içerisine sürüklenebilmektedir (Booker ve Sacker, 2012; Frasilho ve diğerleri, 2016; Jónsdóttir, Þórðardóttir, Aspelund, Jónmundsson ve Einarsdóttir, 2020).

İşsizliğin, genç üzerindeki etkisini aracı birçok değişken de etkilemektedir. Yapılan araştırmalar, gencin işsizliğinin süresi, sıklığı, bu işsizliğin iradi olup olmadığı, psikolojik dayanıklılığı, kişilik özellikleri ve etkileşimde olduğu çevrenin önemli faktörler olarak psikososyal sorunları üzerinde etkisinin bulunduğunu ortaya koymaktadır (Erikli, 2018).

Özellikle Covid-19 pandemisine bağlı olarak küresel anlamda artan işsizlik ivmesi, intihar teşebbüslerine ilişkin oran ile pozitif yönlü bir ilişki içerisindedir. Yapılan araştırmalar Avrupa'da derinden hissedilen 2008 Ekonomik Krizi'nde de benzer şekilde intihar teşebbüslerinin ve intiharlarının arttığının altını çizmektedir. Bu durum, hâlihazırda daralan ekonomiler ve buna paralel olarak artan işsizlik oranlarının, gençler özelinde intihar riskini %20-30 oranında artırmıştır. İntiharın, özellikle son raddede tercih edilen bir çıkış yolu olarak görüldüğü ve bunun öncesinde önemli psikososyal sorunların da mevcut olduğu belirtilmektedir (Kawohl ve Nordt, 2020).

Genel olarak gençlerin, işsizliğe bağlı olarak suça yatkınlık eğilimi, yabancılaşma, dışlanma, madde ve alkol kullanımı, daha fazla sağlık sorunu ve somatizasyon bozukluğu deneyimleri arasında pozitif yönlü ilişkilerin olduğu literatürdeki araştırmalarca bulgulanmaktadır. Ayrıca söz konusu araştırmalara göre genç işsizlik durumu içerisindeki erkekler, kadınlara nazaran daha fazla psikososyal sorun deneyimlemektedir. Diğer yandan gençlerin işsizlik sürecinin uzaması da benzer şekilde psikososyal sorunların

artmasıyla sonuçlanmaktadır (Osterloh ve Frey, 2019; Sanford ve Mullen, 1985; Thern, Ramstedt ve Svensson, 2020).

Mevcut araştırmanın problemi gereği algılanan sosyal destek, umutsuzluk, depresyon, anksiyete ve stres faktörleri için ayrı başlıklar açılmış ve ilgili faktörler ayrıntılandırılmıştır.

2.3.1.1. Algılanan Sosyal Destek

Güncel bilimsel paradigmlar, bireyin psikolojik yönünün yanı sıra sosyal ilişkilerinin de olması ve bu sosyal ilişkilerin işlevselliğini yordayan, toplum içerisinde sağlıklı bir benliğin oluşmasında temel aktör olan bir etken olması doğrultusunda bireyi varoluşsal açıdan güçlü kılan kavramların araştırılması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu durum, son yıllarda üzerinde sıklıkla durulan ve psikolojik ve sosyal yönü içerisinde barındıran algılanan sosyal destek kavramının doğmasını sağlamıştır (Pierce, Pierce, Lakey, Sarason ve Sarason, 1997).

Algılanan sosyal destek bir yönüyle bireye toplum ve çevre nezdinde sunulan desteği ifade ederken diğer yandan bireyin bu desteği algılayışına da vurgu yaparak psikolojik etmenlerin de önemini vurgulamaktadır. Nitekim algılanan sosyal destek kavramında bireyin desteği nasıl yorumladığı hususu daha ön plandadır (Kring, Johnson, Davison, Sahin ve Neale, 2015; Taylor, Peplau ve Sears, 2015).

Algılanan sosyal destek, çevrenin, ihtiyaçları ne denli karşıladığına ilişkin bireyin kendi duygu ve düşünceleri olarak yorumlanabilmektedir. Başka bir ifadeyle algılanan sosyal destek, bilgi, iletişim ve geçim gibi bireyi diğer toplum üyeleriyle bağlantıya iten sosyal faktörlerin buldukları düzeyin bireyi ne kadar tatmin ettiği şeklinde açıklanabilmektedir. Bu toplum üyeleri duruma göre bireyin eşi, ailesi, çevresi, din görevlisi ve iş arkadaşı gibi diğer birey ve gruplar olabilmektedir (Alyüz, 2020).

Algılanan sosyal destek ile depresyon, anksiyete ve stres arasında anlamlı ilişkiler olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur. Buna göre psikolojik dayanıklılığın da önemli bir unsuru olarak algılanan sosyal desteğin artmasıyla depresyon, anksiyete ve stres düzeylerinin azaldığı görülmektedir. Bu nedenle algılanan sosyal desteğin koruyucu bir

niteliđi olduđu, bireyin birçok sosyal sorundan daha az etkilenmesini sađlayabilecek bir faktör olarak deđerlendirilebileceđi dűşünülmektedir (K. Yıldız ve Dirik, 2019).

Bu nokta, algılanan sosyal desteğin yaşam doyumunu ve iyi oluş hali ile yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim bireyin çevresiyle ilişkisi noktasında algıladığı destek düzeyi, toplum içerisindeki işlevselliğinin önemli bir göstergesi iken aynı zamanda işsizlik kavramı ile de karşılıklı bir etkileşim içerisinde olabileceği fikrini güçlendirmektedir (Bi ve diğerleri, 2021; Frasilho, de Matos, Marques, Gaspar ve de Almeida, 2017; Gan, Ong, Lee ve Lin, 2020).

İşsizliğin neden olabileceği olumsuz duygu ve dűřünceler ve nihayetinde bunların tetiklediği psikososyal sorunların karşısında, bu etkiyi azaltabilecek nitelikte algılanan sosyal desteğin, koruyucu etkisi söz konusu olabilmektedir (Ablett, Vasant, Taylor, Cawley ve Lal, 2019). Bu minvalde mevcut araştırmada algılanan sosyal destek de bir faktör olarak yer almış, işsizlik sürecinde gencin içerisinde bulunduğu diğer psikososyal sorunlarla ne tür bir ilişki içerisinde olduğu irdelenmiştir.

2.3.1.2. Umutsuzluk

Umutsuzluk, bireyin bir hedefi gerçekleştirme noktasındaki dűřüncelerinin olumsuz olmasını ifade etmektedir. Diđer bir deyişle umutsuzluk, bir aksiyona ilişkin kanıların sıfırın altında olması şeklinde tanımlanabilmektedir (Okumuř, Mete, Bakiev ve Kaire, 2013).

Umutsuzluk kavramı, literatürde daha çok çaresizlik, tükenmişlik ve memnuniyetsizlik kavramlarıyla bir arada değerlendirilmektedir. Bu kavramların çatısı olarak kullanılan umutsuzluk diğer pek çok psikososyal sorunla da korelatif bir ilişkiye sahiptir. İşsizlik noktasında umutsuzluğun, işsizliğin süresi ile pozitif yönlü bir ilişki içerisinde olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur. Diğer yandan umutsuzluğun, depresyon ve stresle ilişkisinin de çeşitli sosyal sorunları beraberinde getirebileceği belirtilmektedir (Polat ve Bacak, 2018).

Umutsuzluğun, iş yaşamıyla ilgili olan iş performansı ve tükenmişlik kavramlarıyla yakından ilişkili olması, işsizlik temasıyla çalışılabileceği ihtimalini güçlendirmektedir.

Bu nedenle araştırmacılar işsiz gençlerin umutsuzluk düzeylerine ilişkin çeşitli çalışmalar yapmış, umutsuzluğun iş bulmayı güçleştiren bir faktör olabileceği değerlendirilmiştir. Nitekim umutsuzluğun diğer pek çok negatif duyguyla bağıntılı bir ilişkiye sahip olduğu da literatürde yer alan bulgular arasındadır (Horwitz, Berona, Czyz, Yeguez ve King, 2017).

Umutsuzluk, zaman içerisinde negatif beklentilerde artışa neden olmaktadır. Artan negatif beklentiler, bireyin kendine olan güvenini azaltmakta, psikolojik iyi oluş halini olumsuz etkilemektedir. Literatürde yer alan bu bulgular özellikle gençler üzerinde daha büyük bir etkiye sahip olduğunu, umutsuzluk sürecine doğrudan bir müdahalenin gerçekleşmemesi ile birlikte bu tür sorunların da yaşanabileceği ve nihayetinde intihar teşebbüslerine zemin hazırlanabileceği üzerinde durmaktadır. (Beck, Steer, Kovacs ve Garrison, 1985; Horwitz ve diğerleri, 2017; Mazza ve Reynolds, 1998).

Tüm bu durumlar, umutsuzluğun güçlü bir faktör olarak bireyin yaşamını şekillendirebilecek etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla umutsuzluğun diğer birçok psikososyal sorunla da ilişkili olarak sosyal sorunların çözümünde göz önünde bulundurulması gereken bir husus olabileceğini düşündürmektedir. Mevcut çalışma da umutsuzluğu diğer psikososyal sorunlar ve olumsuz duygu ve düşünceler bağlamında ele almış, umutsuzluğun işsizlik ile ilişkisi üzerinde durmuştur.

2.3.1.3. Depresyon-Anksiyete-Stres

Depresyon, çökkün duygudurum içerisinde olma, ilgisizlik, sıkıntı hissi, suçluluk ve değersizlik hisleri ile olumsuz düşünceler ile kendini gösteren ve tedavi edilmediğinde kişinin sağlığını ve yaşamını tehdit eden bir duygulanım bozukluğudur (Çelik ve Hocaoğlu, 2016). Depresyon, gençlik döneminde en yaygın görülen ruhsal sorunlardan biri olarak bireyin gelişim döneminde pek çok noktada yaşamını olumsuz etkileyen, oldukça yaygın olması ve kronik bir hal alma eğilimi nedeniyle tedavisi zor olan psikososyal bir sorundur (Bingöl, Karakoç, Karaca ve Ocakçı, 2011). Kişilerin kendileri ve yaşadıkları topluma ilişkin edindikleri olumsuz bilgi ve yargılar öğrenilmiş çaresizliğe neden olurken bu durum toplum genelinde ruhsal bir çöküntüye de sebep olabilmektedir. Böylelikle kişi ve sosyolojik gruplardaki reel çalışma, üretme ve bir şeyleri başarabilme

gücü olumsuz tecrübe ve bilgiden dolayı bir çaresizlik edinimine dönüşebilmekte, insanlar ve sosyolojik gruplar gerçek potansiyellerini kullanamamaktadır. Bu bilginin, toplum geneline hâkim olması sosyolojik birimlerin kendilik algılarını daraltabilmektedir (Ayan, 1996).

Hem ulusal hem de uluslararası nitelikli çalışmalar işsizliğin depresyon ile doğrudan ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim yükseköğretim mezunu gençlerle yapılan araştırmalar, işsiz gençler arasında depresyon görülme riskinin %50 daha fazla olduğunu belirtmektedir. Bu durum, diğer sosyal sorunlarla da karşılıklı bir etkileşim içerisinde sosyal ve psikolojik olarak olumsuz deneyimlere yol açmaktadır (Polat ve Bacak, 2018).

Depresyon, bireyin kendine yönelik olumsuz duygularını güçlendirdiğinden iş bulmaya yönelik süreci de olumsuz etkilemektedir. Diğer yandan gençler arasında iş bulamamanın tetiklediği depresyon halinin genci intihara sürüklediğine yönelik araştırmalar da mevcuttur (C. Hagquist, 1998). Buna paralel olarak depresyonun tek başına bir psikososyal sorun olmadığını, beraberinde de olumsuz birtakım duygu ve düşünceleri de getirdiğini söylemek mümkündür.

Anksiyete ise depresyon ile birlikte görülme olasılığı oldukça yüksek olan psikososyal sorunlardan biridir. Genel anlamda bireyin gelecekteki bir olguya yönelik gereğinden fazla duyduğu endişeyi ifade eden anksiyete, sürekli biçimde kaygıyı ve korkuyu içermektedir (Kring ve diğerleri, 2015; Özen ve Temizsu, 2010)

Anksiyete de depresyonda olduğu gibi bireyi birçok noktada olumsuz etkileyen faktörler arasındadır. Hem depresyonun hem de anksiyetenin genç işsiz erkekleri daha çok etkilediği bulgulanırken bazı çalışmalar yatkinlıktan bağımsız olarak depresyon ve anksiyetenin olumsuz etkilerini ispat etmiştir (Montgomery, Cook, Bartley ve Wadsworth, 1999). Bu doğrultuda çalışmalar işsizliğin, gençler üzerinde bilinenden daha güçlü bir negatif seyri olduğunu göstermektedir.

Anksiyete gelecekteki olguya ilişkin kaygıyı ifade ederken stres ise mevcut sistemler içerisindeki kaygıyı betimlemektedir. Buna göre; stres bireyin hâlihazırda içinde bulunduğu bir durumdan ötürü duyduğu endişeyi açıklayan bir kavram olduğundan anksiyeteden farklılaşmaktadır (Kring ve diğerleri, 2015).

İşsizliğin getirdiği sosyal ve psikolojik aksamalara bağlı olarak bireyde önemli bir stres kaynağı olduğu çeşitli araştırmalarca vurgulanmaktadır. Bireyin sosyal rollerini yerine getirmesi önünde finansal bir engel oluşturan işsizliğin topluma katılma noktasında da sınırlandırıcı bir etkisi bulunmaktadır. Bu bağlamda yapılan pek çok çalışma, gençler arasında işsizliğin önemli psikososyal sorunlara neden olduğunu göstermektedir. Fiziksel sağlığı da kötü etkilediği bulgularan işsizliğin umutsuzluk duygusunu tetiklediği ve psikolojik iyi oluş halini negatif etkilediği belirtilmektedir. Bu durumun bir sonucu olarak da stres faktörünün genç işsizler arasında yaygın bir psikososyal sorun olarak mevcut olduğu belirtilmektedir (Herber ve diğerleri, 2019; Macassa ve diğerleri, 2021).

Depresyon, anksiyete ve stres üçlüsü, kaynak olarak birbirlerine oldukça yakın psikososyal sorunlar olarak literatürde büyük ölçüde bir arada ele alınmaktadır. Çözüm noktaları üzerinde farklı politikaların gerekli olduğu vurgulanmakla birlikte yapılan çalışmalar hem ikili hem de üçlü olarak bu değişkenlerin güçlü pozitif korelasyona sahip olduğunu göstermektedir (Vaida, Todor, Bertossi ve Corega, 2015). Bu nedenle söz konusu çalışmanın verilerinin daha sağlıklı olabilmesi adına literatürün de öngördüğü biçimde depresyon, anksiyete ve stres bir arada ele alınmıştır.

2.3.2. Sosyal Hizmet Kuramları Çerçevesinde Genç İşsizliği

Sosyal hizmet, yüzüncü yılını henüz tamamlamış bir meslek, alan ve disiplindir. 1800'lü yılların sonunda özellikle insan haklarının gelişmeye başlamış olması, toplum içerisinde refahı külliyen sağlamayı hedefleyen ve bu süreçte insanların hakkını arayan bir profesyonelliğin doğmasını gerektirmiştir. Nitekim Sanayi Devrimi sonrası liberal ekonomilerin dünya çapında bir yayılım göstermesi, işçi ile işveren arasında ekonomik olarak uçurumlara neden olmuş, insanlar başlangıçta sendikalar aracılığıyla bir araya gelerek bu farkı kapatmaya çalışmışsa da politik süreçlerin gerekliliği ortaya çıkmıştır (H. Acar ve Duyan, 2003).

Sosyopolitik yönü de içerisinde barındıran sosyal hizmet, eşitsizlikten doğan dengesizliğin giderilmesi için bireyleri hem mikro hem makro ölçüde savunmayı hedeflemektedir. Başlangıçta sosyal hizmet, her ne kadar örgütlü bir yapıya sahip olmasa da Jane Addams ve Alice Solomon gibi isimler, bu savunuculuğun göçmen, yoksul, çocuk

ve kadın gibi farklı gruplara doğru genişlemesini sağlamıştır (Addams, 2018; Berson, 2004; Flanagan, 2006; Knight, 2014).

ABD ve İngiltere’de başlayan sosyal hizmet fikri, temelde bir sivil toplum düşüncesinden ortaya çıkmıştır. Toynbee Hall ve Hull House gibi nispeten daha varlıklı insanların kurdukları merkezlerde dezavantajlı birey ve gruplara çeşitli hizmetler götürülmeye başlanmış ve bu akım, yine varlıklı gençlerin bu merkezlerde bir araya gelerek toplum refahı fikrini nasıl sağlayabilecekleri üzerine düşünceleriyle şekillenmiştir. Böylece sosyal hizmetin pratiğinden önce alanı ortaya çıkmış ve bu alanın ontolojik ve epistemolojik altyapısı oluşturulmuştur (Nixon, 2007).

Bu doğrultuda sosyal hizmetin kendisinden önce felsefesinin oluştuğunu söylemek mümkündür. Dünyada değişen fikir akımları dayanışma, yardımlaşma ve kolektif bilinç gibi kavramların doğmasını ve bir araya gelmesini sağlamış, bu zemin üzerine sosyal hizmetin inşası gerçekleşmiştir (Çoban, Özden ve Pak, 2018).

Sosyal hizmet, dezavantajlı gruplarla çalışmaya başladığı ilk dönemlerinde daha çok sağlıkla ilişkilendirilmiş, müdahaleleri bir tür “iyileştirme” olarak görmüştür. Ancak medikal model olarak bilinen bu yapı, sosyal hizmetin içerisine angaje olduğu sağlık sistemine hâkim iken mevcut bilgi ve değer temeli sosyal hizmetin bu bağlamdan uzaklaşmasını gerektirmiştir. Bu noktada, gelişen insan hakları ve yeni yeni yükselen sosyal adalet kavramları, sosyal hizmetin felsefesini yansıtan iki temel unsur olarak alanda yerini almıştır. Öte yandan gelişen sosyal bilim paradigmaları, sosyal hizmetin sağlık alanının yanı sıra sosyal alanla da ilgili olduğu ve toplum biliminin medikal model ile işlenemeyeceği fikirlerini güçlendirmeye başlamıştır (Zastrow, 2016).

Böylece sosyal hizmet, “hastalık” kavramını, “müracaatçı” veya “danışan” kavramıyla değiştirmiş, kendisini sağlık bilimi olmaktan ziyade psikososyal alanda hizmet veren bir disiplin olarak tanıtmaya başlamıştır. Sosyal hizmet felsefesi, nihayetinde daha uyumlu bir bakış açısı ile bütünleşmiş, bu durum sosyal hizmet alanının ve mesleğinin de doğması önünde hızlandırıcı bir nitelik olmuştur (H. Acar ve Duyan, 2003; Altındağ, 2011).

Özellikle Dünya Savaşları sonrasında hızla gelişen insan hakları ve sosyal adalet kavramları sosyal hizmetin toplumsal refah arayışına bir dayanak haline gelmiştir. Ayrıca

sosyal vatandaşlık kavramıyla bireyin toplum yönetiminde söz sahibi olması, demokratik toplumların ve yönetim biçimlerinin doğması, her bir bireyin biricik olduğu ve diğer vatandaşlarla eşit haklara sahip olması gerektiği fikrini güçlendirmiştir (Healy, 2008).

Bu bağlam, sosyal hizmette günümüze kadar gelen dezavantajlı birey ve gruplarla çalışma ortamının arka planını hazırlamıştır. Yönetim sistemlerinin ve insana olan bakış açısının değişmesi, sosyal hizmetin makro ölçütte politika, kanun ve düzenlemelerle iç içe olduğu bir bakış açısına evrilmesini sağlamıştır (Keçeci, 2017).

20. yüzyıla kadar sosyal bilimlerin dikkate alınmamış olması, sosyal hizmetin gelişmesi önündeki en kritik engel olurken psikoloji ve sosyolojinin felsefeden ayrılarak ayrı bir disiplin olması da eşitlik ve sosyal adalet kavramlarının yerine getirilmesi konusunda yeterli olmamıştır. Bu nedenle sosyal hizmet, psikoloji, sosyoloji, antropoloji, felsefe ve diğer sosyal bilimlerden aldığı bilgi temelini, kendi makro bilgisiyle birleştirerek yeni bir disiplinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Sosyal hizmet uzmanı veya sosyal çalışmacı olarak adlandırılan bu profesyonellik, gelişerek günümüze kadar ulaşmıştır (Abraham, 2010; Healy, 2008).

Birçok sosyal bilim, kendi mahiyetlerinde mikro veya makroya odaklanırken gelişen bilim ve teknoloji, insanın yapısının herhangi bir tekillikten uzak olduğunu ortaya koymuştur. Psikolojinin mikro ve sosyolojinin makro çerçevesi, insanların içerisinde bulunduğu dezavantajlı konumların giderilmesi için gerekli bilgi ve müdahale temellerini oluşturmakta yetersiz kalmıştır. Sosyal hizmet bu nedenle, alandaki boşluk dolayısıyla ortaya çıkan ihtiyacı karşılamak için doğmuş, eklektik bir yapıyla mikrodan makroya ve makrodan mikroya doğru bir müdahale planıyla uygulamalı bir disiplin haline gelmiştir (H. Acar ve Duyan, 2003).

Sosyal hizmetin uygulaması, bir yandan bireyle ve grupla doğrudan çalışarak ihtiyaç analizi yapmayı ve katılımcı gözlem ile uygulamaların talebi karşılayıp karşılamaması noktasında test edilmesini gerektirirken diğer yandan bu uygulama modellerinin makrolar tarafından desteklenerek sürdürülebilir bir kalkınma planının hazırlanması için çalışmaktadır. Bu süreçte çalışacağı grupları ise toplum içerisinde herhangi bir hakkın edinilmesi veya kullanılmasından uzak olan bireyler oluşturmaktadır (Sánchez, León-Rubio ve Medina Anzano, 2005).

Sözü edilen bu bireyler, konumları gereği dezavantajlı veya hassas olarak nitelendirilmektedir. Eğitim, sağlık, spor, sosyal yardım, barınma, istihdam veya sosyal faaliyetler temalarının herhangi birinde veya birçoğunda bulunan bir hakkın kullanılamamasından doğan hizmete erişememe durumunu gidermek amacıyla bu durumun sorunsal haline getirilmesi, bilimsel tespiti, müdahale planının geliştirilmesi, uygulanması, değerlendirilmesi ve sürecin izlenmesi aşamalarının her biri sosyal hizmet profesyoneli tarafından yapılarak dezavantajlı bireyin hem konumunun ortaya çıkardığı engelleri belirleme hem de bunun sürdürülebilir bir biçimde ortadan kaldırılması için çalışmalar yapılmaktadır (Bent-Goodley, 2014).

Sosyal hizmetin gelişen sosyal bilim bakış açısı çerçevesinde bireyin sosyal, psikolojik, biyolojik ve tinsel yönünün bir arada değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin vurgusu, bugün genel kanı olarak kabul edilmekte ve her bir sosyal politik savın bu temaların ayrı ayrı ve bir arada değerlendirildiği bir süreç ile giderilebileceği görüşünün küresel çapta hâkimiyetinin olduğunu söylemek mümkündür. Sosyal hizmetin belirlediği bu eksen psikoloji, sosyoloji ve felsefe gibi başat sosyal bilimlerden de istifade edilmesini gerekli kılmaktadır. Bu noktada sosyal hizmet, müdahale planı geliştirme ve uygulama noktasında diğer sosyal bilimler arasında bir köprü vazifesi de görmekte ve bu ihtiyacı gidermektedir (Coady ve Lehmann, 2021; Huang ve Fang, 2016).

Bu nokta, sosyal hizmetin multidisipliner bir uygulamayı içerdiğini de açıklamaktadır. Buna göre; gerçekleştirilmesi düşünülen uygulamalarda bireyin her bir yönü, o yöne ilişkin profesyoneller tarafından değerlendirilmeli ve ortak bir plan çıkarılmalıdır. Bu nedenle herhangi bir müdahalede bireyin kendisi, ailesi, öğretmeni veya doktoru gibi çevresinde bulunan diğer ağlarla da etkileşimde bulunulmalıdır. Sosyolojinin toplumu, psikolojinin bireyi incelemesinin ortak kümesinde sosyal hizmet hem toplumu hem de bireyi değerlendirerek yeni bir bakış açısının geliştirilmesini sağlamaktadır (Aslan ve Güngör, 2019; Dağ, 2019).

20. yüzyıl içerisinde insanlığın fark ettiği yeni bir olgu olarak “sosyal sorun” başlarda her ne kadar yalnızca sosyoloji ve sosyal psikolojinin alanı gibi durmuş olsa da sosyal hizmet de felsefesi gereği sorunların sosyolojik ve psikolojik bağlantılarla iç içe olduğunu kabul ederek sürece aktif bir biçimde katılmakta ve süreci desteklemektedir. Nitekim bireyin

bir sorun içerisinde olması, güncel bakış açıları ekseninde, aslında toplumun da bu soruna zemin hazırladığını ve sorunların temelde bireyin etkileşimlerinden kaynaklandığını savunmaktadır. Bu bağlam, sorunların sosyal olduğunu betimlemekte ve sosyal hizmetin, bireyin de bir parçası olduğu toplumun içerisinde bu sorunu yansıtan bir vaka olduğunu açıklamaya çalışmaktadır (H. Acar ve Duyan, 2003; Cohen, 2002).

Sosyal hizmetin bu savunuları, bireyi, sorunlarından daha uzak kılan ve bireyin özgürleştirici bir bakış açısına doğru evrilmesini sağlamıştır. Böylece sorunlar, temelinde yatan sosyal sorunların bir görüngüsünü oluşturmaktadır. Bu noktada sosyal hizmetin dayandığı en önemli iki özgürleştirici değer, yargılayıcı olmayan tutumlar ve kabul olarak sıralanabilmektedir. Buna göre; bireyin sorunu, medikal modelde belirtilenin aksine toplumdaki bir işlevsizlikten kaynaklanmaktadır. Bu nedenle bireyi yargılamadan süreç irdelenmeli ve her kim olursa olsun birey, yargılanmadan ve olduğu gibi kabul edilmelidir (A. B. Öztürk, 2009).

Dezavantajlı gruplarda bulunan her bir bireye karşı sosyal hizmetin yaklaşımı, kabul edici, empatik ve destekleyici bir nitelik taşımaktadır. Bu olgu, sosyal hizmetin gelişen felsefi ve teorik zemini üzerinden de desteklenmektedir (A. B. Öztürk, 2009).

Söz konusu bu özgürleştirici değerler, sosyal hizmetin eklektik yapısından da hareketle hümanistik ve varoluşçu psikolojik pratiklerden gelmektedir. Böylece sosyal hizmet müdahalesinin epistemolojik ve ontolojik felsefesinin argümanları, varoluşçu ve hümanistik yaklaşımları temel alarak günümüze değin gelmiştir (Thompson, 2017).

Öte yandan müdahalelerde daha birey merkezli uygulamalar da tamamen reddedilmiş değildir. Psikanalitik ve psikodinamik uygulamalar da gelişimin değerlendirilmesi noktasında sosyal hizmetin temel aldığı basamaklardan biridir. Buna göre; zaman zaman bireyi, içerisinde bulunduğu dezavantajlı konuma makro sistemler değil, doğrudan kendi sistemleri de getirebilmektedir. Kişinin gelişimsel süreçte içerisinde büyüdüğü toplumu algılayış biçimi ve yaşantıları, sosyal sorunun doğrudan deneyimlenmesinde halen bir sebep olarak değerlendirilebilmektedir. Sosyal hizmet bu ayrımları sağlıklı bir şekilde yaparak bireyin dâhil olduğu dezavantajlı konunun tam olarak dinamiklerinin neden kaynaklandığını aydınlatmakta kendini sorumlu addetmektedir (Goldstein, 2009; Meyer, 2000).

Böylece sosyal hizmet olgulara sosyolojik ve psikolojik perspektifleri içererek bakmaktadır. Bu durum, sosyal hizmet profesyonellerinin analitik bakış açısı geliştirmeleri gerekliliğinin de altını çizmektedir.

Sosyal hizmetin dezavantajlı bireylerle çalışabilmesinin en temel dayanağı, sosyal devlet anlayışının gelişmiş olmasıdır. Sosyal devlet anlayışıyla bir devlet, vatandaşlarına karşı kendini sorumlu hissetmekte ve her bir vatandaşı için eşit şartlar sunmayı kendisine hedef olarak atfetmektedir. Yine bu anlayışla devlet, sosyal refahı sağlama gayreti içerisindeki uygulamaları da destekleyeceğini taahhüt etmekte ve bu amaç doğrultusunda hiçbir vatandaş arasında ayırım yapmayacağını da kendisine görev olarak addetmektedir (Abramovitz, 1998; Leiby, 1985).

Sosyal devlet anlayışı, sosyal hizmetin güçlenmesini sağlayan en belirgin neden olarak literatürde yer almaktadır. Buna göre; sosyal hizmetin bireylerin ve dolayısıyla toplumun refahını sağlama gayreti, devletin desteğini almadan güç bir mücadeleye dönüşme potansiyeline sahipken sosyal devlet anlayışıyla bu durum ortadan kalkmış ve sosyal hizmet, devletin bu sorumluluğunu yerine getirmesi için devlete karşı mücadelesi meşru hale gelmiştir (H. Acar ve Duyan, 2003).

Yukarıda sıkça değinilen dezavantajlılık, bireyin herhangi bir nedenden ötürü diğer bireylerle aynı fırsatlara erişmesinin engellenmesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla dezavantajın yaş, cinsiyet, ekonomik gelir, ırk, dil, din, engellilik veya tercihler nedeniyle gerçekleşebileceği görülmektedir. İfade edilen bu olguların her biri, bireyin veya grubun dezavantajlı bir konuma içerilmesine neden olabilecek süreçleri de kapsayabilmektedir (Schmitt ve Branscombe, 2002; Waisel, 2013).

Sosyal hizmetin, kendi felsefesi nezdinde içeriğini genişlettiği dezavantajlılık, böylece birçok farklı gruptan ve birçok farklı unsurdan oluşmaktadır. Bu grup ve unsurlar, toplumların sürekli bir biçimde değişme özelliğinden süregelenmektedir. Toplumsallığın ve enformasyon ağlarının doğası gereği sürekli değişen yapısı, sosyal bilim paradigmasının da sürekli bir biçimde değişmesini gerekli kılmaktadır. Bu doğrultuda sosyal hizmet için dezavantajlılık ölçütü de değişmekte, gelişmekte ve genişlemektedir (Parker ve Ashencaen Crabtree, 2018).

Yapıların sürekli değişmesi, sosyal hizmetin güncelliğinin korunabilmesi için tanımının da belli aralıklarla değişmesi anlamına gelmektedir.

"Sosyal hizmet, uygulamaya dayalı bir meslek ve sosyal değişimi ve gelişimi, sosyal uyumu ve insanların güçlendirilmesini ve özgürleşmesini destekleyen akademik bir disiplindir. Sosyal adalet, insan hakları, toplu sorumluluk ve farklılıklara saygı ilkeleri sosyal hizmetin merkezinde yer alır. Sosyal bilimler, beşeri bilimler ve yerel bilgi teorileri tarafından desteklenen sosyal hizmet, yaşam zorluklarını ele almak ve refahı artırmak için insanları ve yapıları bir araya getirir." (Uluslararası Sosyal Hizmet Federasyonu, 2014)

Uluslararası Sosyal Hizmet Federasyonu'nun bu tanımı, güncel yapıda sosyal hizmetin evrensel değerlerini ve ilkelerini yansıtan bir içeriğe sahiptir. Bunlar, sosyal hizmetin temelde evrensel değerleri benimsediğini de göstermektedir. Sosyal adalet, insan hakları ve sosyal refah kavramlarına tanımda doğrudan değinilirken müdahalenin gerekli olduğu durumlarda sosyal hizmetin sahada bulunarak müdahale sürecinin içerisinde yer aldığı da belirtilmektedir. Ayrıca bahsi geçen sosyal değişim de sosyal hizmetin desteklediği ve uyum sağlamaı gerektiği bir husus olarak tanımda dikkat çeken kavramlar arasındadır.

Sosyal hizmetin bu geniş içeriği, zaman içerisinde birçok alt kavramların ve alt disiplinlerin oluşmasına da zemin hazırlamıştır. Birçok farklı dezavantajlı grupla çalışılmak durumunda olması, standart bir sosyal hizmet profesyonelinin hâkim olabileceği bilgi temelinden daha fazlasını gerektirebilmektedir. Bu nedenle birçok ülkede sosyal hizmetin, dezavantajın niteliğine göre ihtisaslaştığını söylemek mümkündür (Çoban ve diğerleri, 2018; Meyer, 2000; Thompson, 2017).

Dezavantajlılıktan doğan birçok grup hâlihazırda farklı sosyal hizmet metodolojisinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Çocuklar, kadınlar, göçmenler, işsizler, yaşlılar, engelliler, mahkûmlar ve hastalar gibi pek çok farklı grup eğitim, istihdam, sağlık, barınma, adli süreçler, yönlendirme ve bilgilendirme gibi pek çok konuda yardıma ihtiyaç duymaktadır (Finn ve Krysik, 2015).

Sosyal hizmet, yardım talebinde olsun veya olmasın, dezavantajlı bireyi alan taramasıyla keşfetmekle ve ona hizmet götürmekle devletin yükümlülüğünü kabul etmektedir. Bu

nedenle daima saha çalışmaları ile toplumun refahını hedefleyen sosyal hizmet profesyoneli, bahsi geçen hizmet sektörleriyle de irtibata geçerek kurumlar arası bağlantılar sağlamakta, böylece dezavantajlı birey ve grupların ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadır (Başer, Kirlioğlu ve Aktaş, 2013).

Bu bağlamda dikkat edilmesi gereken husus, sosyal hizmet profesyonelinin ihtiyacı karşılarken bunun sürdürülebilir bir nitelik taşıması gerekliliğini de hizmetin içerisine katmaya çalışmasıdır. Hizmetin kesintisiz ve sürekli olması hem makro açıdan devletlerin ekonomisinde bir yük niteliği taşıyabilirken diğer yandan bireyi yardıma bağımlı kılabilmekte, böylece sosyal yardımlar bir kültür niteliği kazanabilmektedir. Bu durum, sosyal hizmet felsefesine aykırı bir süreci teşkil etmektedir. Nitekim dezavantajlılığın ortadan kaldırılması, bireyin fırsatlara, birilerinin yardımı veya aracılığıyla hizmete erişiminin sürekli kılınmasından ziyade o hizmete veya yardıma ihtiyacı kalmayacak şekilde işlevsel kılınmasıdır. Sosyal hizmet, bu noktada bireyi işlevsel kılmaya çalışarak onun kendine yeten bir vatandaş olmasını hedeflemektedir (Özmete, 2010).

Bu meslekî tutum, her bir dezavantajlı grup ve her bir dezavantaj süreci için geçerli olmakla birlikte, sosyal hizmetin ideali amaçladığının da bir göstergesidir. Bu bağlamda sosyal hizmetin üzerinde çalıştığı ve ideali hedeflediği sosyal sorunlardan biri de işsizliktir.

İşsizlik sorunu, başlangıçta ekonomik anlamda yoksunluğa neden olarak kısa, orta ve uzun vadede bu ekonomik yoksunluğa bağlı fırsatlara erişememe sorununu ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla işsizlik ile birlikte bireyin, diğer bireyler arasında dezavantajlı bir konuma düşebileceği görülmektedir (O'Campo ve diğerleri, 2015).

Öte yandan işsizlik konusunun önemli diğer özelliği olarak psikososyal sorunlara da neden olduğu yukarıda ele alınmıştır. Bu nedenle işsizliğin hem psikolojik hem de sosyal anlamda negatif göstergelerinin olması gerçekliği alanda kendini göstermektedir.

İşsizliğin neden olduğu ekonomik sorunlar ve bunun neticesinde gelen psikososyal sorunların mevcudiyeti, bu sorunun tek faktörlü uygulama planlarıyla giderilebileceği düşüncesini ortadan kaldırmaktadır. Nitekim bu sorunun Sanayi Devrimi'nden bu yana

farklı şekillerde kendini göstermesi de bu olguyu desteklemektedir. Dolayısıyla işsizliğin karmaşık bir yapıda olduğu ve üzerinde çalışılırken farklı perspektiflerin bir arada değerlendirilmesi gerekliliği de zaruret haline gelmektedir (Briar, 1983).

Söz konusu yapının bu denli girift olmasıyla bağlantılı olarak işsizliğin sosyal hizmetin alanı dâhiline girmesi geçerli bir nitelik kazanmaktadır. İşsizliğin neden olduğu psikososyal sorunların devamında bireyin eğitim, sağlık, barınma ve istihdam gibi devletin vatandaşlara sunduğu hizmetlere erişememesine neden olması sosyal hizmet profesyonelinin de sürece dâhil olacağı sosyal bir soruna işaret etmektedir (Sherraden, 1985).

Sosyal hizmet, işsizlik sorununu ele alırken bunun birey ve toplum nezdindeki etkilerini incelemekte, sonrasında nedenlerine inerek bileşke halinde yer alan sebepler kümesini keşfetmektedir. Her bir birey için yeniden gerçekleştirilen bu süreç sosyal hizmetin işsizlik temasındaki müdahalesinin içeriğini oluşturmaktadır (Taghipour, Tajbakhsh, Arabmomeni ve Iravani, 2012).

Öte yandan işsizliğin ortaya çıkardığı sorunların giderilmesi için de sosyal hizmetin hem diğer kurum ve kuruluşlarla iletişime geçerek hem de doğrudan bireyle çalışarak sorunun ortadan kaldırılması için gerekli adımların atılmasını sağlayacak uygulamaları, söz konusu sürecin şiddetini azaltabilecek bir etkiye sahip olabilmektedir (Stutzer ve Lalive, 2004; Taghipour ve diğerleri, 2012).

Sosyal hizmetin işsiz bireylerle olan çalışması, işsizliğin de bir sosyal sorun olması, bireyin refahını olumsuz etkilemesi ve dolayısıyla toplumun refahını sarsması nedenlerine bağlı olarak birçok toplumda hâlihazırda devam eden uygulama ve anlayış şekillerini/çerçevelerini kapsamaktadır. Diğer yandan işsizler içerisinde de bir alt grup olarak genç işsizler de sosyal hizmetin daha detaylı çalışmalar yürüttüğü bir kitleyi teşkil etmektedir. Nitekim gençlerle çalışmada sosyal hizmetin bütüncül perspektifi, işsiz gence enformasyon sağlanması ve psikososyal destek mekanizmalarının kurulması gibi ek birtakım müdahaleleri de sürece dâhil etmektedir (Coles, 1995; Sharland, 2006).

Yukarıda sözü edildiği üzere sosyal hizmetin makro bakış açısı, genç işsizlik sorununun temel dinamiklerini, toplumun kendisinde aramayı öngörürken psikanalitik ve

psikodinamik çerçevelerin de reddedilmemesi, temelde iradi işsizlik başta olmak üzere bizzat kişinin kendi tercihi olan dezavantajlı konumu açıklamak açısından da elzem bir nitelik taşımaktadır.

Sosyal hizmet müdahalesinde, bilgi temeli üzerine inşa edilen birtakım teorik perspektifler bulunmaktadır. Bu teorik perspektifler, müdahalenin nasıl gerçekleşeceği konusunda şeklen önemli etkileri olan literatür verilerine ve felsefi akımlara bağlı olarak geliştirilmiştir. Sosyal hizmet profesyonelleri de üretilen bu teorilerden mevcut bilimsel paradigmalara ve kendi doğasına uygun olanları seçmekte ve böylece bir müdahale programları birbirinden ayrılmaktadır (Finn ve Krysik, 2015).

Sözü edilen her bir teorik çerçeve, her ne kadar bakış açısı noktasında birbirinden farklılaşsa da temelde aynı amaca hizmet etmektedir. Dolayısıyla her bir çerçevenin tekil kullanımları mümkün olduğu gibi birden çok çerçeve bir arada da kullanılabilir (Payne, 2020).

Sosyal hizmet teorilerinin kendilerine özgü kavramları bulunmaktadır. Bu kavramlar, bahsedilen perspektiflerin oluşması ve müdahalenin şekilleneceği eksenleri belirlemektedir. Bu doğrultuda sosyal hizmetin bugüne değin temelini oluşturan beş başat teorik çerçeve mevcuttur. Bunlar; sistem teorisi, güçlendirme teorisi, baskı karşıtı uygulama, feminist teori ve kanıta dayalı uygulama olarak sıralanabilmektedir (Keçeci, 2017; Payne, 2020).

Bu teorilerin her biri genç işsizliği konusunda spesifik bakış açılarına ve müdahale yaklaşımlarına sahip olması noktasında birbirinden farklılaşmaktadır. Öte yandan söz konusu teoriler, genç işsizliğini sosyal sorun olarak değerlendirme noktasında da birbirinden farklılaşmakta ve genç işsizliğinin belli yönlerine odaklanmaktadır. Dolayısıyla sosyal hizmet profesyoneli her bir vakanın biricikliğinin de üzerinde durarak geliştireceği müdahale planlarını aşağıda yer alan teorik çerçevelerden biri veya birkaçıyla yaklaşmakta, böylece sorunun çok yönlü ve sürdürülebilir bir çözümü söz konusu olabilmektedir.

2.3.2.1. Sistem Teorisi

Sosyal bilimlerin insanın biyolojik, psikolojik, sosyal ve tinsel yönlerinin bir arada ele alınması gerektiğine ve ancak bu şekilde sorunların çözülebileceğine yönelik görüşü temelde bir biyolog olan Bertalanffy tarafından geliştirilen sistem teorisinin baz aldığı görüşü ifade etmektedir. Gelişen sosyal bilimlerin insanın her bir yönünün birbiriyle ilişki içerisinde olduğunu çeşitli sosyolojik ve sosyal psikolojik çalışmalarla ortaya koymuş, bu doğrultuda toplumu yapıların daha küçük yapılardan etkilendiği gibi bu küçük yapılarında büyük yapıları etkileyebildiği bir süreç olarak betimlemiştir (Von Bertalanffy, 1950).

İfade edilen bu fikir, yalnızca bireyi oluşturan yönler üzerinden değil, aynı zamanda birey ve toplum arasındaki ilişki noktaları için de geçerli bir nitelik kazanmaktadır. Nitekim birey toplumdaki sorunun bir yansımasını örnekleyebildiği gibi toplum da bireylerdeki sorunların bütününe gösterebilmektedir. Dolayısıyla toplumdaki birey, grup, aile ve topluluğun her biri, birbirini etkileyen ve birbirinden etkilenen yapı taşlarıdır (Bertalanffy, 2003).

Bu düşünce ile sistem teorisi, toplumu işleyen bir çark olarak değerlendirmekte ve bu çarkın bir parçasında gerçekleşen sorunun bütün çarkı etkileyebildiğini savunmaktadır. Sistem teorisi, bu yönüyle temelde toplumu giderek küçülen ve birbiriyle uyumlu olarak çalışan bir sistem olarak ele alınması gerekliliğini içermektedir (T. Parsons, 1970).

Sistem teorisi, “karşılıklı etkileşimcilik” kavramıyla herhangi bir sorunu bir bireye veya topluma atfetmekten ziyade doğrudan sistemin kendisindeki bir işlevsizlik olarak değerlendirmektedir. Dolayısıyla suçlayıcı bir dilden uzak olarak sorunları objektivize etmekte, böylece sorunu çözme aşamasında herhangi bir kusur aramamakta, yalnızca sorunun oluşturduğu diğer sorun kümelerini belirleyerek doğrudan hedef odaklı uygulamalar gerçekleştirmektedir (T. Parsons, 1970; Parton, 1996).

Diğer bir kavram olarak “entropi” ise sistemlerin sürekli bir alışveriş içerisinde olması gerektiğini, aksi halde sistemlerin yok olacağını ifade etmektedir. Buna göre; toplumdaki bireylerin her biri, sosyal yönleri itibarıyla diğer bireylerle etkileşim halinde olmalı ve yaşamlarını devam ettirebilecekleri, gelir, bilgi ve yiyecek gibi ihtiyaçları birbirleri aracılığıyla karşılamalıdır. Entropi, içerik gereği olumsuz bir kavramdır ve sistemin yok

oluşu doğru gidişi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla sistemler arasındaki etkileşimler, negatif entropi kazanımını sağlayarak sistemlerin yok olmamalarını sağlamaktadır (Y. B. Acar ve Acar, 2002).

Sistem teorisi, toplum sistemini birçok sistemin bir arada olduğu bir küme olarak görmektedir. Bu kümeleme içerisinde beş farklı sistemden söz edilebilmektedir. Bunlar; mikro sistem, mezzo sistem, ekzo sistem, makro sistem ve kronosistem olarak sıralanabilmektedir. Sistemlerin sahip oldukları niteliklere göre gerçekleştirilen bu sınıflama, sosyal bilim profesyonellerine de müdahale planı belirleyecekleri beş çerçeveyi sunmaktadır (Bronfenbrenner, 1996).

Mikro sistem bireyin kendi sistemini ifade ederken psikolojik yönünü içermektedir. Buna göre; bireyin sağlığı ve düşünceleri gibi kendine has olguları ve bireyin ailesi bu sisteme dâhil edilebilmektedir. Bireyin varoluşsal yönü, dünyayı algılayış biçimi, yaşam doyumu, iyi oluş hali, pozitif ve negatif duyguları, mikro sistemin çerçevesini belirlerken hayatının önemli bir bölümünü sürekli etkileşimle geçirdiği ailesi de bu çerçevenin bir parçasını oluşturmaktadır (Y. B. Acar ve Acar, 2002).

Bireyin yakın çevresini ifade eden mezzo sistem ise iş arkadaşları ve yakın çevreyi ifade etmektedir. Bireyin önemli etkileşim ağlarından birini temsil eden mezzo sistem, bireyi doğrudan etkileme kabiliyetine sahiptir. Öte yandan ekzo sistem ise bireyi doğrudan etkilemeyen, ancak içerisindeki etkileşimler neticesinde dolaylı olarak bireyi etkileyebilecek bir potansiyele sahip yan sistemleri betimlemektedir. Bu doğrultuda bireyin uzak akrabaları, çocuğunun arkadaş çevresi, eşinin iş yeri gibi sistemler bireyi etkileyen dolaylı sistemleri teşkil etmektedir (Bronfenbrenner, 1996).

Makro sistem de daha geniş ölçekte toplum sistemini kapsamaktadır. Politik yapı, kanunlar, sosyal kurumlar, ekonomik ve siyasi konjonktür gibi kurucu ve yönetici olgular, makro sistemi oluşturmakta ve bireyin yaşamına kanalize edilmektedir. Kronosistem ise geçmişten bugüne kadar süregelen sosyokültürel ağları içermektedir. Buna göre; bireyin ait olduğu kültür, ana dili ve sosyal normlar gibi zamanla oluşmuş olgular, kronosistemin öğeleri olarak bireyin yaşamında ciddi etkilere sahiptir (Bronfenbrenner, 1996).

Sistem teorisinin temel aldığı bu kavramlar, müdahale planlarının mikro, mezzo, ekzo, makro ve kronosistem kolonlarının negatif entropi süreci için bir değerlendirmesini içerecek biçimde geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Buna göre herhangi bir sorunun tespiti ve çözümü, bu beş sistemin nasıl sağlıklı bir etkileşim içerisinde toplum çarkını döndüreceği üzerine kurgulanmaktadır.

Sosyal hizmet, sistem teorisini 1970'li yıllarda içerisine dâhil etmiş ve kendi bakış açısına uygun bir hale getirmiştir. Sosyal hizmet profesyoneli, uygulama sürecinde bireyin bir sorununu bu beş çerçeveden değerlendirerek mikro önerilerden makro önerilere kadar geniş bir açıda sorunu çözmeyi hedeflemektedir. Bunu yaparken sistem teorisinin doğası gereği sürdürülebilir nitelik kazandırmak da uygulamanın başarısının bir ölçütü olarak literatürde yer almaktadır. Nitekim herhangi bir sorun neticesinde gerçekleşen müdahale ardından sistemin tek başına ayakta kalamaması, işlevsellik kazandırılmadığı anlamına gelmekte, böylece müdahale de başarısız kabul edilmektedir (Mullaly, 1997).

Sistem teorisi, her ne kadar avantajlı gibi görünse de uygulama sürecinde dezavantajlarının da mevcut olduğu görülmektedir. Nitekim her bir müdahalenin bu kadar geniş bir çerçevede değerlendirilerek çözüme kavuşturulmak istenmesi, uygulamaların hem maliyetli hem de daha uzun zamana yayılmasını gerektirirken insan gücü ve kapasite sorunlarının doğmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla sistem teorisi ile bir müdahalenin gerçekleştirilmesi, maliyet ve insan gücü gibi uygulamanın gerçekleştirileceği kurumun sistematik ölçütlerini değerlendirmeyi de gerektirmektedir (Y. B. Acar ve Acar, 2002; Albayrak, 2021).

Konu, genç işsizliği özelinde ele alındığında sürecin karmaşık yapısı açığa çıkmaktadır. Nitekim genç işsizliği de sistem teorisi ekseninde mikrodan makroya ve makrodan mikroya etkileşimsel bir biçimde ortaya çıkan ve gelişen bir sosyal sorun olarak değerlendirilmektedir. Genç işsizliği, eğitim sistemi, ülkelerin ekonomik durumu ve salgınlar gibi makro ölçütlerden etkilenebildiği gibi bireyin çalışmak istememesi, fiziksel sağlığının elverişli olmaması gibi mikro sebeplerden de kaynaklanabilmektedir. Ayrıca etnik ayrımcılık veya cinsiyet ayrımcılığı da kronosistemlerin sürece dâhil edilebileceğini gösteren ve genç işsizliği tetikleyen diğer unsurlar olarak üzerinde durulan faktörleri oluşturmaktadır.

Öte yandan genç işsizliği deneyimleyen bireylerin psikososyal birçok sorunu da deneyimlediği, bu nedenle sosyal sorunun bireyin mikro sistemlerini de olumsuz etkilediği görülmektedir. Benzer şekilde bireyin işsizliğine paralel olarak kendini toplumdaki soyutlaması, iyi oluş halinin olumsuz etkilenmesi ve fırsatlara erişememesine paralel olarak kendi ailesi, çocukları ve çevresi de bu süreçten olumsuz bir deneyim kazanabilmektedir. Entropiye neden olan bu husus, sistem teorisinin içerdiği küllî değerlendirmenin gereğini de ortaya koymaktadır (Frasquilho ve diğerleri, 2016).

“Sonra, insan tek başına aç, kalmaz; bir adam aç kalırsa, bütün arkadaşlarıyla, kalır. Bir işsizinin açlığı, aynı zamanda, bütün öteki işsizlerin de açlığıdır.” (Sartre, 1998. s. 67)

Sartre'nin “Denemeler” adlı eserinde belirttiği bu cümle, işsizlik olgusunun geniş çapta bir etkiye sahip olmasının yanı sıra temelde toplumdaki işlevsiz bir süreci içerdiğini de anlatmaktadır. Bu nedenle bir işsizinin çevresini etkilediği ve çevresinden etkilendiği ve küçük bir olgunun temelde toplumun durumunu yansıttığı vurgulanmaktadır. Bu durum aynı zamanda varoluşçu dünya görüşünün tamamen birey üzerinden hareket etmediğini bunun toplumsal çerçevesinin de önemli ölçüde hesaba katıldığını göstermektedir.

Sistem teorisi de bu perspektifle genç işsizliğinde bir olgunun toplumdaki politik uygulamaların uygun olmayışından kaynaklanabileceğini belirtmektedir. Ayrıca kalkınma planlarında yer alan stratejilerin de sorunu ortadan kaldırmaya uygun olamayabileceği düşüncesiyle kronosistemlere de atıfta bulunmaktadır (Parton, 1996).

Dolayısıyla genç işsizliği, sistem teorisi çerçevesinde mikro düzeyde kişinin iradi işsizliği ve psikolojik durumu ve koşullara yaklaşımıyla; mezzo ve ekzo düzeyde yakın ve uzak çevresi ve etkileşimde olduğu insanlarla; makro düzeyde politik ve siyasi süreçlerle ve kronosistem düzeyinde kültürel ve norm kodlarıyla ilişkili olarak ortaya çıkan, gelişen ve genişleyen bir süreci kapsamaktadır.

2.3.2.2. Güçlendirme Kuramı

Sosyal hizmet müdahaleleri, en temel ilkelerden biri olarak sürdürülebilirliği hedeflemektedir. Söz konusu sürdürülebilirlik, müdahale sonrasında müdahalenin

gerçekleştiği noktalarda bireyin, grubun veya toplumun tek başına ayakta kalmasını sağlayan, dezavantajlı sürecin yeniden yaşanmasını önleyen bir içeriğe hizmet etmektedir (Çoban ve diğerleri, 2018).

Sürdürülebilirlik kavramı, sistem teorisinde toplumun uyumlu bir şekilde çalışması anlamına gelirken güçlendirme yaklaşımı çerçevesi, sürece “sürdürülebilirlik” kavramını ekleyerek daha farklı bir anlam kazandırmaktadır. Güçlendirme yaklaşımı, toplumda güç dengelerinin bozulması nedeniyle birtakım sorunların çıktığını savunmaktadır. Güç, herhangi bir konuda bir bireyin, grubun, ailenin veya topluluğun bir diğerinden pozitif ayrışmasını sağlayan ve iktidarı ortaya çıkaran, böylece hükmetmeyi doğuran bir kavram olarak güçlendirme yaklaşımının temel dinamiklerinden birini teşkil etmektedir (Y. B. Acar ve Acar, 2002; Erbay, 2019; Özmete, 2010).

Güçlendirme yaklaşımı içerisine güç kavramından kaynaklanan ve doğal olarak doğan ikinci bir kavram ise “güçsüzlük” kavramıdır. Gücün tam aksi bir anlamı ifade eden güçsüzlük ile birey, güçlü olanın karşısında yer aldığından belli haklara ve hizmetlere erişmekte daha az bir kanala sahip olabilmektedir. Bu nedenle güçsüzlük kavramı, bireyin erişebilirliğini olumsuz etkilemektedir (Erbay, 2019).

Güçsüzlük kavramı, güçlendirme yaklaşımının değindiği temel husus olan sürdürülebilirliği de olumsuz etkilemektedir. Toplumda güç dengesinin sağlanamaması, birilerinin daha güçlü olarak bir şeylerden daha fazla pay alabilmesi veya alma hakkına sahip olmasıyla sonuçlanmaktadır (B. Yıldırım, 2014).

Değinen bu güç ve güçsüzlük kavramları, güçlendirme yaklaşımının diğer bir kavramını ortaya çıkarmaktadır. “Güçler perspektifi” olarak bilinen bu kavram sorun bağlamını genişleterek birini veya birilerini suçlamaktan ziyade toplumda ortaya çıkan güç ve güçsüzlük durumlarının temel sebep olduğunu açıklamaktadır. Buna göre; toplumda oluşan her bir güç dengesizliği, sorunların kökeninde yer alan ve onları besleyen en kritik faktörü teşkil etmektedir (D. F. Şahin, 2001).

Güçlendirme yaklaşımının değindiği güç, güçsüzlük ve güçler perspektifi kavramları, söz konusu yaklaşımın sosyal sorunlara yaklaşımını da belirleyen temel kolonları oluşturmaktadır. Sistem teorisinden farklı olarak toplumu bütüncül olarak

değerlendirmekten ziyade gücün ve güçsüzlüğün toplandığı topluluklar penceresinden bakan güçlendirme yaklaşımı, bu dengesizliğin giderilmesi amacıyla gerçekleştirilen müdahale planlarına zemin oluşturmaktadır (Erbay, 2019).

Sosyal hizmet profesyonelinin güçlendirme yaklaşımı temelinde geliştireceği müdahale planı, gücün ve güçsüzlüğün analizini yaparken ortaya çıkan olumsuz durumların her birini “sorun” olarak değil, “meydan okuma” olarak değerlendirmektedir. Nitekim güçlendirme yaklaşımına göre sorunlar, aslında güçsüzlük içerisindeki toplulukların kendi haklarını arama mücadelesini ifade etmektedir. Dolayısıyla bu noktada güçsüz topluluklar suç işlemiş, suça karışmış, ihlal etmiş bir kitleyi değil, haksızlığa meydan okuyan bir grubu temsil etmektedir (D. F. Şahin, 2001).

Güçlendirme yaklaşımının savunduğu bu görüş, “savunuculuk” kavramının da bu olgu ekseninde gelişmesine zemin hazırlamıştır. Güçlendirme yaklaşımıyla bir meydan okumayı değerlendiren sosyal hizmet profesyoneli, süreci güçsüz olan grubun güç dengesini sağlamak için bir itirazı şeklinde değerlendirilmesini daha uygun görmektedir. Böylece günümüze kadar gelen “suça sürüklenen” ve “suça itilen” kavramları daha onarıcı bir biçimde pozitif ayrımcılıkla güçsüzleri destekleyen tezleri savunmaktadır (Tuncay ve İl, 2007).

Sosyal hizmet profesyoneli, güçlendirme yaklaşımı ekseninde çalışırken sürdürülebilirlik, erişilebilirlik ve savunuculuk ilkelerini en başat faktörler olarak müdahale planının merkezine yerleştirmektedir. Böylece geliştirilecek olan müdahale planında öncelikli olarak güç ve güçsüzlük sürecinin nasıl gerçekleştiği, bu sürecin hangi dinamiklere dayandığı, ardından sürecin nasıl müdahaleyle daha eşitlikçi bir konuma doğru evrileceği tartışılmaktadır.

Toplumun her kesimine işlemiş olan güç ve güçsüzlük durumları, ekonomik gelir, din, dil, ırk ve yaş gibi bireyi dezavantajlı konuma düşürebilecek herhangi bir faktörden beslenebilmektedir. Dolayısıyla güçlendirme yaklaşımını temel alan bir sosyal hizmet profesyonelinin özellikle politik bağlamda ve makro ölçütte çözüm önerileri arayışı içerisinde olacağı görülmektedir. Nitekim güçlendirme yaklaşımı, sistem teorisinde yer alan mikro olgular üzerine çok fazla odaklanmamakta ve her bir meydan okumayı, toplum içerisindeki toplulukların güç ve güçsüzlük dengesine bağlamaktadır (Moreau, 1990).

İfade edilen bu kavramların her biri sosyal sorunların tamamına genellenerek güç ve güçsüzlük dengeleri üzerinden bir mekanizma oluşturulabilmektedir. Yoksulluk ekonomik olarak güç ve güçsüzlük dengesinden kaynaklanırken barınma sorunu etnik kimlik üzerine inşa edilen güç ve güçsüzlük durumundan ortaya çıkabilmektedir. Bu doğrultuda genç işsizliği sorununa yol açan güç ve güçsüzlük durumları da sosyal hizmet profesyonelinin her bir olguda üzerinde duracağı ilk soruyu ortaya koymaktadır (Fattah, Syairozi ve Rohimah, 2021).

Sosyal hizmet profesyonelinin genç işsizlik temasında üzerinde durması gereken bağlam, geliştirilecek olan sosyal politikaların genç işsizliğine bir daha yol açmayacak şekilde düzenlenmesi noktasıdır. Böylece genç işsizliğinin sosyal bir sorun olarak sürdürülebilir bir şekilde ortadan kaldırılması, gerçekleştirilen her bir güçlendirme temalı uygulama metodolojisi için en kritik faktörü teşkil etmektedir.

Genç işsizler, birçok fırsata erişememelerine bağlı olarak buldukları konumun perçinlenmesi sorunuyla da karşı karşıya kalmaktadır. Bu nedenle güçsüzlük durumunun kronik bir hal alması söz konusudur. Sosyal hizmet profesyoneli, güçlendirme yaklaşımına paralel olarak kronik işsizliğin önüne geçebilmek amacıyla genç işsizlerin temel haklara erişimlerini destekleyici, istihdam olanaklarını artırıcı ve bunu sürekli kılıcı politikaları destekleyerek dava savunuculuğu yapmaktadır (Thern ve diğerleri, 2020).

Diğer yandan genç işsizliğin ortaya çıkarabileceği çeşitli suçlar da gerçekleşebilmektedir. Sosyal hizmet profesyoneli, işsizliğe bağlı olarak gerçekleşebilecek suçların, diğer bir deyişle meydan okumaların ortadan kaldırılması amacıyla vaka savunuculuğu da yapmakta, sosyal hizmet ve sosyal yardımlara erişimi güçlendirici müdahaleler gerçekleştirerek diğer kurum ve kuruluşlarla irtibata geçmektedir. Böylece çok disiplinli bir müdahale sürecinin güçlendirme yaklaşımı çerçevesinde de mümkün olduğu söylenebilmektedir (Baron, 2008; Fougère, Kramarz ve Pouget, 2009).

Genç işsizliği sorunun güçler perspektifinden ele alınması, sürecin makro çözümlerini ön plana almaktadır. Güçlendirme yaklaşımıyla da uyumlu olarak makro dizinlere verilen önem, orta ve uzun vadede hayata geçirilebilecek mekanizmaları daha ön planda tutmaktadır. Nitekim güçlendirme yaklaşımının mikro sistemler üzerindeki eğiliminin

zayıf bir nitelik taşıması ve odağının daha çok makro ve kronosistemler üzerinde olması, müdahale planlarının çerçevesinin uzun vadeli olarak düşünülmesine ortam hazırlamaktadır (R. J. Parsons, 1991).

Bu durum, güçlendirme yaklaşımının tek başına kullanılamayacağına da bir kanıtı niteliğindedir. Nitekim yalnızca orta ve uzun vadede müdahale planı geliştirmek hâlihazırdaki vakaların mevcut durumunda bir iyileştirme yapma bağlamının da güçlendirilmeye ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Bu nedenle güçlendirme yaklaşımının yanında ikinci bir perspektif de kullanılabilir (Tuncay ve İl, 2007).

Güçlendirme yaklaşımında mikro düzey uygulamalar, asgari düzeyde tutulmaktadır. Daha çok sosyal sorunların dava olarak değerlendirildiği bir kuramsal çerçeveyi oluşturan güçlendirme yaklaşımı, sosyal aksiyonu ve toplum organizasyonlarını destekleyerek güç ve güçsüzlük kavramlarının ortadan kaldırılmasını, daha eşitlikçi bir toplumun ortaya çıkmasını hedeflemekte, böylece meydan okumaların da doğrudan ve kendiliğinden ortadan kalkabileceğini savunmaktadır (Breton, 1994).

2.3.2.3. Baskı Karşıtı Uygulama

Sosyal hizmetin üzerinde çalıştığı tüm uygulamalar, dezavantajlılığı ortadan kaldırmak amacıyla yapılan ve nihayetinde sosyal refahın tümünden gerçekleştirilmesini sağlamaya yönelik müdahaleleri içermektedir. Sosyal refahın tümünden gerçekleştirilmesi, toplumun her bir ferдинin sürece içerilmesiyle mümkündür (Duyan, 2010).

Bu doğrultuda sosyal hizmet disiplininde her bir dezavantajın makro politikalarla ortadan kaldırılabilir bir nitelik taşıdığına inanılmaktadır. Ulusal, uluslararası ve ulusötesi nitelikte yürütülecek politikaların temel hedefi, bir şekilde dezavantajlı konuma düşmüş olan bireylerin, grupların ve toplulukların, bu durumdan kurtulabilmeleri için gerekli altyapının hazırlanmasıdır. Ancak toplum içerisindeki bir eşitsizlik, politikaların amaca uygun bir biçimde gerçekleştirilmesine engel olabilme potansiyeline sahiptir (Zastrow, 2016).

Zaman zaman makro politikaların “eşitlik” ilkesine hareket edemeyebileceği, toplumda görülen veya görülmeyen birtakım normlara bağlı olarak dengesizlik oluşturabileceği

görülmektedir. Öte yandan makro politikaların amaca uygun olması halinde dahi uygulamada sürecin istenildiği gibi ilerlemediği durumlar da gerçekleşebilmektedir. Bu noktada baskı karşıtı uygulama, herhangi bir şekilde dezavantajlılığın ortadan kalkmasına mani olan tüm makro politika ve uygulamalara, dezavantaja neden olan bir baskı mekanizması olarak yaklaşmaktadır (Güldalı, 2018).

Baskı karşıtı uygulamanın, “baskı” kavramı üzerine inşa ettiği yaklaşım, güçlendirme, feminist, radikal ve yapısal gibi pek çok uygulamayı da kapsayan çatı bir kavram olarak değerlendirilebilmektedir. Bu doğrultuda baskı karşıtı uygulamanın, yukarıda bahsedilen ve güç ve güçsüzlük dengesi üzerine şekillenen güçlendirme yaklaşımının zemininde bulunduğunu da söylemek mümkündür (MacDonald, 2008).

Sosyal hizmet felsefesinin güç kazandığı Dünya Savaşları sonrasında yer edinen baskı karşıtı uygulama, bu dönemde ortaya çıkan “sosyal adalet” kavramının uygulayıcısı konumundadır. Diğer bir deyişle baskı karşıtı uygulama, dezavantajlı bireylerin üzerindeki baskıyı kaldırmayı hedeflerken baskının yoğun olduğu gruplara daha fazla hak tanıma gayesi içerisindedir (H. Acar ve Duyan, 2003; Duyan, 2010).

“Baskı” kavramı, baskı karşıtı uygulamanın temel direğini oluştururken temelde bir süreci ifade etmektedir. İki taraflı olarak gerçekleşen sürecin bir yanında “ezen” sıfatı ile bireyler, gruplar, yasalar, politikalar veya kurumlar bulunabilmektedir. Buna göre; toplum içerisinde baskıyı oluşturan bir unsur olarak ezme işlemi, çeşitli şekillerde ve çeşitli olgular tarafından pratize edilebilmektedir (Dominelli, 2002).

“Ezen” olgusu, bilerek veya bilmeyerek baskı eylemini hayata geçirmektedir. Bunun sonucunda ise “ezilen” ortaya çıkmakta ve hak mahrumiyeti, fırsatlara erişememe veya hizmetlerden yararlanamama gibi eşitlikçi olmayan durumlar ortaya çıkabilmektedir. Dolayısıyla söz konusu sürecin ikinci tarafını ise ezilenler oluşturmaktadır (Çiftçi, 2019).

Ezilenler, toplumdaki dezavantajlı grupları temsil etmektedir. Her ne kadar fırsatlara erişilemediği durumu ezilenler nezdinde geçerli olsa da baskı karşıtı uygulamanın üzerinde durduğu hususlardan biri, ezilen grupların bunun farkında olamayabileceği ihtimalidir. Baskı karşıtı uygulamanın güç kazandığı dönemlerde ezme ve ezilme durumlarının her zaman farkında olunmadığı teorisyenler tarafından belirtilmiştir.

Nitekim belli grupların sosyal yardıma sürekli olarak ihtiyaçlarının olması, ezilen grupta olduklarının önemli bir göstergesi iken bu durumun içselleştirilmesi ve ezme işlemini temelde ezilenlerin de normalleştirerek kabul etmesi, baskı karşıtı uygulamanın, müdahale planını geliştirirken dâhil ettiği bir bağlamı içermektedir (Freire, 2004).

Bu durum, baskı sürecinin her zaman zorbalık ile ortaya çıkmadığını göstermektedir. Baskı karşıtı uygulama, bu sürecin de dağılmasını istemekte ve dezavantajlı bireylerin özgürleşmesini amaçlamaktadır. Böylece baskı karşıtı uygulamanın temel kavramlarından bir diğeri de ortaya çıkmaktadır. Baskı işleminin iki tarafı olan ezen ve ezilenlerin aralarındaki ilişkinin ve etkileşimin gerçekleştiği metodun dağılmasını, bunun sonucunda da ezilen grupların özgürleşmesini gerektirmektedir (Tuncay ve İl, 2007).

“Özgürleştirme” kavramı, baskı karşıtı uygulamanın en ilkel amacını yansıtmaktadır. Ezen ve ezilen ilişkisinin ortadan kaldırılarak doğal bir biçimde ezilenlerin özgürleştirileceğini savunan baskı karşıtı uygulamanın bu konsepti, diğer kuram ve uygulamalardan ayrılmasını sağlamaktadır. Nitekim sistem teorisi, sistemin uyum içerisinde çalışmasının yeterli olduğu üzerinde dururken baskı karşıtı uygulama, uyumlu çalışmanın adil olamayabileceği fikri üzerinde durmaktadır. Dolayısıyla baskı karşıtı uygulamanın bakış açısının diğer yaklaşımlardan farklı olduğunu belirtmek gerekmektedir (Dominelli, 1996).

Baskı karşıtı uygulama, bu yönleriyle sosyal sorunları da farklı bir perspektiften değerlendirmektedir. Buna göre; baskı karşıtı uygulama penceresinden bir sosyal sorun yine ezme ve ezilme süreçlerini doğrudan içermektedir. Her bir sosyal sorun, ezen birtakım unsurların ezilenler üzerindeki tahakkümüyle şekillenmektedir. Bu nedenle ezenlerin tahakküm edici özelliklerinin ellerinden alınması, sürecin sosyal adalet ilkesine daha uygun ilerleyebilmesini sağlayacaktır (Tuncay ve İl, 2007).

Baskı karşıtı uygulama, gücünü sosyal devlet anlayışından almaktadır. Bu nedenle sosyal sorunların ortadan kaldırılma sürecinde devletin, sorumluluğu kabul etmesi, sosyal hizmet profesyoneline baskıyı kaldırma gayreti için hak tanımaktadır. Bu nedenle baskı karşıtı uygulama ile sosyal hizmet profesyoneli, makro uygulamaların eşitliği bozucu unsurlarına karşı savunuculukla ezilenlerin hakkını aramaktadır (Preston-Shoot, 1995).

Bu noktada baskı karşıtı uygulamadan doğan ve daha spesifik olarak baskının ayrımcılığa neden olduğu alanlarda uygulanabilen ayrımcılık karşıtı uygulamadan da söz edilebilmektedir. Buna göre; ayrımcılık karşıtı uygulama, baskı karşıtı uygulamanın bir örüntüsü olarak toplumsal bütünleşmeyi sağlamayı amaç edinen, toplum içerisinde haklardan istifade edilme noktalarında ayrımcılığa uğrayan her türden birey ve grubun ayrımcılığa uğrama nedenlerini ortadan kaldırmaya çalışmaktadır. Böylece fırsat eşitliği ve cinsiyetten doğan ayrımcı uygulamalarda olduğu gibi ayrımcılığın görünür olduğu alanlarda ayrımcılık karşıtı uygulamayla makro ölçütte sosyal aksiyonlar, hukuk, kamu ve sosyal alanlara yansımaları söz konusu olan diğer bağlamlarda gündemde tutulmaktadır (Cankurtaran ve Beydili, 2016).

Konu, işsizlik özelinde de bu bağlantıları kapsamaktadır. Sosyal devlet anlayışını kabul ederek vatandaşlarına sosyal hizmet ve sosyal yardım sunumunu kendine sorumluluk addeden bir ülke içerisinde sosyal hizmet profesyoneli genç işsizlere ilişkin istihdam oluşturulması amacı gütmektedir. Nitekim istihdam alanı oluşturulmadan, genç işsizlerin sosyal hizmet ve sosyal yardımlara bağımlı kalacağı baskı karşıtı uygulama çerçevesinde bilinmektedir.

Sosyal hizmetin baskı karşıtı uygulama ile genç işsizliğini kökten çözüme gayreti, güçlendirme yaklaşımında olduğu gibi mikro konuların daha zayıf olduğu bir bağlamı kapsamaktadır. Nitekim güçlendirme yaklaşımının ana hattını belirleyen baskı karşıtı uygulamada da makro süreçler, politikalar ve kurumlar, genç işsizliği gibi sosyal sorunların ortaya çıkması ve bunların normalleştirilmesi önündeki en kritik faktörleri teşkil etmektedir (Dominelli, 2002).

Genç işsizliği konusunda istihdamın oluşturulması, sosyal hizmet profesyoneli için her zaman devlet özelinde mümkün olmasa da baskı karşıtı uygulama diğer kurum ve kuruluşlarla bağlantıların kurularak mikro düzeyde de özgül sorunların çözümüne hizmet edebilmektedir. Her ne kadar makro ölçüde daha kritik bir önem atfedilse de bireysel sorunlar da baskı karşıtı uygulamanın kökten çözücülüğüyle giderilebilmektedir. Bu nedenle sosyal hizmet profesyoneli, devlet desteği alamadığı noktalarda sivil toplum kuruluşlarıyla, özel işletmelerle veya diğer kamu kurumlarıyla irtibata geçerek istihdam olanaklarını sorgulamaktadır.

Baskı karşıtı uygulama, sosyal hizmet felsefesinin bir alt birimi olarak sosyal sorunların birbiriyle olan ilişkisini kabul etmektedir. Bu bağlamda her bir sosyal sorunun bir diğeriyle etkileşim içerisinde olabileceği ve ezme ve ezilme ilişkisinin genellenebileceği olgusunu müdahale planının içerisinde katmaktadır. Sosyal hizmet profesyoneli, genç işsizliği ile mücadele ederken bunun etki ettiği diğer ezilme süreçlerine de dikkat etmektedir. Aksi halde ezilme durumunun belli bir başlık altında giderilmesi söz konusu olsa bile ezilenlerin tam anlamıyla özgürleştirilememesi, olumsuz süreçlerin ve sosyal sorunların yeniden doğmasına imkân verebilmektedir.

2.3.2.4. Feminist Kuram

Tarihin her döneminde kadınlar, erkeklere nazaran daha az haktan istifade edebilmiştir. Sosyal ve siyasal katılım, çalışma, emekli olma ve sigorta gibi pek çok hak noktasında kadınlar, erkeklerin sahip olduğundan daha sonraki zaman dilimlerinde bu haklara sahip olabilmıştır. Diğer yandan kadınların yine pek çok noktada erkeklerle eşit haklara sahip olsa da uygulamada eşitlikçi bir yapının olmadığı da görülebilmektedir (Erbay ve Tuncay, 2007).

Feminist teori, yüzlerce yıldır devam eden bu sürecin eşitlik ve sosyal adalet ilkelerine paralel olarak yeniden geliştirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Dolayısıyla feminist teori, makro politikaların ve uygulamanın birbiriyle uyumlu olacak biçimde erkeklerle aynı hakların sunulmasının gerekli olduğunu savunan bir yaklaşım olarak sosyal bilimlerde yer almaktadır (Dominelli ve McLeod, 1989).

Feminist yaklaşım sistem teorisini, güçlendirme yaklaşımını ve baskı karşıtı uygulamayı kabul etmektedir. Öte yandan feminist yaklaşım, güçlendirme yaklaşımında olduğu gibi baskı karşıtı uygulamanın çatıyı oluşturduğu kuramlar dizisinin de bir unsurunu şekillendirmektedir. Buna paralel olarak feminist yaklaşımın güçlendirme yaklaşımıyla uyumlu olduğunu söylemek mümkündür (Tuncay ve İl, 2007).

Feminist yaklaşımın da diğer kuramlar gibi kendine has birtakım kavramları bulunmaktadır. Uygulama disiplini bu kavramlar üzerine inşa eden feminist yaklaşım, odağını kadın deneyimlerine yöneltmektedir. Böylece kadınlar ve erkekler arasında daha

eşitlikçi bir dünyanın oluşturulmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Nitekim erkek egemen toplumlarda haklar eşitlikçi olsa bile uygulamada eşit olmayan birtakım göstergelere rastlanabilmektedir (Dominelli ve McLeod, 1989).

Oldukça geniş bir uygulama ağı bulunan feminist yaklaşım, kullanılan dilden kültüre, sosyal kurumlardan toplumsal normlara kadar erkek egemen bakış açısının yer aldığı her bir olguyu hedefleyerek düzen değiştirmeyi amaçlamaktadır. Kadının erkekle herhangi bir ayrımcı söz, söylem, teori ve aksiyon olmaksızın eşit imkânlarla sahip olmasının, kadının ve erkeğin insan olmasına bağlı olarak uygulamada yer edinmesi gerekliliği fikri, feminist yaklaşımın başat düşüncesini teşkil etmektedir (Tunç, 2013).

Feminist yaklaşım, sosyal sorunları kabul ederken kadının dezavantajlı konumunun erkekten daha kritik olduğunu savunmaktadır. Kadının, erkek egemen toplum mefhumunun bir parçası olarak değerlendirildiği, bu nedenle sosyal ve ekonomik yönlerden hizmetlere daha az erişebildiği, yine literatürde yer alan bilgiler arasındadır (Tunç, 2013).

Kadının içerisinde bulunduğu dezavantajlı konum, toplum kalkınmasını engellemektedir. Sosyal refahın, bir bütün olarak her bir vatandaşın refahıyla gerçekleşebileceği bilgisiyle örtüşmeyen bu durum, kadının “sosyal adalet” ilkesi gereğince pozitif ayrımcı uygulamalarla desteklenmesi gerektiği üzerinde durmaktadır. Feminist yaklaşımın savunduğu bu olgu, kadının makro alanda güçlendirilse bile sistemin meşrulaştırılması ve erkeğin eylem ve söylemde öncü kabul edilmesi durumlarının uygulamada yine arka planda kalmasıyla sonuçlandığını belirtmektedir (Keskin ve Ulsan, 2016).

Bu nedenle feminist yaklaşım müdahaleleri ve uygulama disiplini, daha çok bilinç yükseltme çalışmalarına odaklanmaktadır. Toplum eğitimi savı ile hareket eden feminist yaklaşım, kadının erkekle eşit haklara sahip olmasına ilişkin kadınların ve erkeklerin bilinçlendirilmesini sağlayarak hizmete erişimde kolaylık sağlamayı amaçlamaktadır. Böylece baskı karşıtı uygulamanın da değindiği ezilmeyi normalleştirme kurgusunun yıkılması, feminist yaklaşımda da hedef alınmakta ve temel amaçlar arasında yer almaktadır (Dominelli ve McLeod, 1989).

Kadın emeğinin korunması için bilinç yükseltme çalışmalarının yanı sıra savunuculuğun da ön plana çıktığı bir uygulama alanı olarak feminist yaklaşım, her bir sosyal sorun üzerine özelleştirilebilmekte ve sosyal sorunların kadınları daha fazla etkilediği unsurları ortaya çıkararak sosyal adalet ilkesi gereğince sosyal hizmet ve sosyal yardımların ağırlığının kadınlara yöneltilmesi gerekliliği üzerinde durmaktadır (Buz, 2009).

Feminist yaklaşım çerçevesiyle değerlendirildiğinde genç işsizliği sorununun da genç kadınlar tarafından daha fazla bir oranda deneyimlendiğini söylemek mümkündür. Nitekim erkek istihdam oranı, kadın istihdam oranından fazla olmakla birlikte genç kadınların işsizliği de genç erkeklerin işsizliğinin oranından daha fazladır. Bu durumu, dünyadaki pek çok ülkeye genellemek mümkündür (Eldem, 2015).

“Kamusal alan” ve “özel alan” ayrımı, feminist yaklaşımın bu konuda dikkatlerin çekilmek istendiği başlığı oluşturmaktadır. Buna göre; erkekler ekonomik ilkeleri ön planda tutulan ve çalışma ile şekillenen “kamusal alan” ile betimlenirken kadınlar da ev içerisindeki konumuyla, yani “özel alan” ile ilişkilendirilmektedir. Bu kavramın çatısını ise “ayrı alanlar nosyonu” kavramı oluşturmaktadır (Buz, 2009).

Feminist yaklaşımın “ayrı alanlar nosyonu” kavramı, kadının ve erkeğin farklı alanlarla özdeşleştirildiği vurgusunu yapmaktadır. Buna göre; kadınlar daha çok ev işleri ile ilişkilendirilirken erkek olmak çalışma hayatına da atıf yapmaktadır. Temelde çalışma hayatında ve ev içerisinde gerçekleşen eşitlikçi olmayan uygulamalar da bu prensipten kaynaklanmaktadır. Erkeğin ekonomik olarak daha avantajlı olmasına yol açarak ev içerisinde de eşitlikçi olmayan uygulamaların görünmesine neden olan bu durum, kadını evin içerisine yerleştirmektedir. Bu durum, çalışma hayatında da kadının erkeklere oranla aynı pozisyonda daha düşük ücretlere çalışabilmesine yol açabilmektedir (Ersöz, 2015).

Ayrı alanlar nosyonunun nihayetinde genç işsizliği olgusu, kadınlar özelinde daha dezavantajlı birtakım sonuçlara yol açan toplumsal bir normu yansıtmaktadır. Bu nedenle feminist yaklaşım, kadının ve erkeğin çalışma hayatında eşit koşullara sahip olması amacıyla kadının güçlendirilmesini vurgulamakta, istihdam olanaklarının sağlandığı durumlarda kadın ile erkeğin eşit koşullara sahip olması için kadını savunmaktadır (Erbay ve Tuncay, 2007).

Tüm bu yönleriyle feminist yaklaşım diğer makro yaklaşım metotlarına benzemektedir. Feminist yaklaşımı diğerlerinden ayıran nokta ise kadınların daha eşitlikçi toplumlarda bile görece adil olmayan koşullarda yaşayabileceği vurgusudur. Bu nedenle kadın vurgusu yapan feminist yaklaşım, sosyal refahın ancak bu şekilde gerçekleşebileceğini savunmaktadır (Kaşdarma, 2018).

Öte yandan feminist yaklaşım genç işsizliği konusunda kadın vurgusu yaparken erkeklerin daha az istihdam edilmesi gerektiğini savunmamaktadır. Temel olarak vurgulanan bağlam, genç işsizliği sorununun çözülmesi amacıyla gerçekleştirilen uygulamaların kadının dezavantajlı konumunun göz önünde bulundurulmasıdır. Böylece sosyal adaletin sağlanması amaçlanmaktadır. Nitekim kadınların özel alan ile ilişkilendiriliyor olması, istihdam olanakları yeterli düzeyde olsa dahi kadınların istihdamını sağlayamayabilir. Bu durumun giderilebilmesi için bilinç yükseltme faaliyetlerine önem verilerek eğitimin önceliklendirilmesi gerekmektedir (Gedik, 2015).

Feminist yaklaşımı temel alan bir sosyal hizmet profesyonelinin bu bilgiler dâhilinde dezavantajları belirlerken kadının içerisinde bulunduğu dezavantajları ayrıca listelemesi, sürecin daha sağlıklı bir değerlendirmesini yapmak adına kritik olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca sosyal sorunların çözümünde cinsiyet ayrımcılığının olduğu noktalar belirlenerek kadın istihdamı önündeki engeller hem genel bir çerçevede hem de kadının, toplumun içerdiği normlarına paralel olarak düştüğü dezavantajlı konumların altı çizilerek ifade edilmelidir (Álvaro, Garrido, Pereira, Torres ve Barros, 2019).

Bu perspektif ile feminist yaklaşım, bir nosyon olarak arka planda kalan genç kadınların da sorunu olan işsizliğin, daha derinden deneyimlendiği bilgisi ve bulgusunun normal kabul edilmesini vurgulayarak kadının toplumda görünür olmasını sağlamaktadır (Erbay ve Tuncay, 2007).

2.3.2.5. Kanıta Dayalı Uygulama

Sosyal bilimlerin uygulama ayağı, sahadaki uygulamaların yönünü ve içeriğini belirleyen araştırmalara dayanmaktadır. Araştırmaların öncesinde herhangi bir sorunun tespiti, soruna müdahale ve müdahalenin başarısının değerlendirilmesi, geliştirilmiş araştırma metodolojileri ekseninde sahada yapılan çalışmalara bağlı olarak gerçekleşmektedir. Bu noktada uygulamalı sosyal bilimlerin alanının, disiplininin ve mesleğinin gelişmesi, bu verilerin yorumlanarak uygun müdahale planlarının gerçekleşmesiyle sağlanmaktadır (Mackey ve Bassendowski, 2017).

Sosyal hizmet, uygulamalı bir disiplin olarak çalıştığı dezavantajlı gruplarla müdahale öncesinde konuya ilişkin ihtiyacı tespit eden araştırmacılarla sürece başlamaktadır. Tespit edilen problem, sahadan toplanan verilerin yorumlanmasıyla elde edilmekte, böylece sorunun büyüklüğü, etkisi, doğuracağı diğer sonuçları ve temel nedenleri analiz edilebilmektedir (Wodarski, 2020).

Sosyal hizmetin sahadada gerçekleştirilmesi gereken her bir uygulama, öncesinde elde edilen verilere dayanmaktadır. Nitekim bu tür uygulamanın gerçekleşmediği herhangi bir durumda, sorunun muhatabı olanların fiziksel, ruhsal, sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının tam olarak anlaşılabilmesi söz konusu değildir. Güncel bilimsel paradigmanın da desteklediği ve fenomenoloji olarak adlandırılan bu husus, müdahalenin gerçekleşeceği hedef kitlenin ihtiyaçlarının tam olarak anlaşılmasını gerekli kılmaktadır (Wodarski, 2020).

Yukarıda bahsedilen bu araştırma ve araştırma ekseninde uygulama metodolojisi geliştirme durumu, kanıta dayalı uygulamanın kısa bir özetini içermektedir. Kanıta dayalı uygulama, sahadan elde edilen kanıtlar nezdinde uygulamaların gerçekleştirilmesi gerektiğini savunan, katılımcıların da araştırma ve uygulama sürecinde doğrudan yer almasını gerekli kılan bir uygulama alanını kapsamaktadır (American Psychological Association, 2006).

Sistem, güçlendirme, feminist ve baskı karşıtı uygulamadan bağımsız olarak kanıta dayalı uygulama, belli bir teorik ve pratik çerçeveyi inşa etmekten ziyade herhangi bir kuramsal zemine inşa edilecek olan uygulamaların araştırma verilerine dayalı olarak müdahale

basamakları oluşturmasını vurgulayan bir görüşü betimlemektedir. Dolayısıyla kanıta dayalı uygulama, yalnızca pratik meselelere odaklanarak diğer teorik çerçevelerden ayrılmaktadır.

Her bir uygulamalı sosyal bilim, kendine özgü araştırma metodolojisine sahiptir. Buna göre; sosyal psikoloji, sosyoloji ve antropoloji, daha çok toplum nezdinde birtakım araştırma verileri edinmeye yönelik bir vizyona sahipken klinik psikoloji ve aile ve tüketiciler bilimleri uygulamaları mikro boyutlardaki psikososyal sorunlarla ilgilenmektedir (American Psychological Association, 2006; Gibson ve Lawson, 2015; Nickols ve diğerleri, 2009).

Sosyal hizmet, bu uygulamalı disiplinler arasındaki yeriyle farklılaşmaktadır. Nitekim sosyal hizmet bir yandan klinik psikolojide olduğu gibi mikro çalışmalara önem verirken diğer yandan sosyolojik çıkarımların da bireyin biyolojik, psikolojik, sosyolojik ve tinsel yönünü etkilemesine paralel olarak araştırma sürecine dhl edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Böylece mikro, mezzo ve makro birtakım sosyal göstergelere sahip olabilmek için diğer birçok disiplinin metodolojisini harmanlayarak farklı bir vizyon ile sahada kendini göstermektedir (Edwards, Dattilio ve Bromley, 2004; McNeece ve Thyer, 2004).

Sosyal hizmetin geniş bir hedef kitlesi olmasının da bir sonucu olarak kanıta dayalı uygulama nezdinde geçerli olduğu görülen bu bakış açısının bütüncül değerlendirmeyi gerektirdiği, bu nedenle çok disiplinli araştırma süreçlerini desteklediği söylenmektedir. Diğer yandan uygulama verilerinin de farklı kanallar aracılığıyla elde edilmesi, fenomenolojik yaklaşımın sosyal hizmet müdahalelerinde yansıtılabilmesini sağlamaktadır (Howard, McMillen ve Pollio, 2003).

Böylece sosyal hizmet, araştırma sahasında sayısal verilere odaklanan nicel araştırmayı, olay ve olguların sağlıklı bir biçimde anlamlandırılabilmesi amacıyla gerçekleştirilen nitel araştırmayı da desteklemekte ve bu tür bulguların bir arada değerlendirildiği karma metodolojileri uygulama sürecinde destek aldığı bir arka plan olarak içermektedir (Finn ve Krysik, 2015).

Sosyal sorunların nedenlerinin belirlenmesi, nicel veya nitel verilerin elde edilmesi neticesinde sosyal hizmet profesyonelinin yorumlarıyla literatüre kazandırılmaktadır. Ardından müdahale sürecinde de sahada çalışacak profesyonellerle ihtiyaç analizi yapılarak söz konusu sorunun ortaya çıkardığı ihtiyaçlar yine kanıta dayalı uygulama çerçevesinde veri haline getirilmektedir. Müdahale planının geliştirilip uygulamanın gerçekleştirilmesi sonrası ise bu uygulamaların ne denli istenilen amaca hizmet ettiği bilgisi, yine hedef kitle ile yapılacak olan araştırma süreci neticesinde öğrenilebilmektedir (Milner, Myers ve O'Byrne, 2015).

Kanıta dayalı uygulamanın bu çok faktörlü altyapısı, temelde verim israfını engellemek, uygulama maliyetlerini azaltmak, uygulamanın bütüncül bir şekilde gerçekleşmesini sağlamak ve müdahale planının uygulanabilirliğini test etmek amacına hizmet etmektedir. Dolayısıyla veri üzerinden çalışma, hem sorunun tekrar etmesini önleyici uygulamaların sürdürülebilir bir nitelik kazanmasını hem de uygulama sürecinde revize edilmesi gereken noktaların belirlenmesini sağlayabilmektedir (Edwards ve diğerleri, 2004).

Sosyal bir sorun olarak genç işsizliği konusunda da kanıta dayalı uygulama ile başlangıçta sorunun pratikteki varlığı test edilmektedir. Buna göre pek çok gencin çalışmak isteyip çalışmadığı verisi, böyle bir sorunun varlığını ispat eder niteliktedir. Sonrasında bu sorunun neden olduğu diğer sorunlar analiz edilerek sürece ilişkin geniş bir bilgi sahibi olunması süreci başlamaktadır (Howard, Himle, Jenson ve Vaughn, 2009).

Yukarıdaki başlıklarda da ifade edildiği üzere genç işsizliğinin pek çok sosyal soruna neden olduğu, gençlerin ekonomik, sosyal ve psikolojik yönlerden olumsuz etkilenmesine yol açan birtakım uzantıları bulunmaktadır. Öte yandan alanda hâlihazırda devam etmekte olan ve bu konu üzerinde çalışan pek çok araştırma da mevcuttur. Dolayısıyla gençlerin, işsizlik sonrasında etkilendiği pek çok hususun bulunduğu görülmektedir (Rose ve Harris, 2004).

Sosyal hizmet profesyoneli, bir sonraki aşama olarak ihtiyaç analizinin gerçekleştirilmesinde katkı sunmaktadır. Gençlerin işsizlik neticesinde ihtiyaç duydukları hizmetlerin bir listesinin çıkarılması, ihtiyaç analiziyle temel hedefdir. Sonrasında bu ihtiyaçların önceliklendirilmesi süreci başlamaktadır (Milner ve diğerleri, 2015).

İhtiyaç analizi sonrasında ise tüm bu bilgiler ışığında müdahale planı oluşturulmaktadır. Bu doğrultuda müdahale planında, ihtiyaç analiziyle oluşturulmuş ihtiyaç listesinin her bir basamağının nasıl giderileceği hususu ayrıntılandırılmaktadır. Planın uygulanmasının ardından ise yine hedef grupla görüşülerek müdahalenin ne kadar başarılı olduğu çalışılmaktadır (Zastrow, 2016).

İfade edilen bu süreç, kanıta dayalı uygulamanın genç işsizliğiyle olan bağıntısını ortaya koymaktadır. Uygulamalı bir sosyal bilim olarak sosyal hizmet, genç işsizliği ile kurumsal olarak mücadelesinde kanıta dayalı uygulama fikri ile sahadan elde edilen verilerin yorumlanmasını, buna göre bir planın geliştirilmesini savunmaktadır. Makro ölçekte politika önerileri de söz konusu kanıta dayalı uygulamalardan elde edilen bilgilerle gerçekleştirildiğinde daha sağlıklı olma eğilimi taşımaktadır (Howard ve diğerleri, 2003).

Bu doğrultuda sosyal hizmetin kanıta dayalı uygulamaya mecbur olduğu da söylenebilmektedir. Sosyal refahın artırılması ve bu bağlamın sağlanması ve demokratik ilkelere uygun biçimde uygulama planlarının geliştirilmesi kanıta dayalı uygulamaya dayanmaktadır. Doğrudan hedef grup ile çalışılması, sosyal hizmetin sosyal refah, sosyal adalet, insan hakları, eşitlik ve pozitif ayrımcılık gibi temel kavramlarına hitap etmesini sağlamaktadır (McNeece ve Thyer, 2004).

3. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çalışmada kullanılacak araştırma yönteminin seçimi için öncelikle çalışma ile ne elde etmek istediğimiz sorusunun yanıtını tam olarak bilmemiz gerekmektedir. Çünkü kullanacağımız bilimsel yöntem; “bilim üretmenin yolu, bilimin süreç yönü, kanıtlanmış bilgi elde etmek için izlenen yol” gibi farklı biçimlerde tanımlandığı için ortaya çıkarmak istediğimiz bilimsel bilginin yöntemi, gerçekleştirilecek olan araştırmanın içeriği ile de uyumlu olmalıdır (Karasar, 2012).

Yapılacak olan bu çalışmada daha sağlıklı ve güvenilir bilgiye gitmek amacıyla karma araştırma modeli seçilmiştir. Karma araştırma modelinde nicel ve nitel yaklaşımlar bir arada yönteme/metodolojiye dâhil edilmiştir Böylece her iki yaklaşımdan birinin tek başına kullanıldığı araştırmalardan sağlanan bilgiden daha kapsamlı, anlamlı ve yorumlama imkânı veren bilgi sağlanılacağı düşünülmüştür (Baki ve Gökçek, 2012).

Bu çalışmada karma araştırma yönteminin tasarımlarından birisi olan Yakınsayan Paralel Karma Yöntem Deseni kullanılmıştır. Bu yaklaşımda, araştırmacı nicel ve nitel verileri aynı anda toplamaya çalışmakta, ancak nihaî verileri ayrı ayrı analiz etmektedir. Böylece (nicel-nitel gibi) farklı araştırma teknikleriyle/yaklaşımlarıyla elde edilen bulguların birbirini ne derece doğruladığının yorumu daha kolay yapılabilmektedir. Bu yaklaşımdaki önemli bir avantaj, nitel ve nicel verilerin farklı türde bilgi sağlamasına ve katılımcıların bakış açısı hakkında detaylı nitel bilgi ve ölçme aracına bağlı olarak nicel puanların bir arada sunulmasına olanak vermesidir. Buna ek olarak, bu iki veri türüne bağlı olarak elde edilen bulguların beraber aynı bulguları sağlaması gerektiği de vurgulanmaktadır (Creswell, 2016).

Katılımcılara Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği Kısa Formu (DASS), Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ve Beck Umutsuzluk Ölçeği uygulanmıştır. Ölçeklerden ve diğer görüşme sorularından elde edilen veriler nicel ve nitel veri gruplarına ayrılmış ve her gruba yönelik ayrı bir veri analiz yöntemi uygulanmıştır.

Araştırmanın ilk bölümünde işsizlik, genç işsizliği, işsizlik ve sosyal hizmet ilişkisi, genç işsizlerin yaşadıkları psikososyal sorunlar ele alınmıştır. Bu kısım doküman incelemesine

dayalı literatür taraması bölümünü oluşturmaktadır. Türkçe literatürde üniversite mezunu genç işsizlerin yaşadıkları psikososyal sorunlar üzerine yapılmış çalışmalar oldukça azdır. Bu nedenle özellikle yabancı kaynaklar kullanılarak araştırmanın kuramsal kısmı oluşturulmuştur. Bu bağlamda kitap, makale, bildiri, rapor, konferans, sempozyum bildirileri gibi bilimsel olarak kanıtlanan çalışmalardan elde edilen verilerden faydalanılmıştır.

Araştırmanın ikinci bölümünde, sosyodemografik değişkenlerin depresyon, anksiyete ve stres üzerindeki etkisini ölçmek ve algılanan sosyal desteği belirlemek amacıyla ölçekler kullanılarak nicel yöntem uygulanmış; üniversite mezunu genç işsizlerin yaşadıkları psikososyal sorunları, sosyal destekleri ve bunların geleceğe yansımalarının betimlenmesi, incelenmesi ve derinlemesine analizi için nitel araştırma teknikleri kullanılmıştır. Bu doğrultuda nitel ve nicel iki farklı araştırma tekniğinin kullanıldığı çalışma karma yöntemler araştırmasına uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

Nicel Kısım

“Ne kadar? Ne miktarda? Ne kadar sık? Ne kadar yaygın?” sorularına yanıt arayan nicel araştırma, araştırmacının seçmiş olduğu konuda verilerin sayısallaştırılması amacına sahip geniş kitleleri incelemeyi gerektirmektedir. Nicel araştırma, teori ile başlamaktadır. Bundan dolayı, nicel araştırma hipotezi geniş ve belirgin olma özelliğine sahiptir. Nicel araştırmanın epistemolojik zeminine göre gerçeklik nesnel iken mevcut değişkenler, kesin sınırlarla ortaya konmakta ve bu değişkenlerin arasındaki ilişkilerin ölçülebilir düzeyde olduğu koşulu ön şart olarak kabul edilmektedir. Nicel araştırma yapan bir araştırmacı, olgulara dışarıdan nesnel olarak yaklaşmakta ve hipotezler kurulmaktadır. Nicel araştırmalarda standart veri toplama araçları kullanılarak veriler elde toplanmaktadır. Ayrıca mevcut durum, değişkenler arası bağlantılar içerisinde bütüncül bir yaklaşımla incelenmektedir. Nicel araştırma tasarımı, çalışmadan önce belirlenmekte ve basamaklar şeklinde metod üzerinde ilerlenmektedir (Akarsu ve Akarsu, 2019).

Bu çalışmanın nicel veri toplama aşamasında sosyodemografik soru formu ve ölçekler kullanılarak veri elde edilmesi amaçlanmıştır. Tüm katılımcılara öncelikle sosyodemografik soru formu ve ardından ölçekler uygulanmıştır.

Nicel yönüyle yapılan çalışmada üniversite mezunu gençlerin sosyodemografik değişkenler üzerinden depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri ile algıladıkları sosyal destek düzeylerinin ölçülmesi söz konusudur. Bu doğrultuda araştırmada verilerin sayısallaştırılması ve durumlar arasındaki ilişkilerin test edilmesi gerektiği görülmektedir. Verilerin sayısal olarak ifade edildiği görgül araştırma metodolojisi olarak nicel araştırma da bu minvalde mevcut çalışma için en doğru yöntemdir (Baltacı, 2018; Çavuş ve diğerleri, 2017; Karasar, 2013).

Nitel Kısım

Nitel araştırma, nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı ve olguların doğal ortamında bütüncül olarak ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırmayı ifade etmektedir. Bu araştırma türünde ilgili amaçlara erişebilmek için gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi işlemler/süreçler söz konusudur. Nicel araştırmanın aksine genellenmenin başat bir amaç olarak çalışma sürecinde yer almadığı nitel araştırma, kuram oluşturmaya yönelik modelleri içermektedir. Buna göre; olgulara ilişkin gerçeklikler olgulara özeldir ve her bir olgu, ancak kendi davranışları odağında değerlendirilmelidir. Bu davranışları sayılarla açıklamak teorik olarak mümkün değildir. Bu nedenle nitel araştırmada insanların kendi yapılarını, ilişkilerini ve gerçekliklerini anlamak ve içinde yaşadıkları dünyayı nasıl algıladıklarını yorumlamaya çalışmak, asıl amacı oluşturmaktadır (A. Yıldırım, 1999).

Bu çalışmada nicel yolla elde edilen verilerin yanı sıra bir grubun daha derinlemesine anlaşılma istenmesi göz önünde bulundurularak örneklem içerisinde bir gruba nitel veri görüşme formu uygulanmıştır. Nitel görüşmenin amacı araştırmaya katılan bazı kişilerle daha derinlemesine görüşme yapılarak yaşanan işsizliğe yönelik algı, düşünce ve tutumları anlamaya çalışmaktır. Böylece nicel araştırma ile elde edilemeyecek olan veriler de araştırmaya dahil edilmiş olacaktır. Bu doğrultuda yarı yapılandırılmış soru formu ile örneklem kapsamındaki kişilerle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Araştırmada görüşme formu olarak oluşan yarı yapılandırılmış soru formu kullanılmıştır. Önceden belirlenmiş konu başlıklarına yönelik soruların yanı sıra, nitel soru formu metoduna uygun olarak, görüşme anında yeni sorular eklenebilir veya görüşmecinin

yönlendirmesi ile farklı cevaplar da görüşme formuna dahil edilebilir. Bu yöntem yarı yapılandırılmış nitel soru formuna uygun şekilde yapılmıştır.

Yapılan bu çalışmada görüşmelerde kullanılan ve en uygun teknik olan nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik yaklaşım benimsenmiştir. “Fenomenolojik çalışma birkaç kişinin bir fenomen veya kavramla ilgili yaşanmış deneyimlerinin ortak anlamını” ifade etmektedir (Creswell, 2016). Buna bağlı olarak belirlenen fenomene ait bireysel değerler kullanılarak evrensel nitelikteki bir açıklamaya ulaşılması amaçlanmaktadır. Kısacası bireylerin neyi nasıl deneyimlediğinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Fenomenolojik yaklaşım araştırmanın ana konusu olan işsizliğin katılımcılar tarafından bizzat deneyimlendiği için seçilmiştir. Başka bir deyişle bu çalışmada her bir üniversite mezunu genç işsizinin duygularını ve bakış açılarını anlayabilmek ve onların yaşadığı psikososyal sorununun her birinin bir birinden farklı ve özgün olması nedeniyle daha detaylı bilgi edinebilmek amacıyla bu yöntem tercih edilmiştir.

3.1. EVREN VE ÖRNEKLEM

Çalışmanın evreni; Ankara ilinde ikamet eden, en az son altı aydır işsiz olan, önlisans, lisans ve lisans üstü mezunu 20-29 yaş aralığındaki gençlerdir. Çalışmada “işsiz” tanımı olarak, TÜİK’in açıkladığı ve resmi işsizlik rakamlarına yansıttığı tanım kullanılmıştır. Buna göre; İşsiz: “Referans dönemi içinde istihdam halinde olmayan (kâr karşılığı, yevmiyeli, ücretli ya da ücretsiz olarak hiç bir işte çalışmamış ve böyle bir iş ile bağlantısı da olmayan) kişilerden iş aramak için son 4 hafta içinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış ve 2 hafta içinde işbaşı yapabilecek durumda olan 15 ve daha yukarı yaştaki fertler işsiz nüfusa dâhildirler. Ayrıca, üç ay içinde başlayabileceği bir iş bulmuş ya da kendi işini kurmuş ancak işe başlamak ya da işbaşı yapmak için çeşitli eksikliklerini tamamlamak amacıyla bekleyenler de işsiz nüfus kapsamına dâhildirler.”² TÜİK iş gücü istatistiklerine göre genç nüfusun eğitimde ve istihdamda olma durumu belirlenirken nüfus 15-19, 20-24 ve 25-29 yaş aralığına ayrılmaktadır. Ülkemizde gençlerin

---

²<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?sessionid=t4WwhXPLMvnDB17SNGThf7LMMGfJIZhH14dmL5h8dGYhb1T7xZTX!-1436694537?id=27693> Erişim Tarihi: 15.04.2022

üniversiteyi bitirme yaşı düşünülduğünde bu çalışmada evren olarak Ankara ilinde ikamet eden, üniversite mezunu olan ve en az son altı aydır işsiz 20-29 yaş aralığında gençler alınmıştır.³

Tablo 4: Türkiye ve Ankara'da 2019 Yılında İşgücü Durumu Tablosu

Türkiye				
İşgücü durumu, 2019				(Bin kişi)
Yaş Grubu	İstihdam	İşsiz	İşgücüne dâhil olmayan nüfus	Toplam
20 - 24 yaş arası	2.481	945	2.164	5.590
25 - 29 yaş arası	3.488	771	1.798	6.057
Toplam	5.969	1.716	3.962	11.647

Ankara				
İşgücü durumu, 2019				(Bin kişi)
Yaş Grubu	İstihdam	İşsiz	İşgücüne dâhil olmayan nüfus	Toplam
20 - 24 yaş arası	153	63	157	373
25 - 29 yaş arası	247	58	123	428
Toplam	400	121	280	801

³ <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=istihdam-issizlik-ve-ucret-108&dil=1> Erişim Tarihi: 15.04.2022

Tablo 5: En Az Önlisans Mezunlarının İşgücü Durumu Tablosu

Türkiye				
İşgücü durumu, 2019				(Bin kişi)
Yaş Grubu	İstihdam	İşsiz	İşgücüne dâhil olmayan nüfus	Toplam
20 - 24 yaş arası	635	349	257	1.241
25 - 29 yaş arası	1.505	363	362	2.230
Toplam	2.140	712	619	3.471

Ankara				
İşgücü durumu, 2019				(Bin kişi)
Yaş Grubu	İstihdam	İşsiz	İşgücüne dâhil olmayan nüfus	Toplam
20 - 24 yaş arası	51	27	16	94
25 - 29 yaş arası	124	33	32	189
Toplam	175	60	48	283

Ankara					
İşgücü durumu, 2019					(Bin kişi)
Cinsiyet	Yaş Grubu	İstihdam	İşsiz	İşgücüne dahil olmayan nüfus	Toplam
Erkek	20 - 24 yaş arası	27	8	6	41
	25 - 29 yaş arası	69	10	7	86
Kadın	20 - 24 yaş arası	24	19	10	53
	25 - 29 yaş arası	56	24	25	105
Toplam		176	61	48	285

Örneklem, belirli kaideler çerçevesinde seçilen ve evreni temsil ettiği teorik olarak kabul edilen kümeyi ifade etmektedir. Araştırmalar, evrenin tamamına ulaşmanın mümkün olmamasına paralel olarak çoğunlukla örneklem kümeler üzerinde yapılarak istatistiksel testler aracılığıyla ilgili evrene genellenmektedir. Örneklem, yansız bir biçimde seçilerek evreni temsil etme potansiyeline erişmektedir (Kaptan, 1998).

Örneklemin uygun istatistiksel metotlara göre seçilme işlemine ise örnekleme denilmektedir. Örnekleme, bir araştırmanın konusunu teşkil eden evrenin varyansının en iyi şekilde temsil edilebilmesi için bütün özelliklerini yansıtan bir parçasının seçilmesi işlemini belirtmektedir (Karasar, 2013).

Bu bağlamda nicel araştırmanın örneklemini Ankara ilinde yaşayan üniversite mezunu olup en az altı aydır işsiz olan 20-29 yaş aralığında kadın ve erkek bireyler oluşturmaktadır. Örneklemin belirlenmesinde kadın-erkek dağılımına dikkat edilmiştir. Örneklem sayısı TÜİK Hane Halkı İşgücü-2019 araştırmasının mikro verisinden yapılan analiz ile belirlenmiş olup bu belirlenen örnekleme basit tesadüfi örnekleme yoluyla üniversite mezunu genç işsizleri içerisinde barındıran sivil toplum kuruluşları (STK) ve üniversitelerin mezun dernekleri aracılığıyla ulaşılmıştır.

Bu doğrultuda Ankara’da bulunan üniversite mezunu genç işsizleri bünyesinde barındıran ve mezun kuruluşları olan dört sivil toplum kuruluşuna ulaşılmıştır. Ulaşılan sivil toplum kuruluşlarının yönetim kurullarından üyelerine yönelik araştırma yapılmasına ilişkin onay alınmıştır.

Onay alındıktan sonra soru formları elektronik ortamda sivil toplum kuruluşlarının yönetim kurullarıyla paylaşılmış ve yönetim kurulları tarafından STK’ların üyelerine iletilmiştir. Üyelerden gönüllü olanlar tarafından doldurulan formların elektronik ortamda araştırmacıya iletilmesi sağlanmıştır.

Nitel araştırmanın örnekleme ise evren içerisinden amaçlı örnekleme yöntemi ile belirlenen 46 kişiden oluşmaktadır. Nicel araştırmaya katılan kişilere araştırmanın nitel kısmına gönüllü olarak katılım sağlamaları için bir çağrıda bulunulmuştur. Nicel kısımda elde edilen verilerin yanı sıra katılımcıların konuya ilişkin deneyimlerini görünür kılabilmek ve yaşanan psikososyal sorunları daha detaylı ortaya çıkarabilmek amacıyla bu çağrı yapılmıştır. Bu çerçevede toplamda 62 katılımcı araştırmanın nitel kısmına katılmak istediğine dair beyanda bulunmuştur. Ancak yapılan görüşmeler çerçevesinde araştırmacı, verilerin doygunluğa eriştiğini düşünmüş ve araştırma örneklemini bu kapsamda 46 kişi ile sınırlandırmıştır.

Part-time işlerde çalışanlar ile en az son altı aydır işsiz olmayan 20-29 yaş aralığında ki üniversite mezunu bireyler bu araştırmaya dahil edilmemiştir. Dolayısıyla bu faktörler çalışmamızda katılımcıları belirlerken bir dışlama kriteri olarak ele alınmıştır.

Tablo 6: Araştırmanın Evreni

Ankara	
İşgücü durumu, 2019	(Bin kişi)
Yaş Grubu	İşsiz
20 - 24 yaş arası	8
Erkek	10

Kadın	20 - 24 yaş arası	19
	25 - 29 yaş arası	24
Toplam		61

3.1.1. Basit Tesadüfi Örneklem

Basit tesadüfi örneklemede evreni oluşturan her elemanın örneğe girme şansı eşittir. Dolayısıyla hesaplamalarda da her elemana verilecek ağırlık aynıdır (Arıkan, 2021).

Aşağıda hesaplaması yer alan, %95 güven aralığı %5 hata payı ile 61.000 kişiden oluşan evreni basit tesadüfi örneklem yöntemiyle 381 kişinin temsil edeceği hesaplanmış olup 402 kişi ile görüşme gerçekleştirilmiş ve 11 kişinin anketi geçersiz sayılarak 391 anket araştırmaya dahil edilmiştir.

$$n = \frac{\frac{z^2 \times p(1-p)}{e^2}}{1 + \left(\frac{z^2 \times p(1-p)}{e^2 N}\right)}$$

%95 Güven aralığı %5 hata payı için

n = Saptanacak optimum örneklem büyüklünü ifade eder.

p = İncelenecek olayın görülme olasılığı ($p = 0,5$)

N = popülasyon boyutu

e = Hata payı (ondalık biçiminde yüzde $e = 0,05$)

z = z değeri (%95 Güven aralığı için z değeri 1,96)

$$n = \frac{\frac{1,96^2 \times 0,5(1-0,5)}{0,05^2}}{1 + \left(\frac{1,96^2 \times 0,5(1-0,5)}{0,05^2 * 61.000}\right)} = 381$$

3.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu araştırmada nicel veri toplamak amacıyla;

- Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ)
- Depresyon Anksiyete ve Stres (DASS) Ölçeği Türkçe Kısa Formu
- Beck Umutsuzluk Ölçeği
- Kişisel bilgiler için araştırmacı tarafından geliştirilen ‘‘Sosyodemografik Bilgi Formu’’ kullanılmıştır. Bu formda sorulan sorular ile katılımcıların, cinsiyetleri eğitim düzeyleri, medeni durumları, yaşları gibi değişkenler hakkında bilgi toplanmıştır.

Nitel veriler ise bireysel görüşmeler yoluyla araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formları aracılığıyla toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde araştırmacı, önceden hazırladığı soruları katılımcılara sorarken bu konuda bir sınırlama yapmaz. Görüşmelerin gidişatına göre formda yer alan soruların haricinde araştırmanın amacına hizmet edebilecek başka sorular da sorulabilir (Berg, 2000). Bu çalışma kapsamında, belirlenmiş olan örneklem grubu için yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmış olup ekte sunulmuştur. Görüşme formlarında yer alan sorular, katılımcıya ve görüşme sürecine bağlı olarak sorulmuştur.

3.2.1. Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ)

Araştırma kapsamında kullanılan algılanan sosyal destek ölçeğine ilişkin Yuvakgil (2017) şunları söylemiştir: Zimet ve arkadaşları (1988) tarafından geliştirilen Algılanan Sosyal Destek Ölçeği 2001 yılında Eker ve arkadaşları tarafından Çok Boyutlu Algılanan

Sosyal Destek Ölçeği olarak çalışılmıştır. Söz konusu ölçek her biri 4 maddeden oluşan 3 alt faktörlü toplam 12 maddeden oluşmaktadır. Alt faktörler aile, arkadaş ve özel bir insan olarak düzenlenmiş olup kesinlikle hayırdan kesinlikle evete gidecek şekilde 7’li likert şeklinde ölçek tasarlanmıştır. Ölçekte her bir madde minimum 1 ve maksimum 7 puan olacak şekilde puanlandırılmaktadır. Puanların yükselmesiyle algılanan sosyal desteğin yüksek olduğu ifade edilmekte olup ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0.80-0.95 aralığında farklı çalışmalarda kendini göstermektedir. (Yuvakgil, 2017).

3.2.2. Beck Umutsuzluk Ölçeği

Araştırmaya katılan bireylerin umutsuzluk seviyesinin tespit edilmesi amacıyla, Beck ve arkadaşları (1974) tarafından geliştirilen umutsuzluk ölçeği, ergen ve yetişkin bireylerin geleceğe dönük beklentilerini ölçmektedir. 20 maddeden oluşan ölçeğin her bir maddesi 1 veya 0 olarak puanlanmaktadır. 11 maddeye verilen “Hayır” yanıtı 1 puan olarak kabul edilirken 9 maddeye verilen “evet” yanıtı 1 puandır. Alınan puanların yükselmesiyle umutsuzluk düzeyinin arttığı söylenebilmektedir. Maksimum 20 puan alınabilen ölçeğin Durak ve Palabıyıkogü (1994) tarafından geçerlik çalışması yapılmış olup iç tutarlılık katsayısı 0.85 olarak belirtilmiş, madde toplam korelasyonlarının 0.31 ila 0.67 arasında değiştiği ve yarıya bölme güvenilirliğinin 0.85 olduğu ifade edilmiştir.

3.2.3. Depresyon Anksiyete ve Stres Ölçeği (DASS 21) Türkçe Kısa Formu

Lovibond ve Lovibond (1995) tarafından geliştirilen Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği (DASS) 42 maddeden oluşmaktadır. Brown vd., (1997) bu ölçeğin daha kısa formlarının da aynı ölçümü gerçekleştirebilecek geçerliliğe sahip olduğunu ifade ederek ölçeğin daha kısa bir formunu geliştirmiştir. Ölçeğin kısa formunun Türkçe uyarlaması Yılmaz, Boz ve Arslan (2017) tarafından yapılmıştır. Ölçek depresyon, anksiyete ve stres semptomlarını ölçmek için hazırlanmış olup 21 maddeden oluşmaktadır. 4’lü Likert olarak tasarlanan ölçekte depresyon, stres ve anksiyete boyutlarını ölçmek için 7’şer soru yer almaktadır. Ölçek değişkenlerinin faktör yükleri, 0.41 ile 0.81 arasında değişmektedir. Ölçeğin güvenilirlik katsayısının da farklı araştırmalarda 0.755 ile 0.822 arasında olduğu belirtilmiştir. Bu ölçme aracındaki 0-9 puan aralığı normal depresyon, 0-

7 puan aralığı normal anksiyete ve 0-14 puan aralığı normal stres göstergesidir. Ölçekte 0 “hiçbir zaman”, 1 “bazen”, 2 “oldukça sık”, ve 3 “her zaman” şeklinde kodlanmıştır” (Yılmaz ve diğerleri, 2017).

3.3. VERİLERİN ANALİZİ (DEĞERLENDİRİLMESİ)

Araştırmada sosyodemografik değişkenlerle depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri arasındaki ilişkilerin derinlemesine incelenmesi, nicel araştırma modellerinden ilişkisel tarama modelinin bu araştırma için en uygun model olduğunu göstermektedir (Karasar, 2013). Mevcut çalışmada sosyodemografik değişkenlerle depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri arasındaki bağdan elde edilen verilerin zenginleştirilmesi, karşılaştırmalı bir analizin araştırma için daha uygun bir nitelik taşımasını sağlamıştır. İlişkisel tarama modeliyle yürütülen çalışmada değişkenlerin birbiriyle ne yönde ilişkili olduğunun araştırılması söz konusu olmakla birlikte bağımsız değişken gruplarının bağımlı değişkenler üzerindeki etkisinin araştırıldığı karşılaştırmalı bir analiz de yapılmıştır. (Clark ve Ivankova, 2018).

Bu çerçevede nicel araştırma verileri SPSS 23.0 programı ile analiz edilmiştir. Bu kapsamda çalışmada test tekniklerinden Pearson Korelasyon Testi, Regresyon Analizi, Bağımsız Gruplar T Testi, Ki-Kare, Kümeleme Analizi, Mann-Whitney U testi ve ANOVA Analizi kullanılmıştır. Pearson Korelasyon Testi ve regresyon analizi bağımsız iki nicel değişken arasındaki doğrusal ilişkinin yönü ve kuvvetinin belirlenmesinde kullanılan test tekniğidir. Bağımsız Gruplar T Testi, bağımsız iki grubun nicel bir değişken açısından karşılaştırılmasında kullanılan test tekniğidir. Tek yönlü ANOVA testi; bağımsız k grubun ($k > 2$) nicel bir değişken açısından karşılaştırılmasında kullanılan test tekniğidir. Öte yandan gözlem sayısının normallik varsayımlarını karşılamadığı durumlarda bağımsız örneklem t testi yerine Mann-Whitney U Testi iki süreksiz değişkenin ilişkisinin karşılaştırıldığı durumlarda Ki-Kare Bağımsızlık Testi ve daha çok sayıda süreksiz değişken gruplarının ilişkilendirildiği durumlarda Kümeleme Analizi yapılmıştır (Özdamar, 1997).

Nitel araştırma yolu ile elde edilmiş verilerin analizinde ise aşağıdaki süreçler izlenerek araştırma tamamlanmıştır.

Yapılan görüşmeler öncesinde, araştırmanın kimler tarafından ne amaçla yürütüldüğü, araştırmaya katılımın gönüllülük esaslarına dayandığı bilgisi katılımcılara verilmiştir.

“Aydınlatılmış Onam Formu” ile araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden katılımcılarla derinlemesine bireysel görüşmeler yapılmıştır. Belirlenen sorular temelinde yürütülen yarı yapılandırılmış görüşmeler 40-60 dakika arasında değişen sürelerde tamamlanmıştır. Kaydedilen verilerin sağlıklı bir şekilde yazıya aktarımı araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış formlar kapsamında yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda elde edilen veriler ise Citavi 6.3.0 programı ile Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz (YFA) çerçevesinde değerlendirilerek XMind programı üzerinden veri görselleştirmeleri gerçekleştirilmiştir. Citavi 6.3.0, nitel görüşmelerden elde edilen transkripsiyonların bir arada çalışılmasına imkân veren ve ardından katılımcıların ifadelerinin belli temalar altında toplanabilmesi noktasında avantaj sağlayan çevrimiçi bir program olarak nitel araştırmanın analizinde kullanılmıştır. Öte yandan XMind ise nitel verilerin görselleştirilmesi ve haritalandırılması noktasında araştırmalarda sıkça başvurulan bir program olarak bu çalışmanın da görselleştirmelerinde kullanılmıştır. XMind üzerindeki zihin haritalarının, araştırmanın temalarını en doğru şekilde yansıtabildiği düşünülmüş ve bu nedenle görselleştirmeler için XMind programının kullanılması tercih edilmiştir.

Daha sonra verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi ile bulguların tanımlanması ve yorumlanması aşamaları gerçekleştirilmiştir. Böylece üniversite mezunu genç işsizlerin yaşadıkları psikososyal sorunlar ile bu sorunların geleceğe yansımaları, ailelerinden ve çevrelerinden aldıkları sosyal destekleri betimledikleri dinamikler, kendi yorumları ve ifadeleri ekseninde ele alınmıştır.

4. BÖLÜM: BULGULAR

4.1. NİCEL BULGULAR

Analizler SPSS 23.0 programı ile yapılmıştır ve %95 güven düzeyinde çalışılmıştır. Ölçek puanlarının normal dağılıma uygunluğunun belirlenmesi için basıklık ve çarpıklık katsayıları incelenmiştir. Ölçeklerden elde edilen basıklık ve çarpıklık değerlerinin +3 ile -3 arasında olması normal dağılım için yeterli görülmektedir (George ve Mallery, 2009).

Değerler incelendiğinde her bir puanın basıklık ve çarpıklık katsayılarının -3 ile +3 arasında olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre puanların normal dağılım gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Puanların normal dağılım göstermesi nedeni ile çalışmada parametrik test teknikleri kullanılmıştır. Ölçek puanlarının 2 gruplu değişkenlere göre farklılık gösterme durumu T testi veya Mann-Whitney U testi, 3 ve daha fazla gruplu değişkenlere göre farklılık gösterme durumu ANOVA testi ile analiz edilmiştir. ANOVA testinde fark çıkması durumunda çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Ölçek puanlarının “mali destek alma” değişkeni açısından karşılaştırılmasında frekans dağılımının normallik kriterlerini karşılamaması nedeniyle Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Ölçek puanları arasındaki ilişki Pearson korelasyon testi ile analiz edilmiştir. İşsizlik süresi ile ölçme sürecinde kullanılan kategorik değişkenler arasındaki ilişki ise Ki-kare testi ile analiz edilmiştir. Son olarak ise araştırmanın temel sorunsalını önemli derecede etkileyen faktörleri ve bu faktörlerin sorunsalı hangi düzeyde etkilediğinin belirlenmesi amacıyla karar ağacı oluşturmak için Chaid Analizi yapılmıştır.

4.1.1. Katılımcıların Frekans Dağılımları

Tablo 7: Yaş Dağılımı

		n	%
Yaş	20-24 yaş	96	24.6
	25-29 yaş	295	75.4

Katılımcılardan 20-24 yaş arası olanların oranı %24.6 iken 25-29 yaş arası olanların oranı %75.4'tür. Buna göre; araştırma sürecinde gençlik aralığının tamamına ulaşılabilmektedir.

Tablo 8: Cinsiyet Dağılımı

		n	%
Cinsiyet	Kadın	206	52.7
	Erkek	185	47.3

Katılımcılardan kadınların oranı %52.7 iken erkeklerin oranı %47.3'tür. Kadın ve erkek katılımcı sayısının birbirine oldukça yakın olduğu görülmektedir. Bu durum, yapılan çalışmanın güvenilirliğini artıran etmenlerden biri olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 9: Medeni Durum Dağılımı

		n	%
Medeni Durum	Bekâr	341	87.2
	Evli	46	11.8
	Boşandı	4	1.0

Katılımcılardan bekâr olanların oranı %87.2; evli olanların oranı %11.8; boşanmış olanların oranı %1.0'dir. Bu doğrultuda araştırmaya katılan katılımcıların önemli oranda bekâr oldukları söylenebilmektedir.

Tablo 10: Çocuk Sayısı Dağılımı

		n	%
Çocuk sayısı	Çocuğu yok	369	94.4
	1	17	4.4
	2	5	1.2

Katılımcılardan çocuk sahibi olup olmamaya göre de farklı değişkenlerin iç içe olabileceği düşünülmüştür. Bu nedenle araştırma sürecine eklenen bir değişken olarak çocuk sayısı noktasında katılımcıların birbirinden farklılaştığı görülmektedir. Katılımcılar arasında çocuğu olmayanların oranı %94.4 iken 1 çocuğu olanların oranı %4.4 ve 2 çocuğu olanların oranı %1.2'dir.

Tablo 11: Yaşanan Yer Dağılımı

	n	%
Yaşadığınız yer	İlçe merkezi	171 44
	İl merkezi	220 56

İşsizlik ile ilişkili olabileceği düşünülen bir değişken olarak yaşanan yer de katılımcılara sorulmuştur. Buna göre; katılımcılardan il merkezinde (Çankaya, Altındağ ve Yenimahalle) yaşayanların oranı %56 iken ilçe merkezinde (Etimesgut, Bala, Gölbaşı, Mamak, Keçiören, Sincan) yaşayanların oranı %44.'tür.

Tablo 12: Ankara'da Yaşama Süresi Dağılımı

	n	%
Ne kadar süredir Ankara'da yaşıyorsunuz?	1-2 yıl	12 3.1
	2-3 yıl	19 4.9
	3 yıldan fazla	360 92.1

Katılımcılardan 1-2 yıldır Ankara'da yaşayanların oranı %3.1; 2-3 yıldır yaşayanların oranı %4.9; 3 yıldan fazla süredir yaşayanların oranı %92.1'dir. Bu doğrultuda araştırmaya katılan katılımcıların %8'inin 3 yıl içerisinde Ankara'ya taşındığı görülmektedir.

Tablo 13: İkamet Edilen İlçe Dağılımı

	n	%
Çankaya	102	26.1
Altındağ	2	.5
Etimesgut	29	7.4
Yenimahalle	116	29.7
Hangi ilçede ikamet ediyorsunuz?		
Bala	2	.5
Gölbaşı	3	.8
Mamak	51	13.0
Keçiören	72	18.4
Sincan	14	3.6

Katılımcılardan Çankaya’da ikamet edenlerin oranı %26.1; Altındağ’da ikamet edenlerin oranı %0.5; Etimesgut’ta ikamet edenlerin oranı %7.4; Yenimahalle’de ikamet edenlerin oranı %29.7; Bala’da ikamet edenlerin oranı %0.5; Gölbaşı’nda ikamet edenlerin oranı %0.8; Mamak’ta ikamet edenlerin oranı %13.0; Keçiören’de ikamet edenlerin oranı %18.4; Sincan’da ikamet edenlerin oranı %3.6’dır.

Bu veri, araştırma verilerinin daha çok Çankaya ve Yenimahalle Bölgeleri’nden elde edildiğini göstermektedir. Dolayısıyla araştırmada yer alan derinlemesine istatistiksel analizlerde ilçe bazlı kıyaslamalar yapılmamıştır.

Tablo 14: Eğitim Durumu Dağılımı

	n	%
Eğitim durumu	8	2.0
	379	96.9
	4	1.0

Katılımcılardan ön lisans mezunu olanların oranı %2.0; lisans mezunu olanların oranı %96.9; yüksek lisans mezunu olanların oranı %1.0'dir. Katılımcıların önemli oranda lisans mezunu olması ve %3'e tekabül eden diğer kesimin ön lisans ve yüksek lisans mezunu olması, mezuniyet derecesinin karşılaştırma bağlamında önemini yitirmesine neden olmuştur. Bu nedenle araştırmada mezun olunan eğitim düzeyi değişkeni analizlere dâhil edilmemiştir.

Tablo 15: Anne Eğitim Durumu Dağılımı

	n	%
Anne eğitim durumu	2	.5
	15	3.8
	131	33.5
	87	22.3
	109	27.9
	23	5.9
	24	6.1

Katılımcılardan annesi okuryazar olmayanların oranı %0.5; okuryazar olanların oranı %3.8; ilkokul mezunu olanların oranı %33.5; ortaokul mezunu olanların oranı %22.3; lise mezunu olanların oranı %27.9; ön lisans mezunu olanların oranı %5.9; lisans mezunu olanların oranı %6.1'dir.

Tablo 16: Baba Eğitim Durumu Dağılımı

	n	%
Baba eğitim durumu		
İlkokul	92	23.5
Ortaokul	96	24.6
Lise	153	39.1
Lisans	49	12.5
Lisansüstü	1	.3

Katılımcılardan babası ilkokul mezunu olanların oranı %23.5; ortaokul mezunu olanların oranı %24.6; lise mezunu olanların oranı %39.1; lisans mezunu olanların oranı %12.5; lisansüstü mezunu olan bir kişinin oranı %0.3'tür. Katılımcıların ebeveynlerinin eğitim durumu değerlendirildiğinde önemli oranda hem anne hem de babalarının lise ve ortaokul mezunu oldukları görülmektedir. Katılımcıların ebeveynleri arasında lisans ve lisansüstü mezunlarının oranı oldukça düşüktür.

Tablo 17: Birlikte Yaşanan Kişilerin Dağılımı

	n	%
Yaşadığınız evde kimlerle birlikte kalıyorsunuz?		
Çekirdek aile	355	90.8
Geniş aile	21	5.4
Yalnız	2	.5
Arkadaşla	12	3.1
Kardeşle	1	.3

Katılımcılardan çekirdek aile olanların oranı %90.8; geniş aile olanların oranı %5.4; yalnız yaşayanların oranı %0.5; arkadaşlarıyla yaşayanların oranı %3.1; kardeşiyle yaşayan bir kişinin oranı %0.3'tür. Katılımcıların %90.8'inin ailesiyle yaşaması, finansal

özgürlüklerin olmadığını gösteren önemli bir veri olarak nitelendirilmektedir. Buna göre; katılımcılar ailesinin yanında kalmakta ve iş bulma sürecinde ihtiyaçlarını büyük oranda aileleri aracılığıyla karşılamaktadır.

Tablo 18: Mezun Olunan Lise Türü Dağılımı

	n	%
Düz lise	73	18.7
Süper lise	4	1.0
Anadolu lisesi	242	61.9
Fen lisesi	25	6.4
İmam-hatip lisesi	4	1.0
Meslek lisesi	43	11.0

Katılımcılardan düz liseden mezun olanların oranı %18.7; süper liseden mezun olanların oranı %1.0; anadolu lisesinden mezun olanların oranı %61.9; fen lisesinden mezun olanların oranı %6.4; imam-hatip lisesinden mezun olanların oranı %1.0; meslek lisesinden mezun olanların oranı %11.0'dir.

Katılımcıların mezuniyet lisesinin türü açısından incelenmesi neticesinde anadolu liselerinin en önemli kümeyi içerdiği görülmektedir. Buna göre katılımcılar fen lisesi, süper lise ve imam-hatip lisesi bağlamında toplam %8.4'lük bir kesime hitap ederken anadolu lisesi tek başına katılımcıların %61.9'unu kapsamaktadır.

Tablo 19: Mezun Olunan Alan

	n	%
Eğitim	65	16.6
Mühendislik ve mühendislik işleri	60	15.3
Fiziki bilimler	38	9.7
Hukuk	37	9.5
İş ve yönetim	29	7.4
Sağlık	26	6.6
Sosyal bilimler ve davranış bilimleri	23	5.9
Mimarlık ve inşaat	22	5.6
Biyoloji, çevre ve ilgili birimler	21	5.4
Sanat	14	3.6
Üniversite eğitiminizi hangi alanda tamamladınız?	Diller	13 3.3
	Beşeri bilimler	9 2.3
	Bilişim ve iletişim teknolojileri	9 2.3
	Veterinerlik	8 2.0
	Gazetecilik ve enformasyon	6 1.5
	Tarım, ormancılık ve balıkçılık	5 1.3
	Refah (Sosyal hizmetler)	2 0.5
	Kişisel hizmetler	2 0.5
	İmalat ve işleme	2 0.5
	Matematik ve istatistik	0 .0
	İş sağlığı ve ulaştırma hizmetleri	0 .0
	Güvenlik hizmetleri	0 .0

Üniversiteyi eğitim alanında tamamlamış olanların oranı %16.6; mühendislik ve mühendislik işleri alanında tamamlamış olanların oranı %15.3; fiziki bilimler alanında tamamlamış olanların oranı %9.7'dir. Bu doğrultuda katılımcıların daha çok öğretmen oldukları, öğretmenlik bölümlerini ise daha çok mühendisliklerin takip ettiği görülmektedir.

Tablo 20: Bilgisayar Bilgisi Dağılımı

		n	%
Bilgisayar Bilginiz Nasıl?	Kötü	14	3.6
	İyi	276	70.6
	Çok iyi	101	25.8

Katılımcılardan bilgisayar bilgisi kötü olanların oranı %3.6; iyi olanların oranı %70.6; çok iyi olanların oranı %25.8'dir. Yaklaşık dörtte bir kesiminin bilgisayara ilişkin ayrıntılı bilgi sahibi olduğu öğrenilen katılımcıların bununla birlikte genel anlamda bilgisayar teknolojileri ile ilgilendikleri görülmektedir.

4.1.2. Katılımcıların Aylık Gelir Durumu

Tablo 21: Aile Aylık Gelir Dağılımı

		n	%
Ailenizin aylık geliri	3001-5000	86	22.0
	5001-7000	201	51.4
	7000 üstü	104	26.6

Katılımcılardan ailesinin aylık geliri 3001-5000 TL arası olanların oranı %22.0; 5001-7000 TL olanların oranı %51.4; 7000 TL üstü olanların oranı %26.6'dır. Katılımcıların önemli bir bölümünün gelirin 5000 ile 7000 arasında olduğu, ancak verilerin genel anlamda üç kategoride de birbirine çok uzak olmadığı söylenebilmektedir. Bu nedenle aylık gelir durumunun ilgili diğer değişkenlerle ilişkili olabileceği düşünülmüştür.

Tablo 22: Aile Aylık Gelir Dağılımı ile Değişkenler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

				Ailenizin aylık geliri						Ki-kare	p
				3001-5000		5001-7000		7000 üstü			
				n	%	n	%	n	%		
Bilgisayar Bilginiz Nasıl?			Kötü	5	5.8	9	4.5	0	.0	16.398	.03**
			İyi	49	57.0	153	76.1	74	71.2		
			Çok iyi	32	37.2	39	19.4	30	28.8		
Kaç Yabancı Dil Biliyorsunuz?		Dil	.0	32	37.2	104	51.7	16	15.4	41.558	.00**
			1.0	49	57.0	91	45.3	76	73.1		
			2.0	5	5.8	6	3.0	12	11.5		
Yabancı Dil Bilginiz Nasıl?			Kötü	54	62.8	130	64.7	33	31.7	33.011	.00**
			İyi	25	29.1	55	27.4	58	55.8		
			Çok iyi	7	8.1	16	8.0	13	12.5		
İş Deneyiminiz Var mı?			Var	19	22.1	53	26.4	48	46.2	16.445	.00**
			Yok	67	77.9	148	73.6	56	53.8		
Mali Destek Alıyor musunuz?		Alıyor	Evet	83	96.5	187	93.0	99	95.2	1.550	.461
			Hayır	3	3.5	14	7.0	5	4.8		

*p<.05. **p<.01

Ailenin aylık gelir durumu ile çeşitli kategorik değişkenlerin bağımsızlığı değerlendirilmiş ve bu doğrultuda Ki-Kare Bağımsızlık testi ile veriler analiz edilmiştir.

Yapılan çalışmada ailenin aylık gelir durumu ile bilgisayar bilgisi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($X^2=16.398$, $p=<.01$). Ailesinin geliri 3001-5000 TL arası olanların %57.0'sinin; 5001-7000 TL arası olanların %76.1'inin; 7000 TL üstü olanların

%71.2'sinin bilgisayar bilgisi iyidir. Buna göre; katılımcılar arasında bilgisayar bilgisi iyi olanların görece aylık hane gelirlerinin daha fazla olması ile ilişkili olduğu görülmektedir.

Ailenin aylık gelir durumu ile bilinen yabancı dil sayısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($X^2=41.558$, $p<.01$). Ailesinin geliri 3001-5000 TL arası olanların %57.0'si ve 7000 TL üstü olanların %73.1'i 1 yabancı dil bilmekte iken 5001-7000 TL arası olanların %51.7'si yabancı dil bilmemektedir. Yukarıdaki bulgu ile benzer şekilde yabancı dil bilgisinin de gelirin artması ile paralel bir biçimde ilerlediği görülmektedir. Buna göre aylık hane geliri 7000 ve üzerinde olanlar görece daha fazla dil bilen katılımcı kitlesini oluşturmaktadır.

Benzer şekilde ailenin aylık gelir durumu ile yabancı dil bilgisi arasında da anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($X^2=33.011$, $p<.01$). Buna göre; ailesinin geliri 3001-5000 TL arası olanların %62.8'inin; 5001-7000 TL arası olanların %64.7'sinin yabancı dil bilgisi kötü iken 7000 TL üstü olanların %55.8'inin iyidir. Böylece yabancı dil bilme sayısının yanı sıra katılımcıların dilleri ne ölçüde bildiği de hane gelirinin yüksek olmasıyla ilişkilidir.

Ailenin aylık gelir durumu ile iş deneyimi olma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($X^2=16.445$, $p<.01$). Ailesinin geliri 3001-5000 TL arası olanların %22.1'inin; 5001-7000 TL arası olanların %26.4'ünün; 7000 TL üstü olanların %46.2'sinin iş deneyimi vardır. Hane halkı gelirinin artması, daha önce iş deneyimine sahip olma ile ilişkili olduğu keşfedilmiştir.

4.1.3. Katılımcıların Yabancı Dil Bilgisi

Tablo 23: Bilinen Yabancı Dil Sayısı Dağılımı

	n	%
	0	152 38.9
Kaç Yabancı Dil Biliyorsunuz?	1	216 55.2
	2	23 5.9

Katılımcılardan yabancı dil bilmeyenlerin oranı %38.9; bir tane yabancı dil bilenlerin oranı %55.2; iki tane yabancı dil bilenlerin oranı %5.9'dur. Dolayısıyla araştırmaya katılan katılımcıların büyük oranda yabancı dil bilmediği veya yalnızca 1 yabancı dil bildiği söylenebilmektedir.

Tablo 24: Yabancı Dil Bilgisi Dağılımı

		n	%
Yabancı Dil Bilginiz Nasıl?	Kötü	217	55.5
	İyi	138	35.3
	Çok iyi	36	9.2

Katılımcılardan yabancı dil bilgisi kötü olanların oranı %55.5; iyi olanların oranı %35.3; çok iyi olanların oranı %9.2'dir. Böylece her ne kadar yabancı dil bildiğini söyleyen katılımcıların oranı toplamın %61.1'ine denk gelse de bildiği yabancı dile hâkim olanların oranı yalnızca %9.2 olarak belirtilmiştir.

Tablo 25: Bilinen Yabancı Dil Sayısı ile Yabancı Dil Bilgisi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Kaç Yabancı Dil Biliyorsunuz?						Ki-kare	p
		0		1		2			
		n	%	n	%	n	%		
Yabancı Dil Bilginiz Nasıl?	Kötü	150	98.7	67	31.0	0	.0	202.653	.000**
	İyi	2	1.3	121	56.0	15	65.2		
	Çok iyi	0	.0	28	13.0	8	34.8		

*p<.05. **p<.01

Yukarıdaki bulgunun detaylandırıldığı noktada bilinen yabancı dil sayısı ile yabancı dil bilgisi arasındaki ilişkinin incelenmesi için Ki-kare bağımsızlık testi yapılmış ve bilinen

yabancı dil sayısı ile yabancı dil bilgisi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($X^2=202.653$, $p<.01$). Elde edilen bulguya göre 1 yabancı dil bilenlerin %56.0'sının, 2 yabancı dil bilenlerin %65.2'sinin yabancı dil bilgisi iyidir.

4.1.4. Katılımcıların Mezuniyet Yılı ve İş Deneyimleri Arasındaki İlişki

Tablo 26: Üniversiteden Mezun Olunan Yıl Dağılımı

				n	%
			2015	12	3.1
			2016	35	9.0
			2017	26	6.6
Hangi Yılda Üniversiteden Mezun Oldunuz?			2018	70	17.9
			2019	95	24.3
			2020	98	25.1
			2021	55	14.1

Katılımcılardan 2015 yılında mezun olmuş olanların oranı %3.1; 2016 yılında mezun olmuş olanların oranı %9.0; 2017 yılında mezun olmuş olanların oranı %6.6; 2018 yılında mezun olmuş olanların oranı %17.9; 2019 yılında mezun olmuş olanların oranı %24.3; 2020 yılında mezun olmuş olanların oranı %25.1; 2021 yılında mezun olmuş olanların oranı %14.1'dir.

Tablo 27: İş Deneyimi Olma Durumu Dağılımı

				n	%
İş Deneyiminiz Var mı?			Var	120	30.7
			Yok	271	69.3

Katılımcılardan iş deneyimi olanların oranı %30.7 iken olmayanların oranı %69.3'tür. Bu doğrultuda araştırmanın katılımcılarının önemli oranda herhangi bir iş deneyimlerinin olmadığı söylenebilmektedir.

Tablo 28: İş Deneyimi ile Üniversite Mezuniyet Yılı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

	İş Deneyiminiz Var mı?				Ki-kare	p	
	Var		Yok				
	n	%	n	%			
2015	7	58.3	5	41.7			
2016	31	88.6	4	11.4			
2017	12	46.2	14	53.8			
Hangi Yılda Üniversiteden Mezun Oldunuz?	2018	25	35.7	45	64.3	84.966	.000**
	2019	17	17.9	78	82.1		
	2020	23	23.5	75	76.5		
	2021	5	9.1	50	90.9		

*p<.05. **p<.01

İş deneyimi ile üniversiteden mezun olunan yıl arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($X^2=84.966$, $p<.01$). 2015 yılında mezun olanların %58.3'ünün; 2016 yılında olanların %88.6'sının; 2017 yılında olanların %46.2'sinin; 2018 yılında olanların %35.7'sinin; 2019 yılında olanların %17.9'unun; 2020 yılında olanların %23.5'inin; 2021 yılında olanların %9.1'inin iş deneyimi bulunmaktadır. Dolayısıyla beklenen bir biçimde mezun olunan yıl ile mevcut bulunulan yıl arasındaki zaman daraldıkça katılımcıların herhangi bir iş deneyiminin olmadığı görülmektedir. Katılımcılar içerisinde 2015 yılında mezun olanlar ise anlamlı bir biçimde daha fazla iş deneyimine sahip olan kitleyi teşkil etmektedir.

Tablo 29: Mezun Olunan Alan ile İlgili Staj Yapma Durumu Dağılımı

	n	%
Mezun olduğunuz alan ile İlgili Staj Yaptınız mı?	Evet	134 34.3
	Hayır	257 65.7

Katılımcıların iş tecrübeleri staj noktasında da ayrı bir başlık olarak ele alınmıştır. Bu doğrultuda elde edilen verilere göre katılımcılardan mezun olduğu alan ile ilgili staj yapmış olanların oranı %34.3 iken yapmamış olanların oranı %65.7'dir. Katılımcıların büyük bölümünün alanında staj yapmamış olduğu da böylece çıkan sonuçlar arasında yer almaktadır.

4.1.5. Katılımcıların İşsizlik Süresi ile İlişkili Değişkenler

Tablo 30: İşsizlik Süresi Dağılımı

	n	%
Ne kadar süredir işsizsiniz?	1 yıldan az	66 16.9
	1-2 yıl	139 35.5
	2-3 yıl	90 23.0
	3 yıldan fazla	96 24.6

Katılımcılardan 1 yıldan az süredir işsiz olanların oranı %16.9; 1-2 yıldır olanların oranı %35.5; 2-3 yıldır olanların oranı %23.0; 3 yıldan fazla süredir olanların oranı %24.6'dır. Bu noktada katılımcıların, araştırmada ayrılan kategorilerde birbirine yakın bir biçimde dağılım gösterdiği gözlemlenmektedir.

Tablo 31: Mali Destek Alma Durumu Dağılımı

		n	%
Mali Destek Alıyor musunuz?	Evet	369	94.4
	Hayır	22	5.6

Katılımcılardan mali destek alanların oranı %94.4 iken almayanların oranı %5.6'dır. Katılımcıların işsiz olmalarına paralel olarak mali anlamda destek almaları beklenen sonuçlardan biridir. Nitekim araştırma bulguları da bunu göstermekte ve katılımcıların neredeyse tamamına yakınının mali destek aldığını betimlemektedir.

Tablo 32: İşsizlik Süresi ile Mali Destek Alma Durumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Ne kadar süredir işsizsiniz?								Ki-kare	p
		1 yıldan az		1-2 yıl		2-3 yıl		3 yıldan fazla			
		n	%	n	%	n	%	n	%		
Mali Destek Alıyor musunuz?	Evet	58	87.9	133	95.7	86	95.6	92	95.8	6.314	.097
	Hayır	8	12.1	6	4.3	4	4.4	4	4.2		

İşsizlik süresi ile mali destek arasında bir ilişki olup olmadığı da araştırma sürecinde merak edilmiş ve yapılan Ki Kare bağımsızlık testi sonuçları, bu iki değişken arasında anlamlı düzeyde ilişki olmadığını bulgulamıştır ($X^2=6.314$, $p>.05$). 1 yıldan az süredir işsiz olanların %87.9'u; 1-2 yıldır olanların %95.7'si; 2-3 yıldır olanların %95.6'sı; 3 yıldan fazla süredir olanların %95.8'i mali destek almaktadır. Dolayısıyla yapılan analiz sonucunda katılımcıların işsiz oldukları tüm zaman boyunca mali destek aldığını ortaya koymaktadır.

Tablo 33: Mali Destek Alınan Kişilerin Dağılımı

				n	%
		Anne		117	31.7
		Baba		244	66.1
Mali Destek Alıyorsunuz?	Alıyorsanız	Kimden	Akraba	4	1.1
		Arkadaş		3	.8
		Devlet		1	.3

Katılımcıların her dönemde mali destek aldığını belirten yukarıdaki bulgulara ek olarak alınan mali desteğin kimler aracılığıyla sunulduğu çalışılmıştır. Buna göre; katılımcılardan mali desteği annesinden alanların oranı %31.7; babasından alanların oranı %66.1; akrabasından alanların oranı %1.1; arkadaşından alanların oranı %0.8; devletten alan bir kişinin oranı %0.3'tür. Bu doğrultuda katılımcıların mali desteği %97.8 oranında ebeveynlerinden aldığı bilgisi edinilmiştir.

Tablo 34: İşsizlik Süresi ile Çeşitli Değişkenler Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Ne kadar süredir işsizsiniz?								Ki-kare	p
		1 yıldan az		1-2 yıl		2-3 yıl		3 yıldan fazla			
		n	%	n	%	n	%	n	%		
Bilgisayar Bilginiz Nasıl?	Kötü	2	3.0	6	4.3	3	3.3	3	3.1	37.418	.000**
	İyi	37	56.1	84	60.4	67	74.4	88	91.7		
	Çok iyi	27	40.9	49	35.3	20	22.2	5	5.2		
Kaç Yabancı Dil Biliyorsunuz?	0	11	16.7	35	25.2	45	5.0	61	63.5	65.237	.000**
	1	44	66.7	96	69.1	42	46.7	34	35.4		
	2	11	16.7	8	5.8	3	3.3	1	1.0		
Yabancı Dil Bilginiz Nasıl?	Kötü	21	31.8	67	48.2	54	6.0	75	78.1	43.465	.000**
	İyi	34	51.5	53	38.1	32	35.6	19	19.8		
	Çok iyi	11	16.7	19	13.7	4	4.4	2	2.1		
İş Deneyiminiz Var mı?	Var	30	45.5	44	31.7	28	31.1	18	18.8	13.266	.004**
	Yok	36	54.5	95	68.3	62	68.9	78	81.3		
Mezun olduğunuz alan ile İlgili Staj Yaptınız mı?	Evet	35	53.0	51	36.7	31	34.4	17	17.7	22.364	.000**
	Hayır	31	47.0	88	63.3	59	65.6	79	82.3		

*p<.05. **p<.01

İşsizlik süresi ile bilgisayar bilgisi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($X^2=37.418$, $p<.01$). 1 yıldan az süredir işsiz olanların %40.9'unun; 1-2 yıldır olanların %35.3'ünün; 2-3 yıldır olanların %22.2'sinin; 3 yıldan fazla süredir olanların %5.2'sinin bilgisayar bilgisi çok iyidir. İşsizlik süresi arttıkça bilgisayar bilgisi çok iyi olanların oranı azalmaktadır. Dolayısıyla işsizlik için bilgisayara ilişkin birtakım program veya teknik altyapıya hâkim olmanın işsizliği engellemede bir faktör olabileceği ortaya çıkmaktadır.

Benzer şekilde işsizlik süresi ile yabancı dil sayısı arasında da anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($X^2=65.237$, $p<.01$). 1 yıldan az süredir işsiz olanların %66.7'si; 1-2 yıldır olanların %69.1'i; bir yabancı dil bilmekte iken 2-3 yıldır olanların %5.0'si; 3 yıldan fazla süredir olanların %63.5'i yabancı dil bilmemektedir. İşsizlik süresi arttıkça yabancı dil

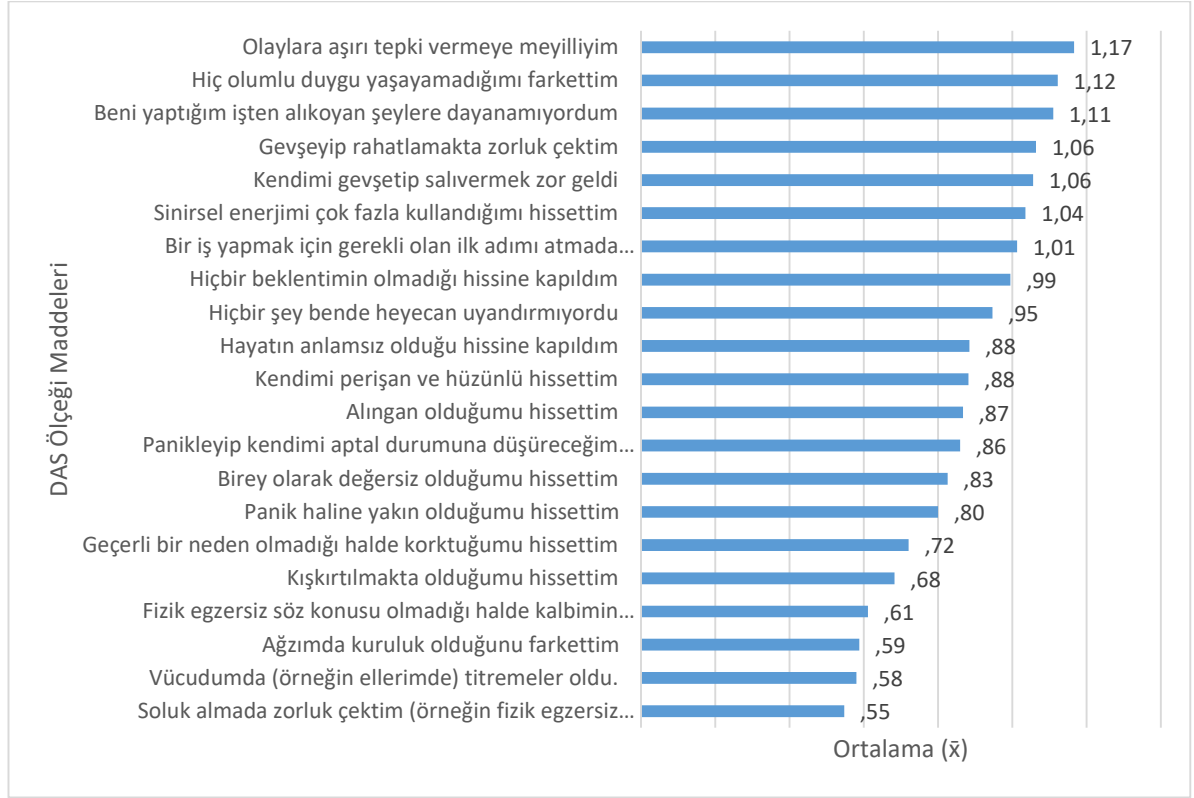
bilmeme oranı artmakta iken iki dil bilme oranı azalmaktadır. Bu doğrultuda yabancı dilin de net bir biçimde işsizlik ile ters yönde bir ilişkisinin olabileceği görülmektedir. Aynı değişkenleri destekleyen bir diğer bulgu ise işsizlik süresi ile yabancı dil bilgisi arasındadır. Buna göre; işsizlik süresi ile yabancı dile hâkim olma arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($X^2=43.465$, $p<.01$). 1 yıldan az süredir işsiz olanların %51.5'inin bilgisi iyi iken 1-2 yıldır olanların %48.2'sinin; 2-3 yıldır olanların %6.0'ının; 3 yıldan fazla süredir olanların %78.1'inin yabancı dil bilgisi kötüdür. Bu nedenle mevcut araştırmanın bir bulgusu olarak işsizlik süresi ile yabancı dil bilgisinin ilişkisi gösterilebilmektedir. İşsiz olunan sürenin artması ile yabancı dile yönelik bilgi seviyesinin kötü olması birbirine bağımlı iki faktör olarak keşfedilmiştir.

İşsizlik süresi ile iş deneyimi olma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($X^2=13.266$, $p<.01$). 1 yıldan az süredir işsiz olanların %54.5'inin; 1-2 yıldır olanların %68.3'ünün; 2-3 yıldır olanların %68.9'unun; 3 yıldan fazla süredir olanların %81.3'ünün iş deneyimi yoktur. İşsizlik süresi arttıkça iş deneyimi olma oranı azalmaktadır.

Staj değişkeni de bu noktada işsiz bireyleri anlamakta araştırmanın çerçevesini desteklemektedir. Buna göre; işsizlik süresi ile mezun olduğu alanla ilgili staj yapma durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($X^2=22.364$, $p<.01$). 1 yıldan az süredir işsiz olanların %53.0'ü mezun olduğu alanıyla ilgili staj yapmış iken 1-2 yıldır olanların %63.3'ü; 2-3 yıldır olanların %65.6'sı; 3 yıldan fazla süredir olanların %82.3'ü staj yapmamıştır. İşsizlik süresi arttıkça mezun olduğu alanla ilgili staj yapma oranı azalmaktadır. Bu bağlamda bireylerin mezun oldukları alanda daha önce staj yapmış olmaları, işsizliği engelleyici bir etmen olarak yer almaktadır.

4.1.6. Ölçeklere Verilen Yanıtlara İlişkin İstatistikler

Tablo 35: DAS Ölçeği Değişkenlerine Ait Betimsel İstatistikler

DAS ölçeğine verilen yanıtlar, katılımcıların bazı maddelerdeki ortalama puanlarının diğerlerine nazaran daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

Ortalaması en yüksek olan maddeler şunlardır:

- Olaylara aşırı tepki vermeye meyilliyim.
- Hiç olumlu duygu yaşamadığımı fark ettim.
- Beni yaptığım işten alıkoyan şeylere dayanamıyordum.
- Gevşeyip rahatlamakta zorluk çektim.
- Kendimi gevşetip salıvermek zor geldi.

Tablo 36: Cinsiyete Göre DAS-21 Ölçeği Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Ort.	ss	Ort.	ss
Fizik egzersiz söz konusu olmadığı halde kalbimin hareketlerini hissettim (kalp atışlarımın hızlandığını veya düzensizleştiğini hissettim).	0.58	0.75	0.64	0.75
Kendimi perişan ve hüzünlü hissettim.	0.90	0.77	0.86	0.80
Panik haline yakın olduğumu hissettim.	0.84	0.75	0.75	0.80
Hiçbir şey bende heyecan uyandırmıyordu.	0.93	0.80	0.96	0.82
Beni yaptığım işten alıkoyan şeylere dayanamıyordum.	1.09	0.87	1.14	0.81
Hayatın anlamsız olduğu hissine kapıldım.	0.89	0.77	0.88	0.68
Kısıktırlımda olduğumu hissettim.	0.68	0.77	0.68	0.72
Panikleyip kendimi aptal durumuna düşüreceğim durumlar nedeniyle endişelendim.	0.88	0.67	0.84	0.80
Vücudumda (örneğin ellerimde) titremeler oldu.	0.59	0.75	0.57	0.74
Bir iş yapmak için gerekli olan ilk adımı atmada zorlandım.	1.08	0.69	0.94	0.73

Cinsiyet değişkeni ekseninde gerçekleştirilen sıklık tablosunda kadın ve erkek katılımcıların DAS-21 ölçeğinin bazı değişkenlerinden elde ettikleri ham skorlar görülmektedir. İlgili skorlar incelendiğinde kadınların genel olarak daha yüksek puanlar aldıkları görülmektedir ($\bar{X}_{\text{erkek}}=8.26$, $\bar{X}_{\text{kadın}}=8.56$).

Tablo 37: İşsizlik Süresine Göre DAS Ölçeği Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler

	Ne kadar süredir işsizsiniz?							
	1 yıldan az		1-2 yıl		2-3 yıl		3 yıldan fazla	
	Ort.	ss	Ort.	ss	Ort.	ss	Ort.	ss
Fizik egzersiz söz konusu olmadığı halde kalbimin hareketlerini hissettim (kalp atışlarımın hızlandığını veya düzensizleştiğini hissettim).	0.74	0.90	0.44	0.63	0.54	0.75	0.83	0.75
Kendimi perişan ve hüzünlü hissettim.	0.68	0.75	0.77	0.85	0.96	0.73	1.11	0.69
Panik haline yakın olduğumu hissettim.	0.83	0.94	0.67	0.80	0.83	0.64	0.94	0.71
Hiçbir şey bende heyecan uyandırmıyordu.	0.77	0.87	0.98	0.88	0.88	0.79	1.08	0.64
Beni yaptığım işten alıkoyan şeylere dayanamıyordum.	0.94	0.91	0.98	0.87	1.44	0.77	1.10	0.75
Hayatın anlamsız olduğu hissine kapıldım.	0.61	0.76	0.83	0.80	1.03	0.61	1.02	0.63
Kıskırtılmakta olduğumu hissettim.	0.65	0.87	0.56	0.72	0.77	0.74	0.80	0.69
Panikleyip kendimi aptal durumuna düşüreceğim durumlar nedeniyle endişelendim.	0.76	0.79	0.78	0.73	0.84	0.65	1.06	0.74
Vücudumda (örneğin ellerimde) titremeler oldu.	0.41	0.72	0.50	0.81	0.66	0.67	0.74	0.70
Bir iş yapmak için gerekli olan ilk adımı atmada zorlandım.	1.14	0.86	1.06	0.79	0.89	0.68	0.98	0.48

Tablo 36'ya benzer şekilde DAS-21 ölçeği değişkenleri **Tablo 37'**de işsizlik süresi üzerinden ele alınmış ve işsizlik süresinin uzamasıyla genel olarak edinilen skorların arttığı görülmüştür. Bu durum, işsizlik süresi ile depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olabileceğini düşündürmüş ve ilgili skorlar daha sonraki

bölümlerde derinlemesine analize tabii tutulmuştur ($\bar{X}_1$ yıldan az=7.53. $\bar{X}_{1-2}$ yıl arası=7.57. $\bar{X}_{2-3}$ yıl arası=8.84. $\bar{X}_3$ yıldan fazla=9.66).

Tablo 38: Mali Destek Alıp Almama Durumuna Göre DAS-21 Ölçeği Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler

	Mali Destek Alıyor musunuz?			
	Evet		Hayır	
	Ort.	ss	Ort.	ss
Fizik egzersiz söz konusu olmadığı halde kalbimin hareketlerini hissettim (kalp atışlarımın hızlandığını veya düzensizleştiğini hissettim).	0.62	0.75	0.55	0.74
Kendimi perişan ve hüzünlü hissettim.	0.91	0.78	0.50	0.74
Panik haline yakın olduğumu hissettim.	0.79	0.78	0.91	0.75
Hiçbir şey bende heyecan uyandırmıyordu.	0.97	0.80	0.59	0.85
Beni yaptığım işten alıkoyan şeylere dayanamıyordum.	1.11	0.84	1.05	1.00
Hayatın anlamsız olduğu hissine kapıldım.	0.91	0.71	0.55	0.86
Kışkırtılmakta olduğumu hissettim.	0.70	0.75	0.45	0.67
Panikleyip kendimi aptal durumuna düşüreceğim durumlar nedeniyle endişelendim.	0.87	0.74	0.64	0.58
Vücudumda (örneğin ellerimde) titremeler oldu.	0.60	0.76	0.27	0.46
Bir iş yapmak için gerekli olan ilk adımı atmada zorlandım.	1.02	0.71	0.82	0.80

Mali destek alma durumunun da depresyon, anksiyete ve stres düzeyi üzerinde bir farklılık oluşturabileceği düşünülmüş ve bu nedenle **Tablo 38**'de mali destek alma durumuna göre DAS-21 ölçeği değişkenlerinin betimsel istatistikleri ham olarak verilmiştir. Skorlar, mali destek alanlar ve almayanların puanlarının farklılaştığını gösterirken bu durum iki örneklemlili testlere tabii tutularak sonraki bölümlerde ayrıntılandırılmıştır ($\bar{X}_{\text{Evet}}=8.5$. $\bar{X}_{\text{Hayır}}=6.33$).

Tablo 39: Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Değişkenlerine Ait Betimsel İstatistikler

Ortalaması en yüksek olan ifadeler;

- Ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana yardımcı olmaya çalışır.
- Kararlarımı vermede ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana yardımcı olmaya isteklidir.
- İhtiyacım olan duygusal yardım ve desteği ailemden (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) alırım.

- Sorunlarımı ailemle (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) konuşabilirim.
- Sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim arkadaşlarım var.

Tablo 40: Cinsiyete Göre Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Ort.	ss	Ort.	ss
Ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana yardımcı olmaya çalışır.	6.26	1.06	6.05	1.04
İhtiyacım olan duygusal yardım ve desteği ailemden (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) alırım.	5.83	1.24	5.55	1.07
Arkadaşlarım bana gerçekten yardımcı olmaya çalışırlar.	5.32	1.19	5.43	1.06
İşler kötü gittiğinde arkadaşlarıma güvenebilirim.	5.33	1.15	5.48	1.10
Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve ihtiyacım olduğunda yanımda olan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.	5.23	1.66	5.14	1.80
Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.	5.16	1.64	5.05	1.77
Sorunlarımı ailemle (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) konuşabilirim.	5.65	1.23	5.63	1.04
Sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim arkadaşlarım var.	5.49	1.22	5.67	1.11
Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve duygularıma önem veren bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.	5.23	1.73	5.07	1.77
Kararlarımı vermede ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana yardımcı olmaya isteklidir.	5.88	1.04	5.69	1.10
Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve beni gerçekten rahatlatan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.	5.17	1.74	5.04	1.84

Sorunlarımı arkadaşlarımla konuşabilirim.

5.40 1.19 5.51 1.00

Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin cinsiyet değişkeni üzerinden betimsel istatistikleri kontrol edildiğinde genel olarak kadınların erkeklere göre daha fazla sosyal destek algıladığı görülmektedir. Bu durumun anlamlı bir fark oluşturup oluşturmadığı sonraki tablolarda ele alınarak detaylandırılmıştır.

Tablo 41: İşsizlik Süresine Göre Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler

	Ne kadar süredir işsizsiniz?							
	1 yıldan az		1-2 yıl		2-3 yıl		3 yıldan fazla	
	Ort.	ss	Ort.	ss	Ort.	ss	Ort.	ss
Ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana yardımcı olmaya çalışır.	6.23	0.78	5.88	1.41	6.33	0.82	6.34	0.69
İhtiyacım olan duygusal yardım ve desteği ailemden (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) alırım.	5.98	0.94	5.46	1.44	5.90	1.18	5.66	0.75
Arkadaşlarım bana gerçekten yardımcı olmaya çalışırlar.	5.56	1.31	5.33	1.28	5.30	0.88	5.36	0.95
İşler kötü gittiğinde arkadaşlarıma güvenebilirim.	5.39	1.32	5.29	1.32	5.31	0.92	5.65	0.78
Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve ihtiyacım olduğunda yanımda olan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.	4.55	2.19	5.09	1.81	5.32	1.56	5.65	1.18
Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.	4.74	2.28	4.98	1.78	5.21	1.55	5.45	1.10

Sorunlarımı ailemle (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) konuşabilirim.	5.85	1.00	5.37	1.35	5.74	1.17	5.78	0.78
Sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim arkadaşlarım var.	5.52	1.28	5.47	1.37	5.51	1.09	5.83	0.76
Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve duygularıma önem veren bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.	4.59	2.18	5.04	1.82	5.32	1.69	5.56	1.19
Kararlarımı vermede ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana yardımcı olmaya isteklidir.	5.89	0.84	5.56	1.30	6.03	0.99	5.83	0.85
Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve beni gerçekten rahatlatan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.	4.58	2.17	4.91	1.92	5.31	1.70	5.56	1.15
Sorunlarımı arkadaşlarımla konuşabilirim.	5.42	1.29	5.42	1.22	5.33	1.08	5.63	0.76

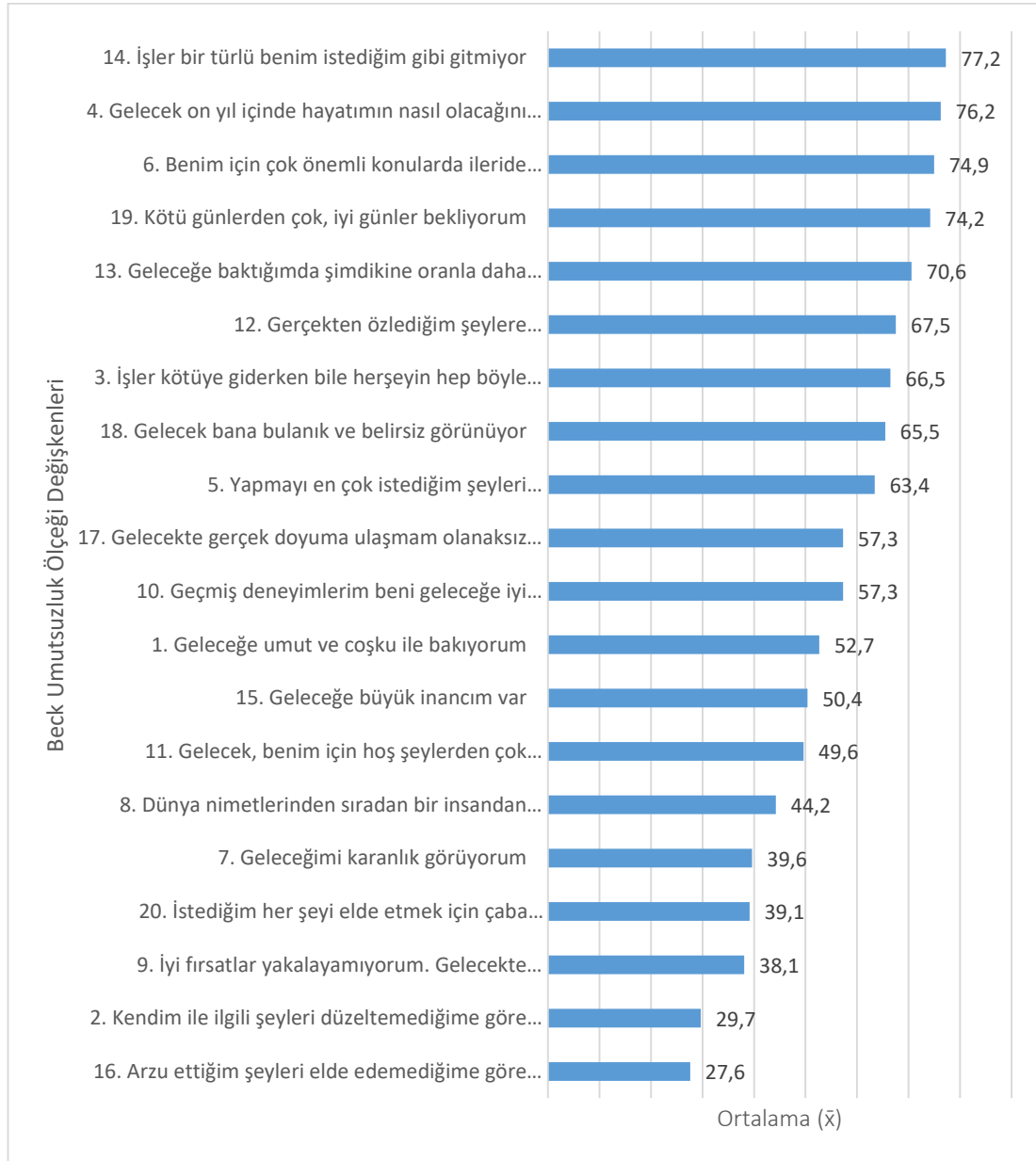
Cinsiyet değişkeninin yanı sıra kritik bir faktör olarak işsizlik süresinin de araştırmanın amacına hitap etmesi, Algılanan Sosyal Destek Ölçeği ile işsizlik süresi üzerinden birbirinden farklı skorlar verdiği görülmüştür. Bu olgu, araştırmacıya konuyu detaylandırması konusunda fikir vermiştir.

Tablo 42: Mali Destek Alıp Almama Durumuna Göre Algılanan Sosyal Destek Ölçeği Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler

	Mali Destek Alıyor musunuz?			
	Evet		Hayır	
	Ort.	ss	Ort.	ss
Ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana yardımcı olmaya çalışır.	6.19	1.05	5.68	1.09
İhtiyacım olan duygusal yardım ve desteği ailemden (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) alırım.	5.71	1.16	5.50	1.44
Arkadaşlarım bana gerçekten yardımcı olmaya çalışırlar.	5.43	1.06	4.41	1.74
İşler kötü gittiğinde arkadaşlarıma güvenebilirim.	5.46	1.06	4.36	1.71
Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve ihtiyacım olduğunda yanımda olan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.	5.17	1.73	5.45	1.68
Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.	5.10	1.70	5.23	1.77
Sorunlarımı ailemle (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) konuşabilirim.	5.64	1.14	5.55	1.30
Sevinç ve kederlerimi paylaşabileceğim arkadaşlarım var.	5.66	1.04	4.18	2.08
Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve duygularıma önem veren bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.	5.16	1.73	5.05	2.03
Kararlarımı vermede ailem (örneğin, annem, babam, eşim, çocuklarım, kardeşlerim) bana yardımcı olmaya isteklidir.	5.80	1.08	5.68	0.95
Ailem ve arkadaşlarım dışında olan ve beni gerçekten rahatlatan bir insan (örneğin, flört, nişanlı, sözlü, akraba, komşu, doktor) var.	5.10	1.80	5.23	1.60
Sorunlarımı arkadaşlarımla konuşabilirim.	5.52	0.99	4.32	2.06

Algılanan Sosyal Destek Ölçeği'nin mali destek alıp almama durumuna göre de farklılık oluşturabileceği düşünülmüş ve bu nedenle yukarıda betimsel istatistikleri verilen **Tablo 42**, tek yönlü varyans analizi ile sonraki bölümlerde incelenmiştir.

Tablo 43: Beck Umutsuzluk Ölçeği Değişkenleri Ait Betimsel İstatistikler

Evet, oranı en yüksek olan ifadeler;

- İşler bir türlü benim istediğim gibi gitmiyor.
- Gelecek on yıl içinde hayatımın nasıl olacağını hayal bile edemiyorum.

- Benim için çok önemli konularda ileride başarılı olacağımı umuyorum.
- Kötü günlerden çok, iyi günler bekliyorum.
- Geleceğe baktığımda şimdikine oranla daha mutlu olacağımı umuyorum.

Tablo 44: Cinsiyete Göre Beck Umutsuzluk Ölçeği Envanteri Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler

	Cinsiyet			
	Kadın		Erkek	
	Ort.	ss	Ort.	ss
1. Geleceğe umut ve coşku ile bakıyorum.	0.55	0.50	0.50	0.50
2. Kendim ile ilgili şeyleri düzeltemediğime göre çabalamayı bıraksam iyi olur.	0.27	0.45	0.32	0.47
3. İşler kötüye giderken bile herşeyin hep böyle kalmayacağını bilmek beni rahatlatıyor.	0.67	0.47	0.66	0.48
4. Gelecek on yıl içinde hayatımın nasıl olacağını hayal bile edemiyorum.	0.80	0.40	0.72	0.45
5. Yapmayı en çok istediğim şeyleri gerçekleştirmek için yeterli zamanım var.	0.63	0.48	0.64	0.48
6. Benim için çok önemli konularda ileride başarılı olacağımı umuyorum.	0.77	0.42	0.73	0.45
7. Geleceğimi karanlık görüyorum.	0.43	0.50	0.36	0.48
8. Dünya nimetlerinden sıradan bir insandan daha çok yararlanacağımı umuyorum.	0.43	0.50	0.46	0.50
9. İyi fırsatlar yakalayamıyorum. Gelecekte yakalayacağıma inanmam için de hiçbir neden yok.	0.38	0.49	0.38	0.49
10. Geçmiş deneyimlerim beni geleceğe iyi hazırladı.	0.54	0.50	0.61	0.49
11. Gelecek, benim için hoş şeylerden çok tatsızlıklarla dolu görünüyor.	0.49	0.50	0.51	0.50
12. Gerçekten özlediğim şeylere kavuşabileceğimi ummuyorum.	0.68	0.47	0.66	0.47

13. Geleceğe baktığımda şimdikine oranla daha mutlu olacağımı umuyorum.	0.70	0.46	0.71	0.46
14. İşler bir türlü benim istediğim gibi gitmiyor.	0.79	0.41	0.76	0.43
15. Geleceğe büyük inancım var.	0.51	0.50	0.49	0.50
16. Arzu ettiğim şeyleri elde edemediğime göre bir şeyler istemek aptallık olur.	0.27	0.44	0.29	0.45
17. Gelecekte gerçek doyuma ulaşmam olanaksız gibi.	0.57	0.50	0.58	0.50
18. Gelecek bana bulanık ve belirsiz görünüyor.	0.66	0.47	0.65	0.48
19. Kötü günlerden çok, iyi günler bekliyorum.	0.72	0.45	0.77	0.42
20. İstedğim her şeyi elde etmek için çaba göstermenin gerçekten yararı yok, nasıl olsa onu elde edemeyeceğim.	0.38	0.49	0.41	0.49

Beck Umutsuzluk Ölçeği, DAS-21 ölçeği ile uyumlu olarak cinsiyet değişkeninde farklılıkların olabileceği konusunda araştırmacıya fikir vermektedir. Hazırlanan **Tablo 44**, bu noktada detaylandırılması ve ilişkiselliğin araştırılması gereken bir alanı işaret etmektedir. Bu çerçevede araştırmanın sonraki bölümlerinde ilgili betimsel istatistikler çeşitli analizlere tabii tutularak ayrıntılandırılmıştır.

Tablo 45: İşsizlik Süresine Göre Beck Umutsuzluk Ölçeği Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler

	Ne kadar süredir işsizsiniz?							
	1 yıldan az		1-2 yıl		2-3 yıl		3 yıldan fazla	
	Ort.	ss	Ort.	ss	Ort.	ss	Ort.	ss
1. Geleceğe umut ve coşku ile bakıyorum.	0.56	0.50	0.43	0.50	0.46	0.50	0.71	0.46
2. Kendim ile ilgili şeyleri düzeltemediğime göre çabalamayı bıraksam iyi olur.	0.17	0.38	0.25	0.44	0.26	0.44	0.49	0.50

3. İşler kötüye giderken bile herşeyin hep böyle kalmayacağını bilmek beni rahatlatıyor.	0.68	0.47	0.63	0.48	0.70	0.46	0.67	0.47
4. Gelecek on yıl içinde hayatımın nasıl olacağını hayal bile edemiyorum.	0.61	0.49	0.79	0.41	0.81	0.39	0.78	0.42
5. Yapmayı en çok istediğim şeyleri gerçekleştirmek için yeterli zamanım var.	0.68	0.47	0.63	0.48	0.61	0.49	0.63	0.49
6. Benim için çok önemli konularda ileride başarılı olacağımı umuyorum.	0.82	0.39	0.80	0.40	0.76	0.43	0.63	0.49
7. Geleceğimi karanlık görüyorum.	0.17	0.38	0.30	0.46	0.44	0.50	0.65	0.48
8. Dünya nimetlerinden sıradan bir insandan daha çok yararlanacağımı umuyorum.	0.44	0.50	0.39	0.49	0.40	0.49	0.56	0.50
9. İyi fırsatlar yakalayamıyorum. Gelecekte yakalayacağıma inanmam için de hiçbir neden yok.	0.18	0.39	0.37	0.48	0.41	0.49	0.51	0.50
10. Geçmiş deneyimlerim beni geleceğe iyi hazırladı.	0.68	0.47	0.44	0.50	0.60	0.49	0.67	0.47
11. Gelecek, benim için hoş şeylerden çok tatsızlıklarla dolu görünüyor.	0.18	0.39	0.50	0.50	0.51	0.50	0.70	0.46
12. Gerçekten özlediğim şeylere kavuşabileceğimi ummuyorum.	0.70	0.46	0.66	0.47	0.80	0.40	0.56	0.50
13. Geleceğe baktığımda şimdikine oranla daha mutlu olacağımı umuyorum.	0.86	0.35	0.64	0.48	0.70	0.46	0.70	0.46
14. İşler bir türlü benim istediğim gibi gitmiyor.	0.71	0.46	0.82	0.39	0.79	0.41	0.73	0.45
15. Geleceğe büyük inancım var.	0.56	0.50	0.47	0.50	0.39	0.49	0.61	0.49
16. Arzu ettiğim şeyleri elde edemediğime göre bir şeyler istemek aptallık olur.	0.11	0.31	0.20	0.40	0.31	0.47	0.47	0.50
17. Gelecekte gerçek doyuma ulaşmam olanaksız gibi.	0.36	0.48	0.55	0.50	0.66	0.48	0.67	0.47

18. Gelecek bana bulanık ve belirsiz görünüyor.	0.42	0.50	0.60	0.49	0.74	0.44	0.80	0.40
19. Kötü günlerden çok, iyi günler bekliyorum.	0.88	0.33	0.72	0.45	0.70	0.46	0.72	0.45
20. İstedğim her şeyi elde etmek için çaba göstermenin gerçekten yararı yok, nasıl olsa onu elde edemeyeceğim.	0.15	0.36	0.32	0.47	0.41	0.49	0.65	0.48

Beck Umutsuzluk Ölçeği'ndeki madde istatistikleri, işsizlik süresi konusunda da birbirinden uzak ortalamaların olduğunu göstermektedir. Bu çerçevede araştırmacı işsizlik süresi ile depresyon arasındaki bağıntıyı ileriki bölümlerde ele almıştır.

Tablo 46: Mali Destek Alıp Almama Durumuna Göre Beck Umutsuzluk Ölçeği Değişkenlerine İlişkin Betimsel İstatistikler

	Mali Destek Alıyor musunuz?			
	Evet		Hayır	
	Ort.	ss	Ort.	ss
1. Geleceğe umut ve coşku ile bakıyorum.	0.51	0.50	0.73	0.46
2. Kendim ile ilgili şeyleri düzeltemediğime göre çabalamayı bıraksam iyi olur.	0.30	0.46	0.23	0.43
3. İşler kötüye giderken bile herşeyin hep böyle kalmayacağını bilmek beni rahatlatıyor.	0.67	0.47	0.64	0.49
4. Gelecek on yıl içinde hayatımın nasıl olacağını hayal bile edemiyorum.	0.78	0.42	0.55	0.51
5. Yapmayı en çok istediğim şeyleri gerçekleştirmek için yeterli zamanım var.	0.65	0.48	0.36	0.49
6. Benim için çok önemli konularda ileride başarılı olacağımı umuyorum.	0.74	0.44	0.86	0.35
7. Geleceğimi karanlık görüyorum.	0.41	0.49	0.23	0.43
8. Dünya nimetlerinden sıradan bir insandan daha çok yararlanacağımı umuyorum.	0.45	0.50	0.27	0.46

9. İyi fırsatlar yakalayamıyorum. Gelecekte yakalayacağıma inanmam için de hiçbir neden yok.	0.39	0.49	0.18	0.39
10. Geçmiş deneyimlerim beni geleceğe iyi hazırladı.	0.59	0.49	0.36	0.49
11. Gelecek, benim için hoş şeylerden çok tatsızlıklarla dolu görünüyor.	0.51	0.50	0.18	0.39
12. Gerçekten özlediğim şeylere kavuşabileceğimi ummuyorum.	0.67	0.47	0.77	0.43
13. Geleceğe baktığımda şimdikine oranla daha mutlu olacağımı umuyorum.	0.69	0.46	0.91	0.29
14. İşler bir türlü benim istediğim gibi gitmiyor.	0.78	0.41	0.64	0.49
15. Geleceğe büyük inancım var.	0.50	0.50	0.64	0.49
16. Arzu ettiğim şeyleri elde edemediğime göre bir şeyler istemek aptallık olur.	0.28	0.45	0.14	0.35
17. Gelecekte gerçek doyuma ulaşmam olanaksız gibi.	0.60	0.49	0.18	0.39
18. Gelecek bana bulanık ve belirsiz görünüyor.	0.67	0.47	0.45	0.51
19. Kötü günlerden çok, iyi günler bekliyorum.	0.73	0.44	0.86	0.35
20. İstediğim her şeyi elde etmek için çaba göstermenin gerçekten yararı yok, nasıl olsa onu elde edemeyeceğim.	0.40	0.49	0.23	0.43

Mali destek alıyor olmanın, almıyor olma duruna göre daha yüksek ortalamalara sahip olduğunu gösteren **Tablo 46**, Beck Umutsuzluk Ölçeği üzerinden bir değerlendirme yapmanın gerekli olduğunun altını çizmektedir. Bu çerçevede mali destek alma değişkeni de Beck Umutsuzluk Ölçeği'nde yer alan maddelerle çeşitli analizlere tabii tutulmuştur.

Tablo 47: DAS ve Umutsuzluk Düzeyleri

		n	%
Depresyon düzey	Normal (0-9)	132	33.8
	Hafif (10-13)	59	15.1
	Orta (14-20)	135	34.5
	İleri (21-27)	49	12.5
	Çok ileri (28+)	16	4.1
Anksiyete düzey	Normal (0-7)	193	49.4
	Hafif (8-9)	23	5.9
	Orta (10-14)	38	9.7
	İleri (15-19)	86	22.0
	Çok ileri (20+)	51	13.0
Stres düzey	Normal (0-14)	211	54.0
	Hafif (15-18)	91	23.3
	Orta (19-25)	69	17.6
	İleri (26-33)	18	4.6
	Çok ileri (34+)	2	.5
Umutsuzluk düzeyi	Minimal (0-3)	27	6.9
	Hafif (4-8)	144	36.8
	Orta (9-14)	189	48.3
	Şiddetli (15+)	31	7.9

Katılımcılardan depresyon düzeyi orta olanların oranı %34.5; ileri olanların oranı %12.5; çok ileri olanların oranı %4.1'dir. Buna göre katılımcıların %33.8'inde depresyon bulunmamakta iken %16.6'sinde ileri ya da çok ileri depresyon görülmektedir. Katılımcılarda daha çok orta düzey depresyon görülmektedir. Bu verilere benzer şekilde

katılımcıların %49.4'ünün anksiyete düzeyi ve %54'ünün stres düzeyi normal puan aralığındadır.

Katılımcılardan umutsuzluk düzeyi orta olanların oranı %48.3; şiddetli olanların oranı %7.9'dur. Katılımcılarda daha çok orta düzey ya da hafif düzey umutsuzluk görülmektedir.

Her ne kadar betimsel istatistikler katılımcıların yarısının normal aralıkta olduğunu gösterse de yine yarıya yakınının normal aralığın dışında seyretmesi, araştırmanın konusu olarak işsizliğin bu faktörler üzerinde etkili olabileceğini düşündürmektedir. Nitekim toplum nazarında ele alındığında depresyon, anksiyete, stres ve umutsuzluk puanlarının normalin üzerinde olduğu %3-6'lık bir kesim mevcut iken söz konusu araştırmada bu puanların oranları çok daha yukarılarda yer almaktadır.

Tablo 48: DAS, Algılanan Sosyal Destek ve Umutsuzluk Ölçek Puanlarına Ait Betimsel İstatistikler ve Normallik Testi

	n	Minimum	Maximum	Ortalama	ss	Çarpıklık	Basıklık
Depresyon	391	.00	19.00	6.67	3.95	.282	-.414
Anksiyete	391	.00	17.00	4.71	4.10	.455	-.936
Stres	391	.00	2.00	6.98	3.32	.138	.167
Aile	391	8.00	28.00	21.45	3.83	-.968	.708
Özel Bir İnsan	391	9.00	28.00	22.84	3.60	-1.478	2.519
Arkadaş	391	8.00	28.00	21.36	4.09	-1.075	.637
Algılanan Sosyal Destek	391	31.00	82.00	65.65	9.99	-.932	.526
Beck Umutsuzluk Ölçeği	391	1.00	19.00	9.13	3.88	.292	.044

Araştırmanın değişkenlerinin derinlemesine istatistiksel analize dâhil edilmeden önce verilerin evreni sağlıklı bir şekilde yansıtmayı yansıtmadığı değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda verilerin normal dağılıp dağılmadığı çarpıklık ve basıklık katsayıları

üzerinden ele alınmıştır. DAS, Algılanan Sosyal Destek ve Umutsuzluk puanlarından elde edilen çarpıklık ve basıklık değerleri +3 ile -3 arasında olduğundan normallik sağlanmış olup analizlerde parametrik olan test teknikleri kullanılmıştır.

Tablo 49: DAS, Algılanan Sosyal Destek ve Umutsuzluk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Depresyon	Anksiyete	Stres	Aile	Özel Bir İnsan	Arkadaş	Algılanan Sosyal Destek	Beck Umutsuzluk Ölçeği
Depresyon	r	1	.724**	.632**	.106*	-.098	.118*	.054	.532**
	p		.000	.000	.036	.053	.019	.289	.000
Anksiyete	r		1	.744**	.185**	.141**	.301**	.245**	.228**
	p			.000	.000	.005	.000	.000	.000
Stres	r			1	.102*	.033	.200**	.133**	.271**
	p				.044	.521	.000	.009	.000
Aile	r				-	.441**	.700**	.830**	-.073
	p					.000	.000	.000	.150
Özel Bir İnsan	r					-	.718**	.824**	-.203**
	p						.000	.000	.000
Arkadaş	r						-	.938**	-.071
	p							.000	.161
Algılanan Sosyal Destek	r							-	-.130**
	p								.010
Beck Umutsuzluk Ölçeği	r								-
	p								

*p<.05; **p<.01

Araştırma ölçeklerinin alt faktörler düzeyinde birbiriyle etkileşimi değerlendirilmiştir. Bu bağlamda Pearson korelasyon analizi yapılmıştır.

Yapılan analiz sonucunda depresyon düzeyi ile aile alt faktörü arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki ($r=0.106$, $p<.05$); arkadaş alt faktörü arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki ($r=0.118$, $p<.05$); umutsuzluk faktörü düzeyi arasında pozitif yönlü orta bir ilişki ($r=0.532$, $p<.01$) bulunmakta iken “özel bir insan” alt faktörü ve “algılanan sosyal destek” alt faktörü arasında bir ilişki bulunmadığı keşfedilmiştir ($p>.05$). Buna göre depresyon düzeyi ile daha çok ilişkili olan kavramın umutsuzluk olduğu görülmüştür.

Anksiyete düzeyi ile “aile” alt faktörü arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki ($r=0.185$, $p<.01$); “özel bir insan” arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki ($r=0.141$, $p<.01$); “arkadaş” alt faktörü arasında pozitif yönlü orta bir ilişki ($r=0.301$, $p<.01$); algılanan sosyal destek alt faktörü arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki ($r=0.245$, $p<.01$); “umutsuzluk” faktörü düzeyi arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki ($r=0.228$, $p<.01$) bulunmaktadır. Anksiyetenin ise depresyonun aksine umutsuzluk ile değil daha çok “arkadaş” alt faktörü ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu doğrultuda anksiyete, arkadaşlarca sosyal desteğin sağlandığı, bireyin arkadaşının olduğu durumda daha düşük çıkmaktadır.

Stres düzeyi ile “aile” alt faktörü arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki ($r=0.102$, $p<.05$); “arkadaş” alt faktörü arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki ($r=0.200$, $p<.01$); “algılanan sosyal destek” alt faktörü arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki ($r=0.133$, $p<.01$); “umutsuzluk” faktörü arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki ($r=0.271$, $p<.01$) bulunmakta iken “özel bir insan” arasında bir ilişki bulunmamaktadır ($p>.05$).

Umutsuzluk düzeyi ile özel bir insan arasında negatif yönlü zayıf bir ilişki ($r=-0.203$, $p<.01$); Algılanan Sosyal Destek arasında negatif yönlü zayıf bir ilişki ($r=-0.130$, $p<.05$) bulunmakta iken aile ve arkadaş arasında bir ilişki bulunmamaktadır ($p>.05$).

Tablo 50: DAS, Algılanan Sosyal Destek ve Umutsuzluğun Yaş Açısından İncelenmesi

Yaş		n	Ortalama	ss	t	p
Depresyon	20-24 yaş	96	6.55	4.15	-.336	.737
	25-29 yaş	295	6.71	3.89		
Anksiyete	20-24 yaş	96	4.81	4.51	.268	.789
	25-29 yaş	295	4.67	3.97		
Stres	20-24 yaş	96	6.43	3.70	-1.892	.059
	25-29 yaş	295	7.16	3.17		
Aile	20-24 yaş	96	21.43	3.58	-.075	.940
	25-29 yaş	295	21.46	3.91		
Özel Bir İnsan	20-24 yaş	96	22.88	3.65	.113	.910
	25-29 yaş	295	22.83	3.59		
Arkadaş	20-24 yaş	96	21.15	4.85	-.512	.609
	25-29 yaş	295	21.42	3.82		
Algılanan Sosyal Destek	20-24 yaş	96	65.45	11.11	-.225	.822
	25-29 yaş	295	65.71	9.61		
Beck Umutsuzluk Ölçeği	20-24 yaş	96	9.32	3.99	.552	.581
	25-29 yaş	295	9.07	3.85		

Araştırmada yaş değişkeni ile kullanılan ölçeklerin alt faktörlerinin birbirinden ne derece farklılaştığı çalışılmış ve bu bağlamda 20-24 yaş grubu ile 25-29 yaş grubu alt faktörlerden aldıkları puanlara göre T testine tabii tutulmuştur. Elde edilen sonuçlara göre hiçbir durumda alınan puanlar yaş kategorilerine göre birbirinden anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır. Dolayısıyla araştırmadan elde edilen veriler, işsizlik noktasında depresyon, anksiyete, stres, umutsuzluk ve algılanan sosyal desteğin, yaş aralığına göre birbirinden farklılaşmadığını ortaya koymaktadır.

4.1.7. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Ölçeklere Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması

Tablo 51: DAS, Algılanan Sosyal Destek ve Umutsuzluğun Cinsiyet Açısından İncelenmesi

Cinsiyet		n	Ortalama	ss	t	p
Depresyon	Kadın	206	6.82	4.05	.768	.443
	Erkek	185	6.51	3.84		
Anksiyete	Kadın	206	4.74	3.76	.148	.882
	Erkek	185	4.68	4.46		
Stres	Kadın	206	7.03	3.35	.326	.745
	Erkek	185	6.92	3.29		
Aile	Kadın	206	21.30	4.03	-.826	.409
	Erkek	185	21.62	3.60		
Özel Bir İnsan	Kadın	206	23.20	3.56	2.123	.034*
	Erkek	185	22.43	3.61		
Arkadaş	Kadın	206	21.44	4.17	.414	.679
	Erkek	185	21.26	4.02		
Algılanan Sosyal Destek	Kadın	206	65.94	1.09	.615	.539
	Erkek	185	65.32	9.89		
Beck Umutsuzluk Ölçeği	Kadın	206	9.19	4.09	.329	.743
	Erkek	185	9.06	3.63		

*p<.05

Araştırmada işsizliğin cinsiyet üzerindeki etkisinin ölçülmesi hedeflenmiş ve alt faktörlere göre cinsiyet puanlarının birbirinden farklılaşıp farklılaşmadığı çalışılmıştır. Buna göre; cinsiyet değişkeni, yalnızca “özel bir insan” alt faktörü düzeyinde anlamlı bir

farka sahiptir ($t(389)=2.123$, $p<.05$). Kadınların puan ortalaması 23.20 iken erkeklerin ortalaması 22.43'tür. Bu nedenle kadınların algıladıkları sosyal destek, arkadaş boyutunda erkeklere göre daha fazladır.

4.1.8. Katılımcıların Aylık Gelirlerine Göre Ölçeklere Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması

Tablo 52: DAS, Algılanan Sosyal Destek ve Umutsuzluğun Ailenin Aylık Geliri Açısından İncelenmesi

Ailenizin aylık geliri	n	Ortalama	ss	F	p	
Depresyon	3001-5000	86	7.14	3.99		
	5001-7000	201	7.64	3.97	26.693	.000**
	7000 üstü	104	4.41	2.87		
Anksiyete	3001-5000	86	5.23	3.82		
	5001-7000	201	5.98	4.09	44.258	.000**
	7000 üstü	104	1.82	2.70		
Stres	3001-5000	86	7.51	3.45		
	5001-7000	201	7.85	3.05	34.062	.000**
	7000 üstü	104	4.87	2.76		
Aile	3001-5000	86	21.57	4.08		
	5001-7000	201	21.55	3.96	0.404	.668
	7000 üstü	104	21.16	3.35		
Özel Bir İnsan	3001-5000	86	23.09	4.14		
	5001-7000	201	22.71	3.74	0.357	.700
	7000 üstü	104	22.88	2.79		

	3001-5000	86	21.86	4.16		
Arkadaş	5001-7000	201	21.38	4.14	1.348	.261
	7000 üstü	104	20.88	3.94		
	3001-5000	86	66.52	10.94		
Algılanan Sosyal Destek	5001-7000	201	65.64	10.27	0.596	.552
	7000 üstü	104	64.93	8.54		
	3001-5000	86	9.27	3.70		
Beck Umutsuzluk Ölçeği	5001-7000	201	9.44	3.90	2.453	.087
	7000 üstü	104	8.42	3.93		

**p<.01

Hanenin aylık geliri de işsizlik olgusuyla ilgili olabileceği düşünülen değişkenlerden biri olarak araştırmada kullanılan ölçeklerin alt faktörleri düzeyinde analize tabii tutulmuştur. Yapılan ANOVA testi sonuçlarına göre; ailesinin aylık geliri farklı olan gruplar arasında depresyon ($F(2.388)=26.693$, $p<.01$), anksiyete ($F(2.388)=44.258$, $p<.01$) ve stres düzeyleri ($F(2.388)=34.062$, $p<.01$) açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Bahsedilen farklılığın hangi boyutlar üzerinde gerçekleştiğini görebilmek amacıyla çoklu karşılaştırma testleri kullanılmış ancak öncesinde hangi çoklu karşılaştırma testinin kullanılacağına karar verilebilmesi amacıyla homojenlik testine başvurulmuştur.

Tablo 53: Katılımcıların Aylık Gelirleri ve Ölçeklere Verdikleri Yanıtlara Yönelik Homojenlik Testi

	Levene Statistic	df1	df2	p
Depresyon	9.142	2	388	.000**
Anksiyete	36.765	2	388	.000**
Stres	1.607	2	388	.202

Levene homojenlik testine göre;

- Depresyon düzeyi homojenliği sağlamamaktadır ($F(2.388)=9.142$, $p<.01$). Buna göre çoklu karşılaştırma testi olarak Games-Howel Çoklu Karşılaştırma Testi kullanılmıştır.
- Anksiyete düzeyi homojenliği sağlamamaktadır ($F(2.388)=36.765$, $p<.01$). Buna göre çoklu karşılaştırma testi olarak Games-Howel Çoklu Karşılaştırma Testi kullanılmıştır.
- Stres düzeyi homojenliği sağlamaktadır ($F(2.388)=1.607$, $p>.05$). Buna göre çoklu karşılaştırma testi olarak Sidak Çoklu Karşılaştırma Testi kullanılmıştır.

Tablo 54: Katılımcıların Aylık Gelirleri ve Ölçeklere Verdikleri Yanıtlara Yönelik Sidak Çoklu Karşılaştırma Testi

Çoklu karşılaştırma		Ortalamalar farkı	Sh	p	%95 CI				
					Alt	Üst			
Games Howell	Depresyon	3001-5000	5001-7000	-.49728	.51302	.597	-1.7109	.7164	
			7000 üstü	2.72607*	.51363	.000**	1.5103	3.9419	
		5001-7000	3001-5000	.49728	.51302	.597	-.7164	1.7109	
			7000 üstü	3.22335*	.39694	.000**	2.2879	4.1588	
			7000 üstü	3001-5000	-2.72607*	.51363	.000**	-3.9419	-1.5103
			5001-7000	-3.22335*	.39694	.000**	-4.1588	-2.2879	
	Anksiyete	3001-5000	5001-7000	-.74754	.50277	.300	-1.9362	.4411	
			7000 üstü	3.41525*	.48978	.000**	2.2558	4.5747	
		5001-7000	3001-5000	.74754	.50277	.300	-.4411	1.9362	
			7000 üstü	4.16279*	.39189	.000**	3.2395	5.0861	
			7000 üstü	3001-5000	-3.41525*	.48978	.000**	-4.5747	-2.2558
			5001-7000	-4.16279*	.39189	.000**	-5.0861	-3.2395	
Sidak	Stres	3001-5000	5001-7000	-.33912	.39548	.775	-1.2875	.6093	
			7000 üstü	2.64624*	.44735	.000**	1.5735	3.7190	
		5001-7000	3001-5000	.33912	.39548	.775	-.6093	1.2875	
			7000 üstü	2.98536*	.37074	.000**	2.0963	3.8744	
			7000 üstü	3001-5000	-2.64624*	.44735	.000**	-3.7190	-1.5735
			5001-7000	-2.98536*	.37074	.000**	-3.8744	-2.0963	

**p<.01

Depresyon, Anksiyete ve Stresin ailesinin aylık geliri açısından İncelenmesi için yapılan Çoklu Karşılaştırma testi sonuçları aşağıda verilmiştir

- Çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre ailesinin geliri 3001-5000 TL ya da 5001-7000 TL olanlarda depresyon düzeyi, 7000 TL üstü olanlara göre daha fazladır.
- Çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre ailesinin geliri 3001-5000 TL ya da 5001-7000 TL olanlarda anksiyete düzeyi, 7000 TL üstü olanlara göre daha fazladır.
- Çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre ailesinin geliri 3001-5000 TL ya da 5001-7000 TL olanlarda stres düzeyi, 7000 TL üstü olanlara göre daha fazladır.

Yapılan ANOVA testi sonuçları, gelir durumunun işsizliğin doğası gereği mevcut olan psikososyal sorunlarla baş etme kapasitesini artırdığını göstermektedir. Nitekim depresyon, anksiyete ve stres düzeylerinin tamamında ulaşılan benzer sonuçlar, aylık hane gelirinin psikolojik dayanıklılığı artırdığına yönelik bir delil niteliği taşımaktadır.

4.1.9. Katılımcıların İş Deneyimine Göre Ölçeklere Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması

Tablo 55: DAS, Algılanan Sosyal Destek ve Umutsuzluğun İş Deneyimi Olma Durumu Açısından İncelenmesi

İş Deneyiminiz Var mı?		n	Ortalama	ss	t	p
Depresyon	Var	120	5.85	4.17	-2.754	.006**
	Yok	271	7.03	3.80		
Anksiyete	Var	120	3.69	3.86	-3.391	.001**
	Yok	271	5.16	4.13		
Stres	Var	120	6.71	3.49	-1.085	.278
	Yok	271	7.10	3.24		
Aile	Var	120	20.27	3.98	-4.160	.000**
	Yok	271	21.98	3.65		
Özel Bir İnsan	Var	120	21.93	3.90	-3.350	.001**

	Yok	271	23.24	3.39		
Arkadaş	Var	120	20.36	3.74	-3.243	.001**
	Yok	271	21.80	4.17		
Algılanan Sosyal Destek	Var	120	62.56	9.74	-4.154	.000**
	Yok	271	67.01	9.80		
Beck Umutsuzluk Ölçeği	Var	120	8.95	4.51	-0.567	.571
	Yok	271	9.21	3.57		

**p<.01

İş deneyimine sahip olmak, işsiz kalınan süreçte bireyin gelecekte iş bulabileceğine ilişkin inancını etkileyebilme potansiyeline sahiptir. Bu varsayım, mevcut araştırma bulgularına da dâhil edilmiş ve iş deneyimine sahip olmanın araştırmada kullanılan ölçekler noktasında bir farklılık oluşturup oluşturmadığı analiz edilmiştir.

Yapılan T testi sonuçlarına göre iş deneyimi değişkeninde farklılaşan gruplar arasında depresyon düzeyi açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($t(389)=-2.754$ $p<.01$). İş deneyimi olanların puan ortalaması 5.85 iken deneyimi olmayanların ortalaması 7.03'tür. Buna göre iş deneyimi olmayanlarda depresyon düzeyi daha fazla olduğu görülmektedir.

İş deneyimi ile depresyon verisini destekleyen bir diğer bulgu da iş deneyimi ile anksiyete ilişkisidir. Buna göre; iş deneyimi değişkeninde farklılaşan gruplar arasında anksiyete düzeyi açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($t(389)=-3.391$, $p<.01$). İş deneyimi olanların puan ortalaması 3.69 iken deneyimi olmayanların ortalaması 5.16'dır. Buna göre iş deneyimi olmayanlarda anksiyete düzeyi daha fazladır. Böylece depresyon ve anksiyete noktasında iş deneyimine sahip olmak, daha önce iş bulmuş olmanın verdiği fikir ile gelecekte de iş bulunabileceğine ilişkin bireyi koruyucu bir etken olarak değerlendirilebilir.

Bu noktada dikkat edilmesi gereken diğer bir bulgu ise iş deneyimine sahip olma ile algılanan sosyal destek arasında da anlamlı farkın olduğudur. İş deneyimine sahip olanlar ile "aile" alt faktörü ($t(389)=-4.160$ $p<.01$), "özel bir insan" alt faktörü ($t(389)=-3.350$, $p<.01$), "arkadaş" alt faktörü ($t(389)=-3.243$, $p<.01$) ve "algılanan sosyal destek" alt faktörü düzeyinde ($t(389)=-4.154$, $p<.01$), iş deneyimine sahip olmayanlardan anlamlı olarak daha düşük puanlar almıştır. Bu durum, iş deneyimine sahip olmayanların iş deneyimine sahip olanlara göre daha fazla sosyal destek aldıklarını göstermektedir.

4.1.10. Katılımcıların Staj Deneyimlerine Göre Ölçeklere Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması

Tablo 56: DAS, Algılanan Sosyal Destek ve Umutsuzluğun Mezun Olunan Alanla İlgili Staj Yapma Durumu Açısından İncelenmesi

Mezun olduğunuz alan ile İlgili Staj Yaptınız mı?	n	Ortalama	ss	t	p
Depresyon	Evet	134	6.03	4.36	-2.327 .020*
	Hayır	257	7.00	3.68	
Anksiyete	Evet	134	3.67	3.84	-3.754 .000**
	Hayır	257	5.25	4.13	
Aile	Evet	134	20.32	4.09	-4.315 .000**
	Hayır	257	22.04	3.55	
Özel Bir İnsan	Evet	134	22.17	4.05	-2.499 .013*
	Hayır	257	23.19	3.30	
Arkadaş	Evet	134	19.92	4.40	-4.908 .000**
	Hayır	257	22.11	3.72	
Algılanan Sosyal Destek	Evet	134	62.41	10.80	-4.508 .000**
	Hayır	257	67.33	9.11	
Beck Umutsuzluk Ölçeği	Evet	134	8.54	4.41	-2.032 .043*
	Hayır	257	9.44	3.54	

*p<005. **p<.01

İş deneyimi değişkenine benzer olarak katılımcıların staj deneyimlerinin de alt ölçekler düzeyinde bir farklılık oluşturabileceği düşünülmüştür. Bu doğrultuda yapılan T testine göre mezun olduğu alanla ilgili staj yapma durumu farklı olan gruplar arasında depresyon ($t(389)=-2.327$, $p<.05$) ve anksiyete ($t(389)=-3.754$, $p<.01$) düzeyleri anlamlı derecede farklılaşmaktadır. Buna göre; mezun olduğu alanla ilgili staj yapmamış olanlarda depresyon ve anksiyete düzeyleri daha fazladır.

Öte yandan mezun olduğu alanla ilgili staj yapma durumu farklı olan gruplar arasında “aile” alt faktörü ($t(389)=-4.315$, $p<.01$), “özel bir insan” alt faktörü ($t(389)=-2.499$, $p<.01$), “arkadaş” alt faktörü ($t(389)=-4.908$, $p<.01$) ve “algılanan sosyal destek” alt faktörü açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($t(389)=-4.508$, $p<.01$). Bu bulgular, iş deneyimi değişkeni ile staj değişkeninin birbiriyle örtüştüğü bir örüntüyü oluşturmaktadır. Bu bağlamda işsizlik deneyiminden önce herhangi bir iş deneyimine sahip olmanın işsizlik sürecinde depresyon ve anksiyeteyi azaltan bir etkisi olmakla birlikte algılanan sosyal desteğin herhangi bir deneyime sahip olmayanlarda daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Böylece herhangi bir iş veya staj deneyimine sahip olmayanların psikolojik dayanıklılıklarını artırmak amacıyla çevrelerinden destek aldıkları bulgulanmaktadır.

4.1.11. Katılımcıların İşsizlik Süresine Göre Ölçeklere Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması

Tablo 57: DAS, Algılanan Sosyal Destek ve Umutsuzluğun İşsizlik Süresi Açısından İncelenmesi

Ne kadar süredir işsizsiniz?	n	Ortalama	ss	F	p
Depresyon	1 yıldan az	66	5.30	4.37	6.735 .000**
	1-2 yıl	139	6.24	4.38	
	2-3 yıl	90	7.06	3.22	
	3 yıldan fazla	96	7.88	3.20	
Anksiyete	1 yıldan az	66	4.39	4.54	4.364 .005**
	1-2 yıl	139	4.04	3.96	
	2-3 yıl	90	4.67	3.73	
	3 yıldan fazla	96	5.94	4.11	

Stres	1 yıldan az	66	6.42	4.44	2.546	.056
	1-2 yıl	139	6.68	3.11		
	2-3 yıl	90	7.09	3.05		
	3 yıldan fazla	96	7.70	2.84		
Aile	1 yıldan az	66	21.05	4.34	2.925	.034*
	1-2 yıl	139	21.00	4.19		
	2-3 yıl	90	21.43	3.67		
	3 yıldan fazla	96	22.41	2.81		
Özel Bir İnsan	1 yıldan az	66	22.65	3.51	5.033	.002**
	1-2 yıl	139	22.00	4.44		
	2-3 yıl	90	23.59	3.01		
	3 yıldan fazla	96	23.48	2.40		
Arkadaş	1 yıldan az	66	20.61	5.16	3.901	.009**
	1-2 yıl	139	20.81	4.14		
	2-3 yıl	90	21.61	4.09		
	3 yıldan fazla	96	22.42	2.84		
Algılanan Sosyal Destek	1 yıldan az	66	64.30	11.61	4.643	.003**
	1-2 yıl	139	63.81	10.71		
	2-3 yıl	90	66.63	9.46		
	3 yıldan fazla	96	68.30	7.24		
Beck Umutsuzluk Ölçeği	1 yıldan az	66	6.59	4.19	13.718	.000**
	1-2 yıl	139	9.21	4.39		
	2-3 yıl	90	9.83	3.01		
	3 yıldan fazla	96	10.11	2.71		

*p<.05. p<.01

Katılımcıların işsiz oldukları sürecin, onları psikolojik anlamda ne kadar etkilediği konusu literatürde de incelenmiş bir alan olarak mevcut çalışmanın hipotezleri arasında yer almıştır. Yapılan çalışmada ANOVA testi sonucunda anlamlı F değeri elde edilen bulgular aşağıda sıralanmıştır:

- İşsizlik süresi farklı olan gruplar arasında depresyon düzeyi açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($F(3.387)=6.735, p<.01$).
- İşsizlik süresi farklı olan gruplar arasında anksiyete düzeyi açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($F(3.387)=4.364, p<.01$).
- İşsizlik süresi farklı olan gruplar arasında aile açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($F(3.387)=2.925, p<.05$).
- İşsizlik süresi farklı olan gruplar arasında özel bir insan açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($F(3.387)=5.033, p<.01$).
- İşsizlik süresi farklı olan gruplar arasında arkadaş açısından anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($F(3.387)=3.901, p<.01$).

Pek çok noktada farkın elde edildiği işsizlik süresi değişkeninin hangi alt değişkenlerinin farkı oluşturduğunun kestirilebilmesi amacıyla çoklu karşılaştırma testi yoluna başvurulmuş, bu süreçte öncelikli olarak homojenlik testi sonuçlarına bakılarak kullanılacak çoklu karşılaştırma testine karar verilmiştir.

Tablo 58: Katılımcıların İşsizlik Süresi ve Ölçeklere Verdikleri Yanıtlara Yönelik Homojenlik Testi

	Levene Statistic	df1	df2	p
Depresyon	5.862	3	387	.001**
Anksiyete	1.938	3	387	.123
Aile	4.230	3	387	.006**
Özel Bir İnsan	8.157	3	387	.000**
Arkadaş	9.750	3	387	.000**
Algılanan Sosyal Destek	6.956	3	387	.000**
Beck Umutsuzluk Ölçeği	9.221	3	387	.000**

*p<.05. **p<.01

Levene homojenlik testine göre;

- Depresyon düzeyi homojenliği sağlamamaktadır (F(3.387)=5.862, p=.001<.05). Buna göre çoklu karşılaştırma testi olarak Games-Howel kullanılmıştır.
- Anksiyete düzeyi homojenliği sağlamaktadır (F(3.387)=1.938, p>.05). Buna göre çoklu karşılaştırma testi olarak Sidak kullanılmıştır.
- Aile homojenliği sağlamamaktadır (F(3.387)=4.230, p<.01). Buna göre çoklu karşılaştırma testi olarak Games-Howel kullanılmıştır.
- Özel Bir İnsan homojenliği sağlamamaktadır (F(3.387)=8.157, p<.01). Buna göre çoklu karşılaştırma testi olarak Games-Howel kullanılmıştır.
- Arkadaş homojenliği sağlamamaktadır (F(3.387)=9.750, p<.01). Buna göre çoklu karşılaştırma testi olarak Games-Howel kullanılmıştır.
- Algılanan Sosyal Destek homojenliği sağlamamaktadır (F(3.387)=6.956, p<.01). Buna göre çoklu karşılaştırma testi olarak Games-Howel kullanılmıştır.
- Umutsuzluk düzeyi homojenliği sağlamamaktadır (F(3.387)=9.221, p<.01). Buna göre çoklu karşılaştırma testi olarak Games-Howel kullanılmıştır.

Tablo 59: Katılımcıların İşsizlik Süresi ve Ölçeklere Verdikleri Yanıtlara Yönelik Games-Howell ve Sidak Çoklu Karşılaştırma Testleri

Çoklu karşılaştırma		Ortalamalar farkı	sh	p	%95 CI			
					Alt	Üst		
Games-Howell	1 yıldan az	1-2 yıl	-.93438	.65419	.484	-2.6373	.7686	
		2-3 yıl	-1.75253*	.63672	.034*	-3.4127	-.0924	
		3 yıldan fazla	-2.57197*	.62958	.000**	-4.2141	-.9298	
	Depresyon	1 yıldan az	1-2 yıl	.93438	.65419	.484	-.7686	2.6373
			2-3 yıl	-.81815	.50344	.367	-2.1213	.4850
			3 yıldan fazla	-1.63759*	.49439	.006**	-2.9169	-.3583
	Aile	1 yıldan az	1-2 yıl	1.75253*	.63672	.034*	.0924	3.4127
			2-3 yıl	.81815	.50344	.367	-.4850	2.1213
			3 yıldan fazla	-.81944	.47102	.306	-2.0407	.4018
	Games-Howell	3 yıldan fazla	1-2 yıl	2.57197*	.62958	.000**	.9298	4.2141
			1-2 yıl	1.63759*	.49439	.006**	.3583	2.9169
			2-3 yıl	.81944	.47102	.306	-.4018	2.0407
Aile	1 yıldan az	1-2 yıl	.04545	.64154	1.000	-1.6253	1.7162	
		2-3 yıl	-.38788	.65961	.936	-2.1053	1.3296	
		3 yıldan fazla	-1.36080	.60635	.118	-2.9445	.2229	
Aile	1 yıldan az	1-2 yıl	-.04545	.64154	1.000	-1.7162	1.6253	
		1-2 yıl	-.43333	.52501	.842	-1.7931	.9264	
		3 yıldan fazla	-1.40625*	.45629	.012*	-2.5870	-.2255	

		1 yıldan az	.38788	.65961	.936	-1.3296	2.1053
	2-3 yıl						
		1-2 yıl	.43333	.52501	.842	-.9264	1.7931
		3 yıldan fazla	-.97292	.48137	.184	-2.2222	.2763
		1 yıldan az	1.36080	.60635	.118	-.2229	2.9445
	3 yıldan fazla	1-2 yıl	1.40625*	.45629	.012*	.2255	2.5870
		2-3 yıl	.97292	.48137	.184	-.2763	2.2222
		1-2 yıl	.65152	.57347	.668	-.8376	2.1406
	1 yıldan az	2-3 yıl	-.93737	.53645	.304	-2.3340	.4592
		3 yıldan fazla	-.82765	.49703	.347	-2.1251	.4698
		1 yıldan az	-.65152	.57347	.668	-2.1406	.8376
	1-2 yıl	2-3 yıl	-1.58889*	.49223	.008**	-2.8629	-.3149
		3 yıldan fazla	-1.47917*	.44895	.006**	-2.6413	-.3170
Özel İnsan	Bir	1 yıldan az	.93737	.53645	.304	-.4592	2.3340
	2-3 yıl	1-2 yıl	1.58889*	.49223	.008**	.3149	2.8629
		3 yıldan fazla	.10972	.40058	.993	-.9296	1.1491
		1 yıldan az	.82765	.49703	.347	-.4698	2.1251
	3 yıldan fazla	1-2 yıl	1.47917*	.44895	.006**	.3170	2.6413
		2-3 yıl	-.10972	.40058	.993	-1.1491	.9296
		1-2 yıl	-.20689	.72529	.992	-2.1000	1.6862
	1 yıldan az	2-3 yıl	-1.00505	.76709	.558	-3.0036	.9935
Arkadaş		3 yıldan fazla	-1.81061	.69777	.053	-3.6363	.0151

	1 yıldan az	.20689	.72529	.992	-1.6862	2.1000
1-2 yıl	2-3 yıl	-.79816	.55587	.479	-2.2388	.6425
	3 yıldan fazla	-1.60372*	.45545	.003**	-2.7823	-.4252
	1 yıldan az	1.00505	.76709	.558	-.9935	3.0036
2-3 yıl	1-2 yıl	.79816	.55587	.479	-.6425	2.2388
	3 yıldan fazla	-.80556	.51945	.410	-2.1544	.5433
	1 yıldan az	1.81061	.69777	.053	-.0151	3.6363
3 yıldan fazla	1-2 yıl	1.60372*	.45545	.003**	.4252	2.7823
	2-3 yıl	.80556	.51945	.410	-.5433	2.1544
	1-2 yıl	.49008	1.69342	.992	-3.9225	4.9027
1 yıldan az	2-3 yıl	-2.33030	1.74291	.541	-6.8700	2.2094
	3 yıldan fazla	-3.99905	1.60916	.068	-8.2037	.2056
	1 yıldan az	-.49008	1.69342	.992	-4.9027	3.9225
1-2 yıl	2-3 yıl	-2.82038	1.34895	.160	-6.3143	.6735
	3 yıldan fazla	-4.48913*	1.17103	.001**	-7.5194	-1.4589
	1 yıldan az	2.33030	1.74291	.541	-2.2094	6.8700
2-3 yıl	1-2 yıl	2.82038	1.34895	.160	-.6735	6.3143
	3 yıldan fazla	-1.66875	1.24153	.536	-4.8907	1.5532
	1 yıldan az	3.99905	1.60916	.068	-.2056	8.2037
3 yıldan fazla	1-2 yıl	4.48913*	1.17103	.001**	1.4589	7.5194
	2-3 yıl	1.66875	1.24153	.536	-1.5532	4.8907

Algılanan
Sosyal
Destek

		1-2 yıl	-2.61772*	.63596	.000**	-4.2723	-.9631
	1 yıldan az	2-3 yıl	-3.24242*	.60532	.000**	-4.8211	-1.6637
	3 yıldan fazla		-3.52367*	.58482	.000**	-5.0512	-1.9962
		1 yıldan az	2.61772*	.63596	.000**	.9631	4.2723
	1-2 yıl	2-3 yıl	-.62470	.48929	.579	-1.8911	.6417
	3 yıldan fazla		-.90595	.46369	.209	-2.1059	.2940
		1 yıldan az	3.24242*	.60532	.000**	1.6637	4.8211
	2-3 yıl	1-2 yıl	.62470	.48929	.579	-.6417	1.8911
	3 yıldan fazla		-.28125	.42068	.909	-1.3722	.8097
		1 yıldan az	3.52367*	.58482	.000**	1.9962	5.0512
	3 yıldan fazla	1-2 yıl	.90595	.46369	.209	-.2940	2.1059
		2-3 yıl	.28125	.42068	.909	-.8097	1.3722
		1-2 yıl	.35797	.60515	.992	-1.2424	1.9583
	1 yıldan az	2-3 yıl	-.27273	.65605	.999	-2.0077	1.4622
	3 yıldan fazla		-1.54356	.64731	.101	-3.2554	.1683
		1 yıldan az	-.35797	.60515	.992	-1.9583	1.2424
	1-2 yıl	2-3 yıl	-.63070	.54771	.822	-2.0792	.8178
	3 yıldan fazla		-1.90153*	.53722	.003**	-3.3223	-.4808
		1 yıldan az	.27273	.65605	.999	-1.4622	2.0077
	1-2 yıl		.63070	.54771	.822	-.8178	2.0792
	2-3 yıl	3 yıldan fazla	-1.27083	.59397	.182	-2.8416	.3000

	1					
3	yıldan	1.54356	.64731	.101	-.1683	3.2554
yıldan	az					
fazla	1-2 yıl	1.90153*	.53722	.003**	.4808	3.3223
	2-3 yıl	1.27083	.59397	.182	-.3000	2.8416

*p<.05. **p<.01

Yapılan çoklu karşılaştırma testleri genel olarak incelendiğinde işsizlik süresinin artması ile psikososyal sorunların anlamlı düzeyde arttığını ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular şu şekilde sıralanmıştır:

- Çoklu karşılaştırma testi sonucuna göre 3 yıldan fazla süredir işsiz olanlarda depresyon düzeyi 1 yıldan az ya da 1-2 yıldır olanlara göre; 2-3 yıldır işsiz olanlarda depresyon düzeyi 1 yıldan az süredir olanlara göre daha fazladır.
- Çoklu karşılaştırma testi sonucuna göre 3 yıldan fazla süredir işsiz olanlarda anksiyete düzeyi 1-2 yıldır olanlara göre daha fazladır.
- Çoklu karşılaştırma testi sonucuna göre 3 yıldan fazla süredir işsiz olanlarda aileden algılanan sosyal destek 1-2 yıldır olanlara göre daha fazladır.
- Çoklu karşılaştırma testi sonucuna göre 2-3 yıldır ya da 3 yıldan fazla süredir işsiz olanlarda özel bir insandan algılanan sosyal destek 1-2 yıldır olanlara göre daha fazladır.
- Çoklu karşılaştırma testi sonucuna göre 3 yıldan fazla süredir işsiz olanlarda arkadaştan algılanan sosyal destek 1-2 yıldır olanlara göre daha fazladır.
- Çoklu karşılaştırma testi sonucuna göre 3 yıldan fazla süredir işsiz olanlarda algılanan sosyal destek 1-2 yıldır olanlara göre daha fazladır.
- Çoklu karşılaştırma testi sonucuna göre 1 yıldan az süredir işsiz olanlarda umutsuzluk düzeyi daha fazla süredir işsiz olanlara göre daha azdır.

Yukarıdaki bulgular, işsiz kalma sürecinin bireyi oldukça olumsuz etkilediğini ortaya koymaktadır. Nitekim depresyon ve anksiyeteyi artıran bir unsur olarak işsizlik süresinin uzaması bireyin çevreden aldığı sosyal desteği de artırmaktadır. Bireyin işsizlik süresinin artmasıyla daha fazla sosyal destek alması bulgusu, iş deneyimi ve staj deneyimi bulgularında da olduğu gibi sürecin verdiği güçle baş etmede bir strateji olarak kullanılıyor görünmektedir.

4.1.12. Katılımcıların Mali Destek Alma Durumuna Göre Ölçeklere Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılması

Tablo 60: Katılımcıların Mali Destek Alma Durumu ve Ölçeklere Verdikleri Yanıtların Karşılaştırılmasına Yönelik Mann-Whitney U Testi

Mali Destek Alıyor musunuz?	n	Medyan	U	p	
Depresyon	Evet	369	7.00	2237.000	.000**
	Hayır	22	1.50		
Anksiyete	Evet	369	4.00	3817.500	.637
	Hayır	22	3.00		
Stres	Evet	369	7.00	3789.000	.598
	Hayır	22	7.00		
Aile	Evet	369	23.00	2442.500	.002**
	Hayır	22	17.00		
Özel Bir İnsan	Evet	369	24.00	3492.500	.268
	Hayır	22	24.00		
Arkadaş	Evet	369	22.00	3281.500	.129
	Hayır	22	2.00		
Algılanan Sosyal Destek	Evet	369	68.00	2727.000	.010*
	Hayır	22	59.00		
Beck Umutsuzluk Ölçeği	Evet	369	9.00	2428.000	.001**
	Hayır	22	6.00		

*p<.05. **p<.01

Mali destek alma değişkeninin alt değişkenleri düzeyinde normal dağılmamasına paralel olarak T testi yerine Mann-Whitney U testi tercih edilmiştir. Buna göre; mali destek alma durumu farklı olan gruplar arasında depresyon düzeyi açısından anlamlı bir farklılık

bulunmaktadır ($U=2237.000$, $p<.01$). Mali destek alanların medyan değeri 7.00 iken almayanların 1.50'dir. Buna göre mali destek alanlarda depresyon düzeyinin daha fazla olduğu söylenebilmektedir.

Anksiyete ($U=3817.500$, $p>.05$) ve stres ($U=3789.000$, $p>.05$) noktasında anlamlı bir farkın bulunmadığı mali destek alma değişkeninde "aile" alt faktörü ($U=2442.500$, $p<.01$) ve "algılanan sosyal destek" alt faktörü ($U=27272.000$, $p<.05$) noktasında da anlamlı farklar bulunmaktadır. Bu bağlamda bireyin işsizlik sürecinde mali destek alması, algılanan sosyal desteği artıran bir faktör olarak değerlendirilmektedir.

Öte yandan mali destek alma durumu farklı olan gruplar arasında umutsuzluk düzeyi açısından da anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($U=2428.000$, $p<.01$). Mali destek alanların medyan değeri 9.00 iken almayanların 6.00'dir. Buna göre mali destek alanlarda umutsuzluk düzeyi daha fazladır. Bu durum, işsizlik sürecinde mali destek alıyor olmanın, bireyi depresyon ve umutsuzluk bağlamlarında olumsuz etkilediğini ve bireyin geleceğe daha umutsuz baktığını göstermektedir.

4.1.13. Katılımcıların Kümeleme Analizine Yönelik Sonuçları

Tablo 61: Kümeleme Analizi Sonuçları

	Küme	
	1	2
Depresyon	3.97	10.18
Anksiyete	1.66	8.67
Stres	4.86	9.75
Beck Umutsuzluk Ölçeği	7.79	10.88

Tablo 62: Kümeleme Analizine İlişkin ANOVA Testi Sonuçları

	Küme		Hata		F	p
	KO	sd	KO	sd		
Depresyon	3710.315	1	6.113	389	606.912	.000**
Anksiyete	4721.662	1	4.717	389	1000.886	.000**
Stres	2299.385	1	5.135	389	447.792	.000**
Beck Umutsuzluk Ölçeği	920.433	1	12.716	389	72.382	.000**

**p<.01

Kümeleme analizinde Depresyon, Anksiyete, Stres ve Beck Umutsuzluk puanları kullanılarak kişilerin 2 gruba ayrılması amaçlanmıştır. Yapılan analiz sonucunda 2 küme oluşmuştur. Küme 1. “depresyon ve umutsuzluğu düşük olanlar” ve Küme 2. “depresyon ve umutsuzluğu yüksek olanlar”dan oluşmaktadır. Kümeler arasında depresyon, anksiyete, stres ve Beck umutsuzluk ölçeği açısından fark bulunmaktadır.

Tablo 63: Kümeler ile Değişkenlerin İlişkisine Yönelik Ki-Kare Testi

		Depresyon ve Umutsuzluğu Düşük Olanlar		Depresyon ve Umutsuzluğu Yüksek Olanlar		Ki Kare Testi	
		n	%	n	%	X ²	p
Cinsiyet	Kadın	114	55.3	92	44.7	0.247	0.619
	Erkek	107	57.8	78	42.2		
Ailenizin aylık geliri	3001-5000	43	5.0	43	5.0	75.912	.000**
	5001-7000	82	40.8	119	59.2		
	7000 üstü	96	92.3	8	7.7		
Bilgisayar Bilginiz Nasıl?	Kötü	7	5.0	7	5.0	6.515	.038*
	İyi	146	52.9	130	47.1		
	Çok iyi	68	67.3	33	32.7		
Kaç Yabancı Dil Biliyorsunuz?	Hiç	51	33.6	101	66.4	55.979	.000**
	1	150	69.4	66	30.6		
	2	20	87.0	3	13.0		
Yabancı Dil Bilginiz Nasıl?	Kötü	92	42.4	125	57.6	39.659	.000**

	İyi	103	74.6	35	25.4		
	Çok iyi	26	72.2	10	27.8		
İş Deneyiminiz Var mı?	Var	88	73.3	32	26.7	19.912	.000**
	Yok	133	49.1	138	50.9		
Mezun olduğunuz alan ile İlgili Staj Yaptınız mı?	Evet	90	67.2	44	32.8	9.396	.002**
	Hayır	131	51.0	126	49.0		
Ne kadar süredir işsizsiniz?	1 yıldan az	47	71.2	19	28.8	22.930	.000**
	1-2 yıl	90	64.7	49	35.3		
	2-3 yıl	47	52.2	43	47.8		
	3 yıldan fazla	37	38.5	59	61.5		
Mali Destek Alıyor musunuz?	Evet	205	55.6	164	44.4	2.491	0.114
	Hayır	16	72.7	6	27.3		

*p<.05. **p<.01

Yapılan kümeleme analizi sonrasında oluşturulan kümelerin çeşitli değişkenlerle ilişkisinin betimlenebilmesi amacıyla Ki-Kare bağımsızlık testi yapılmıştır. Yapılan testten elde edilen sonuçlar aşağıda sıralanmıştır:

- Depresyon ve umutsuzluk düzeyi ile cinsiyet ve mali destek alma durumu arasında ilişki bulunmamaktadır ($p>.05$).
- Depresyon ve Umutsuzluk düzeyi ile aylık gelir arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<.01$). Aylık geliri 3001-5000 arasında olanların %50'sinin, 5001-7000 arasında olanların %59.2'sinin ve 7000 üstü olanların %7.7'sinin depresyon ve umutsuzluk düzeyi yüksektir.
- Depresyon ve Umutsuzluk düzeyi ile bilgisayar bilgisi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<.05$). Bilgisayar bilgisi kötü olanların %50'sinin, iyi olanların %47.1'inin ve çok iyi olanların %32.7'sinin Depresyon ve Umutsuzluk düzeyi yüksektir.
- Depresyon ve Umutsuzluk düzeyi ile bildiği yabancı dil sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<.01$). Hiç yabancı dil bilmeyenlerin %66.4'ünün, 1 yabancı dil bilenlerin %30.6'sının ve 2 yabancı dil bilenleri %13.0'ünün Depresyon ve Umutsuzluk düzeyi yüksektir.
- Depresyon ve Umutsuzluk düzeyi ile yabancı dil bilgisi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<.01$). Yabancı dil bilgisi kötü

olanların %57.6'sının, iyi olanların %25.4'ünün ve çok iyi olanların %27.8'inin Depresyon ve Umutsuzluk düzeyi yüksektir.

- Depresyon ve Umutsuzluk düzeyi ile iş deneyimi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<.01$). İş deneyimi olanların %26.7'sinin, iş deneyimi olmayanların %50.9'unun Depresyon ve Umutsuzluk düzeyi yüksektir.
- Depresyon ve Umutsuzluk düzeyi ile mezun olduğu alanda staj yapma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<.01$). Mezun olduğu alanda staj yapanların %32.8'inin, staj yapmayanların %49.0'unun Depresyon ve Umutsuzluk düzeyi yüksektir.
- Depresyon ve Umutsuzluk düzeyi ile işsizlik süresi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<.01$). 1 yıldan az süredir işsiz olanların %28.8'inin, 1-2 yıldır işsiz olanların %35.3'ünün; 2-3 yıldır işsiz olanların %47.8'inin ve 3 yıldan uzun süresi işsiz olanların %61.5'inin Depresyon ve Umutsuzluk düzeyi yüksektir.

4.1.14. Lojistik Regresyon Analizi Sonuçları

Tablo 64: Bağımlı Değişken

Orijinal Değer	Atanmış Değer
Depresyon ve Umutsuzluğu Düşük Olanlar	0
Depresyon ve Umutsuzluğu Yüksek Olanlar	1

Bağımsız Değişkenler:

- Ne kadar süredir işsizsiniz?
- Yabancı Dil Bilginiz Nasıl?
- Ailenizin aylık geliri
- Bilgisayar Bilginiz Nasıl?

- Kaç Yabancı Dil Biliyorsunuz?
- Mali Destek Alıyor musunuz?
- Mezun olduğunuz alan ile İlgili Staj Yaptınız mı?
- İş Deneyiminiz Var mı?
- Cinsiyet

Tablo 65: Model İstatistikleri

		X ²	sd	p
Step 1	Step	87.946	2	.000
	Block	87.946	2	.000
	Model	87.946	2	.000
Step 2	Step	29.158	2	.000
	Block	117.104	4	.000
	Model	117.104	4	.000
Step 3	Step	8.467	1	.004
	Block	125.570	5	.000
	Model	125.570	5	.000
Step 4	Step	10.399	1	.001
	Block	135.970	6	.000
	Model	135.970	6	.000
Step 5	Step	5.765	1	.016
	Block	141.735	7	.000
	Model	141.735	7	.000

Method = Forward Stepwise (Wald)

Forward Adımwise (Wald) yöntemi ile yapılan analizde değişkenler modele adım adım dâhil edilmiştir. İşlem sonucunda 5. adımda model, tüm bağımsız değişkenlerin anlamlı olduğu yapıya ulaşmıştır. 5. Adımda, modelin ve adımların anlamlılığının test edilmiş ve ki kare istatistiği anlamlı bulunmuştur ($p < .05$). Buna göre kurulan regresyon modeli ve işlem adımı anlamlıdır.

Tablo 66: Model Özeti

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R ²	Nagelkerke R ²
1	447.424	0.201	0.270
2	418.266	0.259	0.347
3	409.799	0.275	0.368
4	399.400	0.294	0.394
5	393.635	0.304	0.408

Model için 1. adımda Cox & Snell R² değeri 0.201 ve Nagelkerke R² değeri 0.270 olarak hesaplanmıştır. 5. adımda ise Cox & Snell R² değeri 0.304 ve Nagelkerke R² değeri 0.408 olarak hesaplanmıştır. Buna göre modele değişkenlerin eklenmesi sonucunda açıklama oranında artış olduğu görülmüş ve 5. adımdaki modelde modelin açıklama oranları yüksek bulunmuştur.

Tablo 67: Regresyon Katsayıları

		B	sh	Wald	sd	p	ODDS Ratio
Step 1^a	Ailenizin aylık geliri			52.330	2	.000**	
	5001-7000	0.372	0.259	2.067	1	0.151	1.451
	7000 üstü	-2.485	0.427	33.941	1	.000**	.083
	Sabit	.000	0.216	.000	1	1.000	1.000
Step 2^b	Ailenizin aylık geliri			39.193	2	.000**	
	5001-7000	0.204	0.273	0.560	1	0.454	1.227
	7000 üstü	-2.313	0.437	28.058	1	.000**	.099
	Kaç Yabancı Dil Biliyorsunuz?			27.429	2	.000**	
	1	-1.183	0.245	23.252	1	.000**	0.306
2	-2.049	0.681	9.057	1	.003**	0.129	

	Sabit	0.797	0.276	8.357	1	.004**	2.219
Step 3^c	Ailenizin aylık geliri			39.820	2	.000**	
	5001-7000	0.281	0.278	1.023	1	0.312	1.324
	7000 üstü	-2.284	0.439	27.107	1	.000**	0.102
	Kaç Yabancı Dil Biliyorsunuz?			23.157	2	.000**	
	1	-1.140	0.248	21.047	1	.000**	0.320
	2	-1.661	0.695	5.710	1	.017*	0.190
	Arkadaş Desteği	.088	.031	8.085	1	.004**	1.092
	Sabit	-1.194	0.751	2.529	1	0.112	0.303
Step 4^d	Ailenizin aylık geliri			39.423	2	.000**	
	5001-7000	0.258	0.283	0.833	1	0.361	1.294
	7000 üstü	-2.340	0.447	27.407	1	.000**	.096
	Kaç Yabancı Dil Biliyorsunuz?			23.496	2	.000**	
	1	-1.191	0.254	22.023	1	.000**	0.304
	2	-1.527	0.710	4.626	1	.031*	0.217
	Özel Bir İnsan Desteği	-0.159	.051	9.638	1	.002**	0.853
	Arkadaş Desteği	0.202	.049	17.046	1	.000**	1.223
Sabit	.046	0.854	.003	1	0.957	1.047	
Step 5^e	Ailenizin aylık geliri			36.410	2	.000**	
	5001-7000	0.309	0.285	1.176	1	0.278	1.362
	7000 üstü	-2.231	0.453	24.254	1	.000**	0.107

Kaç Yabancı Dil Biliyorsunuz?				20.268	2	.000**	
1		-1.121	0.257	19.025	1	.000**	0.326
2		-1.417	0.708	4.009	1	.045*	0.242
İş Deneyimi Yok		0.696	0.293	5.654	1	.017*	2.006
Özel Bir İnsan Desteği		-0.175	.052	11.233	1	.001**	0.839
Arkadaş Desteği		0.197	.049	16.207	1	.000**	1.217
Sabit		-.072	0.861	.007	1	0.933	0.930

*p<.05, **p<.01

Yapılan regresyon analizi sonuçlarına göre gelirin 7000 TL ve üstünde olması, 1 yabancı dil bilmek, 2 yabancı dil bilmek ve özel bir insan desteği almak kişinin depresyon ve umutsuzluğunun yüksek olma olasılığını düşürmektedir. Bununla birlikte iş deneyimine sahip olmamak ve arkadaş desteği almak depresyon ve umutsuzluğunun yüksek olma olasılığını artırmaktadır.

Bununla birlikte katsayıların mutlak büyüklüğü dikkate alındığında depresyon ve umutsuzluğun yaşanmama olasılığını en fazla etkileyen faktörlerin, gelirin 7000 TL üstü olması ve 2 yabancı dil bilmek olduğu belirlenmiştir.

4.1.15. Chaid Analizi Sonuçları

Tablo 68: Chaid Analizine İlişkin Değişkenler

Bağımlı Değişken	Stres ve Umutsuzluk Düzeyi
Bağımsız Değişkenler	Ailenizin aylık geliri, Bilgisayar Bilginiz Nasıl? Kaç Yabancı Dil Biliyorsunuz? Yabancı Dil Bilginiz Nasıl?

İş Deneyiminiz Var mı?

Mezun olduğunuz alan ile İlgili Staj Yaptınız mı?

Ne kadar süredir işsizsiniz?

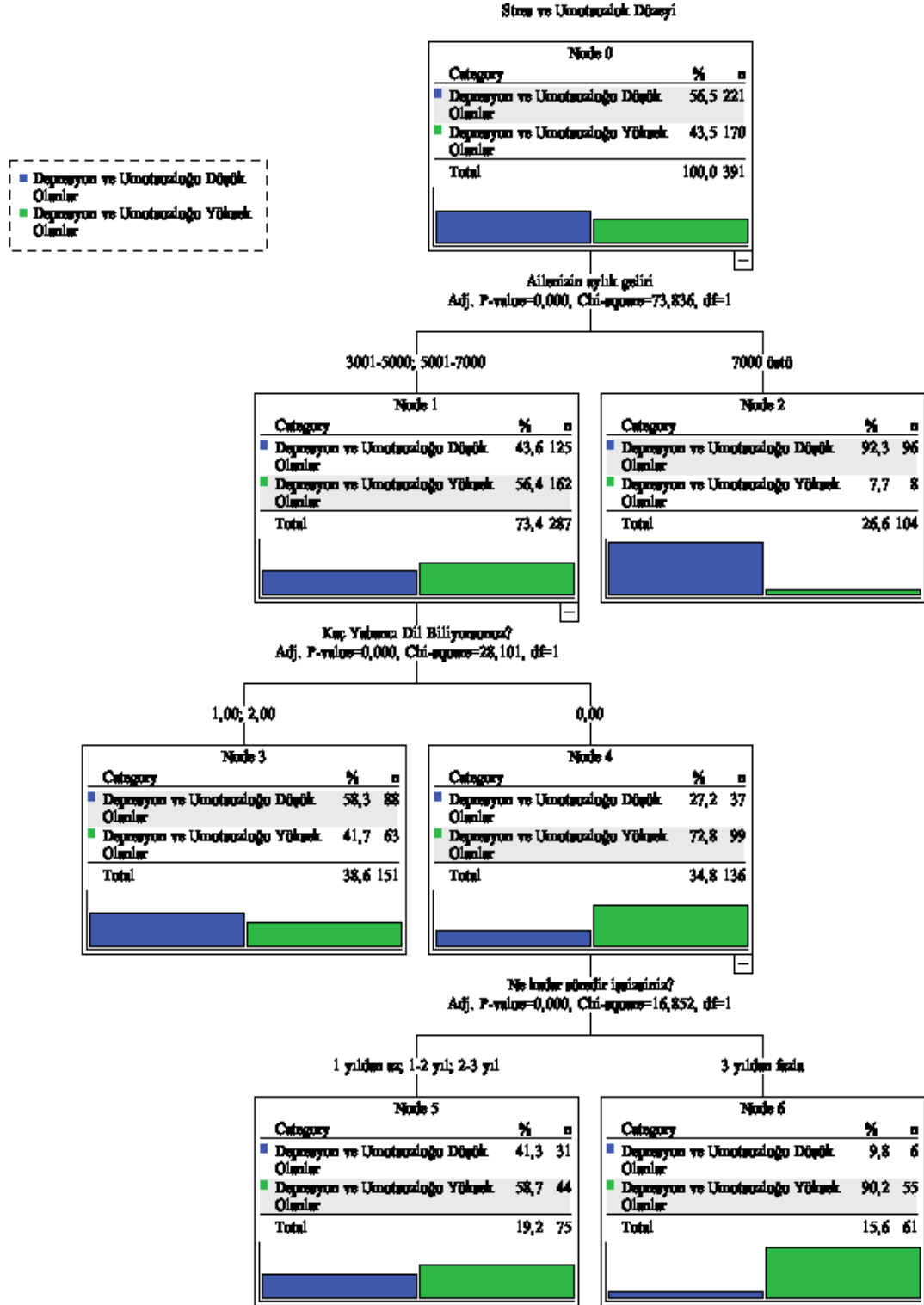

Tablo 69: Kümeleme Başarı Oranları

Gözlenen	Tahmin		Doğru Yüzde
	Depresyon ve Umutsuzluğu Düşük Olanlar	Depresyon ve Umutsuzluğu Yüksek Olanlar	
Depresyon ve Umutsuzluğu Düşük Olanlar	184	37	83.3%
Depresyon ve Umutsuzluğu Yüksek Olanlar	71	99	58.2%
Genel Yüzde	65.2%	34.8%	72.4%

Yapılan analiz sonucunda doğru tahmin oranı %72.4 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 70: Kümeleme Analiz Sonuçları

Analiz sonucuna göre Depresyon ve Umutsuzluk düzeyine göre ayrılan öğrenciler ailenin gelir durumuna göre 2 kümeye ayrılmaktadır. Birinci kümede geliri 3000-5000 ve 5000-7000 olanlar yer alırken bu kümedekilerin %56.4'ünün depresyon ve umutsuzluk düzeyi yüksektir. İkinci kümede geliri 7000 TL ve üstünde olanlar yer alırken bu kümedekilerin %92.3'ünün Depresyon ve Umutsuzluk düzeyi düşüktür.

Gelire göre oluşan birinci kümede yer alan öğrenciler bildiği yabancı dil sayısına göre 2 kümeye ayrılmaktadır. Birinci kümede 1 ya da 2 yabancı dil bilenler yer alırken bu kümedekilerin %58.3'ünün Depresyon ve Umutsuzluk düzeyi düşüktür. İkinci kümede hiç yabancı dil bilmeyenler yer alırken bu kümedekilerin %72.8'inin Depresyon ve Umutsuzluk düzeyi yüksektir.

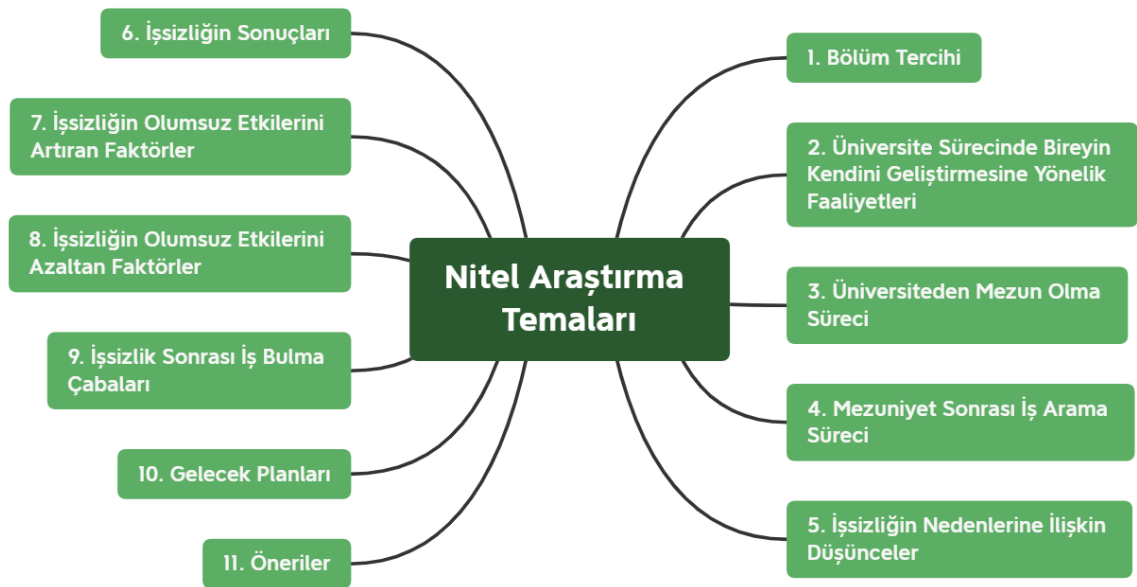
Son olarak hiç dil bilmeyen öğrenciler de işsizlik süresine göre 2 kümeye ayrılmaktadır. Birinci kümede 3 yıl ve daha az süredir işsiz olan öğrenciler yer alırken bu kümedekilerin %58.7'sinin Depresyon ve Umutsuzluk düzeyi yüksektir. İkinci kümede ise 3 yıldan fazla süredir işsiz olan öğrenciler yer alırken bu kümedekilerin %90.2'sinin Depresyon ve Umutsuzluk düzeyi yüksektir.

Bu sonuçlara göre geliri 7000 TL altında olan, hiç yabancı dil bilmeyen ve 3 yıldan uzun süredir işsiz olan öğrencilerin Depresyon ve Umutsuzluk düzeyi en yüksektir.

4.2. NİTEL BULGULAR

Araştırma kapsamında Ankara’da ikamet eden 46 işsiz bireyle görüşülmüştür. Görüşülen bireylerin 21’i kadın, 25’i erkektir. Yapılan görüşmelerde katılımcıların sorulara verdikleri yanıtlar belli temalar altında bir araya getirilerek gruplandırılmıştır. Toplamda 11 temanın ortaya çıktığı görülmüş, her bir tema da kendi içerisinde alt temalara bölünerek kategorik hale getirilmiştir.

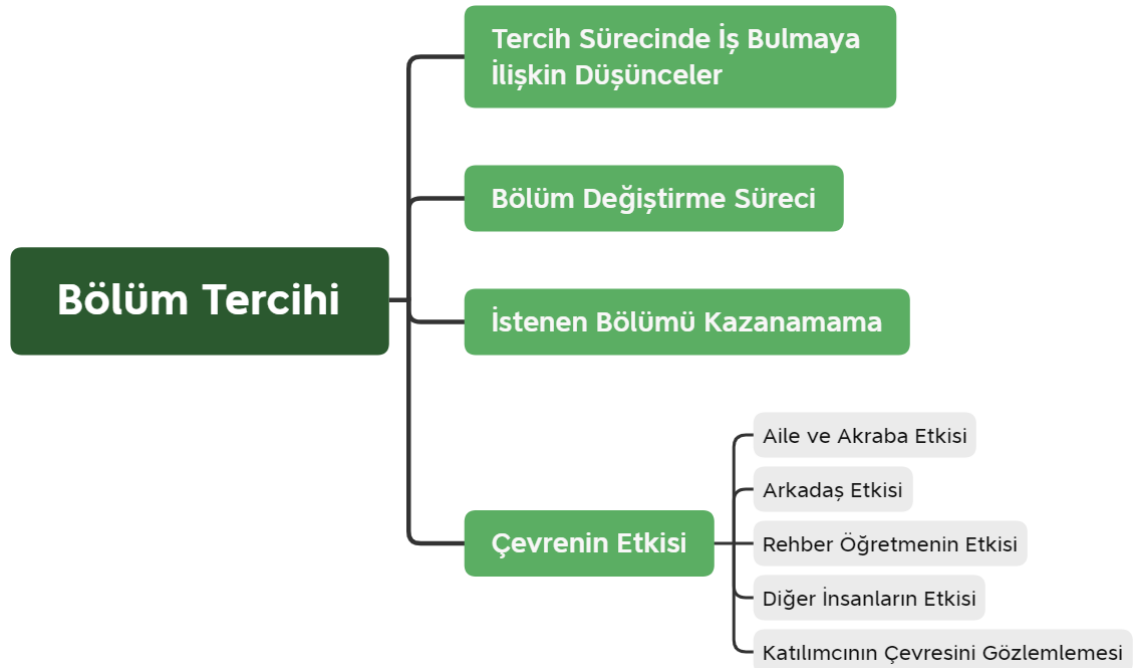
Şekil 6: Nitel Araştırma Temaları

4.2.1. Bölüm Tercihi

Araştırmadan elde edilen ilk tema, işsiz bireylerin üniversiteye giriş süreçlerinde bölüm tercihlerine ilişkin ifadeleridir. Görüşmeler neticesinde bireyler, bölüm seçiminde işsizlik ve iş bulma konularında çeşitli alanlarda kanaatlerde bulduklarını belirtmiştir. Katılımcıların bu alandaki beyanları da alt temalara bölünerek aşağıda ifade edilmiştir.

Şekil 7: Bölüm Tercih Temasının Alt Temaları

4.2.1.1. Tercih Sürecinde İş Bulmaya İlişkin Düşünceler

Yapılan görüşmelerde katılımcıların önemli bir kısmı üniversite bölüm tercihleri sırasında iş imkânlarına ilişkin fikirleri olduğunu söylemiştir. Bu noktada katılımcıların çevrelerinin etkisinde kaldığı ve çevrelerinden duyduklarıyla hareket ettikleri de bir diğer bulguya işaret etmektedir. Buna göre; katılımcılar, iş imkânlarının yüksek olduğunu duyduğu bölümleri tercih etme eğiliminde olmuş, ancak geniş çaplı araştırmalar yapmamıştır.

"Yaşadığım şehirde olduğu için ve bölüme dair iyi duygular beslediğim için, iş bulmak gibi, asla uyumlu değil çünkü yaşadığımız dönem şartları için hevesim kaçtı." (Katılımcı 25-25 Yaşında)

"Elbette bu bölümü tercih ederken iş olanaklarını da göz önünde bulundurdum." (Katılımcı 22-25 Yaşında)

"Çok geniş iş imkânı var dediler, yokmuş. Kamu alanlarında işe girmek sadece KPSS puanını almakla mümkün olmuyor." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

"Özellikle öğretmenlerim bu bölümü tercih etmem durumunda çok fazla iş imkânı bulacağımı söylediler. Ancak mezun olduktan sonra durumun öyle olmadığını yaşayarak deneyimlemiş oldum."(Katılımcı 10-24 Yaşında)

Katılımcıların gözleme dayalı bilgileri de bölüm tercihinde önemli bir rol oynamaktadır. Bazı katılımcılar, çevrelerinde gördükleri memur veya kaymakam gibi meslekleri icra edenlerin mezuniyet bilgileri üzerinden üniversite bölüm tercihi yaptıklarını belirtmiştir.

"Yani nasıl diyeyim, köklü bir üniversite. Bilindik ve oradan mezun tanıdıklarım vardı, kaliteli bir eğitim var diye. Zaten bizim okuldan mezun kişiler %90 devlet kademelerine girdikleri için İstanbul'daki okulları, Ankara Üniversitesini vs. tutmasına rağmen yazmadım." (Katılımcı 6-24 Yaşında)

"AB kriterleri nedeniyle çok popüler olduğu dönemde tercih ettiğim gıda mühendisliği ben mezun olana kadar popüleritesini yitirdi. AB ile ilişkiler de askıya alınınca her 10 çalışanı olan işletmeye gıda mühendisi alımı vs askıya alınmış gibi oldu yani devam ediyor ama bu çok göstermelik olan bir şey." (Katılımcı 19-25 Yaşında)

"Bu bölümü tercih etmemdeki temel sebep komuşumuzun da aynı bölüm mezunu olması. Bu nedenle ben de onunla aynı bölümü tercih etmek istedim." (Katılımcı 29-25 Yaşında)

Bunun yanı sıra bazı katılımcıların bölümleriyle ilgili araştırmalar da yaptığı ve ilgili alanlarda çalışanlara doğrudan ulaşarak kendilerinden bilgi aldığı öğrenilmiştir. Dolayısıyla katılımcıların her ne kadar büyük çoğunluğu araştırma yapmazken az sayıda araştırma yapan katılımcıların da olduğu bulgulanmıştır.

"Normalde okurken biraz bölümle ilgili büyük vaatler veriliyordu. Ben asla işsiz kalacağımı düşünmüyordum. Sektörde çalışanlarla da görüştim ve iş bulamazsın gibi bir şey duymadım hiç o yüzden şaşırdım açıkçası. Uzun da zaman oldu 5 yıl oldu ben iş arayalı. Doğru düzgün bir iş bulamadım yani." (Katılımcı 16-25 Yaşında)

"Ben eşit ağırlık çalışmamıştım ama puanım fena değildi. Ankara'da kalmak istiyordum. Bölüm mezunları nerede çalışıyor gibi araştırdım kaymakamlık falan vardı. O şekilde tercih ettim." (Katılımcı 10-24 Yaşında)

"Lisemizde bir gün kariyer günleri düzenlenmişti. Ve o gün konuşmacılardan bazıları ile tanıştım. Aslında onlarla görüşmem benim bu bölümü tercih etmeme sebep oldu. Çünkü onlar bölüme ilişkin aklımdaki tüm sorulara yanıt verdiler. Aynı zamanda o bölümden mezun kişileri görmüş olmak da benim bu bölümü tercih etmemde önemli bir etken oldu." (Katılımcı 46-25 Yaşında)

Katılımcılar arasında işsizlik konusunu düşünmediklerini ve yalnızca istedikleri bölümleri tercih ettiklerini söyleyenler olduğu gibi üniversite tercihlerini herhangi bir beklentisi olmadan yaptığını belirtenler de olmuştur. Dolayısıyla bazı işsiz bireylerin bilinçli bir şekilde bölümlerini tercih ettikleri de söylenebilmektedir.

"Kendi kişisel yatkınlığım açısından düşündüğüm bir meslekti, çizim yeteneğim vardı hem de zamanın şartlarına göre popüler ve iş olanakları fazla olan bir meslekti. Gelir olarak da genel olarak iyi bir geliri olan bir meslek. Bunlar benim için albeniliydi doğrusu zaten başka bir bölüm tercih etmedim. Bilinçli bir tercihti." (Katılımcı 8-25 Yaşında)

"Şöyle açıkçası meslek lisesindeydim ben, bir üniversite okuma isteği geldi anlamadığım bir şekilde. Tam lise 4'e geçerken ki yaz dershaneye başladım, sınıflar belirlenirken dershaneler kapatıldı. Meslek lisesini bıraktıktan da Anadolu Lisesi diploman oluyor iyice bir belirsizlik derken ben özel liseye geçtim. O dönem benim sıralamam 105 bindi. Uluslararası ilişkiler falan istiyordum o olmadı, 70 bin civarı gerekiyordu. Gazi üniversitesini hatta iktisadı bilmiyordum. Hukuk olmazsa psikoloji olmadı İİBF okumak zorundaydım. Maliye güçlü gelmedi. Uluslararası zaten olmadı. Kamu yönetimi dersleri hoşuma gitmedi. Dedim iktisat okuyayım uluslararası ilişkiler olmadıysa. Çok bilinçli bir tercih olmadı yani." (Katılımcı 3-27 Yaşında)

"Ben mezuna kalarak sosyal hizmete girdim. İlk girdiğim sene kazanamadım. İstedğim bölüm hukuktu, kazanamadım ilk yıl. İkinci sene 190 bindeydim hukuk yine olmayacaktı ama öğretmenlikler olur diye düşünmüştüm. Sonra lisedeki hocalarımla tercih yaptık. Ağırlıklı olarak okul öncesi ve sınıf öğretmenliği yazmıştım, son tercihe de sosyal hizmetin ne olduğunu bile bilmeden öylesine yazmıştım. Sonuçlar açıklandığında şok geçirdim. Bir sene daha mezuna kalmak istemedim, bölümü araştırdım. Ne iş yapar nedir vs. gibi. Yavaş yavaş kafamda bir şeyler oluştu. Bir gideyim en kötü bırakır gelirim düşüncesiyle kayıt yaptırdım. İlk senemde bölümü çok sevdim, psikolojiye ve sosyolojiye olan hayranlığım ve ilgim nedeniyle. Zor olabilir ama güzel diye düşündüm. Sonra kalıcı oldu benim için. Son senemde iyi ki sosyal hizmet diyorum, pişmanlık yok yani." (Katılımcı 2-23 Yaşında)

"Bu bölümü daha iyi bir gelecek ve ideallerim doğrultusunda bir basamak olarak seçtim." (Katılımcı 24-23 Yaşında)

Tüm bu bulgular, bölüm tercihlerinde farklı eğilimleri olduğu ve her bir eğilim neticesinde de işsiz kalınabileceğini göstermektedir. Katılımcıların bir kısmı bölüm tercihlerini yaparken istihdam olanaklarını araştırmış, bir kısmı doğrudan sektörde çalışanlara ulaşmış, bir kısmı popülerliği baz almış, bir kısmı ise yalnızca istediği için ilgili bölümü tercih etmiştir. Buna karşın işsizlik olgusunun üniversite bölümü tercih etme sürecinde iş bulma arayışında olmayla yakından bir ilişkisi olduğu keşfedilememiştir.

4.2.1.2. Bölüm Değişirme Süreci

Katılımcıların bazıları mezun olmalarının ardından farklı bir lisans programını düşünmelerinin yanı sıra iş bulma konusundaki endişeler ve eğitim aldıkları bölümde düşük istihdam olanaklarının olması gibi nedenlere bağlı olarak istihdam potansiyelinin daha yüksek olduğunu düşündükleri bölümleri tercih etmişlerdir.

"Üsküdar üniversitesi beslenme ve diyetetik bölümü okurken daha sonra yatay geçişle İstanbul sağlık bilimleri üniversitesine geçtim." (Katılımcı 11-21 Yaşında)

"97 doğumluyum, İnönü üniversitesi'nde Makine mühendisliği mezunuyum. Ankara'da bir firmada 10 ay çalıştım mezun olduktan sonra, oradan kendi isteğimle çıktım. Sebebi, maddi şartların iyi olmamasıydı. Şu anda farklı bir eğitim alarak farklı bir sektöre (gemi mühendisliği) girme sürecindeyim. Şu anda makine mühendisiyim ve işim yok." (Katılımcı 14-25 Yaşında)

"Okuduğum üniversite taşrada küçük bir üniversitede iyi sayılmayacak nitelikte bir bölümdü. Ben tekrardan sınava hazırlandım ve Ankara'da hem okul hem de bölüm olarak daha iyi bir yer kazandım. Bunu yapmamdaki temel motivasyonum da eğer o bölümü ve üniversiteyi okusaydım muhtemelen şimdiye nazaran iş bulma konusunda daha kötü bir noktada olacaktım." (Katılımcı 31-27 Yaşında)

Katılımcılar arasında özellikle ailesine ekonomik destek sağlayabilmek amacıyla bölüm değiştirenlerin de olduğu görülmektedir. Dolayısıyla iş bulma sürecinin bölüm değiştirme ve farklı bir bölüm tercih etme üzerinde önemli bir etkisinin olduğu, bu etkiyi hâlihazırda başka bir bölümde eğitim alma sürecinde de gösterdiği keşfedilmiştir.

"Liseden sonra öğretmenlik yapmayı kendime uygun gördüm ama örgün okumak istemedim. O dönem örgün okuma bir savrulma süreci olur gibi geldi bana. Manevi olarak... Kuran okulları gibi bir yer vardı hayallerimde. Hafızlık da istedim ama içime sinen bir yer olmadı. Araştırırken kuran okullarına denk geldik, kuran okullarıyla beraber yapılacak en iyi seçeneğin de ilahiyat ön lisans olduğunu düşündüm yani. O yüzden tercih ettim. Şöyle bir durum da var, kuran okulları 3 sene sürdü normalde 4 yıl oluyor ama bizim mezuniyetimizi böyle ayarladılar. 3 sene sonra eve geldiğim zaman aileme destek olmam gerektiği konusu bende daha baskın bir duyguydu açıkçası fedakârlık gibi aslında. Çünkü babam da annem de çalışıyor, küçük bir kardeşim var. 7 yaşında... Kardeşime bakmam ve eve destek olmam gerektiğini düşündüm o nedenle (ilahiyatı 4'e tamamlarken) açık uzaktan eğitimi tercih ettim." (Katılımcı 1-24 Yaşında)

"Ben ailemin bulunduğu şehrin dışında başka bir ilde örgün eğitimde üniversite okuyordum. Ancak ailemin maddi durumu kötü olduğu için benim

masraflarımı bir süre sonra karşılayamayacak duruma geldiler. Artık benim başka bir çarem kalmadı ve ailemin yanına dönerek aynı bölümün açık öğretimine yazıldım. Böylece artık okula gitmeyecektim. Bu nedenle de aileme destek olabilmek amacıyla işe girdim ve günlük işlerde çalışmaya başladım. " (Katılımcı 42-24 Yaşında)

Katılımcıların tamamının işsiz olması konusu, eğitim aldıkları bölümün doğru bir seçim olup olmadığı olgusunu da gündeme getirmiş ve bu bağlamda araştırmaya katılan katılımcılara eğitim aldıkları bölüme kendilerini ne kadar yakın hissettikleri sorulmuştur. Katılımcılar bu sorulara genellikle eğitim aldıkları bölümü sevdiklerini söyleyerek yanıt vermiştir.

"Ben mezuna kalarak sosyal hizmete girdim. İlk girdiğim sene kazanamadım. İstedğim bölüm hukuktu, kazanamadım ilk yıl. İkinci sene 190 bindeydim hukuk yine olmayacaktı ama öğretmenlikler olur diye düşünmüştüm. Sonra lisedeki hocalarımla tercih yaptık. Ağırlıklı olarak okul öncesi ve sınıf öğretmenliği yazmıştım, son tercihe de sosyal hizmetin ne olduğunu bile bilmeden öylesine yazmıştım. Sonuçlar açıklandığında şok geçirdim. Bir sene daha mezuna kalmak istemedim, bölümü araştırdım. Ne iş yapar nedir vs. gibi. Yavaş yavaş kafamda bir şeyler oluştu. Bir gideyim en kötü bırakır gelirim düşüncesiyle kayıt yaptırdım. İlk senemde bölümü çok sevdim, psikolojiye ve sosyolojiye olan hayranlığım ve ilgim nedeniyle. Zor olabilir ama güzel diye düşündüm. Sonra kalıcı oldu benim için. Son senemde iyi ki sosyal hizmet diyorum, pişmanlık yok yani." (Katılımcı 2-23 Yaşında)

"Okuduğum bölüme sonrasında iş olanaklarının az olacağını bilmeme rağmen bilinçli olarak girdim ve çok severek okudum." (Katılımcı 27-25 Yaşında)

Eğitim aldıkları bölümden memnun olmadığını söyleyen katılımcılar ise bölüm değiştirmek için çaba sarf etmemiştir. Bu durumun en önemli nedenleri olarak bölüm değiştirmenin getirdiği yükler gösterilebilir. Nitekim bölümlerinden memnun olmadığını söyleyen katılımcılar, bölüm değiştirmenin aileye karşı sorumluluğu, kaybedilecek birkaç yılın olması ve sürecin en baştan başlanmasının getireceği zorlukları ön plana koymuştur.

"Bizim komşumuz bir kamu kurumunda müfettiş olarak çalışıyordu. Her görüşmemizde benim kamu kurumunda kariyer meslekleri olarak ifade edilen uzmanlık, müfettişlik gibi mesleklere girmemi söylüyordu. Bende onun bu konuşmalarından yola çıkarak siyaset bilimi ve kamu yönetimi okumak istiyordum. Ancak üniversite sınavı sonuçlarında puanım iyi üniversitelerin siyaset bilimi ve kamu yönetimi bölümüne girmeme yetmedi. Bende bu nedenle bari iyi üniversitelerin bu bölümüne giremedim en azından üniversitem iyi olsun ve başka bir bölüm okuyayım dedim ve sosyoloji okumaya karar verdim. Üniversite süresince tekrar sınava hazırlanıp siyaset bilimi ve kamu yönetimi okumayı düşündüm ancak açıkçası buna cesaret edemedim." (Katılımcı 43-25 Yaşında)

"İstediğim bir bölüm değildi diş hekimliği istiyordum ama tutmadı. Tekrar sınava girsem tutar diye de düşünmedim. O dönem puanım tutan mühendislikler arasında kalmıştım. Makine, gıda bilgisayar falan. Tanıdıklarına sordum önermediler ben de gıdayı seçtim. Şu anda olsa gıda yerine bilgisayar tercih ederdim. Bir daha gıda tercih etmezdim." (Katılımcı 16-25 Yaşında)

Bölüm değiştirmenin yanı sıra ön lisans mezuniyetlerini lisans derecesine yükseltmek isteyen veya yatay geçiş yapmak isteyen, böylece daha kolay iş bulabileceklerini düşünen katılımcılar da araştırmanın kapsamına dâhil edilebilmiştir.

"Şöyle söyleyeyim ben ilk senemde sınava girdim istediğim puanı alamadım. Yarım saat sınav sonucumun karşısında bekledim. Aslında uçak mühendisliği istiyordum ben. Sonrasında çevremdeki kişiler makine mühendisleri ve kendi bildiklerimden yola çıkarak makine mühendisliğinden uçak mühendisliğine geçebileceğim yönünde bir düşünce oluştu." (Katılımcı 14-25 Yaşında)

"Aslında ben başından beri gazetecilik okumak istiyordum ama hem ailenin tepkisi vardı çünkü gazetecilik algıda hiçbir şey yapılmayan bir meslek. Ailemin algısında hiçbir yeri yoktu. PDR popülerdi o açıdan da ailem için de yeri vardı. Benim hocalarım da şey dedi farklı alanlarda okursan da gazetecilik yapabilirsin ama gazetecilik okursan başka alanlara

yönelemezsin. Gazeteci de ol kendi isteğini de yap ailenin isteğini de yap dediler. Bu açıdan PDR'yi seçtim ama aklım gazetecilikte kaldı. İki yıllık ama 4 yıllığa DGS ile tamamlamayı düşünüyorum. İkinci sınıfa başlayacağım."
(Katılımcı 7-22 Yaşında)

4.2.1.3. İstenen Bölümü Kazanamama

Katılımcıların istedikleri bölümü kazanamamalarının kendileri üzerinde önemli bir kafa karışıklığına neden olduğu, pek çok katılımcının planlarını değiştirmek zorunda kaldığı gözlemlenmiştir. Yapılan çalışmada katılımcıların önemli bir bölümünün üniversiteye geçiş sürecinde istediği bölümü kazanabileceği varsayımıyla hareket ettiği belirlenmiş ve bu nedenle planlarını da genellikle istedikleri bölümler üzerine inşa etmişlerdir. Ancak istenilen bölümün kazanılamamasıyla katılımcıların bir sürüncemede kaldığı ve tercih sürecinden mezuniyet sonrası iş bulma sürecine kadar bu sürüncemenin etkisini devam ettirdiği belirlenmiştir.

"Şöyle açıkçası meslek lisesindeydim ben, bir üniversite okuma isteği geldi anlamadığım bir şekilde. Tam lise 4'e geçerken ki yaz dershaneye başladım, sınıflar belirlenirken dershaneler kapatıldı. Meslek lisesini bırakınca da Anadolu Lisesi diplomam oluyor iyice bir belirsizlik derken ben özel liseye geçtim. O dönem benim sıralamam 105 bindi. Uluslararası ilişkiler falan istiyordum o olmadı, 70 bin civarı gerekiyordu. Gazi üniversitesini hatta iktisadı bilmiyordum. Hukuk olmazsa psikoloji olmadı İİBF okumak zorundaydım. Maliye güçlü gelmedi. Uluslararası zaten olmadı. Kamu yönetimi dersleri hoşuma gitmedi. Dedim iktisat okuyayım uluslararası ilişkiler olmadıysa. Çok bilinçli bir tercih olmadı yani." (Katılımcı 3-27 Yaşında)

"Ben aslında hukuk okumak istiyordum. Tüm lise hayatım boyunca hukuk okumayı hayal ettim. Ancak üniversite sınavı puanları geldiğinde Ankara dışındaki üniversitelerin hukuk fakültelerine puanım yeterken, Ankara içerisindeki okullarda puanım yetmiyordu. Ailem il dışında ekonomik nedenlerden dolayı seni okutamayız deyince mecbur istemeye istemeye iktisat

bölümünü tercih etmek zorunda kaldım. Tamamen isteğim dışında gerçekleşen bir bölüm tercihi oldu. Aynı zamanda şunu da belirteyim hukuk dışında bir bölüm düşünmediğimden iktisat bölümünü rast gele istemeyerek seçtim diyebilirim. " (Katılımcı 40-26 Yaşında)

Katılımcıların bu süreçte plansız olması ve buna hazırlıksız yakalanmaları, etkisini uzun süre hissettirmiş ve katılımcılar üniversite eğitim sürecinde de istihdam olanaklarında olumlu potansiyeller üzerinde durmuştur. Bu doğrultuda bazı katılımcıların mezuniyet sonrası beklemedikleri biçimde işsiz kaldıklarını söylemeleri buna bir kanıt olarak gösterilebilir.

"Üniversite hayalim en başta PDR'ydi ama YGS sonucum çok kötüydü ama LYS çalışmayı hiç bırakmadım sonrasında son aylarda sosyoloji mi okusam diye araştırmıştım. Felsefe öğretmenin sosyoloji mezunuydu ve tavsiye etmedi ama onu dinlemedim. Burnumun dikine giderek tercih ettim. Bilinçsiz bir tercihti. O günkü beklentim sosyolojiyi bitirip PDR'den yüksek lisans yapmaktı ama aile danışmanlığı aldım şu anda. Yarı yarıya benzer diyebiliriz. İşsiz kalma korkusu tabi vardı ama bir şeyler değişir diye bekledim. Bir şekilde iş bulabilirim dedim. O günkü beklentilerimle tam uyumlu değil yani." (Katılımcı 18-26 Yaşında)

"Üniversite hayatım boyunca kaymakam olmayı istedim. Bunun için çalıştım. Ancak mezun olduktan sonra kaymakam olmanın düşündüğüm kadar kolay olmadığını, kaymakam olabilmek için birçok unsurun bir arada olması gerektiğini gördüm. Açıkcası tek hayalim de bu olduğu için onun haricinde bir planım bulunmuyordu. Bu durumda benim hayal kırıklığı yaşamama neden oldu." (Katılımcı 31-27 Yaşında)

Katılımcıların önemli bir bölümü istedikleri bölümü kazanamadıklarını söylemiştir. İstedikleri bölümü kazandığını söyleyen azınlığın yanı sıra istediğinden farklı bölümlere gitmek zorunda kalan katılımcıların üzerinde durduğu bazı farklı değişkenler olduğu gözlemlenmiştir. Buna göre; katılımcılar istedikleri bölümü kazanamamasının ardından hangi bölümü tercih edeceğine popülerliği ön plana alarak karar vermektedir. Dolayısıyla katılımcıların çevrelerinden duydukları bölümü tercih etme potansiyellerinin fazla

olduğunu, çevrede ise iş bulma potansiyelinin yüksek olduğunun düşünüldüğü bölümlerin daha çok dile getirildiği görülmüştür.

"Benim aslında beslenme ve diyetetikti ilk hedefim. Beslenme sağlık daha ilgimi çekiyordu. Puanım gıda mühendisliğine yetti, ilgi alanıma en yakın olan buydu. Popülarite de etkiledi tabii ki." (Katılımcı 19-25 Yaşında)

"İstediğim bir bölüm değildi dış hekimliği istiyordum ama tutmadı. Tekrar sınava girsem tutar diye de düşünmedim. O dönem puanım tutan mühendislikler arasında kalmıştım. Makine, gıda bilgisayar falan. Tanıdıklarına sordum önermediler ben de gıdayı seçtim. Şu anda olsa gıda yerine bilgisayar tercih ederdim. Bir daha gıda tercih etmezdim." (Katılımcı 16-25 Yaşında)

"Benim hayalim matematik öğretmenliğiydi ama atamaları vs. nedeniyle ailem istemiyordu. Biyoloji kimya alanında da derslerim daha iyiydi. O yüzden sağlık alanından bir şey seçmek istedim. Dış hekimliği istedim tutmuyordu. Diyetisyenliği iş bulma olanakları popülarite vs nedeniyle iyi olur diye düşünerek seçtim ama öyle değil tabii ki." (Katılımcı 11-21 Yaşında)

Katılımcılardan bazıları istedikleri bölümü kazanamamalarının ardından farklı bir bölümü tercih etmede ek bir değişken üzerinde durmamış ve üniversite eğitimi alabilmek için tercihte bulunduğunu söylemiştir. Bu nedenle bazı genç işsizlerin üniversite tercihlerinde seçenekler üzerinde çok durmadığı görülmüştür.

"Açıktaki kalmamak için tercih ettim." (Katılımcı 30-25 Yaşında)

"Ben 12. Sınıfta hukuk okumak istiyordum, ilk sene olmadı tekrar hazırladım ikinci sene. İkinci senemde puanım daha iyiydi ama devlet üniversitesinde hukuk okumaya yetmiyordu ben de bir kez daha hazırlanmak istemedim. Tercihlerde siyaset bölümü üzerine yoğunlaştım ve tercih yaptım." (Katılımcı 5-24 Yaşında)

Araştırma sürecinde edinilen gözlemler, katılımcıların lise çağında gerçeklikten uzak tercihlere odaklandığı, bu nedenle büyük oranda istenilmeyen bölümlere gidildiği fark

edilmiştir. Katılımcıların istedikleri bölümler ile kendi sıralamaları arasında oldukça ciddi farkların olduğu görülmüş, bu nedenle rehberlik sürecinde sağlıklı destekler alamadıkları bulgulanmıştır. Bunun ardından da istenmeyen bir bölüme gitmenin ve eğitim sürecinde iş olanaklarına ilişkin bir farkındalığın olmamasının bir sonuç olarak doğduğu düşünülmektedir.

4.2.1.4. Çevrenin Etkisi

Katılımcıların üniversite bölümlerini tercih ederken çevrelerinin etkisinin olduğu gözlemlenmiş, bu nedenle bu konu da alt temalara ayrıştırılmıştır.

"Bölümümü seçmemde, çevremde ilahiyat okumuş ve bölümden memnun çok fazla kişi olması etkili oldu. Çevremdeki insanlar etkiledi aynı zamanda imam hatip mezunuyum, ek puan geldi rahat bir şekilde üniversiteye girdim. Hem de ilahiyatın önü o zaman çok açıktı, bu dönemde çok rahat iş bulursun şeyi de vardı. O yüzden pek çok sebep etkili oldu. Hiçbir zaman meslek tercihim olmamıştı. Son sınıfta kafamda şekillendi. Şehir olarak da aileme yakındı ve okul çok güzeldi. Eğitim de imkânlar da güzeldi bu sebeple seçtim." (Katılımcı 4-28 Yaşında)

"Bir iki yakın arkadaşım da vardı. İmam hatip mezunuyum genelde çevrem, ailem, hocalarım o şekilde yönlendirdi ve ilahiyat seçtim." (Katılımcı 17-25 Yaşında)

Katılımcılar, çevrelerinin ifadelerinin yanı sıra doğrudan çevrelerindeki mezunları ve çalışanları gözlemleyerek de bölüm tercihlerinde bulunabilmiştir.

"Farklı alternatifleri çok düşünmediğim ve yapabileceğimi de düşünmediğim için rasyonel olarak bilinçli ama çok fazla çevreme sormuştum yönlendirme ağır bastı bu bakımdan bilinç faktörü azaldı." (Katılımcı 17-25 Yaşında)

"Evet seçerdim. Tercihim eğitim danışmanı verileri ile oldu ileride ben de başarılı bir öğretmen olabilirim heyecanı ile tercih ettim." (Katılımcı 26-24 Yaşında)

"Çok geniş iş imkânı var dediler, yokmuş. Kamu alanlarında işe girmek sadece KPSS puanını almakla mümkün olmuyor." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

Katılımcılar, ailelerinin, akrabalarının, arkadaşlarının ve rehber öğretmenlerinin yönlendirmelerine bağlı olarak tercihlerini yapabildiklerini, bu konuda çevrelerinin önerilerinde iş ve işsizlik konularının da gündeme alındığını söylemiştir. Bu nedenle her bir konu alt temalara bölünerek araştırma sürecinde de detaylandırılmıştır.

4.2.1.4.1. Aile ve Akraba Etkisi

Katılımcıların ailelerinin veya yakın akrabalarının taleplerinin bölüm tercihinde önemli bir etmen olduğu görülmektedir. Buna göre; pek çok katılımcı, ailelerinin talep ettiği bölümlere yerleşmek istediğini belirtmiş, tercihleri de bu şekilde hazırladıklarını söylemiştir.

"Bir iki yakın arkadaşım da vardı. İmam hatip mezunuyum genelde çevrem, ailem, hocalarım o şekilde yönlendirdi ve ilahiyat seçtim." (Katılımcı 17-25 Yaşında)

"Tercihim de ailem çok etkili oldu. Tekrar bu bölümü seçmezdim." (Katılımcı 21-25 Yaşında)

"Seçmezdim, bir sene daha hazırlanır istediğim bölüm için çaba sarf ederdim. Babam muhasebeci olduğu için seçtim." (Katılımcı 25-25 Yaşında)

"Tercih yaptığım sene çok ders çalıştığım söylenemez ama elimden geleni yapmıştım o sene. Arkadaşlarımdan olduğu şehirleri tercih etmiştim, Ankara'da, İzmir'de arkadaşlarımdan kuzenlerimin olduğu şehirleri tercih ettim. Daha sonra baktım Akdeniz vardı. Yakın çevrem olmadığı il geldi o yüzden biraz ilk başta üzülmiştim arkadaşım yok diye ama sonra gittiğim okul gerçekten çok güzeldi ve şu an hala orayı özliyorum. İyi ki orada okumuşum." (Katılımcı 9-29 Yaşında)

Özellikle kadın katılımcılar, üniversite tercihlerinde ailelerine veya akrabalarına yakın yerlerdeki üniversitelere gitme konusunda baskı gördüklerini belirtmiştir.

"Hayır, bu bölümü seçmezdim, ailemin baskısı çok oldu." (Katılımcı 30-25 Yaşında)

"Benim bölüm tercihimde ailemin etkisi çok fazla oldu. Çünkü onlara göre iyi bir bölümde okumak yerine ailenin bulunduğu yerde okumak daha önemliydi. Bu nedenle ben de tercihlerimi yaparken puanım ve kendi isteklerim yerine aileme yakın olan üniversitelerin uygun olan bölümlerini tercih ettim. Benim için hayati öneme sahip bu kararı alırken sadece ailemin isteğini göz önüne aldım." (Katılımcı 45-24 Yaşında)

Bazı katılımcılar ailelerinin direktmesi nedeniyle istemeyerek bölüm tercihi yaptıklarını söylerken bazı katılımcılar ise bu süreçten memnun bir şekilde ayrılmıştır. Özellikle istedikleri bölümden çok daha farklı bir bölüme gitme konusunda baskı altında olan katılımcılar, işsiz kalmalarına yönelik sorumluluğu da daha çok yapılan bu baskıya yüklemektedir.

4.2.1.4.2. Arkadaş Etkisi

Lise çağındaki akranların da bölüm tercihinde önemli bir faktör olabileceği bulgusu, araştırma sürecinde katılımcılardan öğrenilen ifadeler arasındadır. Buna göre; bazı katılımcılar, arkadaşlarının yönlendirmesi ile bölüm tercihi yaptıklarını belirtmiştir.

"Bu bölümü seçmemde arkadaşlarımın etkisi çok oldu. Çünkü onlar bana kaymakam olmayı yakıştırdılar hep. Aslında bu bölümü okumak hiç aklımda yoktu. Sonrasında onlar diye diye aklıma saktular ve ben de bu bölümü tercih ettim. Hatta lise yıllığımda arkadaşlarım tarafından ilerde çok iyi bir kaymakam olacağım yazılıydı." (Katılımcı 31-27 Yaşında)

"Yani nasıl diyeyim, köklü bir üniversite. Bilindik ve oradan mezun tanıdıklarım vardı, kaliteli bir eğitim var diye. Zaten bizim okuldan mezun

kişiler %90 devlet kademelerine girdikleri için İstanbul'daki okulları, Ankara üniversitesini vs. tutmasına rağmen yazmadım." (Katılımcı 6-24 Yaşında)

Katılımcıların özellikle çevrelerindeki arkadaşlarının okuduğu üniversiteleri tercih ettiği görülmüştür. Arkadaşların okudukları üniversite ve bölüm de bu nedenle bölüm tercihinde önemli bir etken olarak yer almaktadır.

"Tercih yaptığım sene çok ders çalıştığım söylenemez ama elimden geleni yapmıştım o sene. Arkadaşlarımın olduğu şehirleri tercih etmiştim, Ankara'da, İzmir'de arkadaşlarımın kuzenlerimin olduğu şehirleri tercih ettim. Daha sonra baktım Akdeniz vardı. Yakın çevrem olmadığı il geldi o yüzden biraz ilk başta üzülmiştim arkadaşım yok diye ama sonra gittiğim okul gerçekten çok güzeldi ve şu an hala orayı özledim. İyi ki orada okumuşum." (Katılımcı 9-29 Yaşında)

"Bir iki yakın arkadaşım da vardı. İmam hatip mezunuyum genelde çevrem ailem hocalarım o şekilde yönlendirdi ve ilahiyat seçtim." (Katılımcı 17-25 Yaşında)

Tüm bunlara paralel olarak arkadaşların etkisiyle yapılan bölüm tercihlerinde iş ve işsizlik konularının gündeme getirilmediği söylenebilmektedir. Ancak katılımcılar, arkadaşlarının bu bölümleri tercih etmesi nedeniyle en azından onların bu tür konuları düşünmüş olabileceği, bu nedenle kendilerinin yeniden düşünmelerine gerek kalmadığı yönünde ifadeler kullanmıştır. Dolayısıyla arkadaşların gittikleri üniversite ve bölümlerin, bölüm tercihi yapma konusunda kritik bir biçimde yanıtıcı etkisinin olabileceği görülmüştür.

4.2.1.4.3. Rehber Öğretmenin Etkisi

Katılımcıların bölüm seçme sürecinde rehber öğretmenlerinin de önemli etkilerinin olduğu görülmüştür.

"Evet seçerdim. Tercihim eğitim danışmanı verileri ile oldu ileride ben de başarılı bir öğretmen olabilirim heyecanı ile tercih ettim." (Katılımcı 26-24 Yaşında)

"Okulda rehber öğretmenimiz vardı. Hangi bölümü tercih edeyim diye ona çok gittim. Zaten onun söylediği bölümleri tercih listesine yazdım." (Katılımcı 32-22 Yaşında)

Bazı katılımcılar, rehber öğretmenlerinin doğrudan yönlendirmeleriyle bölüm tercihi yaptıklarını söylemiştir. Bu durumdan memnun olan katılımcıların yanı sıra memnun olmayan ve tercihlerinin istediği gibi olmadığını belirten katılımcılar da mevcuttur.

4.2.1.4.4. Diğer İnsanların Etkisi

Aile üyeleri ve arkadaşların yanı sıra katılımcıların üzerinde durduğu diğer bir nokta da bölüm seçiminde çevrelerindeki diğer insanların bilgisine başvurma olmuştur. Katılımcılar, buldukları çevrede çalışmakta olan insanlara da danışmış, bölüm tercihlerini bu doğrultuda aldıkları fikirler ile yapmıştır.

"Bizim komşumuz bir kamu kurumunda müfettiş olarak çalışıyordu. Her görüşmemizde benim kamu kurumunda kariyer meslekleri olarak ifade edilen uzmanlık, müfettişlik gibi mesleklere girmemi söylüyordu. Bende onun bu konuşmalarından yola çıkarak siyaset bilimi ve kamu yönetimi okumak istiyordum. Ancak üniversite sınavı sonuçlarında puanım iyi üniversitelerin siyaset bilimi ve kamu yönetimi bölümüne girmeme yetmedi. Bende bu nedenle bari iyi üniversitelerin bu bölümüne giremedim en azından üniversitem iyi olsun ve başka bir bölüm okuyayım dedim ve sosyoloji okumaya karar verdim. Üniversite süresince tekrar sınava hazırlanıp siyaset bilimi ve kamu yönetimi okumayı düşündüm ancak açıkçası buna cesaret edemedim." (Katılımcı 43-25 Yaşında)

Katılımcıların çevrelerinde çalışan insanlara danışması, daha çok iş bulma olgusu üzerinde şekillenmektedir. Çevreden edinilen bilgiler, daha kolay iş bulma değişkeninin merkezde olduğu bir süreci yansıtmaktadır.

4.2.1.4.5. Katılımcının Çevresini Gözlemlemesi

Katılımcıların bir kısmı doğrudan çevrelerini gözlemleyerek tercih yapmıştır. Buna göre; katılımcılar çevrelerindeki insanların çalıştıkları meslekleri gözlemlemiş, gözlemlediği insanların eğitim aldıkları bölümü tercih etme eğilimi göstermiştir.

"Yani nasıl diyeyim, köklü bir üniversite. Bilindik ve oradan mezun tanıdıklarım vardı, kaliteli bir eğitim var diye. Zaten bizim okuldan mezun kişiler %90 devlet kademelerine girdikleri için İstanbul'daki okulları, Ankara üniversitesini vs. tutmasına rağmen yazmadım." (Katılımcı 6-24 Yaşında)

"Bölümümü seçmemde, çevremde İlahiyat okumuş ve bölümden memnun çok fazla kişi olması etkili oldu. Çevremdeki insanlar etkiledi aynı zamanda imam hatip mezunuyum, ek puan geldi rahat bir şekilde üniversiteye girdim. Hem de ilahiyatın önü o zaman çok açıktı, bu dönemde çok rahat iş bulursun şeyi de vardı. O yüzden pek çok sebep etkili oldu. Hiçbir zaman meslek tercihim olmamıştı. Son sınıfta kafamda şekillendi. Şehir olarak da aileme yakındı ve okul çok güzeldi. Eğitim de imkânlar da güzeldi bu sebeple seçtim." (Katılımcı 4-28 Yaşında)

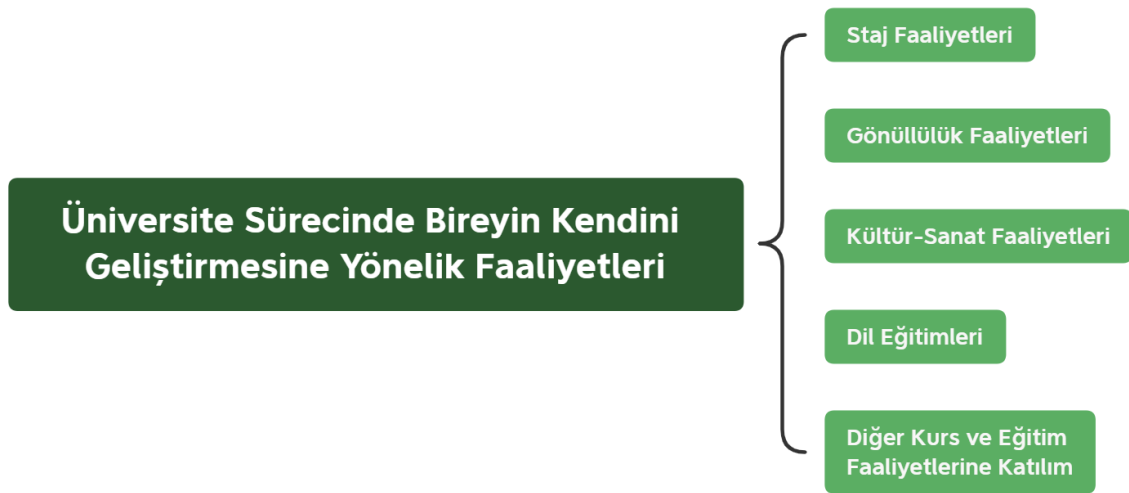
Katılımcıların çevrelerinde çalışan insanları gözlemlemesi de bölüm tercihinde istihdam olgusunun merkezde olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla katılımcıların çevreyi gözlemlemede iş bulmanın daha kolay olacağı bir alanı tercih etme eğiliminde olduğu söylenebilmektedir.

4.2.2. Üniversite Sürecinde Bireyin Kendini Geliştirmesine Yönelik Faaliyetleri

Yapılan görüşmelerde katılımcıların üniversitede eğitim aldıkları süreçte de istihdam konusunu gündemde tuttukları görülmüş, bu nedenle lisans eğitimi boyunca kendilerini

geliştirerek işe girmelerini kolaylaştıracak yetkinliklere sahip olmaya çalıştıkları öğrenilmiştir. Temel olarak bu faaliyetler gönüllü staj faaliyetleri, gönüllülük faaliyetleri, kültür-sanat etkinlikleri, dil eğitimleri ve farklı niteliklerde kurslar olarak alt kategorilere bölünmüştür.

Şekil 8: Üniversite Sürecinde Bireyin Kendini Geliştirmesine Yönelik Faaliyetleri Temasının Alt Temaları

4.2.2.1. Staj Faaliyetleri

Katılımcıların pek çoğunun eğitim aldıkları bölümlerde zorunlu staj sürecinin olmasının yanı sıra yine pek çoğu gönüllü olarak staj faaliyetlerine de katılmadığı görülmüştür. Bu noktada üzerinde durulması gereken ilk konu, katılımcıların zorunlu staj dersleri için de çalışabilecekleri alanla uyumlu kurum ve kuruluşları tercih ettiklerine yönelik beyanlarıdır.

"Evet, staj yaptım. Özel ders verdim, dershanede çalıştım. Evet, yaptığım işle bölümüm tam anlamıyla örtüşüyor bu yüzden uyumlu." (Katılımcı 26-24 Yaşında)

"Evet oldu. Bir firmada çalıştım. Bu yüzden mesleğimle de uyumlu." (Katılımcı 29-25 Yaşında)

Katılımcılar zorunlu stajları için seçimlerini özenle yapmıştır. Ancak gönüllü staj faaliyetlerinde ise ciddi adımların atılmadığı öğrenilmiştir.

"Yazın bir derneğin kursunda çocuklara bir buçuk ay kadar ders vermiştim sadece. Kuran kursu gibi bir şeydi. Birinci yılındaydı." (Katılımcı 4-28 Yaşında)

"Zorunlu staj dışında staj ya da çalışma olmadı. İHH'daki gönüllü psikososyal çalışma dışında bir şey olmadı. Ben çok uğraştım ama Kastamonu'da bu tarz şeyler yapabileceğim başka yerler yoktu. Yetim çocuklara psikososyal destek çalışması yaptım." (Katılımcı 7-22 Yaşında)

"Staj şöyle zorunlu var. Formasyon gereği zorunlu stajı okullarda yaptım onun dışında gönüllü stajım yok." (Katılımcı 17-25 Yaşında)

"Okulun mecburi stajını yaptım onun dışında halk eğitim kurslarına gitmişim ama el sanatları falandı. İşaret dili kursuna yazıldım ama kurs açılmadı. Yani daha çok okulla meşgul olarak geçti." (Katılımcı 18-26 Yaşında)

"Toplamda iki aylık olan zorunlu staj yaptım şantiye ve büro stajı." (Katılımcı 20-27 Yaşında)

"2 staj vardı biri ofis diğeri staj. Biri istanbul'da bir ofisti, şantiye stajımı Diyarbakırda bir konut inşaatında yaptım. Toplam 2 ay staj yapmış oldum gönüllü çalışmadım." (Katılımcı 8-25 Yaşında)

"(Kuran okullarında okurken) 7-12 yaş grubuna yönelik kurs verdik bir arkadaşımınla, değerler eğitimi ve dini bilgiler, sahabe hayatları gibi bir kurstu." (Katılımcı 1-24 Yaşında)

"Staj yaptım. " (Katılımcı 21-25 Yaşında)

"Öğrencilik dönemimde bölümümle ilgili iki farklı firmada staj deneyimim oldu." (Katılımcı 23-24 Yaşında)

"TMO ofisinde staj yaptım. Çalıştığım yerin muhasebe departmanı beni bir adım öteye götürdü, gönüllü çalışmadım." (Katılımcı 25-25 Yaşında)

Katılımcıların bir kısmı ise gönüllü veya zorunlu stajları sürecinde pandeminin ortaya çıktığını ve bu nedenle sağlıklı bir staj sürecinin söz konusu olmadığını söylemiştir.

"Zaten 1.sınıfta hocalarımız bize seminerlere falan çok gitmeyin diyorlar ilk sene anatomi fizyoloji mikrobiyoloji gibi temel dersler aldığımız için meslekle ilgili çok seminere gitmemizi istemiyorlardı ben yine de gitmiştim. İkide de gittim, için ikinci döneminde pandemi oldu. Okul hayatımı dolu dolu geçirdim diyebilirim. Stajlarım güzel yerlerdeydi. Haydarpaşa numune hastanesinde ve Beykoz devlet hastanesinde yaptım. Pandemi nedeniyle yatan hastalara mutfağa çok giremedik ama büyük bir hastanede akışı öğrendim hastalara nasıl davranmam gerektiğini falan öğrendim. Özel yerlere de bir yere başvurdum, başvurduktan hemen sonra birinin alındığını öğrendim. Sonra bir daha başvurmam. Sakarya'da yaşamak istediğim için ve orada çok alım da yapılmadığı için ilanları da kontrol ediyorum ama bir yer denk gelmedi. Ankara'da falan verilen maaşla kıtı kıtına yaşayacağım. O yüzden Sakarya istiyorum." (Katılımcı 11-21 Yaşında)

"Son yılımızda staj yapıyoruz. İlk dönem kuran kurslarında ikinci dönem okullarda. İlk dönem stajımı yaptım ama ikinci dönem okulda 1.5 ay kadar kalmış oldum sonrasında uzaktan eğitime geçildi zaten." (Katılımcı 4-28 Yaşında)

Tüm bunların yanı sıra gönüllü staj faaliyetlerine katıldığını söyleyen ve bunun, kendileri için oldukça faydalı olduğunu belirten katılımcılar da araştırma sürecinde yer almıştır.

"Birinci sınıfın sonunda Üsküdar üniversitesinde genç sosyal hizmet topluluğuna girdim. Orada çalışmalara katıldım, sosyal hizmetle ilgili basit düzeyde denemeler yazdım, yayınlanıyorlardı web sitesinde. Daha sonra MEB halk eğitimde 3-4 aylık bir eğitimle işaret dili sertifikası aldım. İkinci sınıfa geçtiğimde kendi topluluğumu kurdum üzerine çok uğraşarak kendi ekibimi kurdum, faaliyetleri hala devam ediyor. Orada eğitimler konferanslar

söyleşiler düzenledik, gönüllü stajyerliğimi pandemi nedeniyle yapamadım. Zorunlu stajlarımdan birini Kütahya Eğitim Araştırma Hastanesi'nde diğerini de Sakarya'da (aile bakanlığının) il müdürlüğünde yaptım. Bu arada sosyal hizmet uzmanları derneğiyle topluluk olarak 6 ay çalıştık ben de bireysel olarak çalıştım. Açık öğretim fakültelerinde sosyal hizmetin kapatılması için çabaladım." (Katılımcı 2-23 Yaşında)

"Elektrikli araçlar topluluğunun faaliyetlerine eğitimlerine katıldım, ikinci sınıfın sonunda karşıma üst dönemden biri çıktı onunla beraber topluluk kurma süreci başladı. O da zaten 2-2.5 yıl sürdü. O sırada bir networkum oluştu. Stajımı Gebze'de büyük bir firmada yaptım bu çok iyi oldu. Staj sonrasında küçük işletmeleri de gördüm. İki yeri de görmek bana bağlantı kurma imkânı verdi ayrıca yine ağım genişledi orada müdürler, mühendisler tanıdım vs. tabii bu ağ bana çok yaramadı, işi arkadaşım aracılığıyla buldum." (Katılımcı 14-25 Yaşında)

Gönüllü staj faaliyetlerine katılmadığı için kendini geliştirmekte yetersiz kaldığını söyleyen ve işsiz kalmasının nedenlerinden birinin pratik noktada kendini güçlendirmemesi olduğu üzerinde duran katılımcılar, gönüllü ve zorunlu staj faaliyetlerinden destek almanın önemi üzerinde durmuştur.

"Açıkçası öğrenciliğimi dolu dolu geçirdiğimi düşünüyorum ama staj hariç. Gerekli eğitimler olsun, mühendislik odalarına üyelik ve aktiflik olsun, İngilizce kursu ve eğitimi olsun. Çok iyi bir yerde staj yapmamak en büyük hatamdı. Yaptıklarımın hiçbir etkisini görmedim. Aldığım eğitimlerden sertifikalı ücretli olanları da vardı. ISO kalite eğitimleri de vardı." (Katılımcı 16-25 Yaşında)

"Teorik olarak bilgi açısından iyi olduğumu düşünüyorum. Ancak staj yapmadığım için bu teorik bilginin pratiğe yansımaları deneyimleme imkânım olmadı. İş başvurularında da hep deneyim sormalarından dolayı açıkçası staj yapmamanın olumsuz etkisini fazlasıyla hissettim ve bu konuda yetersiz olduğumu gördüm. Bölümümüzde zorunlu staj yoktu ancak gönüllü

olarak da herhangi bir staj girişiminde bulunmadım."(Katılımcı 46-25 Yaşında)

4.2.2.2. Gönüllülük Faaliyetleri

Staj faaliyetlerinin yanı sıra staj niteliğinde olmayan ancak katılımcıların kendini geliştirmek amacıyla katıldığı çeşitli çalışma ortamlarının olduğu da araştırma sürecinde elde edilen bulgular arasındadır. Katılımcıların bir kısmı farklı kurslara ve etkinliklerde aktif görev alarak kendini geliştirmeyi, böylece istihdam edilebilirlik noktasında güçlenmeyi amaçlamıştır.

"(Kuran okullarında okurken) 7-12 yaş grubuna yönelik kurs verdik bir arkadaşımınla, değerler eğitimi ve dini bilgiler, sahabe hayatları gibi bir kurstu." (Katılımcı 1-24 Yaşında)

"Gönüllü olarak kendimi de geliştirmek için bazı öğrencilere ders verdim. Dil meselesi baya vaktimi aldı açıkçası, ileride gelirim dil üzerinden almak amacıyla bir de yüksek lisans için. Bir de alan içi yoğun okumalar bu kapsama girer mi bilmiyorum ama yoğun bilimsel okumalar yaptım." (Katılımcı 17-25 Yaşında)

"Şehirlerarası turnuvalara katıldım. Kurs eğitim almadım. Okulda yapılan antrenmanlarla kendimi geliştirmeye çalıştım." (Katılımcı 27-25 Yaşında)

"Bir yaz, bir derneğin kursunda çocuklara bir buçuk ay kadar ders vermiştim sadece. Kuran kursu gibi bir şeydi. Okulun birinci yılındaydı." (Katılımcı 4-28 Yaşında)

"Okulda tiyatro vardı TRT Çocuk'taki çizgi filmlerin tiyatrosunu yapıyorduk ekstra bir iş olarak bu vardı. Çocuk tiyatrosu yapıyorduk. Bu kadar." (Katılımcı 6-24 Yaşında)

"Alanımla ilgili şu ana kadar hiçbir iş yapmadım, gönüllü faaliyetlerim oldu." (Katılımcı 7-22 Yaşında)

Katıldıkları gönüllülük faaliyetlerinin iş bulma konusunda çevreyi genişletmesi ve zaman zaman işverenlerin ücret ödemeleri, gönüllülük faaliyetlerinin katılımcılar için önemini artıran faktörler arasında yer almaktadır.

"İş bulma açısından Kastamonu gelişmemiş, imkânların kısıtlı olduğu bir şehir. O nedenle çok bir şey yapamadım. Ama şöyle bir vesile vardı ben İHH'da staj yapıyordum. Arapça dilim de var. Dil ve PDR'den dolayı orada muhacirlere psikososyal destek yapıyordum. İlk başta gönüllü başladım ama sonrasında bu işi ciddi yapalım dedik işe döndü hem de vakıfta çok fazla Suriyeli ve Iraklı kardeşlerimiz geldiği için hem tercüme yaptım hem vakıf işi yaptım hem de kendi alanımla ilgili gönüllü çalıştım." (Katılımcı 7-22 Yaşında)

"Çeşitli vakıflarda projelerde yer aldım. Aktifim. Konya Büyükşehir Belediyesi'nin gençlik meclisi vardı kardeşim olur musun projesini yaptık projede yürütücü ekipte bulundum. Ödül de aldık çok güzeldi. Bu çalışmalar bana çok şey kattı bunun dışında başka projeler de oldu. Kardeşim olur musun mülteci kardeşlerle çocuklarlaydı. Onların hayatına gülümseme katmak benim için büyük bir başarıydı. Orada olsam şu an hala devam ederdim. Beni çok duygulandıran anlar yaşadım. Bu meclis altında birçok proje vardı neredeyse hepsine katıldım." (Katılımcı 12-24 Yaşında)

Katılımcılar gönüllülük faaliyetlerinin pratik noktada ciddi katkı sağladığını belirtmiş, bu nedenle önemi üzerinde durmuştur.

"İkinci sınıfta organik kimya hocamla tanıştıktan sonra boş zamanlarımda onun yanında onun laboratuvarında çalışıyordum. 2. Sınıftan 4'e kadar orada çalıştım. O yüzden sadece zorunlu stajım oluyordu, gönüllü olarak okulda kendim hocanın laboratuvarında çalışıyordum, yazları da gidiyordum. Bu laboratuvar şu işe yaradı, bölüm laboratuvar kullanımı olarak yetersiz. Ben eğer hocanın yanında çalışmasaydım mesela şöyle oluyor dışarıdan bakınca kimya bölümünü bitirdin bilmiyor musun gibi durabilir ama yetersiz olduğunu düşünüyorum. Laboratuvarda çalışınca sentez yapmayı maddelerle ilişkileri kurmayı vs öğreniyorsun ve daha hâkim

oluyorsun, bu bana yüksek lisansta artı kazandırdı." (Katılımcı 13-26 Yaşında)

"Üniversite de hem katıldığım topluluklar hem de sonrasında çeşitli STK'ların gönüllü faaliyetleri sayesinde çevremi geliştirme imkânı buldum ve birçok yeni insanla tanışma şansını elde ettim." (Katılımcı 31-27 Yaşında)

Yapılan çalışmada gönüllü faaliyetlere aktif olarak katılımcıların neredeyse tamamının katıldığı gözlenmiştir. Dolayısıyla staj faaliyetlerinin aksine gönüllü olarak çeşitli faaliyetlere katılmanın daha avantajlı olduğu ve farklı alanlarda da deneyim imkânı vermesi nedeniyle daha çok gönüllü uygulamalara katılımın sağlandığı düşünülmüştür.

4.2.2.3. Kültür-Sanat Faaliyetleri

Katılımcıların çeşitli kurs ve etkinliklerin doğrudan katılımcısı olarak da kendilerini geliştirmeye çalıştığını gösteren bulgulara rastlanmıştır. Ancak bu noktada faaliyetlere katıldığını belirten oldukça az sayıda katılımcıya rastlanmıştır.

"Eğitim sürecinde, çeşitli sertifikalar edindim, bu sertifikalarım iş hayatında da beni öne geçireceği kanaatindeyim. Eğitim esnasında sosyal ve spor faaliyetlerinde bulunmak her ne kadar zor olsa da yeterli düzeyde katılımlar sağladım." (Katılımcı 23-24 Yaşında)

"Kültür sanatta birkaç kez gelen mimarlar vardı onların programlarına katıldım onun dışında kurs tarzı bir yere gitmedim üniversite boyunca." (Katılımcı 8-25 Yaşında)

Katılımcıların neredeyse hiçbiri kültür-sanat etkinliklerine katılmadığını söylemiştir. Dolayısıyla işsiz bireylerin genel olarak lisans eğitimleri sürecinde kültür-sanat etkinliklerinden istifade etmediği bulgusu edinilmektedir.

4.2.2.4. Dil Eğitimleri

Birçok katılımcı, kültür-sanat etkinliklerinin aksine lisans eğitimleri sürecinde çeşitli noktalardan dil eğitimi aldıklarını söylemiştir. Bu konudaki önemli bir diğer bulgu ise katılımcıların aldıkları dil eğitiminde genellikle başlangıç ve orta kurlarda eğitim aldıkları ancak bu eğitimleri büyük ölçüde tamamlamadıkları veya yalnızca başlangıç kurlarını tamamladıklarıdır.

"İstanbul üniversitesinde uzaktan a1-a2 kurlarını aldım. Amacım öğrenmekti sadece." (Katılımcı 4-28 Yaşında)

"Osmanlıca'dan ilk kuru geçtim belgem var. Yabancılara Türkçe Öğretimi Sertifikası aldım." (Katılımcı 12-24 Yaşında)

"İstanbul'da 6 ay dil kursuna gittim. Zonguldak'ta emekli bir vaizle klasik Arapça çalıştık." (Katılımcı 17-25 Yaşında)

Katılımcılar arasında İngilizce kursuna gittiklerini, ancak yine de YDS'den yeterli puan alamadıklarını söyleyenler olmuştur. Bu nedenle katılımcılar aldıkları dil eğitimlerinin de etkili olmadığını söylemiştir.

"Gittim, o zaman için çok pişmanım çünkü bilmiyordum YDS'yi. Normal İngilizceye gittim. YDS puanım da olmadı çünkü bilmiyordum. Yönlendirmeye ihtiyacım varmış. Küresel köy gibi de olsa dünya, bilemiyorsan bilmiyorsun işte." (Katılımcı 10-24 Yaşında)

"İngilizce kursuna gittim. O zaman C1'e kadar gelmiştim ama sonradan uzun zaman geçti. O zamanki sınava yönelik değildi sınava yönelik olarak bana katkısı olmadı. YDS alanında bir kursa gitmem gerekiyormuş." (Katılımcı 13-26 Yaşında)

Katılımcılar arasında yabancı dil kursuna gitmediğini söyleyen oldukça çok sayıda birey bulunmaktadır. Bu doğrultuda işsiz bireylerin yabancı dil bilmenin vereceği avantajların farkında olduğu, ancak buna rağmen bu konuda ciddi bir birikim elde edemedikleri söylenebilmektedir.

"Hayır, gitmedim, okulda Fransızca dersi vardı. Sonradan o da zor geldi sevmediğimi fark ettim. (Katılımcı 15-26 Yaşında)

Gittiği İngilizce kursunu tamamladığını ve yeterli düzeyde İngilizce bildiğini belirten katılımcılar da olmakla birlikte sayılarının azınlıkta olması genel olarak işsiz bireylerin yabancı dil konusunda yetkin olmadığını açıklamaktadır.

"Katıldım, bunu da üniversite 3'te keşfettim. İstanbul üniversitesinin ücretsiz sertifikalı uzaktan dersleri oluyormuş. Güzel eğitimler vardı, şimdi paralı oldu. 5-6 eğitime katıldım. Etkili konuşma sanatı, beden dili, hızlı kitap okuma kursu, eğiticinin eğitimi, fotoğrafçılık, İngilizce." (Katılımcı 4-28 Yaşında)

"Bitirdiğim bölümde hazırlık sınıfı vardı. Burada iyi bir İngilizce eğitimi aldım. Ardından aldığım eğitimin boşa gitmemesi içinde üniversite boyunca çeşitli dil kurslarına ve konuşma kurslarına katıldım. Bu nedenle İngilizcem belli bir seviyede diyebilirim." (Katılımcı 31-27 Yaşında)

4.2.2.5. Diğer Kurs ve Eğitim Faaliyetlerine Katılım

Araştırmanın katılımcıları kendi alanlarıyla ilgili olan veya olmayan farklı kurs ve eğitimlere de katıldıklarını söylemiştir.

"Kuran okullarına kendimi geliştirmek amacıyla, daha çok şey öğrenmek için gitmiştim. Bir de liseden sonra bende oturmuş bir dini düşünce iman algısı yoktu, neyi neden yaptığımı bilmiyordum. Bunları öğrenirsem bundan sonraki hayatımda daha iyi olacağımı düşündüm bu nedenle tercih ettim kuran okullarını." (Katılımcı 1-24 Yaşında)

"Bağımlılık ile Mücadele Sertifikası TBM Yeşilay'da, Sanat Terapisi gibi alanla ilgili şeyler." (Katılımcı 7-22 Yaşında)

"Katılmadım. Bölümle alakasız konferanslara katıldım. Sosyal konularda. Onların iş bulmakla alakası yoktu." (Katılımcı 15-26 Yaşında)

"Üniversite son sınıfta herkesin aldığı gıda güvenliği ve iş denetim sertifikaları için bir kursa gitmiştim. O kadar." (Katılımcı 19-25 Yaşında)

"Osmanlıcadan ilk kuru geçtim belgem var. Yabancılara Türkçe Öğretimi Sertifikası aldım." (Katılımcı 12-24 Yaşında)

"Kuran okullarında okurken çocuk gelişimi sertifikası aldım, 4-6 yaş çocuk gelişimi eğitim gibi bir şeydi bir de iş güvenliği sertifikası aldım. Bu eğitimleri halk eğitimden aldım. Bunları yaparken beklentim, düşüncem kendimi geliştirmekten ziyade iş bulmaya yönelikti." (Katılımcı 1-24 Yaşında)

Katılımcıların eğitimlere ve kurslara katılmaktaki temel amaçlarının iş bulmak olduğunu söylemesi, aslında katılımcıların kendilerini geliştirmeye çalışmalarının asıl hedefinin de iş bulmak olduğunu göstermektedir.

"Birinci sınıfın sonunda Üsküdar üniversitesinde genç sosyal hizmet topluluğuna girdim. Orada çalışmalara katıldım, sosyal hizmetle ilgili basit düzeyde denemeler yazdım yayınlanıyorlardı web sitesinde. Daha sonra MEB halk eğitimde 3-4 aylık bir eğitimle işaret dili sertifikası aldım. İkinci sınıfa geçtiğimde kendi topluluğumu kurdum üzerine çok uğraşarak kendi ekibimi kurdum, faaliyetleri hala devam ediyor. Orada eğitimler konferanslar söyleşiler düzenledik, gönüllü stajyerliğimi pandemi nedeniyle yapamadım. Zorunlu stajlarımdan birini Kütahya Eğitim Araştırma Hastanesi'nde diğerini de Sakarya'da (aile bakanlığının) il müdürlüğünde yaptım. Bu arada sosyal hizmet uzmanları derneğiyle topluluk olarak 6 ay çalıştık ben de bireysel olarak çalıştım. Açıköğretim fakültelerinde sosyal hizmetin kapatılması için çabaladım." (Katılımcı 2-23 Yaşında)

"Bizim okulda kariyer planlama merkezi gibi bir şey vardı her okulda olanlardan. Bizim okuldaki sosyal etkinliklerin olduğu topluluklara, çeşitli derneklere katıldım çıktım. O anlamda aktifim. Kurs anlamında ise Merkez Bankası'nın bir kursu vardı bir haftalık. Sermaye Piyasası Kurumunun iki haftalık bir sertifika programı vardı. Mesleki bir kurstu, ne yapılmalı ne yapılıyor gibi. Okulda da oldu sertifika programları hatta gittim ama o kadar

önemsemedim toplayayım sertifikaları gibi düşünmedim hatta merkez bankasının sertifikasını aldım mı almadım mı hatırlamıyorum. Öğrenme amaçlı katıldım." (Katılımcı 3-27 Yaşında)

"Resmi olarak bir yere katılmasam da üniversitedeki kulüplerin etkinliklerine katılma fırsatım oldu. Bir iki kulübe üyeydim." (Katılımcı 5-24 Yaşında)

Katılımcıların bir kısmı kurs ve eğitimlere okuldan eriştiklerini söylerken büyük çoğunluğu Halk Eğitim Merkezleri ve üyesi oldukları sivil toplum kuruluşları aracılığıyla eğitime katıldıklarını belirtmiştir. Bazıları ise çeşitli eğitimlerden aldıkları sertifikaların olduğu ancak bunların bir değerinin olmadığı üzerinde durmuştur.

"Kariyer planlama yerlerine gittim sertifika vs. için ama pek verimli değildi." (Katılımcı 20-27 Yaşında)

"Birçok sertifika programlarına katıldım. Bunların faydası ev için tabii ki faydalı oldu." (Katılımcı 21-25 Yaşında)

"Sertifika şöyleydi. Adımızı yazdırıyorduk bir seminere dahi girsek veriyorlardı ama sertifikanın bir önemi yoktu ki. O yüzden sadece kim geldi ne konuşuyordu dinler geçerdik. İngilizce kursuna gittim. Okuldaki topluluklarda 100. Yıl kültür merkezi vardı, giderdim ama hiçbir zaman sertifika peşinde koşmadım. Milli eğitim destekli bir sertifika değildi öyle herhangi birinin 10 saniyede düzenleyebileceği geçersiz sertifikalar." (Katılımcı 6-24 Yaşında)

"Birçok sertifika aldım kişisel olarak bana bir katkı sağladı fakat iş bulma konusunda hiçbir etkisi olmadı, bakmadılar bile tecrübe istediler." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

Katılımcılardan bazıları ise eğitimini aldığı konulardaki sertifikalarının her ne kadar bugün iş hayatında faydası olmasa da gelecekte iş bulmasına yardımcı olacağını düşünmektedir. Bu nedenle bazı katılımcıların iş bulma konusunda sertifikalarının kendilerinin motivasyonunu artırdığı söylenebilmektedir.

"Üniversitede çeşitli topluluklar vardı. Bu topluluklar belirli aralıklarla iş hayatına katkı sağlayacak eğitimler yapıp bu eğitimlerin sonunda sertifikalar verirdi. Hocalarımız da bu eğitimlere katılım sağlama konusunda bizlere telkinde bulunurlardı ve bizlerde bu eğitimlere mümkün mertebe katılım sağlamaya çalışırdık. (Katılımcı 32-22 Yaşında)

"Eğitim sürecinde, çeşitli sertifikalar edindim, bu sertifikalarım iş hayatında da beni öne geçireceği kanaatindeyim. Eğitim esnasında sosyal ve spor faaliyetlerinde bulunmak her ne kadar zor olsa da yeterli düzeyde katılımlar sağladım." (Katılımcı 23-24 Yaşında)

Bunun yanı sıra eğitim ve kurslara katılmadığını ve eğitim sürecinde yalnızca okuldaki dersleriyle ilgilendiğini söyleyen katılımcıların da olduğu görülmüştür.

"Okulun mecburi stajını yaptım onun dışında halk eğitim kurslarına gitmişim ama el sanatları falandı. İşaret dili kursuna yazıldım ama kurs açılmadı. Yani daha çok okulla meşgul olarak geçti." (Katılımcı 18-26 Yaşında)

"Babamın yanında bölümün üzerine eğitimler almaya çalıştım. Ayıryken kurs, eğitim almadım. Evet düşünüyorum. Ancak 150 sertifika falan beni bir adım iki adım anca atar bence." (Katılımcı 25-25 Yaşında)

"Hayır, katılmadım, okuduğum üniversite gelişmiş bir üniversite değildi. Bulduğum şehrin ve okuduğum üniversitenin imkânları çok kısıtlıydı." (Katılımcı 26-24 Yaşında)

Tüm bunların ekseninde sertifika sahibi olmanın genel olarak yaygın bir tutum olduğu fakat sertifikaların iş bulma sürecinde etkin bir katkısının olmadığı söylenebilmektedir. Katılımcıların pek çoğu kendi alanlarının yanı sıra farklı alt disiplinlerde de sertifika sahibi olduklarını belirtmiş ancak bu sertifikaların istihdam edilmelerine katkılarının olmadığı üzerinde durmuştur.

4.2.3. Üniversiteden Mezun Olma Süreci

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde edinilen temalardan bir diğeri de mezun olma sürecinde işsiz kalmaya karşı alınan tedbirler ve bu süreçte içerisinde bulunulan duygudurumdur. Bu doğrultuda üçüncü bir tema olarak üniversiteden mezun olma süreci ayrıntılandırılmış ve betimlenmiştir.

Katılımcılar arasında özellikle sosyal bilimlerden mezun olanlarının mezun olma sürecinde KPSS çalışmalarına ağırlık verdiğini ve atanabilecekleri kurumlara ilişkin araştırmalar yaparak bilgi toplamaya çalıştıkları öğrenilmiştir.

"Ya açıkçası başladığımda KPSS diye bir şey olduğunu dahi bilmiyordum. 3. Sınıfın yazında 'lan KPSS diye bir şey varmış ona girince iş buluyormuşuz' gibi bir düşüncem oldu ben ondan sonra çalışmaya başladım. Sonraki süreçte bulabileceğim ümidi vardı tabii ki bende. Yüksek puan alırsan işe girersin, bu kadar basit. Lamı cimi yok. " (Katılımcı 3-27 Yaşında)

"Misal, ben tavsiye ediyorum ilk iki yılda dil puanınızı alın, KPSS'den 75 üzeri bir puan alın zaten atamanız yapılıyor dil varsa derim. Ben kaymakamlığa bile, üniversite bittikten sonra girilebiliyor kaymakamlığa diye biliyordum. Üniversite okurken kaymakamlık sınavlarına girebileceğimizi bilmiyordum. Sayıştay sınavını bir arkadaşımdan öğrendim. KPSS detaylarını da bilmiyordum hiç. Şu anki aklım bende olsa aynı bölümü daha bilinçli bir şekilde okurdum. Yani öğrencilik dönemi çok önemli. Evet. Çünkü o öğrencilikte bilgimiz yoktu derse girdik çıktık. Anlatan olmadı ama bilenler vardı. Biz bankada çalışırken bir arkadaş KPSS için ayrılacağım dedi ayrıldı mesela niye dedik KPSS çalışacağım dedi bilmiyorduk biz olayın bu kadar detaylı olduğunu." (Katılımcı 6-24 Yaşında)

"Mezun olana kadar öğretmen olacağım da kafama dank etmemişti. İster miyim bilmiyorum. İstiyor gibiyim. Bu saatten sonra başka bir yöne gitme şansım yok." (Katılımcı 15-26 Yaşında)

Mezun olma sürecinde katılımcıların pek çoğunun istihdam edilmeye yönelik bir farkındalığının geliştiğini söylemek mümkündür. Özellikle sosyal bilimlerden mezun olan katılımcıların KPSS sonrasında bir kamu kurumunda işe girmesi istihdamın odağında yer alırken mühendislik fakültelerinden mezun olan katılımcıların kamu kurumlarından ziyade özel sektörde iş arama odaklı araştırmalar yürüttüğü edinilen bilgiler arasındadır.

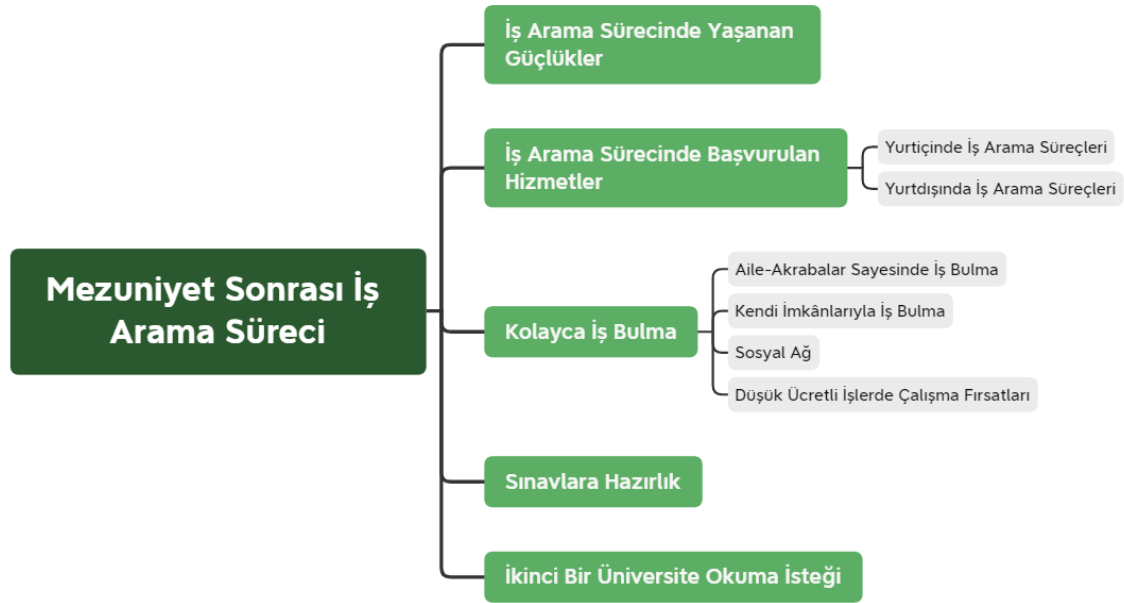
"İş bulma değil sınav odaklı olduğum için yüzmeyi bilmeyen bir çocuğu gölete atmışsınız gibi bocaladım. İki yıl ne yapacağımı bilemedim. (Katılımcı 6-24 Yaşında)

Diğer bir konu ise katılımcıların bu süreçte içerisinde bulunduğu duygudurumdur. Katılımcılar genel olarak mezun olma sürecinde endişe ve stres yaşadıklarını belirtmiş, mezun olma sürecinde iş bulma olgusunun zihinlerini meşgul ettiğini söylemiştir.

4.2.4. Mezuniyet Sonrası İş Arama Süreci

Üniversiteden mezun olunmasının ardından katılımcıların tamamı bir iş arama sürecinde olmuş, kimi resmî kurumlar aracılığıyla başvurularında bulunurken kimi de yalnızca ilanları takip ederek iş arama eğiliminde olmuştur. Başvuru olgusunun yanı sıra katılımcıların bir kısmı farklı alanlarda belli bir süre çalıştıklarını, bir kısmı sınavlara hazırlandığını belirtmiş ve istihdam olanağının daha geniş olduğunu düşündüğü ikinci bir lisans yapma seçeneğine yönelim göstermiştir. Bu doğrultuda mezun olunmasının ardından katılımcıların istihdama ilişkin süreçleri ilgili dört tema üzerinden ele alınmış, bu konulara ek olarak yaşanan güçlüklerin de dâhil edilmesiyle beşinci bir tema oluşturulmuştur.

Şekil 9: Mezuniyet Sonrası İş Arama Süreci Temasının Alt Temaları

4.2.4.1. İş Arama Sürecinde Yaşanan Güçlükler

Katılımcıların iş arama sürecinde iş bulmalarını güçleştiren çeşitli etmenlerin olduğu gözlenmiştir. Katılımcıların belirttiği güçlükler, verilen ifadeler üzerinden aşağıda belirtilmiştir.

"Mezuniyet sonrasında 4-5 yere başvurduğum ve kabul edildim aslında ama maddi olarak pek tatmin etmedi. Asgari ücret, tek başımayım kira falan. Ekonomik olarak uygun gelmediği için kabul etmedim. Özel yerlerdi, rehabilitasyon merkeziydi çoğu. Yeni mezunsun çok bir şey bekleyemezsin aslında ama maddi olarak çok cezbetmedi açıkçası." (Katılımcı 2-23 Yaşında)

"Uyumlu değil tabii ki hatta beklentimden çok çok kötü şu anda vaziyet. Türkiye'deki ekonomik durum, genel bir şey ortamı oluştu. Herkesi etkileyen bir süreç oldu bizi de etkiledi." (Katılımcı 8-25 Yaşında)

"Kendime ait bir kurumun olması yönündeydi ama ekonomik etkenler yüzünden sıkıntı yaşıyorum ilerleyen zamanlarda bu beklentileri

karşılacağına düşündüğüm için ailem de ben de kötü hissetmiyoruz."
(Katılımcı 26-24 Yaşında)

Katılımcıların üzerinde en çok durduğu konu, ekonomik olarak istedikleri maaşı alabilecekleri iş bulmanın güçlüğüdür. Katılımcılar, geçimlerini sağlayabilmek için ihtiyaç duydukları meblağın çok daha altında maaş teklifleri aldığını, bu nedenle çalışmadıklarını belirtmiştir.

"Süleymaniye başta olmak üzere yazma eserlerde çalışmak istiyordum hep hayalimdi. Alım yapmıyorlar maalesef alım yapsalar başvuracağım. Az kişi alıyorlar, şartları da yüksek. KPSS'den yüksek bir puan artı YDS'den en az 70 puan gerekiyor. Alan genişliği var bunu biliyordum ama formasyon problemi yaşadım. Öğretmenlik planım olmadığı için ilk başta formasyon almadım sonradan almak istediğimde yoktu. Geri geldiğinde hemen aldım tabii ki. Bir de dilimi geliştirmedim bu benim hatam kesinlikle bölümün değil." (Katılımcı 12-24 Yaşında)

"Ben üniversitede kalmak istiyordum hala da öyle istiyorum o nedenle hemen yüksek lisansa başlamıştım. Ama üniversitede kalmak da o kadar kolay olmadığı için her bakımdan, referans, sınavlar, mülakatlar vs. açısından şu anda istediğim konumda değilim tabii ki. Ama bir adım attım olursa olur olmazsa da bu alanda devam edeceğim için bana yararı olur diye düşündüm."
(Katılımcı 13-26 Yaşında)

Diğer bir konu ise sosyal bilim mezunlarının birçok sınava girmesinin gerekli olmasıdır. KPSS, ALES ve YDS gibi sınavların iş bulma sürecinde zorunlu olması, sosyal bilimci pek çok katılımcının iş bulmada güçlük yaşamasının en önemli nedenlerinden biri olarak değerlendirilmektedir.

"Şöyle oldu işin denetim kısmına geçmeden önce dedi, burada neler olduğunu ne yaptığımızı illa ki bilmen gerekir tabiri caizse mutfaktan başlaman gerekir dedi. Ama herhalde mutfağın da kasiyerlikten başlamaması gerekir yani diye düşünüyorum. Ben de ilk etapta sağ solda kim ne yapıyor neler katılıyor çıkıyor mutfakta bakarım sandım. Sanayide unlu mamüller üreten bir yerdi.

İŞ-KUR desteği alan bir yerdi falan. SGK'mızı falan hemen yatırdı. Sen biraz kasada duracaksın dedi, çok deli bir ortamdı, normal kasa gibi de değil çok değişik bir ortamdı. Çok zordu. Bir gün zor dayandım. Sonra işte PTT'ye aracılıkla başladım orada da Şubat ayında baktım ben yine orada aşağı doğru çekiliyorum doktoraya başladım. 8-9 ay çalıştım. O firma da maliyetleri karşılayamıyoruz diye işten çekildi, o dönem gıda fiyatları çok artmıştı. İstanbul ayaklı bir firmaydı. Ankara'da şubeleri olmayınca açıkta kaldık." (Katılımcı 19-25 Yaşında)

Katılımcıların işten beklentileri ise diğer bir günlük başlığını oluşturmaktadır. Pek çok katılımcı, buldukları işlerdeki çalışma şartlarının ağırlığı nedeniyle çalışamadıklarını, bu nedenle işsiz kaldıklarını söylemiştir.

"Birçok sertifika aldım kişisel olarak bana bir katkı sağladı fakat iş bulma konusunda hiçbir etkisi olmadı, bakmadılar bile tecrübe istediler." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

Bu noktadaki son bir bulgu ise iş bulma sürecinde tecrübenin gerekliliğidir. Bazı katılımcılar, çeşitli sertifikalara sahip olsa da tecrübeleri olmadığı için istedikleri işi elde edemediklerini, böylece işsiz kaldıklarını belirtmiştir.

4.2.4.2. İş Arama Sürecinde Başvurulan Hizmetler

Katılımcılar istihdam edilebilmek için pek çok hizmete başvurduklarını söylemiştir. Bu konuda başvurulan hizmetlere ilişkin iki alt tema oluşturulmuştur.

4.2.4.2.1. Yurtiçinde İş Arama Süreçleri

Yurt içinde ilanlar üzerinden birçok işe başvurmanın mümkün olduğunu söyleyen katılımcılar, kendi mesleklerine ilişkin nitelikleri olan bir iş bulma sürecinin zorluğundan bahsetmiştir.

"Yani iş arıyorum şu anda ama aradığım işler bölümümden alakasız aslında. Tezgâhtarlık, kasiyerlik filan." (Katılımcı 1-24 Yaşında)

"Mezuniyet sonrasında 4-5 yere başvurduğum ve kabul edildim aslında ama maddi olarak pek tatmin etmedi. Asgari ücret, tek başımayım kira falan. Ekonomik olarak uygun gelmediği için kabul etmedim. Özel yerlerdi, rehabilitasyon merkeziydi çoğu. Yeni mezunsun çok bir şey bekleyemezsin aslında ama maddi olarak çok cezbetmedi açıkçası." (Katılımcı 2-23 Yaşında)

Öte yandan mevcut iş olanaklarının beklenen düzeyde maaşlarının olmaması da yurt içindeki iş arama süreçlerine yönelik bahsedilen olumsuz etkenlerden bir diğeridir. Pek çok katılımcı düşük ücretlere bağlı olarak çalışmayı reddettiklerini, bu nedenle işsiz olduklarını belirtmiştir.

4.2.4.2.2. Yurt Dışında İş Arama Süreçleri

Katılımcılar içerisinde yurt dışındaki iş olanaklarını değerlendirenlerin yurt içindeki olanakları değerlendirme eğiliminde olanlara nazaran daha az sayıda işsiz bireyin yer aldığı gözlenmiştir.

"Yurt dışı da düşünüyorum, Uşak Üniversitesi oldu yüksek lisansta Sakarya'yı istiyorum. KPSS bitsin de kafamı toplayıp yoluma bakacağım. Burs bulmaya çalışacağım yurt dışı için. Euro malum durumda. İngilizce birkaç mail hazırladım göndereceğim. YDS'ye girdim yeterli puan alamadım, yeniden gireceğim." (Katılımcı 2-23 Yaşında)

İngilizce bildiğini belirten katılımcıların yurtdışındaki imkânlarla erişimde kendilerini daha yetkin değerlendirdiği de elde edilen bulgular arasında yer almaktadır. Bu durum, üniversite eğitimi süresince kendilerini geliştirmeye çalışan katılımcıların yurt dışında iş bulmaya yönelik daha yüksek motivasyona sahip olduğunu düşündürmektedir.

4.2.4.3. Kolayca İş Bulma

Katılımcıların kolayca iş bulabileceklerini düşündüğü faktörlerin mevcudiyetinin yanı sıra bazı katılımcılar da birtakım nedenlere bağlı olarak belli bir süre çalışabildiklerini söylemiştir. Bu faktörler aşağıda listelenmiştir.

4.2.4.3.1. Aile-Akrabalar Sayesinde İş Bulma

Akraba üyelerinin iş bulma sürecinde katkısının olduğunu söyleyen bazı katılımcılar olmuştur. Ancak bu noktada da düşük ücretlere bağlı olarak iş memnuniyetinin olmadığına değinilmiştir.

"2019'da akraba olmasa da bir tanıdık vasıtasıyla bir catering firmasına gıda mühendisi olarak girdim, orada ISO 22000 gıda güvenliği dokümantasyonundan sorumlu olarak çalıştım, çok uzun soluklu olmadı."
(Katılımcı 19-25 Yaşında)

4.2.4.3.2. Kendi İmkânlarıyla İş Bulma

Katılımcılar sosyal medya, web siteleri veya gazete ilanları aracılığıyla da kolaylıkla iş bulabildiklerini belirtmiştir. Ancak çalışma koşulları ve işin katılımcının mesleğine uygun olmaması gibi nedenlere bağlı olarak bu süreçlerden aktif olarak yararlanılmadığı öğrenilmiştir.

"Arap Dili ve Edebiyatı okudum, formasyon aldım sonrasında. Mezun olduktan sonra özel ders verdim ama resmi bir kurumda çalışmadım. Bu dersleri ara ara veriyorum düzenli değil." (Katılımcı 12-24 Yaşında)

"Ben de doktora ağırlık verdim. Şimdi çok sağlıklı olmadığını bilsem de, bir arkadaşım vasıtasıyla öğrendim bir baklavacının istihdamı zorunlu personele ihtiyacı varmış diplomamı oraya kiraladım. Doktoram devam ediyor, nişanlılık sürecine girdim falan derken 2 haftada bir gidip bakıyorum en azından sigortam yatıyor. Şimdi 1-2 ay oldu herhalde orayı kiralayalı."

Öyle tasvip ettiğim bir şey değil ama insan bunu yapmaya mecbur kalabiliyor. Şu anda doktora yapan diploması kirada olan bir gıda mühendisiyim." (Katılımcı 19-25 Yaşında)

4.2.4.3.3. Sosyal Ağ

Sosyal ağın da iş bulma kapasitesini artıracak bir faktör olarak değerlendirildiği ancak katılımcıların henüz bunu değerlendiremediğine yönelik ifadeler de elde edilen sonuçlardandır.

"Elektrikli araçlar topluluğunun faaliyetlerine eğitimlerine katıldım, ikinci sınıfın sonunda karşıma üst dönemden biri çıktı onunla beraber topluluk kurma süreci başladı. O da zaten 2-2.5 yıl sürdü. O sırada bir networkum oluştu. Stajımı gebzede büyük bir firmada yaptım bu çok iyi oldu. Staj sonrasında küçük işletmeleri de gördüm. İki yeri de görmek bana bağlantı kurma imkânı verdi ayrıca yine ağım genişledi orada müdürler, mühendisler tanıdım vs. tabii bu ağ bana çok yaramadı, işi arkadaşım aracılığıyla buldum." (Katılımcı 14-25 Yaşında)

"Şartlar. Ben bunu bir makine mühendisi akrabamdan da duydum arkadaşların varsa çevrende iş bulmana yardımcı olur dediler bunu bana iki kişi dedi ben de öyle iş buldum ve kesinlikle öyle iş bulunur. Daha doğrusu kolay iş böyle bulunur. İş bulursun gezer tozar başvuru bırakırsın ama süreç normalde birse arkadaş çevren varken bir ay sürerse tek başınayken 6-7 ay sürebilir. Süreci uzatır öyle söyleyeyim." (Katılımcı 14-25 Yaşında)

"Üniversitede bir hocamız networkün yani sosyal ağın önemine vurgu yaparken şöyle bir ifadede bulunmuştu. Kişisel gelişiminiz ile on üzerinden üç birim ilerlersiniz. Ancak üç birim sonrasında siz istediğiniz kadar kendinizi geliştirmiş olsanızda daha fazla ileriye gidemezsiniz. İşte orada sosyal ağınız devreye girer demişti. Aslında okurken sosyal ağın iş bulma konusunda öneminin farkındaydım ancak bu konuda kendimi geliştirmek için

bir şey yapmadım. İş bulma sürecinde de bu konunun ciddi zararını gördüm."
(Katılımcı 31-27 Yaşında)

Katılımcılar çevrenin iş bulmayı kolaylaştıran en önemli faktörlerden biri olduğundan sıkça bahsetmiştir. Bu noktada kendileri de çevrelerini geliştirmeye çalıştığını belirtmiş, bu durumun ileride bir dönemde kendilerine avantaj sağlayacağını düşündüklerini söylemiştir.

4.2.4.3.4. Düşük Ücretli İşlerde Çalışma Fırsatları

Eğitim fakültelerinden mezun olan katılımcıların ücretli öğretmen olabilmelerini sağlayan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okulların duyduğu ihtiyaç, öğretmenlere çalışma fırsatı veren alanlardan birini oluşturmaktadır.

"Mezun olduktan sonra güz ve bahar olmak üzere iki okul dönemi ücretli öğretmenlik yaptım bir imam hatip lisesinde." (Katılımcı 4-28 Yaşında)

Fakat ücretli öğretmenliğin düşük ücretli olması, katılımcıların uzun süre ücretli öğretmenlik yapmasının önüne geçen en önemli nedenlerden biri olarak değerlendirilmektedir.

4.2.4.4. Sınavlara Hazırlık

Katılımcılardan bazıları üniversiteden mezun olunmasının ardından pek çok noktada iş başvurusu yapamadıklarını, bunun için çeşitli sınavlardan istenilen sonuçların alınması gerektiğini vurgulamıştır.

"KPSS'ye hazırlanıyorum ona girdim. ALES ve farklı sınavlara girdim. Sonuç bekliyorum. Özel sektör değil de kamu odaklıyım. Hazıranda mezun oldum. (Öncelikli hedefim) KPSS. Çünkü KPSS odaklı çalıştım ama ikisinden birini seçecek olsam kaymakamlık seçerim tabii ki. Ama ana hedefim KPSS. Dördüncü sınıf başından beri KPSS çalıştım." (Katılımcı 5-24 Yaşında)

"Yani kısmen uyumlu diyebilirim ama dediğim gibi mesela daha önce hazırlanmam gerekirdi DGS'ye. Pandemi nedeniyle baya boşladım her şeyi, onun da etkisi var. İlk başlarda önceliğim KPSS'ydi. DGS ile uğraşmayayım gireyim bir yere diye düşündüm. Sonra girdiğim iş yerindeki mühendis ile muhabbet etme şansım oldu. Muhabbetin sonucunda benim hayalim neyse eskisi gibi hazırlanmam gerek dedim. Kazanırsam sevinirim. Kazanmazsam önümde KPSS var hayırlısı olsun diye düşünürüm." (Katılımcı 9-29 Yaşında)

"KPSS çalışıyorum." (Katılımcı 15-26 Yaşında)

"KPSS'ye hazırlanıyorum diyorum. Olumsuz bir hissiyat." (Katılımcı 15-26 Yaşında)

"KPSS çalışmaya başladım açıkçası. Bakalım, bir de bunu deneyeyim dedim." (Katılımcı 16-25 Yaşında)

"KPSS çalışıyorum. Mezun olduktan sonra hiç çalışmadım." (Katılımcı 18-26 Yaşında)

"Ben mezun olduğumda KPSS'ye bir yıl kalmıştı bizimkiler 2 yılda bir olduğu için o bir yılda direkt sınava hazırlanmak istedim. Hedefim akademi olduğu için özel sektöre hiç başvurmadım. KPSS çalışıyorum, yüksek lisansa başlıyorum ayın 19'unda." (Katılımcı 20-27 Yaşında)

Katılımcıların üzerinde en çok durduğu sınavlardan KPSS ve ALES ön plana çıkmaktadır. KPSS'nin daha çok atanmak için düşünüldüğü bulgusunun yanı sıra ALES ise lisansüstü eğitim ve akademi için tercih edilmektedir.

4.2.4.5. İkinci Bir Üniversite Okuma İsteği-Düşüncesi

Atanma amacıyla sınavlara hazırlanılmasının yanında katılımcıların bazıları kendi mezun oldukları alanlarda iş imkânlarının dar olması nedeniyle ikinci bir lisans eğitimi almanın daha makul olduğunu belirtmiştir.

"Okumayı planlıyorum. Yazma eserler tarzı bir şey olursa mimariden bir şey okumak istiyorum. Kültür mirasları açık öğretimde varsa onu okurum ama örgün de düşünebilirim. Görsel iletişim tasarımı da olabilir. Evet, ama işimin netleşmesi gerekiyor. Önüme ne kapı açılırsa ona göre davranacağım. İşimle çok alakasız bir şey yapmak istemiyorum. En azından cebimde dursun ama işime yarasın." (Katılımcı 12-24 Yaşında)

"İkinci bir üniversite ve birinci bir tercih bence iş bulma imkânını kısaltır." (Katılımcı 21-25 Yaşında)

"Hayır okumadım. Okumayı düşünüyorum ve iş sürecine bir etkisi olacağını düşünüyorum (Açık öğretim)." (Katılımcı 23-24 Yaşında)

"İkinci üniversite eğitimim devam ediyor, katkı sağlar umuduyla yola çıktık." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

Katılımcıların ikinci bir üniversite eğitiminde dikkat ettikleri unsurlardan biri olarak ilk mezun oldukları bölüme yakınlığın ön plana çıktığı görülmektedir. Böylece katılımcıların istihdam edilmek için zaman kaybetmek istemedikleri bulgusu ortaya çıkmaktadır.

"Okuma düşüncem oldu eğer git gelim okul uzatma durumum olmasaydı belki ÇAP olabilirdi ortalamam fena değildi ama git gellerden dolayı bu imkân olmadı. Üniversite bitince felsefe düşündüm sonra gereksiz gördüm. İstanbul üniversitesinde eski çağ dilleri var onu da düşündüm ama cesaret edemedim tekrar sınava girmeye falan. Yeniden örgün olarak düşündüm ikisini de. Kişisel gelişim. İslam felsefesi alanına katkı sağlardı, latince vs. için de." (Katılımcı 17-25 Yaşında)

"Bazen düşünüyorum bunu. En baştaki PDR hayalini gerçekleştirsem mi gibi düşündüm. Ama kendi içimde verdiğim bir savaş söz konusu. Artık sahaya inmen çalışman gerek. Okul okuyacaksın sonra yine okuyacaksın en baştan sıfırdan. Paranı kazan zaten yine okursun diyorum. Okumak benim kaçış noktam aslında. Bunu yapabildiğim için. Okurum ya, bir tane daha okurum falan." (Katılımcı 18-26 Yaşında)

İkinci bir üniversite düşüncesinin arkasındaki temel sebeplerden bir diğerinin de katılımcıların istedikleri bölümü kazanamamaları olduğu görülmektedir. Nitekim bazı katılımcılar ikinci üniversite için daha önce istedikleri ancak kazanamadıkları bölümü tercih etme eğiliminde olduğunu açıklamaktadır.

"Bir ara düşündüm KPSS çalışırken ama bunun da beyhude olacağını düşündüm bu sebeple kendi alanımda ve sevdiğim işte ilerlemeyi tercih ettim." (Katılımcı 20-27 Yaşında)

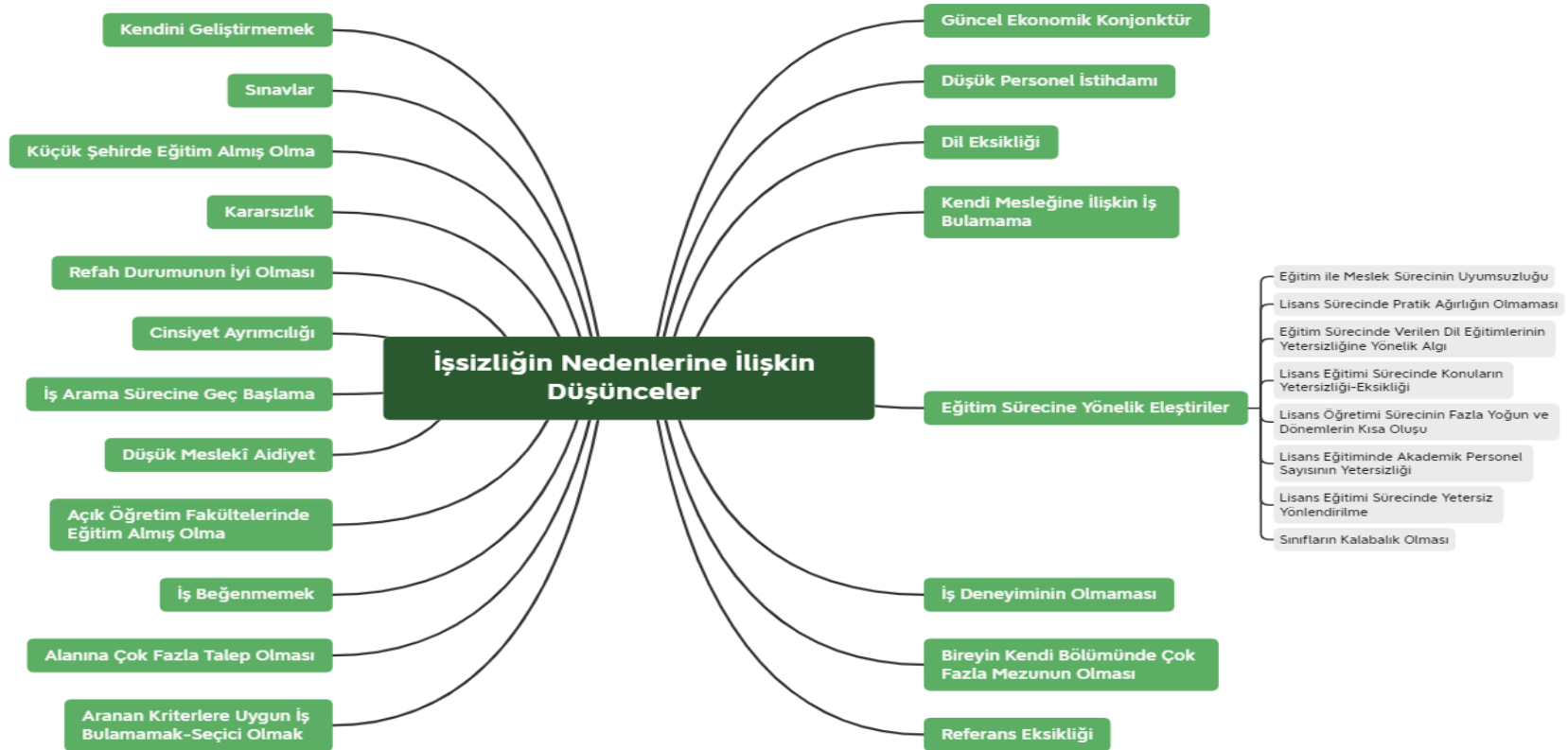
"Hayır düşünmedim." (Katılımcı 29-25 Yaşında)

Bu bağlamda katılımcıların az sayıda bir kısmının ise ikinci bir lisans eğitimini düşünmediği görülmektedir. Dolayısıyla işsiz bireylerin genel olarak ikinci bir lisans eğitimi almak istediklerini, burada da temel güdünün iş bulma sürecinin kısaltılması olduğunu söylemek mümkündür.

4.2.5. İşsizliğin Nedenlerine İlişkin Düşünceler

Araştırma sırasında katılımcılara işsiz olmalarının nedenlerine yönelik düşünceleri de sorulmuş ve bu çerçevede pek çok faktörün olduğu belirlenmiştir. Her bir faktör altında bazı katılımcıların işsizliklerine yönelik bulgular da detaylandırılmıştır. Genel olarak kendi mesleğine ilişkin iş bulamama, açık öğretim fakültelerinde eğitim almış olma, eğitim sürecinde yetkin bir içerik zenginliğinin olmaması, iş arama sürecine geç başlanmış olması, küçük şehirlerde eğitim alınmış olması, iş deneyiminin olmaması, referans eksikliği, seçici olma, düşük personel istihdamı, yorucu sınav süreçlerinin varlığı ve cinsiyet ayrımcılığının en çok değinilen sorunlar olduğu söylenebilmektedir. Her bir başlığa ilişkin katılımcıların verdiği ağırlıklar değişmektedir. Bu çerçevede ilgili faktörlerin her biri ayrı bir kavram olarak ele alınmıştır.

Şekil 10: İşsizliğin Nedenlerine İlişkin Düşünceler Temasının Alt Temaları

4.2.5.1. Kendi Mesleğine İlişkin İş Bulamama

Katılımcıların mezun oldukları alanda iş arıyor olmaları ancak bulamamaları, iş bulmayı güçleştiren nedenler arasında en çok değinilenlerden biridir.

"Birinci sebep, en baş sıraya koyacağım sebep kesinlikle Türkiye'de sosyal hizmetin tam olarak ne olduğunun hala bilinmiyor oluşu. Bir başkasının yapacağı iş de kendi işi de onun gibi görünüyor. Bu belirsizlik iş bulmayı engelliyor. Bir yere başvurduğum direkt insan kaynaklarına yönlendirdi. Bunu da yapar diye düşünüyor. Yapamayacağım bir meslek oysaki dersini eğitimini almadım sonuçta. Birinci sıraya bilinmezliği koyabilirim. Doktorun görev tanımı bellidir ama mesela akrabalarım bile diyor ki sen yapıyorsun, kömür mü dağıtıyorsunuz, yuvaya çocukları mı koyuyorsunuz gibi. İkinci sıraya da kişinin kendini geliştirmemesini koyarım." (Katılımcı 2-23 Yaşında)

"Gelir olarak yüzde 5-10'luk kesim iyi diyebilirim bizim bölümden. Kaymakamlık, idari yüksek kadrolar yani kaba tabirle kaymak tabaka, Sayıştay denetçiliği gibi kadrolara o uzun aşamaları ve sınavları geçip girebilersen çok iyi bir yaşam standardı ve gelirin oluyor. Kalan %90 için olumlu konuşamayacağım. Hatta çoğu işsiz bu kalan kişilerin. Git bizim mezunlara, alanda çalışan tek tüktür. BİM'de, bankada orada burada çalışırlar. Bizim bölümde yapman gereken, 2-3 sene kendini adaman çünkü ilk sene olmuyor çoğu kişide. Ondan sonra ancak. Okul mezun olmakla bitmiyor. 2-3 sene devam ediyor. Hazine maliye kadroları, gelir uzman yardımcılığı vs. var. İİBF mezunları ilk etapta banko KPSS'ye giriyor sonra işin KPSS'den ibaret olmadığını anlayınca diğer sınavlara da giriyor vs. iyi bir yere atanması 2-3 seneyi buluyor rahat. Ben de böyle düşünüyorum diğerleri gibiyim." (Katılımcı 10-24 Yaşında)

Katılımcılar mesleklerine uygun iş bulamamaktan bahsederken eş bir sorun olarak kamuda ilgili alanlarda yeterince iş ilanının olmamasını da önemli bir neden olarak belirtmektedirler.

"Okuduğum bölümün iş bulma olanakları az ve mesleği yerine getirme konusunda az da olsa yetersiz." (Katılımcı 24-23 Yaşında)

"Hayır, bireysel durum değil, ülkenin öğretmen kontenjanından dolayı, yeterli alım yapmadıkları ve yaşı gelenlerin emekli olmadığını düşünüyorum." (Katılımcı 27-25 Yaşında)

"Üniversitede aldığım eğitim yeterliydi. İş bulma olanakları kısıtlı, gelir ve yaşam kalitesi oldukça düşük." (Katılımcı 21-25 Yaşında)

"İşsizlik bireyselden çok iş imkânı kısıtlılığındandır." (Katılımcı 21-25 Yaşında)

"İşsizliği yıllarca aldığımız eğitimin karşılığının verilmemesine, yeterince alan açılmamasına bağlıyorum." (Katılımcı 22-25 Yaşında)

"Hayır, iş olanakları çok kısıtlı." (Katılımcı 30-25 Yaşında)

Katılımcılar bazı sosyal bilim alanlarındaki dezavantajlardan da bahsetmiş ve kendi alanlarında farklı mesleklerden çalışanların da olabilmemesinin aradıkları kriterlere uygun meslekleri icra etmelerinin önünde önemli bir engel olabildiğinden bahsetmiştir.

"Evet, büyük oranda sosyolojinin dezavantajı olduğunu düşünüyorum." (Katılımcı 18-26 Yaşında)

"İşsiz olmamın sebebi tabii ki seçtiğim bölümün iş imkânının kısıtlı olması." (Katılımcı 21-25 Yaşında)

"Genel bir işsizlik olduğu kadar yaşadığım yerin de etkili olduğunu düşünüyorum. Kızılay ve Yeşilay var sadece bunlar da gönüllülük ağırlıklılar ya da eksikler. Sistemli bir meslek olarak ücretli görülüyor. Her yer sadece kamu. Özel eğitim merkezleri rehabilitasyon merkezleri de az ve genelde psikoloji ile özel eğitim mezunlarını tercih ediyorlar. Her işi yapabilirler gözüyle baktıklarını düşünüyorum. Memuriyet istemediğim için seçenekler de daralmış oluyor." (Katılımcı 2-23 Yaşında)

"İş bulması bir hayli zor, hayır bu bölümü okumamış insanlar da bu mesleği kolayca yapıyor." (Katılımcı 30-25 Yaşında)

Bu süreçlerde kendi mesleğine yönelik iş bulamayan ve maddi sorunlar yaşayan bazı katılımcılar ise bu noktada artık farklı alanlarda da iş aramaya başladıklarını, kendi mezun oldukları alanda iş bulma kriterinden vazgeçmeye başladığını belirtmiştir.

"Yani iş arıyorum şu anda ama aradığım işler bölümümden alakasız aslında. Tezgâhtarlık, kasiyerlik filan." (Katılımcı 1-24 Yaşında)

"Bence beğenilmeyecek iş bulunmuyor ki. İş yok ortada çünkü. İşi beğenmemek için önce ortada iş olması lazım. Evet. İş beğenmiyorsan git garsonluk yap durumuydu bu evet iş seçiyorum ama kendi işimi yapmak istiyorum. İş yoksa gidin bulaşık yapın garsonluk yapın demek iş seçmekse iş seçiyorum kendi işimi seçiyorum. Ama kendi işimi bulamıyorum. Son girdiğim işte de Ankara'da tesisatla bağlantılıydı mimarlıktan uzaktı mecburiyetten girdim ama yapamayınca çıkmak zorunda kaldım. Adapte olamadım işe, sürdüremedim. Bilmediğim için zorlandım. Akraba vasıtasıyla girdim." (Katılımcı 8-25 Yaşında)

Bu bilgiler ışığında katılımcıların mezuniyetlerinden sonra eğitim aldıkları alanda iş aramaya yönelik güçlü bir eğilime sahip olduğu, ancak başta tecrübe olmak üzere çeşitli yetkinliklere sahip olmamaya paralel olarak kendi mesleklerine uygun nitelikte iş bulamadıkları belirtilmiştir.

4.2.5.2. Açık Öğretim Fakültelerinde Eğitim Almış Olma

Açık öğretim fakültelerinden mezun olan katılımcıların iş bulma konusunda örgün eğitim alan mezunlara göre daha çok zorlandığını gösteren ifadeler de rastlanmıştır.

"Yani açıköğretim ahım şahım bir olanak sağlamadı. Örgün olsa daha kolay iş bulunurdu yani." (Katılımcı 41-26 Yaşında)

4.2.5.3. Eğitim Sürecine Yönelik Eleştiriler

Katılımcıların pek çoğu, iş bulamamalarına yönelik yetkinliklerin olmamasından bahsederken eğitim sürecinde de çeşitli aksaklıkların olduğunu ve bunun da işsiz kalmalarında önemli bir etken olduğunu belirtmişlerdir.

"Hmm... Bölümde aldığım eğitimin üstüne kendimi geliştirerek yeterli hale geldim. Ek yapmasam aldığım eğitim çok basit düzeyde ve dar alanda kalırdı, hep aynı şeyler anlatılıyordu. Hep aile, çocuk ve yoksulluk anlatılıyordu, diğer alanlara ilişkin bilgi yoktu, kendim öğrendim. Hala eksikim, okumaya devam ediyorum." (Katılımcı 2-23 Yaşında)

"Bölümümün yetersizliği ve mevcut piyasa şartlarını sebep olarak görüyorum." (Katılımcı 23-24 Yaşında)

"Verilen eğitimin iş hayatı için yetersiz olduğunu düşünüyorum." (Katılımcı 23-24 Yaşında)

"Kesinlikle evet, vasıfsız bölümü vasıfsız üniversite olduğu için geleceğe hiçbir faydası yok." (Katılımcı 25-25 Yaşında)

İş olanaklarına erişebilmek için çeşitli yetkinliklere sahip olmanın önemli bir nitelik olduğunu belirten katılımcılar, eğitim sürecinde teorik açıdan da pek çok konuda yeterli eğitim almadıklarını ifade etmiştir.

"Okuldaki eğitim bütünlüyci değil, belli başlı yerleri verilip sonrasında devam ediliyor. Mikro iktisatta mesela sene bitti biz aldığımız kitabın yarısına geldik. Bu çok garibime gitti yani benim. Mikro iktisat o kitabın tamamıysa, tamamını öğrenmemiz lazım normalde. Hocalar kaliteliydi ama üniversite şartları, hocaların belki vurdumduymazlığı, süre, üniversite algısı gibi nedenlerden dolayı bizde hiçbir ders bitirilmiyordu hep yarımdaydı, süreden dolayı. Ben mikroyu ve makroyu üniversite bittikten sonra KPSS çalışırken öğrendim. Çünkü konuların tamamını bitirince kafanda bütünlük oluşuyor, anlamaya başlıyorsun, sebep sonuç ilişkisini kurabildiğin an onu öğrenmiş oluyorsun. İki senedir falan (KPSS) çalışıyorum, şu an biliyorum diyebilirim"

ama okuldan dolayı değil. Bir işe girdiğimde bu bilgileri rahatlıkla kullanacağımı düşünüyorum ama işimle alakalı olmadığını da düşünüyorum. İşyerinde, yani mikro iktisat dünyada kullanılmıyor zaten makro iktisat sadece merkez bankasında kullanılabilir. Merkez bankası da en zor yer girmek açısından. Üniversite kaliteli ama verilen miktar az, verilen bilgiyi de işimde kullanacağımı sanmıyorum." (Katılımcı 3-27 Yaşında)

Katılımcıların eğitim sürecine yönelik eleştirilerini pek çok başlık altında toplamak mümkündür. Bu doğrultuda aşağıda katılımcıların değindiği alt başlıklar verilmiştir.

4.2.5.3.1. Eğitim ile Meslek Sürecinin Uyumsuzluğu

Katılımcılar eğitim aldıkları sürecin mesleklerinin niteliklerinden oldukça farklı olduğunu belirterek iş hayatına hazır olmadıklarını söylemiştir.

"Bizim bölümde kariyer olarak en alt kademedeki gelir uzman yardımcılığı var. Arkadaşlarımız diyor ki bu iş için 4 yıllık eğitime gerek yok. Yoldan çevirdiğim okuma yazma bilen kişi de yapar. Bunu yapma sebebim sadece bu bölümü okumak nitelikli amaçlı alınmış olmak ama uzmanlık gerektirmiyor. İl göç uzmanlığı aynı şekilde. Uzmanlık gerektiren sadece müfettişlik yardımcılığı, Sayıştay denetçiliği gibi yerler. Üniversite eğitimi de zaten tamamen teorik. İktisat okudum A'dan Z'ye tüm teorisini biliyorum sayabilirim ama gerçek hayatta bunları nasıl kullanacağımı ben hala bilmiyorum. Ekonomi ne olacak bilmiyoruz. İşlem biliyoruz. Teori biliyoruz. Makine mühendisine makinenin özelliklerini verirsin ama makineyi öğretmezsin bunun gibi bir şey." (Katılımcı 6-24 Yaşında)

"Verilen eğitimin iş hayatı için yetersiz olduğunu düşünüyorum." (Katılımcı 23-24 Yaşında)

"Okuduğum bölümün iş bulma olanakları az ve mesleği yerine getirme konusunda az da olsa yetersiz." (Katılımcı 24-23 Yaşında)

İş hayatındaki pratik bilgilerin eğitim sürecinde edinilememesi, staj sürecine de kritik bir atıfta bulunmakla birlikte pek çok katılımcının gerekli niteliklere sahip olmamasına yol açmaktadır. Dolayısıyla eğitim sürecinde verilen teorik bilgiler ile pratiğin birbiriyle uyuşmaması, staj sürecine gerekli önemin verilmemesi ve öğrencilerin bu konuda bilinçlendirilmemiş olması, işsizliğe yönelik belirtilen temel nedenler arasında yer almaktadır.

4.2.5.3.2. Lisans Sürecinde Pratik Ağırlığın Olmaması

Katılımcılar teorik eğitimlerin pratiğe uygun olmadığını belirtmelerinin yanı sıra doğrudan pratik bilgilerin eksik olduğundan da söz etmiş, dolayısıyla bu başlık ayrıca ele alınmıştır. Buna göre; katılımcılar teorik bilgilerinin pratikte işlevsel olmadığını söylerken doğrudan pratik bilgilerinde eğitim sürecinde verilmediğini, bu nedenle iş hayatında tecrübe ve uygulama noktasında eksik kaldıklarını belirtmiştir.

"Yeterli olduğunu düşünmüyorum. İlk sene özellikle derslerimiz daha giriş dersleriydi. Mesleğe, SPSS dersleri gibi araştırma dersleri olsaydı faydalı olurdu. Özellikle ben 3 ve 4'teki teori derslerinden çok zevk aldım ama pratik anlamda eksikti." (Katılımcı 18-26 Yaşında)

"Tecrübe eksikliği yaşadığım için kendimi biraz daha geliştirebilirim." (Katılımcı 25-25 Yaşında)

"İlahiyat ezbere dayalı konular bütününden oluşan bir şey. Konular da güncellenmiş değil. Mesela senelerdir öğretilen şeylerin aynısı veriliyor." (Katılımcı 1-24 Yaşında)

Bölümlerde ezbere dayalı teorik bilgilerin ağırlıklı olması, katılımcıların şikâyet ettiği alanlardan biridir. Bu bağlamda teorik ağırlığın aksine pratik olarak uygulamada ilgili bilgilerin nasıl işlevsel kılınacağı üzerinde yeterince ders olmadığı belirtilmiştir.

"Bizim bölümde kariyer olarak en alt kademedede gelir uzman yardımcılığı var. Arkadaşlarımız diyor ki bu iş için 4 yıllık eğitime gerek yok. Yoldan çevirdiğim okuma yazma bilen kişi de yapar. Bunu yapma sebebim sadece bu

bölümü okumak nitelikli amaçlı alınmış olmak ama uzmanlık gerektirmiyor. İl göç uzmanlığı aynı şekilde. Uzmanlık gerektiren sadece müfettişlik yardımcılığı, Sayıştay denetçiliği gibi yerler. Üniversite eğitimi de zaten tamamen teorik. İktisat okudum adan zye tüm teorisini biliyorum sayabilirim ama gerçek hayatta bunları nasıl kullanacağımı ben hala bilmiyorum. Ekonomi ne olacak bilmiyoruz. İşlem biliyoruz. Teori biliyoruz. Makine mühendisine makinenin özelliklerini verirsin ama makineyi öğretmezsin bunun gibi bir şey." (Katılımcı 6-24 Yaşında)

"Evet yetersizdi. Deneysel olarak eksik, teorik kalıyor." (Katılımcı 13-26 Yaşında)

"Daha çok teorikti. İşe başladığında yetkin değilsin. Akademik olmaya yönelikti, özel sektöre yönelik değildi yetersizdi. Hiçbir deneyim olmadı çünkü." (Katılımcı 16-25 Yaşında)

Bu noktada uygulama derslerinin yeterli olduğunu belirten yalnızca bir katılımcı olmuştur. Katılımcılardan biri hariç tamamının pratik ağırlığın olmadığını söylemesi, genel olarak teorik derslere ağırlık verilmesi yönünde bir kanaatin olduğunu göstermektedir.

"Birkaç ders haricinde evet düşünüyorum. Gereksiz teorik dersler hariç, programları vs. öğreten dersler vardı, bu kadar iyi bile beklemiyordum. Ders saatlerine rağmen hocalarımız her şeyi göstermeye çalışıyordu. Memnunum." (Katılımcı 9-29 Yaşında)

4.2.5.3.3. Eğitim Sürecinde Verilen Dil Eğitimlerinin Yetersizliğine Yönelik Algı

Katılımcılar, istihdam edilebilmek için önemli bir yetkinlik olarak yabancı dil bilgisinden sıklıkla bahsetmiştir.

"Şu anda ikinci bir üniversite düşünmüyorum ama kendim dile çalışmayı düşünüyorum. Dil konusunda kendimi geliştirme isteğimin sebepleri hem iş bulmak hem kendimi geliştirmek. Evde boş vaktim var, internetim de var. Dil her konuda işime yarar diye düşünüyorum." (Katılımcı 1-24 Yaşında)

"Katıldım, bunu da üniversite 3'te keşfettim. İstanbul üniversitesinin ücretsiz sertifikalı uzaktan dersleri oluyormuş. Güzel eğitimler vardı, şimdi paralı oldu. 5-6 eğitime katıldım. Etkili konuşma sanatı, beden dili, hızlı kitap okuma kursu, eğiticinin eğitimi, fotoğrafçılık, İngilizce." (Katılımcı 4-28 Yaşında)

"Üniversitede hem hazırlık okudum hem de derslerimin bir kısmı İngilizceydi. Bu nedenle iş hayatına atılacağım zaman İngilizcemin iyi olacağını düşünüyordum. Ancak gerçekte öyle olmadı ve İngilizce teorik olarak öğrenmeme rağmen pratikte bir karşılığını göremedim." (Katılımcı 46-25 Yaşında)

Yabancı dil konusunda üniversitede verilen eğitimlerin pratiğe uygun olmaması ve eğitimin öğretici niteliklere sahip olmaması, katılımcıların en çok şikâyet ettiği alanlardan biri olarak işsizliğin temel nedenleri arasında gösterilmiştir.

4.2.5.3.4. Lisans Eğitimi Sürecinde Konuların Yetersizliği-Eksikliği

Katılımcılar lisans süreçlerinde yeterli teorik bilgiye de sahip olamadıklarını, alana ilişkin bilgileri edinmek için farklı yollara başvurmak zorunda kaldıklarını, bu nedenle de işsiz kalmış olabileceklerini söylemiştir.

"Hmm... Bölümde aldığım eğitimin üstüne kendimi geliştirerek yeterli hale geldim. Ek yapmasam aldığım eğitim çok basit düzeyde ve dar alanda kalırdı, hep aynı şeyler anlatılıyordu. Hep aile, çocuk ve yoksulluk anlatılıyordu, diğer alanlara ilişkin bilgi yoktu kendim öğrendim. Hala eksikim, okumaya devam ediyorum." (Katılımcı 2-23 Yaşında)

"Okuldaki eğitim bütünlüyci değil, belli başlı yerleri verilip sonrasında devam ediliyor. Mikro iktisatta mesela sene bitti biz aldığımız kitabın yarısına geldik. Bu çok garibime gitti yani benim. Mikro iktisat o kitabın tamamıysa, tamamını öğrenmemiz lazım normalde. Hocalar kaliteliydi ama üniversite şartları, hocaların belki vurdumduymazlığı, süre, üniversite algısı gibi nedenlerden dolayı bizde hiçbir ders bitirilmiyordu hep yarımdaydı, süreden dolayı. Ben mikroyu ve makroyu üniversite bittikten sonra KPSS çalışırken

öğrendim. Çünkü konuların tamamını bitirince kafanda bütünlük oluşuyor, anlamaya başlıyorsun, sebep sonuç ilişkisini kurabildiğin an onu öğrenmiş oluyorsun. İki senedir falan (KPSS) çalışıyorum, şu an biliyorum diyebilirim ama okuldan dolayı değil. Bir işe girdiğimde bu bilgileri rahatlıkla kullanacağımı düşünüyorum ama işimle alakalı olmadığını da düşünüyorum. İşyerinde, yani mikro iktisat dünyada kullanılmıyor zaten makro iktisat sadece merkez bankasında kullanılabilir. Merkez bankası da en zor yer girmek açısından. Üniversite kaliteli ama verilen miktar az, verilen bilgiyi de işimde kullanacağımı sanmıyorum." (Katılımcı 3-27 Yaşında)

Eğitimde genel hatlarıyla konuya ilişkin bilgilerin verilmesi, katılımcıların değindiği hususlardan biridir. Pek çok katılımcı alana ilişkin teferruatlı bilgilere eğitim sürecinde erişemediğini söylemiştir.

"Kesinlikle hayır. Asla yeterli değil. Ben bildiğim her şeyi bir hocamdan öğrendim, onun dışında hiçbir şey öğrenmedim. Teorik olarak da kitaplardan öğrendim. Topluluk kuran üst dönemim bana yardım etti. İTÜ'de okumuştum Ankara'ya gelmişti. O bana kendisi öğretti, onun çabasıyla bir şeyler öğrendim. Sadece dersleri geçmek için çalıştım o kadar." (Katılımcı 14-25 Yaşında)

"Daha çok teorikti. İşe başladığında yetkin değilsin. Akademik olmaya yönelikti, özel sektöre yönelik değildi yetersizdi. Hiçbir deneyim olmadı çünkü." (Katılımcı 16-25 Yaşında)

"Yeterli olduğunu düşünmüyorum. İlk sene özellikle derslerimiz daha giriş dersleriydi. Mesleğe, SPSS dersleri gibi araştırma dersleri olsaydı faydalı olurdu. Özellikle ben 3 ve 4'teki teori derslerinden çok zevk aldım ama pratik anlamda eksikti." (Katılımcı 18-26 Yaşında)

Katılımcıların ifadelerinde teorik bilgilerin mesleki süreçte kendilerine destek sağlamadığına yönelik çokça ibareye rastlanmaktadır. Dolayısıyla lisans eğitimi sürecinde katılımcıların istihdam konusuyla doğrudan ilişkilendirdikleri teorik bilgilerin de büyük önem arz ettiği düşünülmektedir.

4.2.5.3.5. Lisans Öğretimi Sürecinin Fazla Yoğun ve Dönemlerin Kısa Oluşu

Katılımcıların eğitim sürecine ilişkin eleştirileri arasında ezbere dayalı sistemin ağırlıklı olarak yer alıyor olması ve bunun paralelinde yeterli öğrenmenin gerçekleşmediğine ilişkin düşünce de bulunmaktadır.

"Bize çok fazla bilgi yükleme vardı. Her dönem en az 8 dersimiz olurdu. Düşünebiliyor musun? Ve hepsi kendi başına çok önemli ve derin derslerdi. Bunların hepsini bir dönem boyunca sürekli sıkıştırılmış olarak alıyorduk. Hocalar konuları yetiştirmeye çalışırken bize çok bilgi yüklüyordu. Hocalar yetiştiriyordu ama sen yetişiyor muydun orası muamma. Öyle olunca da sürekli ezber oluyor. Sınavda sonra puf. Hele ki ilgin yoksa hemen bilgiler uçuyor. Bilgi verdiler evet ama yeterli mi dersin böyle olmamalı bence. Bu kadar yoğun eğitim olmamalı çünkü her şey yarım yamalak oluyor o zaman. Aldığım derslerden çok az bir şey kaldı bana. Ders anlatmadan önce muhakkak tekrar yapıp girdim ücretli öğretmenlikte. Direkt girdim mi sanki hiçbir şey bilmiyormuşum gibi oluyordu. Çok fazla şey öğrendiğiniz için daha az şeyi sindirme fırsatınız olmuş galiba. Evet." (Katılımcı 4-28 Yaşında)

"İlahiyat ezbere dayalı konular bütününden oluşan bir şey. Konular da güncellenmiş değil. Mesela senelerdir öğretilen şeylerin aynısı veriliyor." (Katılımcı 1-24 Yaşında)

Ezber ağırlıklı eğitimin olması, katılımcıların bilgileri sindirmesi önündeki önemli bir engele tekabül ederken, yine katılımcılar bilgileri uygulamaya nasıl aktaracaklarını bilemediklerini, bu nedenle uygulama noktasında yetersiz kaldıklarını belirtmiştir.

4.2.5.3.6. Lisans Eğitiminde Akademik Personel Sayısının Yetersizliği

Katılımcıların bazıları, eğitim aldıkları bölümlerde yeterince akademik personel olmadığını söylemiştir.

"Aslında bu eğitim sistemi ve akademisyen niteliği ile de ilgili. Okuduğum bölümde yeterli sayıda ve nitelikte akademisyen yoktu bu nedenle derslerin üzerine fazla düşünmeden ezberledim sınavları girdim çıktım. Etkisi çok anlaşılıyor derslerin. Tam olarak olmasa da, vakıftaki çalışmamla birlikte hazırım diyebilirim. Çünkü vakıftaki çalışma da bana çok şey kattı. İlgilendiğim çocuklar. Gelen çocukların çoğu ırkçılıkla karşılaşmıştı, dil bilmiyorlardı, ağır travmalar yaşamışlardı çoğu muhacirdi. Babasını kaybetmiş ama babasını soran yetimler vardı mesela. Babam nerede diyen ağır vakalar vardı. Bu çocuklar kendimi geliştirmemde çok etkili oldu. Aynı zamanda derslikler çok kalabalıktı ve sınırlı sayıda olan akademisyenler yeterince öğrenciler ile ilgilenemiyordu." (Katılımcı 7-22 Yaşında)

"Zaten okuldan da bir beklentim yoktu. Bu genel bir şey. Okulu da suçlamıyorum. Bir sürü öğrenci var. Hocanın verimli olamaması çok normal." (Katılımcı 7-22 Yaşında)

Akademik personel sayısının yetersiz olması, katılımcılarla birebir ilgilenilmesini güçleştiren faktörler arasında yer almaktadır. Öte yandan eğitimci ile öğrenci arasındaki bağı zayıf bir duruma düşüren akademik personel sayısı yetersizliğinin katılımcıların daha sağlıklı bilgilere erişmesi önünde bir engel olduğunu söylemek mümkündür.

4.2.5.3.7. Lisans Eğitimi Sürecinde Yetersiz Yönlendirilme

Eğitim sürecinde katılımcıların pek çoğu hangi yetkinliklere sahip olması gerektiğini bilmediklerini belirtmiştir.

"Olmadı. Bizim bölümde şöyle. Napacağımı bilmiyordum zaten. İlk 2 yıl hayallerle geçiyor. "Ooooo kaymakamlık, Sayıştay" falan. Sonra 3'te biraz kafana dank ediyor ardından her şeyi 4. Sınıfta anlıyorsun. O süreçte bazıları bocalıyor bazıları kurtarıyor süreci. O dönemde ben ortalamam düşmesin diye okula odaklanmaya devam ettim. Ne yapmam gerektiğini de bilmiyordum. Ayrıca kaymakamlık için kamu yönetimi için ne gibi bir kurs alabilirdim

bilmiyorum, idari bir kadro sonuçta sınavla giriliyor falan. Bilmediğim için bir şey yapmadım diyebilirim." (Katılımcı 10-24 Yaşında)

"Gittim, o zaman için çok pişmanım çünkü bilmiyordum YDS'yi. Normal İngilizceye gittim. YDS puanım da olmadı çünkü bilmiyordum. Yönlendirmeye ihtiyacım varmış. Küresel köy gibi de olsa dünya, bilemiyorsan bilmiyorsun işte." (Katılımcı 10-24 Yaşında)

"İngilizce kursuna gittim. O zaman C1'e kadar gelmiştim ama sonradan uzun zaman geçti. O zamanki sınava yönelik değildi sınava yönelik olarak bana katkısı olmadı. YDS alanında bir kursa gitmem gerekiyormuş." (Katılımcı 13-26 Yaşında)

Katılımcıların hazırlanması gereken sınavları, sahip olması gereken yetkinlikleri ve eğitim sürecinde yapması gereken diğer faaliyetleri yeterince bilmedikleri, bu süreçte kendilerine yönelik sağlıklı bilgi akışının gerçekleşmediği söylenebilmektedir. Dolayısıyla lisans sürecinde katılımcıların istihdam temasında bir yönlendirme hizmetine ihtiyaç duyduğu görülmektedir.

4.2.5.3.8. Sınıfların Kalabalık Olması

Bazı lisans bölümlerinde sınıf mevcudunun kalabalık olması da katılımcıların olumsuz eleştirileri arasında yer almaktadır.

"Aslında bu eğitim sistemi ve akademisyen niteliği ile de ilgili. Okuduğum bölümde yeterli sayıda ve nitelikte akademisyen yoktu bu nedenle derslerin üzerine fazla düşünmeden ezberledim sınavları girdim çıktım. Etkisi çok anlaşılıyor derslerin. Tam olarak olmasa da, vakıftaki çalışmamla birlikte hazırım diyebilirim. Çünkü vakıftaki çalışma da bana çok şey kattı. İlgilendiğim çocuklar. Gelen çocukların çoğu ırkçılıkla karşılaşmıştı, dil bilmiyorlardı, ağır travmalar yaşamışlardı çoğu muhacirdi. Babasını kaybetmiş ama babasını soran yetimler vardı mesela. Babam nerede diyen ağır vakalar vardı. Bu çocuklar kendimi geliştirmemde çok etkili oldu. Aynı

zamanda derslikler çok kalabalıktı ve sınırlı sayıda olan akademisyenler yeterince öğrenciler ile ilgilenemiyordu." (Katılımcı 7-22 Yaşında)

Sınıf mevcudunun fazla olması, eğitici ile öğrenci ilişkisini zedeleyen diğer bir faktördür. Bu bağlam, pek çok öğrencinin eğitim sürecinden istifade edememesine ve yetkinlik kazanamamasına yol açmış görünmektedir.

4.2.5.4. İş Arama Sürecine Geç Başlama

Katılımcılar işsiz olmalarının nedenlerinden bir diğeri olarak da iş arama sürecine geç başlamalarının etkisinden söz etmiştir.

"Hayır, kesinlikle değil. İstesem şu anda büyük ihtimalle iş sahibi bir insan olabilirdim ama benim bunu yapacak cesaretim mi yok bilmiyorum hem de mezun olduğun gibi iş hayatına atılmazsan biraz daha zorlaşıyor, geç mi kaldım hissi, sürekli yapacağım şunu bunu demek ama yapmamak sonradan gözünde büyüyor." (Katılımcı 15-26 Yaşında)

"Yani kendi isteksizliğim mi demeliyim bilmiyorum. Kendim istesem bir sürü imkânım var ama mezuniyet sonrasında çok zaman geçti yapmadıkça iş ortamına girmedikçe insanın üstüne biniyor. İşin sosyal ortam olacak olması vs. yani bölümümle şartlarla vs ilgisi yok. Ekonomiden belki gelir olarak etkiler ama kişisel şeyler daha önemli." (Katılımcı 15-26 Yaşında)

İş arama sürecine geç başlama, katılımcıların hangi yetkinliklere sahip olunması noktasındaki bilgilerinin daha geç tazelenmesine neden olmuş, bu durum da ilgili yetkinliklere sahip olmaya daha geç başlamalarıyla sonuçlanmıştır. Bu nedenle iş arayış sürecine erken başlama ile iş bulma konusunda daha fazla avantaja sahip olduğu da önemli bir gösterge olarak bulgulara eklenmiştir.

4.2.5.5. İş Deneyiminin Olmaması

İş deneyimi, pek çok iş başvurusunda başat bir kriter olarak yer almaktadır. Bu doğrultuda katılımcılar, iş deneyimine sahip olmamalarının iş bulmalarını güçleştiren bir faktör olduğunu ve bunun neticesinde işsiz kalma sürelerinin de giderek uzadığını söylemiştir.

"Piyasada yeni mezunların tecrübe yetersizliği bahane edilerek işe alınmaması, en büyük etkenlerden biri bu, onun dışında ülkede var olan ekonomik sorunlar. Bunun dışında konuştuğumuz şeylerin hepsi buna dâhil yani. Maaşın, gelirin iyi olmaması, fiziksel koşulların zor olması." (Katılımcı 8-25 Yaşında)

"Piyasanın daha etkili olduğunu söyleyebilirim. Sonuçta okulun verdiği eğitim sınırlı, işi öğretecek olan piyasa oluyor genelde. Bu durumda öğrenciyi suçlamak çok doğru değil bence. İşe girip tecrübe edinmemek bunun sonucunda iş bulamama döngüsü var. Kendim dört dörtlük değilim ama üniversiteden birincilikle mezun olup iş bulamayanlar var ona ne diyeceğiz? Tabii bu durum alana mesleğe göre değişebilir ben kendi alanım için böyle değerlendiriyorum. Kişisel gelişim tek başına yeterli değil." (Katılımcı 8-25 Yaşında)

"İş bulma noktasında tecrübenin önemli olduğunu düşünüyorum. Bunu iş başvurularında bizzat deneyimledim. Gerek stajlar ile gerekse de sonrasında iş tecrübesi önem arz ediyor. Ancak şöyle bir durum da var. Bizim gibi genç üniversite mezunları her başvurdukları işte tecrübe eksikliği nedeniyle eleniyorlar. Eğer bize hiç şans tanınmazsa biz nasıl tecrübe kazanacağız. Sanırım tüm yeni mezunların aklındaki soru bu olsa gerek." (Katılımcı 46-25 Yaşında)

İş tecrübesinin olmaması sonucunda katılımcılar, daha düşük ücretlerde çalışmak zorunda kaldıklarını, bu nedenle çalışmayı tercih etmediklerini söylemiştir. Nitekim kayıt dışı çalışmak veya asgari ücretle çalışmanın katılımcılar tarafından desteklenmediği, bu şartları kabul etmenin aksine işsiz kalmayı tercih ettikleri görülmektedir.

"Yok, yani katılmıyorum yani iş beğenmiyor dedikleri, yeterince tecrübeli değilsen senden her şeyi yapmanı istiyorlar. Bunu istemediğin zaman da iş beğenmiyor oluyorsun. Açıkçası kesinlikle katılmıyorum. Yani şöyle söyleyeyim gıda mühendisliği alanında zorunlu alım var, her 20 çalışanı olan kişi bir gıda mühendisi çalıştırmak zorunda. Dolayısıyla gıda mühendisine de seni aldık mecburen diye bakılıp oradaki bir işçi gibi davranılabiliyor." (Katılımcı 16-25 Yaşında)

"Şey oluyor ister istemez, bu süreçte bir hayat akıyor ve sen bu hayatın çok gerisinde kalmışsın gibi hissediyorsun. Ankara'da kalsam diye düşünmüştüm. Catering firması yani, 18 yıllık tecrübesi olan birini istiyor. Neden? Bunu bekleyecek ne işin var ki senin? Ki biz üniversitede cateringde çalışmayı küçümserdik falan. Aslında bir yerden başlamam tecrübe edinmem gerekiyor ki istediğim standartlara gelebileyim. Tabii ki armut piş ağzıma düş demiyorum ama tecrübesizken ezilip zamanla tecrübe edebileceğimi biliyorum ama birilerinin de bunlara biz iş vermezsek nasıl tecrübe kazanacaklar demesi gerekiyor. 18 yaşında olsun ama 25 yıllık tecrübesi olsun falan gibi ironiler mevcut, bunları yaşadığımı düşünüyorum ve tabii ki insanın asabını bozuyor." (Katılımcı 19-25 Yaşında)

İş deneyimi faktörü, katılımcıların içerisinde buldukları durumu daha da güç bir hale getirmektedir. Özellikle mezuniyet sonrası düşük işlerde çalışmaktansa işsiz kalmayı tercih eden katılımcılar, bu süreçlerde kendilerini geliştirecek alanlarda bilgi birikimini artırmaya çalışmakta, böylece daha yüksek ücretlerde iş bulmayı arzulamaktadır.

4.2.5.6. Küçük Şehirde Eğitim Almış Olma

İş olanakları da diğer bir kıstas olarak katılımcıların sıklıkla üzerinde durduğu bir başlığı oluşturmaktadır. Katılımcılardan bir kısmı mezun oldukları süreçte farklı şehirlerde bulunan ebeveynleriyle birlikte yaşamış veya eğitimlerini küçük şehirlerde almış, bu şehirlerde iş imkânlarının dar olduğundan bahsetmiştir.

"Genel bir işsizlik olduğu kadar yaşadığım yerin de etkili olduğunu düşünüyorum. Kızılay ve Yeşilay var sadece bunlar da gönüllülük ağırlıklılar ya da eksikler. Sistemli bir meslek olarak ücretli görülüyor. Her yer sadece kamu. Özel eğitim merkezleri rehabilitasyon merkezleri de az ve genelde psikoloji ile özel eğitim mezunlarını tercih ediyorlar. Her işi yapabilirler gözüyle baktıklarını düşünüyorum." (Katılımcı 2-23 Yaşında)

"İş bulma açısından Kastamonu gelişmemiş imkânların kısıtlı olduğu bir şehir. O nedenle çok bir şey yapamadım. Ama şöyle bir vesile vardı ben İHH'da staj yapıyordum. Arapça dilim de var. Dil ve PDR'den dolayı orada muhacirlere psikososyal destek yapıyordum. İlk başta gönüllü başladım ama sonrasında bu işi ciddi yapalım dedik işe döndü hem de vakıfta çok fazla Suriyeli ve Iraklı kardeşlerimiz geldiği için hem tercüme yaptım hem vakıf işi yaptım hem de kendi alanımla ilgili gönüllü çalıştım." (Katılımcı 7-22 Yaşında)

"Hayır, katılmadım, okuduğum üniversite gelişmiş bir üniversite değildi. Bulduğum şehrin ve okuduğum üniversitenin imkânları çok kısıtlıydı. Evet, kursa katıldım bu da benim ilerdeki çalışma alanından bana büyük bir katkı sağladı." (Katılımcı 26-24 Yaşında)

Bu ifadelerin yanı sıra, katılımcıların söylemleri, Ankara'da yaşamının iş bulma sürecinde bir avantaj olduğunu ortaya koymakla birlikte önceki dönemlerde küçük şehirlerde bulunmuş olmanın iş bulma sürecini geciktirdiği konusunda bir fikir sunmaktadır.

"Osmanlıcadan ilk kuru geçtim belgem var. Yabancılara Türkçe Öğretimi Sertifikası aldım. Büyükşehirlerde sağlar belki ama bana sağlamadı maalesef." (Katılımcı 12-24 Yaşında)

"Hayır, herkesin hayatı yetişme tarzı farklı. Bazı kişiler gerçekten... Şöyle söyleyeyim. Ben tek başıma evimi kurarım, her türlü evrak işimi hallederim vs. ama bazıları bunları, su aboneliğini bile yapamayacak insanlar var. Bazıları da ailesine çok bağlı. Bence bu iş beğenmeme değil, bölgeye göre

işin olmaması durumu. Mesela bizim orayla (Bingöl) İstanbul Ankara bir olmaz. Ya da sektör seçimi yapmak mümkün olmaz. Bu iş seçme durumundan ziyade tercih ya da yetiştirilme tarzıyla ilgili." (Katılımcı 14-25 Yaşında)

Küçük şehirde yaşamış veya eğitim görmüş olma durumu, katılımcıların çevrelerinin gelişmesi noktasında önemli bir engeli oluşturduğunu göstermektedir. Dolayısıyla istihdam edilmekte avantaj sağlayan sosyal ağların küçük şehirlerde büyümediği, böylece işsizliği artıran bir faktör olarak değerlendirilebileceği düşünülmektedir.

4.2.5.7. Bireyin Kendi Bölümünde Çok Fazla Mezunun Olması

Türkiye’de bazı bölümlerde son yıllarda artan talep, mezun sayısının artmasına neden olmuş, arzın büyümesi nedeniyle işsizliğin de böylece artması söz konusu olmuştur. Katılımcıların da sıklıkla vurguladığı bu bulgu, sosyal bilim ve fen fakültelerinden mezun olan bazı katılımcıların işsizliklerinin temelinde bu olguyu konumlandırmasıyla sonuçlanmıştır.

"İktisattan ziyade, İİBF okuduğum için işsizim diyemem ama Türkiye’de çok fazla İİBF mezunu var diye işsizim diyebilirim. Bu mezunların içinden sıyrılabilmek hem zor hem kolay. Mezun çok, alımlar az, puanlar yüksek. Buna bağlı. Giren insan çok. Referans gibi işler de işin içine giriyor. Tabii en büyük etken puanımızın olmayışı. Puanın olsa girersin." (Katılımcı 3-27 Yaşında)

"Hiç aynı değil, ben tercih ettiğim dönemde hem sıralamalar hem saygınlık açısından iyi bir bölümdü bizim için şu anda çok fazla mezun veriyor üniversiteler, yaklaşık 60-70 bin mezun mimar var. Bu da çok fazla. Üniversitelerin çok öğrenci alması kaliteyi de düşürüyor. Şu anki durumla ben tercih ederkenki durum çok farklı." (Katılımcı 20-27 Yaşında)

"İlk bölüme başladığımda çok kötü değildi özel sektörü de iyi olan bir bölümdü ama şu anda gelinen noktada fazla eleman var. Restorasyon firmalarında çalışan bazı arkadaşlar asgari ücret yükselince işten çıkarıldı

falan. Ben kabul etmediğimde o işi, benden düşük ücretle çalışacak kişiyi çok rahat bulabiliyor işverenler" (Katılımcı 20-27 Yaşında)

Özellikle sosyal bilimlerde KPSS sürecinin iş bulmak için önemli bir araç olarak görülmesi, bölümdeki mezun sayısının fazla olmasına paralel olarak ciddi biçimde zorlayıcı süreci de beraberinde getiriyor görünmektedir. Nitekim mezun sayısının artmasıyla katılımcıların KPSS'den alması gereken puanın da ciddi biçimde yükselmesi, iş bulma potansiyelini de zor bir hale getirebilmektedir.

"Mezun olduğum gibi KPSS'ye girseydim ve KPSS ile herhangi bir yere girmeyi hedefleseydim kesinlikle işim olurdu. Ama herhangi bir yere girseydim işim olsaydı da kendimi işsiz hissedebilirdim. Bizim sınıfta 198 kişi vardı ben 4. bitirdim ve sadece benim okuldan bile 200 kişi mezun olduysa herkesin kendi istediği gibi bir alanda istihdam edilebilmesi imkânsız. Herhangi bir iş bulabilirim. Ama alanımda çalışmak istiyorum bu işi arıyorum. Bankacılık sınavları var mesela girsem kazanırım ama ben bir bankada sıradan bir personel olmak için bu kamu yönetimi ve siyaset okudum diye soruyorum kendime. Bu açıdan bölümle ilgisi var." (Katılımcı 10-24 Yaşında)

4.2.5.8. Referans Eksikliği

İş bulma sürecine katkı sağlayan diğer bir başlık da referanstır. Katılımcılar yeterli derecede referansları olmadığı için iş bulamadıklarını söylemiştir.

"Asgari ücret düzeyinde çok rahat iş bulunur. Ama farklı mevzular için içine girince. Ya af edersiniz de, Migros'a kasiyerlik için başvuram arkadaşım var orada bile referans istemişler ve referans düşünün kasiyerlikte bile işler farklı şekilde işliyor." (Katılımcı 6-24 Yaşında)

"Yani evet kişisel çaba etkili ama kurumlar da etkili. Bazı kurumlar mesela şöyle oluyor, dil biliyorum, kendimi de geliştirmişim ama o kurumda tanıdığım yok. Bu durum kişisel çabanın önüne geçebiliyor." (Katılımcı 7-22 Yaşında)

"Olabilir ama işsizlik okuduğın alanda istihdam edilememek bence. Diğer alakasız yerlerde iş herkes bulur ben de bulurum. Kendi alanında işsiz olmakta kişisel şeyler etkili ama referans vs. de var, %100 etkili kişisel tercihler diyemem." (Katılımcı 10-24 Yaşında)

"Kamuda normalde ne olur, bir dayın olması lazım Ankara'da falan ama özel sektörde bile artık bir dayın olmak zorunda yani." (Katılımcı 19-25 Yaşında)

"Bu tabii ki insanın kendini pazarlayabilme yeteneğiyle de alakalı diye düşünüyorum. Ya hani yaparım, bakarım hallederim değil beceremesen de yaparım demen gerekiyor. Bireysel şartları benim açımdan cevaplamak zor yani kendimi geliştirmeye çalıştığımı düşünüyorum aslında ama bakıldığında biri ön ayak olmadan bir yere giremedim falan. %40 kendi şartların ve gelişimin etkiliyor diyebilirim." (Katılımcı 19-25 Yaşında)

"Referans konusu sadece kamu ve özel sektörde geçerli değil, aynı zamanda akademide araştırma görevlisi olma hatta neredeyse yüksek lisans ve doktora yapmada bile geçerli. Eğer o bölümün öğrencisi değilsen o bölümden sana referans olabilecek akademisyenler tanımıyorsan istediğin kadar YDS ve ALES puanların olsun akademiye girmek bir hayal. Ben çok yüksek not ortalamaları ile mezun olan arkadaşlarımdan bazılarının araştırma görevlisi mülakatlarında sırf referansları olmamalarından dolayı elendiklerini biliyorum. Maalesef dediğim gibi yüksek lisans ve doktora yapmada da benzer durum geçerli" (Katılımcı 46-25 Yaşında)

Pek çok katılımcı, gerekli yetkinliklerin yanı sıra kamuda veya akademide kendilerine referans olabilecek insanların bulunmamasının iş bulmalarını zorlaştırdığını belirtmiştir. Dolayısıyla referans başlığı da sosyal ağların genişlemesinin iş bulma sürecine olan katkısını ortaya koyan kritik faktörlerden birini oluşturmaktadır.

4.2.5.9. Aranılan Kriterlere Uygun İş Bulamamak-Seçici Olmak

Katılımcıların işsizliğinin sebepleri arasında istedikleri kriterlere uygun iş bulamamanın başat sebeplerden biri olduğu söylenebilmektedir.

"İşsiz olmamdaki sebepler, bir, ideallerimin olması ikincisi, neden işsizim... Tek sebep bu galiba. İdeallerim hayallerim var. 40 yaşına geldiğimde en azından savaştım ama olmadı vardır bir hayır diyebilmek için bugün bu eforu sarf ediyorum. 60 gün sonra sınavım var, 60 gün sonra geriye dönüp keşke dememek için ders çalışıyorum, bundan ötürü de herhangi bir iş yerinde çalışmıyorum diyebilirim. Kolay yolu tercih ederek bir ömür zor bir hayat yaşamak istemiyorum." (Katılımcı 3-27 Yaşında)

"Bu aslında genel bir soru. Benim tanıdığım bazı insanlar var. Kendilerini gerçekten geliştirmişler çabalamışlar ama çalıştıkları yerleri ister istemez beğenmemek zorunda kalıyorlar çünkü bu onların hakkı. O kadar çabalamış emek vermiş yıllarını vermiş beklentisine uymayan yeri beğenmemek hakkı. Bazı insanlar da oluyor ki kendisi hiçbir şey yapmadığı halde her şeyi eleştiren bir yapıya sahip olduğu için beğenmeyebiliyor. Yani şöyle ben PDR okumuşsam ve alanımda iş bulamadıysam, gidip boyacılık yapmayı beğenmiyorsam yani nasıl diyeyim, hakkım. Üzülürüm yani, beğenmemek elimde. Bu olumsuz bir şey değil, buna hakkım olduğunu düşünüyorum. Üzülürüm yani bu hayallerle okumadım, hedeflerim vardı." (Katılımcı 7-22 Yaşında)

"Olabilir ama işsizlik okuduğun alanda istihdam edilememek bence. Diğer alakasız yerlerde iş herkes bulur ben de bulurum. Kendi alanında işsiz olmakta kişisel şeyler etkili ama referans vs. de var, %100 etkili kişisel tercihler diyemem." (Katılımcı 10-24 Yaşında)

"Sonuçta o kadar emek vermişim. Dört yıl içinde zor şartlarda birçok fedakârlığa katlanarak okulu bitirmişim. Birçok üniversite mezununa göre İngilizcem daha iyi. Bu nedenle sadece ilkokul ve lise mezunu ile aynı şartlarda olup aynı maaşı almak insana dokunuyor ve bu nedenle böyle bir iş istemiyorum. Aslında bence insanın en doğal hakkı da bu." (Katılımcı 31-27 Yaşında)

Katılımcılar, ideallerinin olması ve mezun oldukları alanda çalışmak istemeleri gibi nedenlere bağlı olarak iş arama kriterlerinin olmasının iş bulmayı zorlaştırdığını söylemektedir.

"Şöyle, aslında dışarıdan bakıldığında öyle duruyor. Aslında ben başka bir meslek de yapabilirim, kasiyerlik de yapabilirim. Ya da bir kuran kursunda fahri olarak da eğiticilik yapabilirim. Bu tamamen meslek beğenmeme gibi duruyor dışarıdan ama bu benim açımdan baktığımda benim yapabileceğim iş o. Ben o işi yapabiliyorum. Üniversite sınavına hazırladığım yıl bir ay telefoncuda çalıştım. Çok işlek bir yer de değildi, zor değildi ama mutlu degildim. Sonrasında öğretmenlik deneyimini de yaşayınca ve iyi bir öğretmen olabildiğimi görünce. Bunu da öğrencilerimle hala devam eden bir iletişimim olmasından çıkarıyorum. Öğrencilerim ne zaman geleceksiniz diye sorunca diyorum ki benim işim buymuş, ben burada tatmin hissediyorum, kendimi gerçekleştirmiş hissediyorum." (Katılımcı 4-28 Yaşında)

"Bizim sınıftan mezun olanlara bakıyorum. Zar zor mezun olanlar bile kimya alanında işe girdi. Ama ben eleyiciyim. Bana uygun bir iş ortamı olması gerekiyor, bu önemli benim açımdan. Bu nedenle iş peşinden koşmadım çok çünkü herhangi bir yere girmek değil benim için iyi bir yere girmek istiyorum bu nedenle bekletiyorum. Ama baktığımda online eğitim sayesinde mezun olan yoksa mezun bile olamayacak kişiler çalışıyor." (Katılımcı 13-26 Yaşında)

"İkiye ayırarak olursan mimarlık mezunu olman yeterli, restorasyon büroları için yüksek mimar olmak getiri sağlar. Yaşanılan şehir de etkili. Çalışma şartları kötü, bu da etkili." (Katılımcı 20-27 Yaşında)

"Yani şöyle, ben dört sene okul okudum. Uykusuz kaldım, maddi giderlerim oldu. İş beğenmemek değil ama işveren de bana bir zahmet şey demesin sen de buraları paspasla. Şu bulaşıkları yıka demesin. Yapmaktan gocunduğum için demiyorum ama bunu yapan kişilerin konumu başka, ben mimarlık okudum mimarım, benim çalıştığım şartların çok daha başka olması

gerekiyor yani. İş beğenmemek şımarıklık gibi duruyor ama ben sadece hakkım olanı savunuyorum." (Katılımcı 20-27 Yaşında)

"Daha önce çalıştığım yerdeki maddi şartlar bir de mesleğimin gereğini orada yapmamam, buna orada izin verilmemesi. Ben sadece iş takibi yapıyordum. Ben biliyorum ki o benim işim değil onu istemedim." (Katılımcı 14-25 Yaşında)

Katılımcılar, mesleklerine uygun olmayan işlerde çalışmak zorunda kalabildiklerini, ancak bu durumun kendilerini mutlu etmediği için uzun sürmediğini veya sıklıkla iş değiştirdiğini belirtmiştir.

"Bir ilgisi olduğunu düşünmüyorum. Özel sektörde de çalıştım özel sektörün pis yanını bildiğim için hiç denemiyorum. 1.5 yıl kadar özel bir bankada çalıştım. Orada yapılan mobbing olsun kötü muamele olsun bu işlemleri ne kadar haklı olursan ol kimse seni dinlemiyor." (Katılımcı 6-24 Yaşında)

"İşsizliğimin sebebi KPSS puanımın olmaması ve KPSS ile bir yere girmek de istemiyor olmam. İşsiz olmak istemiyorsam KPSS puanımı alıp bütün kurumları yazmalıyım. Ben işsiz olmak istemiyorum ama o işi de istemiyorum. Şartları taşımadığım için. Ama herkes de şartları taşıyamıyor. İyi bir puan almak da çok zor. Hem İngilizce hem KPSS puanın olacak, olduğun ilde kadro açılacak vs. zor yani. Tek bir sebebi yok işsiz olmanın. Piyasa şartları, ekonomik kriz çok etkilemez çünkü kamu sonuçta." (Katılımcı 10-24 Yaşında)

Bu noktadaki diğer bir bulgu da özel sektördeki çalışma şartlarının ağır olmasına paralel olarak katılımcıların kamuda işe girmeyi istemesidir. Dolayısıyla özel sektördeki iş ilanlarına başvuruda bulunmadıklarını, yalnızca kamu kurumlarındaki ilanları değerlendirdiklerini söyleyen katılımcıların olduğu gözlenmiştir.

"Kişisel tercihler de etkili mesela ben özelde çalışmak istemiyorum, mesela okul derecem var, yüksek lisans kaydım var ve bir yere başvurursam büyük ihtimalle alınırım ama özeldeki ilişkileri bildiğim için ben orada çalışmak istemiyorum mesela." (Katılımcı 11-21 Yaşında)

"İşsiz olman farklı bir alana yönelirsen tabii ki geçecektir." (Katılımcı 21-25 Yaşında)

"Bence hayır, işsizlik geçici ama tercih edeceğim bir şey bulmak çok uzak hayal haline geldi." (Katılımcı 25-25 Yaşında)

"Hangi iş olsa çalışırım diyemem yani. Mutsuz olduğum sevmediğim aktif olmadığım bir yerde çalışmam açıkçası. Benim çalıştığım yerde aktif olmam lazım. Konuşmam gerekiyor. Masa başı ise sevdiğim işi yapmam lazım. Çalışmıyorum çünkü karşıma uygun bir şey çıkmadı." (Katılımcı 12-24 Yaşında)

"Kamu yönetimi mezunuyum ve kamuda bir görev alabilmek için okudum. Bu nedenle özel sektöre ve akademiye girmeyi düşünmedim. Asıl amacım kamu kurumlarından birisine girmektir. Aynı zamanda devlet, özel sektöre göre daha fazla maaş veriyor ve çalışma koşulları da daha rahat. Bu nedenle hep kamuya girmeyi hedefledim." (Katılımcı 31-27 Yaşında)

Yukarıda değinildiği üzere küçük şehirlerde yaşamak da aranan kriterlere ilişkin iş bulmayı güçleştirmektedir. Bazı katılımcılar, Ankara'da yaşamının bu noktada avantaj sağladığını belirterek daha önceki süreçlerde küçük şehirlerde zaman geçirdikleri için söz konusu kriterlere uygun iş bulamadıklarını belirtmiştir.

"Hayır, herkesin hayatı yetişme tarzı farklı. Bazı kişiler gerçekten... Şöyle söyleyeyim. Ben tek başıma evimi kurarım, her türlü evrak işimi hallederim vs. ama bazıları bunları, su aboneliğini bile yapamayacak insanlar var. Bazıları da ailesine çok bağlı. Bence bu iş beğenmeme değil, bölgeye göre işin olmaması durumu. Mesela bizim orayla (Bingöl) İstanbul Ankara bir olmaz. Ya da sektör seçimi yapmak mümkün olmaz. Bu iş seçme durumundan ziyade tercih ya da yetiştirilme tarzıyla ilgili." (Katılımcı 14-25 Yaşında)

"Kesinlikle insanlar onca sene emek verdiği sevdiği işleri yapmak için çabalıyor. Mühendis bir insana kuryelik yap demek ya sorun değilse işi beğenmiyor demek küt kafalı insanların dayatmasıdır. İşsizlik, ülkenin her insana iş imkânı var diye güvendirip bir iş imkânı dediği şeyin tamamen

kölelik olduğunu sonradan anlatmasıdır. Aynı zamanda her bölgede aynı iş imkânlarının olmaması da önemli bir sorundur." (Katılımcı 25-25 Yaşında)

Buna ek olarak bazı katılımcılar mesleklerinden farklı işlerde de çalışabileceklerini ancak bunun için de gerekli kriterin maaş olduğunu belirtmiştir. Maaşın istedikleri düzeyde olması halinde farklı bir işte çalışmalarının kendileri için sorun olmayacağını belirtmeleri, geçim meselesinin istihdam konusunda daha ön planda olduğunu göstermektedir.

"Bence tamamen maaş faktörü sebep oluyor." (Katılımcı 29-25 Yaşında)

"Olabilir maaş düşükse çalışmam." (Katılımcı 29-25 Yaşında)

"Bir yere gitsem çalışırım ama hayır aramıyorum çünkü alanımla ilgili bir yerde çalışmak istiyorum. Ben bunun yerilecek bir şey olduğunu düşünmüyorum. Mecburiyetim olsa çalışırım tabii ki ama bu aşamada şu an bunu tercih etmiyorum alanımla ilgili bir şeyler yapmak istiyorum. Eğer biraz daha ihtiyaçlarım değişir önceliğim maddi olursa çalışırım tabi ki. Kesinlikle kişisel tercih bu. Önceliklerle alakalı." (Katılımcı 18-26 Yaşında)

4.2.5.10. Düşük Personel İstihdamı

Türkiye’de bazı lisans mezunlarının kamu kurumlarına istihdam edilmelerine yönelik ilgili kontenjanların çok az olması, birçok katılımcının üzerinde durduğu ve kendileri için sorun teşkil ettiğini söylediği bir alanı oluşturmaktadır.

"Ya şöyle, devlet kurumlarında krizin etkilerinden dolayı artık bütçeler ufalmaya başladı. Denetim de arttı. Bir personelin alımı da kurumlar için büyük bir maliyet. Bu nedenle 50 kişi alınacağına 30 kişi alınıyor. Ekonomik krizin etkisi de böyle olabilir kurumlar açısından." (Katılımcı 3-27 Yaşında)

"Tabi ki. Özellikle şu ekonomik şartlarda eminim herkes canıyla başıyla atanmak için sınava çalışıyor şu an. Hele de bizim bölüm. Seneye seçim var. Önümüzdeki sene hükümet değişir mi, ilahiyatçılara aynı önem gösterilir mi gibi sorularla herkes çalışıyor. Bir de bu sene atamaların seçim öncesi hükümetin göze girme çabası bağlamında çok yapılacağı konusunda bir

düşünce var. Bir de bu yıl ek atamalar bizde çok yapılmadı. Onun da karşılığı olarak çok atama yapılabileceği düşüncesi var. Tüm bunlara ek olarak bu ekonomik şartlarda herkeste atanayım ve rahat edeyim düşüncesi var." (Katılımcı 4-28 Yaşında)

"İşsizlik bireyselden çok iş imkânı kısıtlılığındandır." (Katılımcı 21-25 Yaşında)

"Hayır, bireysel durum değil, ülkenin öğretmen kontenjanından dolayı, yeterli alım yapmadıkları ve yaşı gelenlerin emekli olmadığını düşünüyorum." (Katılımcı 27-25 Yaşında)

Personel istihdamının mezun sayısını karşılayacak düzeyde olmaması ve buna karşın katılımcıların büyük oranda kamu kurumlarında görev yapmak istemesi, bu noktadaki yoğunluğu artırırken giderek daha fazla sayıda işsiz bireyin ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

"Benim bölümümden mezun olan kişi sayısı çok fazla. Çoğu üniversitede benim bölümüm mevcut. Kamu sektörüne girmek istediğini varsayarsak her adayın, bir sınava girip oradan belli bir puan almaları gerekiyor. Bunun için de kişinin özverili çalışması ve kendine yatırım yapması gerekiyor. Ben kişinin kendisinde bittiğini düşünüyorum yine. İşsizliğin sebebi bireyseldir diyebilir miyiz? Direkt bireyseldir diyemem ama büyük oranda bireyseldir. Sonuçta kadrolar sınırlı kamu sektöründe, kadrolar sınırlı. Herkes giremez. Bu durum, yani sınırlı sayıda kadro açılması etkiler ama kişinin çabası da çok etkili." (Katılımcı 5-24 Yaşında)

"Bazen inanıyorum bazen inanmıyorum. Motivasyon kaybı olabiliyor. Referans şeylerini açılmayan kadroları vs. görünce. Bazen de motive ediyorum. Ortadayım." (Katılımcı 13-26 Yaşında)

Bazı bölümlerde mezun sayısının hızla artması da bu konuda işsiz bireylerin artmasına yol açan önemli etmenlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Özellikle kamu yönetimi ve siyaset bilimi gibi istihdamı çok sınırlı alanlarda yapılabilen bölümlerden mezun olan katılımcılar, bu tür sorunları daha fazla dile getirmiştir.

"Gelir olarak yüzde 5-10'luk kesim iyi diyebilirim bizim bölümden. Kaymakamlık, idari yüksek kadrolar yani kaba tabirle kaymak tabaka, Sayıştay denetçiliği gibi kadrolara o uzun aşamaları ve sınavları geçip girebilersen çok iyi bir yaşam standardı ve gelirin oluyor. Kalan %90 için olumlu konuşamayacağım. Hatta çoğu işsiz bu kalan kişilerin. Git bizim mezunlara, alanda çalışan tek tüktür. BİM'de, bankada orada burada çalışırlar. Bizim bölümde yapman gereken, 2-3 sene kendini adaman çünkü ilk sene olmuyor çoğu kişide. Ondan sonra ancak. Okul mezun olmakla bitmiyor. 2-3 sene devam ediyor. Hazine maliye kadroları, gelir uzman yardımcılığı vs. var. İİBF mezunları ilk etapta banko KPSS'ye giriyor sonra işin KPSS'den ibaret olmadığını anlayınca diğer sınavlara da giriyor vs. iyi bir yere atanması 2-3 seneyi buluyor rahat. Ben de böyle düşünüyorum diğerleri gibiyim." (Katılımcı 10-24 Yaşında)

"İşsizliğimin sebebi KPSS puanımın olmaması ve KPSS ile bir yere girmek de istemiyor olmam. Ben işsiz olmak istemiyorum ama o işi de istemiyorum. Şartları taşımadığım için. Ama herkes de şartları taşıyamıyor. İyi bir puan almak da çok zor. Hem İngilizce hem KPSS puanın olacak, olduğun ilde kadro açılacak vs. zor yani. Tek bir sebebi yok işsiz olmanın. Piyasa şartları, ekonomik kriz çok etkilemez çünkü kamu sonuçta." (Katılımcı 10-24 Yaşında)

Personel istihdamının katılımcıların beklediği düzeyde olmaması, pek çok katılımcıyı mezuniyet sonrası kendilerini geliştirme noktasında motive eden noktalardan da biridir. Katılımcılar özellikle yabancı dil konusunda kendini daha iyi yerlere taşıyarak iş bulma süreçlerinin kolaylaşacağını düşünmektedir.

"Dil seviyemde düşüklük bir sebep. Bölümümüzün öğretmen alımları gayet iyi açıkçası, sadece yazma eserlerde alım yok. Bence yok. Erkenden formasyon alsaydım, düzgünce çalışıp puanımı zamanında almış olsaydım, dilimi geliştirseydim şu anda bir işim olacaktı." (Katılımcı 12-24 Yaşında)

"Kamu kurumlarına ve akademiye girişte KPSS ve ALES puanlarının yanı sıra YDS puanı da çok önemli. KPSS puanım iyi olmasına rağmen kurumların birçoğu 70 ve üzeri YDS puanı istediği için birçok kurumun sınavına girmeye

hak kazanamadım ve bu nedenle sonrasında YDS kursuna yazıldım. Bu durum da benim iş bulma sürecimi uzattı maalesef." (Katılımcı 40-26 Yaşında)

Katılımcıların pek çoğu iş bulamamalarının nedeninin kendilerini yetkin kılmamak olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla iş imkânlarının kısıtlılığının bir faktör olmasının yanı sıra katılımcıların bazıları doğrudan kendilerini de işsizlikten sorumlu tutmaktadır.

"Ekonomik krizin etkili olduğunu düşünüyorum onun dışında sosyolog atamasının açılmaması, KPSS'de alım olmaması etkili hatta SOSYODER bunun için bazı görüşmeler yaptı. Ben genel olarak iş bulamamamda faturayı daha çok kendime kesiyorum aslında. CV gönderdiğim yerler var mesela." (Katılımcı 18-26 Yaşında)

"Mezun olduğum gibi KPSS'ye girseydim ve KPSS ile herhangi bir yere girmeyi hedefleseydim kesinlikle işim olurdu. Ama herhangi bir yere girseydim işim olsaydı da kendimi işsiz hissedebilirdim. Bizim sınıfta 198 kişi vardı ben 4. bitirdim ve sadece benim okuldan bile 200 kişi mezun olduysa herkesin kendi istediği gibi bir alanda istihdam edilebilmesi imkânsız. Herhangi bir iş bulabilirim. Ama alanımda çalışmak istiyorum bu işi arıyorum. Bankacılık sınavları var mesela girsem kazanırım ama ben bir bankada sıradan bir personel olmak için mi bu kamu yönetimi ve siyaset okudum diye soruyorum kendime. Bu açıdan bölümle ilgisi var." (Katılımcı 10-24 Yaşında)

Personel istihdamının kamuda düşük olması, katılımcıları derinden etkileyen konulardan biridir. Nitekim özel sektörde maaşların düşük olması, çalışma şartlarının kamuya göre daha ağır olması, katılımcıların özel sektörde çalışma isteklerini büyük ölçüde düşürmektedir. Kamu kurumlarında ise yeterince alım yapılmaması, katılımcıların dolaylı olarak işsiz kalmasına neden olmuş, bu süreçte kamu kurumlarına yerleşebilmek amacıyla kendilerini geliştirme yoluna yöneldikleri görülmüştür.

4.2.5.11. İş Beğenmemek

Katılımcıların birçoğu kendi mesleklerine uygun iş bulamadıklarını dile getirirken bazıları da meslek kriterlerine uygun olsa da çeşitli sebepler nedeniyle çalışmadıklarını belirtmiştir. Bu sebeplerden ilki, katılımcıların emeklerine karşılık görece daha yüksek ücretler karşılığında çalışmayı arzu etmeleridir.

"Şu an için, açıkçası şöyle, sen bir adamı 4 sene üniversite okuttuktan sonra ve kendi adıma bilfiil 2 sene belli bir şey için çalıştıktan sonra verdiğim 6 senem var. Son seneyi düşünürsen 7 senenin karşılığını almak istiyor. Belki iş beğenmeme gibi değerlendirilebilir." (Katılımcı 3-27 Yaşında)

"Üniversite okudum ben, çalıştığımda kendi alanımda olmayan bir iş yapmak istemem tabii ki. Kimse istemez. Bu durumda iş seçme ya da beğenmeme durumu tabii ki söz konusu. Ben mesela atanamazsam ben bir daha kendi alanımla alakalı sınav seçeneklerini ve kendi alanımla ilgili özel sektör seçeneklerini değerlendiririm. Atıyorum önümde kasiyerlik ile kendi alanımla ilgili bir yerde çalışma gibi iki seçenek var. Tabii ki kendi alanımı seçerim. Bu bir iş seçmedir tabii ki." (Katılımcı 5-24 Yaşında)

"Bu aslında genel bir soru. Benim tanıdığım bazı insanlar var. Kendilerini gerçekten geliştirmişler çabalamışlar ama çalıştıkları yerlerde ister istemez bir beğenmemek zorunda kalıyorlar çünkü bu onların hakkı. O kadar çabalamış emek vermiş yıllarını vermiş beklentisine uymayan yeri beğenmemek hakkı. Bazı insanlar da oluyor ki kendisi hiçbir şey yapmadığı halde her şeyi eleştiren bir yapıya sahip olduğu için beğenmeyebiliyor. Yani şöyle ben PDR okumuşsam ve alanımda iş bulamadıysam, gidip boyacılık yapmayı beğenmiyorsam yani nasıl diyeyim, hakkım. Üzülürüm yani, beğenmemek elimde. Buna hakkım olduğunu düşünüyorum. Üzülürüm yani bu hayallerle okumadım, hedeflerim vardı." (Katılımcı 7-22 Yaşında)

Katılımcılar, iş beğenmemenin kendileri için doğal bir durum olduğunu belirtmiştir. Verdikleri emek ile iş beğenmeme arasında bir ilişki kurduğu görülen katılımcıların lisans

ve yabancı dil gibi yeterliklerin karşısında kendileri için daha yüksek ücretli işler istediği belirlenmiştir.

"İş beğenmemelik değil, sadece hangi işte olursa olsun, elimden gelenin en iyisini en güzelini yaptığın halde hak ettiğim, emeğimin karşılığını alamıyor olmak, hele ki bu zamanda yeterli maaş verilmemesinden ötürü geçinmek çok zor." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

"Bence beğenilmeyecek iş bulunmuyor ki. İş yok ortada çünkü. İşi beğenmemek için önce ortada iş olması lazım. İş beğenmiyorsan git garsonluk yap durumuysa bu evet iş seçiyorum ama kendi işimi yapmak istiyorum. İş yoksa gidin bulaşık yıkayın garsonluk yapın demek iş seçmekse iş seçiyorum kendi işimi seçiyorum. Ama kendi işimi bulamıyorum. Son girdiğim işte de Ankara'da tesisatla bağlantılıydı mimarlıktan uzaktı mecburiyetten girdim ama yapamayınca çıkmak zorunda kaldım. Adapte olamadım işe, sürdüremedim. Bilmediğim için zorlandım. Akraba vasıtasıyla girdim." (Katılımcı 8-25 Yaşında)

"Katılıyorum tabii ki de. Yeni mezun, donanımı yok ama ben üniversite mezunuyum şu kadar okudum şu kadar maaşla işe başlamam lazım gibi oluyor. Bu kişinin egosuyla ilgili. İşe başlasa daha iyi yerlere gidebilir ama fark edemiyorlar." (Katılımcı 9-29 Yaşında)

"Şöyle evet haklılık payı var, iş seçme durumu var ama bu herkes için geçerli değil. Bazı kişiler de vardır iş arayan ama hiç bulamayan. Ama evet iş seçme konusunun haklılık payı var." (Katılımcı 17-25 Yaşında)

"Sonuçta o kadar emek vermişim. Dört yıl içinde zor şartlarda birçok fedakârlığa katlanarak okulu bitirmişim. Birçok üniversite mezununa göre İngilizcem daha iyi. Bu nedenle sadece ilkokul ve lise mezunu ile aynı şartlarda olup aynı maaşı almak insana dokunuyor ve bu nedenle böyle bir iş istemiyorum. Aslında bence insanın en doğal hakkı da bu." (Katılımcı 31-27 Yaşında)

Katılımcılar, bazı durumları “iş beğenmeme” olarak nitelendirirken bu konuya benzeyen bazı olguların ise “iş beğenmeme” davranışından ayrıldığını söylemiştir. Farklı işlerde ve daha düşük ücretlerde çalışmak istememenin, iş beğenmemenin ötesinde olduğunu belirten katılımcıların bilişsel bir çelişki içerisinde olduğunu ve sevdikleri mesleği yapmaya kararlı oldukları görülmüştür.

"İşveren bakımından da yani o kadar okuyorsun ama asgari ücret çalışmana karşılık gibi olmayabilir bu hayat şartlarında geçinmene yetmeyebilir, bulunduğu işlerde o yüzden de çalışmayabilir. İş beğenmeme olarak değil sonuçta verdiği emeğin karşılığını almak isteyen birini düşünürsek emeklerinin karşılığını alacağı bir yeri bekliyor olabilir." (Katılımcı 13-26 Yaşında)

"Şöyle, aslında dışarıdan bakıldığında öyle duruyor. Aslında ben başka bir meslek de yapabilirim, kasiyerlik de yapabilirim. Ya da bir kuran kursunda fahri olarak da eğiticilik yapabilirim. Bu tamamen meslek beğenmeme gibi duruyor dışarıdan ama bu benim açımdan baktığımda benim yapabileceğim iş o. Ben o işi yapabiliyorum. Üniversite sınavına hazırladığım yıl bir ay telefoncuda çalıştım. Çok işlek bir yer de değildi, zor değildi ama mutlu değildim. Sonrasında öğretmenlik deneyimini de yaşayınca ve iyi bir öğretmen olabildiğimi görünce. Bunu da öğrencilerimle hala devam eden bir iletişimim olmasından çıkarıyorum. Öğrencilerim ne zaman geleceksiniz diye sorunca diyorum ki benim işim buymuş, ben burada tatmin hissediyorum, kendimi gerçekleştirmiş hissediyorum." (Katılımcı 4-28 Yaşında)

"Bir ilgisi olduğunu düşünmüyorum. Özel sektörde de çalıştım özel sektörün pis yanını bildiğim için hiç denemiyorum. 1.5 yıl kadar özel bir bankada çalıştım. Orada yapılan mobbing olsun kötü muamele olsun bu işlemleri ne kadar haklı olursan ol kimse seni dinlemiyor." (Katılımcı 6-24 Yaşında)

Katılımcılar iş beğenmemelerine yönelik ifadelerde sıklıkla bunun kendilerinin bir hakkı olduğunu belirtmiştir. Öte yandan özel sektörde sorumluluklarının haricinde kendilerine iş vermeleri ve bunu kendilerinin de tecrübe etmiş olmaları, iş beğenmeme konusunda kendilerine daha fazla hak vermelerine yol açmış görülmektedir.

"Yok, yani katılmıyorum yani iş beğenmiyor dedikleri, yeterince tecrübeli değilsen senden her şeyi yapmanı istiyorlar. Bunu istemediğin zaman da iş beğenmiyor oluyorsun. Açıkçası kesinlikle katılmıyorum. Yani şöyle söyleyeyim gıda mühendisliği alanında zorunlu alım var, her 20 çalışanı olan kişi bir gıda mühendisi çalıştırmak zorunda. Dolayısıyla gıda mühendisine de seni aldık mecburen diye bakılıp oradaki bir işçi gibi davranılabiliyor."
(Katılımcı 16-25 Yaşında)

"Etkenlerden birisi benim işi beğenmiyor olmamdı." (Katılımcı 23-24 Yaşında)

"Kesinlikle evet. Biraz payı var." (Katılımcı 25-25 Yaşında)

"Birazcık evet, çünkü kendi işimin patronu olmayı bekliyorum." (Katılımcı 26-24 Yaşında)

"Olabilir maaş düşükse çalışmam." (Katılımcı 29-25 Yaşında)

*"Özel sektörün çalışma koşulları ve ücretler bana yeterli gelmiyor. Ağır şartlarda çok uzun süre çalışıyoruz ve aldığımız ücret bazı yerlerde asgari ücretin altına bile düşebiliyor. Özel sektör bu nedenle düşünmüyorum, hedefim akademik devam etmek çünkü özel sektörün şartları çok zor yani. Başvuran arkadaşlarım da olumlu bir dönüş almıyor genellikle çok nadir."
(Katılımcı 20-27 Yaşında)*

İş beğenmeme olgusu, doğrudan katılımcıların işsiz kaldıkları süreçleri tanıtırken kullandığı tabirlerden biri olarak araştırma sürecinde elde edilen bulgulardandır. Katılımcıların pek çoğu insani koşullarda çalışmak istediğini söylerken güncel özel sektör koşullarının bunun bir hayli geri planında kaldığını söylemiş, dolayısıyla kamu kurumlarında çalışmak söz konusu olmadığı sürece iş beğenmenin kendileri için kritik bir hak olduğunu belirtmiştir.

4.2.5.12. Sınavlar

Kamu kurumlarında çalışma arzusunda olan katılımcılar, KPSS, ALES ve YDS'den iyi skorlar elde etme amacıyla olduklarını, bu sürecin de kendileri için yıpratıcı olduğunu belirtmiştir.

"Benden bir önceki dönem 76 puanla atanırken bizde puanlar 79 ile en son kapattı. Herkes çok çalıştı, virgüllerle sıralama attı. Çok fazla giren ve çalışan var. Herkes atanmaya çalışıyor gerçekten, bu bölümde böyle bir şey de var. Neticede atanamadım işte. Bu sene tekrar hazırlanıyorum ama bu sefer daha çok şey oldu, nişanlandım, kardeşim evlendi falan." (Katılımcı 4-28 Yaşında)

"Sonrasında kaymakamlık sınavına da gireceğim zaten konu temeli olarak %90 var bende. Geçen yıl 5-6 soruyla kaçtı. Temelim de var. Gireceğim. Şu anda sınav seçmiyorum. Gelen ilanların hepsine girmeye çalışıyorum. Sayıştay'a girdim, Sayıştay 5 puanla kaçtı o da 2-3 soru yapıyor." (Katılımcı 6-24 Yaşında)

"Bizim bölümlerde kamuya girmenin en temel şartı KPSS ve YDS'den iyi puanlar almak. Her iki sınavda artık çok zor ve çok fazla bu sınavlara katılan var. Hele KPSS neredeyse on yedi dersi çok iyi bilmeniz gerekecek ki iyi bir puan alabilesiniz. Bununla birlikte bir diğer sorunda bu sınavlardan kursa gitmeden iyi puan almanın artık imkânsız hale gelmesi. Ancak kurslar artık çok pahalı ve gitmekte çok zorlanıyoruz özellikle de ekonomik anlamda." (Katılımcı 10-24 Yaşında)

Bazı katılımcılar kamu kurumlarına girmek için belirtilen bu başat sınavların tek seçenek olduğunu ifade ederken hiçbir özel kuruma iş başvurusunda bulunmadığını, yalnızca bu sınavlara hazırlandığını belirtmiştir. Dolayısıyla özel sektörün pek çok katılımcı için bir seçenek olmaması da işsizliği doğrudan tetiklemektedir.

"(Özel sektörü kastediyor) Düşünmüyorum. KPSS her yere girmek için gerekli. KPSS'yi üniversite etkilemiyor ki." (Katılımcı 12-24 Yaşında)

"Hiç özel bir yere başvuru yapmadım. İşsiz olma sebebim ise sınava yeterince önem vermemiş olmam. Sınava daha önce girdim. Başarılamayacak bir sınav değil. Zor ise herkese zor. Sıralama kısmında başarılı olmak gerekiyor. Puanım kötü değil ama sıralamam yetmiyor. Bu insanı zorluyor. Çok giren var." (Katılımcı 4-28 Yaşında)

"Benim bölümümden mezun olan kişi sayısı çok fazla. Çoğu üniversitede benim bölümüm mevcut. Kamu sektörüne girmek istediğini varsayarsak her adayın, bir sınava girip oradan belli bir puan almaları gerekiyor. Bunun için de kişinin özverili çalışması ve kendine yatırım yapması gerekiyor. Ben kişinin kendisinde bittiğini düşünüyorum yine. İşsizliğin sebebi bireyseldir diyebilir miyiz? Direkt bireyseldir diyemem ama büyük oranda bireyseldir. Sonuçta kadrolar sınırlı kamu sektöründe, kadrolar sınırlı. Herkes giremez. Bu durum, yani sınırlı sayıda kadro açılması etkiler ama kişinin çabası da çok etkili." (Katılımcı 5-24 Yaşında)

Pandemi sürecinin bu sınavlara çalışmayı güçleştiren faktörlerden biri olduğu gözlenmiştir. Nitekim katılımcılar, pandemi dönemiyle birlikte dershaneye gidemediklerini ve tek başına çalışmak zorunda kaldığını belirtirken bu konuda zayıf oldukları alanlarda kendilerini geliştirmenin güç bir hal aldığını ve yeterli puanı bu nedenle alamadıklarını söylemiştir.

"Direkt atanabilirim diye düşünmüştüm. Evdeki hesap tabii ki çarşıya uymadı. Pandemi de çok etkili oldu açıkçası. Ben şey planlıyordum, mezun olduğum yıl ben hiç KPSS çalışmadım zaten ilk yıl. Pandemi son dönemimize denk geldi. Okul kapandı vs. hiç böyle bir plan yoktu. İlk sene çalışmayacaktım, mezun olduğum yıl. Sonraki yıl Eylül-Haziran arası dershaneye beraber çalışırım sınava diye planlamıştım. Her şey pandemi ile uzaktan eğitime döndü. Uzaktan olunca dershanenin de bir anlamı kalmadı. Youtubedan da açıp dersi dinleyebiliyordum yani. Dershaneye o kadar para vermeye gerek yok diye düşündüm." (Katılımcı 4-28 Yaşında)

"Arkadaş çevresi olarak baktığımızda eski arkadaşlıklarım yok arkadaş çevrem daraldı bunu görebiliyorum sadece kuzenlerim var. Bu tabii ki

yalnızlık hissettiriyor ama kuzenlerim hep vardı ama arkadaşlarım yok bu yalnız hissettiriyor. Pandemi, farklı şehirlerde okumak, KPSS süreci."
(Katılımcı 11-21 Yaşında)

Katılımcıların kamu kurumlarında istihdam edilebilmek için söz konusu sınavlara hazırlanıyor olmaları, işsiz olmalarının önündeki önemli faktörlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Özellikle bazı katılımcıların sınavlara hazırlanabilmek amacıyla 2-3 yılı gözden çıkarmaları, bir süre daha işsiz olmalarına tahammül edebileceklerini ve bunu göze aldıklarını ortaya koymaktadır.

4.2.5.13. Kararsızlık

Bazı katılımcılar hangi işte çalışacakları konusunda hâlihazırda kendilerinden emin olmadıklarını, kararsızlığın ağır bastığını belirtmiştir.

"Ben sürece hiçbir şey bilmeden, yüzme bilmeyen bir çocuk gibi gölete atıldım. Suyun üstünde öylece kaldım bocaladım. İkinci yılımdı. İkinci yılımda ancak kavradım. KPSS'ye 2 ay kala kaymakamlık ilanı geldi ona yöneldim sonra iyice bocaladım ikisi de gitti. Ben bir an önce atanayım modundaydım o yüzden oradan oraya savruldu. Her sınava girdim banka sınavlarına girdim İngilizce yüzünden hep elendim mülakatlarda. Alanda yeterliydim."
(Katılımcı 6-24 Yaşında)

"Birçok arkadaşım özel okullarda falan çalışıyor istesem ben de deneyebilirdim şansımı. Bir kere denedim onda da devam etmedim o yüzden. Neydi? Bir kere bir İngilizce kursuna gitmişim. Hoca biraz beni izle istersen gibi şey yapmıştı, asistan gibiydim. Onda süreklilik sağlamadım. Nedenini tam hatırlamıyorum, mezuniyet öncesiydi. Orada bir demo yapmışım, English Time gibi beklentilerin yüksek olduğu bir yerdi. Neden devamsızlık sağladığımı hatırlamıyorum. Üçüncü sınıftım, sanırım sıkıldım. İstesem çok şey yapılırdı ama yapmadım." (Katılımcı 15-26 Yaşında)

"Yani kendi isteksizliğim mi demeliyim bilmiyorum. Kendim istesem bir sürü imkânım var ama mezuniyet sonrasında çok zaman geçti yapmadıkça iş

ortamina girmedikçe insanın üstüne biniyor. İşin sosyal ortam olacak olması vs. yani bölümümle şartlarla vs ilgisi yok. Ekonomiden belki gelir olarak etkiler ama kişisel şeyler daha önemli." (Katılımcı 15-26 Yaşında)

Katılımcıların kararsız kalmaları, birçok iş başvurusunu da değerlendirmemelerine yol açmaktadır. Nitekim bazı ilanların kendileri için uygun olup olmadığı konusunda düşünme sürecinde başvuru tarihlerinin geçebildiği veya katılımcıların kararsız oldukları durumda ilanı bilerek değerlendirmedeği görülmekte, kararsızlığın böylece işsizliği pekiştirdiği gözlenmektedir.

4.2.5.14. Kendini Geliştirmemek

İşsiz olmalarının en önemli nedenlerinden biri olarak kendilerini geliştirmemiş olmalarını söyleyen katılımcılar, mezuniyet sonrası kendilerini geliştirmek için çeşitli kurslara ve eğitimlere katılmak zorunda kaldıklarını, lisans süreçlerinde bunu yapmadıkları için zaman kaybettiklerini, böylece işsiz kaldıklarını söylemiştir.

"Bence kendinden kaynaklıdır suçlarsam kendinden başlarım. Yani evet şu anda şartlar ağır. Ekonomiyi eleştiriyoruz evet ağır şartlar var ama burada mesele bizden başlıyor. Bu üniversite hayatındaki 4 yılda neler yaptık. Benim işsiz çok arkadaşına soruyordum, 4 yıl boyunca ne yaptınız. Bir cevap alamıyordum. Ben de şu anda iş bulamazsam kendimi suçlarım benim kendimi geliştiremememden kaynaklı derim. Şöyle bir örnek verebilirim. Gazeteci bir arkadaşım var, işe giremiyor şikâyet ediyor. Ben medya ve iletişim iki yıllık olmasına rağmen sırf dilim olduğundan dolayı girebildim. Dil öğrenmek mesela şahsi bir şey. Gayret etse dil öğrense hemen girebilir o da işe. Yarı yarıya gibi yani ağır şartlar olabilir ama bir adım attığında da kapı açıldığını düşünüyorum." (Katılımcı 7-22 Yaşında)

"Ekonomik şartlar, mülteciler ve kişinin kendi donanımsızlığı. Okuduğun okulun diplomasına çok bakıldığını düşünmüyorum adam programları biliyordur dili vardır bu adam niye iş bulamasın ki? 4 yıllık mezun donanımsız kişi ise iş bulamaz. İş bitiricilik de önemli." (Katılımcı 9-29 Yaşında)

"İkiye ayıracak olursan mimarlık mezunu olman yeterli, restorasyon büroları için yüksek mimar olmak getiri sağlar. Yaşanılan şehir de etkili. Çalışma şartları kötü, bu da etkili." (Katılımcı 20-27 Yaşında)

"Kendi kişisel tercihin de etkisi var fakat emek verilen okunulan bölümler bitirilen eğitimler sonucunda neden bir karşılığını göremiyoruz? Bunun sebebini kişisel tercihe yüklemek adil olmaz, okuduğu bölümde bir meslek sahibi olabilmeli herkes." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

"Hem kişisel hem de ekonomik sebepler olabilir." (Katılımcı 30-25 Yaşında)

Katılımcılar ekonomik şartları, piyasa koşullarını ve düşük istihdamı bir neden olarak sıralarken bu süreçte kendilerinin yeterince çalışmamalarının da etkili bir sebep olarak diğer nedenlerin arasında yer aldığını söylemeleri, kendini geliştirmemiş olmanın doğrudan işsizliğin bir nedeni olarak değerlendirildiğini göstermekte ve katılımcıların öz farkındalığının bu noktadaki göstergelerden biri olduğunu açıklamaktadır.

"Bireysel yetersizliğimin olduğunu da düşünüyorum ancak ağırlıklı sebebin mevcut piyasa şartları ve ekonomik etkenlerin olduğu görüşümdedir." (Katılımcı 23-24 Yaşında)

"Bazen kişisel tercihlerin sonucudur ama çoğunlukla yaşadığımız günün şartları etkilidir. Örneğin ülkenin zanaat öğrenmişlere iş istihdamı sağlamaması." (Katılımcı 27-25 Yaşında)

"Ekonomik krizin etkili olduğunu düşünüyorum onun dışında sosyolog atamasının açılmaması, KPSS'de alım olmaması etkili hatta SOSYODER bunun için bazı görüşmeler yaptı. Ben genel olarak iş bulamamamda faturayı daha çok kendime kesiyorum aslında. CV gönderdiğim yerler var mesela." (Katılımcı 18-26 Yaşında)

"Bu tabii ki insanın kendini pazarlayabilme yeteneğiyle de alakalı diye düşünüyorum. Ya hani yaparım, bakarım hallederim değil beceremesen de yaparım demen gerekiyor. Bireysel şartları benim açımdan cevaplamak zor yani kendimi geliştirmeye çalıştığımı düşünüyorum aslında ama bakıldığında

biri ön ayak olmadan bir yere giremedim falan. %40 kendi şartların ve gelişimin etkiliyor diyebilirim." (Katılımcı 19-25 Yaşında)

Özellikle bazı bölümlerde personel istihdamının çok kısıtlı olması, öğrencilik sürecinde katılımcıların çeşitli sınavlara hazırlanmalarını gerektirmektedir. Ancak buna karşın katılımcılar, sınavlara mezun olduktan sonra çalışmaya başladıklarını belirtmiş, bu nedenle bir süredir işsiz olduklarını söylemiştir.

"Gelir olarak yüzde 5-10'luk kesim iyi diyebilirim bizim bölümden. Kaymakamlık, idari yüksek kadrolar yani kaba tabirle kaymak tabaka, Sayıştay denetçiliği gibi kadrolara o uzun aşamaları ve sınavları geçip girebilersen çok iyi bir yaşam standardı ve gelirin oluyor. Kalan %90 için olumlu konuşamayacağım. Hatta çoğu işsiz bu kalan kişilerin. Git bizim mezunlara, alanda çalışan tek tüktür. BİM'de, bankada orada burada çalışırlar. Bizim bölümde yapman gereken, 2-3 sene kendini adaman çünkü ilk sene olmuyor çoğu kişide. Ondan sonra ancak. Okul mezun olmakla bitmiyor. 2-3 sene devam ediyor. Hazine maliye kadroları, gelir uzman yardımcılığı vs. var. İİBF mezunları ilk etapta banko KPSS'ye giriyor sonra işin KPSS'den ibaret olmadığını anlayınca diğer sınavlara da giriyor vs. iyi bir yere atanması 2-3 seneyi buluyor rahat. Ben de böyle düşünüyorum diğerleri gibiyim." (Katılımcı 10-24 Yaşında)

"Özellikle şu konuda pişman olduğumu ifade etmek istiyorum. Üniversite son sınıfta şöyle bir düşünceye kapılmıştım. Hele okulu bitireyim de bitirdikten sonra KPSS, YDS gibi sınavlara hazırlanırım. Ancak okul bitti, ben bu sınavlara hazırlanmaya başladım, sınavlara girmem, sonuçlarını beklemem, kurumların sınav açmasını beklemem derken iki yılım geçmiş oldu." (Katılımcı 3-27 Yaşında)

İşsiz olma ile kendini geliştirmemiş olma arasındaki ilişkide önemli bir faktör de yabancı dil konusudur. Katılımcılar lisans sürecinde yabancı dil öğrenemedikleri ve YDS'den yeterli puan alamadıkları için de işsiz olduklarını söylemiştir. Yabancı dil öğrenimi, en önemli yeterlikler arasında yer almaktadır.

"Evet, var yani şöyle bizim bölüm çok çok iyi ve geniş fırsatlara sahip ama ben kendimi geliştirmedim için bu durumdayım. Geliştirseydim, şakır şakır Arapça konuşsaydım rahatlıkla özelde işe girerdim. Kimseye diyemiyorum ki ben B2 düzeyde Arapçaya sahibim sizin yurt dışı yazışmalarınızı kontrol edebilirim vs." (Katılımcı 12-24 Yaşında)

"Dil seviyemde düşüklük bir sebep. Bölümümüzün öğretmen alımları gayet iyi açıkçası, sadece yazma eserlerde alım yok. Bence yok. Erkenden formasyon alsaydım, düzgünce çalışıp puanımı zamanında almış olsaydım, dilimi geliştirseydim şu anda bir işim olacaktı." (Katılımcı 12-24 Yaşında)

"İngilizce konusunda iyi bir eğitime sahip olmama YDS'den de ne kadar çalışsamda iyi bir puan alamamama neden oldu. Çünkü dil meselesi bir altyapı meselesi. Benim gibi eğer alt yapın yoksa YDS gibi sınavlardan kısa sürede iyi puan alman neredeyse imkânsız gibi bir şey. İyi puan derken de kurumlar en az 70 YDS puanı istiyor. Bunu alamadığım için YDS puanı isteyen birçok kurumun sınavına başvuramadım. Keşke üniversite sırasında dil konusunda kendime yatırım yapabilseydim." (Katılımcı 3-27 Yaşında)

Kendini geliştirmemiş olma, daha çok sınavlara çalışmamış olma ile ilişkilendirilmektedir. Bu nedenle sınavlardan yüksek not alamayan katılımcılar, kendilerini geliştirmedikleri için işsiz olduklarını belirtmiştir.

4.2.5.15. Dil Eksikliği

Yabancı dil konusu, sınavlardan bağımsız olarak katılımcıların edinmek istediği en kritik yetkinliklerden biridir. Nitekim yabancı dil ile pek çok imkâna erişebileceğini düşünen katılımcılar, önemli oranda yabancı dil bilmediklerinden yakınmıştır.

"Bence kendinden kaynaklıdır suçlarsam kendinden başlarım. Yani evet şu anda şartlar ağır. Ekonomiyi eleştiriyoruz evet ağır şartlar var ama burada mesele bizden başlıyor. Bu üniversite hayatındaki 4 yılda neler yaptık. Benim işsiz çok arkadaşşıma soruyordum, 4 yıl boyunca ne yaptınız. Bir cevap alamıyordum. Ben de şu anda iş bulamazsam kendimi suçlarım benim

kendimi geliştiremememden kaynaklı derim. şöyle bir örnek verebilirim. Gazeteci bir arkadaşım var, işe giremiyor şikâyet ediyor. Ben medya ve iletişim iki yıllık olmasına rağmen sırf dilim olduğundan dolayı girebildim. Dil öğrenmek mesela şahsi bir şey. Gayret etse dil öğrense hemen girebilir o da işe. Yarı yarıya gibi yani ağır şartlar olabilir ama bir adım attığında da kapı açıldığını düşünüyorum." (Katılımcı 7-22 Yaşında)

"Ekonomik şartlar, mülteciler ve kişinin kendi donanımsızlığı. Okuduğın okulun diplomasına çok bakıldığını düşünmüyorum adam programları biliyordur dili vardır bu adam niye iş bulamasın ki? 4 yıllık mezun donanımsız kişi ise iş bulamaz. İş bitiricilik de önemli." (Katılımcı 9-29 Yaşında)

"Evet, var yani şöyle bizim bölüm çok çok iyi ve geniş fırsatlara sahip ama ben kendimi geliştirmedeğim için bu durumdayım. Geliştirseydim, şakır şakır Arapça konuşsaydım rahatlıkla özelde işe girerdim. Kimseye diyemiyorum ki ben B2 düzeyde Arapçaya sahibim sizin yurt dışı yazışmalarınızı kontrol edebilirim vs." (Katılımcı 12-24 Yaşında)

Yabancı dil bilmeme konusu işsizliğin önemli bir etkeni olarak değerlendirilirken bunun da tek başına yeterli olmadığını söyleyen bazı katılımcılar olmuştur. Dolayısıyla işsizlik konusunun çok yönlü bir alanı oluşturduğu da söylenebilmektedir.

"İşsizliğimin sebebi KPSS puanımın olmaması ve KPSS ile bir yere girmek de istemiyor olmam. İşsiz olmak istemiyorsam KPSS puanımı alıp bütün kurumları yazmalıyım. Ben işsiz olmak istemiyorum ama o işi de istemiyorum. Şartları taşımadığım için. Ama herkes de şartları taşıyamıyor. İyi bir puan almak da çok zor. Hem İngilizce hem KPSS puanın olacak, olduğun ilde kadro açılacak vs. zor yani. Tek bir sebebi yok işsiz olmanın. Piyasa şartları, ekonomik kriz çok etkilemez çünkü kamu sonuçta." (Katılımcı 10-24 Yaşında)

"Aslında ikisi de. Dil eğitiminin olmaması büyük bir eksiklik. Bunun olması gerekirdi mesela. Eksiklik olarak başka ne var, daha ne yapmam gerekirdi bilmiyorum." (Katılımcı 16-25 Yaşında)

Yabancı dil bilme, iş bulma sürecini kolaylaştıracak bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Ancak yabancı dil bilmenin yanı sıra KPSS'den yeterli puan almak, alanıyla ilgili çeşitli programları bilmek ve ilgili sertifikalara sahip olmak gibi yetkinlikler de yabancı dil bilmenin yanında ek olarak sıralanmıştır. Dolayısıyla katılımcılar için yabancı dil bilme, iş bulma sürecini kolaylaştırabileceği düşünülen bir faktör olarak değerlendirilirken yabancı dil bilmeme, doğrudan işsiz kalmayla ilişkilendirilmektedir.

4.2.5.16. Refah Durumunun İyi Olması

Bazı katılımcılar işsiz oldukları için rahatsız olmadıklarını, zaman içerisinde iş bulabileceklerine inandıklarını söylemiştir. Dolayısıyla işsizliğin getirdiği olumsuz etmenlerden psikolojik olarak daha az etkilenen bu grubun, yaşadıkları koşulların görece daha iyi olmasına bağlı olarak iş arama sürecini daha ağırdan aldığı söylenebilmektedir.

"Yani düşünmüyorum benim tercihim. Bir sürü şey yapabilirdim. O bahsettiğim yerde devam edebilirdim falan. Olumsuz değil bence. İmkânı olan için olumsuzdur belki, maddi ihtiyacı olan için yani. Çalışmak zorunda değilim şu an, ailem maddi olarak desteklediği için zorlanmıyorum aksi takdirde mecburen çalışacaktım seçmeyecektim. Herhangi bir işe girmeye kendimi zorunlu hissetmiyorum." (Katılımcı 15-26 Yaşında)

"Bu konuda bazen kendimi eleştiriyorum. Diyorum ki üniversiteyi normal diğerleri gibi okumadın. Bunun için mi çalıştın, çabalamaya devam et olacaksa o emeğe göre güzel bir şey olsun en azından 26-27 yaşına kadar çabala. Olmadı KPSS puanını alır herhangi bir yere yerleşirsin diyorum. Yani ben şunu da düşündüm. Banka sınavlarına uygunum, yapabilirim, mezuniyet derecem iyi. Başarılı olabilirim. Aileme de danıştım sonuçta onlar ekonomik destek sağlıyor. Bu kadar emeği sıradan bir bankada veznedar olmak için mi verdim diyordum, o işi küçümsediğim için değil kendi emeğimi yücelttiğim için. Ki yüce yani. Babam dedi ki mesela sen sınavını çalış rahat ol. Olacaksa iyisi olsun." (Katılımcı 10-24 Yaşında)

Ailelerin bu noktadaki desteğinin de önemli bir etmen olarak değerlendirilebileceği refah seviyesi, katılımcıların daha az stresli olmasını sağlamaktadır. Daha az sayıda katılımcının belirttiği bu durum da işsizliğin nedenlerinden biri olarak değerlendirilebilmektedir.

4.2.5.17. Cinsiyet Ayrımcılığı

Kadınların iş bulma konusunda erkeklere oranla daha zor koşullara sahip olduğunu belirten katılımcılar, kadın oldukları için başvuru noktasında da daha fazla sorunla karşılaştığını söylemiştir.

"Yani hem öyle hem de kadın olmam ve kapalı olmam hasebiyle. Bunlar da çok etkili. Ya zaten iş görüşmelerinde direkt biz kadın aramıyoruz diye yüzümüze söylüyorlar. Başörtüsü için de yani söylemiyorlar ama ben hissedebiliyorum." (Katılımcı 16-25 Yaşında)

"Bu ünlü firmalar arasında çalışan mühendislerden kadınlar da var mı? Var. Zaten gıda mühendisleri 70 kişilik sınıfta 10 kişi erkektir. Dediğim o kurumsal firmalarda çalışan kişilerden 3'te 2'si kadın. Yani ben o kısma iş hayatında çok denk gelmedim, okulda hocalardan ufak şeyler duyduğum oluyordu çünkü daha yeni başörtüsü serbestliği gelmişti. İstemediklerini tabi hissettiriyorlardı." (Katılımcı 19-25 Yaşında)

"Bence evet. Yani Ankara'da okudum ve Ankara gıda açısından da önemli bir yer orada da iş bulamadıysam herhalde dedim kadın olmamızla alakalı. Çünkü bayan arkadaşlarda iş bulamayan çok oldu ama erkek olup iş bulamayanı hiç görmedim." (Katılımcı 16-25 Yaşında)

Kadın olmanın yanı sıra başörtüsünün de bir sorun olabildiğini belirten katılımcılar, kadınların iş bulmada daha fazla dezavantajlı olduğuna değinirken erkeklerin daha kolay iş bulabildiğini ifade etmiştir.

4.2.5.18. Güncel Ekonomik Konjonktür

Katılımcılar, düşük personel istihdamı ile de ilişkilendirdikleri diğer bir konu olarak güncel ekonomik koşulların etkisinin işsizliği tetikleyen bir faktör olabileceğini belirtmiştir.

"Bireysel olarak yeterince çaba gösterdiğimi düşünüyorum. Ülkemizin ekonomik şartları iş bulmayı zorlaştırıyor." (Katılımcı 22-25 Yaşında)

"Evet, düşünüyorum çünkü ülkemizin mevcut teknolojisi benim mesleğim için yetersiz kalıyor." (Katılımcı 29-25 Yaşında)

"Piyasa şartları gibi dış etmenler için." (Katılımcı 29-25 Yaşında)

"İşsizlik insanın kendisi ile ilgili bir sorundur ancak şu an piyasada bir sürü etken var (ekonomik durum, çalışma alanlarının daralması, dijitalleşme vs.)." (Katılımcı 23-24 Yaşında)

"Biraz da benim vasfımın düşük olmasından. Günün ihtiyacına yönelik mesleğine yönelmemiş olmam. Çoğu ülkenin her bir yerine referans dönmelerinden, ekonomik şartların kötü olmasından kaynaklanıyor." (Katılımcı 25-25 Yaşında)

"İşsizliğin nedeni dış etkenlerden dolayı olduğunu düşünüyorum." (Katılımcı 24-23 Yaşında)

"Ailemin hedefleri yüksekti ancak ülkenin iş olanakları çok kısıtlı." (Katılımcı 30-25 Yaşında)

Katılımcılar güncel ekonomik konjonktürün özellikle özel sektörün şartlarının giderek daha kötü olmasına yol açtığını belirtirken kamu kurumlarında da daha az alımların söz konusu olmaya başladığını belirtmiş, bu nedenle bütüncül bir aksamının söz konusu olduğu dile getirilmiştir.

"Tamamen ekonomik kriz ile alakalı ve atama sorunu." (Katılımcı 26-24 Yaşında)

"Bence tamamen maaş faktörü sebep oluyor." (Katılımcı 29-25 Yaşında)

"Kesinlikle piyasanın şartları, ekonomik krizin iş yerimi açmam da olumsuz etkileri var." (Katılımcı 26-24 Yaşında)

"Piyasa şartları tabii ki, kendi alanında iş bulmayı geçtin asgari ile bile çalışmak asgari maaş almakta zorlaştı, her işveren asgari maaş da vermiyor. Ezkaza aldın diyelim o maaşı ekonomik krizle asgari maaş artışıyla işten çıkartıyoruz." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

Piyasa koşullarının yanı sıra katılımcılar eş bir sorun olarak kendilerini geliştirmemenin de süreçte etkili olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla ekonomik koşulların yanı sıra bu sorunla paralel olarak katılımcıların kendilerini geliştirmemiş olmasının da etkin bir işsizlik nedeni olduğunu söylemiştir. Böylece güncel ekonomik konjonktürün daha çok kişisel gelişim ile ilişkilendirildiği bulgusu ortaya çıkmaktadır.

"Kendi kişisel tercihin de etkisi var fakat emek verilen okunulan bölümler bitirilen eğitimler sonucunda neden bir karşılığını göremiyoruz? Bunun sebebini kişisel tercihe yüklemek adil olmaz, okuduğu bölümde bir meslek sahibi olabilmeli herkes." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

"İş beğenmemezlik değil, sadece hangi işte olursa olsun, elimden gelenin en iyisini en güzelini yaptığın halde hak ettiğim, emeğimin karşılığını alamıyor olmak, hele ki bu zamanda yeterli maaş verilmemesinden ötürü geçinmek çok zor." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

"Hem kişisel hem de ekonomik sebepler olabilir." (Katılımcı 30-25 Yaşında)

Tüm bu faktörler, işsizliğin ekonomik koşullarla da yakından ilişkisi olduğunu katılımcılar nezdinde açıklarken ekonomik koşulların zorluğunun söz konusu olması halinde dahi katılımcıların kendilerini geliştirmemiş olma dezavantajının gündeme getirilmesi, iş bulmanın halen bir olasılık olduğunu ancak yetkinlik sorunları nedeniyle bunun gerçekleşmediğini düşündüklerini ortaya koymaktadır.

4.2.5.19. Düşük Meslekî Aidiyet

Katılımcıların bazıları, mezun oldukları alanla kendilerini büyük oranda ilişkilendirmemekte ve mesleklerini yapmak istemediklerini belirtmektedir. Bu nedenle iş arama sürecinde de isteksiz olduğu öğrenilen bu katılımcıların mutlu olmadıkları öğrenilmiştir.

*"Tamamen benim baskı altında bu bölümü seçmem, hevesimin olmaması."
(Katılımcı 30-25 Yaşında)*

"Aslında istediğim bölümü değil de puanım yeten bölümü tercih ettim. Bu nedenle okuduğum bölüme ve sonrakinde edineceğim mesleklere ilişkin bir aidiyet hissedemedim ve bu durumda bende motivasyon kaybına sebebiyet verdi." (Katılımcı 3-27 Yaşında)

Mesleklerini sevmeyen katılımcıların iş arama kriterlerinin diğer katılımcılara göre daha fazla olduğunu söylemek mümkündür. Söz konusu mesleklerini sevmeyen katılımcılar, yüksek ücretleri ve iyi koşullarda çalışma faktörlerinden daha fazla bahsetmiş, özellikle yüksek maaşla çalışma olgusu üzerinde daha fazla durmuştur. Dolayısıyla düşük mesleki aidiyeti olan katılımcıların çalışma ve iş arama motivasyonlarının daha düşük olduğu, çalışmak için daha iyi koşulların sunulmasını öncelendiği söylenebilmektedir.

4.2.5.20. Alanına Çok Fazla Talep Olması

Bazı bölümlerde mezun sayısının fazla olması da işsizliği artıran ortak faktörlerden biridir. Pek çok katılımcı, mezun oldukları alanda çok fazla mezun olmasından maaşların düşük olduğunu ve istihdam olanaklarından yararlanamadıklarını söylemiştir.

"İş bulması bir hayli zor, hayır bu bölümü okumamış insanlar da bu mesleği kolayca yapabiliyor." (Katılımcı 30-25 Yaşında)

"Kendi bölümümden örnek vermek gerekirse şöyle bir durum ile karşılaştık. Eskiden sadece Hacettepe Üniversitesinde olan sosyal hizmet bölümü şimdi Açıköğretim Fakültesi dâhil neredeyse her üniversitede var. Bu nedenle doğal

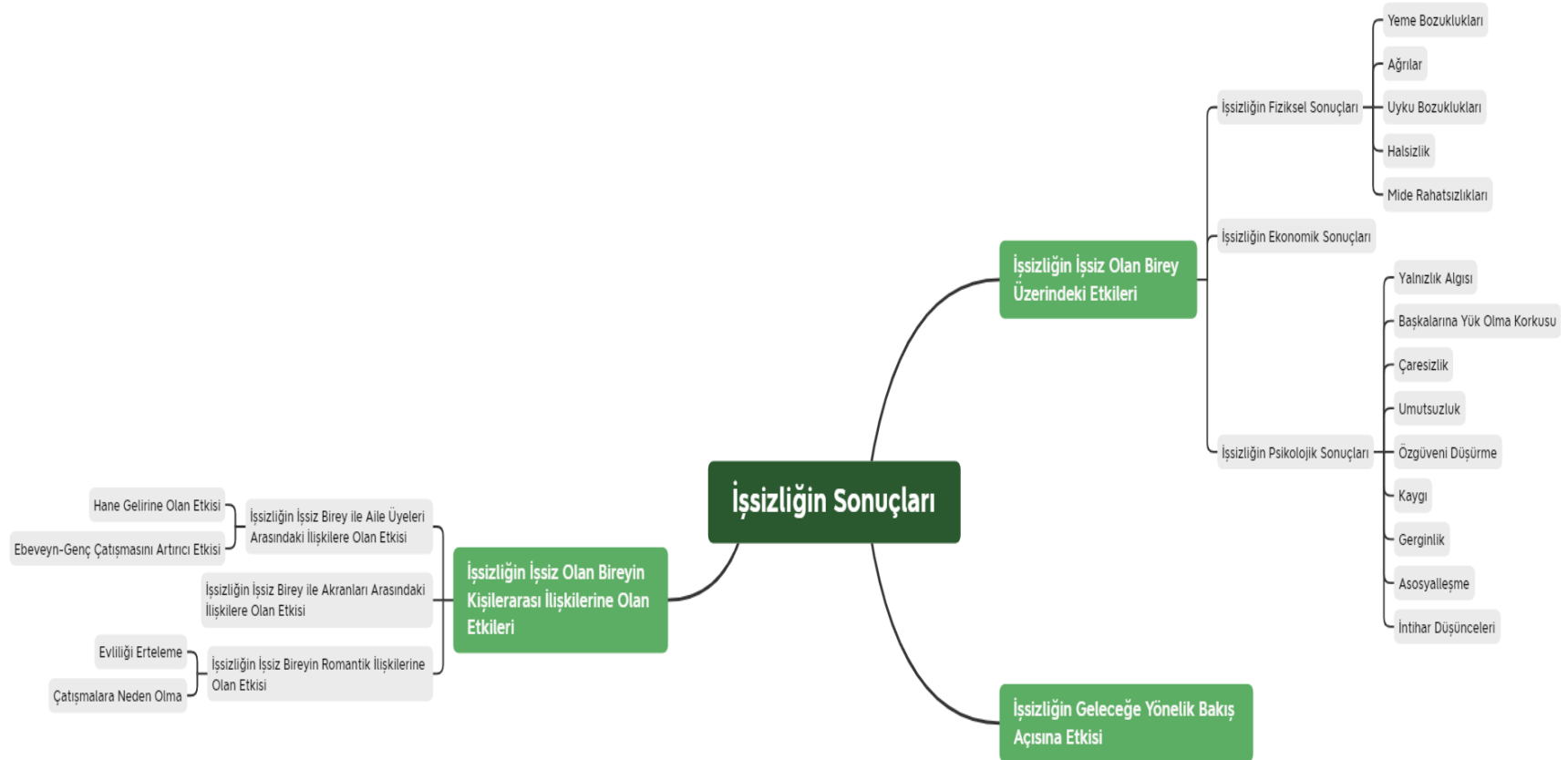
olarak birçok mezun var ve herkes bir yerlerde işe girmek istiyor. Ancak iş olanakları da bir o kadar sınırlı maalesef." (Katılımcı 2-23 Yaşında)

Mezun sayısının fazla olması, istihdam olanaklarının doğal olarak yeterli olmamasına yol açmaktadır. Katılımcılar, bu durumun özel sektördeki çalışma şartlarını ağırlaştırdığını söylerken kamuda da gerçekleşmesi mümkün olmayacak sayıda istihdamların gerekliliğine değinmiş, dolayısıyla işsizlik süreçlerinin daha da uzayabileceğini ifade etmiştir.

4.2.6. İşsizliğin Sonuçları

Literatür, işsizliğin pek çok olumsuz sonuçları üzerinde durmuş ve bunlar mevcut araştırmanın kavramsal çerçevesinde detaylandırılmıştır. Bu çalışmada da katılımcılar işsizliğin pek çok olumsuz sonucuna değinirken bu sonuçlar fiziksel, sosyal ve psikolojik olarak alt temalara bölünmüş, dördüncü bir alt tema olarak da gelecek planı katılımcıların beyanları üzerinden inşa edilmiştir.

Şekil 11: İşsizliğin Sonuçları Temasının Alt Temaları

4.2.6.1. İşsizliğin İşsiz Olan Birey Üzerindeki Etkileri

İşsizlik, dünya çapında ele alınan en kritik sosyal sorunlardan biri olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle doğal olarak katılımcılar işsizliğin verdiği olumsuz sonuçlarla gündelik hayatlarında mücadele etmektedir.

*"Günlük yaşantım çok sıkıntı içerisinde girdi ve hayatım yavaşladı."
(Katılımcı 21-25 Yaşında)*

"Birçok sorunla karşı karşıyayım." (Katılımcı 21-25 Yaşında)

*"Gençlik hayatımda da sosyal hayatımda da aksaklıklara neden oldu."
(Katılımcı 24-23 Yaşında)*

"Şimdiye kadar hep birilerine bir şey uğruna sevmeyi öğrendim. Ancak bu dönemlerde hayatta her şeyin kariyer ve para olmadığını anladım (destek görmenin psikolojik faydaları)." (Katılımcı 25-25 Yaşında)

Katılımcılar oldukça geniş yelpazede sorunlardan bahsetmiştir. İşsizliğin herhangi bir katkısından söz edilemezken çeşitli göstergeler, bireyi uzun süre içerisinde çıkamayacağı sorunlara iten işsizliğin gündelik yaşamın her alanında derinden tecrübe edildiğini ortaya koymaktadır.

4.2.6.1.1. İşsizliğin Fiziksel Sonuçları

İşsizliğin doğrudan veya dolaylı olarak etki ettiği alanlardan birini fiziksel sağlık oluşturmaktadır. İşsiz olan birey, psikolojik ve sosyal göstergelerin eşliğinde bedensel olarak da bu süreçten olumsuz etkilenmektedir. Katılımcıların aşağıdaki ifadeleri, bunu desteklemektedir.

4.2.6.1.1.1. Yeme Bozuklukları

Yemek yeme ile ilgili çeşitli sorunları olduğunu belirten katılımcılar, bu sorunlarını işsizlik ile doğrudan ilişkilendirmektedir.

"Şu an bile kaygılı ve asosyalim. Zaten pandeminin getirdiği bir şey de vardı ama daha kötü oldu. Sürekli bir kaygı var, atanamazsam nasıl olacak ne yapacağım, gelecekte ne yapacağım, yüksek lisansa başladım ama bir yıldır ara verdim eğitimle ilgili şeylere, yapabilecek miyim dersleri nasıl toparlayacağım gibi kaygılarım var mesela. Fiziksel belirtileri de oluyor tabii, düşünce düzeyinde değil asla. Mesela geceleri uyuyamadığım uyumakta zorluk çektiğim oluyor. Test çözerken ya da bir yarım saat dalıyorum, o sayfa açık, güya okuyorum ama aynı sorudayım, algulamıyorum düşüncelere dalmışım. Sonra fark ediyorum. Düşündüğüm şeyin kaygısı oluyor. Kilo verdim 4 kiloya yakın. Kendimi telkin ediyorum çok da şey bir şey değil, bunu aşabilirsin diye kendi kendime motivasyon yaparak 2 kilo almaya çalıştım, aldım şu anda 50 kiloyum." (Katılımcı 11-21 Yaşında)

"Fiziksel olarak zaten en az 15-20 kilo aldım. Çok kötü bir şey bu. Bütün gün oturuyorsun, hareket yok." (Katılımcı 3-27 Yaşında)

"İştahım yoktu, hala yok. Yemek yeme isteğim pek yok, evde yatıp bir şeyler izlemek daha iyi geliyor dışarı çıkmak istemiyorum. Bende şey oluyor, sınava hazırlanmayan arkadaşlarım arıyor hadi gel diye. Gitmeyi istiyorum ama gitmemeliyim. Sınavım var ders çalışmalıyım. Çok zor bir şekilde hayır diyordum. İş konusunun açılmasından ziyade evde ders çalışmam gerektiği için. Yani tabii var gibi de yok gibi de. Aşırı kaygılı değilim." (Katılımcı 4-28 Yaşında)

İşsizliğin olumsuz sonuçlarından birinin yeme bozukluğu olduğunu söylemek mümkündür. Katılımcılardan bazıları aşırı yemek yemeye başladığını belirtmiş, bazıları da bunun aksine iştahlarının olmadığını ve yemek yiyemediğini söylemiştir. Bu durum, işsizliğin beden üzerindeki etkilerinin kritik seviyeye ulaşabileceğini gösteren önemli bir alandır.

4.2.6.1.1.2. Ağrılar

Kulak ve baş ağrısı da fiziksel sağlığın olumsuz göstergelerinden biri olarak elde edilen bulgular arasında yer almaktadır.

“Yoğun stres altındaydım sürekli baş ağrım oluyordu.” (Katılımcı 8-25 Yaşında)

"Psikolojik olarak çok kötüyüm. Her dönem vücudumda bir yer rahatsız. Bir dönem boğazlarım çok kötü oluyor bir dönem kulaklarım, ayaklarım. Hep rahatsızlığım oluyor. Bunlarla doğrudan alakalı mı bilmiyorum ama tüm vücudumu etkiledi diyebilirim. Ağlama zırlama krizleri... Bildiğin kriz yani. Anneme diyorum ki anne bir şey yap ağlamak istemiyorum ama istemsizce hıçkırarak katıla katıla ağlıyorum, durduramıyorum. Ağır bir depresyondur. Tabii ki bunları bilimsel bir araştırma yaptığımız için anlatıyorum. Benim aşırı kanlı, kesici, delici şeylere sıkıntım var. Gider sürekli kontrol ederim. Taze soğanın köklerinden korkarım. Kedime bir şey olmasın korkusu var ama böyle dönemlerde pik yapıyor. Şu an yok ama çok yoğun şekilde vardı. (Katılımcı 10-24 Yaşında)

Katılımcılar strese bağlı olarak baş ağrıları yaşadığını, bu durumun gündelik hayatını olumsuz etkilediğini söylemiştir.

4.2.6.1.1.3. Uyku Bozuklukları

Katılımcıların yaşadığı sorunların önemli göstergelerinden birinin de uyku düzenlerinin bozulması ve geceleri uyuyamamaları olduğu görülmüştür. Bazı katılımcılar uyumakta güçlük çektiğini veya uykularının sık sık bölündüğünü belirtmiştir.

"Tabii ki belirsizlik olduğu için aşırı derecede düşünüyorum ne olacak diye. Bir de olmazsa çok farklı seçenekler açıldığı için ondan sonra, ücretli mi yaparım dershaneye mi girerim gibi kaygı oluyor süreç belirsizliğinden dolayı. Yani uyuyamıyorum ama belki onunla alakalı değildir. Gün içinde

ama stresliyim genel olarak. Bilmiyorum yani depresyon mu? Sosyal hayattan koştum tabii depresyon mu bilmiyorum." (Katılımcı 15-26 Yaşında)

"Eve geldiğinde kendini yük gibi hissediyorsun. Ailen her ne kadar bir şey dememiş olsa da senden bir şeyler bekliyor. Özel sektör, aynı zamanda hayattaki diğer seçenekleri denemeye devam etmek. Çok zordu, hala öyle. Şu an daha iyiyim, önümü biraz daha görebildiğim için. Ama evlenmeden önce odamdan doğru düzgün çıkmazdım uyku uyuyamazdım asosyallik vardı. Bu sorunları yaşadım." (Katılımcı 16-25 Yaşında)

4.2.6.1.1.4. Halsizlik

Katılımcılar, işsizlik sorunun bedensel olarak bir yorgunluk ve halsizlik durumuna yol açtığını, özellikle işlere kabul edilmemelerinin ardından gelen süreçlerin kendilerini bitkin hissetmeleriyle sonuçlandığını belirtmiştir.

"İşsizlik, stres ve birçok bedensel soruna neden oldu. Halsizlik oldu." (Katılımcı 21-25 Yaşında)

"Kısmen yaşadım diyebilirim. Fiziksel olarak bir boş durma ile vücut ağırlığı oluyor, ruhen ise istemsizce her konuda modumu çok etkiliyor." (Katılımcı 26-24 Yaşında)

4.2.6.1.1.5. Mide Rahatsızlıkları

Katılımcılardan biri maddi olarak bir gelirin olmaması durumundan oldukça kötü etkilendiğini ve bu nedenle midesindeki rahatsızlığın arttığını belirtmiştir.

"Parasızlıktan dolayı yaşadım. Çok kötü hissettim. Mide rahatsızlığım arttı." (Katılımcı 29-25 Yaşında)

Yukarıda belirtilen fiziksel göstergelerin her biri psikolojik sorunlarla da yakından ilişkili olarak değerlendirilmektedir. Bu konu da katılımcıların verdikleri yanıtlar psikolojik sorunlar başlığı altında detaylı bir şekilde işlenmiştir.

4.2.6.1.2. İşsizliğin Ekonomik Sonuçları

Ekonomik sorunlar, işsizliğin getirdiği en başat sorunlar arasında yer almaktadır. Katılımcılar, iş bulamadıkları için sosyal bir rol olan gelir getirme ve çalışma yetkinliklerini kazanamamakta, bu durum da toplumsal olarak kendilerini etkilemesinin yanı sıra iyi yaşam standartlarına erişimde de çeşitli sorunları doğurmaktadır.

"Ya içe kapanıklık yaratıyor ama hani asosyal olma isteğim yok, asosyalim çünkü arkadaşlarım yakınımda değil farklı şehirlerde. Birazcık Kur'an okullarının dezavantajı diyebilirim. Bir yandan da avantaj tabii. Arkadaşlarım uzakta o yüzden asosyal vakitler geçiriyorum ama kendimle vakit geçirmeyi de seviyorum o yüzden kaygıymış stresmiş bunları yaşamıyorum. Sadece şöyle bir sıkıntı var, eğer çalışıyor kazanıyor olsaydım, şimdi bir alışverişe çıkmam gerekiyor mesela ama ben elimdekilerle idare etmeye çalışıyorum üst baş olarak. (gülüyor). Çünkü tedavi sürecim sebebiyle aileme çok fazla yük oldum. Onlardan ekstra bir şey isterken çok çekiniyorum. Çalışıyor olsaydım bu anlamda bana çok yardımcı olurdu" (Katılımcı 1-24 Yaşında)

"Ya o şöyle... Pufffff... Ne kadar ailen olsa da, kimse bir şey demese ima dahi etmese bu durum insanın özgüvenini kırıyor. Çünkü insan iktisadi bağımsızlığını elde edemeyince özgür bir birey olabileceğini düşünmüyorum. Kendi içinde bir baskı oluyor. Bir de çaresizlik. Ve daha çok motive oluyorsun, bunu motiveye dönüştürmen lazım. Sana şu an birileri maddi manevi destek oluyor bunun karşılığını bir şeyler yapıp vermem gerek düşüncesiyle motive ediyorum." (Katılımcı 3-27 Yaşında)

Katılımcılar mezun olduktan sonra iş bulamamalarının ekonomik olarak ailelerine bağımlı olmalarına neden olduğunu belirtirken bu durumun kendilerini oldukça utandırdığını ve üzdüğünü belirtmiş olmaları, sosyal rollerini yerine getirememelerinin olumsuz sonuçlarından biri olarak değerlendirmektedir.

"İyi hissettirmiyor. İki taraflı düşünüyorum. Bir yandan beni dünyaya getirmeyi onlar seçtiler. Destek sağlamalılar diyorum, ben de çabalıyorum"

yan gelip yatmadım diyorum. Öte yandan üzülüyorum. Param olsa şunu bunu yapar mıydım diyorum. Elim ekmek tutsun istiyorum. Rahatsız ediyor." (Katılımcı 10-24 Yaşında)

"Etkileniyorum. Ailemden aylık bir harçlık alıyorum, bunu da kendimce idareli kullanıyorum. Aynı ay içinde bir şey istememek, harçlığımı idareli kullanmak çabasımdayım. Bu beni rahatsız ediyor ama yapacağım bir şey yok şu an." (Katılımcı 18-26 Yaşında)

Ekonomik olarak aileden destek almanın bireyleri psikolojik olarak yıprattığı görülmektedir. Bununla bilişsel olarak mücadele ettikleri ve çeşitli şekillerde bu durumu rasyonelleştirmeleri de ekonomik destek almanın psikolojik yükünü hafifletmenin bir yolu olarak değerlendirilmiştir.

"Destek almıyorum ama düşünüyorum almak çok istiyorum. Ama şu da var şu anda bilmiyorum ne kadar psikologların fiyatları ama çalışmayan biri için psikologa gitmek bir lüks haline gelmiş durumda. Bu nedenle kendi kendime telkin veriyorum, Kur'an okuyorum, ibadet ediyorum bu şekilde manevi olarak güçlenmeye çalışıyorum." (Katılımcı 11-21 Yaşında)

"Belki bir psikolojik destek alma isteğim var. Daha bunun için tabii ki kendi ekonomik özgürlüğüm olması gerek. Kendi başıma baş edemiyorum." (Katılımcı 15-26 Yaşında)

"Biraz yaşadığım şeylerden cevap vereyim, aylık kitap alıyorum. Gelirim sabit ama fiyatlar artıyor bu sebeple aldığım kitap sayısı her ay düşüyor. Benimle yaşıt ya da benden küçük olup beraber okuma yaptığımız arkadaşlar var maddi durumları çok iyi değil. Onlara da destek olmaya çalışıyorum. Bu yetersizlik beni etkiliyor. Keşke daha fazla kitap alabilsem keşke onlara da daha çok destek olabilsem gelirim olsa diyorum." (Katılımcı 17-25 Yaşında)

Katılımcılar maddi gelirleri olmadığı için pek çok hizmete erişim sorunu yaşadığını dile getirmiştir. Dolayısıyla gündelik yaşamda aktif olmanın da önünde önemli bir engel olarak işsiz olmanın yer aldığını söylemek mümkündür.

"İşsiz kalmak sosyal olarak arkadaş ortamını ve günlük hayatımı etkiledi, maddi açıdan beni çok yordu." (Katılımcı 21-25 Yaşında)

"Çoğu zaman ihtiyaçlarımın içinden daha önemli ihtiyaç onun içinden daha ölüm kalım ihtiyacı şeklinde çıkarta çıkarta kimseyi de zorlamadan kendimi zorlayarak karşılamayı sağlıyorum, berbat bir duygu." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

"Ekonomik sıkıntılardan dolayı sosyal ve kültürel olarak yeterince etkinliğe katılamadım." (Katılımcı 22-25 Yaşında)

Katılımcılar maddi güçlükler nedeniyle arkadaşlarıyla da buluşmaktan çekinebildiklerini, bu tür buluşmalarda harcama yapmak gerektiği için arkadaşlarıyla görüşmekten kaçındığını söylemiştir. Dolayısıyla maddi konudaki yetersizlik, sosyal yaşamı da doğrudan etkileyen bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

"Ekonomik destek alıyor olmanın en kötü yanı muhtaç hissetmek ve ekonomik özgürlüğe sahip olmamak." (Katılımcı 23-24 Yaşında)

"Evet, ekonomik yönden özgür olmamak, emek verip bitirdiğim üniversitenin sonucunu görememek psikolojimi etkiledi." (Katılımcı 24-23 Yaşında)

"Olumsuz etkiliyor, çevrendeki herkesin işinin olması ve benim olmaması beni maddi açıdan etkiliyor." (Katılımcı 26-24 Yaşında)

"Sosyal hayatın olmuyor ki, paran olmasa oda olmuyor evden çıkamıyoruz." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

"Param yok diye çok arkadaşımdan uzaklaştım." (Katılımcı 29-25 Yaşında)

Maddi sorunlar temel olarak sosyal aktivitelere katılma konusunda ciddi kısıtlara neden olmaktadır. Sosyal olarak kendini geri çektiğini söyleyen katılımcılar da psikolojik sorunların ortaya çıkmaya başladığını belirtmiş, çeşitli sorunların altını çizmiştir.

4.2.6.1.3. İşsizliğin Psikolojik Sonuçları

İşsizliğin sosyal ve bedensel sorunları ile bir arada ele alınabilecek ve birbirini karşılıklı olarak etkilediği belirlenen değişkenlerden biri de işsizliğin psikolojik sonuçlarıdır. Katılımcılar pek çok psikolojik soruna değinmiş, bu sorunların sosyal ve bedensel sorunlarla bir arada işlenmesi gerekliliği üzerinde durmuştur. Dolayısıyla psikolojik sorunlar bu başlık altında tek tek ele alınsa da arka planda sosyal ve bedensel sorunlarla bir arada hareket ettiği bulgusu, katılımcıların ifadelerinden elde edilmiş temel bulgulardan biri olarak araştırma bilgileri içerisine dâhil edilmiştir.

"Bence kaygı herkeste vardır Türkiye şartlarında. Kaygılıyım tabii ki şöyle. Yüksek lisans benim için bir basamak, ben devam edeceğim bu yolda. Ama bunu bile baltalamaya çalışan bu umudumu söndürmeye çalışan çok kişi var. O yüzden gelecek kaygısı yaşıyorum. KPSS iptal olduğu hafta çok kötü bir haftaydı. Sınav bitti derken süreç yeniden uzadı falan. Ara ara sarsılıp geri dönüyorum. Süreç dönem olarak ilerliyor. Mesela KPSS'nin iptal olduğu hafta kaygı dozunun en yüksek olduğu haftaydı öyle söyleyeyim ama sonra toparlanıp tekrar kendim için bir şeyler yapmaya çalışıyorum. Hayatıma normal devam ediyorum." (Katılımcı 20-27 Yaşında)

"Geleceğe yönelik olarak kaygılı hissediyorum. Örneğin 1 sene içinde iş bulamazsam diyorum, benim de kendime göre planlarım var örneğin 1 sene içinde evlenme planımı ötelemek zorunda kalabilir miyim diye düşünüyorum, ara sıra bu düşünceler beni depresyona sokup çıkartıyor. Sadece evlilik değil her konuda planlarımı ötelemem gerek. İkinci üniversite harcam 600-700 TL onun ödemesi, almak istediğim eğitimler, ehliyet gibi hepsini ailem karşılayamayacak bunu biliyorum. Hayatımla ilgili ciddi ve temel adımlar atmak istiyorum ama atamıyorum, parasızlık zormuş mezun olunca bunu anlıyor insan. Öğrenciyken zaten öğrenciyim diyorsun, şimdi onu da diyemiyorsun, lüks gibi. Zaten anksiyete teşhisim var benim. Tedavi görüyorum. Son zamanlarda birkaç haftadır daha da gerilmeye başladığımı hissettim. Yatıyorum kalkıyorum acaba iş bulabilecek miyim, kasiyerliğe

falan mı başvursam bunları düşünmeye başladım bu sıra. Hafif hafif geliyor gibi anksiyete." (Katılımcı 2-23 Yaşında)

"Aslında şöyle ben şu an iş başvurusu aşamasındayım, TRT Arapça'da. Son aşamadayım. Onay aşamasındayım. Şu anda bu durum olduğu için seslerini çıkartmıyorlar ama bu iş olmasaydı PDR ile iş bulma süreci zor olsaydı orada bir sıkıntı yaşayabilirdim. Stres baskı olabilirdi. Onlar için bir hayal kırıklığı olurdu çünkü çok popüler bir yaklaşımla tercih etmiştim. Dediğim gibi TRT başvurusu olduğu için şimdilik sakin durumdalar. Kesinlikle baskı var tabii ki." (Katılımcı 7-22 Yaşında)

"O zaman galiba evet depresyona benziyor." (Katılımcı 15-26 Yaşında)

"(Ağlama krizleri falan oluyor muydu?) Evet, çok fazla. (Profesyonel desteği kastediyor.) Almadım ama bu konuda bilgisi olan tanıdıklarımla konuşarak kendimi deşarj ediyordum." (Katılımcı 16-25 Yaşında)

"Zaman zaman kaygı seviyemin arttığını söyleyebilirim. Evde yapacak çok şey buldum, evde kendimi meşgul ettim, kaliteli zaman geçirdim, spor yaptım ama bunların da tükendiği noktada kaygılar ve iç baskılar oluyor, boşluğa düşüyorum. Bunlar beni 2-3 gün etkiliyor sonra kendimi toparlıyor ve devam ediyorum." (Katılımcı 18-26 Yaşında)

"Kesinlikle yalnız hissettim. İşsiz olduğum için arkadaşlarımla görüşmek ve dışarı çıkmak istemedim. Bunalıma girmem an meselesiydi." (Katılımcı 26-24 Yaşında)

"Evet hissettim. Boşluktayım gibi güçsüz gibi hissettirdi." (Katılımcı 29-25 Yaşında)

Psikolojik sorunların geniş bir yelpazede yer aldığını söylemek mümkündür. Katılımcılar, genel başlıklar olarak depresyon, anksiyete ve stresin her birini yaşadığını belirtmiştir. Bu noktada üzerinde durulması gereken bir diğer husus ise katılımcıların tamamının bir şekilde depresyon, anksiyete ve stresi deneyimlemiş olmasıdır. Bu nedenle işsizliğin

istisnasız bir biçimde tüm katılımcılar üzerinde psikolojik sorunları tetiklediği, bu süreçte kendilerini iyi hissetmediği öğrenilmiştir.

"Hissettim, hissediyorum (stres, depresyon, anksiyete)." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

"Bunu fazlasıyla hissettim. Bu yüzden uzak kalamadım (stres, depresyon, anksiyete)." (Katılımcı 26-24 Yaşında)

"Hissettim (stres, depresyon, anksiyete)." (Katılımcı 29-25 Yaşında)

"İşsizlik, stres ve birçok bedensel soruna neden oldu." (Katılımcı 21-25 Yaşında)

"Ne yazık ki bunları hissettim (stres, depresyon, anksiyete)." (Katılımcı 22-25 Yaşında)

"Ufak düzeyde psikolojik baskı hissettim ancak fiziksel ya da ruhsal sağlığını etkileyecek düzeyde değildi." (Katılımcı 23-24 Yaşında)

"İşsizliğim boyunca depresyon, stres gibi durumları yaşadım ve yaşıyorum. Bunlar da sağlığımı etkiliyor." (Katılımcı 24-23 Yaşında)

Depresyon, anksiyete ve stresin her birini deneyimlediğini söyleyen katılımcıların da olması, işsizlik sürecinde bir katılımcının pek çok psikolojik sorunla mücadele ettiği olgusunu ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle aşağıdaki başlıklarda belirtilen alt temalarda katılımcıların her birinin pek çok noktada ifadelerine rastlanabilmektedir.

"Evet düşünüyorum. İstemsizce iş konuşulan ortamlar beni geriyor, evde oturmak hayatta boş bir varlık olduğumu hissettirdi." (Katılımcı 25-25 Yaşında)

"Kötü, yıkık hissettiriyor. 3-5 ay onca sene gibi geliyor." (Katılımcı 29-25 Yaşında)

"Evet, ekonomik yönden özgür olmamak, emek verip bitirdiğim üniversitenin sonucunu görememek psikolojimi etkiledi." (Katılımcı 24-23 Yaşında)

Katılımcılardan bazıları yaşadıkları duyguları ifade edememiş olsa da kendilerini kötü hissettiklerini söylemiştir. Bu nedenle bazı katılımcıların ifadeleri detaylandırılmamış, aşağıdaki alt temalarda ek bilgiler elde edilememiştir.

"Olumsuz etkiliyor, şöyle, bir süre onların dedikleri kafanda dönmeye başlıyor sonrasında artık sen de bunalmaya başlıyorsun. Napacam napacam düşüncesi... Paranın olmayışı da özgüven kırıyor ama en azından diyorum ki benim gibi 7 milyon insan var Türkiye'de. Ev genci diye bir kavram çıktı Türkiye'de. Hem mezun hem çalışmayan 7 milyon kişi. Bunu düşünerek normalleştirmeye çalışsam da baskı var tabii ki. Erkek olmanın baskısı daha fazla, babalarımızın erkek algısı daha farklı sonuçta. O yüzden. Ailede abim ve babam dışında kimseden baskı görmedim. Abim kendi süreçlerinden yola çıkarak iş hayatına erken atılmamın iyi olacağını düşündüğü için peder de klasik geleneksel kültürel kafa yapısı nedeniyle baskı yapıyor." (Katılımcı 3-27 Yaşında)

"Yani şöyle düşünüyorum, ben ilk bölümü kazandığımda bile niye o bölümü seçiyorsun işsiz kalacaksın diyen insanların bile içten içe şey olduğunu hissediyorum yani. İşte bak kazanamadı, iş bulamadı gibi düşündüklerini tahmin edebiliyorum. Ben kendi kendime baskı yaptığım için diğerlerini çok duymuyorum. Kendimi kuruyorum, senaryolar yazıyorum her şey çok kötü olacak diyorum sonra durup kendimi motive ediyorum her şeyi başarabilirim diyorum ertesi gün yine benzer şeyler oluyor." (Katılımcı 11-21 Yaşında)

"Onların beklentileri suçluluk duygusu demeyeyim de baskı oluşturuyor tabii ki. Sonuçta onların da maddi manevi desteği var. Beklentiyi karşılayamazsam duygusu, desteğin karşılığını verememe duygusu var. Evet yani." (Katılımcı 15-26 Yaşında)

"Çevreden kimse bana bir şey söylemiyor ama benim kendime yaptığım haklı bir baskı var. Bakıyorsun kendi yaşlıların işe başlıyorlar gıpta ediyorsun. Karşılaştırma demeyeyim ama benim de yapmam gerekiyor baskısını kendime çevreden çok ben yapıyorum." (Katılımcı 15-26 Yaşında)

"Benden beklentilerinin olması psikolojik olarak baskı altında hissetmeme neden oldu." (Katılımcı 22-25 Yaşında)

"Sanki bütün emeklerini yıkıyormuşum gibi hissediyorum. Baskı altındayım." (Katılımcı 25-25 Yaşında)

Katılımcılardan bazıları ise psikolojik baskı gördüklerini söylemiştir. Kendilerine yönelik olumsuz duygudurum üzerinde durulsa da bu katılımcıların söylemleri de psikolojik sorunlara ilişkin temalarda yer bulmamıştır. Araştırma sürecinde katılımcıların örselenmemesi için detaylandırma yolu tercih edilmemiş ve katılımcıların bu ifadeleri olumsuz duygudurumun betimlenebilmesi için yeterli görülmüştür.

"Yani kötü şeyler, çok kötü şeyler. Yani mesela bu düşündüğüm şeyleri çevremdekiler bilseler muhtemelen benim yanımdan ayrılmak istemezler ya da ne bileyim sürekli kollarlar, kafamda bazı ertelediğim planlar oluyor. Gitmek istediğim oluyor, bayağı gitmek istediğim oldu. Çok oldu hatta. Yani, böyle... Öteki tarafa gitmek. (gülüyor). Ben çaresiz hissettiğim için bunu düşünüyorum. Böyle zamanlarda yazıyorum genelde. Sonradan yazdıklarımı okuyorum diyorum ki bunlar nasıl oldu, üzülüyorum. Süreç gibi aslında." (Katılımcı 10-24 Yaşında)

"Olmuştu evet, bu kış öyle bir şey hissetmiştim, aslında yalnız olduğumdan değil ama... (ağlıyor) psikolojik olarak yalnızlık. O dönem iş bulan arkadaşlarım olmuştu. O dönem mesajlaşmalarda görüşmelerde azalmalar olmuştu ama o da geçti." (Katılımcı 18-26 Yaşında)

"Yaşadım, yaşıyorum. Hiçbir beklentisi umudu kalmamış, mutsuz, hayattan zevk alamayan bir insan nasıl olursa hele ki bir genç öyleyim." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

Bazı katılımcılarla psikolojik sorunları konuşmanın kendilerini etkilemesi nedeniyle ilgili alanların detaylandırılmaması, işsizliğin psikolojik etkisinin çok derinden hissettiğini kanıtlayan önemli bulgulardan biri olarak değerlendirilmektedir.

"Ya bu durum, bana karşı çok fazla, çalış çalış direktmesi yapmıyorlar. Beni meşgul eden şeyleri de görüyorlar. Aileme karşı ekonomik olarak da bu süreçte çok yük olmadığım için. O kadar dershaneye para verdik, kazan gibi bir durum da olmadı kendim çalıştığım için de çok yüklenilmedi. Olumsuz bir şey hissetmiyorum kendimde o yüzden. Hatta beni motive etmeleri, yapabileceğimi söylemeleri, çalışmaya teşvik etmeleri, beni düşünmeleri mutlu ediyor." (Katılımcı 4-28 Yaşında)

"Tabii sınav yaklaştıkça sınav kaygısı yerini sınav heyecanına bırakıyor. Benim sınavıma yaklaşık 3-4 hafta var. Şu an içimde kaygı değil heyecan var. Yapar mıyım yapamaz mıyım heyecanı. Şu anda sınavın ertesini düşünmüyorum. Sadece sınavı düşünüyorum. Şu an heyecan var, kaygı yok." (Katılımcı 5-24 Yaşında)

"İlla ki oluyor. Bazen şey durumu olabiliyor, kendi sosyal yaşantımı sorguluyorum. Çevrem mi iyi değil, eksik, ben mi eksikim sorun bende mi gibi. Bu sefer kendi üzerine okları çevirme durumu oluyor. Ya da şöyle, sosyal olmayı gerektiren bir meslek. Ben mi asosyalim, iyi bir çevre oluşturmayı mı beceremiyorum gibi oluyor. Sürekli olmasa da zaman zaman oluyor." (Katılımcı 8-25 Yaşında)

"Yok. Hiçbiri yok bu tarz şeylerin. Stres vardı ama yoğun değildi" (Katılımcı 14-25 Yaşında)

"Yani mezun olduktan sonra KPSS çalışmaya başladığımda oldu. Dinlenmeden başladım. Okul zaten zordu. Dinlenmeden ders çalışmaya başlayınca bocaladım. Ne zamana kadar ders çalışacağım düşüncesi oldu. Şu anda iyiyim." (Katılımcı 20-27 Yaşında)

"Kısmen yaşadım diyebilirim. Fiziksel olarak bir boş durma ile vücut ağırlığı oluyor, ruhen ise istemsizce her konuda modumu çok etkiliyor." (Katılımcı 26-24 Yaşında)

"Özellikle sınav zamanları oluyor. Çok yok. Ara ara üzülüyorum sonra devam ediyorum." (Katılımcı 13-26 Yaşında)

Bazı katılımcılar ise işsizliğin psikolojik etkisinden söz etse de bunun ağır olmadığını dile getirmiştir. Dolayısıyla işsizliğin psikolojik etkisi için tüm katılımcıların ifadeleri söz konusu olsa da aynı düzeyde bir ağırlıktan söz etmek mümkün değildir.

"Bunu biraz ben oluşturdum galiba. Verdiğim emeği çalışma hayatıyla da taçlandırmak istiyorum. Herkese bunu lanse ettiğim için herkes benden böyle bir beklenti içindeydi. Bazen o kadar psikolojimi bozacak noktaya getirdim ki ailem dur dedi bir noktadan sonra. Bu kadar üstüne gitme, nasip kısmet, kadere inanan insanlarız biz. Ama bazı noktalarda oluyordu yani arkadaşlar ben yapıyorum yapıyorum ama olmuyor daha ne yapabilirim, gibi çevreye de haykırmak istiyordum. Beklentiyi seziyordum. Belki bu onların düşüncesiydi belki ben oluşturmuştum bilmiyorum. Ama etraf hep diyor ki yani okudun bunun çalışma olarak karşılığını da al tarzında." (Katılımcı 19-25 Yaşında)

"Psikolojik destek almamı ya da ilaç kullanmamı gerektirecek bir şey tabii olmadı ama insanın kendine ve hayata bakışını etkileyen, mutsuzluğa ve umutsuzluğa sevk eden daralmış ve sanki kendinizi bir anlamda bazen açık cezaevinde hissediyorsun. Ülkeden çıksan ne yapacaksın çıksan yol iz bilmezsin. Çaresizlik tam olarak hissediyorsun. Ülkede kalsan kendi hayatını idame ettiremezsin, o kadar emek vermişsin ama kendi hayatını bile idame ettiremiyorsun, anne babana muhtaçsın. Bu da ağır bir şey." (Katılımcı 19-25 Yaşında)

Psikolojik sorunları tetikleyen bir unsur olarak elde edilen bulgulardan bir diğerini de çevrenin beklentisi oluşturmaktadır. Özellikle lisans mezuniyeti sonrası çevreden gelen çalışmaya yönelik baskı ve buna karşın katılımcıların iş bulamaması, psikolojik sorunların temelindeki faktörlerden biridir.

"Ruhsal olarak da şöyle, ben biraz kendimle uğraşıyorum aslında. Bu dönemi atlatana kadar hiçbir şey düşünmemeye çalışıyorum. Yani şöyle, çok okumak istediğim bir kitabı okuyamamak, Kilis'e gitti arkadaşlarım ben gidemedim mesela ve yahut çok istediğin bir filmi izleyememek... Bu fedakârlık insanı biraz ruhsuzlaştırıyor. Hayata flu bakmana sebep oluyor. Sağlaması iyi mi değil mi bilmiyorum ama bu süreç için iyi bir şey, ruhsal olarak birçok şeyden

fedakârlık yapman lazım. Bu duyguya girmemek için mesela kitabı gözümün göreceği yere koymuyorum. Okumak istediğimi düşünmüyorum. Okuyamadığım için üzülmeyp, okumazsam ne olacak iyi olacak diye kendimi geleceğe ilişkin motive ediyorum. Ancak böyle, yoksa başka türlü ayakta kalamazsın." (Katılımcı 3-27 Yaşında)

"Hepsini yaşıyorum. Üniversite dönemimde sivilce sorunun yoktu şu anda stresten sıkıntıdan sürekli sivilcem var. Sürekli kaygım var. Bir günüm öbürünü tutmuyor, her şey etkiliyor, referans var, alım yapılmazsa, bu ülkenin hali ne olacak, seçim var vs. dışarı çıkma isteğim de kaçtı çıkınca vicdan yapıyorum her gün çalışmam gereken bir saat var. Çıkmasam zaten asosyalliğe büründüm. Arkadaşlarım da var, bazı arkadaşlarım direkt işe başladı onlara özeniyorum. Yaptığım tek aktivite ders çalışmak, akşamları spora gidiyorum bir tek. Psikolojik olarak zorlanıyorum gerçekten. Dersler nedeniyle uykudan kalkmak zor oluyordu, baş ağrısı vardı. Hareket yok vücut çok yorulmuyordu rahat uyku uyuyamıyordum. Sevdiğim kişilerle görüşüyorum ama." (Katılımcı 9-29 Yaşında)

"Okulu bitirdikten sonra ailem hemen iş bulmam konusunda bir beklentiye girdi. Özellikle de bayramlarda artık insan içine çıkasım gelmiyordu. Her gittiğimiz yerde ne zaman işe gireceğime dair bir soru soruluyordu. Bu durumda her geçen gün psikolojik olarak sıkıntıya sokuyordu." (Katılımcı 31-27 Yaşında)

Öte yandan psikolojik sorunlarla karşılıklı bir ilişki içerisinde olduğu düşünülen bazı başlıklardan da söz etmek mümkündür. Özellikle akran ilişkilerinin zayıflaması ve psikolojik sorunların derinleşmesi arasında güçlü bir bağ olduğu düşünülmektedir.

"Evet, var, çok var hem de. Bir ortama girdiğinde şey gibi oluyor. Her şeyden kopmuş gibi hissediyorsun. Her şey değişmiş sen o değişime ayak uyduramamışsın. Sen yerinde kalmışsın. Kapalısn sürekli, insanlarla iletişim kurmak bile tedirgin ediyor seni çünkü hep kendinle kalmışsın. Acaba şu an doğru şey hakkında mı konuşuyorum diye kendime soruyorum insanlarla

birlikteyken. Acaba yanlış bir şey yaptım mı söyledim diye düşünüyorum. Biraz değil hem de. Bayağı etkilendi." (Katılımcı 11-21 Yaşında)

"Hayatımın en zor dönemiydi diyebilirim. Özellikle ailemin evinde yaşadığım dönemde. Bir dönem Akçakoca'da bir dönem Ereğli'de çalıştım. Eve geldiğinde kendini yük gibi hissediyorsun. Ailen her ne kadar bir şey dememiş olsa da senden bir şeyler bekliyor. Özel sektör, aynı zamanda hayattaki diğer seçenekleri denemeye devam etmek. Çok zordu, hala öyle. Şu an daha iyiyim, önümü biraz daha görebildiğim için. Ama evlenmeden önce odamdan doğru düzgün çıkmazdım uyku uyuyamazdım asosyallik vardı. Bu sorunları yaşadım." (Katılımcı 16-25 Yaşında)

"Arkadaşlarımın bazıları davet ediyor ancak masraf olacak düşüncesinden dolayı dışarı çıkamıyorum. Sosyal hayatımı azaltıyorum. Yalnız hissettim, dışlanmış değil." (Katılımcı 25-25 Yaşında)

Katılımcıların belirttiği psikolojik sorunların her biri aşağıda belirtilmiştir. Tüm katılımcıların deneyimlediği psikolojik sorunlar, mevcut araştırmanın en önemli odak noktalarından birini oluştururken bu sorunların birbiriyle de doğrudan ilişkili olması, araştırmanın doğrudan amacı olan depresyon, anksiyete, stres, umutsuzluk ve sosyal destek kavramlarını ilgilendiren diğer başlıkların da farklı bir alt başlık olarak belirlenmesi konusunda araştırmacıyı ikna etmiştir.

4.2.6.1.3.1. Yalnızlık Algısı

Katılımcılar, işsiz bireyler olarak kendilerini çevrelerinden soyutlamak zorunda kalabildiklerini, bu durumun da kendilerini yalnız hissetmelerine neden olduğunu belirtmiştir.

"(duraksıyor) Hissediyorum. Çok koyu hatta yalnızlık hissediyorum böyle (derin nefes alıyor) Kendimle arkadaş gibiydim bir aralar ama uzun süreden beri o kendime ulaşamıyorum bir türlü dedim ya hani kendimle vakit geçirmeyi seviyorum diye, boş boş telefona bakıyorum ya da kitap okuyorum

bu kendinle vakit geçirmek değil. Eskiden kendimle konuşurdum, bunu yapmıyorum şu anda ve yalnız hissediyorum." (Katılımcı 1-24 Yaşında)

"İşsiz olmamın sebebi tamamen kişisel görüşüm olarak bence ben çok geç kaldım. Biraz daha erken başlayabilirdim, deneyebilirdim iş hayatını ama ben hep kaçtım. Ailemden destek alarak hayatıma devam etmek hep daha kolay geldi. Kurslara gittim yarım bıraktım. Mesela tam bir işe başlayacaktım burada, bir hastane sürecim oldu tamam mı, ilk defa bu kadar krize girdim, psikiyatri hastanesinde yattığım yaklaşık bir aylık bir süreç oldu. Oradan çıktım 6 ay geçti. Sonrasında bir işe başladım tatlıcıda ama ertesi gün bırakmak istedim. Çünkü insanların içinde olmak bana o kadar ciddi bir kasıntı veriyor. Yaptığım işi yapamıyormuşum gibi geldi. O tatlıyı karton kutuya koyuyorsun sadece aslında ve servisini yapıyorsun o kadar. Nedense çok zor geldi bu bana ve hemen ertesi gün bırakmak istediğimi söyledim. Ama o gün de çalışmamı istediler vesaire. Sonra çıktım geldim eve ve yine aynı döngüye girdim. Ben düzenli olarak egzersiz yapıyordum mesela onu da bıraktım. Bıraktığım bu şeylerden dolayı hem maddi hem de manevi toksinler oluşuyor bence vücudumda. Bir de hep kendime buluyorum sorunu. Daha önce başlamış olsaydım, öncesinde deneyimim olsaydı bir sürü iş bulurdum. Yani şu anda insanlar markete birini alacakları zaman bile deneyim arıyorlar. Benim garsonluk gibi bir tecrübem bile yok. Bu benimle alakalı bir konu." (Katılımcı 1-24 Yaşında)

Bulunduğu şehrin dışında eğitim gören katılımcıların da arkadaşlarından uzak kalması nedeniyle yalnızlık deneyimledikleri ve bu nedenle işsizliğin olumsuz etkilerini daha fazla hissettikleri öğrenilmiştir.

"İşsiz olduğumu söylemek ve insanların yüz ifadesi beni çok yordu, çok yalnızlık hissi veriyor." (Katılımcı 21-25 Yaşında)

"Ya içe kapanıklık yaratıyor ama hani asosyal olma isteğim yok, asosyalim çünkü arkadaşlarım yakınımda değil farklı şehirlerde. Birazcık Kur'an okullarının dezavantajı diyebilirim. Bir yandan da avantaj tabii. Arkadaşlarım uzakta o yüzden asosyal vakitler geçiriyorum ama kendimle

vakit geçirmeyi de seviyorum o yüzden kaygıymış stresmiş bunları yaşamıyorum. Sadece şöyle bir sıkıntı var, eğer çalışıyor kazanıyor olsaydım, şimdi bir alışverişe çıkmam gerekiyor mesela ama ben elimdekilerle idare etmeye çalışıyorum üst baş olarak. (gülüyor). Çünkü tedavi sürecim sebebiyle aileme çok fazla yük oldum. Onlardan ekstra bir şey isterken çok çekiniyorum. Çalışıyor olsaydım bu anlamda bana çok yardımcı olurdu"
(Katılımcı 1-24 Yaşında)

"Arkadaş çevresi olarak baktığımızda eski arkadaşlıklarım yok arkadaş çevrem daraldı bunu görebiliyorum sadece kuzenlerim var. Bu tabii ki yalnızlık hissettiriyor ama kuzenlerim hep vardı ama arkadaşlarım yok bu yalnız hissettiriyor. Pandemi, farklı şehirlerde okumak, KPSS süreci."
(Katılımcı 11-21 Yaşında)

"İlla ki oluyor. Bazen şey durumu olabiliyor, kendi sosyal yaşantımı sorguluyorum. Çevrem mi iyi değil, eksik, ben mi eksikim sorun bende mi gibi. Bu sefer kendi üzerine okları çevirme durumu oluyor. Ya da şöyle, sosyal olmayı gerektiren bir meslek. Ben mi asosyalim, iyi bir çevre oluşturmayı mı beceremiyorum gibi oluyor. Sürekli olmasa da zaman zaman oluyor."
(Katılımcı 8-25 Yaşında)

"Oluyor ama üstüne çok düşmüyorum. Bu süreci atlatmış ve daha rahat yaşayan insanları gördüğüm zaman hani özeniyorum ama ben de onu yapabilirim buna gücüm var. Ben de gezerim tozarım gösteririm insanlara ama bunu yaptığımda sınavdan geri kalacağım için vicdan yapıyorum. Yapabilirim ama önceliklerim farklı. Biraz geleceğe yatırım gibi, bunu yapmak zorundayım."
(Katılımcı 9-29 Yaşında)

"Bunu biraz kendi içimde yaşıyorum öyle çok kimseyle paylaştığım bir şey değil kendi içimde yaşayıp bitiriyorum. Tekrar geliyor gidiyor."
(Katılımcı 15-26 Yaşında)

Katılımcıların çevrelerinde bulunan akranlarının işe girmeleri bir yandan yalnızlık algılarını güçlendirirken diğer taraftan iş bulamadıkları için kendilerini daha da kötü hissetmelerine neden olmaktadır.

"Olmuştu evet, bu kış öyle bir şey hissetmiştim, aslında yalnız olduğumdan değil ama... (ağlıyor) psikolojik olarak yalnızlık. O dönem iş bulan arkadaşlarım olmuştu. O dönem mesajlaşmalarda görüşmelerde azalmalar olmuştu ama o da geçti." (Katılımcı 18-26 Yaşında)

Yalnızlık olgusu başka bir açıdan ele alındığında katılımcıların depresifliğini de tetikleyen bir unsur olduğu görülmektedir. İşsiz oldukları için kendilerini çevrelerinden soyutlayan bazı katılımcılar, yalnızlıkla birlikte kendilerini daha çaresiz ve depresif hissetmeye başladığını belirtmiştir.

"Konsantre olamıyordum bir kere. Ders çalışırken odaklanamıyordum. Sadece 2-3 kişiyle görüşüyordum, sosyal çevrem dardı, evden çıkmak ruhen canım istemiyordu. Öyle bir süreç yaşadım ama o zaman hissettiklerimi şu anda hissetmiyorum." (Katılımcı 20-27 Yaşında)

"Bu savaşı tek başıma verdiğim için yalnızım evet. Ailem destek oluyor ama en büyük rol bana düşüyor. Kısmen yalnızlık var ama kendim çalışmam gerektiği için olan bir durum. Çaresizlik bazen oluyor. Ekonomik olarak babam eve para getiren kişi. Ne alınacaksa o alır. Bazen hani babayla tartışırsın ve bir şeye ihtiyacın olur. İşte o an bir çaresizlik oluyor. Lanet olsun şu an atanmış olsaydım onun parasına kalmazdım filan (gülüyor)." (Katılımcı 4-28 Yaşında)

"İşsizlik sürecinde çoğu zaman yalnızdım ve bu durum hiçbir şey yapmama hissi uyandırıyor." (Katılımcı 21-25 Yaşında)

"Yalnız kaldım." (Katılımcı 29-25 Yaşında)

"Evet hissettim. Boşluktaym gibi güçsüz gibi hissettirdi." (Katılımcı 29-25 Yaşında)

Yalnızlık deneyimlerinin artması ile katılımcıların depresyon ve stres düzeylerinin de arttığı gözlenmiştir. Başlangıçta okuldan mezun olma ile sosyal çevreleri genel olarak daralan katılımcıların işsizlikle birlikte sosyal çevrelerinin genişlemesini de bizzat istemedikleri, bu nedenle işsizlik ve yalnızlığa bağlı sorunların daha fazla hissedildiği öğrenilmiştir.

4.2.6.1.3.2. Başkalarına Yük Olma Korkusu

İşsizliğin getirdiği maddi yoksunluk, katılımcıların günlük hayattaki giderlerini yakınlarının karşılaması olgusunu doğal olarak beraberinde getirmektedir. Katılımcılar, bu durumdan büyük ölçüde şikâyet ederek başkalarına yük olmalarının kendilerine ağır geldiğini söylemiştir.

"Ya içe kapanıklık yaratıyor ama hani asosyal olma isteğim yok, asosyalim çünkü arkadaşlarım yakınımda değil farklı şehirlerde. Birazcık Kur'an okullarının dezavantajı diyebilirim. Bir yandan da avantaj tabii. Arkadaşlarım uzakta o yüzden asosyal vakitler geçiriyorum ama kendimle vakit geçirmeyi de seviyorum o yüzden kaygıymış stresmiş bunları yaşamıyorum. Sadece şöyle bir sıkıntı var, eğer çalışıyor kazanıyor olsaydım, şimdi bir alışverişe çıkmam gerekiyor mesela ama ben elimdekilerle idare etmeye çalışıyorum üst baş olarak. (gülüyor). Çünkü tedavi sürecim sebebiyle aileme çok fazla yük oldum. Onlardan ekstra bir şey isterken çok çekiniyorum. Çalışıyor olsaydım bu anlamda bana çok yardımcı olurdu" (Katılımcı 1-24 Yaşında)

"Hayatımın en zor dönemiymi diyebilirim. Özellikle ailemin evinde yaşadığım dönemde. Bir dönem Akçakoca'da bir dönem Ereğli'de çalıştım. Eve geldiğinde kendini yük gibi hissediyorsun. Ailen her ne kadar bir şey dememiş olsa da senden bir şeyler bekliyor. Özel sektör, aynı zamanda hayattaki diğer seçenekleri denemeye devam etmek. Çok zordu, hala öyle. Şu an daha iyiyim, önümü biraz daha görebildiğim için. Ama evlenmeden önce odamdan doğru düzgün çıkmazdım uyku uyuyamazdım asosyallik vardı. Bu sorunları yaşadım." (Katılımcı 16-25 Yaşında)

"İçine kapanık ve sosyal hayatı olmayan bir insan oldum. Çünkü hem kazancı yok hem de para yiyor mantığı olmasını istemedim." (Katılımcı 25-25 Yaşında)

Katılımcılardan bazıları, çeşitli noktalardaki giderleri karşılamak için para istemekten çekindiklerini, bu durumda kalmanın psikolojik olarak kendilerini kötü etkilediğini belirtmiştir.

"Bu savaşı tek başıma verdiğim için yalnızım evet. Ailem destek oluyor ama en büyük rol bana düşüyor. Kısmen yalnızlık var ama kendim çalışmam gerektiği için olan bir durum. Çaresizlik bazen oluyor. Ekonomik olarak babam eve para getiren kişi. Ne alınacaksa o alır. Bazen hani babayla tartışırsın ve bir şeye ihtiyacın olur. İşte o an bir çaresizlik oluyor. Lanet olsun şu an atanmış olsaydım onun parasına kalmazdım filan (gülüyor)." (Katılımcı 4-28 Yaşında)

"Ailemden maddi destek almak çok üzücü ve yük olmak çok rencide edici." (Katılımcı 21-25 Yaşında)

"Keşke kendi ayaklarım üzerinde durabilseydim, destek olmak zorunda kalmasalardı diyorum. Mahcubiyeti var, faydası yok." (Katılımcı 17-25 Yaşında)

Katılımcıların ekonomik olarak yakınlarına bağlı olması, akranlarıyla görüşme noktasında da kendilerini sınırlamaktadır. Bazı katılımcılar ailelerinden para istemek zorunda kalmamak için arkadaşlarıyla bir araya gelmekten çekindiklerini ifade etmiştir.

"Arkadaşlarımın bazıları davet ediyor ancak masraf olacak düşüncesinden dolayı dışarı çıkamıyorum. Sosyal hayatımı azaltıyorum. Yalnız hissettim, dışlanmış değil." (Katılımcı 25-25 Yaşında)

"Bu süreç şu açıdan beni daraltıyor, her ne kadar ailem bana imada bulunmasa bile bu yaşa gelip aileye ekonomik olarak bağlı olmak çok zor bir şeymiş yani babamdan ya da annemden para alıp arkadaşlarımla buluşmaya çekiniyorum. Yeni mezun oldum ama "bu yaşa geldin baba parası yiyorsun"

gibi hissediyorum. 4 senedir tüm eğitim masraflarımı karşılamış bir insanın karşısına keşke bak burada iş buldum diye çıkabilseydim. Maddi konularda hiçbir şey yapamıyor olmak stres yaratıyor." (Katılımcı 2-23 Yaşında)

4.2.6.1.3.3. Çaresizlik

Katılımcıların üzerinde durduğu psikolojik sorunlardan biri de çaresizliktir. İşsiz kalmanın ardından pek çok etkinlikten uzak kalmak zorunda olmanın katılımcıları çaresiz hissettirdiği öğrenilmiştir.

"Bu savaşı tek başıma verdiğim için yalnızım evet. Ailem destek oluyor ama en büyük rol bana düşüyor. Kısmen yalnızlık var ama kendim çalışmam gerektiği için olan bir durum. Çaresizlik bazen oluyor. Ekonomik olarak babam eve para getiren kişi. Ne alınacaksa o alır. Bazen hani babayla tartışırsın ve bir şeye ihtiyacın olur. İşte o an bir çaresizlik oluyor. Lanet olsun şu an atanmış olsaydım onun parasına kalmazdım filan (gülüyor)." (Katılımcı 4-28 Yaşında)

Ebeveynlerden maddi destek almak da katılımcıların kendini çaresiz hissetmesine neden olan faktörlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Toplumsal rollerden biri olarak yetişkin olmanın gelir sahibi olmayla bir arada değerlendirilmesi ancak katılımcıların bu durumdan yoksun olması, kendilerini çaresiz hissettirmektedir.

"Evet, çaresizlik sadece aileme yardımcı olamadığım ve para aldığım noktada oldu. Aileme yardım; masrafları karşılamak." (Katılımcı 25-25 Yaşında)

"Psikolojik destek almamı ya da ilaç kullanmamı gerektirecek bir şey tabii olmadı ama insanın kendine ve hayata bakışını etkileyen, mutsuzluğa ve umutsuzluğa sevk eden daralmış ve sanki kendinizi bir anlamda bazen açık cezaevinde hissediyorsun. Ülkeden çıksan ne yapacaksın çıksan yol iz bilmezsin. Çaresizlik tam olarak hissediyorsun. Ülkede kalsan kendi hayatını idame ettiremezsin, o kadar emek vermişsin ama kendi hayatını bile idame

ettiremiyorsun, anne babana muhtaçsın. Bu da ağır bir şey." (Katılımcı 19-25 Yaşında)

"Yaşadım, yaşıyorum. Hiçbir beklentisi umudu kalmamış, mutsuz, hayattan zevk alamayan bir insan nasıl olursa hele ki bir genç öyleyim." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

"Bazen hissettim çünkü ekonomik özgürlüğün yok. Bu durum insanı ister istemez etkiliyor." (Katılımcı 23-24 Yaşında)

Katılımcılar bazı iş başvurularının reddedilmesi ve sınav sonuçlarının istedikleri gibi gelmemesi gibi işe alımı ilgilendiren alanlarda başarısız girişimleri sonrası ne yapacağını bilemediğini, bu nedenle çaresiz hissettiğini belirtmiştir.

"İlk sınav iptal edildiğinde (çaresizlik) vardı, çok kötüydüm ne yapacağımı bilemez bir haldeydim" (Katılımcı 11-21 Yaşında)

"Evet. Çünkü bir şeyler yapmak istiyorken yapamamak çok kötü bir duygu, eyleme dönüştüremiyorum isteklerimi." (Katılımcı 15-26 Yaşında)

"O süreçte evet çok yaşadım ama şu an onu hiç hissetmiyorum açıkçası. Her şeyi denedim ne yapacağım şimdi hissi oldu." (Katılımcı 16-25 Yaşında)

"Çaresizlik hissettiğim en büyük duyguydu. Dünya bir süreliğine duruyor." (Katılımcı 21-25 Yaşında)

"Çaresiz hissettiğim zamanlar oldu. Bu durum umutsuzluğa kapılmama neden oluyordu." (Katılımcı 22-25 Yaşında)

"Yalnız değil çaresiz hissediyorum, muhtaç." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

"Evet, çokça insanın elini kolunu bağlıyor." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

"Evet hissettim. Çaresiz hissettirdi." (Katılımcı 29-25 Yaşında)

Dolayısıyla çaresizliğin de yaygın bir psikolojik sorun olarak işsiz bireyler tarafından deneyimlendiği görülmektedir. Kendilerini çaresiz hisseden katılımcılar içerisinde

buldukları bu çaresiz durumu, umutsuzluk, kaygı ve depresif duygudurum ile ilişkilendirmiştir.

4.2.6.1.3.4. Umutsuzluk

Bazı katılımcılar geleceğe yönelik umutsuz olduğundan bahsetmiş, yaptıkları iş başvurularının olumsuz sonuçlanması veya sınavlardan istedikleri puanları alamamanın ardından kendilerini çok daha güçsüz hissettiğini belirtmiştir.

"Yani kötü şeyler, çok kötü şeyler. Yani mesela bu düşündüğüm şeyleri çevremdekiler bilseler muhtemelen benim yanımdan ayrılmak istemezler ya da ne bileyim sürekli kollarlar, kafamda bazı ertelediğim planlar oluyor. Gitmek istediğim oluyor, bayağı gitmek istediğim oldu. Çok oldu hatta. Yani, böyle... Öteki tarafa gitmek. (gülüyor). Ben çaresiz hissettiğim için bunu düşünüyorum. Böyle zamanlarda yazıyorum genelde. Sonradan yazdıklarımı okuyorum diyorum ki bunlar nasıl oldu, üzülüyorum. Süreç gibi aslında." (Katılımcı 10-24 Yaşında)

"Psikolojik olarak baskı ve umutsuzluk hissettiriyor." (Katılımcı 21-25 Yaşında)

"Çaresiz hissettiğim zamanlar oldu. Bu durum umutsuzluğa kapılmama neden oluyordu." (Katılımcı 22-25 Yaşında)

"Yaşadım, yaşıyorum. Hiçbir beklentisi umudu kalmamış, mutsuz, hayattan zevk alamayan bir insan nasıl olursa hele ki bir genç öyleyim." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

Çaresizlik ve intihar düşünceleri ile bir arada değerlendirilen umutsuzluğun katılımcılar üzerinde derin izler bıraktığı görülmektedir. Araştırmaya katılan ve umutsuz olduğunu belirten katılımcıların diğer katılımcılara oranla daha fazla psikolojik ve sosyal sorunlardan bahsettiği elde edilen bulgular arasındadır.

4.2.6.1.3.5. Özgüveni Düşürme

İşsizlikle doğrudan ilişkilendirilen diğer bir kavram da düşük özgüven düzeyidir. Katılımcıların pek çoğu mezuniyet sonrası çeşitli iş ilanlarına başvurmuş, bu süreçte kendilerini daha özgüvenli olarak nitelendirmiştir. Ancak beklenen sonuçların alınamaması üzerine zamanla özgüvenlerinde azalma olduğunu belirten katılımcılar, hâlihazırda uzun süredir işsizlik deneyimledikleri için kendilerine iş başvurularında güvenmemeye başladıklarını belirtmiştir.

"Olumsuz etkiliyor, şöyle, bir süre onların dedikleri kafanda dönmeye başlıyor sonrasında artık sen de bunalmaya başlıyorsun. Napacam napacam düşüncesi... Paranın olmayışı da özgüven kırıyor ama en azından diyorum ki benim gibi 7 milyon insan var Türkiye'de. Ev genci diye bir kavram çıktı Türkiye'de. Hem mezun hem çalışmayan 7 milyon kişi. Bunu düşünerek normalleştirmeye çalışsam da baskı var tabii ki. Erkek olmanın baskısı daha fazla, babalarımızın erkek algısı daha farklı sonuçta. O yüzden. Ailede abim ve babam dışında kimseden baskı görmedim. Abim kendi süreçlerinden yola çıkarak iş hayatına erken atılmamın iyi olacağını düşündüğü için peder de klasik geleneksel kültürel kafa yapısı nedeniyle baskı yapıyor." (Katılımcı 3-27 Yaşında)

"Ya o şöyle... Puffff... Ne kadar ailen olsa da, kimse bir şey demese ima dahi etmese bu durum insanın özgüvenini kırıyor. Çünkü insan iktisadi bağımsızlığını elde edemeyince özgür bir birey olabileceğini düşünmüyorum. Kendi içinde bir baskı oluyor. Bir de çaresizlik. Ve daha çok motive oluyorsun, bunu motiveye dönüştürmen lazım. Sana şu an birileri maddi manevi destek oluyor bunun karşılığını bir şeyler yapıp vermem gerek düşüncesiyle motive ediyorum." (Katılımcı 3-27 Yaşında)

"Ben, yani çok zor. Yani ister istemez bir kıyaslama söz konusu oluyor. Sosyal medya da çok kötü bir yer bu anlamda. Kendinle yaşıt kişilerin para içinde yüzdüğünü görünce yani ben napıyorum ya burada diyorsun. Gecemi gündüz ediyorum neye çalışıyorum böyle diyorsun. Kıyaslama işin içine girince çıkamıyorsun oradan. Uzak durmaya çalışıyorum çünkü yıpratıyor. Herkesin

senin hakkında bir fikri ve planı olması ama kimsenin sana fikrini sormaması yani biz insanız. Eski enerjim hiç kalmadı. Hepsini sömürdüler diyebilirim. Gelecek kaygısı, yani 24 yaşındayım ama sanki 30 yaşındayım ve hiçbir şey yapamadım bir baltaya sap olamadım hissi var. Evet, var." (Katılımcı 12-24 Yaşında)

Katılımcılar maddi olarak bir gelire sahip olmamanın kendilerinin özgüvenini olumsuz olarak en çok etkileyen faktör olduğunu söylemiştir. Dolayısıyla lisans mezuniyeti sonrası yakınlarından maddi destek alan işsiz bireylerin görece daha düşük özgüvene sahip olduğu söylenebilmektedir.

4.2.6.1.3.6. Kaygı

Yüksek kaygı düzeyi, araştırmaya katılan işsiz bireylerin üzerinde en çok durduğu başlıklardan birini oluşturmaktadır.

"İştahım yoktu, hala yok. Yemek yeme isteğim pek yok, evde yatıp bir şeyler izlemek daha iyi geliyor dışarı çıkmak istemiyorum. Bende şey oluyor, sınava hazırlanmayan arkadaşlarım arıyor hadi gel diye. Gitmeyi istiyorum ama gitmemeliyim. Sınavım var ders çalışmalıyım. Çok zor bir şekilde hayır diyordum. İş konusunun açılmasından ziyade evde ders çalışmam gerektiği için. Aşırı kaygılı değilim." (Katılımcı 4-28 Yaşında)

"Zaman zaman kaygı seviyemin arttığını söyleyebilirim. Evde yapacak çok şey buldum, evde kendimi meşgul ettim, kaliteli zaman geçirdim, spor yaptım ama bunların da tükendiği noktada kaygılar ve iç baskılar oluyor, boşluğa düşüyorum. Bunlar beni 2-3 gün etkiliyor sonra kendimi toparlıyor ve devam ediyorum." (Katılımcı 18-26 Yaşında)

"Yani evet arka planda dönüyor hep bunlar (kaygıyı kastederek)." (Katılımcı 13-26 Yaşında)

Pek çok katılımcı, işsiz olmasının yanı sıra belirli aralıklara sınavlara girmesi ve iş görüşmelerinin olması nedenlerine bağlı olarak kaygı düzeylerinin daima yüksek olduğunu belirtmiştir.

"Yani, hmm. O saydığınız şeylerden sadece kaygı var. O da hayata ya da geleceğime yönelik değil, sınava yönelik bir kaygı. Sınavda iyi sonuç alamazsam gibi kaygılar. Henüz yoğun bir kaygı yaşamadım." (Katılımcı 5-24 Yaşında)

"Bence kaygı herkeste vardır Türkiye şartlarında. Kaygılıyım tabii ki şöyle. Yüksek lisans benim için bir basamak, ben devam edeceğim bu yolda. Ama bunu bile baltalamaya çalışan bu umudumu söndürmeye çalışan çok kişi var. O yüzden gelecek kaygısı yaşıyorum. KPSS iptal olduğu hafta çok kötü bir haftaydı. Sınav bitti derken süreç yeniden uzadı falan. Ara ara sarsılıp geri dönüyorum. Süreç dönem olarak ilerliyor. Mesela KPSS'nin iptal olduğu hafta kaygı dozunun en yüksek olduğu haftaydı öyle söyleyeyim ama sonra toparlanıp tekrar kendim için bir şeyler yapmaya çalışıyorum. Hayatıma normal devam ediyorum." (Katılımcı 20-27 Yaşında)

"Çok stresli bir dönem ve sürekli gelecek kaygısı yaşamama neden oldu." (Katılımcı 22-25 Yaşında)

Katılımcılar, kaygılı hissetmelerinin nedenlerinden birinin de çevrenin baskısı olduğunu söylemiştir. Dolayısıyla kaygının kaynağı olarak işsizlik olgusunun doğrudan etkisine ek olarak çevrenin işsiz bireye yönelik tutumunun da etkili bir faktör olduğunu söylemek mümkündür.

"Evet, var, çok var hem de. Bir ortama girdiğinde şey gibi oluyor. Her şeyden kopmuş gibi hissediyorsun. Her şey değişmiş sen o değişime ayak uyduramamışsın. Sen yerinde kalmışsın. Kapalısın sürekli, insanlarla iletişim kurmak bile tedirgin ediyor seni çünkü hep kendinle kalmışsın. Acaba şu an doğru şey hakkında mı konuşuyorum diye kendime soruyorum insanlarla birlikteyken. Acaba yanlış bir şey yaptım mı söyledim diye düşünüyorum. Bayağı etkilendi." (Katılımcı 11-21 Yaşında)

Kaygının sürekli bir şekilde yenilenmesi, katılımcıları ciddi şekilde olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle katılımcılar, kaygıya ek olarak çeşitli psikolojik sorunları da deneyimlediklerini ifade etmiştir.

"Tabii ki belirsizlik olduğu için aşırı derecede düşünüyorum ne olacak diye. Bir de olmazsa çok farklı seçenekler açıldığı için ondan sonra, ücretli mi yaparım dershaneye mi girerim gibi kaygı oluyor süreç belirsizliğinden dolayı. Yani uyuyamıyorum ama belki onunla alakalı değildir. Gün içinde ama stresliyim genel olarak. Bilmiyorum yani depresyon mu? Sosyal hayattan koştum tabii depresyon mu bilmiyorum." (Katılımcı 15-26 Yaşında)

"Hepsini yaşıyorum. Üniversite dönemimde sivilce sorunun yoktu şu anda stresten sıkıntıdan sürekli sivilcem var. Sürekli kaygım var. Bir günüm öbürünü tutmuyor, her şey etkiliyor, referans var, alım yapılmazsa, bu ülkenin hali ne olacak, seçim var vs. dışarı çıkma isteğim de kaçtı çıkınca vicdan yapıyorum her gün çalışmam gereken bir saat var. Çıkmasam zaten asosyalliğe büründüm. Arkadaşlarım da var, bazı arkadaşlarım direkt işe başladı onlara özeniyorum. Yaptığım tek aktivite ders çalışmak, akşamları spora gidiyorum bir tek. Psikolojik olarak zorlanıyorum gerçekten. Dersler nedeniyle uykudan kalkmak zor oluyordu, baş ağrısı vardı. Hareket yok vücut çok yorulmuyordu rahat uyku uyuyamıyordum. Sevdiğim kişilerle görüşüyorum ama." (Katılımcı 9-29 Yaşında)

"Şu an bile kaygılı ve asosyalim. Zaten pandeminin getirdiği bir şey de vardı ama daha kötü oldu. Sürekli bir kaygı var, atanamazsam nasıl olacak ne yapacağım, gelecekte ne yapacağım, yüksek lisansa başladım ama bir yıldır ara verdim eğitimle ilgili şeylere, yapabilecek miyim dersleri nasıl toparlayacağım gibi kaygılarım var mesela. Fiziksel belirtileri de oluyor tabii, düşünce düzeyinde değil asla. Mesela geceleri uyuyamadığım uyumakta zorluk çektiğim oluyor. Test çözerken ya da bir yarım saat dalyorum, o sayfa açık, güya okuyorum ama aynı sorudayım, algılamıyorum düşüncelere dalmışım. Sonra fark ediyorum. Düşündüğüm şeyin kaygısı oluyor. Kilo verdim 4 kiloya yakın. Kendimi telkin ediyorum çok da şey bir şey değil, bunu

aşabilirsin diye kendi kendime motivasyon yaparak 2 kilo almaya çalıştım, aldım şu anda 50 kiloyum." (Katılımcı 11-21 Yaşında)

4.2.6.1.3.7. Gerginlik

Katılımcılar pek çok psikolojik soruna ek olarak genel olarak kendilerini gergin hissettiğini belirtmiştir. Yaşadıkları sorunların bir sonucu olarak çabuk sinirlenme durumu, beklenen bir olgudur. Nitekim bazı katılımcılar da daha çabuk sinirlenebildiğini ve kendilerini oldukça gergin hissettiklerini söylemiştir.

"Söyleyebiliyorum. Genel olarak gergin bir insan değilimdir. Ancak işe girme konusu konuşulduğunda kendimi gergin hissediyorum ve normal zamana göre daha çabuk sinirleniyorum. Bir an önce bu konuşmaların son bulmasını istiyorum. Özellikle de aile arasında bu tarz konuşmaların yapılması beni daha fazla geriyor." (Katılımcı 4-28 Yaşında)

"Evet düşünüyorum. İstemsizce iş konuşulan ortamlar beni geriyor, evde oturmak hayatta boş bir varlık olduğumu hissettirdi." (Katılımcı 25-25 Yaşında)

4.2.6.1.3.8. Asosyalleşme

İşsiz olma durumu, yukarıda da ifade edildiği gibi pek çok psikolojik ve sosyal sorunu beraberinde getirmektedir. Ancak özellikle maddi olarak bireyin özgür olmaması ile işsizliğin sorunları derinleşmekte ve genişlemektedir. Bu durumun altını çizen katılımcılar, işsizlikle birlikte giderek daha az insanla görüşmeye başladıklarını, çevrelerinin daraldığını söylemiştir.

"Psikolojik olarak çok kötüyüm. Her dönem vücudumda bir yer rahatsız. Bir dönem boğazlarım çok kötü oluyor bir dönem kulaklarım, ayaklarım. Hep rahatsızlığım oluyor. Bunlarla doğrudan alakalı mı bilmiyorum ama tüm vücudumu etkiledi diyebilirim. Ağlama zırlama krizleri... Bildiğin kriz yani. Anneme diyorum ki anne bir şey yap ağlamak istemiyorum ama istemsizce

hıçkırarak katıla katıla ağlıyorum, durduramıyorum. Ağır bir depresyondum. Tabii ki bunları bilimsel bir araştırma yaptığınız için anlatıyorum. Benim aşırı kanlı, kesici, delici şeylere sıkıntım var. Gider sürekli kontrol ederim. Taze soğanın köklerinden korkarım. Kedime bir şey olmasın korkusu var ama böyle dönemlerde pik yapıyor. (Asosyalliği kastederek) Şu an yok ama çok yoğun şekilde vardı. (Katılımcı 10-24 Yaşında)

"Evet, var, çok var hem de. Bir ortama girdiğinde şey gibi oluyor. Her şeyden kopmuş gibi hissediyorsun. Her şey değişmiş sen o değişime ayak uyduramamışsın. Sen yerinde kalmışsın. Kapalısn sürekli, insanlarla iletişim kurmak bile tedirgin ediyor seni çünkü hep kendinle kalmışsın. Acaba şu an doğru şey hakkında mı konuşuyorum diye kendime soruyorum insanlarla birlikteyken. Acaba yanlış bir şey yaptım mı söyledim diye düşünüyorum. Biraz değil hem de. Bayağı etkilendim." (Katılımcı 11-21 Yaşında)

Asosyallik kavramını katılımcılar da doğrudan kullanmayı tercih etmiştir. Pek çok katılımcının kendisini çevreden soyutlamayı bir seçim olarak yaptığı, böylece kendini işsiz olduğu gerçeğinden uzaklaştırabildiği gözlenmiştir. Nitekim bu gerçekliğin kendilerini üzmesi nedeniyle iş ve işsizlikle ilgili konularda konuşmayı da pek tercih etmediklerini öğrenilmiştir.

"Hayatımın en zor dönemiydi diyebilirim. Özellikle ailemin evinde yaşadığım dönemde. Bir dönem Akçakoca'da bir dönem Ereğli'de çalıştım. Eve geldiğinde kendini yük gibi hissediyorsun. Ailen her ne kadar bir şey dememiş olsa da senden bir şeyler bekliyor. Özel sektör, aynı zamanda hayattaki diğer seçenekleri denemeye devam etmek. Çok zordu, hala öyle. Şu an daha iyiyim, önümü biraz daha görebildiğim için. Ama evlenmeden önce odamdan doğru düzgün çıkmazdım uyku uyuyamazdım asosyallik vardı. Bu sorunları yaşadım." (Katılımcı 16-25 Yaşında)

"Konsantre olamıyordum bir kere. Ders çalışırken odaklanamıyordum. Sadece 2-3 kişiyle görüşüyordum, sosyal çevrem dardı, evden çıkmak ruhen canım istemiyordu. Öyle bir süreç yaşadım ama o zaman hissettiklerimi şu anda hissetmiyorum." (Katılımcı 20-27 Yaşında)

"İçine kapanık ve sosyal hayatı olmayan bir insan oldum. Çünkü hem kazancı yok hem de para yiyor mantığı olmasını istemedim." (Katılımcı 25-25 Yaşında)

"Kesinlikle yalnız hissettim. İşsiz olduğum için arkadaşlarımla görüşmek ve dışarı çıkmak istemedim. Bunalıma girmem an meselesiydi." (Katılımcı 26-24 Yaşında)

Çevre baskısından kurtulmak için de kendini geri çekme, önemli bir aksiyon olarak değerlendirilmektedir. Katılımcılar, çevrenin kendilerine yönelik olumsuz değerlendirmelerinden böylece kurtulabilmektedir. Nitekim kendini sosyal çevrelerinden soyutlayan katılımcıların, bu sayede eleştirileri de duymamaları, kendilerini geri çekmelerinin doğru bir hamle olduğunu düşünmelerine yol açıyor görünmektedir. Böylece kendilerini daha da soyutlama yoluna giden katılımcılar, sosyal ihtiyaçlarını karşılayamamalarına bağlı olarak çeşitli psikososyal sorunlarla mücadele etmek zorunda kalmaktadır.

4.2.6.1.3.9. İntihar Düşünceleri

Katılımcılardan bazıları, işsizliğin verdiği olumsuz etkilerinden bahsederken buna intihar düşüncelerini de dâhil etmiştir.

"Yani kötü şeyler, çok kötü şeyler. Yani mesela bu düşündüğüm şeyleri çevremdekiler bilseler muhtemelen benim yanımdan ayrılmak istemezler ya da ne bileyim sürekli kollarlar, kafamda bazı ertelediğim planlar oluyor. Gitmek istediğim oluyor, bayağı gitmek istediğim oldu. Çok oldu hatta. Yani, böyle... Öteki tarafa gitmek. (gülüyor). Ben çaresiz hissettiğim için bunu düşünüyorum. Böyle zamanlarda yazıyorum genelde. Sonradan yazdıklarımı okuyorum diyorum ki bunlar nasıl oldu, üzülüyorum. Süreç gibi aslında." (Katılımcı 10-24 Yaşında)

"Akluma ara ara intihar düşüncesi geliyor. Bunca emeğin boşa gittiğini görmek, toplumda ve ailede bir saygı görmemek ve geleceğe dair ne yapacağını bilememek... Bunların hepsi üst üste gelince bazen öleyim de

kurtulayım dediğim zamanlar olmadı değil. Ancak yine de her şeye rağmen hayatta olmak ve gelecekte bazı şeylerin iyi olacağını düşünmek insanı intihar düşüncesinden uzaklaştırıyor."(Katılımcı 46-25 Yaşında)

İntihar düşüncelerinin bir süreç olduğunu belirten katılımcılar, zaman zaman bu düşüncelerin yoğun bir şekilde olduğunu, ancak sonrasında geri çekildiğini ifade etmiştir. İntihar düşünceleri ile işsizliğin bu bağıntısı, bir iş sahibi olmanın hayati önemini ortaya koymaktadır.

4.2.6.2. İşsizliğin İşsiz Olan Bireyin Kişilerarası İlişkilerine Olan Etkileri

İşsizliğin fiziksel, ekonomik ve psikolojik etkilerinin yanı sıra sosyal olarak da çeşitli olumsuz etkilerinden söz etmek mümkündür. Nitekim işsizliğin yukarıda bahsedilen etkileri, dolaylı olarak sosyal çevreye de etkide bulunduğunu açıklamaktadır.

*"Gençlik hayatımda da sosyal hayatımda da aksaklıklara neden oldu."
(Katılımcı 24-23 Yaşında)*

"İşsizlik tüm yaşamımı etkilediği gibi sosyal ilişkilerimi de etkiledi. Gerek aile gerekse de arkadaşlarım ile görüşmelerim azaldı ve tamamen kendi halimde kalmaya başladım. "(Katılımcı 46-25 Yaşında)

Genel olarak işsizliğin işsiz birey ile aile bireyleri, akranlar ve romantik ilişki partnerleri ile olan ilişkilere doğrudan etki ettiğini söylemek mümkündür. Yapılan görüşmeler ekseninde belirlenen bu alt temalar, aşağıda tek tek ele alınmıştır.

4.2.6.2.1. İşsizliğin İşsiz Birey ile Aile Üyeleri Arasındaki İlişkilere Olan Etkisi

Katılımcıların işsiz olması, onları pek çok açıdan olumsuz etkilerken ailenin tutumu, bu konuda kolaylaştırıcı ve zorlaştırıcı bir faktör olarak değerlendirilebilmektedir.

"Ailem sayesinde iyi hissediyorum. Hiçbir şekilde bana ima bile etmiyorlar, iş bulman lazım gibisinden. Allah razı olsun onlardan." (Katılımcı 1-24 Yaşında)

"İşsizlik sürecim tüm hayatımı etkiledi. Ertelemediğim işlerim, aile hayatı vs. bu durumdan kötü etkilendi." (Katılımcı 21-25 Yaşında)

"Evet, olumsuz olarak onları suçluyorum." (Katılımcı 30-25 Yaşında)

Bazı katılımcılar, ailelerini işsiz olmalarında temel sorumlu olarak görürken bazı katılımcılar ise ailelerinin desteğiyle kendilerini daha iyi hissettiklerini belirtmiştir. Aşağıda ilgili alt temalar belirlenerek katılımcıların ifadeleri betimlenmiştir.

4.2.6.2.1.1. Hane Gelirine Olan Etkisi

Katılımcıların çalışmaması, hane geliri üzerinde de dezavantajlı bir sonucu beraberinde getirmektedir. Böylece katılımcılar hane gelirini yükseltemezken kendilerinin de haneye ekonomik bir yük olması, süreci kendileri adına daha da zorlaştırmaktadır.

"Evin geliri düşüyor ister istemez. Yani artmıyor demek daha doğru. Ama beklenen bu değil evde. Şimdi 'o da çalışır, bir şeyler kazanır' diye düşünüyor ama öyle olmayınca işte..." (Katılımcı 37-24 Yaşında)

"İster istemez benim bir işe girmem gerektiğini düşündüklerini bana hissettiriyorlar." (Katılımcı 36-25 Yaşında)

4.2.6.2.1.2. Ebeveyn-Genç Çatışmasını Artırıcı Etkisi

İşsizlik, genel olarak aile bireyleri ile işsiz birey arasında bir çatışmaya neden olmazken az sayıda katılımcı için bunun bir sorun olduğu bulgusuna erişilmiştir.

"Tabii canım. Oo, tabii ki. Tabii olmaz mı? Kanlı bıçaklı olacaktık neredeyse." (Katılımcı 3-27 Yaşında)

"Ailemin desteklerinin, psikolojik faydaları olduğunu düşünüyorum. Onların bana inanmaları ve başarabileceğime olan inançları beni de umutlandırıyor ama onların bana güvenlerini sürekli boşa çıkartıyormuş gibi hissediyorum. Bazı noktalarda ilgileri baskı derecesine de varabiliyor bu da stres seviyemi

artırıyor. Gerginliğimi onlara da yansıtarak konuşmalarımızda çatışmalarımız oluyor. " (Katılımcı 33-24 Yaşında)

"Belli bir noktaya kadar evet konuşabiliyorum ama bazen olumlu tavırları beni rahatlatırken bazen de ters etki yaratıyor ve tepki vermeme neden oluyor. O zaman aramızda bir çatışma başlıyor bazende başkalarıyla kıyaslama durumları oluyor böyle bir konuşmanın ortasında kalmamak için odama çekilmeyi tercih ediyorum. " (Katılımcı 36-25 Yaşında)

Çatışmaların daha çok kıyaslama nedeniyle ortaya çıkıyor olması, katılımcıların akranlarıyla görüşmek istememelerinin de nedenlerinden biridir. Dolayısıyla katılımcının çevresinde çalışan akranlarıyla görüşmek istememesi, işsiz olduğu gerçeğiyle karşı karşıya kalmaktan kendisini korurken bu konunun ebeveynlerle de bu konuları görüşmemek için katılımcıların içine kapanmayı tercih ettiği, böylece sosyal çevreden kopmanın gerçekleştiği görülmektedir.

4.2.6.2.2. İşsizliğin İşsiz Birey ile Akranları Arasındaki İlişkilere Olan Etkisi

Katılımcılar, işsiz olmaları nedeniyle akranlarıyla görüşmelerine de bir süre ara verdiğini belirtmiştir.

"Tabii yani ileride geleceğimi nasıl kurabilirim, hayatıma birisini alırsam ne kadar yeterli bir konfor alanı sunabilirim hem kendime hem de hayatımı birleştireceğim kişiye gibi düşünceler var. Ailemin beklentilerini nasıl karşılayabilirim, arkadaş ortamında sürekli bu sorulara işsizlik muhabbetine maruz kalmamak için bir an önce iş bulmalıyım gibi şeyler var. Direkt olarak çok etkilemiyor ama o an moralim bozursa çıkmamayı tercih ediyorum. Ama direkt olarak gitmeyeyim iş konusu açılır düşüncesi yok. Çok depresif olmasam da mutsuzluk durumu oluşuyor, keyfim yok ama ağır bir durumum da yok." (Katılımcı 8-25 Yaşında)

"Bu süreç şu açıdan beni daraltıyor, her ne kadar ailem bana imada bulunmasa bile bu yaşa gelip aileye ekonomik olarak bağlı olmak çok zor bir şeymiş yani babamdan ya da annemden para alıp arkadaşlarımla buluşmaya

çekiniyorum. Yeni mezun oldum ama "bu yaşa geldin baba parası yiyorsun" gibi hissediyorum. 4 senedir tüm eğitim masraflarımı karşılamış bir insanın karşısına keşke bak burada iş buldum diye çıkabilseydim. Maddi konularda hiçbir şey yapamıyor olmak stres yaratıyor." (Katılımcı 2-23 Yaşında)

Katılımcıların akranlarıyla görüşmek istememesinin çeşitli nedenleri olduğu görülmektedir. Bu nedenlerden ilki, bir önceki başlıkta da ifade edildiği üzere işsiz olduğu gerçeğiyle karşı karşıya kalmamak amacıyla akranlarla görüşülmediğidir. Öte yandan katılımcıların bazıları atanabilmek amacıyla çeşitli sınavlara hazırlanmakta, bu nedenle arkadaşlarıyla olan görüşmelerini erteleme yoluna gitmektedir. Her iki durumda da işsizliğin sosyal çevreyi ve dolayısıyla psikolojik iyi oluş halini ciddi biçimde olumsuz etkilediğini söylemek mümkün hale gelmektedir.

4.2.6.2.3. İşsizliğin İşsiz Bireyin Romantik İlişkilerine Olan Etkisi

İşsizliğin romantik ilişkiler üzerinde de olumsuz etkileri olduğu gözlenmiştir. Katılımcıların ifadeleri, evliliğin ertelenmesi ve çeşitli çatışmaların ortaya çıkabilmesi konusunda alt temaların oluşturulmasını gerekli kılmıştır.

4.2.6.2.3.1. Evliliği Erteleme

İşsizliğin erkek ve kadın katılımcılar üzerinde romantik ilişki noktasında farklı etkilerinin olduğu söylenebilmektedir. Kadın katılımcılar, işsizlik nedeniyle evlilik planları yaptığını ifade ederken erkek katılımcılar bu tür bir sürece giremediğini ve evlilik düşüncesini ertelemek zorunda kaldığını belirtmiştir.

"Evlenmeyi düşünüyorum ama bu şartlarda çocuk dünyaya getirmek düşündürücü." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

"Bir hayat kurmayı; sevdiğim, saydığım biriyle evlenmeyi ve ileride bu evlilikle beraber çocuk sahibi olmayı çok istiyorum." (Katılımcı 37-24 Yaşında)

"Tabii yani ileride geleceğimi nasıl kurabilirim, hayatıma birisini alırsam ne kadar yeterli bir konfor alanı sunabilirim hem kendime hem de hayatımı birleştireceğim kişiye gibi düşünceler var. Ailemin beklentilerini nasıl karşılayabilirim, arkadaş ortamında sürekli bu sorulara işsizlik muhabbetine maruz kalmamak için bir an önce iş bulmalıyım gibi şeyler var. Direkt olarak çok etkilemiyor ama o an moralim bozursa çıkmamayı tercih ediyorum. Ama direkt olarak gitmeyeyim iş konusu açılır düşüncesi yok. Çok depresif olmasam da mutsuzluk durumu oluşuyor, keyfim yok ama ağır bir durumum da yok." (Katılımcı 8-25 Yaşında)

"Evlennmeyi düşünüyorum ve açıkçası çok da istiyorum. Ailemin de bana ne kadar hissettirmeselerde evliliğim konusunda istekleri olduğunu düşünüyorum. Ancak gerek ekonomik şartlar gerekse de işimin olmaması beni evlilikten uzak tutuyor. Hatta düşüncesi bile tüylerimi ürpertiyor." (Katılımcı 46-25 Yaşında)

Katılımcıların ifadeleri, evlilik için gerekli maddi olanaklara sahip olunmadığını göstermektedir. Dolayısıyla evlilik fikrinin zorunlu olarak ötelendiği bulgusu ortaya çıkmaktadır.

"İstediğim işe girip hayatımı idame ettirecek bir konuma gelmeden evlenmeyi düşünmüyorum. O hayatın ekonomik yüklerini yüklenebilecek ve çocuklarımı hayata sağlıklı bir şekilde hazırlayacak bir konumda olduğum zaman isterim." (Katılımcı 33-24 Yaşında)

"İlerisi için evet. Ama bunlar büyük maddi şeyler gerektiriyor. O yüzden şuan imkânsıza yakın bir durum. " (Katılımcı 32-22 Yaşında)

"Evlennmeyi kesinlikle düşünüyorum. Evlilik ortak bir fayda gibidir. Karşılıklı menfaat söz konusudur. Eğer evleneceğim insanın da oluruyla 1-2 çocuğumun olmasını isterim. " (Katılımcı 35-23 Yaşında)

"Bunların hayalini bile kuramıyorum. Para olmadan ev kurulur mu ya da düğün yapılır mı? Ya da insan içine çıkılabilir mi? Çocuk sahibi olmayı

geçtim evlenmek mümkün değil ki benim gibi biri için." (Katılımcı 33-24 Yaşında)

"Hayır. Ekonomik özgürlüğüm yok, kendi ayaklarım üstünde durmadan düşünmüyorum." (Katılımcı 20-27 Yaşında)

Katılımcıların pek çoğu evlenmeyi istediğini fakat işsiz oldukları müddetçe bunun gerçekleşmeyeceğini belirtmiştir. Bu nedenle işsizliğin romantik ilişkilerin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi için de çeşitli engeller ortaya çıkardığı görülmektedir.

4.2.6.2.3.2. Çatışmalara Neden Olma

Her ne kadar katılımcıların yalnızca ikisi romantik ilişkilerinde çeşitli çatışmaların ortaya çıktığını ve bunun büyük ölçüde işsizlik nedeniyle olduğunu söylese de işsizliğin genel olarak romantik ilişkilere zarar verebildiği bulgusunun belirgin olması nedeniyle bu ifadelerin oldukça değerli olduğu düşünülmektedir.

"Evlilik konusu açılınca tabi tartışmalar olabiliyor." (Katılımcı 42-24 Yaşında)

"Öncelikli sorun zaten ne zaman evleneceğimiz. Zaten stres var, bunun da stresle ayrılmanın eşiğine geldiğimiz oluyor. " (Katılımcı 46-25 Yaşında)

4.2.6.3. İşsizliğin Geleceğe Yönelik Bakış Açısına Etkisi

İşsizliğin geleceğe yönelik planlar üzerindeki etkileri incelendiğinde katılımcıların birbirinden ciddi şekilde farklılaştığı görülmektedir. Bazı katılımcılar gelecekleri için endişeli olduğundan bahsederken işsizlik sorunu çözülmeden farklı bir plan üzerinde duramadıklarını belirtmiştir.

"Evet, artık sadece kendimi geçindirebilirim yeter düşüncesindeyim." (Katılımcı 25-25 Yaşında)

"Karamsar ve belirsiz olarak görüyorum." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

"Geleceğim için endişeliyim." (Katılımcı 24-23 Yaşında)

Benzer şekilde katılımcıların bir kısmı geleceğe yönelik umutları olmadığını söyleyerek genel olarak negatif bir duygudurum ve umutsuzluk içerisinde oldukları gözlenmiştir.

"Mevcut şartlar nedeniyle malum işsiz kalmıyor, işsizliğe mecbur bırakıyoruz. Niteliksiz işlerde asgari ve altında çalışmaya mecbur da kalıyorsun. Gelecekte umudum yok." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

"Geleceğe yönelik bir umudum yok. İnsana ve emeğine ne saygı ne bir önem veriliyor." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

Bazı katılımcıların ise işsizlik sorununa yönelik psikolojik olarak daha güçlü olduğu ve işsiz oluşlarının bir şekilde çözüleceğini düşündüğü görülmüştür.

"Bir gün iyi bir statüye ulaşacağını düşünüyorum. Herhangi bir değişim olmadı." (Katılımcı 23-24 Yaşında)

"Gelecekle ilgili umudumu kaybetmedim çünkü daha iyisini hak ediyorum. Kendimde bu potansiyeli görüyorum." (Katılımcı 22-25 Yaşında)

"Hayır, uğratmadı. Umarım gelecekte daha iyi yerlerde olurum." (Katılımcı 30-25 Yaşında)

"Hayır uğratmadı. Sadece birazcık sabır ve çaba ile çok iyi yerlere gelebilirim." (Katılımcı 26-24 Yaşında)

Bunların yanı sıra bazı katılımcıların kendi bölümlerine ilişkin istihdam edilebileceklerine ilişkin inançları kalmadığından farklı alanlarda istihdam edilmeyi umdukları ve bu nedenle farklı alanlarda kendilerini geliştirmeye çalıştıkları görülmüştür.

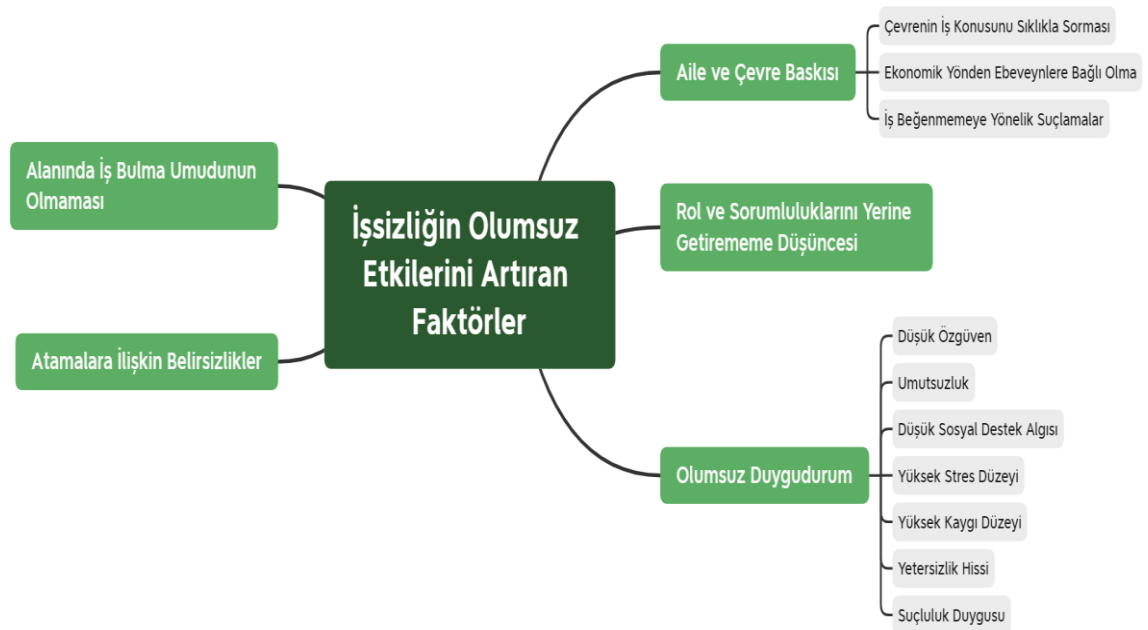
"Uğrattı. Kendi mesleğinden umudumu kesip yazılımcı olmaya karar verdim." (Katılımcı 29-25 Yaşında)

Bu bulgular, gelecek noktasında umutsuzluğun ve umudun farklı katılımcılarda bulunduğunu gösterirken özellikle geleceği umutsuz gören gençlerin çeşitli psikososyal sorunlara maruziyetinin daha olası olduğunu düşündürmektedir.

4.2.7. İşsizliğin Olumsuz Etkilerini Artıran Faktörler

İşsizliğin çeşitli olumsuz etkilerinin olduğu ve bunların fiziksel, ekonomik, sosyal ve psikolojik sonuçlarının betimlendiği bölümün haricinde bu tür sorunların derinleşmesine neden olan çeşitli faktörlerin olduğunun da keşfedilmesi, ilgili sorunlara ek olarak bu sorunları güçleştiren nedenlerin de farklı bir tema olarak incelenmesi gerektiğini düşündürmüştür. Bu çerçevede oluşturulan tema içerisinde aile ve çevrenin tutumlarının, rol ve sorumlulukları yerine getirememenin verdiği huzursuzluğun, olumsuz duygudurumun, mevcut ekonomik konjonktürün ve ilgili alanda iş bulunamayacağına ilişkin genel kanaatin büyük ölçüde işsizliğin olumsuz etkilerini artırdığını söylemek mümkündür.

Şekil 12: İşsizliğin Olumsuz Etkilerini Artıran Faktörler Temasının Alt Temaları

4.2.7.1. Aile ve Çevre Baskısı

Bazı katılımcıların ailelerinin ve çevrelerinin işsizlik üzerine sarf ettiği sözlerin ve tutumların katılımcıları derinden etkilediği ve kendilerini sosyal çevrelerinden geri çekmelerine neden olduğu görülmektedir.

"Olumsuz etkiliyor, şöyle, bir süre onların dedikleri kafanda dönmeye başlıyor sonrasında artık sen de bunalmaya başlıyorsun. Napacam napacam düşüncesi... Paranın olmayışı da özgüven kırıyor ama en azından diyorum ki benim gibi 7 milyon insan var Türkiye'de. Ev genci diye bir kavram çıktı Türkiye'de. Hem mezun hem çalışmayan 7 milyon kişi. Bunu düşünerek normalleştirmeye çalışsam da baskı var tabii ki. Erkek olmanın baskısı daha fazla, babalarımızın erkek algısı daha farklı sonuçta. O yüzden. Ailede abim ve babam dışında kimseden baskı görmedim. Abim kendi süreçlerinden yola çıkarak iş hayatına erken atılmamın iyi olacağını düşündüğü için peder de klasik geleneksel kültürel kafa yapısı nedeniyle baskı yapıyor." (Katılımcı 3-27 Yaşında)

Yapılan çalışmada erkek katılımcıların aile ve çevrelerinden gördükleri baskının daha fazla olduğu, erkek olmanın işsizlikte bir dezavantaj olabildiği gözlenmiştir.

"Mahalle baskısı derler ya, KPSS çalışan herkeste vardır, bende de tabii ki o var. Ama milletin her dediğini önemsemiyorum tabii ki. Benim hayatım, ben ve ailem biliyoruz ne yaşadığımızı. Ben karşı tarafa ne anlatsam kendi bildiğini okuyacağı için böyle bir düşünce içine dahi girmiyorum." (Katılımcı 6-24 Yaşında)

Birçok katılımcının ailelerinin iş bulma konusunda baskıları olduğunu ve mesleklerinden farklı bir alanda çalışmak istememelerine rağmen iş bulma konusunda ailenin direktmesi nedeniyle yoğun stres yaşadığını söylediği elde edilen bulgulardandır.

"Psikolojik olarak herkesin baskısı oluyor. Ailem üzerinden değil ama komşu, akraba gibi söz hakkı olmayan ama olduğunu düşünen kişiler işte mezun oldun özel sektöre başvur, iş seçme, şunu yaptın mı, hala ders mi çalışacaksın, otur ders çalış gibi söylemler oluyor. Üstümde baskı hissediyorum ve kötü niyetliler." (Katılımcı 20-27 Yaşında)

"Aile tabii ki yani sonuçta bir üniversite mezunu biri olmanı evde kimse istemez. Hatta ilkokul bittiğinde niye iş aramıyorsun sağa sola gidip bakınmıyorsun gibi söylemler vardı. Yani insan ister istemez bir aile baskısı

hissediyor üstünde doğal olarak. Aile de emek vermiş bir yatırım yapmış karşılığını görmek istiyor doğal olarak. Evde yatma git iş bak oluyor tabii ki. Birçok ailede de aynı durum vardır diye tahmin ediyorum. Artık iş olsun da neresi olursa olsun diye mecbur kalmışlıktan girdiğim bir iş oldu Ankara'daki iş. Hem aileden kaynaklı hem de akraba, arkadaş, soranlar nedeniyle ve kendim boş kalmak istemem nedeniyle girdim hiç istemediğim şartlarda çalıştım mecburen." (Katılımcı 8-25 Yaşında)

"Aile baskısı, akraba baskısı çok fazla oldu. Bir işe girmedin, çalışmıyorsun, askeriye altıda olsa gir deniliyor. 15 saat çalışmaya bile razı gelmem isteniyor bu hiç adil değil." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

Aile ve çevrenin baskısı nedeniyle bazı katılımcılar yakınlarıyla dahi görüşmeyebildiklerini söylemiştir. Bu nedenle katılımcıların işsizlik konusunun sürekli gündeme gelmesinden dolayı örselendikleri ve bu konunun tekrar tekrar gündeme gelmesinden çekindikleri için yakınlarıyla görüşmemeyi tercih ettikleri söylenebilmektedir.

"Bu konu üzerinden, görüşmediğim akrabalarım var. Bana ilginç dayatmalar yaptıkları için ben de onlarla görüşmeme kararı aldım. Baskı değil ama mesela sürekli böyle başka meslek tavsiyeleri verme gibi girişimleri oldu, yönlendirmeye çalışmaları beni rahatsız etti. A101'e gir, garanti işe gir, şuraya gitsen daha rahat edersin çektiğine değmez gibi muhabbetler beni mesafeli durmaya itti." (Katılımcı 8-25 Yaşında)

"Var tabii olmaz mı? Bir an önce. Bir an önce atanıp gitmemi istiyorlar. 7/24 bunu konuşuyorlar ama ben kulak kapattım duymuyorum artık. Artık beni yordular. Evde durmak istemiyorum." (Katılımcı 12-24 Yaşında)

"Ben, yani çok zor. Yani ister istemez bir kıyaslama söz konusu oluyor. Sosyal medya da çok kötü bir yer bu anlamda. Kendinle yaşıt kişilerin para içinde yüzdüğünü görünce yani ben napıyorum ya burada diyorsun. Gecemi gündüz ediyorum neye çalışıyorum böyle diyorsun. Kıyaslama işin içine girince çıkamıyorsun oradan. Uzak durmaya çalışıyorum çünkü yıpratıyor. Herkesin

senin hakkında bir fikri ve planı olması ama kimsenin sana fikrini sormaması yani biz insanız. Eski enerjim hiç kalmadı. Hepsini sömürdüler diyebilirim. Gelecek kaygısı, yani 24 yaşımdayım ama sanki 30 yaşımdayım ve hiçbir şey yapamadım bir baltaya sap olamadım hissi var." (Katılımcı 12-24 Yaşında)

İşsizlik nedeniyle çevrenin olumsuz söylemleri, katılımcılar üzerinde derin izler bırakmaktadır. Bazı katılımcıların bu konudaki rahatsızlığını sıklıkla dile getirmesi, işsiz bireyin kendini soyutlamak istemese de bu tür söylemlere maruz kalmamak amacıyla daha içe kapanık olmalarına yol açıyor görünmektedir.

"Birinci bitirdin bölümü, hala çalışmıyor musun o kadar ortalama yaptın gibi oluyor. İnsanlar için yani." (Katılımcı 13-26 Yaşında)

"En çok duyduğum şey "boş yere mi okudun" oldu. Kendimi başarısız hissetmeme yol açtı." (Katılımcı 22-25 Yaşında)

"Bunu biraz ben oluşturduğum galiba. Verdiğim emeği çalışma hayatıyla da taçlandırmak istiyorum. Herkese bunu lanse ettiğim için herkes benden böyle bir beklenti içindeydi. Bazen o kadar psikolojimi bozacak noktaya getirdim ki ailem dur dedi bir noktadan sonra. Bu kadar üstüne gitme, nasip kismet, kadere inanan insanlarız biz. Ama bazı noktalarda oluyordu yani arkadaşlar ben yapıyorum yapıyorum ama olmuyor daha ne yapabilirim, gibi çevreye de haykırmak istiyordum. Beklentiyi seziyordum. Belki bu onların düşüncesiydi belki ben oluşturmuştum bilmiyorum. Ama etraf hep diyor ki yani okudun bunun çalışma olarak karşılığını da al tarzında." (Katılımcı 19-25 Yaşında)

Genel olarak çevrenin baskısı noktasında hemfikir olan katılımcılar, doğrudan bu baskıdan olumsuz etkilendiğini söylemektedir. Bu doğrultuda aile ve çevrenin iş bulmaya yönelik baskısı, işsiz bireyin özgüven, umutsuzluk, endişe, stres ve kaygı düzeyinin ciddi şekilde artmasına neden olabilmektedir.

"Aslında şöyle ben şu an iş başvuruları aşamasındayım, TRT Arapça'da. Son aşamadayım. Onay aşamasındayım. Şu anda bu durum olduğu için seslerini çıkartmıyorlar ama bu iş olmasaydı PDR ile iş bulma süreci zor olsaydı orada bir sıkıntı yaşayabilirdim. Stres baskı olabilirdi. Onlar için bir hayal kırıklığı

olurdu çünkü çok popüler bir yaklaşımla tercih etmiştim. Dediğim gibi TRT başvurusu olduğu için şimdilik sakin durumdalar. Kesinlikle baskı var tabii ki." (Katılımcı 7-22 Yaşında)

"Beklentilerinin olması benim üzerimde psikolojik bir baskı oluşturuyor. Bazı durumlarda olumsuz etki bırakabiliyor." (Katılımcı 23-24 Yaşında)

Bu bulgular ailenin ve yakınların birey için büyük önem arz ettiği konusunda da önemli bilgiler içermektedir. Nitekim katılımcıların tamamı ailesinin baskısının kendileri için endişe verici ve üzücü nitelikler taşıdığını söylerken pek çoğu çalışarak ailelerinin beklentilerini karşılamayı amaçladığını da söylemiştir. Bu nedenle katılımcıların ailenin baskısından etkilenmelerinin, aslında ailelerine verdikleri önemle de doğrudan ilişkili olduğu düşünülmektedir.

4.2.7.1.1. Çevrenin İş Konusunu Sıklıkla Sorması

Katılımcıların iş bulmaya yönelik çevrelerinde hissettiği baskının haricinde, yakınların iş konusunu sıklıkla gündeme getirmesi de kendileri için bir stres kaynağı olarak değerlendirilmektedir.

"Hmm... Akraba çevrem çok sık soruyor. Ne yapacaksın, bak bitti okul gibisinden. Onlar biraz şey yapıyorlar. Sanki o sormaların altında 'okudun da ne oldu, bak işsizsin' iması var. Bu nedenle şey baskısı kurmaya çalışıyorlar. Madem işsizsin git çeyiz hazırla gibi... Arkadaş çevrem daha iyi, sen bulursun dert etme diyorlar." (Katılımcı 2-23 Yaşında)

"Aile tabii ki yani sonuçta bir üniversite mezunu biri olmanı evde kimse istemez. Hatta ilkokul bittiğinde niye iş aramıyorsun sağa sola gidip bakınmıyorsun gibi söylemler vardı. Yani insan ister istemez bir aile baskısı hissediyor üstünde doğal olarak. Aile de emek vermiş bir yatırım yapmış karşılığını görmek istiyor doğal olarak. Evde yatma git iş bak oluyor tabii ki. Birçok ailede de aynı durum vardır diye tahmin ediyorum. Artık iş olsun da neresi olursa olsun diye mecbur kalmışlıktan girdiğim bir iş oldu Ankarada'daki iş. Hem aileden kaynaklı hem de akraba, arkadaş, soranlar

nedeniyle ve kendim boş kalmak istemem nedeniyle girdim hiç istemediğim şartlarda çalıştım mecburen." (Katılımcı 8-25 Yaşında)

"Baskı değil ama o dönemde insanların sana iş bulamadın mı demesi bile batıyor. Tabii ki bunun etkisi oldu. Çalıştığım kantinde hocalar bile soruyordu iş meselesini, dokunuyordu." (Katılımcı 16-25 Yaşında)

"Ne zaman çalışacaksın vb. sorular artık beni yoruyor." (Katılımcı 30-25 Yaşında)

Bu bulgu, işsiz bireylerin, "iş" olgusunun gündeme gelmesi nedeniyle de örselenebildiğini göstermektedir.

4.2.7.1.2. Ekonomik Yönden Ebeveynlere Bağlı Olma

Ailenin ve çevrenin baskısıyla doğrudan ilişkili olduğunu düşündüren alt başlıklardan biri de katılımcıların işsizlik nedeniyle ekonomik olarak ebeveynlerine bağlı olmasıdır. Bu durumun çevrenin baskısını artıran bir unsur olduğu görülmüş, bu nedenle katılımcıların hane gelirine katkı sunması noktasında daha aktif bir şekilde iş aramalarının teşvik edildiği gözlenmiştir. Böylece katılımcıların daha fazla stres yaşaması gündeme gelmektedir.

"Ailemden maddi destek almak çok üzücü ve yük olmak çok rencide edici." (Katılımcı 21-25 Yaşında)

"Ekonomik destek alıyor olmanın en kötü yanı muhtaç hissetmek ve ekonomik özgürlüğe sahip olmamak." (Katılımcı 23-24 Yaşında)

"Karşılaştığım tek baskı aileme karşıydı. Ekonomik özgürlüğe sahip olmamakla ilgiliydi." (Katılımcı 23-24 Yaşında)

Katılımcıların ailelerinden aldıkları maddi desteğin herhangi bir baskı olmasa da kendilerini kötü hissettirdiğini söylemesi, gelir sahibi olmanın önemini ortaya koymaktadır.

"Evet. Manevi destek iyi hissettirse de maddi destek de psikolojik olarak kötü hissettiriyor." (Katılımcı 24-23 Yaşında)

"Ailemin desteğinin iş bulana kadar devam edeceğini düşünüyorum. Ancak bunun altında ezildiğimi hissediyorum." (Katılımcı 24-23 Yaşında)

"Mahcup hissettiriyor, umarım kısa sürer ve ben de kendi işimde olabilirim." (Katılımcı 26-24 Yaşında)

"Çoğu zaman ihtiyaçlarımın içinden daha önemli ihtiyaç onun içinden daha ölüm kalım ihtiyacı şeklinde çıkarta çıkarta kimseyi de zorlamadan kendimi zorlayarak karşılamayı sağlıyorum, berbat bir duygu." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

Ebeveynlerden ekonomik olarak destek alma, işsizliğin etkisini artıran faktörlerden biri olarak değerlendirilirken işsizlik maaşı gibi politikaların bu çerçevede genişletilmesi, bu tür sorunların ortadan kalkmasını sağlayabilecek bir politikaya işaret etmektedir.

4.2.7.1.3. İş Beğenmemeye Yönelik Suçlamalar

Çevreden ve aileden gelen baskı unsurlarından bir diğeri de katılımcıların iş beğenmediğine yönelik suçlanmalarıdır.

"Psikolojik olarak herkesin baskısı oluyor. Ailem üzerinden değil ama komşu, akraba gibi söz hakkı olmayan ama olduğunu düşünen kişiler işte mezun oldun özel sektöre başvur, iş seçme, şunu yaptın mı, hala ders mi çalışacaksın, otur ders çalış gibi söylemler oluyor. Üstümde baskı hissediyorum ve kötü niyetliler." (Katılımcı 20-27 Yaşında)

"Çevremde akrabalarımın çok baskı gördüm. "Ne var çalış devlete sırtını daya" bu bana yetersizlik hissi veriyordu." (Katılımcı 21-25 Yaşında)

"Aile baskısı, akraba baskısı çok fazla oldu. Bir işe girmedin, çalışmıyorsun, askeriye altıda olsa gir deniliyor. 15 saat çalışmaya bile razı gelmem isteniyor bu hiç adil değil." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

İş beğenmemeye yönelik baskı, katılımcıların pek çoğunu ciddi şekilde rahatsız etmektedir. Nitekim önceki başlıklarda da değinildiği gibi katılımcıların neredeyse tamamı mezun oldukları alanlarda çalışmak isterken özel sektördeki çalışma şartlarının ağır olması, bu sektörde çalışırken sınavlara veya kendini geliştirmeye yönelik etkinliklere zaman ayırmayı güçleştirmektedir. Bu nedenle iş beğenmemeye yönelik çevre baskısı, işsizliğin olumsuz etkilerini artıran bir faktör olarak ele alınabilmektedir.

4.2.7.2. Rol ve Sorumluluklarını Yerine Getirememe Düşüncesi

İşsizliğin olumsuz etkisini güçlendiren inançlardan biri de katılımcıların toplumsal bir rol olarak yetişkinliğin gereğini yerine getirmediklerini düşünmeleridir.

"Evet, mesela kardeşim üniversite okuyor ve maddi olarak zorlandığında bana geliyor. Abla para verebilir misin dediğinde yok demek sıkıntı benim için. Kötü hissediyorum abla olarak. İşim olsa çıkarır veririm ne kadar istese." (Katılımcı 2-23 Yaşında)

"Çevreme değil ama aileme karşı oluyor. Çevrem beni ilgilendirmez, herkes kendine baksın. Ailem için de yani mezun olduğu gibi atanmış arkadaşlarım var onlar gibi yapabiliydim ama yapmadım bu nedenle başarı açısından, ailemin gururu açısından kendimi suçlu hissediyorum." (Katılımcı 12-24 Yaşında)

"Hayır, sadece kardeşim aileye maddi destek veriyor, ben onlardan değil kendimden kaynaklı olarak baskı yapıyorum kendime. Ben de destek olabilsem keşke gibi." (Katılımcı 17-25 Yaşında)

"Çevreme ve aileme karşı çok suçlu hissediyorum." (Katılımcı 21-25 Yaşında)

"Bana kendimi yetersiz hissettiriyor. Emeklerimin karşılığını veremediğimi hissediyorum." (Katılımcı 22-25 Yaşında)

"Evet, aileme, kendime karşı bile iş bulamamış olmam sanki benim suçummuş gibi geliyor. Kendi kendime çok boğuşuyorum, kendimi çok daha fazla yıpratıyor, yoruyorum." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

Yetişkin olmanın bir gereği olarak görülen “çalışma” olgusunun gerçekleştirilemiyor olması, katılımcıların genel olarak suçlu hissetmesine yol açmaktadır. Bu nedenle çalışmanın bir rol ve sorumluluk olarak addedildiği durumlarda katılımcıların işsizlik nedeniyle içerisinde buldukları olumsuz koşulların derinleştiği gözlenmektedir.

4.2.7.3. Olumsuz Duygudurum

Katılımcıların içerisinde buldukları olumsuz bir duygu, diğer olumsuz duyguları da beraberinde getirerek işsizliğin verdiği etkinin pekişmesine neden olabilmektedir. Bu nedenle olumsuz duygulara yönelik yatkınlığı bulunan katılımcıların işsizlik nedeniyle daha fazla olumsuz içeriklerden bahsettiği görülmüştür.

"Evet, yani bir de abimle aynı dönemde mezun olduk. O mezun daha olmadan iş buldu benim o işe girmişken hala iş arıyor olmam suçluluk hissi uyandırıyor. Acaba bende mi bir sorun var, nerede yanlış yapıyorum gibi. Etraftaki mühendislerle CV'mi düzenledik. Ama etkisi olmadı." (Katılımcı 16-25 Yaşında)

"Psikolojik olarak baskı ve umutsuzluk hissettiriyor." (Katılımcı 21-25 Yaşında)

"İşsiz olduğumu söylemek ve insanlara yüz ifadesi beni çok yordu, çok yalnızlık hissi veriyor." (Katılımcı 21-25 Yaşında)

Suçluluk, düşük özgüven, pişmanlık, umutsuzluk, halsizlik ve çaresizlik gibi duygulardan bahseden katılımcıların, stres, anksiyete ve depresyon olgularını da daha fazla dillendirdiği veya bu konuda tıbbi bir geçmişinin olduğunu belirttiği gözlenmiştir. Dolayısıyla olumsuz duygudurumların işsizlik nedeniyle daha fazla dile getirildiği ve bunun da diğer olumsuz duyguları beraberinde getirdiği söylenebilmektedir. Katılımcıların ifade ettiği olumsuz duyguların her biri aşağıda belirtilmiş ve betimlenmiştir.

4.2.7.3.1. Düşük Özgüven

İşsizliğin, çevrenin baskısının da etkisiyle katılımcılar üzerinde düşük özgüvene neden olduğu görülmekle birlikte katılımcıların düşük özgüvene sahip olmasının çeşitli olumsuz duyguları beraberinde getirdiği ve böylece işsizliğin olumsuz etkisinin pekiştiği görülmektedir.

"Fazlasıyla yaşadım. Bu süreç özgüvenimi çok etkiledi. Gelecek kaygısı, anksiyete ve depresyon hem mental sağlığımı hem de fiziki bağıışıklığımı olumsuz yönde çok etkiledi." (Katılımcı 32-22 Yaşında)

"İşsizlik süreci uzadıkça, beklentiler ve hayal kırıklıkları arttıkça ciddi duygusal çöküntüler yaşadım. Bu durumu daha bilinçli atlatabilmem açısından psikolojik destek aldım. Başarısız olma korkusu günden güne artıyor bu da özgüven eksikliğine sebep oluyordu." (Katılımcı 44-23 Yaşında)

Düşük özgüvene sahip olan katılımcıların, başarısız olma korkusu, stres, anksiyete ve fiziksel bazı rahatsızlıklar da hissettiğini ifade etmesi, düşük özgüvenin olumsuz etkisini artıran alt başlıkları oluşturmaktadır.

4.2.7.3.2. Umutsuzluk

Umutsuzluk, pek çok olumsuz duygu ile doğrudan ilişkili kavramlardan biridir. Katılımcılar içerisinde de umutsuzluktan söz edenlerin diğer pek çok olumsuz duyguyu ifade etmesi, ilgili bilgilerin doğruluğunu ortaya koymaktadır.

"Psikolojik olarak baskı ve umutsuzluk hissettiriyor." (Katılımcı 21-25 Yaşında)

"Zaman zaman depresif umutsuz ve karamsar düşündüğüm oluyordu. İçinden çıkmak zor oluyor ama eninde sonunda bu düşünce yerini daha çok çabalamaya umutlanmaya bırakıyor. Fiziksel olarak yataktan kalkamama genel iştahsızlık bulantı kusma gibi belirtiler oluyor. Zaten bunlar ruhsal olarak çöküntüye uğramanın sonuçları bence. Fiziksel olarak da gözümde

stresli anlarda göz kırpmaya tiki oluşmuştu. Engellemediğim ne zaman biteceği belli olmayan rahatsız edici bir durumdu." (Katılımcı 38-25 Yaşında)

"İş bulamadıkça kendinizi giderek daha çaresiz hissediyorsunuz. İş bulma umudu azalıyor çünkü. Çaresizlik de beni biraz sinirli bir ruh haline soktu sanki. Kendimi bazen her şeye kızgın bir halde hissediyorum." (Katılımcı 36-25 Yaşında)

Umutsuzluğun verdiği etkinin katılımcılar üzerinde derin izler bıraktığını söylemek mümkündür. Nitekim umutsuzluk ile geleceğinin büyük ölçüde karamsar olduğunu söyleyen katılımcıların iş başvurularını da görece daha az yaptığı ve kendilerini umutlu olarak nitelendiren katılımcılara göre daha az girişimlerde bulunduğu görülmektedir.

4.2.7.3.3. Düşük Sosyal Destek Algısı

Ailelerinin ve çevrelerinin desteğini hissetmediğini veya daha az hissettiğini söyleyen katılımcılar, diğer katılımcılara göre işsizliğin olumsuz etkilerinden daha fazla etkilenmektedir.

"İllaki oluyor. Bazen şey durumu olabiliyor, kendi sosyal yaşantımı sorguluyorum. Çevrem mi iyi değil, eksik, ben mi eksikim sorun bende mi gibi. Bu sefer kendi üzerine okları çevirme durumu oluyor. Ya da şöyle, sosyal olmayı gerektiren bir meslek. Ben mi asosyalim, iyi bir çevre oluşturmayı mı beceremiyorum gibi oluyor. Sürekli olmasa da zaman zaman oluyor." (Katılımcı 8-25 Yaşında)

"Evet, karşılaştım. Ailemden alabildiğim destek yetersizdi. Özellikle de kendimi geliştirmeye yönelik faaliyetlerde bu maddi yetersizlik motivasyonumu düşürüyordu." (Katılımcı 42-24 Yaşında)

Katılımcılar büyük oranda ailelerinin kendilerini desteklediğini belirtmiştir. Buna karşın az sayıda katılımcı, ailelerinin kendilerini desteklemediğini belirterek işsizlik sürecinin daha zor geçtiğini ifade etmiştir.

4.2.7.3.4. Yüksek Stres Düzeyi

Katılımcıların işsizlik sürecinde yaşadıkları stres de içerisinde buldukları olumsuz durumun etkilerinin genişlemesine yol açmıştır. Stresli olduklarını söyleyen katılımcılar, bu stresleri nedeniyle fiziksel ve psikolojik çeşitli güçlüklerle de mücadele etmek zorunda kalmıştır.

"Evet, stresliyim o stres bir şey yapmamı mı sağlıyor beni daha kötü mü yapıyor bilmiyorum." (Katılımcı 15-26 Yaşında)

"Zaman zaman depresif umutsuz ve karamsar düşündüğüm oluyordu. İçinden çıkmak zor oluyor ama eninde sonunda bu düşünce yerini daha çok çabalamaya umutlanmaya bırakıyor. Fiziksel olarak yataktan kalkamama genel iştahsızlık bulantı kusma gibi belirtiler oluyor. Zaten bunlar ruhsal olarak çöküntüye uğramanın sonuçları bence. Fiziksel olarak da gözümde stresli anlarda göz kırpması tiki oluşmuştu. Engelleyemediğim ne zaman biteceği belli olmayan rahatsız edici bir durumdu." (Katılımcı 38-24 Yaşında)

Yüksek stres düzeyine sahip olan katılımcıların daha çok fiziksel sorunlar yaşadığı bulgusu elde edilmiştir. Bu noktada işsizlik nedeniyle yaşanan stresin somatik belirtilerle daha çok örtüştüğünü söylemek mümkündür.

4.2.7.3.5. Yüksek Kaygı Düzeyi

Yüksek strese ek olarak bazı katılımcılar yüksek kaygı düzeyinden de şikâyet etmiştir. Özellikle iş bulamayacaklarına ilişkin inançlarını pekiştiren yüksek kaygı düzeyinin işsizliğin verdiği olumsuz etkileri artıran etkisinin olduğu üzerinde kanaat getirilmiştir.

"Geleceğe yönelik olarak kaygılı hissediyorum. Örneğin 1 sene içinde iş bulamazsam diyorum, benim de kendime göre planlarım var örneğin 1 sene içinde evlenme planımı ötelemek zorunda kalabilir miyim diye düşünüyorum, ara sıra bu düşünceler beni depresyona sokup çıkartıyor. Sadece evlilik değil her konuda planlarımı ötelemem gerek. İkinci üniversite harcım 600-700 TL

onun ödemesi, almak istediğim eğitimler, ehliyet gibi hepsini ailem karşılayamayacak bunu biliyorum. Hayatımla ilgili ciddi ve temel adımlar atmam istiyorum ama atmıyorum, parasızlık zoruyla mezun olunca bunu anlıyor insan. Öğrenciyken zaten öğrenciyim diyorsun, şimdi onu da diyemiyorsun, lüks gibi. Zaten anksiyete teşhisim var benim. Tedavi görüyorum. Son zamanlarda birkaç haftadır daha da gerilmeye başladığımı hissettim. Yatıyorum kalkıyorum acaba iş bulabilecek miyim, kasıyerliğe falan mı başvurursam bunları düşünmeye başladım bu sıra. Hafif hafif geliyor gibi anksiyete." (Katılımcı 2-23 Yaşında)

"Hepsini yaşıyorum. Üniversite dönemimde sivilce sorunu yoktu şu anda stresten sıkıntıdan sürekli sivilcem var. Sürekli kaygım var. Bir günüm öbürünü tutmuyor, her şey etkiliyor, referans var, alım yapılmazsa, bu ülkenin hali ne olacak, seçim var vs. dışarı çıkma isteğim de kaçtı çıkınca vicdan yapıyorum her gün çalışmam gereken bir saat var. Çıkmasam zaten asosyalliğe büründüm. Arkadaşlarım da var, bazı arkadaşlarım direkt işe başladı onlara özeniyorum. Yaptığım tek aktivite ders çalışmak, akşamları spora gidiyorum bir tek. Psikolojik olarak zorlanıyorum gerçekten. Dersler nedeniyle uykudan kalkmak zor oluyordu, baş ağrısı vardı. Hareket yok vücut çok yorulmuyordu rahat uyku uyuyamıyordum. Sevdiğim kişilerle görüşüyorum ama." (Katılımcı 9-29 Yaşında)

"Ben, yani çok zor. Yani ister istemez bir kıyaslama söz konusu oluyor. Sosyal medya da çok kötü bir yer bu anlamda. Kendinle yaşıt kişilerin para içinde yüzdüğünü görünce yani ben napıyorum ya burada diyorsun. Gecemi gündüz ediyorum neye çalışıyorum böyle diyorsun. Kıyaslama işin içine girince çıkamıyorsun oradan. Uzak durmaya çalışıyorum çünkü yıpratıyor. Herkesin senin hakkında bir fikri ve planı olması ama kimsenin sana fikrini sormaması yani biz insanız. Eski enerjim hiç kalmadı. Hepsini sömürdüler diyebilirim. Gelecek kaygısı, yani 24 yaşındayım ama sanki 30 yaşındayım ve hiçbir şey yapamadım bir baltaya sap olamadım hissi var." (Katılımcı 12-24 Yaşında)

Katılımcılar, kaygılarını daha çok gelecekteki iş planları üzerine inşa etmiştir. Çeşitli sınavlardan aldıkları olumsuz sonuçların kaygı düzeylerini artırmasıyla gündelik rutinlerinde de çeşitli zorluklarla karşılaşmaya başladığını belirten katılımcılar, yüksek kaygı düzeyi nedeniyle sınavlara hazırlık sürecinde verimli çalışmamaktadır. Bu durum da kısır bir döngü oluşturabilmekte ve katılımcının başarısızlığının devam etmesine yol açmaktadır.

4.2.7.3.6. Yetersizlik Hissi

Katılımcılardan bazıları, kendilerini yetersiz hissettiğini ifade ederken bu durumun sosyal katılım üzerindeki olumsuz etkilerinden bahsetmiştir.

"Çevremde akrabalarımın çok baskı gördüm. "Ne var çalış devlete sırtını daya" bu bana yetersizlik hissi veriyordu." (Katılımcı 21-25 Yaşında)

"Ailemden destek görmedim. Bu durum bana kendimi yetersiz hissettirdi." (Katılımcı 22-25 Yaşında)

"Bana kendimi yetersiz hissettiriyor. Emeklerimin karşılığını veremediğimi hissediyorum." (Katılımcı 22-25 Yaşında)

"İnsanlardan kendimi soyutladım. Sosyal fobim oluştu diyebilirim. Kendimi çok yetersiz görmeye başladım." (Katılımcı 32-22 Yaşında)

"İşsizlik ve buna bağlı ekonomik yetersizlik beni sosyal hayattan dışlayarak içime kapanmama sebep oluyor." (Katılımcı 46-25 Yaşında)

Katılımcılar, yetersizlik hissini farklı yönlerine atıfta bulunmuştur. Buna göre; ekonomik olarak yetersizlik ve sosyal olarak yetersizlik algıları yüksek olan katılımcıların, depresif duygudurum içerisinde oldukları ve yetersizlik algısı nedeniyle iş başvurularında düşük motivasyon düzeylerinin olduğu görülmüştür.

4.2.7.3.7. Suçluluk Duygusu

Suçluluk duygusu, olumsuz duygudurumu artıran önemli faktörlerden biri olarak katılımcıların üzerinde durduğu bir alt başlığı oluşturmaktadır.

"Aileme karşı suçluluk hissediyorum." (Katılımcı 22-25 Yaşında)

"Sadece aileme karşı suçluluk duygusu hissediyorum." (Katılımcı 25-25 Yaşında)

"Evet, aileme, kendime karşı bile iş bulamamış olmam sanki benim suçummuş gibi geliyor. Kendi kendime çok boğuşuyorum, kendimi çok daha fazla yıpratıyor, yoruyorum." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

"Bununla ilgili düşüncelerim farklı olabiliyor. İnsan öncelikle kendini suçluyor demek ki yeterince çalışmıyorum bir yerlerde bir eksik yapıyorum diye ama sonra verdiği emekleri, biten kitapları, uykusuz geçen zamanları düşününce ben elimden geleni yapıyorum diye düşünmeye başlıyorum. Dış etkenlerinde oldukça etkili olduğunu düşünüyorum çünkü aldığımız puanlar az değil ama listeye bile giremediğimiz oluyor alımlar mezun sayılarını karşılamadığından yüksek puanlılardan alım olurken onlardan biraz düşükler açıkta kalıyor. Yapılan politikanın ve ekonomik şartların ülkedeki işsizlik konusunda etkili olduğunu görmek mümkün. Bu durum bizim üzerimizdeki stresin daha da artmasına motivasyonumuzun düşmesine neden oluyor bazen önümüzü göremiyoruz maalesef." (Katılımcı 33-24 Yaşında)

Katılımcılar kendilerine ve ailelerine karşı suçluluk duygusu hissedebildiğini ve bunun da kendilerini yetersiz hissetmelerine yol açtığını belirtmiştir. Bu nedenle suçluluk duygusu ile hareket eden katılımcıların daha depresif bir duygudurum içerisinde olduğunu söylemek mümkündür.

4.2.7.4. Atamalara İlişkin Belirsizlikler

Mevcut araştırmada katılımcılar büyük oranda kamu kurum ve kuruluşlarına atanarak memur olmak istemektedir. Bu nedenle düzenli olarak KPSS'ye giren katılımcılar, atamaların olup olmayacağına ilişkin belirsizlikler nedeniyle kaygı yaşamaktadır.

"Daha iyi bir geleceğim olacağıma ve istenilen sayıda atamaların yapılacağına dair umudum yok önümü göremiyorum maalesef iş bulana ve bu süreçten çıkana kadarda umutlu olamayacağımı düşünüyorum. Bu konudaki kocaman belirsizlik beni karamsarlığa sürüklüyor." (Katılımcı 33-24 Yaşında)

"Bir sonraki adımı bilmemek, atamalara ilişkin bilgi paylaşılmaması, belirsizlik çaresiz hissetmeye neden oluyor." (Katılımcı 34-25 Yaşında)

Atamaların olup olmayacağına ilişkin kaygı, daha çok sosyal bilim disiplinlerinden mezun olan katılımcıların bahsettiği bir husustur. Katılımcılar arasında mühendis olanların atama konusunda bir belirsizlik yaşadığına ilişkin herhangi bir ifade elde edilmemiştir.

4.2.7.5. Alanında İş Bulma Umudunun Olmaması

Bazı alanlarda istihdam olanaklarının dar olması nedeniyle katılımcılar, iş bulmaya yönelik çok düşük bir ihtimale sahip olduklarını ve bu nedenle iş bulamayacaklarını düşünmektedir. Bu bulgu, ilgili alanlardan mezun olan katılımcıların işsizlikten daha çok etkilenmesine yol açmaktadır.

"Çok umut var olamayacağım ya. Tabloyu çok parlak görmüyorum." (Katılımcı 8-25 Yaşında)

"Benim şu an geleceğe karşı umudum yok. Farklı iş sektörlerine yöneldim." (Katılımcı 21-25 Yaşında)

"Berbat bir his, o kazandığın para bile ya yola ya yemeğe gidiyor, karın tokluğuna çalışmak gibi bir durum, artısı yok ki." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

Söz konusu katılımcılar, alanlarında iş bulamayacaklarını düşündükleri için farklı sektörlere katılmaya rıza göstermek zorunda kaldıklarını belirtmiştir.

4.2.8. İşsizliğin Olumsuz Etkilerini Azaltan Faktörler

İşsizliğin olumsuz etkilerini artıran faktörlerin yanı sıra yapılan görüşmelerde bazı faktörlerin de işsizliğin olumsuz etkisini katılımcılar nezdinde azalttığı görülmektedir. Bu faktörler, görece işsizliğin olumsuz etkilerini artıran faktörlerden daha az sayıdadır. Yüksek hane geliri, psikolojik sağlamlık, yüksek sosyal destek algısı, iş bulma umudunun varlığı ve iş arama kriterleri noktasında seçici olmama faktörleri, bu noktada işsizliğin olumsuz etkilerini görece azaltan faktörler arasında sayılabilmektedir. İlgili faktörlerin her biri alt temalar olarak işlenmiştir.

Şekil 13: İşsizliğin Olumsuz Etkilerini Azaltan Faktörler Temasının Alt Temaları

4.2.8.1. Yüksek Hane Geliri

Az sayıda katılımcının yüksek hane gelirine sahip olduğu, bu nedenle işsizliğin olumsuz etkilerinden daha az etkilendiği öğrenilmiştir.

"Cebim güzel olduğu zaman hiç o tarafı düşünmüyorum rahat rahat dersime çalışıyorum. Cüzdanımda misal şu kadar kalmış bu beni şu kadar götürür farklı bir şey yapmam lazım ister istemez başka şeylere kafa yoruyorsun. Destek geldiği zaman o tarafı da düşünmüyorsunuz rahatlıyorsunuz çünkü."
(Katılımcı 6-24 Yaşında)

"Ailemin maddi durumunun iyi olması ve çalışsam da geçimini sağlıyor olmam." (Katılımcı 27-25 Yaşında)

"Maddi ve manevi olarak ailemden her zaman destek görüyorum. Onların yanımda olmaları ve benim başaracağıma dair inançları beni umutlandırıyor." (Katılımcı 33-24 Yaşında)

"Maddi ve manevi her anlamda ailem hep bu güne kadar destek gösterdiler. İşsiz olmanın verdiği bu bağımlılık hissi elbette insanı sınırlandırıyor. Arkadaşlarla yapılan planlar, sosyal aktiviteler belli ölçüde oluyor. Ama bu süreçte ailem, arkadaşlarım, dostlarım hep yanımda ve her türlü destekte vardılar. İyi ki de vardılar çünkü onlar olmasa bu süreçte iyice yalnız ve çaresiz hissedebilirdim." (Katılımcı 37-24 Yaşında)

Katılımcıların ailelerinin durumunun ekonomik olarak iyi olması ve maddi destek alma noktasında herhangi bir sorunla karşılaşmamaları, işsizliğin getirebileceği olumsuz duygudurumu azaltmaktadır. Yukarıdaki katılımcı ifadeleri, ilgili bulguyu desteklemektedir.

4.2.8.2. Psikolojik Sağlık

Psikolojik olarak çeşitli sorunlara karşı dirençli olmak ve sağlıklı başa çıkma mekanizmaları, katılımcıların işsizliğin verdiği olumsuz etkilerle mücadelesinde kendilerini güçlü kılan önemli etmenler arasında sayılmaktadır.

"Şu anda ben PDR mezunu olacağım. Ben kendi kaygıyla başa çıkamıyorsam bu benim mesleğime bir tehdit. 4 yıl boyunca okudum, kaygı bozukluğu üstüne okuduğum şeylerin de etkisi var ister istemez. Aile desteği de oldu bir de dini inancın da çok etkisi oldu." (Katılımcı 7-22 Yaşında)

"Ailemin maddi manevi desteği, hayallerimi desteklemeleri. Çevremden beklenti olması, beni çevremin akademik alanda görmesi benim de öyle görmem. Yani her şey yolunda." (Katılımcı 17-25 Yaşında)

"Bu sürecin geçici olduğunu farkındayım. Bu yüzden stres altında kalmadan kendimi geliştirmeye odaklandım." (Katılımcı 23-24 Yaşında)

"Sorumluluk hissetmiyorum olmam. Çünkü istemeyerek bu bölümü tercih etmiştim." (Katılımcı 30-25 Yaşında)

Katılımcıların kendilerini psikolojik olarak diri tutmaları, işsizlikten daha az etkilenmelerini sağlamaktadır. Bu doğrultuda güçlü başa çıkma mekanizmalarının, işsizliğin olumsuz etkilerini indirgemede en kritik faktörler arasında olduğu söylenebilmektedir.

4.2.8.3. Yüksek Sosyal Destek Algısı

Katılımcıların aileleri tarafından maddi ve manevi olarak desteklenmeleri, işsizliğin verdiği olumsuz etkileri büyük ölçüde azaltmaktadır.

"Ailem sayesinde iyi hissediyorum. Hiçbir şekilde bana ima bile etmiyorlar, iş bulman lazım gibisinden. Allah razı olsun onlardan." (Katılımcı 1-24 Yaşında)

"Ailem tabii ki bana çok destek oldu, oluyor. Arkadaşlarım yakınımında değil ama arkadaşlarımla telefonda görüşüyorum, onların da manevi desteği çok büyük. Onlarla gülüşmek konuşmak bir deşarj ediyor yani. Kendimi namaz ve duayla manevi olarak destekledim, desteklerim ben. Öyle aştım ve aşıyorum böyle yani." (Katılımcı 1-24 Yaşında)

"İyi hissettiriyor, en azından beni anlıyorlar diyebildiğim bir kitle var karşımda." (Katılımcı 2-23 Yaşında)

"Etkilenmedi, şöyle etkilenmedi, arkadaşlarımın %90'ı benimle aynı durumda. Aynı şeyleri paylaşıyoruz. Ailede herhangi bir değişiklik olmadı. Arkadaş olarak destek ağırlıklı diyebilirim. Ailede de abimle ve babamla senenin başında bir kavga yaparız sonra o iş baskıdan desteğe döner." (Katılımcı 3-27 Yaşında)

*"Ailemin bu konuda bana psikolojik bir baskısı beklentisi olmuyor."
(Katılımcı 5-24 Yaşında)*

"Belki vardır ama bana negatif yönde bir şey yansıtıyorlar. Tabii ki çocuklarının iyi bir yere gelmesini isterler ama olumsuz bir yansıması olmuyor." (Katılımcı 5-24 Yaşında)

Yüksek sosyal destek algısında katılımcılar büyük ölçüde ailelerini ön planda tutmuş ve ailelerin desteklerinden daha çok söz etmiştir. Bu durum, ailedeki sağlıklı iletişimin önemini ortaya koymaktadır.

"İster istemez bazen kötü etkilese de onlar (ailem) benim en büyük destekçilerim ve bana her zaman motive ve güç veriyorlar." (Katılımcı 26-24 Yaşında)

"Ailemden çok fazla destek aldım. Bana hem maddi hem de manevi desteklerini hiç esirgemediler." (Katılımcı 26-24 Yaşında)

"Bu sürecin geçici olduğunu ve yanımda olduklarını söylüyorlar. Beni demoralize edecek sohbetlerde iyi yanından bakmama yardımcı oluyorlar." (Katılımcı 18-26 Yaşında)

"Eşim bana diğer büyük destekçi oldu." (Katılımcı 21-25 Yaşında)

"Evet, konuşabiliyorum, umudumu yitirmem için destek oluyorlar." (Katılımcı 22-25 Yaşında)

"Hayır, ailemi yanımda hissettim." (Katılımcı 22-25 Yaşında)

Ebeveynlerin katılımcılara iş bulma konusunda baskısının olmaması ve aksine motive edici tutumlarının olması, katılımcıların sınavlara daha iyi çalışmasını ve kendilerini geliştirecek aktiviteleri daha verimli bir şekilde değerlendirmelerini sağlamaktadır.

"Ailemin bu zamana kadar hiçbir şekilde elin ekmek tutsun hadi sen de çalış gibi bir söylemleri olmadı aksine bana destek olup kendimi çok fazla hırpalamama engel oluyorlar. Son iki seneyi benim açımdan talihsiz

değerlendiriyorum. Genç biri için uzun bir sene, hayatımdan bir zamanı kaybettim. Benim hayatımın kayıp gitmesini bu kadar kafaya takmamı istemiyorlar. Aynı zamanda oturup bunu konuşmasak ve kaymakamlık meselesini çok dillendirmesem de isterler tabii ki çünkü çok emek verdim. Onlar da benim bu emeklerimin böyle bir karşılığı olsun isterler. Ama hiçbir zaman özel bir beklentileri olmadı. İyiliğimizi isterler sadece." (Katılımcı 10-24 Yaşında)

"Bu konuda bazen kendimi eleştiriyorum. Diyorum ki üniversiteyi normal diğerleri gibi okumadın. Bunun için mi çalıştın, çabalamaya devam et olacaksa o emeğe göre güzel bir şey olsun en azından 26-27 yaşına kadar çabala. Olmadı KPSS puanını alır herhangi bir yere yerleşirsin diyorum. Evet, yani ben şunu da düşündüm. Banka sınavlarına uygunum, yapabilirim, mezuniyet derecem iyi. Başarılı olabilirim. Aileme de danıştım sonuçta onlar ekonomik destek sağlıyor. Bu kadar emeği sıradan bir bankada veznedar olmak için mi verdim diyordum, o işi küçümsediğim için değil kendi emeğimi yücelttiğim için. Ki yüce yani. Babam dedi ki mesela sen sınavını çalış rahat ol. Olacaksa iyisi olsun." (Katılımcı 10-24 Yaşında)

"Sonuçta karşımdaki kişiden bahsettiğim sorunum hakkında %100 bilgi sahibi olmasını bekleyemem ama onlar daha çok benim sorunu nasıl çözeceğimi, sorunun kendisi değil ama nasıl diyeyim. Sorun şu, sen de şusun ve bunu çözebilirsin diyerek bana özgüven veriyorlardı. Bana güveniyorlardı ve ben de o güveni boşa çıkartmak istemiyordum. Güven aşıyor yani." (Katılımcı 5-24 Yaşında)

Katılımcıların ailelerinin yanı sıra kendileriyle aynı durumda olan arkadaşları tarafından desteklenmeleri de kendilerini iyi hissettiren faktörlerden biri olarak değerlendirilmektedir.

"Manevi olarak arkadaşlarımla sürekli olarak birbirimize psikolojik olarak destek oluyoruz. Maddi olarak da aralıklı olarak sağ olsunlar destek olan yerler var. Ders çalışırken arkadaşlarla o ders muhabbetinden sıyrılıp başka muhabbetler yapmak güzel oluyor maddi olarak da yemek yol vs. tüm

masraflar halledilince derslere odaklanıyorsun aklın orada olmuyor. Hem maddi hem manevi... Sürekli ders çalışıp kafa dağılmazsa o bile manevi olarak etkiliyor. Param bitti mi inşaata gidiyorum. Cebim güzel olduğu zaman hiç o tarafı düşünmüyorum rahat rahat dersime çalışıyorum. Cüzdanımda misal şu kadar kalmış bu beni şu kadar götürür farklı bir şey yapmam lazım ister istemez başka şeylere kafa yoruyorsun. Destek geldiği zaman o tarafı da düşünmüyorsunuz rahatlıyorsunuz çünkü." (Katılımcı 6-24 Yaşında)

"İş bulamamakla ilgili okulu bitiremezsem kaygısı çok ağır basıyordu. Aslında tevekkül vardı. Sıkıntı olunca mesela annemle konuşurduk sabretmemi tavsiye ederdi. O olunca aslında depresyona girmem engelleniyordu ama üzülüydüm tabii ki." (Katılımcı 7-22 Yaşında)

"Şu anda ben PDR mezunu olacağım. Ben kendi kaygıyla başa çıkamıyorsam bu benim mesleğime bir tehdit. 4 yıl boyunca okudum, kaygı bozukluğu üstüne okuduğum şeylerin de etkisi var ister istemez. Aile desteği de oldu bir de dini inancın da çok etkisi oldu." (Katılımcı 7-22 Yaşında)

"Özellikle arkadaş ve ailemin desteği benim bu süreçte mutlu ve stresle başa çıkmam da çok fayda verdi." (Katılımcı 21-25 Yaşında)

"Ailem ve arkadaşlarım beni hep destekledi. Bu destekler sayesinde bu süreç benim için çok daha rahat, stresten uzak ve kolay geçiyor." (Katılımcı 23-24 Yaşında)

Bazı durumlarda katılımcılar, ailelerinden ziyade arkadaşlarından daha iyi sosyal destek aldığını belirtmiştir.

"Şöyle arkadaşım H. bu zamana kadar her şeyimi paylaştığım biri, kendi yaşıtım ve aynı şeyleri yaşadığımız için beni anlayan birinin olması bana güven veriyor. Demek ki ben tek değilim diyorum. Kafamda kurmuyorum diyorum. Annemle babamla mesela konuştuğumda da diğer insanlar bir şey söyleseler bile onlar benim yanımda diyorum. Herkese karşı beni savunurlar.

Baskı kurmadıkları için kendimi zorunlu hissetmiyorum." (Katılımcı 11-21 Yaşında)

"Biraz dramatik bir insan olduğum için negatif konuşmalarım oluyor tabii çevreme. Ama ailemle çok konuşmam, yakın arkadaşlarıma sadece. Aileme çok iç yüzünü göstermem." (Katılımcı 15-26 Yaşında)

"Ailemden gördüğüm destek beni mutlu ve motive etti. Baskı kurmamaları iş için, rahatlatıcıydı. Arkadaş çevremde de genellikle beni daha çok destekleyecek kişiler vardı." (Katılımcı 20-27 Yaşında)

"Arkadaşlarımla birlikte birbirimize çok daha destek verdik, birimizin yüzü düştüyse diğeri maddi manevi elinden geldiğince destek oluyoruz." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

"Ailem ile konuşamıyorum daha çok arkadaşlarımla olumlu dönüşler oluyor, ruhsal olarak." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

Çevrenin ve ailenin desteğinin daha çok yalnızlık algısıyla ilişkilendirilmesi önemli bir bulgu olarak değerlendirilmektedir. Katılımcılar ailelerinin ve çevrelerinin manevi olarak yanlarında olmasını "yalnız hissetmeme" olarak kodlamıştır. Yalnızlık algısının doğrudan depresif duygudurumla ilişkili olduğu bilindiğinde yüksek sosyal destek algısının düşük depresyon düzeyiyle doğrudan ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

"Hem vakıftan hem ailemden ve çevremden (sosyal destek) gördüm evet. İnsan, yalnızlıktan en çok etkileniyor psikolojik olarak. Kendimi yalnız hissetmemek iyi bir motivasyondur." (Katılımcı 7-22 Yaşında)

"Böyle bir beklentileri yok aksine benimle beraber ben okurken bu bölümün ne kadar zor olduğunu benim ne kadar zorlandığımı gördüler. Tıp ve diş hekimliğinden sonra sağlık alanında fizyoterapistlikle beraber en zor ve kapsamlı bölüm. Boş meslek okudun, işsizsin demiyorlar. Kendimi geliştirmem yüksek lisans yapmam için teşvik ediyorlar. Teşvik ediciler. Okuldan da dereceyle mezun oldum, sen nasıl işsiz kalabilirsin ki kendini

biraz daha açarsan tabii ki iş bulursun gibi bir beklentileri atanma beklentileri tabii ki var." (Katılımcı 11-21 Yaşında)

"Üzerindeki baskının hafiflemesi ve psikolojik sıkıntılardan kurtulma açısından çok etkili bir desteği oldu." (Katılımcı 23-24 Yaşında)

"Evet, kendimi asla yalnız hissetmiyorum." (Katılımcı 30. 25 Yaşında)

"Yalnız olmadığımı hissettim." (Katılımcı 22-25 Yaşında)

"Kendimi yalnız hissetmedim çünkü ailem hep yanımdaydı ve desteklerini hiç esirgemedi." (Katılımcı 23-24 Yaşında)

Sosyal destek algısı yüksek olan katılımcıların kendilerini yalnız hissetmemelerine ek olarak güvende de hissetmeleri, gelecek planlarında daha az kaygı yaşanmasını sağlamaktadır.

"Sevdiğim insanların, yani gerçekten sevdiğimlerin yanımda olduğunu hissediyorum, beni desteklediklerini bana güvendiklerini hissediyorum. Onların desteğiyle ayakta duruyorum." (Katılımcı 12-24 Yaşında)

"İnsanın böyle bir şeye atılırken yanında birilerini görme böyle sırtını dayadığı bir güvence noktası gibi. Hayatın devam noktası için değil ama o süreçte destek görmek güvende hissettiriyor." (Katılımcı 14-25 Yaşında)

Yüksek sosyal destek algısında katarsis tutum önemli bir yer tutmaktadır. Katılımcılar işsizliğin verdiği olumsuz duygudurumla başa çıkabilmek için konuşmaya ihtiyaç duyduklarını ve aile veya arkadaşlarıyla konuşmanın da kendilerini rahatlattığını belirtmiştir.

"Yani en azından paylaşabildiğim için bir yardımı olmasa bile içimi dökmek iyi geliyor." (Katılımcı 15-26 Yaşında)

"Evet, rahatlamamı sağlıyor (Çevreyle Sorunları Paylaşmak)." (Katılımcı 24-23 Yaşında)

Ailenin ve çevrenin desteği, katılımcıları psikolojik olarak rahatlatıyor görünmektedir. Bu nedenle katılımcılar içerisinde yüksek sosyal destek algısına sahip olanlar daha çok olumlu duygudurumdan bahsetmiştir.

"Ailemin maddi manevi desteği, hayallerimi desteklemeleri. Çevremden beklenti olması, beni çevrem akademik alanda görmesi benim de öyle görmem. Yani her şey yolunda." (Katılımcı 17-25 Yaşında)

"Erkek arkadaşım bu konuda benim en büyük desteğim diyebilirim. Ne olursa olsun ne yaparsam yapayım yanımda olduğu için mutlu hissediyorum." (Katılımcı 18-26 Yaşında)

"Evet. Manevi destek iyi hissettirse de maddi destekte psikolojik olarak kötü hissettiriyor." (Katılımcı 24-23 Yaşında)

"Ailemden destek aldım, arkadaşlarımdan aldım. Ailemin desteği ne olursa olsun, çıkarsız sevgi hissettirdi." (Katılımcı 25-25 Yaşında)

"Şimdiye kadar hep birilerine bir şey uğruna sevmeyi öğrendim. Ancak bu dönemlerde hayatta her şeyin kariyer ve para olmadığını anladım (destek görmenin psikolojik faydaları)." (Katılımcı 25-25 Yaşında)

"Ekonomik destek alıyordum. Allah razı olsun, mahcup olsam da, her zaman yanımda oldular, ölene kadar yanımda olacaklarını düşünüyorum bu bana mutlu hissettiriyor." (Katılımcı 25-25 Yaşında)

"Ailem ve arkadaşlarım hem maddi hem de manevi olarak bana destek oldular." (Katılımcı 26-24 Yaşında)

Sosyal destek algısı, işsizliğin olumsuz etkileriyle mücadelede çok önemli bir yer tutmaktadır. Katılımcılarla yapılan görüşmelerde sosyal desteğin aileden veya arkadaşlardan olması arasında da bir fark olduğu görülmüştür. Ailenin sunduğu sosyal desteğin katılımcıların geneli için daha büyük bir önem arz ettiği, arkadaşlarla yapılan görüşmelerin ise daha çok konuşarak rahatlama üzerinden bir destek sağladığı fark edilmiştir.

4.2.8.4. Profesyonel Destek Almak

Bazı katılımcılar, işsizliğin etkisini azaltabilmek amacıyla psikolojik destek aldığını söylemiştir.

"Gördüğüm psikolojik destek, rutin hayattan tamamen kopmamı engelledi bu anlamda faydasını gördüm." (Katılımcı 34-25 Yaşında)

"Psikolojik destek aldığım doktorum var. Sağ olsun karşılıklı konuşarak çok yardımcı oluyor. Sanırım psikolojik destek almasaydım bu süreci atlatmam çok zor olacaktı." (Katılımcı 35-24 Yaşında)

"Arkadaşlarım da maddi ve manevi açıdan en büyük desteği ebeveynlerinden gördüler. Bunun yanı sıra çok yakın arkadaşlarından da psikolojik destek alanlar oldu. Bu durum, oldukça iyi hissettirdi ve süreci kolaylaştırdı." (Katılımcı 42-24 Yaşında)

Yapılan görüşmelerde katılımcıların aldığı psikolojik desteğin kendilerini büyük ölçüde rahatlattığı ve sorunların etkisini düşürdüğü öğrenilmiştir. Psikolojik destek aldığını söyleyen katılımcılar, süreçten memnun olduklarını dile getirmiştir.

4.2.8.5. İş Bulma Umudunun Varlığı

Katılımcıların iş bulacaklarına ilişkin inancı, işsizliğin olumsuz etkisini azaltan faktörler arasında gösterilebilmektedir. Bazı katılımcılar bir şekilde iş bulabileceklerine inandığı için olumsuz pek bir şey hissetmediğini, aksine yüksek motivasyona sahip olduklarını belirtmiştir.

"Bir CV hazırladım işte, sağdan soldan aile dostlarımızı arıyorum. Bana bir iş bulmalarını kurs verme, öğretmenlik gibi bir iş istiyorum. Geçenlerde yakın çevrede gezdim, iş ilanlarına baktım. Bir yere telefon bıraktım. Sadece internette bakmadım çünkü onu da daha önce denedim ve sonuç bulamadım, internette iş bulmayı sevmedim." (Katılımcı 1-24 Yaşında)

"Umutluyum, kesinlikle. Hem iyi bir iş sahibi olacağım hem de evlenme düşüncem var. Evlenirsem belki çalışmam. Öyle istiyorum." (Katılımcı 1-24 Yaşında)

"İş bulma konusunda çok dezavantajlı bir bölüm olduğumu düşünmüyorum, Türkiye genelini düşünürsek eğer, iş bulunabilecek bir alan. Tamamen kendini ne kadar geliştirdiğinle alakalı. İncim var evet ama her meslekte böyledir, kendini geliştirmedigin sürece iş bulmak zordur. Çok da dezavantajlı bir bölüm değil benim gözümde." (Katılımcı 2-23 Yaşında)

"Umudum olmasaydı zaten bu yıldan sonra çalışmayı düşünmüyorum derdim." (Katılımcı 4-28 Yaşında)

Katılımcıların gelecek planları yapması ve bu konuda ümitli olmaları, motivasyonlarını artırmaktadır. Yüksek motivasyonla sınavlara hazırlanmanın önemli bir avantaj olduğu düşünüldüğünde iş bulma umudunu sürdürebilme, iş arama sürecinde de aktif destek sağlayan bir faktör olarak şekillenmektedir.

"Düşünüyorum. Sonuçta sınava girecek olan benim. Çalışan da benim. Sınavdan iyi puan alırsam iyi bir işim olacaktır." (Katılımcı 5-24 Yaşında)

"Geçici olacağını temenni ediyorum. Kendime incim var." (Katılımcı 5-24 Yaşında)

"İnanıyorum inşallah olacak." (Katılımcı 6-24 Yaşında)

"İncim var, iyi olacağını düşünüyorum." (Katılımcı 9-29 Yaşında)

"Birçok aslında yapabileceğim şey var, sıra sıra o kapıları çalmaya çalışıyorum. DGS, KPSS ve yurt dışı. Geleceğin iyi olacağına inanmak istiyorum. Kötü ve kaygılı olduğum durumlar evet oluyor ama %75 iyi bakıyorum." (Katılımcı 9-29 Yaşında)

"Evet, inanıyorum çünkü çabam var. İsteğim de var. İnşallah da olur." (Katılımcı 10-24 Yaşında)

İş bulma umudunu sürdüren katılımcıların gelecek planlarının net olduğu ve ne iş yapmak istediğini bildiği görülmektedir. Bu nedenle çok seçenekli ihtimaller içerisinde belirli bir hedefe yönelmenin de iş bulma umudunu artırarak işsizliğin olumsuz etkilerini azaltan bir etmen olduğu değerlendirilmektedir.

"Kendi bölümümle alakalı yok açıkçası. Yani ben belki eninde sonunda atanırım. Ama arkadan gelecekle için önü kapandı bence artık." (Katılımcı 11-21 Yaşında)

"İnanıyorum inanmak istiyorum her ne kadar belirsizlik olsa da." (Katılımcı 15-26 Yaşında)

"Şu anda hedefim var olursa amenna olmazsa başka şeye bakacağız. Bu şekilde bakmaya çalışıyorum, önümde hedeflerim var." (Katılımcı 16-25 Yaşında)

"Evet, var, kaygı da var ama umutluyum. En basitinden ücretli öğretmenlik bile tercih yaparak yapabileceğim bir şey. Bunun biraz KPSS ile memuriyete dönüşmesi çok zor değil. Alanımda da alan dışında da rahatlıkla iş bulabileceğimi düşünüyorum." (Katılımcı 17-25 Yaşında)

"İşsizlikle ilgili baş etme yönteminin sokağa inip iş aramak." (Katılımcı 21-25 Yaşında)

"Sürekli iş aradım, kendime olan inancım kaybetmemeye çalıştım." (Katılımcı 22-25 Yaşında)

İş bulma umudunun varlığının önemli bir avantajının da olduğu elde edilen bulgular arasındadır. Buna göre; kendini geliştirecek etkinliklere katılma ve yeniliklere açık olma gibi özellikler, daha çok iş bulma ümidi taşıyan katılımcılarda bulunmaktadır. Bu doğrultuda alt bir tema olarak kendini geliştirecek alanlarda çeşitli etkinliklere katılma teması oluşturulmuş ve bu bulgu detaylandırılmıştır.

4.2.8.5.1. Kendini Geliştirecek Alanlarda Çalışmalara Devam Etme

Bazı katılımcılar kendilerini geliştirdikleri takdirde rahatlıkla iş bulabileceğini düşünmektedir.

"İş bulma konusunda çok dezavantajlı bir bölüm olduğumu düşünmüyorum, Türkiye genelini düşünürsek eğer, iş bulunabilecek bir alan. Tamamen kendini ne kadar geliştirdiğinle alakalı. İncim var evet ama her meslekte böyledir, kendini geliştirmedigin sürece iş bulmak zordur. Çok da dezavantajlı bir bölüm değil benim gözümde." (Katılımcı 2-23 Yaşında)

"Evet. Bizi kendine tanıt, neler yapabileceğini söyle dediklerinde çok rahat bir şekilde yapabileceğim her şeyi anlatabilecek kadar özgüveni hissediyorum kendimde ama anksiyete içinde kaybolmamak için yaptığım tek şey sanırım kitaplarımı önümden eksik etmemek. Her gün alanla ilgili kitaplar okumaya devam ediyorum. Deneyimimin üstüne daha da koyuyorum." (Katılımcı 2-23 Yaşında)

"Evdeki imkânlarla kendimi geliştirmek, zihnimi köreltmemek için çabalıyorum." (Katılımcı 22-25 Yaşında)

"Kendimi geliştirerek ileride daha iyi bir alanda daha iyi bir iş sahibi olacağımı düşünüyorum." (Katılımcı 23-24 Yaşında)

Katılımcılar kendilerini geliştirerek istedikleri meslekleri yapabileceklerini ve istihdam edilebileceklerini düşünmektedir. Bu noktada kendini geliştirmeye yönelik etkinliklere katılma ile iş arama sürecinde dirayetli olma arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu gözlenmektedir.

"Yani hem düşün süreci ve hazırlıkları beni alıkoydu bu düşüncelerden hem de doktora başlamak. PTT'de evet getirisi var ama çalışma hayatında da yıpranma oluyor, küçümsemek için demiyorum ama etrafınızdaki insanlar sizin aklınızı bakışınızı etkiliyor. Doktora bana destek oldu. İş hayatından sonra doktora ağırlık verince ya benim yerim burası herhalde duygusu beni sardı." (Katılımcı 19-25 Yaşında)

"Kendimi sürekli geliştirerek bir gün son bulacağını düşünmek çok faydalı oluyor." (Katılımcı 23-24 Yaşında)

"İş aramak ve yeteneğim olan işlere yönelip para kazanmaya çalışmak." (Katılımcı 29-25 Yaşında)

"Yüksek lisansa başlayabilecek olmam. Bu önemli bir etken. Onun dışında, haber izlemeye başlamam." (Katılımcı 20-27 Yaşında)

"Tabii ki içinde olduğumuz sıkıntılı süreç ile baş etmek için spora ve çeşitli aktivitelere yönelme eğitimine başvurduğum." (Katılımcı 21-25 Yaşında)

"Yüksek lisans yapıyorum, kendimi geliştirmeye çalışıyorum." (Katılımcı 24-23 Yaşında)

Bazı katılımcılar yüksek lisans yapma ve yabancı dil öğrenme gibi aktiviteler üzerinden kendilerini geliştirmeye çalışmaktadır. Söz konusu katılımcıların talep ettikleri işlerde bu yetkinliklerin önem arz etmesi, iş bulma umudunun ve istedikleri işlerde çalışabileceklerine ilişkin düşüncenin güçlü tutulduğunu göstermektedir.

4.2.8.6. Çalışma Alanlarında Seçici Davranmamak

İşsizliğin olumsuz etkisini azaltan son bir etmen ise iş arama sürecinde seçici davranmamak olarak değerlendirilmektedir. Bazı katılımcılar herhangi bir işte çalışabileceğini belirtmiş, bu nedenle de aslında kolayca iş bulabileceklerini ifade etmiştir.

"Ücretli öğretmenlik zaten asgari ücretten daha düşük bir gelir demek. Ben öğretmenliği çok sevdiğim ve ekonomik olarak çok muhtaç olmadığım için para konusu beni çok üzmüyor ama zoruma giden şey, okuldasin, kadrolu öğretmenden daha çok derse giriyorsun ama ondan çok çok düşük bir maaş alıyorsun. İyi bir öğretmensin. Çocuklardan duyuyorsun, ondan daha iyisin, ama düşük maaşın var. Ama kadrolu olmamanın verdiği en güzel şey şuydu özgürsün. İstedğin an istifa edip çıkarsın zaten maaşı az kaybım yok onlar

beni kaybeder düşüncesi oluyor. Kadrolu olunca da köle gibisin. Her şeyi yapmak zorundasın." (Katılımcı 4-28 Yaşında)

"Onun haricinde iş bulamayacağımı çok düşünmüyorum. Yani yarı yarıya. Bulma ihtimalim de var, tam emin değilim o konuda. Tabii ki kendi bölümümle ilgili bir iş bulmam tabii ki zor ama sanayide falan aranan bir bölüm diye biliyorum. Çalışma saatlerinden tutun da muhatap olacağınız insanlar da önemli. Mezun olduğun bölümle alakalı işte çalışıyorsun ama hani ayakların geri geri gidiyorsa o iş için, artık yüzünü görmek istemiyorum şu abinin gibi bir yerde çalışıyorsan tabii ki de çalışmak istemem. Bölümle alakasız bir iş olur, ortamı severim işi severim insanları severim ben neden bölümümle alakalı bir iş arayayım ki?" (Katılımcı 9-29 Yaşında)

"Evet, var, kaygı da var ama umutluyum. En basitinden ücretli öğretmenlik bile tercih yaparak yapabileceğim bir şey. Bunun biraz KPSS ile memuriyete dönüşmesi çok zor değil. Alanımda da alan dışında da rahatlıkla iş bulabileceğimi düşünüyorum." (Katılımcı 17-25 Yaşında)

"Kesinlikle daha iyisini hak ettiğimi bilsem de ekonomik özgürlüğü kazanmak için istemediğim işlerde de çalıştım." (Katılımcı 22-25 Yaşında)

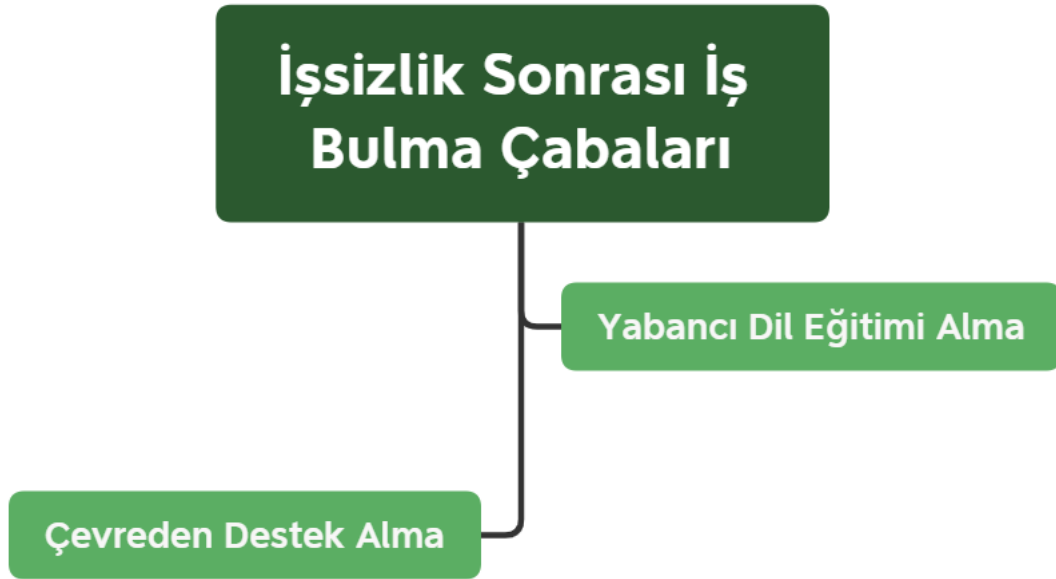
Düşük niteliklere sahip olsa da iş bulabileceğine yönelik inancını diri tutan katılımcıların psikolojik olarak bu süreçten daha az etkilendiği görülmektedir. Nitekim söz konusu katılımcıların olumsuz duygudurumdan kendilerini kurtaracak temel düşüncenin iş bulabilme olduğu ve her ne kadar istedikleri niteliklere sahip olmasa da bir iş bulunabilecek olmasının kendilerini rahatlattığı gözlenmiştir.

4.2.9. İşsizlik Sonrası İş Bulma Çabaları

Katılımcıların işsizlikle mücadelelerinde kendilerini geliştirme veya doğrudan çevreden destek alma yoluyla iş bulmaya çabaladıkları görülmüştür. Bu nedenle ilgili başlıkta katılımcıların işsizliğin ardından nasıl bir çözüm yolu arayışına girdikleri irdelenmiştir.

Şekil 14: İşsizlik Sonrası İş Bulma Çabaları Temasının Alt Temaları

4.2.9.1. Yabancı Dil Eğitimi Alma

Katılımcılar çeşitli sınavlarda yetkinlik kazanabilmek veya dil öğrenebilmek amacıyla çeşitli eğitim ve kurslara katılarak istedikleri işlere erişebilmeyi amaçlamıştır. Bu noktadaki ilk bulgu, katılımcıların dil öğrenmeye yönelik girişimleridir.

"Ankara'da Akın dil kursu vardı oraya gittim, YDS için. Sertifika yoktu. Dil olarak ilerledim, YDS'ye girdim ama pek çalışmadım, ilk girdiğimde 35 ikincide 50-55 aldım. Sonra bıraktım, amacım 70'i geçmekti ama KPSS süreci başlayınca onu bıraktık mecburen." (Katılımcı 3-27 Yaşında)

"Şimdi şöyle konuşma ya da yazmada çok eksikim ama okuma konusunda iyi seviyedeyim. Bunun katkısı hazırlıktan değil sonrasında yüksek lisans için kursa gitmiştim o şekilde geliştirdim. Üstüne düştüm o dönem, YDS'den 65 YÖKDİL'den 81 almıştım. Hazırlıkla ilgisi yok." (Katılımcı 19-25 Yaşında)

"Gittim ve B2 düzeyine geldim ama bu beni sınavlarda istediğim puana taşımadı. O yüzden şu anda ayrıca YÖKDİL YDS kursuna devam ediyorum. Özelde zaten iş bulmak için bir artısı yok." (Katılımcı 20-27 Yaşında)

"Yabancı dil öğrenmenin iş bulmamı kolaylaştıracağını düşündüğüm için kurslara katıldım." (Katılımcı 23-24 Yaşında)

"Evet gittim. Hayır değil, Yüksek lisansımı yurtdışında yapmak istediğim için gitmiştim." (Katılımcı 26-24 Yaşında)

"Yabancı dil kursuna gittim, amacım hem kendime hem iş hayatıma katkı sağlar düşüncesiydi." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

Katılımcılar yabancı dil sınavlarını geçerek kamu kurumlarında veya akademide görev almak istediklerini belirtmiştir.

4.2.9.2. Çevreden Destek Alma

İş bulmaya yönelik faaliyetlerden bir diğeri de çevreden destek alarak bir iş bulma gayretinde olmadır. Bazı katılımcılar, yakınlarının yardımıyla iş bulma sürecine girmiş, ancak bu faaliyetlerden de önemli bir katkı elde edilememiştir.

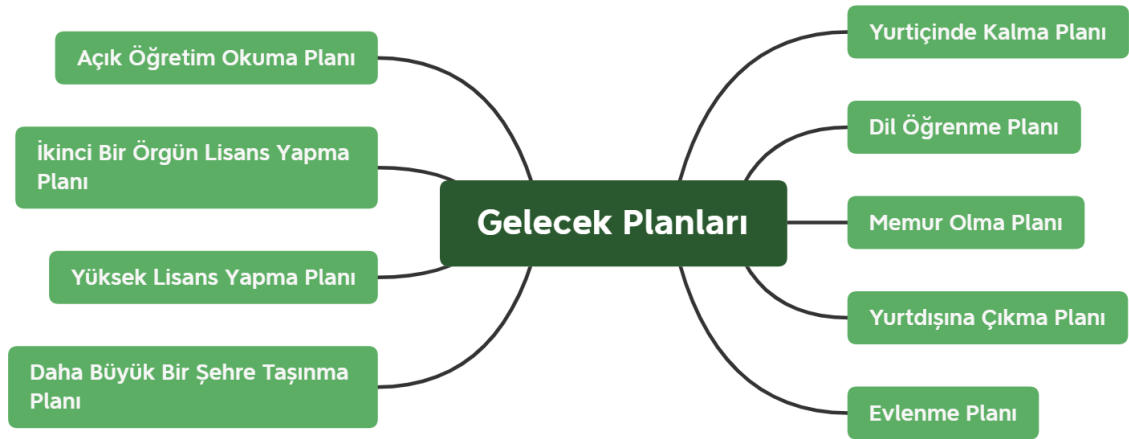
"Orada da sonrasında yine bir tanıdık vasıtasıyla özel bir catering firmasına girdim, firma taşeron olarak PTT ihalesine girmişti. PTT genel müdürlükleri gibi yerlerin yemeklerini yapıyordu." (Katılımcı 19-25 Yaşında)

"2019'da akraba olmasa da bir tanıdık vasıtasıyla bir catering firmasına gıda mühendisi olarak girdim, orada ISO 22000 gıda güvenliği dokümantasyonundan sorumlu olarak çalıştım, çok uzun soluklu olmadı." (Katılımcı 19-25 Yaşında)

4.2.10. Gelecek Planları

Katılımcıların bazıları geleceğe yönelik sağlıklı planlardan bahsederken bazıları ise çok kaygılı olduklarını ve gelecek planları yapamadığını ifade etmiştir. Bu doğrultuda geleceğe yönelik planları olan katılımcıların söz konusu planları alt temalara ayrıştırılmış ve ilgili başlıklara ilişkin betimlemeler gerçekleştirilmiştir.

Şekil 15: Gelecek Planları Temasının Alt Temaları

4.2.10.1. Memur Olma Planı

Katılımcılar arasında sosyal bilim disiplinlerinden mezun olanlarının büyük bir bölümü kamu kurum ve kuruluşlarına atanmayı planlamaktadır. Bu nedenle düzenli olarak ilgili sınavlara hazırlık yaptıklarını belirten katılımcılar, genellikle özel sektörün ağır şartlarından ve düşük ücretlerinden bahsetmiş, kamunun en uygun yol olduğunu söylemiştir.

"Şu an düşünmüyorum ama ileride planlarım arasında var. Atanıp güzel bir işim olursa öncelikli hedefim olabilir. Şu an önceliğim bir iş bulmak. Akademik kariyer hedefim yok o yüzden şu an önceliğim yüksek lisans değil."
(Katılımcı 5-24 Yaşında)

"Başlayacağım yüksek lisansa da, gıda mühendisliği Sakarya üniversitesinde. Kayıt oldum. Yarın da SUBÜ'de gastronomiye yüksek lisans sınavına, denemek istiyorum hangisi olursa, tercih edeceğim ikisi de olursa. Katkısı olur diye düşünüyorum ayrıca atanırsam bile atama süreci boyunca bir süre zarfı var o arada beklemek zorundayken kendimi geliştirecek bir alan olsun istedim hem de tabii ki yüksek lisans yapmış kişiler daha fazla maaş alıyorlar ayrıca. Özelde iş arasan da yüksek lisans yapmış kişilerin alımı tabii ki daha hızlı. Olmazsa akademik olarak ilerlemeyi de düşünüyorum. Çok yönlü aslında." (Katılımcı 11-21 Yaşında)

"Tabii ki. Ben KPSS çalışacağıma ihtimal dahi vermiyordum ama şu an KPSS'den umutluyum." (Katılımcı 16-25 Yaşında)

4.2.10.2. Yurtdışına Çıkma Planı

Bazı katılımcılar dil öğrenmek veya çalışma amacıyla yurt dışına çıkma planlarından söz etmiştir. Her ne kadar yurt dışına çıkmaktan söz edilmiş olsa da bu konuya ilişkin detaylı bir hazırlığın yapılmadığı araştırmacının yapılan görüşmelerden yaptığı çıkarımlardan biridir. Dolayısıyla yurt dışına çıkma planının gerçekleşme ihtimalinin düşük olması nedeniyle katılımcılar farklı planlarla da alternatif geliştirmektedir.

"Olabilirden ziyade dil sınavlarına girip süreci başlatmak istiyorum. Çabalayacağım bu konuda, evet. Direkt niyetim en azından birkaç yıllığına gitmek istiyorum." (Katılımcı 2-23 Yaşında)

"Yok, sıfır. En kötü dil öğrenmek için gidip gelme planım var." (Katılımcı 3-27 Yaşında)

"Benim akademik olarak Malezya var eğitim için. Yaşamak planım yok. Gidip geri gelmek var, kalmak yok aklımda." (Katılımcı 7-22 Yaşında)

"Birçok aslında yapabileceğim şey var, sıra sıra o kapıları çalmaya çalışıyorum. DGS, KPSS ve yurt dışı. Geleceğin iyi olacağına inanmak istiyorum. Kötü ve kaygılı olduğum durumlar evet oluyor ama %75 iyi bakıyorum." (Katılımcı 9-29 Yaşında)

"En büyük hayalim diyebilirim (yurt dışında çalışma). Küçüklükten beri özendiğim bir şey. Sadece maddi olarak için değil, imkânım olsa kesinlikle isterim. Buradakinden belki daha çok sıkıntı yaşayacağım ama kültürel olarak isterim." (Katılımcı 9-29 Yaşında)

Katılımcılar yurt dışına çıkma planlarının genellikle uzak bir hayal olduğundan bahsederken yurt dışında yalnızca dil öğrenmek veya bir süreliğine çalışmanın mantıklı olabileceği, onun haricinde uzun vadeli bir zaman için yurt dışında bulunmak istemediklerini belirtmiştir.

"Evet, Allah izin verirse öncelikle sınavdan ve mülakattan geçersen hayatım biraz daha düzene oturursa yurt dışında yapmak isterim. Kaymakamlık sınavlarını geçersen yurt dışı stajı döneminde sanırım yapabiliyordum. Bunu isterim. O zaman denemek isterim, kendi maddi imkânlarımla yapamam. Yapmak istiyorum, nasıl yapacağım ve ne zaman yapacağım belirsiz o yüzden sınavı bekliyorum." (Katılımcı 10-24 Yaşında)

"Yani eğer böyle bir fırsat çıkarsa değerlendiririm. Kalıcı olarak isterim. Çalışmalar yaparım bu konuda ilerleyen yıllarda. Yazma eserler filan olursa, İran'da, Arap ülkelerinde ya da İspanya'da çok kıymetli yerler var yazma eserler açısından. Süleymaniye tabii ki gözbebeğim o ayrı ama Endülüskalıntıları üzerinde çalışmak da apayrı olur. Çok isterim." (Katılımcı 12-24 Yaşında)

"Kalıcı olaraksa hayır ama eğitim almak dönmek isterim." (Katılımcı 14-25 Yaşında)

Yapılan görüşmelerde katılımcıların yurt dışına çıkma konusunda da çok fikirlerinin olmadığı görülmektedir. Genel olarak imkân olduğunda yurt dışına çıkılmak istenmesi, süreçlere dair pek fikrin olmadığı da önemli bir göstergesidir. Bu noktada katılımcıların fikir alabilecekleri yakınlarının da olmaması, yurt dışına çıkma planının temelsiz kalmasıyla sonlanmaktadır.

"Yani sadece plan ve düşünce olarak var ama bunun için bir şey yapar mıyım bilmiyorum. Yurt dışında yaşamak güzel olurdu belki nasıl gidebilirim diye arada bakıyorum. Üstünde planlama yapmadım ama olsa kesinlikle yapmak isterim." (Katılımcı 15-26 Yaşında)

"İmkânlar oluşursa düşünüyorum." (Katılımcı 23-24 Yaşında)

"Çok kez yurtdışı düşündüm. Eşim ve ben daha rahat geleceği yurtdışında düşünülüyor." (Katılımcı 21-25 Yaşında)

"İmkânım olsa 1 dakika daha durmam." (Katılımcı 25-25 Yaşında)

"Eğer ki kısa zamanda iş bulamazsam gitme niyetim var." (Katılımcı 27-25 Yaşında)

"İşsizlik yüzünden yurtdışına bile gitmeyi düşünmüyor değilim daha iyi olabilirdi." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

Yurt dışına çıkma planı, genellikle umut vadetme ve emeğinin karşılığını alma avantajlarıyla ilişkilendirilmiştir.

"Yani aslında umutvar olan biriyim ama ülkenin çok ümit vademediğini düşünüyorum. Belki iyi bir geleceğim olabilir ama herhalde bu Türkiye'de olmaz. İmkânım olursa, eşimle beraber denklik için uğraşıp vs. mesleğimi yurt dışında çalışmak isterim açıkçası. Toz pembe bir hayat tabii ki vadetmiyor bize yurt dışı ama en azından umut vadettiğini düşünüyorum. İstiyorum yurt dışında olmayı. Belki orada da makasın en üst kısmında olmam ama en azından verdiğim emeğin karşılığını alırdım. Bu kadar emeğe orada işsiz olmazdım." (Katılımcı 19-25 Yaşında)

"Aslında niyetim vardı ama ekonomik krizden dolayı değil okul okurken de vardı. Şu anda hemen istemiyorum ama burada belli bir seviyeye gelince eğitim için isterim." (Katılımcı 20-27 Yaşında)

"Emeklerimin karşılığını tam anlamıyla alabileceğin bir işim olursa ve hayal ettiğim hayat standartlarına erişebilirim böyle bir planım yok." (Katılımcı 22-25 Yaşında)

Pek çok katılımcı yurt dışına çıkma planından bahsederken eğitim, kısa süreliğine çalışma, para biriktirme ve dil öğrenme hedeflerini yurt dışında gerçekleştirme imkânının kendileri için büyük avantaj sağlayacak hususlar olduğuna değinmiştir. Ancak yapılan görüşmelerde katılımcıların yurt dışına çıkmak için herhangi bir hazırlık yapmadığı, bu konuda herhangi bir noktadan bilgi edinmediği öğrenilmiş, dolayısıyla yurt dışına çıkma planının gerçekçi olmadığı düşünülmüştür.

4.2.10.3. Evlenme Planı

Kadın katılımcılar işsizlik sorununun gündemde kalması durumunda evleneceklerini dile getirmiştir.

"Umutluyum, kesinlikle. Hem iyi bir iş sahibi olacağım hem de evlenme düşüncem var. Evlenirsem belki çalışmam. Öyle istiyorum." (Katılımcı 1-24 Yaşında)

"Yeterli maddi durumum olursa neden olmasın, ben evlenmek isterim tabii ki. Yani sonuçta maddi bir durumda oturtamazsam kendimi evlendikten sonra da ailemden para isteyemem." (Katılımcı 5-24 Yaşında)

"Yani, tabii ki düşünüyorum. Yakın dönemde yani çıkarsa birisi olur. Kariyer yapacağım asla evlenmem düşüncesinde değilim. 35 yaşına kadar çocuk istemem gibi bir düşüncem falan yok." (Katılımcı 11-21 Yaşında)

"Evet, evlenmek var. Çocuk da daha sonraki bir plan olarak var." (Katılımcı 18-26 Yaşında)

"Evlenmeyi düşünüyorum ama bu şartlarda çocuk dünyaya getirmek düşündürücü." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

"Evleneceğim ve daha mutlu olacağım." (Katılımcı 29-25 Yaşında)

"Evet, düşünüyorum." (Katılımcı 30-25 Yaşında)

Yalnızca kadın katılımcılar için evlenmenin önemli bir seçenek olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim kadın katılımcılar için sosyokültürel bağlamda evlendikten sonra çalışmak istememelerinin normal kabul edilmesi, temelde evlenmenin işsizliğin verdiği olumsuz sıfatlardan da bir kurtuluş olarak düşünülebildiğini göstermektedir.

Erkek katılımcıların ise hiçbiri evlenmeyi düşünmemektedir. Dolayısıyla evliliğin işsiz gençler arasında cinsiyete göre birbirinden farklılaştığı söylenebilmektedir.

4.2.10.4. Daha Büyük Bir Şehre Taşınma Planı

Katılımcılar her ne kadar Ankara'da iş arıyor olsa da bazıları küçük şehirlerde de zamanlarını geçirebildiklerini belirtmiştir. İş imkânlarının daha geniş olması nedeniyle katılımcılar büyük şehirlerde kalıcı olarak ikamet edebileceklerini belirtmiş, böylece daha fazla ilana da başvurabileceklerini söylemiştir.

"Net olarak tasarladığım şey, yüksek lisanstan sonra bulabildiğim her yere iş başvurusunda bulunmak. KPSS sonrası net planım bu. Onun ardından diyorum belki il değiştirme durumu olabilir iş bulmak için." (Katılımcı 2-23 Yaşında)

4.2.10.5. Yüksek Lisans Yapma Planı

İşsizlikten kurtulabilmek amacıyla önemli bir yetkinlik olarak kabul edilen yüksek lisans yapmanın bazı katılımcılar için gündemde olduğu söylenebilmektedir.

"Net olarak tasarladığım şey, yüksek lisanstan sonra bulabildiğim her yere iş başvurusunda bulunmak. KPSS sonrası net planım bu. Onun ardından diyorum belki il değiştirme durumu olabilir iş bulmak için." (Katılımcı 2-23 Yaşında)

"Başlayacağım yüksek lisansa da, gıda mühendisliği Sakarya Üniversitesi'nde. Kayıt oldum. Yarın da SUBÜ'de gastronomiye yüksek lisans sınavına, denemek istiyorum hangisi olursa, tercih edeceğim ikisi de olursa. Katkısı olur diye düşünüyorum ayrıca atanırsam bile atama süreci boyunca bir süre zarfı var o arada beklemek zorundayken kendimi geliştirecek bir alan olsun istedim hem de tabii ki yüksek lisans yapmış kişiler daha fazla maaş alıyorlar ayrıca. Özelde iş arasan da yüksek lisans yapmış kişilerin alımı tabii ki daha hızlı. Olmazsa akademik olarak ilerlemeyi de düşünüyorum. Çok yönlü aslında." (Katılımcı 11-21 Yaşında)

"Yüksek lisans yapmayı düşünüyorum. Kesinlikle iş hayatıma katkısı olacağını düşünüyorum." (Katılımcı 23-24 Yaşında)

"Akademik kariyer planım vardı ama üniversiteler yüksek lisans konusunda çok zorluyor. Evet, katkısı olur öğretmenlik açısından CV bulunmasını isterim." (Katılımcı 26-24 Yaşında)

Bazı katılımcılar ise bir iş bulduktan sonra yüksek lisans yaparak kendilerini geliştirmek istediklerinden söz etmiştir. Bu nedenle yüksek lisans yapmanın katılımcılar üzerinde iş bulmayı kolaylaştırıcı bir etkisinin olmasının yanında bir rutin olarak görüldüğü de söylenebilmektedir.

"Şu an düşünmüyorum ama ileride planlarım arasında var. Atanıp güzel bir işim olursa öncelikli hedefim olabilir. Şu an önceliğim bir iş bulmak. Akademik kariyer hedefim yok o yüzden şu an önceliğim yüksek lisans değil." (Katılımcı 5-24 Yaşında)

"Yüksek lisans atandıktan sonra düşüneneğim bir şey. Onun da ayrı bir okuması hazırlığı var. KPSS ile beraber ekstra yıpratır. Ama yüksek lisans garanti yapacağım." (Katılımcı 6-24 Yaşında)

"Evet, Allah izin verirse öncelikle sınavdan ve mülakattan geçersen hayatım biraz daha düzene oturursa yurt dışında yapmak isterim. Kaymakamlık sınavlarını geçersen yurt dışı stajı döneminde sanırım yapabiliyordum. Bunu isterim. O zaman denemek isterim, kendi maddi imkânlarımla yapamam. Yapmak istiyorum, nasıl yapacağım ve ne zaman yapacağım belirsiz o yüzden sınavı bekliyorum." (Katılımcı 10-24 Yaşında)

Yüksek lisans yapma bir yetkinlik olarak katılımcıların kendilerini geliştirmek için kullandıkları bir araç olarak değerlendirilmektedir. Genellikle entelektüel ihtiyaçlardan uzak bir görünüm üzerinden konuşulan yüksek lisans yapma hayallerinin tamamı doğrudan istihdam süreçleriyle ilgilidir.

"Şu an editör olarak gireceğim ama yayın uzmanlığı şeklinde işte ilerlemeye varıyor. Kişisel gelişim olsa da işe dayanıyor." (Katılımcı 7-22 Yaşında)

"Planım var aslında ama Türkiye'de düşünmüyorum ama burada da olabilir." (Katılımcı 14-25 Yaşında)

*"Fırsatım olursa kendimi geliştirmek adına yüksek lisans yapmak isterim."
(Katılımcı 22-25 Yaşında)*

4.2.10.6. İkinci Bir Örgün Lisans Programı Okuma Planı

Az sayıda katılımcı kendi bölümlerinde yetersiz olduğunu düşündükleri istihdam olanaklarından sıyrılarak bu olanakların daha gelişkin olduğu bölümlerde okumak ve böylece çalışmak istediklerini söylemiştir.

*"Gelecekte fırsatım olursa ikinci bir üniversite okumayı düşünüyorum."
(Katılımcı 22-25 Yaşında)*

"Benim için ikinci üniversite okumak iş bulma sürecini kısaltır. Çünkü alanım dışında bir bölüm okuduğum için daha çok bilgi sahibi hissediyorum. İş alımlarında elbette diplomaya bakılmaz ama bilgi sahibi olduğum için iş bulma şansımın daha çok yükseleceğini düşünüyorum." (Katılımcı 35-23 Yaşında)

4.2.10.7. Dil Öğrenme Planı

Üzerinde en çok durulan konulardan biri olarak yabancı dil öğrenmenin de iş bulma sürecine katkı sunacağını düşünen katılımcılar, gelecek planlarına dil öğrenmeyi de eklemiştir.

"Şu anda ikinci bir üniversite düşünmüyorum ama kendim dile çalışmayı düşünüyorum. Dil konusunda kendimi geliştirme isteğimin sebepleri hem iş bulmak hem kendimi geliştirmek. Evde boş vaktim var, internetim de var. Dil her konuda işime yarar diye düşünüyorum." (Katılımcı 1-24 Yaşında)

"Ülkemde şartlarım bu şekilde devam ederse göç etmeyi düşünüyorum. Öncelikle yabancı dilimi geliştirip bölümüme yönelik yurt dışında iş alanlarıyla ilgili araştırma yapıp ona göre bir yol haritası çizerek hareket edeceğim. Mesleğimin orada daha fazla değer göreceğine inanıyorum." (Katılımcı 33-24 Yaşında)

"Kesinlikle (yabancı dil öğrenmeyi) düşünüyorum. Kendi alanımdan gideyim. Çeşitli bazı özel ders verme platformlarında dünyanın her yerinden insanlara ana dilinizi öğretebiliyorsunuz. Bu durumda ne kadar çok dil bilerseniz o kadar insana ulaşma imkânınız vardır. Durum bu kadar net özel sektörde. Kamuda da öyledir aslına bakılırsa. Bir yazma eseri okuyacağınız zaman hakkında yapılmış çalışmaları bilmeniz olmazsa olmazdır vb. sebepler." (Katılımcı 39-23 Yaşında)

4.2.10.8. Yurtiçinde Kalma Planı

Bazı katılımcılar gelecekte Türkiye’de kalarak iş armaya devam edeceklerini, herhangi bir değişiklik düşünmediğini belirtmiştir.

"Hiç düşünmedim. Türkiye’de yaşamak istiyorum." (Katılımcı 5-24 Yaşında)

"Onu hiç düşünmüyorum. Koşullar ne olursa olsun Türkiye’de yaşamak istiyorum. Tabii ki de aile de var aileden uzakta da yaşanır ama devletimi seviyorum yani beyin göçü gibi bir durum olmadığı müddetçe yani gidip gelme gibi bir şey. Kendi toplumuma milletime yararlı bir insan olmak istiyorum." (Katılımcı 11-21 Yaşında)

"Hayır, ülkemi, memleketimi seviyorum." (Katılımcı 30-25 Yaşında)

4.2.10.9. Açık Öğretim Okuma Planı

Örgün olarak eğitim görmek istemenin yanı sıra bazı katılımcılar da açık öğretim fakültelerinde bir lisans programı okuyarak kendilerini geliştirmek istediklerini söylemiştir.

"Hayır. Sabit bir iş bulduktan sonra düşünebilirim." (Katılımcı 25-25 Yaşında)

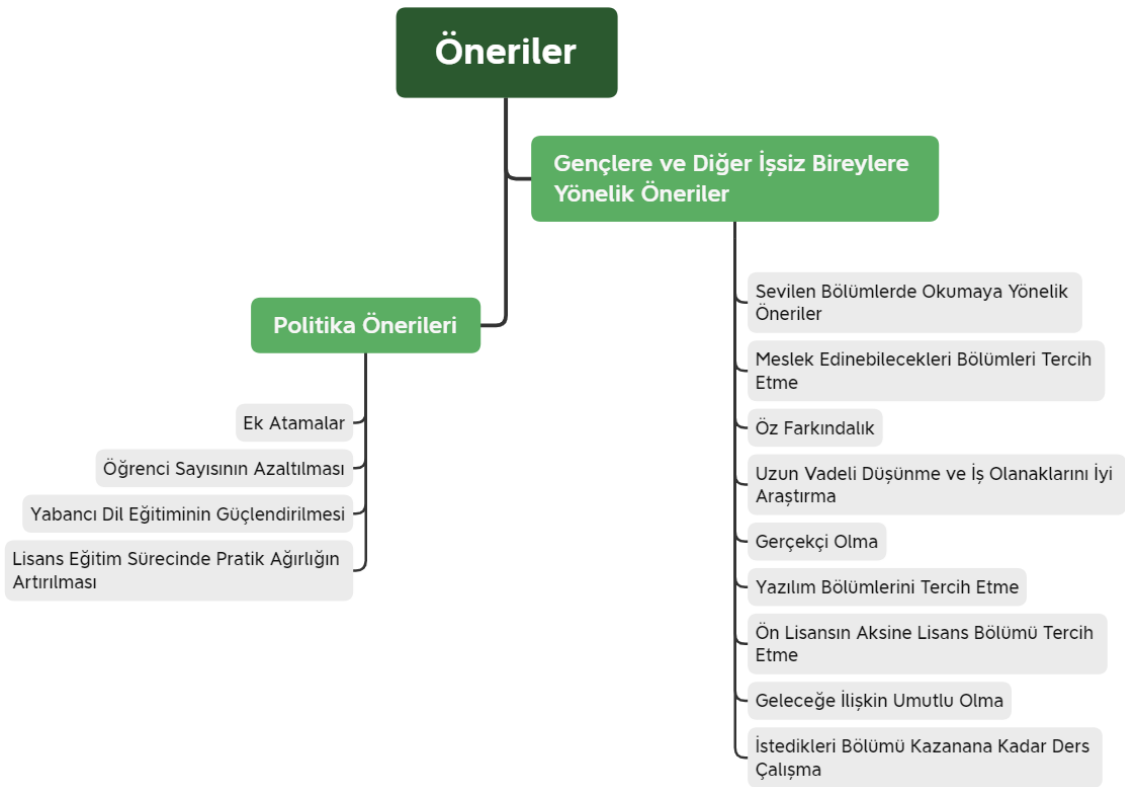
"Hayır okumadım. Düşünmüyorum, zaten okuduğum ilk bölümü katkısı olmayacak iş bulma sürecine etki etmez." (Katılımcı 26-24 Yaşında)

Katılımcıların pek çok plandan bahsetmesi, genel olarak iş bulmaya yönelik bir umutları olduğunu da ortaya koyan önemli bir bulguyu oluşturmaktadır.

4.2.11. Öneriler

Katılımcılar, işsizlik sorununu bir süredir tecrübe etmektedir. Bu nedenle araştırma sürecinde bu sürecin nasıl sağlıklı bir şekilde atlatılabileceği kendileriyle görüşmüş ve toplanan ifadeler alt temalara bölüştürülmüştür. Genel olarak diğer işsiz bireylere yönelik önerilerin yanı sıra katılımcılar politik bağlamda da bazı önerilerde bulunmuştur.

Şekil 16: Öneriler Temasının Alt Temaları

4.2.11.1. Gençlere ve Diğer İşsiz Bireylere Yönelik Öneriler

Katılımcılara öncelikli olarak gençlere ve diğer işsiz bireylere yönelik ne gibi önerileri olduğu sorulmuş ve sevilen bölümde okuma, gerçekçi olma ve yazılım bölümlerinde eğitim görme gibi geniş bir yelpazede dağılan pek çok önerilerinin olduğu keşfedilmiştir.

"Gerçekten bir beş sene sonrasını düşünerek tercih yapmalılar. Tabii bazı kişiler alan değiştiriyor ama genelde herkes alanında kalıyor, sonrasında belirsizlik yaşamamak için araştırmalılar. Kendilerinin mutlu olacağını düşündükleri, kendilerini bu işi yapmak istiyor gibi gördüklerini bulmalılar." (Katılımcı 15-26 Yaşında)

"Her zaman sevecekler ve başarılı olacakları bölümü yazmalarını, üniversitenin hiçbir öneminin olmadığını ve daima umutlarını yitirmemelerine öneriyorum." (Katılımcı 27-25 Yaşında)

Yukarıda da örnekleri görülen öneriler temel olarak dokuz alt başlığa ayrıştırılmış ve detaylandırılmıştır.

4.2.11.1.1. Sevilen Bölümlerde Okumaya Yönelik Öneriler

Katılımcıların üzerinde en çok durduğu nokta sevilen bölümlerde eğitim görmeye yönelik tavsiyedir. Pek çok katılımcı, sevilen bölümlerde eğitim görmenin önemini vurgulamıştır.

"Klişe olacak ama kendilerini ait hissetmedikleri hiçbir şeye kalkışmasınlar. Her açıdan. Üniversiteye bile ait hissetmiyorsa okumasın, üniversiteler artık okumak için okuyanların olduğu bir yere döndü. Kalplerinin sesini dinlemeliler." (Katılımcı 2-23 Yaşında)

"Valla bir tercihten ziyade zorunluluk aslında üniversite tercihleri dedikleri şey. Ya açıkçası, hiç düşünmedim ya. Kimseye de şunu oku demedim ama tek şu olabilir, yapabileceğine inandığı şeyi seçmesi lazım. Kan görmeye dayanamayan adam puanı yüksek diye tıp okumasın. Sonra çok zorlanıyor falan." (Katılımcı 3-27 Yaşında)

"Kendini iyi hissettiğin bölüme gitmek, şu ekonomik şartlarda, o kadar emek sonrasında o mesleği yerine getiremeyecek olduktan sonra ütopyik kalıyor. Herkes tabii ki sevdiği işi yapmalı ve bu konuda özgürdür ama seçtiği meslek de atıyorum ressamlık. Orada olabileceğinin en iyisi ol ki mezun olduğunda iş bulabilesin. Yani bunun çözümü bu." (Katılımcı 4-28 Yaşında)

"Şimdi şöyle toplumda herkes diplomat olsun, hukuk okusun, tıp okusun gibi bir algı var ama ben onun yanlış olduğunu düşünüyorum. Herkesin kendi sevdiği şeyi okuması gerekir. Bir insan spora çok meyillidir mesela, geleceğini orada görüyorsa onunla alakalı, ressam olmak istiyorsa tiyatroya meraklıysa konservatuar okumalı. Her ne kadar okul derslerine yatkın olsa da hobilerinden uzak bir işe girdiğinde kişi işinden sıkılır. Herkes kendi ilgi alanına göre bir bölümde okumalı." (Katılımcı 5-24 Yaşında)

Katılımcılar, sevdikleri bölümlerde kendilerini geliştirmeye de daha motive olduklarını söyleyerek iş bulma ümidinin varlığının bu tür durumlarda daha fazla olduğunu belirtmiştir.

"Bizim lisede başlaması gereken bir süreç, kendini tanımaktan başlaması lazım. Aslında doğru bölümü okuyor muyuz birileri popüler görüyor diye okuyor ama aslında ilgisi olmadığını görebiliyorum kişilerin. Dindar ve namaz kılıyor diye ilahiyat istiyor ama hâlbuki başka alanlara ilgisi var. Merakı var, ona da gidebilir. Sadece kendini tanımaları gerekir. İstisnalar ve araştırmalarla kendini tanıma harmanlanmalı. Balık tutmayı öğrenmeliler." (Katılımcı 7-22 Yaşında)

"Yani çalışmaktan keyif alacakları mutlu olacakları bir meslek tercih etmelerini tavsiye ederdim. Dil öğrenebilirler, ülke değiştirmek isteyenler için. Okuma yapabilecekleri bir ortam tavsiye ederdim." (Katılımcı 8-25 Yaşında)

"Nerede olursa olsun iş olanakları iyi olan bir bölüm seçmeliler iyi araştırmalılar ama iş olanakları iyi diye sevmediği bir iş de yapmamalı. Kişisel uygunluk daha önemli." (Katılımcı 9-29 Yaşında)

Katılımcılar, sevilen bölümlerde eğitim görmenin, sonrasında işsiz kalırsa dahi daha az sorun oluşturduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla işsizliğin etkisini azaltan bir faktör olarak sevilen bölümde eğitim görmüş olmanın da altının çizilmesi gereken bir husus olduğu düşünülmektedir.

"Klasik olacak ama neyi seviyorsa onu tercih etmeli. Ben öyle yapmıştım, pişman değilim. Mühendislik seçseydim fizik matematik sevmezdim. Kendi tercihinse cefasını da sefasını da çekiyorsun. Bu kadar." (Katılımcı 13-26 Yaşında)

"Ne yapmak istediğine karar ver, seni ne tatmin ve mutlu edecek onları bul. Diyorlar ya mutlu olduğun işi yaparsan çalışmış sayılmazsın, o yüzden sevdiği alanı da araştırsın ve güzel olsun her şey. Ama istediğini yapmalı, yolunu ona göre çizmeli." (Katılımcı 18-26 Yaşında)

"Mimarlığı severek gitmesem de sevdiğimi fark ettim. Kesinlikle sevecekleri iş olmalı çünkü bunu bir ömür yapacaklar. Bizim mimarlık okuyup başka iş yapan bir sürü arkadaşımız var çünkü. O yüzden sevdikleri bölümü seçip insanlara kulaklarını tıkasınlar. İnsanlar baltalamaya çalışıyor çünkü. Hayal ettikleri şey için mücadele etsinler." (Katılımcı 20-27 Yaşında)

"Ne olursa olsun hayallerine erişebilmeleri ve beklentilerine ulaşmaları bir kenara, ilgi duydukları merak edecekleri bir bölümse eninde sonunda yaptıkları en ufak şey onları mutlu edecektir. O yüzden beklentiden ziyade mutluluk ve ilginin peşinden koşmaları daha faydalı olacaktır." (Katılımcı 19-25 Yaşında)

Katılımcılar yapılan iş ile mutluluk arasındaki ilişkiye değinerek sevilen bölümde eğitim görmüş olmanın kendini geliştirme, iş bulma ve pozitif duygudurum içerisinde olmayı sağlayan avantajlar sağladığını söylemiştir. Dolayısıyla mevcut araştırmada pek çok psikososyal sorundan bahsederken sevilen bölümde eğitim görmemiş olmanın da buna katkı sağlamış olabileceği düşünülmektedir.

4.2.11.1.2. Meslek Edinebilecekleri Bölümleri Tercih Etme

Bazı lisans bölümlerinden mezun olmanın bireyi doğrudan bir meslek sahibi yapmasının önemli bir avantaj olabileceğini belirten katılımcılar, gençlere meslek sahibi olabilecekleri bölümlerde de okuyabilecekleri konusunda öneride bulunmuştur.

"Üniversitesiz olmuyor, herkes bir şeyden mezun ama üniversiteyi o kadar da ciddiye almayın. Muallakta kalmak istemiyorsa ki bu psikolojiyi sarsıyor ve yıllarını alıyor. Bunu istemiyorsa sonunda "bir şey olabilecekleri bir meslek" okusunlar. Gazetecilik, doktorluk, mühendislik gibi. Boşluğa düşmesinler." (Katılımcı 10-24 Yaşında)

"Kendinin ne istediğini bilmesi gerekir. Seni tatmin edecek şeyi çok iyi bil derdim. Geleceğin mesleği şu bu gibi şeylere de çok takılmamak gerek, Türkiye'de çok yaygınlaşmadığı için. Kesinlikle olmak istedikleri meslekle ilgili hem tecrübeli 20 yıllık diyetisyenle hem de yeni mezun diyetisyene sorular sormalı. Mezuniyet sonrası iş imkânlarını araştırmalı. Bir de bitmeyen meslekler var doktorluk, ebelik, polislik gibi. Onlar da değerlendirilmeli." (Katılımcı 11-21 Yaşında)

"Gelecekteki üniversite tercihlerini iş imkânı, alanı geniş ve geleceğin mesleklerini iyi analiz edip bilinçli bir tercih için çok araştırma yapmaları gerekiyor." (Katılımcı 21-25 Yaşında)

4.2.11.1.3. Öz Farkındalık

Bireyin her şeyden önce kendisini tanıması gerektiğini söyleyen katılımcılar, üniversite bölümü tercihlerinde kendilerine ilişkin bir farkındalık geliştirilmesinin önemli olduğunu söyleyerek bunun hangi bölümü tercih etmeleri üzerinde etkin bir çözüm sunduğunu belirtmiştir.

"Önce kendilerini fark etsinler. O süreçte, benim kuzenim tercih yaptı bize ne tercihini ne hedefini ne puanını söyledi. Muhteşemdi. Sadece sonucu söyledi."

Böyle olması gerekiyor. Türkiye şartlarında evet düşünmen gerekiyor tabii ki geleceğini. Ama neticede 4 yıl boyunca o bölümü okuyacak olan sensin. Senin yatkınlığın var mı? Mesela mühendislik dil gerektiriyor. Dil öğrenme potansiyelim var mı, mesleğin önü açık mı, ailelerini dinlesinler özellikle maddi olarak aile fonluyor ama neticede kendilerinin farkına varıp ne istiyorlarsa onu yapsınlar." (Katılımcı 12-24 Yaşında)

"Bence her mesleğin tam olarak ne iş yaptığını ya da kendi yeteneklerinin ve ilişkilerinin nasıl olduğuna bakıp öyle tercih yapmaları gerekiyor. Önce kendilerini sonrasında bölümü tanısınlar. Türkiye şartlarında işsiz kalmak istemiyorlarsa." (Katılımcı 14-25 Yaşında)

"Kesinlikle sevdikleri ve ilgi duydukları alanları tercih etmeliler. İleride mutlu olabilmeleri için bu çok önemli." (Katılımcı 23-24 Yaşında)

Bazı katılımcılar doğru üniversite tercihi yapamadıklarından söz etmiş ve bunun temel nedeni olarak da öz farkındalıklarının olmadığını altını çizmişlerdir. Mutlu olabilmek için doğru üniversite tercihinin yapılmasının bir zorunluluk olduğundan bahsedilmiş ve bu nedenle henüz lise çağında bireyin kendini tanımaya yönelik düşüncelerinin etkin bir çözüm olabileceğini belirtmişlerdir.

4.2.11.1.4. Uzun Vadeli Düşünme ve İş Olanaklarını İyi Araştırma

Öz farkındalıkla benzer şekilde katılımcılar uzun vadeli düşünmenin ve seçim yaparken iş olanaklarını da değerlendirmenin ileride iş bulmada avantaj sağlayabileceğini söylemiştir.

"Gerçekten bir beş sene sonrasını düşünerek tercih yapmalılar. Tabii bazı kişiler alan değiştiriyor ama genelde herkes alanında kalıyor, sonrasında belirsizlik yaşamamak için araştırmalılar. Kendilerinin mutlu olacağını düşündükleri, kendilerini bu işi yapmak istiyor gibi gördüklerini bulmalılar." (Katılımcı 15-26 Yaşında)

"Çokça araştırın, çok gezin görün. Konuşun piyasayı mevcut şartları gözlemleyin, hedeflerinizi ona göre belirleyip seçin. Sevmediğiniz kendinizin geleceğini göremediğiniz, göremeyeceğiniz bir bölüm seçmeyin. Hoş bazen okuduk da ne oldu diyebiliyorum." (Katılımcı 28-24 Yaşında)

"Kesinlikle iş olanaklarını ve kendilerinin de mezun oldukları zaman neler yapacaklarını düşünmeleri." (Katılımcı 26-24 Yaşında)

4.2.11.1.5. Gerçekçi Olma

Yapılan görüşmelerde bazı katılımcıların gelecek planlarından bahsederken gerçekçi değerlendirmeler yapamadığı gözlenmiştir. Bu durum, üzerinde durulan bir konu olarak yine bazı katılımcıların önerileri arasında yer almaktadır.

"Sevdikleri işi araştırmalılar. Sevmek de yetmiyor. Geleceğini araştırmalılar. Maceracı değil gerçekçi olmalılar." (Katılımcı 16-25 Yaşında)

"Gerçekçi olmalarını, elbette sevebilecekleri ama aynı zamanda iş olanakları da olan bölümleri tercih etmelerini öneririm." (Katılımcı 22-25 Yaşında)

"Gitmek istedikleri bölümü ve üniversiteyi iyice düşünüp seçmelerini, sadece hayallere bağlı kalmayıp gerçek hayatı da göz önünde bulundurmalarını ve daha kolay istihdam edebilecekleri meslekleri seçmelerini tavsiye ederim." (Katılımcı 24-23 Yaşında)

"Kesinlikle iş olanaklarını ve kendilerinin de mezun oldukları zaman neler yapacaklarını düşünmeleri." (Katılımcı 26-24 Yaşında)

4.2.11.1.6. Yazılım Bölümlerini Tercih Etme

Katılımcılardan biri, yazılım okumanın iş bulma sürecini kolaylaştırarak bireyin işsiz kalmasını engelleyeceğini belirtmiştir.

"İşsiz kalmak istemiyorsanız yazılım ile ilgili bölümleri okuyun. Çünkü günümüzün en yaygın ve en sık kullanılan unsuru yazılımlar." (Katılımcı 29-25 Yaşında)

4.2.11.1.7. Ön Lisansın Aksine Lisans Bölümü Tercih Etme

Katılımcı 30, ön lisansta eğitim görmenin işsizliği artırdığını belirterek lisans eğitimi görmenin gerekli olduğunu, bu nedenle gençlerin gelecekte işsiz kalmamak için dört yıllık bir lisans programını tercih etmesinin önemli olacağını söylemiştir.

"Hiçbir iki yıllık bölümü seçmemelerini ve ne olursa olsun dört yıllık bölümleri ve kendi istedikleri işi yapmalarını öneririm." (Katılımcı 30-25 Yaşında)

4.2.11.1.8. Geleceğe İlişkin Umutlu Olma

Bireyin psikolojik olarak sağlıklı olması, bedensel ve sosyal olarak da sağlıklı olmayı sağlayan önemli bir konu olarak yukarıdaki bölümlerde işlenmiştir. Bu noktada Katılımcı 27, geleceğe ilişkin umutlu olmanın ve sağlığı korumanın işsizlik sürecinde daha az psikososyal sorunlar deneyimlemenin yolunu açacağını söylemektedir.

"Her zaman sevecekleri ve başarılı olacakları bölümü yazmalarını, üniversitenin hiçbir öneminin olmadığını ve daima umutlarını yitirmemelerine öneriyorum." (Katılımcı 27-25 Yaşında)

4.2.11.1.9. İstedikleri Bölümü Kazanana Kadar Ders Çalışma

Liseden sonra vakit kaybetmeden üniversiteye gitmenin, istenmeyen bölümlerde eğitim görmek gibi bir dezavantaja yol açabilmesine değinen Katılımcı 25, bu noktada istenilen bölüm kazanılana kadar beklenebileceğini söyleyerek işsizliğin böylece azaltılabileceğini ifade etmiştir.

"Hayatlarını severek devam edecekleri işi yapana kadar ders çalışmalarını, boş bölümler okuyup sonrasında intihar eşiğine kadar gelmemelerini, ne olursa olsun ailelerinin arkalarında duracaklarını ve bunu bilerek hayatlarında kararlar almaları gerektiğini düşünüyorum." (Katılımcı 25-25 Yaşında)

4.2.11.2. Politika Önerileri

Gençlere ve diğer işsiz bireylere yönelik yapılan önerilerin yanında katılımcılar politika yapıcılara yönelik önerilerde de bulunmuştur. Bu öneriler aşağıda belirtilerek alt kategorilere bölünmüştür.

4.2.11.2.1. Ek Atamalar

Sosyal bilimlerden mezun olan katılımcılar kamuya yapılan atamaların yetersiz olduğunu belirterek ek atamalar yapmanın işsizlik sorununu azaltacağını söylemiştir.

"Tabi ki. Özellikle şu ekonomik şartlarda eminim herkes canıyla başıyla atanmak için sınava çalışıyor şu an. Hele de bizim bölüm. Seneye seçim var. Önümüzdeki sene hükümet değişir mi, ilahiyatçılara aynı önem gösterilir mi gibi sorularla herkes çalışıyor. Bir de bu sene atamaların seçim öncesi hükümetin göze girme çabası bağlamında çok yapılacağı konusunda bir düşünce var. Bir de bu yıl ek atamalar bizde çok yapılmadı. Onun da karşılığı olarak çok atama yapılabileceği düşüncesi var. Tüm bunlara ek olarak bu ekonomik şartlarda herkeste atanayım ve rahat edeyim düşüncesi var." (Katılımcı 4-28 Yaşında)

"Hayır, bireysel durum değil, ülkenin öğretmen kontenjanından dolayı, yeterli alım yapmadıkları ve yaşı gelenlerin emekli olmadığını düşünüyorum." (Katılımcı 27-25 Yaşında)

4.2.11.2.2. Öğrenci Sayısının Azaltılması

Üniversite lisans bölümlerine çok sayıda öğrencinin alınmasından yakınan Katılımcı 20, bu sayının azaltılmasıyla gelecekte işsizlik sorununun daha az önemli bir konu olmasının mümkün olabileceğini belirtmiştir.

"Üniversitelerin de yapacağı çok şey var yani öğrenci alımları düşürülmeli üniversiteler azaltılmalı. Benim yerleştiğim sıralama ile şu anki sıralama arasında da uçurum var. İyi olacağına inanmak istiyorum. Okul okumak kolay değil, saygınlık kazanma noktasına ulaşmak için çok çabalıyorsun. Karşılığını almak istiyorsun." (Katılımcı 20-27 Yaşında)

4.2.11.2.3. Yabancı Dil Eğitiminin Güçlendirilmesi

Katılımcılardan bazıları yabancı dil eğitiminin yeterli olmadığını, Türkiye’de verilen eğitimlerde yabancı dil öğrenmenin zor olduğunu söylemiş, bu nedenle yabancı dil eğitimlerinin güçlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

"Eğitimde ikinci dile daha profesyonel tekniklerle ağırlık verilmesi gerektiğini düşünüyorum." (Katılımcı 34-25 Yaşında)

"Ortaokul ve lise dönemlerinde almış olduğumuz İngilizce derslerinin yetersiz olması sorunu çözülmeli." (Katılımcı 42-24 Yaşında)

4.2.11.2.4. Lisans Eğitim Sürecinde Pratik Ağırlığın Artırılması

Pek çok katılımcı, eğitim gördükleri bölümde uygulamaya dönük yeterince deneyim edinemediklerini ve derslerin teorik ağırlıklı olduğunu söylemiştir. Bu nedenle lisans eğitim süreçlerinin pratik ağırlıklı olmasının daha uygun olacağı belirtilmiştir.

"Öğrencilik döneminde yaz aylarında iki ayrı bakanlıkta bakanlık işleyişini yerinde öğrenmek ve kamu atmosferini solumak için staj yaptım. Derste gördüğümüz bilgilerle uygulama farklı olabiliyor." (Katılımcı 33-24 Yaşında)

"Bizim bölümde uygulamaya dönük içeriklerin (yazma eserlerin okunması, günümüz diline çevrilmesi vs.) de olmasını beklerdim. Yokmuş." (Katılımcı 39-23 Yaşında)

TARTIŞMA

İşsizlik olgusu, kentleşmenin artmaya başladığı Sanayi Devrimi sonrasında yoksulluk ile ilişkilendirilen en önemli sosyal sorunlar arasında gösterilmektedir. İşsizlik ayrıca günümüz teorisyenlerince kabul edilen ve halen üzerine yeni teorik çerçevelerin eklendiği bir araştırma alanı oluşturmaktadır. Bu çalışmada da nitel ve nicel araştırma teknikleriyle ulaşılan bilgilerin işsizlik literatüründe değinilen ve işsizliğin çerçevesinin oldukça geniş olduğunu gösteren, bunu destekleyen veriler ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada birlikte kullanılan nitel ve nicel araştırma teknikleri literatürü destekleyici argümanları açığa çıkarmış ve işsiz birey olmanın çeşitli olumsuz süreçleri beraberinde getirdiğine ilişkin bütünlük sonuçları kapsayan bir tablonun oluşmasını sağlamıştır. Ayrıca farklı işsizlik türlerine işaret eden veriler ortaya konmuştur.

Özellikle araştırmanın nitel kısmına katılanlar Ankara'da pek çok işsizlik türünden bireylerin olduğunu ve bunların üniversite mezunu olmak gibi bir ortak özelliğinin bulunduğunu ortaya koymaktadır. Katılımcıların bir kısmının, çalışma koşulları ve verilen maaşları beğenmedikleri için işe kasıtlı olarak girmemesi iradi işsizlik olgusunu netleştirirken bazı katılımcıların iş aramasına rağmen iş bulamaması, bu nedenle kendi mesleklerini yapmaktan vazgeçerek herhangi bir işte de çalışabileceklerini ifade etmesi, yaygın bir biçimde gayri iradi işsizliğin olduğunu açığa çıkarmaktadır.

Gayri iradi işsizlerin önemli bir bölümünün önce iradi işsiz olarak işsizlik kategorisinde yer aldığı, ancak ekonomik konjonktür ve yaşadıkları olumsuz deneyimlere bağlı psikososyal sorunlar nedeniyle iş aramaya başladıkları görülmüştür. Ancak bunların yine de iş bulamadıkları, iradi işsizlikten gayri iradi işsizliğe geçişin önemli bir göstergesi olarak nitelendirilmiştir. Bu gibi ara oluşumların öte taraftan, işsizlik türlerinin esnek ve geçirgen zarlarının olduğuna dikkat çekilmek istenmiştir. Kaldı ki bu durum, işsizlik oranlarının belirlenmesinde kullanılan istatistiki işlemler ve taksonomiler açısından da kritik ve sorunlu veriler ortaya koyabilecektir.

İşsizlik oranlarının belirlenmesinde kullanılan açık işsizlik terimi, piyasada istediği maaş ve çalışma koşullarını bulamayan kişilere tekabül etmektedir. Ancak araştırmanın nitel

kısımında yapılan görüşmeler, açık işsizliğin iradi ve gayri iradi işsizlik kategorilerinden her zaman net biçimde ayrılamadığını açığa çıkarmaktadır. Nitekim gerçekleştirilen çalışmada kimi katılımcıların iş bulamadıkları için farklı bir lisans programına kaydolması, ailelerinin yanında sigortasız çalışıyor olması veya kendi mesleğinden farklı bir işi yaparken mutsuz olduğunu dile getirmesi, işsizlik oranlarının belirlenmesinde pek çok sınırlılıkların olduğunun hesaba katılmasını akla getirmektedir.

Bu noktada üzerinde durulması gereken diğer bir başlık ise doğal işsizliktir. Literatür bölümünde de yer aldığı üzere doğal işsizlik, kapsamı gereği işsizliği önleyici sosyal politikaların varlığına işaret etse de bu politikaların yetersizliğine dikkat çekmektedir. Yapılan çalışmada da özellikle sosyal bilimlerden mezun olan bireylerin kamu kurumlarında devlet memuru olarak çalışmak istemeleri, daha fazla kontenjan açılmasına ilişkin talepleriyle doğrudan ilişkilidir. Bu talepler, Türkiye'deki işsizliği önleyici sosyal politikaların sosyal bilim okuyanların ancak bir kısmının istihdam edilebildiğini bir kısmının ise işsizlik durumunun devam ettiğini göstermektedir. Dolayısıyla Türkiye'de sosyal bilim lisans programlarından mezun olan pek çok birey için doğal işsizlik mefhumunun geçerli olduğu söylenebilir.

Tüm bunlara paralel ve bunlarla ilişkili olarak işsizliğe yönelik araştırma yapmanın güç bir durum olduğu kendini göstermektedir. Çünkü bir sosyal sorun olarak işsizlik araştırılırken konuyla ilgili terminolojinin içe içe geçmiş kavramlardan oluştuğu kendini göstermektedir. Sorunun kendisinden hareketle kavramlara bakıldığında; bazı muğlaklıkların olduğu, bazı kavramların ortak işsizlik kümelerini açıklamada yetersiz kaldığı, bazı kavramların toplumsal değişimin ani ve dönemsel durumlara göre yeniden gözden geçirilmesinin gerektiği, yeni oluşum ve olgular için yeni kavramlar önerebilme imkânlarının araştırılma zorunluluğu kendini göstermektedir. Hatta araştırmalarda ortaya çıkan bazı durumlarda kime işsiz denilip denilemeyeceği ve bir işi olmayan hangi bireyler için politik bir çerçeve hazırlanabileceği de sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı gibi ihtisas kurumlarının teorik perspektiflere ve uzmanlık tezlerine ayrıca ihtiyaç duyması, dönemsel olarak Milli Eğitim Bakanlığı ve istihdam ile ilgili kurum ve kuruluşların kavram ve olguları karşılaştırması gereği kendini gösterebilmektedir.

Bu tez çalışması, işsiz bireylerin çeşitli psikososyal sorunları ve bunların somatik belirtilerini yaşadığını gösterirken çalışmanın literatürdeki ilgili diğer çalışmalarla uygunluk içerisinde olduğu söylenebilir.

Literatürde değinilen ve Molnar ve arkadaşlarının (2015) vurguladığı işsizlik sorunu yaşayan kimselerin destek alması gerektirdiği bulgusu, bu çalışmada da geçerliğini korumuştur. Buna göre; katılımcıların pek çoğunun ailelerinden maddi destek alması, Molnar ve arkadaşlarının (2015) ifadeleriyle örtüşmektedir. Öte yandan O'Campo ve arkadaşlarının (2015) işsizliğin yoksulluğu getirdiği, beslenme düzenini olumsuz etkilediği verileri ile bu çalışmaya katılan pek çok kimsenin beslenme alışkanlıklarının bozulması, iştahlarının kapanması ve mide ağrılarının sıkça yaşanması gibi veriler birbirini desteklemektedir.

Somatik belirtilerin işsizliğin doğrudan bir etkisi olduğunu gösteren çalışmaların dünya literatüründe yer alması, mevcut çalışmada da bu olguya değinilmesi gerektiğini düşündürmüştü ve araştırmacı, nitel görüşmeler sonucunda benzer örüntüler elde etmiştir. Bu doğrultuda Hammarstörn (1994)'ün çalışmasına benzer sonuçlar elde edilmiştir. Böylece temelde psikososyal sorunların genişleyerek bireyin fiziksel sağlığını bozabileceği görülmüş, işsizliğin etkisinin bilinenden daha kapsamlı olabileceği ortaya çıkmıştır.

Gençlerin işsizliğinin ne gibi fiziksel ve ruhsal sağlık sorunlarına yol açtığına yönelik çalışmalar incelendiğinde literatürde 50 yılı aşkındır konuya dair çalışmaların olduğu görülmektedir. Sözü edilen çalışmaların psikiyatrik bozuklukların da olabileceğini gösteren sonuçları genç işsizliğin toplumu ve bireyi oldukça olumsuz etkileyebildiğini kanıtlamaktadır. Günümüzde de genç işsizlerin psikososyal sorunları deneyimlemeye devam etmesi, her ne kadar bir sosyal sorun olarak işsizliğin varlığı kabul edilse de buna yönelik önleyici sosyal politikaların küresel çapta yeterli düzeyde olmadığını düşündürmektedir (Sanford ve Mullen, 1985).

Elde edilen bulgular eşliğinde özellikle doğal işsizlik olgusu da göz önünde bulundurularak genç işsizliği sorunsalının yalnızca istihdam sağlayarak ortadan kaldırılamayacağı öne sürülebilir. Bu nedenle dünyanın farklı bölgelerinde uygulamada olan işsizlik maaşı ve temel gelir gibi uygulamaların Türkiye'de nasıl sonuç vereceği

üzerinde çokça soru işareti bulunmaktadır. Temelde Türkiye’de işsizlik maaşı gibi bir hizmetin varlığından söz edilebilse de bu hizmetin pek çok sınırlılığının ve şartının bulunması, genç işsizlerin önemli bir bölümünün bu tür yardımlardan da yararlanamamasına yol açmaktadır. Bu doğrultuda genç işsizliğin neden olduğu sorunların azaltılması üzerine çalışmalar yaparak somut politikalar ortaya koyan Hollanda ve İsveç gibi ülkelerle bir araya gelerek temel gelir ve işsizlik maaşı olgularının tüm yönleriyle çalışılması ve Türkiye’de bu tür uygulamaların nasıl bir sonuç ortaya çıkarabileceği ilgili makamlarca araştırılmalıdır. (Nordenmark, Strandh ve Layte, 2006; Van Parijs, 2004).

Bu tez araştırmasının ilgili bir alt başlığı olarak işsizlik maaşı uygulamasının psikosozal sorunları azaltacağı şeklinde bulguları vardır. Nordenmark, Strandh ve Layte (2006)’nin çalışması da işsizlik maaşı alan gençlerde daha az psikosozal sorun deneyimlediğini göstermektedir. İşsizlik maaşının sorun azaltıcı etkisi bu iki çalışmada da örtüşmektedir.

Gençlerin varoluşsal sorunlar yaşaması da işsizliğin sonuçlarından biri olarak görülmektedir. İşsiz bireylerin, sosyal bir görev olarak işe girme, kendi yaşamını idame ettirebilme gibi olanaklardan yoksun olması, onların umutsuzluk ve çaresizlik gibi olumsuz duygu durumlarını daha çok deneyimlemelerine neden olmaktadır. Bu durum da nihayetinde varoluşsal meseleleri ve intihar teşebbüslerini gündeme getirmektedir. Booker ve Sacker (2012) ile Jónsdóttir ve arkadaşlarının (2020) çalışmaları da bu durumun altını çizerken konuya ilişkin sosyal politikaların ivedilikle gerçekleşmesi gerektiğinin önemi de böylece ortaya çıkmaktadır. Umutsuzluk ve çaresizlik duygularının etkilerinin uzun sürmesi, genç bireyin özgüven, özyeterlik ve iyi oluş gibi sağlıklı bir yaşam için gerekli psikolojik dayanıklılık emarelerinin etkisini kaybetmesine yol açabilmektedir. Dolayısıyla işsizlik ve varoluş konularının da birbiriyle yakından ilişkili olduğu bir perspektifin varlığı söz konusudur.

Kanada ve Birleşik Krallık’ta yapılan çalışmalar da bunu göstermektedir. Birleşik Krallık’ta işsiz üniversite mezunu gençlerin iyi oluşlarının ciddi zarar gördüğü ve bu nedenle hayatlarına daha düşük özsaygı ve daha çok psikosozal sorun deneyimleyerek devam ettikleri belirtilirken Kanada’da da aynı grubun psikolojik olarak kendilerini iyi

hissetmedikleri ve umutsuzluğa kapıldıkları ifade edilmektedir (O'Grady, 1996; Roberts ve Li, 2017).

Bu olguları dünyanın farklı ülkelerine de genellemek mümkün görünmektedir. Mevcut çalışmada gösterilen umutsuzluk ve çaresizliğin suç ile bağlantısının kurulduğu Güney Afrika Cumhuriyeti örneklemindeki bir araştırma, genç işsizlerin zaman içerisinde suça yöneldiği ve genç işsizliği ile suç arasında pozitif yönlü, anlamlı bir korelasyon olduğu açıklanmaktadır (Mazorodze, 2020). Güney Afrika Cumhuriyeti, genç işsizliğinin dünyada en yüksek olduğu ülkedir. Uzun süredir kritik bir sosyal sorun olarak devam eden genç işsizliği hâlihazırda ülkedeki pek çok kaynağın aktarıldığı ancak henüz çözüm bulunamayan bir durum olarak tartışılmaktadır. Bu doğrultuda temelde Güney Afrika Cumhuriyeti örnekleminin, işsizliğin uzun sürdüğü ve bu nedenle çaresizlik ve umutsuzluk gibi psikososyal sorunların uzun süreli olarak deneyimlendiği şartlarda refah noktasında büyük bir risk oluştuğunu ortaya koyduğu düşünülmektedir.

Diğer taraftan cinsiyet değişkeni de dünyanın farklı ülkelerinde ele alınmış ve genç işsizliğinin kadınları daha fazla olumsuz etkilediğine sıkça değinilmiştir (Carlson, Fellows ve Maslach, 1989). Ancak yukarıda belirtilen bulgudan farklı olarak yapılan bu tez çalışmasında cinsiyet değişkeninin psikososyal sorunlar ekseninde birbirinden anlamlı olarak farklılaşmadığı bulgulanmıştır. Bu durum, yapılan nitel görüşmeler neticesinde her ne kadar kadınların istihdamının daha zor olduğu bulgusu ile paralel olsa da genel olarak psikososyal sorunların kadınlarda daha da derinleşmediğini göstermesi açısından önemli görülmektedir. Birleşik Krallık'taki başka bir çalışmada işsizliğin artmasından ziyade işsizliğin zamanla azalmasının genç erkek işsizleri, genç kadın işsizlerden daha pozitif etkilediği gösterilmiş ve azalan işsizlik oranlarının erkeklerdeki iyi oluş seviyesini artırdığını, ancak kadınlarda anlamlı bir fark oluşturmadığını ortaya koymuştur (Mulligan ve Zieba, 2020). Bu nokta, gerçekleştirilen bu tez çalışmasının kapsamı dışında kalsa da gelecekteki araştırmalar için üzerinde durulması gereken bir bağlamı teşkil etmektedir. Nitekim mevcut işsizlik, kadın ve erkek arasında psikososyal sorunların farklılaşmadığını göstermekte anlamlı bir sonuca ulaşırken işsizliğin azalmasıyla, diğer bir deyişle işsizliğin ardından iş bulmayla, yaşanan psikososyal sorunların ne ölçüde giderilebildiği Türkiye'de araştırılması gereken bir başlık olarak değerlendirilebilir. Yurt dışında yapılan çalışmalarda işsizliğin azalmasının erkekleri

kadınlara göre daha fazla pozitif etkilediği bulgusu, bu araştırmada da belirtilen sosyokültürel bağlamların bir diğer yönünü teşkil ediyor olabilir.

Bu noktada değinilmesi gereken diğer bir değişken ise aylık hane geliridir. Yapılan araştırmada **Tablo 52**'de de gösterildiği üzere aylık hane geliri ile deneyimlenen psikososyal sorunlar arasında güçlü ve negatif yönlü korelasyonlar olduğu gözlenmektedir. Bu durum, içerisinde bulunan sosyoekonomik durumun önemli bir karıştırıcı değişken olduğunu göstermektedir. Nitekim yüksek sosyoekonomik düzeye sahip olan işsiz gençler, daha az sorun deneyimlediğini belirtmektedir. Bu nedenle işsiz gençler içerisinde yer alan ve işin getireceği aylık gelire ihtiyacı fazla olan gençlerin daha fazla sorun deneyimlemesi, yukarıda da bahsedilen işsizlik maaşı ve temel gelir gibi kavramlara olan ihtiyacın ivedi olduğunu ortaya koymaktadır. Roberts ve Li (2017)'nin Birleşik Krallık'ta benzer bir amaçla gerçekleştirdiği çalışma da sosyal sınıf ile genç işsizliği sorununun getirdiği negatif deneyimler arasındaki güçlü ilişkiye değinmiştir. Dolayısıyla bu olgunun küresel ölçekte benzer sonuçlarının olduğu görülebilmektedir.

Mevcut araştırmanın temel değişkenlerinden biri olarak algılanan sosyal desteğin işsiz bireylerin yaşamlarındaki önemli bir karıştırıcı olduğu gözlenmektedir. Katılımcılardan elde edilen nitel ve nicel bulgular, algılanan sosyal desteğin artmasıyla diğer olumsuz süreçlerin de etkisinin daha az olduğunu ve psikolojik dayanıklılığın böylece arttığını göstermektedir. Ablett ve arkadaşları (2019), Bi ve arkadaşları (2021) benzer sonuçları gösteren araştırma örneklerini ifade ederken bu durumun dünyanın farklı ülkelerinde de benzer niteliklere sahip olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla algılanan sosyal desteğin işsizliğin olumsuz etkisini azaltıcı yönü, diğer psikososyal sorunların gücünü kırarak bireyin geleceğe daha umutlu bakmasını sağlayabilmektedir.

Araştırmada ele alınan diğer bir faktör olarak umutsuzluk ise daha çok intihar ile ilişkili bir kavram olarak ele alınmaktadır. Bu çalışmada da kullanılan ölçekler, umutsuzluk düzeyi yüksek işsiz bireylerin olduğunu gösterirken nitel bölümde intihar düşüncelerinin olduğu, böylece umutsuzluk düzeyini artıran işsizlik olgusunun bireyi intihara sürükleyebileceği görülmektedir. Buna paralel olarak Horwitz ve arkadaşları (2017) ile Mazza ve Reynolds (1998)'un çalışmalarındaki sonuçların Türkiye'de de geçerli olduğu

ve işsizlik, umutsuzluk ve intihar olgularının yakından ilişkili kavramlar olduğu söylenebilmektedir.

Genellikle genç işsizler arasında intihar oranlarının yükseldiğini gösteren farklı ülkelerdeki çalışmaların olduğu da bilinmektedir. Bu ilişkiyi gösteren çalışmalardan biri, İsveç'te gerçekleştirilmiş ve genç işsizlerin intihar oranlarının diğer kesimlerden daha yüksek olduğunu ve bu oranın işsizlik süresi uzadıkça artış gösterdiğini belirtmiştir (C. Hagquist, 1998; Curt Hagquist, Silburn, Zurbrick, Lindberg ve Weitof, 2000).

Yeni Zelanda'da yapılan bir diğer çalışma da genç işsizlerin diğer kesimlerden daha fazla depresyon, anksiyete ve düşük benlik saygısı gibi psikolojik sorunlar yaşadıklarını ve bu sorunların intihar girişimlerini artırdığını ortaya koymuştur (Blakely, Collings ve Atkinson, 2003). Bu çalışmaların her biri, intihar riskinin hemen doğmadığını, işsizlik süresinin uzaması neticesinde teşebbüsler şeklinde başladığını ifade etmektedir. Bu bulgulardan hareketle yapılan bu çalışmada depresyonun, anksiyetenin, stresin ve umutsuzluğun orta şiddette olması, görüşme yapılan katılımcılardan bazılarının da intiharı düşündüklerine yönelik söylemleri, genç işsizliği ile intihar arasındaki ilişkinin Türkiye boyutunu ortaya koymasıyla yukarıdaki atıfları desteklemektedir. Bu çalışmalar, genç işsizliğin intihar oranlarını yükselttiğini ve insanların psikolojik sağlığını olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir. Bu nedenle, genç işsizliğin azaltılması ve gençlerin işgücüne katılımının sağlanması, zamanla yarışılan bir olgu olarak değerlendirilmelidir.

Depresyonun da umutsuzluk ile yüksek pozitif korelasyonu olan bir faktör olduğu bilinmektedir. Depresyonun işsiz olan gençlerde %50 oranında daha büyük bir risk olduğunu gösteren çalışmaların yanı sıra bu çalışmada da işsiz olan bireylerde orta düzey depresyonun olduğu, özellikle bu durumun düşük sosyoekonomik duruma sahip gençlerde daha kritik düzeylerde olduğu görülmektedir (Polat ve Bacak, 2018). Bu çalışmada gösterilen bu sonuç, kamusal anlamda psikososyal destek mekanizmalarının gençlere yönelik geliştirmesi gereken politik argümanları olduğunu da ortaya koymaktadır.

Bireyin psikolojik sağlığı, özgürce seçimler yapabilmesine bağlıdır. İşsizlikle birlikte pek çok yetkinlikten geri kalınması, özgürce seçim yapabilmeyi ve çeşitli insani ihtiyaçları karşılamayı engellemektedir. Çin'de yapılan bir çalışmada, işsiz olan gençlerin özgür

seçim yapamamaları ve böylece çevrelerinden soyutlanmalarının depresyonlarını artırdığını göstermiştir (Zeng, 2012). İşsizlik nedeniyle pek çok gencin sosyal ağlarının zayıflaması ve çoğu arkadaşıyla daha az sıklıkla görüşmek zorunda kalması gibi bir durumun mevcudiyeti üzerinde durulan çalışma, bu araştırmanın bulguları ile örtüşen sonuçları vurgulamaktadır. Yapılan bu çalışmada da katılımcılar arkadaşlarıyla daha az görüşebildiklerini söylemiş ve birçoğu da arkadaşlarıyla görüşmek istemediklerini beyan etmiştir. Dolayısıyla genç işsizliğin en önemli sosyal sonuçlarından biri olarak çevreden soyutlanma ve dışlanma gibi faktörlerin de sayılabileceği görülmektedir.

Literatür bulguları, işsizliğin anksiyeteyi artırdığını gösteren çeşitli çalışmaları içermektedir. Bu çalışmada da işsizlik süresinin uzamasıyla anksiyetenin artması arasındaki pozitif korelasyon, işsizliğin uzun sürmesinin, genel olarak olumsuz etkilerin görünürlüğünü artırdığını göstermektedir. Bu durum, anksiyetenin temel kavramı olarak gelecek kaygısının, iş bulamama süresinin uzamasıyla daha da arttığı anlamına gelmektedir.

Güney Afrika Cumhuriyeti'nde yapılan çalışmalar, genç işsizliğin süresinin uzamasının yüksek anksiyeteye yol açtığını ve bunun da madde kullanımını artırdığını göstermektedir (Mngoma, Ayonrinde, Fergus, Jeeves ve Jolly, 2021). Buna paralel olarak anksiyete sorununun genç işsizliğin psikososyal bir sonucu olarak ortaya çıkan kritik bir etki olduğunu söylemek mümkündür. Anksiyetenin ayrıca genç işsizliği ve madde kullanımı değişkenlerine de aracılık yapması, bu çalışmada ortaya konan anksiyete ve genç işsizliği sorunu üzerinde daha fazla mesai harcanması gerektiğine yönelik önemli fikirler sunmaktadır.

Bu bulgular, genç işsizliğin çeşitli sosyal sorunlarla da yakından ilişkili olduğunu ortaya koyarken temel olarak işsizlik ve yoksulluk arasında sıklıkla ele alınan ilişkinin haricinde madde kullanımı ile intihar ve suç bağıntısının da zaman içerisinde oluşabildiğini ifade eden bir içeriğe sahiptir. Mevcut araştırma, bu ilişkileri açıklamaya yönelik bir amaca sahip değildir. Ancak uluslararası literatürde değinilen bu olgular, zaman içerisinde işsizliğin yol açtığı sosyal sorunların çözümünün daha zor bir hal aldığını da ispat etmektedir. Genç işsizliğin anksiyete ile olan ilişkisini açıklayan bu çalışmaya ek olarak

ortaya konulacak olan genç işsizliği-anksiyete-madde kullanımı araştırmaları, Türkiye'nin bu baēlamlar içerisinde hangi noktada olduēunu açıklayabilir.

İřsizliēin ilgili deēiřkenler üzerinden getirdiēi olumsuz sonuçların ele alınabileceēi diēer bir alt başlık ise sosyal roller olarak göze çarpmaktadır. İşsizlik, temelde bireyin bir yetişkin olarak sosyal rollerini yerine getirmesini engellemektedir. Herber ve arkadaşları (2019)'nın deēindiēi bu konu, mevcut bu tez çalışmasında da rneklenilerek desteklenmiştir. Buna göre; işsiz bireylerin ailelerinden maddi destek almak zorunda kalmaları, her ne kadar önemli bir sosyal destek gibi görünse de bunun bir sosyal destek mekanizması olarak grlmediēi, aksine sosyal rollerin yerine getirilememesi nedeniyle olumsuz bir yaşantı olarak algılandığını ortaya koymuştur. Dolayısıyla işsiz bireyin yakınıları tarafından ekonomik olarak desteklenmeleri, işsiz bireyler için istenmeyen ve toplumun saēlıklı bir ferdi olmayı baltalayan bir deneyim olarak algılanmaktadır.

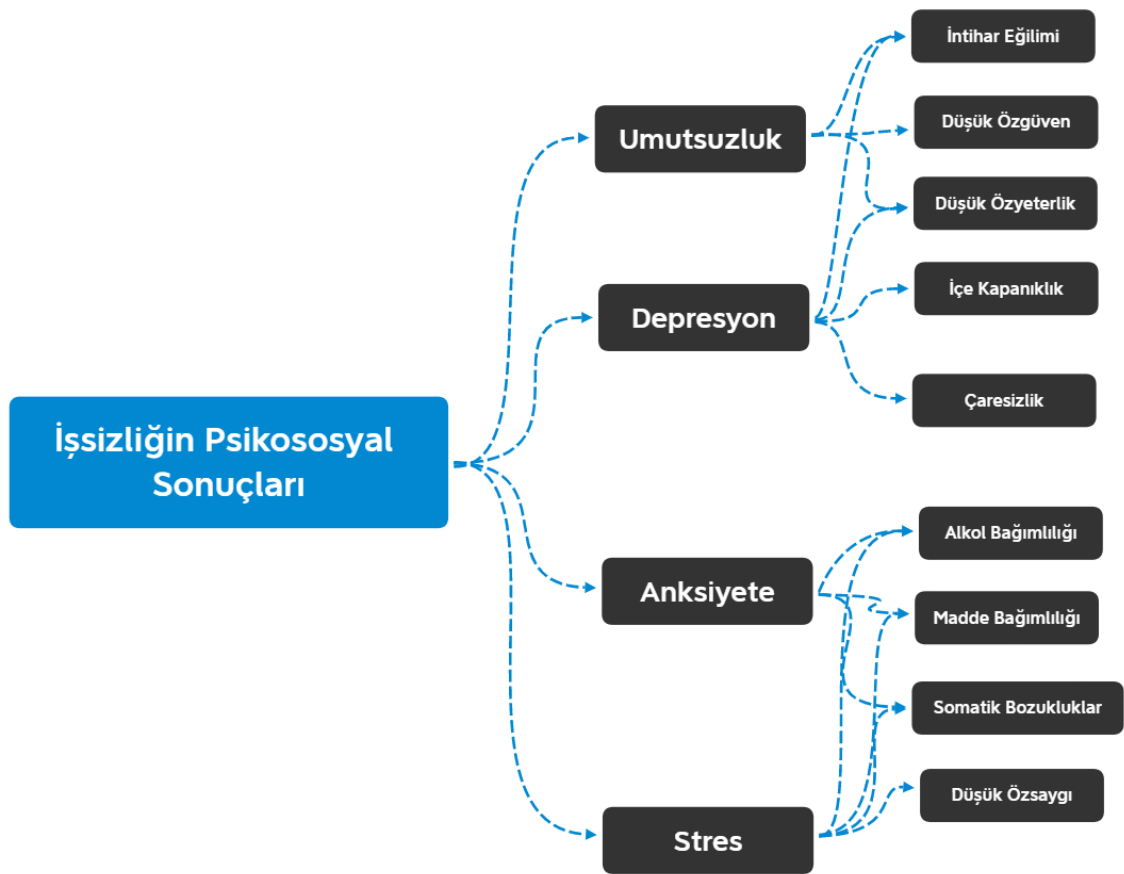
Depresyon ve anksiyetenin yanı sıra stres de önemli bir faktör olarak sıklıkla işlenen temalardan biridir. Birleşik Devletler ve İşve'te yapılan bir araştırmada, işini kaybeden gençlerin, diēer gençlere göre daha yüksek stres düzeylerine sahip olduēu ortaya konulmuştur (Furnham, 1985; Thern, Munter, Hemmingsson ve Rasmussen, 2017). Stres düzeyinin yüksek olması bu çalışmanın da bulguları arasında yer almaktadır. Öte taraftan katılımcıların verdiēi ifadeler, iş bulamamanın verdiēi stresin yanı sıra çevrelerinden gelen baskının da streslerini artırdığını göstermektedir. Bu nedenle stres olgusunun araştırmada yer alan diēer deēiřkenlere nazaran evre baēıntısı daha güçlü bir faktör olarak deēerlendirilmesi mümkün görünmektedir.

Yukarıda bahsedilen çalışmaların sonuçları ile bu tez çalışmasının verileri bir arada ele alındığında genç iřsizliēinin stres üzerinden özgüveni dřrdēi, alkol ve madde baēımlılıēı riskini ykselttiēi, genç bireyin işsizlikle mücadelede baēımlılıēı bir are olarak grdēiğini ortaya koyan bulgulara işaret etmektedir. Bu nedenle genç iřsizliēinde saēlıklı olmayan başa çıkma yöntemlerinden biri olarak alkol ve madde baēımlılıēının da önemli bir risk etmeni olarak yer aldıēı ifade edilebilir.

Depresyon, anksiyete ve stres faktörleri, literatürdeki birçok çalışmada bir arada ele alınan kavramlardır. Öte yandan söz konusu l, genelde bir arada hareket etmektedir. Ancak bu çalışmada da grldēi gibi depresyon, anksiyete ve stresin güçlü korelatif

bağlantısına ve ortak bir değişken kümesine sahip olması yanında her birinin farklı bir yaşam deneyiminden etkilenerek ortaya çıktığı bulgusu, bunların tek tek farklı dinamiklerden etkilendiğini, bu nedenle farklı içeriklerle ortadan kaldırılabilecekleri veya etkilerinin düşürülebileceğini göstermektedir.

Şekil 17: Mevcut Araştırmanın Literatürdeki Bulgularla Örtüşen Psikososyal Sorunlar Haritası

Tüm bunlara ek olarak; algılanan sosyal destek, depresyon, anksiyete ve stresin de mevcut araştırmada birbiriyle yakından ilişkili değişkenler olduğu görülmüştür. Bu izlenim Yıldız ve Dirik (2019)'in çalışmasını destekleyen sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Bu doğrultuda algılanan sosyal destek, yukarıda da değinildiği üzere depresyon, anksiyete ve stres düzeyini yükselten işsizlik olgusunun bu olumsuz etkisini kırarak dramatik bir biçimde azaltan bir faktör olarak ele alınabilir. Böylece sosyal destek algısı görece daha

düşük olan genç işsizler, diğerlerine göre beklenen bir şekilde depresyon, anksiyete ve stresi daha derinden deneyimleyebilmektedir.

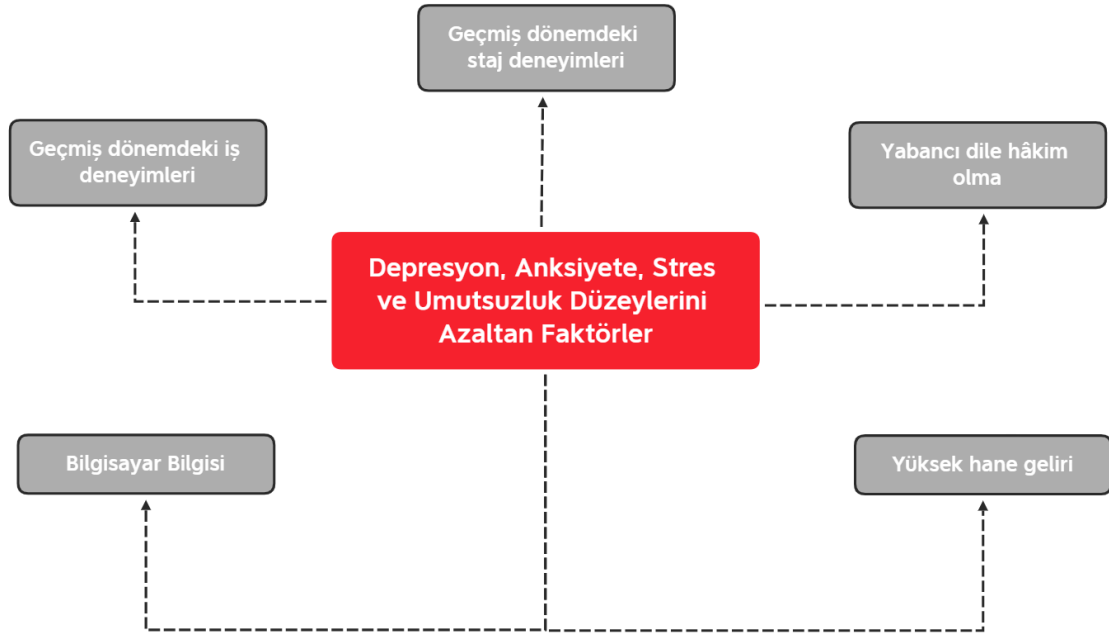
Yukarıdaki ifadeler, mevcut çalışmanın bilhassa nicel bölümündeki değişkenlerinin birbiriyle orta ve yüksek düzey korelasyonlarının olduğu olgusuyla bir arada ele alındığında ele alınan tüm değişkenlerin araştırmaya farklı bir anlam kattığı söylenebilmektedir. Araştırmanın nicel ve nitel bölümlerindeki veriler bütünleşik olarak değerlendirildiğinde bu katkı daha net bir şekilde görünmektedir. Nitekim araştırmada yer alan birçok değişken, literatürdeki çalışmalarla benzeşmesinin yanı sıra literatüre bilimsel bir katkısı olması yönüyle de değerli görülmektedir. Bu çerçevede sonuçların kendi içerisindeki tutarlılığı da araştırmanın iç geçerliliğine ilişkin güçlü bir kanı olmasını sağlamaktadır.

Bu doğrultuda araştırmanın nicel ve nitel bölümlerinde birbiriyle örtüşen çeşitli bulgulardan söz etmek mümkündür. Özellikle mali destek almanın depresyonu ve umutsuzluğu artırması, mali destek alanların psikososyal sorunları daha ciddi bir biçimde deneyimlemesi, nitel bölümde verilen ifadeleri desteklemektedir. Buna göre; mali destek alanlar her ne kadar daha yüksek düzeyde algılanan sosyal destek puanlarına sahip olsa da ailelerine yük olduklarını düşünmekte, onlara yardımcı olamadıkları için kendilerini mutsuz hissetmektedir.

Diğer bir bulgu olarak işsiz bireylerin kendilerini geliştirmiş olması, özellikle bilgisayar bilgisi ve dil bilme konusunda kendilerini yetkin hissetmelerinin işsizliğin verdiği olumsuz etkiyi de azaltabildiği görülmüştür. Nicel bölümde değinilen bu bulgular, nitel bölümdeki ifadelerle güçlendirilmiştir. Görüşme yapılan işsiz gençler içerisinde yetkinliklerine güvenen gençlerin daha az anksiyete ve stres deneyimlediği sonucuna varılmıştır.

Yetkinliğin yanı sıra daha önce bir iş deneyimine sahip olmanın da olumsuz duyguları kritik bir şekilde azalttığı görülmektedir. Buna göre; daha önce iş deneyimine sahip olan işsiz bireyler daha az depresyon, anksiyete ve umutsuzluk düzeylerine sahip iken yapılan görüşmelerde de hiç iş deneyimi olmayan işsizlerin ciddi düzeylerde anksiyete yaşadıkları, geleceğe yönelik daha umutsuz olduğu ve içekapanık bir yaşam tarzını benimsediği görülmüştür.

Şekil 18: İşsizliğin Olumsuz Etkilerini Azaltan Faktörlere İlişkin Bütünleşik Sonuçlar

Lisans döneminde staj yapmış olan katılımcıların yapmamış olanlara nazaran anlamlı düzeyde daha az depresyon, anksiyete ve umutsuzluk yaşadığını belirtmesi, bu çalışmadaki kritik bulgulardan biri olarak düşünülmektedir. Staj yapmış olmanın sosyal ağ kurmaya ve alandaki çalışma organizasyonuna ilişkin bilgiler sağlıyor olması, iş başvurularında da önemli bir avantaj olarak görülmektedir. Bu nedenle katılımcılar, iş deneyiminde bağımsız olarak staj deneyimine sahip olmanın da yeterli bir avantaj olduğuna yönelik kanaatlerini bildirmiştir.

Nicel veriler genel olarak değerlendirildiğinde yabancı dil bilmemenin en kritik dezavantajlar arasında gösterilebileceği düşünülmektedir. 21. yüzyıl temel becerilerinden biri olarak yabancı dil hâkimiyeti, günümüzde kamu ve özel sektörün pek çok noktasında aranan özellikler arasında gösterilmektedir. Araştırmaya katılan bireylerin yabancı dil bilmemesine ek olarak üç yıldan uzun süredir işsiz olmaları, büyük oranda depresyon deneyimlemeleriyle bağlantılıdır. Görüşme yapılan katılımcıların da en önemli eksikliklerinden biri olarak İngilizce veya Arapçayı bilmemelerini göstermeleri, bu veriyle uyumlu olarak yabancı dil kursları ve çeşitli eğitimlerle kendilerini bu alanda güçlendirmek istemelerini anlamlı kılmaktadır.

Katılımcıların kümeleme analiziyle belli karakteristiklerinden bahsetmek de mümkündür. Bu amaçla gerçekleştirilen kümeleme analizinde genç işsizlerin anlamlı bir bölümünün düşük gelirlili olan, yeterli derecede bilgisayar bilgisine sahip olmayan, yabancı dil bilmeyen, staj deneyimine sahip olmayan ve iş deneyimine sahip olmayanlar tarafından oluşturduğu görülmektedir. Dolayısıyla düşük gelirlili bir hanede doğma gibi sosyoekonomik değişkenler de genç işsizliği nezdinde bir risk faktörü olarak değerlendirilebilirken bu etmenin olumsuz neticelerini azaltabilmek amacıyla yabancı dil öğrenmeye ağırlık vermenin, staj yapmanın ve bilgisayar bilgisini artırmanın işsizliği ve işsizlik sonrası yaşanan psikososyal sorunları azaltacağı söylenebilmektedir.

Öte yandan genç işsizliğinin yalnızca üniversite mezunu olmanın sonrasında gelen bir sorun olmadığı da mevcut araştırmanın verileri ekseninde söylenebilecek bulgulardan biri olarak değerlendirilmektedir. Özellikle nitel bölümde katılımcıların verdiği ifadeler, bölüm tercihinde daha dikkatli olarak mezuniyet sonrasında üniversiteye giriş sınavlarında puandan bağımsız olarak sevilen bir bölümde eğitim görmenin, üniversite eğitimi sırasında çeşitli kurs ve eğitimlerden istifade etmenin ve bu süreç içerisinde staj yapmanın işsizliği ve işsizlik sonucunda oluşacak olumsuz duygudurumu azalttığı da ifade edilebilir.

Dolayısıyla genç işsizliği sorununda lisans eğitimi öncesinden gerçekleştirilecek olan farkındalık çalışmalarının ve üniversitede ağırlık verilecek staj faaliyetlerinin genç işsizliğin azaltılmasında etkin bir müdahale yöntemi olabileceği de düşünülmektedir.

Araştırmada kullanılan çokça sosyodemografik değişken, işsizliğin kapsamının geniş olmasına paralel olarak ilişki bağlamalarının açıklanması için kullanılmıştır. İşsiz bireylerle yapılan bu çalışma, işsizliğin çeşitli sınıflarını içerisinde barındırmış ve nicel ve nitel araştırma tekniklerinin birlikte kullanımıyla bir yandan işsiz bireylerin duygudurumunu analiz ederken diğer yandan derinlemesine analizlerle bu sorunların çok faktörlü neden ve sonuçlarını ortaya koymuştur. Sosyal hizmet perspektifiyle gerçekleştirilen bu çalışma, sosyal hizmet kuramlarının olgulara yaklaştığı çok yönlü ve sistematik bakış açısını kapsayarak kuramların her birinden de eklektik olarak yararlanmıştır.

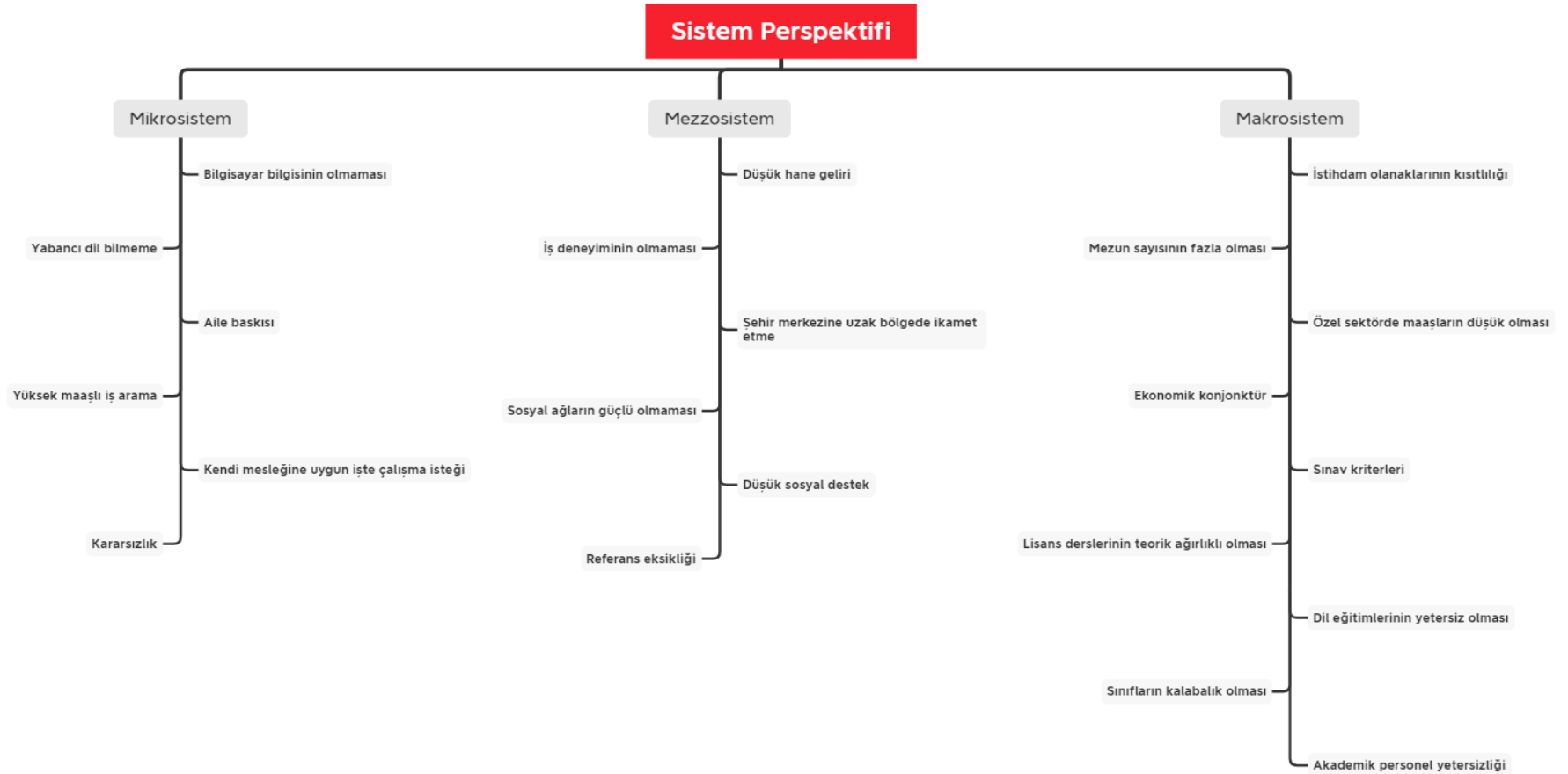
Başlangıçta araştırmada birbiriyle ilişkili olabileceği düşünülen farklı değişkenlerin bir arada kullanılması, araştırmanın neticesinde ortaya konulacak bulgu ve sonuç kısmında verilerin sağlıklı bir şekilde bilgiye dönüştürülmesi için gerekli görülmüştür. Böylece sistematik bakış açısı, sosyal hizmetin en temel teorilerinden biri olarak araştırmanın gerçekleştirilmesindeki öncül bir girizgâh olarak kullanılmıştır.

Öte yandan yapılan çalışmayla ortaya çıkan ilişkiler, sistem yaklaşımına da uygun olarak güçlü sosyal ve psikolojik bağıntıların olduğunu göstermektedir. Hem nicel hem de nitel bölümlerde yer alan depresyon, anksiyete, stres, umutsuzluk ve algılanan sosyal destek değişkenleri, birbirini derinden etkileyen ve bireyin sosyal ve psikolojik yaşamında doğrudan etkisi bulunan aktörler olarak gözlemlenmiştir. Bu doğrultuda işsizliğin ve verdiği olumsuz etkilerin azaltılması için de aynı örüntüler üzerinden multidisipliner bir vizyonla çalışmanın gerekliliği açığa çıkmaktadır. Nitekim bu karmaşık yapının her bir değişkeninin ayrı ayrı ele alınması, sorunun diğer boyutlarının değerlendirilmesinin önünde önemli bir engel teşkil edebilmektedir. Böylece işsizliğin ele alınması, Türkiye’de farklı kamu ve özel teşebbüs kuruluşlarının bir arada ve çok yönlü çalışmasını zaruri kılmaktadır.

Sistem yaklaşımından yararlanılması gereken diğer bir durum ise mikrodan makroya uzanan etkileşim noktalarıdır. İşsizlik olgusunun kapsamının ne denli geniş olduğu bu çalışmada sıkça vurgulanmıştır. Dolayısıyla işsiz gencin öncelikli olarak işsiz olmasına neden olan mikro nedenlere odaklanılmalıdır. Hastalık öyküsü, mental sağlığı, temel aile ilişki ve transaksyonları belirlenerek mikro ölçütte bireyin özellikleri ortaya konmalıdır. Ardından bireyin çevresiyle olan etkileşim noktalarına odaklanılarak bireyin çevresi ve durumu içerisinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Mezzosistem olarak bu ölçütte kişilerarası ilişki dinamiklerinin belirlenmesi, işsizlik ile ilişkili olabilecek diğer bir başlığı oluşturmaktadır. Ardından işsiz kalmaya neden olabilecek makro ölçütlere odaklanılarak sosyal politikalar, mevcut organizasyonel düzenlemeler ve sosyokültürel dinamikler üzerinde durulmalıdır. Sistem yaklaşımı, bu üç ölçütte birlikte mikrodan makroya kadar her bir bireyin ihtiyacı olan hususları belirleyerek hangi alanlarda müdahale gerçekleştirebileceğine yönelik bir harita çizilmesine olanak sağlamaktadır.

Gerçekleştirilen bu çalışmada da mikrodan makroya kadar pek çok etkenin yer aldığı gözlenmektedir. Mikro düzeyde gençlerin işsizliğine yönelik şu faktörler sıralanabilir: bilgisayar bilgisinin olmaması, yabancı dil bilgisinin yeterli olmaması, anne-babanın iş bulmaya dönük baskısı, bireyin mesleğine uygun işlerde çalışmak istemesi, yüksek maaşlı işleri tercih etme ve iş başvuru sürecindeki kararsızlık. Bu faktörlerin her biri bireysel etmenler olarak değerlendirilmekte ve gencin işsiz kalmasına yönelik temel bireysel nedenleri teşkil etmektedir.

Şekil 19: Genç İşsizliğin Nedenlerine Yönelik Araştırma Bulgularının Sistem Perspektifi Üzerinden Haritalandırılması

Bunun yanında doğrudan bireyin çevresiyle etkileşimine dönük çeşitli işsizlik nedenlerinden de bahsetmek mümkündür. Düşük hane gelirine sahip olma, iş deneyiminin olmaması ve buna bağlı olarak sosyal ağların gelişmemiş olması, şehir merkezinden uzak bölgelerde ikamet etme, düşük sosyal destek ve referans eksikliği, gencin çevresiyle etkileşiminden doğan işsizlik nedenleri olarak sıralanabilmektedir.

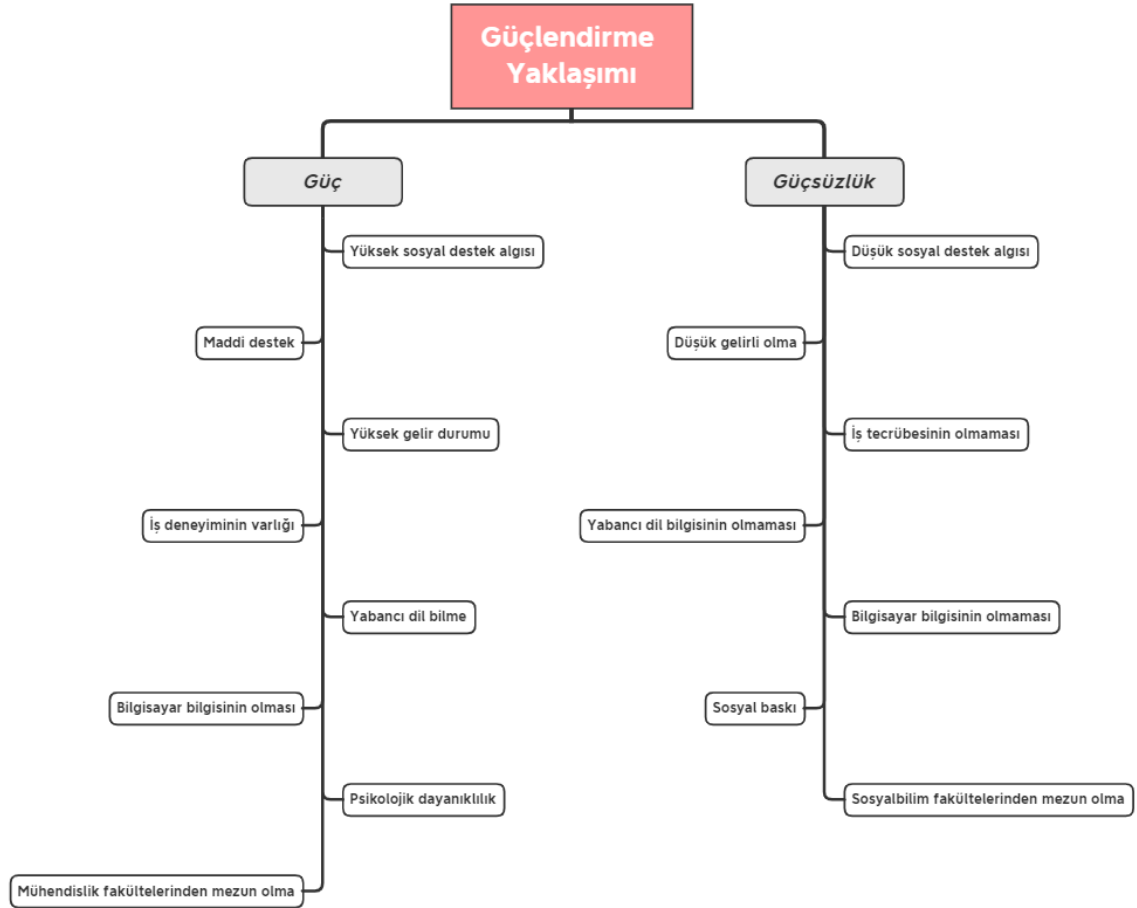
Öte yandan organizasyonel düzenlemeler ve politikalar başlığında da çeşitli işsizlik nedenlerinden bahsedilebilmektedir. Buna göre; istihdam olanaklarının kısıtlılığı, ekonomik konjonktür, özel sektörde kamuya göre oldukça düşük maaşların söz konusu olması, üniversitelerden mezun olanların sayısındaki hızlı artış, lisans düzeyinde verilen dil eğitimlerinin yetersizliği, sınıfların kalabalık olması ve akademik personel sayısındaki yetersizlik doğrudan yasal düzenlemelerle ilgili faktörlerdendir.

Sistem yaklaşımı, sosyal sorunların çözümünde temelde yalnızca bir bakış açısı katmaktadır. Müdahalenin nasıl yapılacağına ilişkin bir yöntemi olmayan sistem yaklaşımının tek başına kullanılması söz konusu değildir. Bu nedenle sistemin bir yaklaşım ve değerlendirme kriteri olarak sürece dâhil edildiği durumda, sorunların ve faktörlerin çerçevesini çizmek mümkün iken bunların nasıl giderileceği konusunun gündeme gelebilmesi için sosyal hizmetin doğrudan müdahale yöntemlerini içeren güçlendirmeci ve feminist paradigmaların alanda uygun bir şekilde yer alması ihtiyacı doğmaktadır.

Sistem yaklaşımıyla belirlenen ölçütler, büyük oranda genel hususlar olabilirken güçlendirme ve feminist yaklaşımları, daha ayrıntılı bilgi sunabilmektedir. Bu noktada her iki yaklaşım da farklı bir perspektif katarak müdahaleyi mümkün kılabilir.

Güçlendirme yaklaşımı, güç ve güçsüzlük kavramları üzerine odaklanmaktadır. Yapılan araştırmada da işsiz bireylerin güçlü ve güçsüz yanlarının belirlenmiş olması, önemli bir avantaj olarak değerlendirilmektedir.

Şekil 20: Genç İşsizlerin Güçlü ve Güçsüz Olduğu Yönlerin Güçlendirme Perspektifiyle Haritalandırılması

Şekil 20’de betimlendiği üzere araştırma sürecinde elde edilen bulgular güçlendirme yaklaşımına uygun olarak haritalandırılmıştır. Buna göre; algılanan sosyal desteğin genel olarak Türkiye’de ebeveyn-çocuk ilişkilerinin güçlü bir şekilde sürdüğünü göstermesi bir güç olarak kabul edilebilir. Ayrıca bazı işsiz bireylerin işsizliğin verdiği olumsuz etkileri azaltacak biçimde kendilerini bilgisayar ve yabancı dil konusunda yetkin kabul etmeleri de gücün göstergeleri olarak kabul edilebilmektedir. Yüksek sosyoekonomik düzeye sahip olma, daha önce iş deneyiminin olması, psikolojik dayanıklılık ve mühendislik bölümlerinden mezun olma gibi çeşitli güçlerden söz edilebilirken Türkiye’de sosyal bilim alanında mezun olmanın, iş deneyimine sahip olmamanın, staj deneyimine sahip olmamamın, düşük sosyoekonomik düzeyde olmanın, aile desteğinin olmamasının ve yabancı dil bilgisinin yeterli olmamasının işsiz bireyin güçsüzlükleri olarak

sıralanabilmektedir. Bu faktörler, gerçekleştirilecek olan güçlendirmeci perspektife uygun olarak geliştirilecek müdahale planında ön planda tutulması gereken hususları içermektedir. Genç işsizlerle çalışırken yukarıdaki bağlamların güç ve güçsüzlük olarak tanımlanması, alandaki bir sosyal çalışmacıya hangi konulara odaklanması gerektiği noktasında yardımcı olabilir.

Buna karşın zaman zaman çeşitli sosyokültürel dinamiklerin de karşısında yer alarak örgütlenmenin ön planda tutulması gerekebilir. Yapılan bu çalışmada kadınların istihdama erişimde daha fazla sorun yaşadığının bulgulanması, sahada feminist yaklaşımın da aktif olarak yer alması gerektiğini ve kadın deneyimlerinin makro ölçekte yapılacak düzenlemelere içerilmesini gerekli kılmaktadır.

Sosyokültürel açıdan kadınların evlenme ve çocuk sahibi olma gibi faktörlere bağlı olarak işten ayrılabilceği düşüncesinin yaygın olduğu düşünülebilir. Bu nedenle politik düzenlemelerde kadınların istihdama erişimde haksızlığa uğramaması adına güçsüzlüklerinin giderilmesi için güçlendirme yaklaşımı ve feminist yaklaşımın bir arada kullanıldığı müdahaleler gerçekleştirilebilir.

Tüm bunların yanında sosyal hizmetin makro müdahalesinin daha kapsamlı bir yönü olarak baskı karşıtı uygulama, sistemik bir bakış açısının yanı sıra güçlendirmeci ve feminist perspektiflerin oluşmasında etkin bir rol oynayarak tüm müdahalelerin temelde toplumun dengesini oluşturmaya yönelik olduğunu ve işsiz gençlerin bu denge içerisindeki konumlarının güçlendirilerek toplumun dengesine hizmet etmeleri gerektiğini vurgulamaktadır. Bu minvalde baskı karşıtı uygulama ile sosyal çalışmacı ve politika belirleyiciler, istihdam olanaklarını zorlayarak başta İş-Kur olmak üzere kamu ve özel sektörde daha fazla kaynak oluşturulmasını talep etmektedir. Böylece doğacak istihdam alanlarında güçlendirilen ve feminist metodoloji ile desteklenen genç işsizlerin topluma kazandırılarak mevcut dengesizliğin giderilmesine hizmet edilebilir. Benzer şekilde ayrımcılık karşıtı uygulama da sürece dâhil edilerek özellikle kadın-erkek eşitliğinin sağlandığı bir istihdam modelinin oluşturulması yönünde kamuoyunun oluşturulmasına olanak tanınabilir.

Bununla beraber bu araştırmanın temel odak noktalarından birisini oluşturan genç işsizliğin geleceğe yansımalarına dair de araştırma verilerinden yola çıkılarak bazı

hususların tartışılması gerekmektedir. Bu bağlamda öncelikle üniversite mezunu gençlerin neredeyse yarısı geleceklerine dair bir umuda sahip değildir. Geleceklerine ilişkin umutsuz olmaları onların hem ülkenin geleceğine hem de kendi geleceklerine ilişkin olumsuz düşüncelere kapılmalarına sebep olmaktadır. Geleceklerine ilişkin olumsuz düşüncelere sahip olmak onların davranışlarını şekillendiren temel unsurlardan birisidir.

Bu bağlamda öncelikle gençler, gelecekte ülkede kalmak istememekte ve imkânını buldukları takdirde ülkeden gitmek istemektedirler. Araştırma sonuçları, çok fazla gencin yurtdışına gittiğini söylememekle beraber katılımcılar ile yapılan görüşmelerde birçok genç, eğer imkânım olsa yurt dışında yaşamak isterim diye fikir beyan etmiştir. Bu durum, ülke geleceği açısından olumsuz sonuçlar doğuracaktır. Bir ülkenin yatırım yaptığı ve geleceğini emanet edeceği gençlerini başka ülkelere kaptırması bir nevi ülkeden diğer ülkelere beyin göçünün yoğunlaşması ülkemiz açısından tehlike çanlarının çaldığının bir göstergesidir.

Ayrıca ülkemiz ekonomisinin en önemli hususlarından birisi olan gençlerin de ülkeden ayrılması hali hazırda yaşlanmakta olan ülkemizin istihdam edebileceği insan kaynağı bulmasında güçlük yaşamasına sebep olacaktır.

Gençlerin geleceğe dair umutsuz olmaları onların hayatlarını etkileyebilecek bazı kararları ya geç almalarına ya da hiç alamamalarına neden olmaktadır. Bu kararların başında ise evlilik kararı gelmektedir. Araştırma sonuçları literatürün geneline uygun olarak göstermiştir ki gençlerin işsiz olması onların evlilik kararlarını doğrudan etkilemektedir ve bu durum cinsiyete göre farklılıklar göstermektedir.

Bu doğrultuda kadınlar toplumsal baskıdan kurtulabilmek amacıyla bir an önce evlenmekte ve işsiz kalmalarını bu şekilde bertaraf etmektedirler. Erkeklerde ise bu durum daha farklıdır. Toplumsal roller düşünüldüğünde ülkemizde erkeklerin erişkin olduktan sonra bir an önce çalışmaya başlamalarına dair genel bir kanı vardır. Bu kanı kadın-erkek eşitliği bakımından doğru olmamakla beraber hala ülkemizin birçok yerinde bu şekilde düşünen insanların varlığı söz konusudur. Bu nedenle erkekler üniversiteyi bitirdikten sonra iş bulma süreçlerini önemsemekte ve bu süreçte evlilik düşüncelerini ikinci plana itmektedirler. Bu durum da gençlerin geç evlenmelerine, doğum oranların

düşmesine ve doğrudan ülke nüfusunun azalmasına ve nüfusun yaşlanmasına neden olacaktır.

Üniversite mezunu genç işsizliğin geleceğe yansımalarına dair bir başka konu ise eğitime verilen önemin insanlar açısından her geçen gün azalacak olmasıdır. Hem aileler hem de eğitim alıp istihdamda yer alamayan gençler üniversite mezunu olunmasına dair sahip oldukları olumlu düşünceyi kaybetmeye başlayacaklardır. Bu durum da sonradan gelecek nesillerin eğitilmiş olmaları konusundaki inançlarını kaybetmelerine neden olacak ve her geçen yıl ülkemizin eğitilmiş nüfusu ve nitelikli insan gücü azalacaktır.

Bu bağlamda hem eğitilmiş insan gücümüzün azalması hem de beyin göçü nedeniyle eğitilmiş insanımızın yurtdışına gidiyor olması ülkemizin önümüzdeki yıllarda hem ekonomi hem de istihdam özelinde ciddi problemler ile karşılaşmasına sebebiyet verecektir.

Üniversite mezunu genç işsiz sayısının artmasının geleceğe yansımalarına dair şöyle bir durum da karşımızda yer almaktadır. Araştırma bulguları göstermiştir ki üniversite mezunu genç işsizlerin neredeyse yarıya yakını depresyon ve stres gibi psikososyal sorunlar yaşamaktadır.

Gençliğin büyük bir kısmının bu sorunları yaşıyor olması ülkenin geleceğinde sağlıklı bireylerin olması ve bu bireylerin sağlıklı çocuklar yetiştirebilmesi bakımından akıllara soru işaretleri getirmektedir. Ülkelerin geleceklerini gençlerin oluşturduğu düşünüldüğünde bu konunun ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Gençlerin sağlıklı bireyler olması sağlanmalı ki onların yetiştireceği nesiller de sağlıklı olabilsin. Bu bakımdan üniversite mezunu genç işsizlerin yaşadıkları psikososyal sorunlar tespit edilmeli, bu sorunlara sebebiyet veren işsizlik konusu çözüme kavuşturulmalı ve bu sayede sağlıklı nesillerin oluşması sağlanmalıdır.

Üniversite mezunu genç işsizlere ilişkin bir diğer konu ise gençlerin üniversiteye girerken düşündükleri ile sonrasında yaşadıkları arasındaki uçurumdan kaynaklı olan hayal kırıklıklarıdır. Yani gençler sadece işsiz oldukları için psikososyal sorunlar yaşamamakta aynı zamanda bitirdikleri bölümler ile ilgili işlere girememekten dolayı da hayal kırıklıkları ve bunun sonucu olarak psikososyal sorunlar yaşamaktadırlar.

Araştırma sürecinde karşılaşılan bir örnek konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Anadoludaki üniversitelerin birinden kamu yönetimi mezunu olan bir genç üniversiteye ve okuduğu bölüme kaymakam olmak için girdiğini ifade etmiştir. Hem kendisi hem de ailesi üniversite yaşamı boyunca bu düşünceyi pekiştirmiş ve kaymakam olmanın hayalini kurmuştur.

Üniversite bittikten sonra ise bir süre işsiz kalmış ve belli bir dönemde büyük bir zincir marketin şubesinde kasiyer olarak görev yapmıştır. Geline nokta kaymakam olunmak için çıkılan yolun sonunda kasiyer olunmuş ve hayal ile gerçek arasında muazzam bir fark ortaya çıkmıştır. Bu durum, hem gencin hem de ailesinin büyük bir hayal kırıklığı yaşamasına sebep olmuş ve gencin bu süreçte birçok psikososyal sorun yaşamasını da beraberinde getirmiştir. Bu kişi hatta bazı dönemlerde intiharı bile düşünmüş ama farklı gerekçeler ile bu kararından vazgeçmiştir.

Bu şekilde birçok genç üniversiteyi bitirdikten sonra okudukları bölümlerden alakasız bir şekilde farklı işlerde çalışmaktalar ve bu işleri mecburiyetten bırakmamaktadırlar. Bu durum ise birçok gencin mutsuz ve gelecekte umutsuz bir şekilde yaşamasına ve ülke genelinde topyekün bir şekilde mutsuz insanların var olmasına neden olmaktadır. Böylece gelecek nesillerde aynı mutsuzluk ve umutsuzluk içerisinde var olacak ve bu durum da ülkenin gelişimi bağlamında olumsuz etkilere sebep olacaktır.

Bununla birlikte gelecek nesillerde bu duruma bağlı olarak yaşanan psikososyal sorunların neticesinde gençler arasında intihar oranlarının artma ihtimali de bulunmaktadır.

Gençlerin yarısına yakınının depresyon ve umutsuzluk hissettiği düşünüldüğünde gelecekte ülkemiz açısından şöyle olumsuz bir durumun da çıkma ihtimali gözden kaçmamalıdır. Depresyon ve umutsuzluk gençleri ya içe kapanmaya ya da bu duyguları bastırabilmek için çeşitli şiddet eylemlerine başvurmaya itebilir.

İlk durum, gelecekte yetişkin bireyleri oluşturacak olan şimdinin gençlerinin sosyal ve toplumdan uzak bir hayat sürmelerine neden olacaktır. İkinci durum ise gençlerin gerek ailelerine gerekse de çevrelerine karşı şiddet eylemlerine başvurmaları hatta çeşitli suçlar işlemeleri gibi olumsuz olaylarla karşı karşıya kalmalarına sebebiyet verecektir. Kişinin

aile içi şiddete neden olması toplumun temel yapı taşı olan ailenin sarsılmasına ve toplumun geleceğinin tehdit altında olmasına sebep olacaktır. Bununla birlikte suç oranlarının artması da toplumda huzursuzluğa neden olacak ve güven ortamını sarsacaktır.

SONUÇ

Karma Araştırma yöntemlerinden birisi olan Yakınsayan Paralel yöntemle gerçekleştirilen bu araştırma sonuçlarının daha iyi ifade edilebilmesi amacıyla bulguların nicel,nitel ve bütünleşik şeklinde ayrı ayrı gösterilmesi uygun görülmüştür.

Bu doğrultuda önce nicel araştırmanın, sonra nitel araştırmanın ve son olarak ise her iki araştırmanın sonuçlarında ortak olarak yer alan bütünleşik sonuçlara yer verilmiştir.

NİCEL ARAŞTIRMA SONUÇLARI

Betimsel İstatistikler

- Katılımcılar arasında bilgisayar bilgisi iyi olanların görece aylık hane gelirlerinin fazla olduğu görülmüştür.
- Hane geliri yüksek olan bireylerin hem yabancı dil bilme sayısı hem de yabancı dil bilme düzeyleri yüksektir.
- Katılımcılardan hane halkı geliri yüksek olanların iş deneyimine sahip olduğu belirlenmiştir.
- Mezun olunan yıl ile mevcut bulunulan yıl arasındaki zaman daraldıkça katılımcıların herhangi bir iş deneyiminin olmadığı görülmüştür.
- Katılımcıların büyük bir kısmı işsiz kaldıkları süreden bağımsız olarak mali destek almışlardır.
- Katılımcıların büyük bir çoğunluğu mali desteği ailesinden almıştır.
- Bilgisayar bilgisi çok iyi olanların işsiz kaldıkları süre daha kısadır.

Derinlemesine İstatistiksel Analizler

- İşsizlik süresi arttıkça yabancı dil bilmeme oranı artmakta iken iki dil bilme oranı azalmaktadır.
- İşsizlik süresi arttıkça iş deneyimi olma oranı azalmaktadır.

- İşsizlik süresi arttıkça mezun olduğu alanla ilgili staj yapma oranı azalmaktadır.
- Algılanan Sosyal Desteğe bakıldığında ise katılımcıların büyük bir kısmının ailelerinden destek aldıkları görülmüştür. Aileden sonra ise algılanan sosyal destek bağlamında gelen grup arkadaşlar olmuştur.
- Algılanan sosyal desteğin cinsiyete göre ele alınmasında ise kadınların erkeklere göre daha fazla sosyal destek algıladığı görülmüştür.
- Katılımcıların depresyon düzeylerine bakıldığında ise orta düzey depresyon olduğu görülmektedir.
- Katılımcıların yarısına yakın kısmının ise anksiyete ve stres düzeylerinin normal olduğu görülmektedir.
- Katılımcılarda daha çok orta düzey ya da hafif düzey umutsuzluk görülmektedir.
- Araştırmada depresyon ile ilişkili olan kavramın daha çok umutsuzluk olduğu görülmüştür.
- Anksiyetenin ise arkadaşlarca sosyal desteğin sağlandığı, bireyin arkadaşının olduğu durumda daha düşük çıktığı belirlenmiştir.
- Araştırmadan elde edilen veriler, işsizlik noktasında depresyon, anksiyete, stres, umutsuzluk ve algılanan sosyal desteğin, yaş aralığına göre birbirinden farklılaşmadığını ortaya koymuştur.
- Algılanan sosyal destek bağlamında kadınların erkeklere göre arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyi daha fazladır.
- Katılımcıların depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri ailenin aylık geliri arttıkça azalmaktadır.
- İş deneyimi olmayan katılımcıların depresyon düzeyinin daha fazla olduğu görülmüştür.
- İş deneyimi olmayan katılımcıların anksiyete düzeyinin daha fazla olduğu görülmüştür.
- İş deneyimine sahip olmayanların iş deneyimine sahip olanlara göre daha fazla sosyal destek aldıkları görülmüştür.
- Katılımcılardan mezun olduğu alan ile ilgili staj yapanların depresyon düzeyi daha düşüktür.
- Katılımcılardan mezun olduğu alan ile ilgili staj yapanların anksiyete düzeyi daha düşüktür.

- Katılımcıların işsizlik süresi arttıkça depresyon düzeyinin de arttığı görülmüştür.
- Katılımcıların işsizlik süresi arttıkça anksiyete düzeyinin de arttığı görülmüştür.
- Katılımcıların işsizlik süresi arttıkça algılanan sosyal desteğin de arttığı görülmüştür.
- Katılımcıların işsizlik süresi arttıkça aileden alınan sosyal destek düzeyinin de arttığı görülmüştür.
- Katılımcıların işsizlik süresi arttıkça özel bir insandan alınan sosyal destek düzeyinin de arttığı görülmüştür.
- Katılımcıların işsizlik süresi arttıkça arkadaştan alınan sosyal destek düzeyinin de arttığı görülmüştür.
- Katılımcıların işsizlik süresi arttıkça umutsuzluk düzeyinin de arttığı görülmüştür.
- Katılımcılardan mali destek alanların depresyon düzeyinin daha fazla olduğu görülmüştür.
- Katılımcıların işsizlik sürecinde mali destek alması, algılanan sosyal desteği artıran bir faktör olarak görülmüştür.
- Mali destek alan katılımcıların umutsuzluk düzeyinin yüksek olduğu belirlenmiştir.
- İşsizlik sürecinde mali destek alıyor olmanın, bireyi depresyon ve umutsuzluk bağlamlarında olumsuz etkilediği ve bireyin geleceğe daha umutsuz bakmasına neden olduğu görülmüştür.
- Katılımcıların hane geliri arttıkça depresyon ve umutsuzluk düzeyinin düştüğü görülmüştür.
- Bilgisayar bilgisi iyi olan katılımcıların depresyon ve umutsuzluk düzeyi düşüktür.
- Bildiği yabancı dil sayısı fazla olan katılımcıların depresyon ve umutsuzluk düzeyi düşüktür.
- Yabancı dil bilgisi iyi olan katılımcıların depresyon ve umutsuzluk düzeyi düşüktür.
- İş deneyimi olan katılımcıların depresyon ve umutsuzluk düzeyi düşüktür.
- Mezun olunan alanda staj yapan katılımcıların depresyon ve umutsuzluk düzeyi düşüktür.

- İşsizlik süresi yüksek olan katılımcıların depresyon ve umutsuzluk düzeyi yüksektir.
- Katılımcılardan hane geliri 7.000 TL ve üzerinde olanlar, 1 yabancı dil bilenler, 2 yabancı dil bilenler ve özel bir insan desteği alanların depresyon ve umutsuzluk düzeyi düşüktür.
- Katılımcılardan iş deneyimine sahip olmayan ve arkadaş desteği alanların depresyon ve umutsuzluk düzeyi yüksektir.
- Depresyon ve umutsuzluğun yaşanmama olasılığını en fazla etkileyen faktörlerin, hane gelirinin 7000 TL üstü olması ve 2 yabancı dil bilmek olduğu belirlenmiştir.
- Katılımcıların hane geliri arttıkça depresyon ve umutsuzluk düzeyi azalmaktadır.
- Katılımcılardan hane geliri 7000 TL altında olan, hiç yabancı dil bilmeyen ve 3 yıldan uzun süredir işsiz olanların depresyon ve umutsuzluk düzeyi en yüksektir.

NİTEL ARAŞTIRMA SONUÇLARI

Bölüm Tercih

- Katılımcıların tercih sürecinde iş bulmaya ilişkin fikirlerinin olduğu ancak bu fikirlerini daha çok yakın çevrelerinden duydukları ile oluşturdukları görülmüştür. Bu kapsamda ise daha çok iş imkânlarının yüksek olduğunu duydukları bölümler çerçevesinde tercihler yaptıkları görülmüştür.
- Bazı katılımcıların ise gözleme dayalı olarak çevrelerinde gördükleri mesleklere erişebilmek amacıyla tercihlerini yaptıkları belirlenmiştir.
- Az sayıda katılımcı ise bölüm tercihlerini o alanda çalışan insanlara ulaşarak onlardan elde ettikleri bilgiler çerçevesinde yapmıştır.
- Bazı katılımcıların ise tercihlerini herhangi bir bilgiye dayanmadan rastgele yaptıkları görülmüştür.
- Bölüm tercih ederken katılımcıdan katılımcıya farklı metodların kullanıldığı görülmüş olup tüm bunlar ele alındığında katılımcıların işsiz kalması ile kullandıkları metod arasında bir ilişkinin olmadığı belirlenmiştir.

- Katılımcılardan bazılarının girdikleri bölümde iş bulma olanaklarının çok yüksek olmadığını görmeleri ile birlikte daha fazla iş imkânı olan bölümlere geçme konusunda girişimde buldukları belirlenmiştir.
- Katılımcıların genelinin girdikleri bölümü sevdiği, sevmeyenlerin ise seveceği bölümlere geçme konusunda bir girişimde bulunmadıkları görülmüştür.
- İsteddiği bölümü kazanamayan katılımcıların istemeden girdikleri bölümlerde yeterince başarılı olamadıkları ve bu durumun da iş bulma sürecine olumsuz yansıdığı görülmüştür.
- Katılımcıların büyük bir kısmının planladıkları şekilde istedikleri bölümleri kazanamadıkları ve sonrasında da başka planları olmadığı için çevreden duydukları bölümlere yöneldikleri belirlenmiştir.
- Katılımcıların büyük bir kısmının lisede yeterli rehberlik desteği alamadığı ve bu nedenle kendini gerçekleştirebilecekleri hedeflere uygun tercihler yapamadıkları bu nedenle de istemedikleri bölümleri tercih etmek zorunda kaldıkları görülmüştür.
- Katılımcılardan büyük bir kısmının tercihlerini yaparken aileden ve çevreden etkilendikleri görülmüş ve bu nedenle genelde onların istedikleri bölümlere yerleştikleri belirlenmiştir.
- Cinsiyet açısından bakıldığında ise özellikle kadın katılımcıların ailelerine yakın yerlerde üniversite tercihinde bulunmaları yönünde baskı altında oldukları ve tercihlerini doğrudan etkileyen faktörlerden birinin de bu durum olduğu belirlenmiştir.
- Kendi istekleri dışında ailelerinin ve çevrenin etkisiyle istemedikleri bölümlere giden katılımcıların işsiz kalmalarının nedeni olarak bu durumu belirttikleri görülmüştür.
- Katılımcılardan birçoğunun tercihlerini yaparken ya arkadaşlarının düşüncelerinden ya da onların okudukları bölümlerden etkilenerek tercihlerini belirledikleri ancak üniversite süresince ve sonrasında bu durumun kendileri için olumsuz bir etken olarak değerlendirildiği belirlenmiştir.

Üniversite Eğitimi Boyunca Bireyin Kendini Geliştirmesine Yönelik Faaliyetleri

- Üniversitede bireyin kendisini geliştirmesine yönelik önemli faaliyetlerden biri olarak görülen stajın zorunlu olması durumunda katılımcılar tarafından yapıldığı, zorunlu staj uygulamasının olmadığı bölümlerde ise gönüllü stajın yapılmadığı belirlenmiştir.
- Katılımcılardan bir kısmının ise staj faaliyetlerinin pandemi dönemine rastlaması nedeniyle verimli olmadığı görülmüştür.
- Katılımcıların üniversite yaşamında veya sonrasında gönüllü veya zorunlu staj yapmış olmalarının iş bulma sürecinde önemli bir etken olduğu belirlenmiştir.
- Katılımcılar tarafından üniversite yaşamında veya sonrasında dâhil olunan kurs ve etkinlik gibi kendini geliştirmeye yönelik faaliyetlere katılım sağlamanın iş bulma süreçlerinde önem teşkil ettiği belirlenmiştir.
- Katılımcılar tarafından üniversite yaşamında veya sonrasında dâhil olunan gönüllülük faaliyetleri ve kültür-sanat etkinlikleri gibi kendini geliştirmeye yönelik faaliyetlere katılım sağlamanın iş bulma sürecinde önem teşkil ettiği belirlenmiştir.
- Katılımcıların büyük bir kısmı kültür-sanat faaliyetlerinin iş bulma konusunda fayda sağlayacağını düşünmesine rağmen üniversite yaşamı veya sonrasında katılımcıların çok az kısmının bu etkinliklere katılım sağladığı görülmüştür.
- Katılımcıların büyük bir kısmı dil eğitimi almanın iş bulmada etkili olacağını belirtmesine rağmen bu düşüncenin büyük oranda hayata geçmediği dil eğitimi alan katılımcıların eğitimlerini genelde ilk ve orta kurlarda bıraktıkları belirlenmiştir.
- İşsiz bireylerin büyük bir kısmının yabancı dil bilme noktasında yetersiz oldukları görülmüştür.

Mezuniyet Sonrası İş Arama Süreçleri

- Katılımcıların büyük bir kısmının mezun olduktan sonra iş bulma sürecinde stres ve kaygı yaşadığı ve bu durumun da sağlıklı kararlar almalarının önüne geçtiği belirlenmiştir.

- Katılımcıların birçoğunun eğitimlerinin karşılığı olan ücretleri alamamaları nedeniyle iş arama süreçlerinin uzadığı veya istenilen düzeyde iş bulamadıkları görülmüştür.
- Sosyal bilim alanından mezun olan katılımcıların ise mezun olduktan sonra girmeleri zorunlu olan sınavlarda yeteri düzeyde başarı gösterememeleri nedeniyle işsiz kaldıkları belirlenmiştir.
- Katılımcıların bir kısmının ise eğitimlerinin karşılığı olan işleri bulamamaları veya buldukları işlerin çalışma şartlarının ağır olması nedeniyle işsiz kaldıkları belirlenmiştir.
- Katılımcıların işsiz kalmalarının nedenlerinden birisinin de mezun oldukları bölümlerdeki iş tecrübesi eksikliği olduğu görülmüştür.
- Katılımcıların büyük bir kısmının yurt dışına gitmek istemedikleri belirlenmiş olup İngilizce seviyesi iyi olan katılımcıların yurt dışında çalışma isteklerinin fazla olduğu ve üniversite yaşamlarında da kendilerini bu amaçla motive ettikleri görülmüştür.
- Katılımcıların genel olarak aile-akraba sayesinde, kendi imkânlarıyla, sosyal ağlar aracılığıyla iş bulmaya çalıştıkları görülmüştür.
- Katılımcıların iş bulma sürecinde daha çok girdikleri sınavlar arasında KPSS ve ALES'in ön plana çıktığı belirlenmiştir.
- Katılımcılardan bazılarının kendi mezun oldukları alanda iş imkânlarının sınırlı olması veya iş bulamamaları nedeniyle ikinci bir üniversite okumayı tercih ettikleri belirlenmiştir.
- Katılımcıların ikinci üniversite tercihlerinde ise genelde ilk okudukları bölümlere yakın bölümlerin tercih edildiği görülmüştür.
- Bazı katılımcıların ise istedikleri bölümü kazanamamaları nedeniyle ikinci üniversitede istedikleri bölümü okumak istemeleri amacıyla tercihlerini yaptıkları belirlenmiştir.

İşsizliğin Nedenlerine İlişkin Düşünceler

- Katılımcıların işsizliğin nedenine ilişkin olarak temel belirttikleri hususun mezun oldukları bölümlerin iş imkânlarının hem kamuda hem de özelde yeterince olmaması olduğu görülmüştür.
- Katılımcıların gerek özel sektörde gerekse de kamu sektöründe kendi bölümlerinden mezunların çalışması gereken pozisyonlarda başka bölümlerden mezunların da çalışıyor olmasını bir sorun olarak gördükleri belirlenmiştir.
- Katılımcıların büyük çoğunluğunun kendi mezun oldukları alandan başka alanlarda işler yapmak zorunda kaldıkları görülmüştür.
- Açık öğretim bölümü mezunu katılımcıların örgün öğretim mezunu katılımcılara göre iş bulmada zorlandıkları görülmüştür.
- Katılımcıların büyük bir kısmının, aldıkları eğitimin yeterli düzeyde olmadığını, pratik uygulamalardan çok teorik uygulamaların yoğunlukta olduğunu ve bu durumun da iş bulmada olumsuz bir etkiye sebep olduğuna dair düşüncelere sahip oldukları görülmüştür.
- Katılımcıların önemli bir kısmının, üniversitede verilen eğitimin içeriğinin meslek hayatında çok yeterli olmadığını hatta meslek hayatı ile eğitim içeriğinin uyumsuzluklar taşıdığına dair görüşleri olduğu görülmüştür.
- Katılımcıların staj konusunda yeterli bilgi sahibi olmaması ve bu nedenle gereği kadar staj konusuna önem verilmemesi de işsizliğin temel nedenlerinden biri olarak belirlenmiştir.
- Bölümlerde verilen eğitimlerin ezbere dayalı olmasının da iş hayatında olumsuz etkiye sahip olduğu görülmüştür.
- Daha önce de belirtildiği gibi katılımcılar tarafından iş bulma konusunda en önemli yetkinliklerden birisi olarak yabancı dil bilme konusuna vurgu yapılmıştır. Bununla birlikte katılımcılar tarafından özellikle üniversitelerde verilen yabancı dil eğitiminin yeterli olmadığı ve iş bulma konusunda katkı sağlayacak kadar iyi bir dil eğitimi verilmediği belirlenmiştir.
- Her bir üniversitede yeterince ve aynı nitelikte akademisyen bulunmaması da katılımcıların aldıkları eğitim konusunda piyasanın taleplerini karşılayabilecek yeterliliğe erişememelerine neden olmuştur.

- Üniversitelerde özellikle kariyer planlaması konusunda yönlendirme mekanizmalarının yeterince olmaması veya bu mekanizmaların istenildiği düzeyde çalışmamasının da katılımcıların üniversite sonrasında iş bulma konusunda olumsuz bir etkiye sahip olduğu görülmüştür.
- Bazı sınıfların kalabalık olması nedeniyle akademisyenlerin yeterince öğrenciler ile ilgilenememesi de katılımcıların iş bulma sürecinde ihtiyaç duydukları nitelikli eğitimi alamamalarına sebep olmuştur.
- Bazı katılımcıların iş arama sürecine geç başlamalarının da iş bulmada olumsuz bir etkene sahip olduğu görülmüştür.
- Katılımcıların iş deneyiminin olmaması da iş bulmayı olumsuz etkileyen başat faktör olarak belirlenmiştir.
- Bazı katılımcıların küçük şehirlerde eğitim almış olmaları da sonrasında iş bulma noktasında istenilen niteliklere sahip olmama nedeniyle olumsuz bir durum olarak görülmüştür.
- Katılımcılar kendi bölümlerinden çok fazla mezun olmasının bununla beraber bu kadar mezunu istihdam edebilecek bir piyasa yapısının olmamasını da iş bulmada güçlük olarak belirtmiştir.
- İstihdam konusundaki arz ve talep dengesizliği de üniversite mezunu gençlerin iş bulamamalarına neden olan bir faktör olarak görülmüştür.
- Özellikle kamu kurumlarında işe girişte ön plana çıkan referansın iş bulmada güçlüğe sebep olduğu görülmüştür.
- Katılımcıların eğitim aldıkları bölümlere ilişkin iş bulmada seçici davranmaları da işsizliğin oluşmasının nedenlerinden biri olarak belirlenmiştir.
- Katılımcıların mesleklerine uygun olmayan işlerde çalışmalarının ise hem katılımcıları mutlu etmediği hem de katılımcıların sıklıkla iş değiştirmelerine sebebiyet verdiği belirlenmiştir.
- İşsizliğin sebeplerinden bir diğeri ise katılımcıların büyük çoğunluğunun özel sektörde var olan ağır çalışma koşulları sebebiyle kamu sektöründe çalışmak istediklerine dair düşüncelerinin olmasıdır.
- Kamu kurumlarının özellikle bazı alanlarda istihdam olanaklarının daha düşük olması da işsizliğin sebeplerinden biri olarak görülmüştür. Bununla birlikte hem

kamu kurumlarının istihdam olanaklarının sınırlı olması hem de o alanda çok fazla mezun olması da işsizliğe sebep olmaktadır.

- Bazı katılımcıların ise birçok faktöre rağmen işsizliğin nedeni olarak kendilerini yeterince geliştiremedikleri konusunda düşünceleri olduğu görülmüştür.
- Bazı katılımcıların kamu kurumlarına girebilmek amacıyla sınavlara hazırlanmaları dolayısıyla da işsiz kaldıkları görülmüştür.
- Üniversite hayatı boyunca kendini geliştirme konusunda bir faaliyette bulunmayan katılımcıların üniversite bittikten sonra kendini geliştirmeye yönelik faaliyetlerde bulunmuş olmaları da işsizliğin nedenlerinden biri olarak görülmüştür.
- Yabancı dil bilmenin de iş bulmayı kolaylaştırıcı bir faktör olduğu görülmüştür.
- Ailesinin ekonomik seviyesi iyi olan gençlerin iş aramayı daha ağırdan aldıkları ve istedikleri işlere girebilmek için bir baskı hissetmeden çabaladıkları görülmüştür.
- Kadınların iş bulmada erkeklere göre daha dezavantajlı konumda oldukları, çoğu kez cinsiyet ayrımcılığına uğradıkları görülmüştür.
- Ülkenin içerisinde bulunduğu ekonomik konjonktüründe işsizliğin temel sebeplerinden biri olarak düşünüldüğü görülmüştür.
- Katılımcıların bir kısmının ise sahip oldukları mesleklere bir aidiyet hissetmedikleri için o mesleği yapmamalarından dolayı işsiz kaldıkları görülmüştür.

İşsizliğin Sonuçları

- İşsizliğin katılımcılar üzerinde olumsuz anlamda psikolojik ve sosyal etkilerinin yanı sıra yeme bozuklukları, kulak ve baş ağrısı, uyku bozuklukları, halsizlik, mide rahatsızlıkları gibi fiziksel etkilerinin de olduğu görülmüştür.
- Katılımcıların işsiz olmaları nedeniyle ailelerine ekonomik olarak bağımlı oldukları bu durumun da kendilerini psikososyal olarak olumsuz etkilediği ve sosyal rollerini yerine getiremedikleri görülmüştür.
- Katılımcıların ekonomik olarak ailelerine bağımlı olmaları sosyal anlamda gerek arkadaşlarıyla buluşma noktasında gerekse de diğer sosyal etkinliklere katılım

noktasında engel taşımakta olup bu durumun gençleri yalnızlığa ittiği görülmüştür.

İşsizliğin Psikolojik Sonuçları

- Katılımcıların neredeyse tamamının işsiz kaldıkları sürenin bir kısmında depresyon, anksiyete ve stresten en az birini deneyimlediği görülmüştür.
- İşsizliğin istisnasız bir biçimde tüm katılımcılar üzerinde psikolojik sorunları tetiklediği, bu süreçte katılımcıların kendilerini iyi hissetmediği öğrenilmiştir.
- Depresyon, anksiyete ve stresin her birini deneyimlediğini söyleyen katılımcıların da olması, işsizlik sürecinde bir katılımcının pek çok psikolojik sorunla mücadele ettiği olgusunu ortaya çıkarmıştır.
- Bazı katılımcıların ise işsiz olmalarından dolayı çevrelerinden hissettikleri baskı yüzünden psikolojik olarak olumsuz etkilendikleri görülmüştür. Katılımcıların üniversite mezunu olmasından dolayı çevrenin bir an önce iş bulacağı beklentisi içerisinde olması da bu baskının şiddetini arttırmaktadır.
- Katılımcıların işsizlikten dolayı sosyal bağlarının zayıflaması ve akran ilişkilerinin görece ortadan kalkmasının da yaşanan psikolojik sorunları derinleştirdiği görülmektedir.
- Bulunduğu şehrin dışında eğitim gören katılımcıların hem işsizlik hem de arkadaşlarının başka şehirlerde olmasından dolayı yalnızlık duygusunu daha fazla hissettikleri görülmüştür.
- Katılımcıların akranlarının iş bulup kendilerinin bulamamış olmaları katılımcıları yalnızlığa ittiği ve kendilerini kötü hissetmelerine neden olduğu görülmüştür.
- Kendisini yalnız hissettiğini belirten katılımcıların depresyon ve stres düzeyinin daha yüksek olduğu görülmüştür.
- Katılımcıların ekonomik olarak bir geliri olmamasından dolayı ailesine maddi olarak yük olduğunu düşündüğü ve bu durumda katılımcıları psikolojik olarak olumsuz etkilediği görülmüştür.
- Katılımcıların ailelerine maddi olarak yük olduğunu düşündükleri ve bu nedenle arkadaşlarıyla görüşmek istemedikleri belirlenmiştir. Katılımcıların sosyal

ortamlardan ve arkadaşlarından uzaklaşmak zorunda kalmasının onları çaresiz hissettirdiği görülmüştür.

- Katılımcıların kendilerini çaresiz hissetmelerine neden olan bir diğer unsur da ailelerinden ekonomik olarak destek almaları şeklinde belirlenmiştir.
- Katılımcıların iş sınavlarında başarısız olmaları, iş sınavında başarılı olsalar bile mülakatlarda başarısız olmaları, sonrasında iş bulamamaları ve bu nedenle ne yapacaklarını bilememeleri nedeniyle kendilerini çaresiz hissettikleri görülmüştür.
- Çaresizliğinde katılımcılar arasında yaygın bir psikolojik sorun olarak görüldüğü bu durumun da depresyon, stres ve umutsuzluğu arttırdığı görülmüştür.
- Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun hem işsizlik sürecinde hem de iş başvuruları sonrasında yaşadıklarından dolayı umutsuzluk duygusu içerisinde olduğu görülmüştür.
- Katılımcıların üniversite mezuniyeti sonrasında iş arama sürecinin başında özgüven düzeyinin yüksek olduğu ancak iş arama sürecinde karşılaşılan olumsuz durumlardan dolayı umutsuzluğa kapıldıkları bu durumun da özgüvenlerinin düşmesine neden olduğu belirlenmiştir.
- Katılımcıların hem iş bulamamaları hem de çevrelerinden hissettikleri baskılar yüzünden kaygı düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür.
- Bazı katılımcıların sürekli olmasa bile işsizlik süresi içerisinde ara ara intiharı düşündükleri belirlenmiştir.
- Katılımcıların aileleri tarafından iş bulma konusunda akranları ile kıyaslanması katılımcıların aileleri ile aralarında gerginlik sebebi olmuştur.
- Katılımcıların işsiz olmaları onların evliliğe olan bakış açısını da etkilemiştir. Kadın olan katılımcıların işsizlik sebebiyle bir an önce evlenmek istedikleri görülürken erkek katılımcıların işsiz olması nedeniyle işsizliği erteledikleri görülmüştür.
- Katılımcıların evliliği ertelemelerinin temel sebebi olarak ise evliliğin getireceği maddi sorumluluğu karşılayamayacak durumda olmaları görülmüştür.
- Katılımcıların kendi istekleri dışında evliliği ertelemek zorunda kalmaları hem romantik ilişkilerini hem de kendi psikolojilerini olumsuz anlamda etkilediği belirlenmiştir.

- Katılımcıların büyük çoğunluğunun gelecek için umutsuz oldukları belirlenmiştir.
- Geleceğe yönelik umutsuz olan katılımcıların daha fazla psikososyal sorunlar yaşadıkları görülmüştür.

İşsizliğin Olumsuz Etkilerini Artıran Faktörler

- Katılımcıların ailelerinden ve çevrelerinden gelen baskılar sonucunda işsizliğin olumsuz etkilerinin katılımcılar tarafından daha fazla hissedildiği görülmüştür.
- Katılımcıların çevrelerinden gördükleri baskının cinsiyetlerine göre değerlendirildiğinde ise erkeklerin kadınlara göre daha fazla baskı hissettiği belirlenmiştir.
- Bazı katılımcıların ise ailelerinin iş bulamamaları konusunda baskı yapmalarından dolayı çok fazla stres hissettikleri görülmüştür.
- Katılımcıların ailelerinden maddi destek almaları da işsizliğin olumsuz etkilerini arttıran bir faktör olarak belirlenmiştir.
- Ailelerinden ve çevrelerinden yeterli sosyal destek alamayan katılımcıların işsizliğin olumsuz etkisini daha fazla hissettiği görülmüştür.
- Stres düzeyi daha yüksek olan katılımcıların stres düzeyi nispeten daha düşük olan katılımcılara göre işsizliğin olumsuz etkisini daha fazla hissettiği görülmüştür.
- Kaygı düzeyi daha yüksek olan katılımcıların kaygı düzeyi nispeten daha düşük olan katılımcılara göre işsizliğin olumsuz etkisini daha fazla hissettiği görülmüştür.
- Katılımcılardan yetersizlik hissini ve suçluluk duygusunu fazla hissedenlerin diğer katılımcılara göre işsizliğin olumsuz etkisinden fazla etkilendiği görülmüştür.
- Kamu kurumlarında atamalara ilişkin belirsiz süreçlerin yaşanması ve alanında iş bulma umudunun olmaması da işsizliğin olumsuz etkilerini arttıran unsurlar olarak görülmüştür.

İşsizliğin Olumsuz Etkilerini Azaltan Faktörler

- Hane geliri yüksek, psikolojik sağlamlılığı fazla ve sosyal destek düzeyi yüksek olan katılımcıların işsizliğin yarattığı psikososyal sorunları daha az hissettiği görülmüştür.
- İş bulma inancı yüksek olan katılımcıların işsizliğin olumsuz etkilerinden daha az etkilendiği görülmüştür.
- İş ararken seçici davranmayan ve kendini geliştirmeye yönelik faaliyetler yürüten katılımcıların işsizliğin olumsuz etkilerinden daha az etkilendiği görülmüştür.

İşsizlik Sonrası İş Bulma Çabaları

- Katılımcılardan iş bulma konusunda en fazla çaba gösterdikleri unsurun yabancı dil öğrenmek olduğu belirlenmiştir.
- Katılımcıların iş bulma konusunda önemsedikleri ve çabaladıkları diğer bir unsurun da çevreden destek almaya çalışmak olduğu görülmüştür.

Gelecek Planları

- Katılımcılardan özellikle sosyal bilimlerden mezun olanların gelecekte en büyük hedefinin kamuya atanarak memur olmak istedikleri görülmüştür.
- Katılımcılardan bir kısmının gelecekte yurtdışına çıkmak istediği ancak bu hedefini gerçekleştirmek için fazla bir çaba göstermediği görülmüştür.
- Katılımcıların gelecekte evlenmek istedikleri ancak işsizlik nedeniyle ertelemek zorunda kaldıkları belirlenmiştir.
- Bazı katılımcıların ise iş imkânları fazla olması nedeniyle daha büyük şehirlere taşınma konusunda fikirleri olduğu görülmüştür.
- Katılımcıların gelecekte istedikleri en önemli konulardan birinin de yüksek lisans yapmak olduğu belirlenmiştir.
- Bazı katılımcıların ise ya örgün eğitimde ya da açık öğretimde istihdam olanakları daha fazla olan bölümleri okumak istedikleri belirlenmiştir.

BÜTÜNLEŞİK SONUÇLAR

Hem nicel hem nitel araştırmanın sonuçlarına göre;

- Üniversite mezunu genç işsizlerin geçmiş dönemlerde iş deneyimine sahip olması onların işsizlik sürecinde yaşadıkları depresyon, anksiyete, stres ve umutsuzluk düzeylerini azaltan faktör olarak görülmüş olup katılımcılar tarafından bizzat bu deneyimleri yaşadıkları ifade edilmiştir.
- Katılımcıların iyi düzeyde bilgisayar bilgisine sahip olması işsizlik sürecinde yaşadıkları depresyon, anksiyete, stres ve umutsuzluk düzeylerini azaltan bir faktör olarak belirlenmiş olup bu durum katılımcıların ifadelerinde de ortaya çıkmıştır.
- Katılımcıların geçmiş dönemlerde mezun oldukları alan ile ilgili staj yapmalarının işsizlik sürecinde yaşadıkları depresyon, anksiyete, stres ve umutsuzluk düzeylerini azaltan bir faktör olarak belirlenmiş olup bu durum katılımcıların beyanlarından da anlaşılmıştır.
- Her iki araştırma bölümünde de önemli bir sonuç olarak katılımcıların dil bilgisine sahip olmalarının işsizlik sürecinde yaşadıkları depresyon, anksiyete, stres ve umutsuzluk düzeylerini azaltan bir faktör olarak görülmüş olup katılımcılar tarafından bizzat bu deneyimleri yaşadıkları ifade edilmiştir.
- Katılımcıların ailesinin gelirinin yüksek olması onların işsizlik sürecinde yaşadıkları depresyon, anksiyete, stres ve umutsuzluk düzeylerini azaltan bir faktör olarak görülmüş olup katılımcılar tarafından bizzat bu deneyimleri yaşadıkları ifade edilmiştir.
- Katılımcıların ailelerinden mali destek almaları onların algılanan sosyal desteklerini olumlu etkilerken geleceğe dair umutlarını azalttığını belirtmişlerdir.
- Geleceğe dair iş bulma umudu olan katılımcıların daha düşük depresyon yaşadıkları görülmüştür.
- Stres, düşük sosyal destek algısı ve umutsuzluğun üniversite mezunu genç işsizlerin işsizlikten dolayı yaşadıkları olumsuz duygu durumları arttırdığı görülmüş olup katılımcılar tarafından bizzat bu deneyimleri yaşadıkları ifade edilmiştir.

ÖNERİLER

Literatür taraması ve karma araştırma yöntemi kullanılan bu araştırmanın sonucundan yola çıkılarak farklı gruplara yönelik öneriler geliştirilmiştir. Bu kapsamda, makro düzeyde; alınan kararlar ile politikalara yön veren politika yapıcılara ve ilerde bu alanda araştırma yapacak olan araştırmacılara, mezzo düzeyde; üniversite mezunu genç işsizlerin ailelerine, bu gençlerin üniversite eğitimi aldığı üniversitelere ve akademisyenlere, mikro düzeyde ise; bu tezin odak noktasını oluşturan gençlere yönelik öneriler sunulmuştur.

POLİTİKA YAPICILARA YÖNELİK ÖNERİLER

- Üniversite öğrencilerinin nitelikli bilgisayar eğitimi alması için üniversitelere gerekli kolaylık sağlanarak mevzuat alt yapısı oluşturulmalı ve aynı zamanda üniversitelerin öğrencilere yönelik bu imkânları sağlayabilmesi için bütçe desteği sağlanmalıdır. Ülke genelinde üniversitelerde nitelikli bilgisayar eğitimi verilebilmesi için planlama yapılmalı ve üniversitelerin bu planlara uyması konusunda gerekli denetim mekanizmaları oluşturulmalıdır. Piyasada bu alanda eğitim veren kurumların üniversiteler ile iş birliği yapmasını teşvik edici mekanizmalar geliştirilmelidir. Bu doğrultuda vergi indirimi, çeşitli ekonomik destekler gibi katkılar sağlanmalıdır. Piyasanın hangi bilgisayar uygulamalarına ve yazılımlara daha fazla ihtiyaç duyduğuna yönelik büyük ölçekli araştırmalar yapılmasını sağlayarak üniversitelerin bu konuda planlamalarına destek olunmalıdır. Üniversitelilerin üniversite dışında ücretsiz bir şekilde bilgisayar eğitimlerinden faydalanabilmesi amacıyla çeşitli yasal düzenlemeler yapılmalı gerek merkezi düzeyde gerekse de yerel düzeyde kurumların bu kursları verebilmesi sağlanmalıdır.
- Politika yapıcılar tarafından yabancı dil öğretme konusuna ulusal bir mesele olarak bakılmasına ihtiyaç duyulmakta olup bu önemiyette politikalar belirlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle de öncelikle gençlerin üniversite hayatına gelmeden önce en az orta seviyede yabancı dili konuşuyor, yazıyor, okuyor ve dinliyor seviyesinde olması gerekmektedir. Bunu gerçekleştirebilmek amacıyla

da Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan müfredatların bu amaca hizmet etmesi ihtiyacı gerekmektedir. Ancak müfredatların geliştirilmesi onu öğrencilere aktaracak olan öğretmenlerin sayesinde olacaktır. Bu nedenle de özellikle İngilizce öğretmenlerinin çok nitelikli eğitilmesi ve öğretmenleri oldukları yabancı dile üst düzeyde hâkim olmaları sağlanmalıdır.

- Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından gençlerin kişisel ve sosyal gelişimine destek olmak ve onların sosyal anlamda verimli vakit geçirmesini sağlamak amacıyla kurulan Gençlik Merkezlerinin her ilçede donanımlı bir şekilde kurulması sağlanmalıdır. İşsizlikten kaynaklı olarak sosyalleşemeyen ve herhangi bir sosyal etkinlikten uzak duran gençlerin ücretsiz olarak bu merkezlerin sunduğu sosyal etkinliklerden yararlanması onların işsizlik süresince yaşadıkları psikososyal sorunların azalmasına olanak tanıyacaktır.
- Eğitim Fakülteleri nicelik olarak çok yaygınlaştırılmamalı nitelik olarak ise kalitesi arttırılmalıdır. Eğitim Fakültelerinin yabancı ülkelerdeki üniversiteler ile bağlantısı sağlanarak öğrenci değişimi konusunda ülkeler arası ikili anlaşmalar yapılmalıdır.
- Gerek merkezi gerekse de yerel yönetimler tarafından ücretsiz yabancı dil kursları açılması için gerekli mevzuat alt yapısı ve bütçe desteği oluşturulmalıdır.
- Üniversitelerin değişim programı sayısının artması ve daha fazla öğrencinin değişim programlarından faydalanabilmesi için diğer ülkeler nezdinde gerekli girişimlerde bulunulması ve üniversitelerin anlaşmalar yapabilmesi için zemin hazırlanması gerekmektedir.
- Kamu kurumları tarafından üniversite öğrencilerinin yabancı dil öğrenmesine katkı sağlayacak ek kaynakların sağlanması konusunda yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.
- Çeşitli öğrenci değişim programları ile yurt dışına gidecek öğrencilere sağlanacak burs miktarlarının döviz kurlarında gerçekleşen değişimler dikkate alınarak hesaplanması ve yurt dışında öğrencilerin eğitimlerini rahatça sağlayabilecekleri bir imkân yaratılması gerekmektedir.
- Yabancı dil öğrenimine sadece hane geliri yüksek olan ailelerin çocuklarının değil tüm çocukların erişebilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması ve bu düzenlemelerin titizlikle takip edilerek uygulanması sağlanmalıdır.

- Özel okullarda nispeten daha nitelikli olan yabancı dil öğretiminin devlet okullarında da aynı seviyeye ulaşabilmesi için gerekli politikaların belirlenmesi ve uygulanması sağlanmalıdır.
- Üniversite öğrencilerinin staj imkânına ulaşabilmesi konusunda en temel görev politika yapıcılara düşmektedir. Burada uygulanması gereken en önemli politika işverenlerin öğrencileri staja alması konusunda teşvik edici mekanizmaların hayata geçirilmesidir. Staj yapan öğrencilerin sosyal güvenlik primleri ile maaşlarının devlet tarafından ödenmesi ilk etapta akla gelen temel uygulamalardır. Bununla birlikte yakın zamanda Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi tarafından hayata geçirilen kariyer kapısı uygulaması üniversite öğrencilerinin staj imkânları bulması konusunda önemlidir ancak yeterli değildir. Bu ve buna benzer uygulamaların geliştirilerek ülkenin her bir bölgesinde okuyan üniversite öğrencilerinin eşit koşullarda ve aynı niteliklerde staj imkânı yapması sağlanmalıdır. Aynı zamanda yapılacak olan çeşitli yasal düzenlemeler ile stajyerlerin hem özlük hem de ekonomik hakları korunmalıdır. Firmaların stajyerleri haklarını vermeden, mesai saatleri belli olmadan çalıştırmasının önüne geçilmelidir.
- Cumhurbaşkanlığı İnsan Kaynakları Ofisi tarafından kamu ve özel sektöre çalıştırdığı personelin belli bir oranında stajyer çalıştırma zorunluluğunun getirilmesi için gerekli yasal düzenleme yapılmalıdır.
- Tüm bölümlerde stajın zorunlu olması için gerekli yasal ve mali düzenlemeler ile diğer ihtiyaç duyulan alt yapı çalışmaları yapılmalı ve üniversitelerin bu kurala uyup uymadığı konusunda da izleme ve değerlendirme mekanizmalarının geliştirilmesi sağlanmalıdır.
- Üniversite mezunlarının işsiz kalmalarının temelinde yatan nedenlerden birisinin de lisede üniversite tercihinde yapılan hatalar olduğu görülmüştür. Bu bağlamda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ulusal düzeyde bir politika belirlenerek okulların rehberlik servislerinde üniversiteler ve bölümler hakkında daha detaylı ve profesyonel bilgilerin verilmesi sağlanmalıdır. Tüm öğrenciler seçecekleri bölümü ve üniversiteyi tercih etmeden önce o üniversite ve bölüm hakkında tüm bilgileri detaylarıyla öğrenmeli ve mümkünse bizzat o üniversiteye giderek bölüm hakkında bilgi almalıdır. Bununla birlikte Milli Eğitim Bakanlığının sadece

rehberlik öğretmenleri aracılığıyla değil aynı zamanda çeşitli dijital mecraları da kullanarak konuya ilişkin öğrencilere bilgilendirme yapması sağlanmalıdır.

- Ulusal düzeyde sosyal ve kültürel etkinlikleri öğrenciler bağlamında organize etmek merkezi yönetimin görevleri arasındadır. Bununla birlikte yerel düzeyde de bu etkinliklerin düzenlenmesi konusunda merkezi yönetimin yerel yönetimlere hem yol göstermesi hem de maddi anlamda destek olması gerekmektedir. Bu bağlamda özellikle Gençlik ve Spor Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığının ülke genelinde üniversite öğrencilerinin katılımını sağlayan çeşitli etkinlikler düzenlemesi sağlanabilir. Aynı zamanda bu bakanlıkların Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) Başkanlığı ile de ortak çalışmalar yaparak üniversite içerisinde de sosyal ve kültürel etkinliklerin düzenlenmesi sağlanabilir.
- Üniversite öğrencilerin psikososyal sorunlar yaşadıkları dönemlerden bir diğeri ise özellikle sosyal bilim alanından mezun olan öğrencilerin KPSS, ALES, YDS gibi kamu kurumlarına girmede ön koşul olan sınavlara çalıştıkları zamanlardır. Gerek üniversite öğrencilerinin bu dönemde yaşadıkları stres, anksiyete, depresyon gibi hususlar gerekse de kursların ekonomik olarak pahalı olması gençleri olumsuz etkileyen unsurların başında gelmektedir. Bu olumsuzlukları aşabilmek amacıyla özellikle Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bu kurslarda mutlaka bir psikologun bulunması ve gençlerin sınavlara hazırlanırken yukarıda belirtilen sorunları yaşamaları durumunda o psikologdan destek alması sağlanmalıdır. Bununla beraber özellikle ekonomik durumu iyi olmayan öğrencilerin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından çeşitli burslar ile desteklenerek bu kurslara katılımı konusunda maddi problem yaşamalarının önüne geçilmesi gerekmektedir.
- Üniversite mezunu gençleri umutsuzluk ve gelecek kaygısı konusunda etkileyen bir diğer unsur da kendi bölümlerinden çok fazla mezunun olmasıdır. Bu sorunun giderilebilmesi amacıyla üniversite kontenjanlarının istihdam durumuna göre planlanması gerekmektedir. Gerek devlet üniversitelerinin gerekse de vakıf üniversitelerinin kontenjan sayılarında piyasanın ihtiyaç duyduğu sayıda öğrenci planlaması yapılmalıdır. Bununla birlikte ülkenin birçok yerinde bulunan üniversitelerde de öğrenci planlaması yapılırken yerel istihdam şartları göz

önünde bulundurulmalı ve o ilin istihdam ihtiyacına göre kontenjan durumları belirlenmelidir.

- Üniversite müfredatlarının piyasanın ihtiyaçlarına karşılık verebilmesi amacıyla özellikle YÖK Başkanlığı ve Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı arasında iş birliği yapılmalıdır. Bununla birlikte özellikle YÖK Başkanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve İş-Kur tarafından ulusal düzeyde büyük ölçekli iş gücü araştırmaları yapılarak piyasanın ihtiyaç duyduğu iş gücünün teminine yönelik planlama yapılabilir.
- Üniversite mezunu gençlerin özgüvenlerini ortadan kaldıran, onları umutsuzluğa ve depresyona iten hususlardan bir diğeri ise özellikle kamu kurumlarında iş başvurularında karşılaştıkları referans konusudur. Gençler kamu kurumlarına girebilmek için gerek üniversite hayatlarında gerekse de üniversite sonrasında çok çalışarak birçok sınavdan geçmekteledir. Ancak yazılı sınavlar sonrasında karşılaştıkları mülakatlarda emeklerinin karşılığını alamadıklarını ve referansları olmaması sebebiyle elendiklerini söylemektedirler. Bu durumda gençleri önce çaresizliğe, umutsuzluğa ve sonrasında ise depresyona itmektir. Bu durumun önüne geçebilmek ve gençlerin iş arama konusunda cesaretlenmelerini sağlamak amacıyla kamu kurumlarına girişlerin yazılı sınav sonrasında alınan puanlar ile merkezi atama ile yapılması gerekmektedir. Bazı istisnai meslekler hariç diğer mesleklerin hepsinde mülakatlar kaldırılmalı hem üniversite not ortalaması hem KPSS hem de kurumların kendi sınavlarından başarılı olmaları şartıyla atamaların yapılması gerekmektedir.
- Ülke genelindeki üniversite sayısı düşünüldüğünde üniversitelerin akademisyen sayısının dengeli bir şekilde dağılmadığı aşikârdır. Araştırma sonucu göstermiştir ki özellikle küçük illerde öğrenim gören üniversite mezunlarının iş hayatına katılımları konusunda büyük şehirlerde eğitim görenlere göre daha fazla zorlandıkları tespit edilmiştir. Bunun temel nedeni olarak ise üniversitelerinde kendi alanlarında nitelikli çok fazla akademisyenin bulunmaması belirtilmiştir. Bu doğrultuda YÖK Başkanlığı tarafından ülke genelindeki tüm üniversitelerde yeterli sayıda ve nitelikte akademisyenin bulunması için gerekli planlamanın yapılması gerekmektedir. Öğretim üyesi değişim programları, küçük illerde ve doğuda bulunan üniversitelerde görev yapanlara verilecek ekstra teşvik ödemeleri

vs. gibi destekleyici unsurlar ile tüm üniversitelerde yeterli sayıda ve nitelikte akademisyenin görev yapması sağlanmalıdır.

- Ülkemizde üniversite mezunu olan gençler iş arama sürecinde akademik kariyerlerini ikinci plana itmektedirler. Ancak ülkemizin yetişmiş işgücünün gelişiminin sağlanabilmesi amacıyla yüksek lisans, doktora mezunu insan sayısının artması gerekmektedir. Bu bağlamda ise özellikle yüksek lisans ve doktora öğrencilerine hayatlarını idare ettirebilecek en az asgari ücret düzeyinde burs verilmesi gerekmektedir. Bu sayede gençler hem akademik kariyerlerine hem de istihdam imkânlarına yönelik araştırmalarına devam edebilecektir.
- Üniversite mezunu genç işsizlerin iş arama sürecinde aileleri dışında devletten mali destek almaları bu süreçte yaşayacakları psikososyal sorunların azalmasına imkân tanıyacaktır. Bu nedenle özellikle iyi ortalamaya sahip mezunların iş arama süresi içerisinde belli bir zaman dilimi ile sınırlanarak burs, kredi vb. uygulamalar ile mali yönden desteklenmesi gerekmektedir.
- Küçük şehirlere büyük şehirlere üniversite eğitime gelip eğitim süreci tamamlandığında gençlerin kalacak yer bulamamaları nedeniyle ailesinin yaşadığı şehirlere dönmek zorunda kalması ve ailelerin iş arama sürecinde olumsuz yaklaşımlar içerisinde girmesi gençlerin psikososyal sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Bu nedenle özellikle KYK yurtlarının belli kriterler çerçevesinde bu gençlerin iş arama sürecinde de kalabilmelerine uygun olarak tasarlanması ve buna ilişkin gerekli yasal düzenlemelerin yapılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.
- Mesleki ve teknik eğitim liselerinin yaygınlaştırılması ve bu liselerin halk nezdinde bilinirliğinin artırılması amacıyla yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Aynı zamanda meslek liselerinin organize sanayi bölgeleri ile iş birliği yapması ve gençlerin üniversite hayatına gelmeden önce meslek edinmeleri sağlanmalıdır. Böylece hem herkes üniversiteye gitmeyecek hem de piyasanın ara eleman ihtiyacı giderilecektir.
- Ülkemizdeki açıköğretim bölümlerinin yeniden yapılandırılmasına ve piyasanın gerçeklerine uygun olarak geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Bununla beraber piyasada karşılığı olmayan her bölümün açıköğretimi açılmamalı, açık olanlarda kapatılmalıdır. Aynı zamanda piyasanın ihtiyaçlarına cevap verecek olan

bölmelerin de eğitim nitelikleri artırılmalı, burada eğitim alan öğrencilerin donanımlı bir şekilde mezun olmaları sağlanmalıdır.

- Gençlere yönelik girişimcilik faaliyetlerinin desteklenmesi için gerekli mevzuat düzenlemeleri yapılmalıdır. Bu bağlamda üniversiteyi bitiren ve girişimci olmak isteyen gençlerin iş kurabilmeleri amacıyla vergi indirimleri, SGK ödemelerine ilişkin mali destekler ve düşük faizli uzun vadeli krediler gibi araçlar ile desteklenmeleri gerekmektedir.
- Genç istihdamı sağlayan firmalara Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından çeşitli sübvansiyonlar sağlanarak onların gençleri istihdam etmesi teşvik edilmelidir. Aynı zamanda kamu kurumları ve özel sektörün 4857 sayılı İş Kanunundan kaynaklı olarak belli oranlarda engelli ve hükümlü çalıştırma zorunluluğu gibi gerekli kanuni düzenlemeler yapılarak belirli oranda genç çalıştırmanın da zorunlu olması sağlanmalıdır.
- Bununla birlikte kadınların istihdam hayatına girişte cinsiyetlerinden dolayı karşılaştıkları engellerin ortadan kaldırılması için işin niteliği dikkate alınarak belirli bir sayıda kadın çalıştırılmasının da zorunlu hale getirilmesi gerekmektedir.
- 2021 yılında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından çıkarılan ve 2021-2023 yıllarını kapsayan Ulusal Genç İstihdam Strateji belgesinin etkili bir şekilde izleme ve değerlendirmesinin yapılması ve bu Strateji Belgesinde sorumlulukları bulunan kurumların görevlerini etkin bir şekilde yerine getirmelerinin sağlanması gerekmektedir.
- Genç işsizliğinin nedenleri, piyasanın talepleri ve genç işsizlerin profili gibi unsurları içerisinde barındıran sosyal araştırmaların İş-Kur ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından yapılması ve genç işsizliği sorununa ilişkin veriye dayalı politikaların üretilmesi sağlanmalıdır.
- Aynı zamanda yine bu kurumlar tarafından bu konuya ilişkin hazırlanan yüksek lisans ve doktora tezlerinin de desteklenmesi ve ilgili kurumların bu tezlerin sonuçlarından istifade etmesi sağlanmalıdır.
- Genç işsizlerin, işsizlikten kaynaklı olarak yaşadıkları psikososyal sorunların çözümüne katkı sağlayacak sosyal hizmetlerin çeşitlendirilmesi ve bu hizmetlerden gençlerin azami düzeyde ve ücretsiz olarak faydalanmasını sağlayacak sosyal hizmet kuruluşlarının ve meslek elemanlarının artırılması ve

yaygınlaştırılması için Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının çalışma yapması gerekmektedir.

- YÖK Başkanlığı tarafından merkezi düzeyde planlanması ve zorunlu olması kaydıyla gençlerin yaşadıkları psikososyal sorunlar ile nasıl baş edebileceklerini öğrenebilmeleri için okudukları bölümlerden bağımsız şekilde bölümlerindeki derslere ek olarak bu konuya ilişkin çeşitli derslerin konulması sağlanarak gençlerin özellikle depresyon, anksiyete ve stres ile mücadele etmede bilinç ve farkındalık kazanmaları gerekmektedir.

AİLELERE YÖNELİK ÖNERİLER

- Araştırmaya katılan bireylerin büyük bir kısmı ailelerinden sosyal destek aldıklarını ve bu sayede psikososyal sorunları az yaşadıklarını ifade etmiş olup bu nedenle üniversite mezunu genç işsizlerin ailelerinin bu kişilere yönelik verecekleri sosyal destek önem taşımaktadır. Aileler çocuklarına her dönem destek olmalı ve onlara gereken özgüveni sağlamalıdır. Onların iş bulma konusunda yaşadıkları problemleri bir eksiklik olarak görmeyip onlara desteğe devam etmelidirler. Aynı zamanda araştırma sonuçlarına göre işsiz kalan gençler kendilerini iş bulan arkadaşları ile kıyaslamakta bu durumda onların stres, anksiyete ve depresyon düzeylerini arttırmaktadır. Bu nedenle ailelerin çocuklarını onların arkadaşları ile kesinlikle kıyaslamaması gerekmektedir.
- Katılımcıların ailelerinden aldıkları sosyal desteğin başında mali destek gelmektedir. Araştırma sonucu göstermiştir ki ailelerinden maddi destek alan bireylerin depresyon düzeyi daha fazladır. Üniversite mezunu genç işsizler hali hazırda işsiz olmalarından kaynaklı olarak temel ihtiyaçlarını ailelerinden sağladıkları maddi destekler ile gidermektedirler. Bu durumda zaten onlara bir stres düzeyi oluşturmakta olup bunun yanı sıra ailelerinin de bu durumu dile getirmeleri ve başlarına kakmaları onlarda ayrıca depresyona da sebebiyet vermektedir. Bu nedenle ailelerin çocuklarına verdikleri maddi destek konusunda daha hassas davranmaları ve bu konuya ilişkin onları incitecek ifadelerden kaçınmaları gerekmektedir.

- İşsizlik süresi artan katılımcıların depresyon, anksiyete ve umutsuzluk düzeylerinin arttığı buna bağlı olarak da sosyal destek ihtiyaçlarının da arttığı görülmüştür. Bu nedenle işsiz kalma süresi artan üniversite mezunu genç işsizlerin ailelerinin bu bireylere sosyal destek sağlama konusunda daha dikkatli ve hassas olmaları gerekmektedir.
- Aileler genç bireylerin üniversite tercihinde müdahil olmamalı, onları ilgi duydukları ve kendilerini geliştirebilecekleri alanda tercih yapmaları konusunda desteklemelidirler. Kendi istedikleri veya kendi hayalleri olan bölümlerden öte çocuklarının isteklerine saygı duymalı ve bu konuda onları cesaretlendirmelidirler.
- Öğrencilerin sosyal ve kültürel etkinliklere katılım sağlaması konusunda ailelere de önemli görevler düşmektedir. Özellikle de aileler çocuklarının bu etkinliklere katılmasının önemi konusunda daha bilinçli olmalı ve çocuklarını desteklemelidir. Bu etkinliklere katılmayı ders çalışmanın bir alternatifi olarak görmeyip bunların da en az ders çalışmak kadar önemli olduğunu bilmeleri gerekmektedir.

ÜNİVERSİTELER VE AKADEMİSYENLERE YÖNELİK ÖNERİLER

- Üniversiteler gençlere bilgisayar öğretme konusunda daha aktif bir rol sergilemelidir. Bu konuyu detaylandırmak gerekirse birçok bölümün müfredatında olan bilgisayar uygulamaları derslerinin içeriklerinin geliştirilerek piyasanın ihtiyaç duyduğu programlara ve yazılımlara da yer verilmelidir. Bunun içinde üniversitelerin bilgisayar laboratuvarlarına ciddi yatırımlar yapması gerekmektedir. Aynı zamanda bu dersleri öğretecek olan akademisyenlerinde nitelikli eğitimlerden geçerek bu konuları verebilecek seviyeye gelmesi sağlanmalıdır. Bununla birlikte üniversitelerin lisanslı olarak çeşitli yazılım ve programları da üniversite öğrencilerine sağlayarak bunların kullanımı konusunda destek olmalıdır. Bilgisayarların sadece bilgisayar laboratuvarlarında değil aynı zamanda gerek kütüphanelerde gerekse de yurtlarda aktif olarak öğrenciler tarafından kullanılacak şekilde imkân sağlanmalıdır.
- Aynı zamanda üniversitelerin piyasada bu alanda nitelikli eğitimler veren kurumlar ile iş birliği yaparak ücretsiz şekilde bu eğitimleri öğrencilerin almasını

sağlamaları gerekmektedir. Bu eğitimler sertifikalı eğitimler olacağından öğrenciler iş hayatına atılmaya başladıkları zaman bu eğitimlerin faydasını göreceklerdir. Araştırmanın sonuçları da bu bilgiyi desteklemektedir.

- Üniversitelerin yabancı dil öğretimi konusunda en temel birimleri olan hazırlık sınıflarının daha etkin ve efektif şekilde kurgulanması gerekmektedir. Bu sınıfların sadece yazma ve okuma üzerine yoğunlaşmış olan müfredatlarına dinleme ve konuşmanın da eklenmesi gerekmektedir. Bununla birlikte bu sınıflarda yabancı dilde dizi ve film izletilerek bunların tahlil edilmesi faydalı olacaktır.
- Üniversiteler yabancı dil konusunda öğrencilerini geliştirebilmek amacıyla değişim programlarına ağırlık vermeli ve diğer yabancı üniversitelerle yapılan öğrenci değişim anlaşmalarının sayısını arttırmalıdır.
- Yine dil öğrenimi konusunda akademisyenlerini desteklemeli onların yurt dışında hem eğitim almalarını hem de misafir öğretim üyesi olarak ders vermelerini sağlamalıdır. Akademisyenlerin yabancı dil konusunda kendilerini geliştirmesi öğrencilerin de bu dilleri öğrenmesine katkı sağlayacaktır.
- Üniversiteler bünyesinde yabancı dil öğretimi sadece hazırlık sınıfları ile sınırlı kalmayıp öğrencilerin farklı kurslar, etkinlikler vs. desteklenmesi gerekmektedir.
- Aynı zamanda üniversite bünyesinde kurulacak olan yabancı dil konuşma kulüpleri ile de öğrenciler hem dillerini geliştirme fırsatı bulacak hem de farklı bölümlerde öğrenciler ile arkadaşlık kurarak sosyalleşme imkânı elde edecektir.
- Üniversiteler açısından yabancı dil öğretimi konusunda dikkat edilmesi gereken bir diğer husus da özellikle yabancı dil öğretmenlerinin yetiştiği eğitim fakülteleridir. Üniversitelerin eğitim fakültelerine ayrı bir önem göstermesi ve buradan yetişecek olan öğretmenlerin öğretmeni olacağı yabancı dili en iyi seviyede bilmesi sağlanmalı gerekirse o öğretmen adaylarının öğretmeni olacakları yabancı dilin bulunduğu ülkelerde belli bir süre eğitim almaları sağlanmalıdır. Yabancı dile yeterince tüm kategorilerde hâkim olmayan öğretmenlerin ise mezun edilmemesi o dile tam anlamıyla hâkim olana kadar öğrenmelerini sağlanması gerekmektedir.
- Staj konusunda üniversitelerin neredeyse her bir bölüme yönelik planlamaları olması gerekmektedir. Bu bağlamda ise üniversiteler tarafından gerek kamu

gerekse de özel sektör ile iş birliği yapılarak üniversite öğrencilerinin staj imkânları genişletilmelidir. Üniversitelerin öğrencilere yönelik staj planlamalarını kariyer merkezleri üzerinden yapmaları en uygun yol olacağından her bir üniversitenin kariyer merkezi kurarak öğrencilerin gerek kariyer planlamalarını gerekse de staj planlamalarını buradan yürütmesi faydalı olacaktır. Yine üniversitelerin yılın belli dönemlerinde staj imkânları konulu etkinlikler düzenleyerek hem kamu kurumlarından hem de özel sektörden farklı kurum temsilcilerinin üniversite öğrencileri ile buluşması sağlanarak üniversite öğrencilerinin hangi alanda staj yapmaları gerektiği konusunda bilgilendirme sağlanmalıdır.

- Üniversiteler öğrencileri staj yapmaya teşvik etmek amacıyla yapılan stajları seçmeli ders olarak koymalıdır. Ancak bunu yaparken öğrencilerin staj yapacak yer bulmaları konusunda destek olmalı ve gerekli planlamaları yapmalıdır. Bu uygulamanın neredeyse tüm bölümlere yaygınlaştırılması ve her bir bölümde öğrencilere destek olması amacıyla staj danışmanı atanması faydalı olacaktır.
- Üniversiteler sadece eğitim yerleri olmamalı bununla beraber öğrencilerin kişisel gelişimine katkı sağlayabilecek sosyal ve kültürel etkinliklerinde yoğun bir şekilde uygulandığı kurumlar olmalıdır. Bunun için üniversitelerin sadece bu konuya özgü birimler kurması ve bu birimleri aktif bir şekilde çalıştırması gerekmektedir. Yine bu birimler aracılığıyla üniversitelerin öğrenci toplulukları da gerek maddi gerekse de diğer alanlarda desteklenmeli öğrencilerin sosyal ve kültürel etkinlikleri organize etmesi ve katılması sağlanmalıdır. Bununla birlikte üniversitelerin gerek özel sektör gerek kamu kurumları gerekse de sivil toplum kuruluşları ile iş birlikleri yaparak öğrencilerin her alanda sosyal ve kültürel etkinliklere katılımlarını sağlamalıdır.
- Üniversite yaşamında özellikle son sınıflara doğru öğrencilerin birçoğunda gelecek kaygısı ve umutsuzluk görülmüştür. Bu durumun da üniversite öğrencilerinin üniversite sonrasında iş bulma konusunda olumsuz etkileri olduğu belirlenmiştir. Bu olumsuz etkilerin önüne geçebilmek amacıyla üniversitelerde psikologların yer aldığı servislerin etkin bir şekilde oluşturulması ve ihtiyaç duyan öğrencilerin bu servislerden destek alması sağlanabilir. Bu servislerin üniversite

hastanelerinin içerisinde değil de kariyer merkezlerinin içerisinde yer alması öğrencilerin bu servislerden daha rahat bir şekilde faydalanmasını sağlayacaktır.

- Üniversite mezunu gençlerin iş bulma ve istihdam sürecinde karşılaştıkları temel problemlerden birisi de üniversitede alınan teorik eğitimin iş hayatında karşılaşılan pratiklerle çok bağıntısının olmamasıdır. Bu durumda gençlerin ya iş bulamamasına ya da buldukları işlerde uzun soluklu kalamamalarına sebep olmakta ve sonrasında da gençlerin depresyon, stres gibi psikososyal sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Bu problemin önüne geçilebilmesi için üniversiteler tarafından ders içeriklerinin gözden geçirilmesi, derslerin hem teorik hem de pratik uygulamalar ile dengeli bir şekilde planlanması ve piyasanın ihtiyaçlarına karşılık verebilecek şekilde hazırlanması gerekmektedir. Bu hazırlıklar yapılırken de üniversitelerin piyasada iş yapan firmalar ile görüşmeler gerçekleştirilmesi, gerekirse de çeşitli araştırmalar yaparak piyasanın ihtiyaç duyduğu nitelikteki insan kaynağını tespit etmesi sağlanmalıdır.
- Üniversitelerde girişimcilik konusu bir ders olarak konulmalı ve hangi bölümden olursa olsun bu konuya ilgi duyan gençlerin bu dersi alması gerekmektedir. Bu dersin akademisyeninin ise girişimcilik konusunda başarı sergilemiş bu konuda hem teorik hem de pratikte bilgisi olan kişiler arasından seçilmesi dersin etkili olması açısından önem taşımaktadır.
- Araştırma sonuçları göstermiştir ki açıköğretim mezunları örgün öğretim mezunlarına göre psikososyal sorunları daha fazla yaşamaktadır. Bunun temel nedeni ise açıköğretimden alınan lisans diplomasının getirdiği beklentiler ile piyasanın gerçekliklerinin uyuşmamasıdır. Bu bağlamda hem açıköğretimden mezun olan bireyler hem de bu bireylerin aileleri iş bulma konusunda büyük beklentiye girmektedirler. Ancak sonrasında iş bulamadıklarında ise hayal kırıklıkları akabinde ise depresyon ve umutsuzluk yaşanmaktadır. Bu nedenle Açık Öğretim Fakültelerinde (AÖF) bulunan bölümlerin müfredatlarının piyasanın gerçeklerine göre revize edilmesi ve uygulaması olan derslere sahip bölümlerin AÖF'lerden çıkarılması gerekmektedir.

ARAŞTIRMACILARA YÖNELİK ÖNERİLER

- Mevcut araştırmada her ne kadar lisans öncesi süreçte işsiz kalmaya neden olabilecek faktörlere odaklanılmış olursa da araştırmanın kapsamı nedeniyle bu noktalar üzerinde çok durulmamış ve ortaya çıkan farkındalık, rehberlik gibi faktörler detaylandırılmamıştır. Bu noktada yapılacak olan boylamsal araştırmalar ile Türkiye’de genç işsizliğinin lisans öncesi dönemde yer alan faktörleri detaylandırılabilir ve böylece koruyucu önleyici hizmetler ile genç işsizliğine yönelik tedbirlerin alınması mümkün olabilir.
- Literatür taraması sonucunda üniversite mezunu genç işsizliğinin ekonomik nedenlerine ilişkin birçok araştırma yapılmış olmasına rağmen genç işsizliğinin bir sonucu olan psikososyal etkilerine yönelik çok fazla araştırma yapılmadığı görülmüştür. Özellikle sosyal hizmet ve psikoloji alanında çalışmakta olan araştırmacıların genç işsizliğin bu boyutuna odaklanmaları önem taşımaktadır.
- Araştırma sonucunda açıköğretim fakültelerinden mezun olan genç işsizlerin psikososyal açıdan daha fazla sorun deneyimlediği ortaya çıkmıştır. Nitel kapsamda yapılan araştırma sonucunda elde edilen bu bulgu yapılacak olan çalışmalarla detaylandırılabilir ve açıköğretim fakültelerinden mezun olan genç işsizlerin işsiz kalmalarına ilişkin faktörler karşılaştırmalı bir şekilde nicel olarak analiz edilebilir.
- Pek çok sosyal sorun yapılan çalışmalar çerçevesinde inşaa edilen modellerle giderilebilmektedir. Türkiye’de özellikle yoksulluk ve madde bağımlılığı temalarında gerçekleştirildiği görülen model önerilerinin yerel düzeyde genç işsizliği alanında da oluşturularak ilgili sosyal sorunun nasıl ortadan kaldırılacağına ilişkin kapsamlı çerçeveler hazırlanmalıdır. Bu noktada mevcut çalışmada da olduğu gibi yerel düzeyde genç işsizliği sorununa yaklaşan araştırmalara ihtiyaç bulunmakta ve bu araştırmalar neticesinde ortaya konulacak olan model önerileriyle kamu, belediye ve STK iş birliklerinin nasıl sağlanacağı ve genç işsizlik sorununun küçük ölçekte nasıl azalacağı çalışılabilir.
- Genç işsizliğine yönelik alanda gerçekleşecek çalışmalarda doğrudan muhatap olarak gençler alınmalı ve yürütülecek akademik çalışmalar bu bağlamda

ilerlemelidir. Bu şekilde yürütülecek çalışmalar soruna yönelik daha gerçekçi, uygulanabilir ve sürdürülebilir olacaktır.

- Bununla birlikte bu alanda araştırma yapan kişiler, işverenler ile de gerekli görüşmeleri sağlayarak işsizlik sorununun her iki taraf açısından da ele alınmasını sağlayıp karşılaştırmalı veri oluşturma bağlamında çalışma yapabilirler.
- Araştırmacılar özellikle farklı sektörler çerçevesinde bu konunun araştırmasını sağlayarak bütüncül bir bakış açısına ulaşabilirler.
- Araştırmacılar teorik çalışmaların yanı sıra alan araştırmalarına önem vermeli ve veriye dayalı politika oluşumu sürecine katkı sağlamalıdır. Bu çerçevede literatürde bu konuya ilişkin akademik çalışmalar incelendiğinde alan araştırmalarının ya nicel ya da nitel yöntemlerle yapıldığı görülmektedir. Ancak genç işsizliğin bütüncül bir şekilde ele alınabilmesi için bu araştırmada olduğu gibi karma araştırma yöntemine dayalı çalışmaların da artması gerekmektedir.

GENÇLERE YÖNELİK ÖNERİLER

- Bilgisayar bilgisi iş bulmada önemli bir faktör olarak görüldüğünden dolayı gençlerin üniversite yaşamı boyunca iyi bir bilgisayar bilgisine sahip olması gerekmektedir. Bu doğrultuda da gerek çeşitli kurslar ile gerekse de Milli Eğitim Bakanlığının, Halk Eğitimin kursları ile bu konuda kendilerini destekleyerek iyi bir bilgisayar kullanıcısı olmalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Burada gençlere yönelik şu vurguyu da yapmakta fayda vardır. Bilgisayar bilgisinden kasıt temel Word, Excel, Power Point gibi programların öğrenilmesinin yanı sıra iş dünyasında aktif kullanılan programların ve gerekirse de çeşitli yazılımların öğrenilmesidir. Bilgisayar bilgisine ilişkin gençlere yönelik bir diğer öneri ise öğrenilen bilgilerin çeşitli kurumlarca onaylı sertifikalar ile desteklenmesidir.
- Gençlerin iş bulmada önemli bir faktör olarak gördüğü bir diğer unsur da yabancı dil bilgisidir. Bu bağlamda gençler gerek üniversite hayatı boyunca gerekse de üniversite sonraki yaşamında mutlaka bir yabancı dil öğrenmelidir. Hatta günümüz dünyasında gençlerin iyi ekonomik gelire sahip olabilmeleri ve çabuk iş bulmalarını sağlamaları amacıyla birden fazla yabancı dil bilme konusunda kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir. Bu bağlamda üniversite öğrencileri

tarafından birçok üniversitenin programında yer alan Erasmus benzeri öğrenci değişim programları yakından takip edilmeli ve o fırsatları değerlendirebilmek için gerekli koşullar sağlanmalıdır. Yine birçok bölümde yer alan İngilizce hazırlık eğitimlerine gereken önem verilmeli bu eğitimlere sadece sınıfı geçip bölüme başlama gözüyle bakılmamalıdır. Günümüz teknoloji çağında dünyanın geri kalanı ile iletişim imkânlarının hiçbir dönemde bu kadar yaygın olmadığı düşünüldüğünde teknolojinin imkânları yabancı dil öğrenme konusunda da aktif bir şekilde kullanılmalıdır. Özellikle de farklı uygulamalar aracılığıyla başka ülkelerdeki öğrenciler ile iletişim kurulmalı ve bu şekilde yabancı dil pratiği yapılarak yabancı dil geliştirilmelidir. Bununla birlikte yabancı dil öğrenimini kolaylaştırdığı ispatlanmış olan dizi ve filmlerinde yaygın şekilde izlenmesi sağlanarak yabancı dil öğrenimine katkı sağlanmalıdır.

- Araştırmanın temel sonuçlarından biri olarak ifade edilen iş deneyimi ve staj imkânlarının işsiz kalma süresini kısalttığı hususundan yola çıkılarak üniversite öğrencilerinin üniversite eğitimleri süresince mutlaka bir veya birden fazla staj yapmaları gerekmektedir. Bu bağlamda özellikle üniversite süresince buldukları bölümün staj imkânlarını araştırarak gerek üniversite gerekse de iş dünyası aracılığıyla kendisine staj imkânı sağlamalıdır. Bununla birlikte mezun olduktan sonra ise iş deneyimi kazanabilmek amacıyla ilk etapta başvurduğu işlerde ücretten çok iş konusunda edinilecek tecrübe dikkate alınmalıdır. Ayrıca staj imkânı bulan üniversite öğrencilerinin mümkün mertebe tek bir staj ile yetinmemeleri ve birden fazla kurumda staj yaparak farklı kurumları ve işleri deneyimleme fırsatı bulmalıdırlar.
- Araştırmanın sonucu göstermiştir ki gençlerin üniversite yaşamında katılmış oldukları sosyal ve kültürel etkinlikler de sonrasında iş bulma konusunda avantaj sağlamaktadır. Sosyal ve kültürel etkinliklere daha fazla katılan gençler diğer gençlere göre daha kısa sürelerde iş bulmakta ve işsizliğin sebep olduğu psikososyal sorunları daha az tecrübe etmektedirler. Bu nedenle üniversite öğrencilerinin üniversite sırasında gerek üniversite içinde gerekse de üniversite dışında sosyal ve kültürel etkinliklere katılım sağlamalıdırlar. Bu etkinlikler sayesinde gençler hem çevre edinebilme imkânı bulacak hem de kendilerini farklı alanlarda geliştirebileceklerdir.

- Araştırma sonucunda gençlerin ilgi duydukları alanlarda üniversite tercihi yapan ve bu alanlarda öğrenim gören bireylerin sonrasında iş bulma sürecinde kolaylıklar yaşadığı bu durumun da işsizlikten kaynaklı olarak yaşanabilecek psikososyal sorunların önüne geçtiği belirlenmiştir. Bu nedenle özellikle lise çağındaki gençler ilgi duydukları alanda tercih yapmalıdır. Aynı zamanda gerek okulun rehberlik danışmanlarından destek alarak gerekse de internet mecralarında araştırmalara yaparak yazılım, finans, sağılık gibi geleceğin meslekleri olarak nitelendirilen alanlara yönelmelidirler. Bununla birlikte araştırma sonucunda lisans mezunu bireylerin ön lisans mezunu bireylere göre iş bulamada kolaylıklar yaşadığı buna bağılı olarak da işsizlik kaynaklı psikososyal sorunlardan daha az etkilendiği görülmüştür. Bu nedenle gençler üniversite tercihi yapacakları zaman daha çok lisans bölümlerine odaklanmalıdırlar.
- Üniversite mezunu gençler iş arama telaşına düşmelerinden dolayı akademik kariyerlerine devam edememektedir. Ancak akademik kariyerine devam eden gençlerin iş dünyasında daha talepkâr oldukları görülmüştür. Bu nedenle üniversite mezunu gençlerin iş ararken veya işe girdikten sonra akademik kariyerlerine devam etmeleri gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Ablett, J., Vasant, D. H., Taylor, M., Cawley, C. ve Lal, S. (2019). Poor Social Support and Unemployment Are Associated With Negative Affect in Home Parenteral Nutrition-Dependent Patients With Chronic Intestinal Failure. *JPEN. Journal of parenteral and enteral nutrition*, 43(4), 534-539. doi:10.1002/jpen.1457
- Abraham, P. F. (2010). History of Community Organisation. *Social Work Intervention with Communities and Institutions* içinde (ss. 19-39). New Delhi: Indira Gandhi National Open University.
- Abramovitz, M. (1998). Social Work and Social Reform: An Arena of Struggle. *Social Work*, 43(6), 512-526. doi:10.1093/sw/43.6.512
- Acar, H. ve Duyan, G. Ç. (2003). Dünyada Sosyal Hizmet Mesleğinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 14(1), 1-19.
- Acar, Y. B. ve Acar, H. (2002). Sistem Kuramı-Ekolojik Sistem Kuramı ve Sosyal Hizmet: Temel Kavramlar ve Farklılıklar. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 13(1), 29-35.
- Adak, N. (2010). Sosyal Bir Problem Olarak İşsizlik ve Sonuçları. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21(2), 105-116.
- Addams, J. (2018). *Twenty Years at Hull-House: Unabridged*.
- Akarsu, B. ve Akarsu, B. (2019). *Bilimsel Araştırma Tasarımı-Nitel Nitel ve Karma Araştırma Yaklaşımları*.

- Akdemir, B. (2009). Kriz sürecinde işten çıkarılan ve çalışan işgörenlerin stres faktörlerinin karşılaştırılmasına ilişkin bir araştırma. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 39(1), 125-140.
- Akgün, M. (2019). *Türkiye’de Genç İşsizlik Sorunu Ve Bu Sorunun Çözümüne Yönelik İstihdam Politikaları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). T.C. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akkaya, M. A. (2020). Kırdan kente göçün azaltılmasında genç çiftçi desteğinin rolü ve etkisi: Ankara ili Polatlı ilçesi araştırması. <https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12575/73373> adresinden erişildi.
- Akkaya, T. (2017). *Türkiye’de İşsizlik Olgusu Bağlamında İş Beğenmeme Nedenleri İstanbul İli Örneği*. (Yayımlanmamış uzmanlık tezi). T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Albayrak, H. (2021). Eleştirel Sosyal Hizmet Teorisi ve Uygulaması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(1), 383-401. doi:10.33417/tsh.791666
- Alçın, S., Şahin, B. E. ve Hamzaoğlu, N. M. (2021). Analysis of the Relationship Between Education and Youth Unemployment: Evidences from Turkey and Spain. *Journal of Life Economics*, 8(2), 185-192. doi:10.15637/jlecon.8.2.04
- Altındağ, Ö. (2011). Sosyal Hizmetin Doğası ve Amaçları. *Journal of Social Work*, 6-18.
- Altınsoy, H. (2020). Türkiye’de Genç İşsizliğin Boyutları ve Çözümüne İlişkin Öneriler. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 11(1), 69-89.

- Álvaro, J. L., Garrido, A., Pereira, C. R., Torres, A. R. ve Barros, S. C. (2019). Unemployment, Self-esteem, and Depression: Differences between Men and Women. *The Spanish Journal of Psychology*, 22, E1. doi:10.1017/sjp.2018.68
- Alyüz, S. B. A. (2020). Sosyal Desteğin Birey Yaşamında Önemi ve Sosyal Hizmet. *Talim*, 4(1), 115-134. doi:10.37344/talim.2020.4
- American Psychological Association. (2006). Evidence-based Practice in Psychology. *American Psychologist*, 61(4), 271-285. doi:10.1037/0003-066X.61.4.271
- Ansal, H. K. (Ed.). (2000). *Türkiye emek piyasasının yapısı ve işsizlik*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Apaydın, Ş. ve Taşdoğan, C. (2019). Yapısal ve Konjonktürel İşsizlik Çerçevesinde Okun Yasası Üzerine Bir Gözlem. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 15(1), 61-76. doi:10.17130/ijmeh.2019149859
- Arıkan, R. (2021). *Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aslan, Ş. B. ve Güngör, F. (2019). Bir Sosyal Bilim Disiplini Olarak Sosyal Çalışmanın Türkiye’de Bilgi Sorunu. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 3(2), 222-236.
- Avcu, T. (2019). Yoksulluğun Önlenmesinde İradi İşsizliğe Neden Olan “İş Beğenmeme Davranışı”. *İşletme Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 221-238. doi:10.33416/baybem.569374
- Ayan, D. (1996). *Öğrenilmiş Çaresizlik Modeli Üzerine Sosyolojik Bir Çalışma*. (Yayımlanmamış yayınlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Ankara.

- Aytaç, S. S. ve Dursun, S. (2009). Üniversite öğrencileri arasında işsizlik kaygısı. *Bursa Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 28(1), 71-84.
- Bağcı, E. (2018). Eğitim Düzeyinin İşsizlik Üzerindeki Etkisi Gelişmiş Ve Gelişmekte Olan Ülkelerin Karşılaştırılması. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 348-358. doi:10.29106/fesa.377318
- Bahar, D. D. O. ve Bingöl, F. K. (2010). Türkiye’de İç Göç Hareketlerinin İstihdam ve İşgücü Piyasalarına Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 43-61.
- Baki, A. ve Gökçek, T. (2012). Karma Yöntem Araştırmalarına Genel Bir Bakış. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(42), 1-21.
- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Baron, S. W. (2008). Street Youth, Unemployment, and Crime: Is It That Simple? Using General Strain Theory to Untangle the Relationship. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, 50(4), 399-434. doi:10.3138/cjccj.50.4.399
- Başer, D., Kirlioğlu, M. ve Aktaş, A. M. (2013). Sosyal Hizmet Mesleğinin Bir Uygulama Alanı Olarak Toplum Temelli Ruh Sağlığı Sistemi ve Güncel Değişimler. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24(2), 179-192.
- Beck, A. T., Steer, R. A., Kovacs, M. ve Garrison, B. (1985). Hopelessness and eventual suicide: A 10-year prospective study of patients hospitalized with suicidal

ideation. *The American Journal of Psychiatry*, 142(5), 559-563.
doi:10.1176/ajp.142.5.559

Bekiroğlu, C. (2010). *Türkiye’de İşsizlik Sorununun Çözümlemesinde Uygulanan Ekonomi Politikalarının Analizi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Finans Bankacılık Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.

Bent-Goodley, T. B. (2014). Social work: A profession of power, passion, and purpose. *Social Work*, 59(3), 197-199. doi:10.1093/sw/swu019

Berg, B. L. (2000). *Qualitative Research Methods for the Social Sciences* (4th edition.). Boston: Allyn & Bacon.

Berson, R. K. (2004). *Jane Addams: A Biography*. Greenwood biographies. Westport, Conn: Greenwood Press.

Bertalanffy, L. van. (2003). *General System Theory: Foundations, Development, Applications* (Rev. ed., 14. paperback print.). New York: Braziller.

Beveridge, W. H. (1923). Population and Unemployment. *The Economic Journal*, 33(132), 447-475. doi:10.2307/2222884

Bi, S., Stevens, G. W. J. M., Maes, M., Boer, M., Delaruelle, K., Eriksson, C., ... Finkenauer, C. (2021). Perceived Social Support from Different Sources and Adolescent Life Satisfaction Across 42 Countries/Regions: The Moderating Role of National-Level Generalized Trust. *Journal of Youth and Adolescence*, 50(7), 1384-1409. doi:10.1007/s10964-021-01441-z

- Biavaschi, C., Eichhorst, W., Giuliatti, C., Kendzia, M. J., Muravyev, A., Pieters, J., ... Zimmermann, K. F. (2012). *Youth Unemployment and Vocational Training* (SSRN Scholarly Paper No: ID 2158300). Rochester, NY: Social Science Research Network. doi:10.2139/ssrn.2158300
- Biçerli, M. K. (2019). *Çalışma Ekonomisi / M.Kemal Biçerli*. Beta Basım Yayım.
- Bingöl, F., Karakoç, A., Karaca, S. ve Ocakçı, A. F. (2011). 17-19 Yaş Üniversite Öğrencisi Ergenlerde Depresyon Düzeyi, Sosyal İşlevsellik ve Sorun Çözme Becerisi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 10(2), 35-45.
- Blakely, T. A., Collings, S. C. D. ve Atkinson, J. (2003). Unemployment and suicide. Evidence for a causal association? *Journal of Epidemiology & Community Health*, 57(8), 594-600. doi:10.1136/jech.57.8.594
- Blustein, D. L., Duffy, R., Ferreira, J. A., Cohen-Scali, V., Cinamon, R. G. ve Allan, B. A. (2020). Unemployment in the time of COVID-19: A research agenda. *Journal of Vocational Behavior*, 119, 103436. doi:10.1016/j.jvb.2020.103436
- Booker, C. L. ve Sacker, A. (2012). Psychological well-being and reactions to multiple unemployment events: Adaptation or sensitisation? *Journal of Epidemiology and Community Health*, 66(9), 832-838. doi:10.1136/jech.2010.126755
- Bozdağlıoğlu, E. yasemin U. (2008). Türkiye’de İşsizliğin Özellikleri ve İşsizlikle Mücadele Politikaları. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(20), 45-65.

- Breton, M. (1994). On the Meaning of Empowerment and Empowerment-Oriented Social Work Practice. *Social Work with Groups*, 17(3), 23-37. doi:10.1300/J009v17n03_03
- Briar, K. H. (1983). Unemployment: Toward a Social Work Agenda. *Social Work*, 28(3), 211-216. doi:10.1093/sw/28.3.211
- Bronfenbrenner, U. (1996). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Brown, T. A., Chorpita, B. F., Korotitsch, W. ve Barlow, D. H. (1997). Psychometric properties of the Depression Anxiety Stress Scales (DASS) in clinical samples. *Behaviour Research and Therapy*, 35(1), 79-89. doi:10.1016/S0005-7967(96)00068-X
- Buluttekin, M. B. (2017). *Türkiye'deki genç işsizliği sorununun makroekonomik boyutları ve "Avrupa istihdam stratejisi" çerçevesinde çözüm politikalarının belirlenmesi.* (Yüksek Lisans Tezi). <http://acikerisim.dicle.edu.tr/xmlui/handle/11468/3076> adresinden erişildi.
- Burnett, J. (2002). *Idle Hands: The Experience of Unemployment, 1790-1990*. London: Routledge. doi:10.4324/9780203161968
- Buz, S. (2009). Feminist Sosyal Hizmet Uygulaması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(1), 53-66.

- Can, İ. (2014). *Küresel Krizin Türkiye’de Genç İşsizliğe Etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Aydın.
- Cankurtaran, Ö. ve Beydili, E. (2016). Ayrımcılık Karşıtı Sosyal Hizmet Uygulamasının Gerekliliği Üzerine. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 27(1), 145-160.
- Carlson, H. M., Fellows, M. A. ve Maslach, C. (1989). Unemployment in Ireland: A Review of Psychological Research. *The Irish Journal of Psychology*, 10(3), 394-410. doi:10.1080/03033910.1989.10557757
- Chen, L., Li, W., He, J., Wu, L., Yan, Z. ve Tang, W. (2012). Mental health, duration of unemployment, and coping strategy: A cross-sectional study of unemployed migrant workers in eastern China during the economic crisis. *BMC public health*, 12, 597. doi:10.1186/1471-2458-12-597
- Clark, V. L. P. ve Ivankova, N. V. (2018). *Karma Yöntemler Araştırması: Alana Yönelik Bir Kılavuz*. (Ö. Ç. Bökeoğlu, Çev.) (1. Baskı.). Nobel Yayınları.
- Coady, N. ve Lehmann, P. (2021). *An Overview of and Rationale for a Generalist-Eclectic Approach to Direct Social Work Practice*. Springer Publishing Company. <https://connect.springerpub.com/content/book/978-0-8261-1948-3/part/part01/chapter/ch01> adresinden erişildi.
- Cohen, C. I. (2002). Poverty, social problems, and serious mental illness. *Psychiatric Services (Washington, D.C.)*, 53(7), 899-900. doi:10.1176/appi.ps.53.7.899-a

- Coles, B. (1995). *Youth And Social Policy: Youth Citizenship And Young Careers*. London: Routledge. doi:10.4324/9780203991015
- Creswell, J. W. (2016). *Araştırma Deseni Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*. Eğiten Kitap.
- Cunningham, H. (1990). The Employment and Unemployment of Children in England c.1680-1851. *Past & Present*, (126), 115-150.
- Çavuş, Ş., Köse, E., Yeşil, R., Genç, S. Z., Özerbaş, A., Özkan, H. H., ... Özbek, R. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (R. Y. Kıncal, Ed.) (5. Baskı).
- Çelik, F. H. ve Hocaoglu, Ç. (2016). Major Depresif Bozukluk Tanımı, Etiyolojisi ve Epidemiyolojisi: Bir Gözden Geçirme. *Çağdaş Tıp Dergisi*, 6(1), 51-66. doi:10.16899/ctd.03180
- Çelik, R. ve Arslan, İ. (2018). Göç ve İşsizlik Arasındaki İlişki: Ampirik Bir Uygulama. *Journal of Social Policy Conferences*, (74), 65-75.
- Çiftçi, M. (2019). Baskı Karşıtı Sosyal Hizmetin Türkiye’de Uygulanabilirliği. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 3(1), 1-14.
- Çoban, A. İ., Özden, S. A. ve Pak, M. D. (2018). Sosyal Hizmet ve Sosyal Gelişim İçin Global Ajanda: Felsefesi, Gelişimi, Kapsamı. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 29(2), 292-306.
- D’Achon, E. (2021). *Two decades of national employment policies 2000-2020*. International Labour Organisation.

- Dağ, A. (2019). Social Worker As A Member Of A Multidisciplinary Team in a School Setting. *Turkish Journal of Applied Social Work*, 2(1), 56-64.
- De Vroey, M. (2004). Lucas on involuntary unemployment. *Cambridge Journal of Economics*, 28(3), 397-411.
- Dinçay, İ. H. (2016). Değişen Ekonomik Koşulların İşsizlik Nedenlerine Yansımaları Ve Çözüm Önerileri. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (58), 185-200.
- DİSK-AR. (2021). *19 Mayıs'a Özel Genç İşsizliği Bülteni* (Araştırma Raporu). Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Merkezi. <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/viewer.html?pdfurl=http%3A%2F%2Faraştırma.disk.org.tr%2Fwp-content%2Fuploads%2F2021%2F05%2FDISK-AR-Issizlik-ve-Istihdam-Gorunumu-2021-1.-Ceyrek-19-Mayisa-Ozel-Genc-Issizligi-Bulteni.pdf&clen=380409&chunk=true> adresinden erişildi.
- Dominelli, L. (1996). Deprofessionalizing Social Work: Anti-Oppressive Practice, Competencies and Postmodernism. *The British Journal of Social Work*, 26(2), 153-175. doi:10.1093/oxfordjournals.bjsw.a011077
- Dominelli, L. (2002). *Anti-oppressive social work theory and practice* (1. ed.). New York: Palgrave Macmillan.
- Dominelli, L. ve McLeod, E. (1989). *Feminist Social Work*. London: Macmillan Education UK. doi:10.1007/978-1-349-19965-5

- Durak, A. ve Palabıyıkoglu, R. (1994). Beck Umutsuzluk Ölçeği Geçerlilik alışması. *Kriz Dergisi*, 2(2), 311-319. doi:10.1501/Kriz_0000000071
- Duyan, V. (2010). *Sosyal Hizmet: Temelleri, Yaklaşımları Müdahale Yöntemleri* (1.Baskı.). Sosyal Hizmet Derneği Yayınları.
- Edwards, D. J. A., Dattilio, F. M. ve Bromley, D. B. (2004). Developing Evidence-Based Practice: The Role of Case-Based Research. *Professional Psychology: Research and Practice*, 35(6), 589-597. doi:10.1037/0735-7028.35.6.589
- Ekin, N. (2011). Gençlerin İşsizlik Sorunu. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (18), 39-50.
- Ekin, N. (2012). Türkiye’de Katlanan İşsizlik: “Yapısal - Geleneksel Yoksullar” ve “Konjonktürel - Modern İşsizler”. *Journal of Social Policy Conferences*, (45), 127-140.
- Eldem, C. T. S. (2015). Genç kadın emeği ve sermaye arasındaki pazarlık: Devlet, emek piyasası ve aile bağlamında bir işsizlik analizi. *Fe Dergi*, 7(1), 15-31. doi:10.1501/Fe0001_0000000128
- Elsby, M. W. L., Michaels, R. ve Solon, G. (2009). The Ins and Outs of Cyclical Unemployment. *American Economic Journal: Macroeconomics*, 1(1), 84-110.
- Erbay, E. (2019). G ve Güçlendirme Kavramları Bağlamında Sosyal Hizmet Uygulaması. *Sosyal Politika alışmaları Dergisi*, 19(42), 41-64. doi:10.21560/spcd.vi.546674

- Erbay, E. ve Tuncay, T. (2007). Sosyal Hizmet Bakışıyla Kadın İstihdamı. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 17(2), 25-40.
- Erikli, S. (2018). *Üniversite Mezunu Uzun Süreli Genç İşsizlerin Çalışma Yaşamına İlişkin Beklentilerinin İncelenmesi: Ankara İli Örneği*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Ankara.
- Ersöz, A. G. (2015). Özel Alan / Kamusal Alan Dikotomisi: Kadınlığın “Doğası” Ve Kamusal Alandan Dışlanmışlığı. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 18(1), 80-102. doi:10.18490/sad.56696
- Fattah, A., Syairozi, M. I. ve Rohimah, L. (2021). “Youth Creative Entrepreneur Empowerment (Youtivee)”: Solutions for Youth to Contribute to the Economy and Reduce Unemployment. *International Journal of Economics, Business and Accounting Research (IJEBAR)*, 5(3). doi:10.29040/ijebar.v5i3.2701
- Fischer, P., Greitemeyer, T. ve Frey, D. (2008). Unemployment and aggression: The moderating role of self-awareness on the effect of unemployment on aggression. *Aggressive Behavior*, 34(1), 34-45. doi:10.1002/ab.20218
- Flanagan, M. A. (2006). The Education of Jane Addams. *The Annals of Iowa*, 65(1), 73-75. doi:10.17077/0003-4827.1011
- Fougère, D., Kramarz, F. ve Pouget, J. (2009). Youth Unemployment and Crime in France. *Journal of the European Economic Association*, 7(5), 909-938. doi:10.1162/JEEA.2009.7.5.909

- Frasquilho, D., de Matos, M. G., Marques, A., Gaspar, T. ve de Almeida, J. M. C. (2017). Unemployment, life satisfaction and deprivation: Gender and partnership differences in the context of economic recession. *Work (Reading, Mass.)*, 57(1), 79-86. doi:10.3233/WOR-172536
- Frasquilho, D., de Matos, M. G., Marques, A., Neville, F. G., Gaspar, T. ve Caldas-de-Almeida, J. M. (2016). Unemployment, Parental Distress and Youth Emotional Well-Being: The Moderation Roles of Parent-Youth Relationship and Financial Deprivation. *Child Psychiatry and Human Development*, 47(5), 751-758. doi:10.1007/s10578-015-0610-7
- Freire, P. (2004). *Ezilenlerin Pedagojisi*. Istanbul: Ayrıntı.
- Furnham, A. (1985). Youth unemployment: A review of the literature. *Journal of Adolescence*, 8(2), 109-124. doi:10.1016/S0140-1971(85)80041-5
- Gan, S.-W., Ong, L. S., Lee, C. H. ve Lin, Y. S. (2020). Perceived Social Support and Life Satisfaction of Malaysian Chinese Young Adults: The Mediating Effect of Loneliness. *The Journal of Genetic Psychology*, 181(6), 458-469. doi:10.1080/00221325.2020.1803196
- Gedik, E. (2015). Toplumsal Cinsiyeti Ana Akımlaştırmanın Türkiye’de Kadın Hareketi Üzerindeki Etkisi ve Toplumsal Cinsiyet Adaleti Kavramı. *Akademik Hassasiyetler*, 2(4), 209-228.
- George, D. ve Mallery, P. (2009). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Study Guide and Reference, 17.0 Update* (10th edition.). Boston: Allyn & Bacon.

- Gibson, M. A. ve Lawson, D. W. (2015). Applying evolutionary anthropology: Applying Evolutionary Anthropology. *Evolutionary Anthropology: Issues, News, and Reviews*, 24(1), 3-14. doi:10.1002/evan.21432
- Giuntoli, G., Hughes, S., Karban, K. ve South, J. (2015). Towards a middle-range theory of mental health and well-being effects of employment transitions: Findings from a qualitative study on unemployment during the 2009-2010 economic recession. *Health (London, England: 1997)*, 19(4), 389-412. doi:10.1177/1363459314554314
- Goldstein, E. G. (2009). The Relationship Between Social Work and Psychoanalysis: The Future Impact of Social Workers. *Clinical Social Work Journal*, 37(1), 7-13. doi:10.1007/s10615-007-0090-8
- Gökbunar, R., Özdemir, H. ve Uğur, A. (2011). Küreselleşme Kıskaçındaki Refah Devletinde Sosyal Refah Harcamaları. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 9. doi:10.31671/dogus.2019.210
- Güldalı, O. (2018). Baskı Karşıtı Sosyal Hizmet: Modern Dünya-Sistemi Açısından Eleştirel Bir Değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 29(1), 229-245.
- Günel, Ö. D. (2009). Mevsimsellik, Mevsimlik İstihdam Ve Örgütsel Bağlılık: Konaklama İşletmelerinde Bir Araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 10(2), 199-219.
- Hagquist, C. (1998). Youth unemployment, economic deprivation and suicide. *Scandinavian Journal of Social Welfare*, 7(4), 330-339. doi:10.1111/j.1468-2397.1998.tb00253.x

- Hagquist, Curt, Silburn, S., Zurbrick, S., Lindberg, G. ve Weitoft, G. (2000). Suicide and mental health problems among Swedish youth in the wake of the 1990s recession. *International Journal of Social Welfare*, 9, 211-219. doi:10.1111/1468-2397.00130
- Hahn, F. H. (1987). On Involuntary Unemployment. *The Economic Journal*, 97, 1. doi:10.2307/3038226
- Hall, R. E. (1979). A theory of the natural unemployment rate and the duration of employment. *Journal of Monetary Economics*, 5(2), 153-169. doi:10.1016/0304-3932(79)90001-1
- Hammarström, A. (1994). Health consequences of youth unemployment—Review from a gender perspective. *Social Science & Medicine (1982)*, 38(5), 699-709. doi:10.1016/0277-9536(94)90460-x
- Healy, L. M. (2008). Exploring the history of social work as a human rights profession. *International Social Work*, 51(6), 735-748. doi:10.1177/0020872808095247
- Herber, G.-C., Ruijsbroek, A., Koopmanschap, M., Proper, K., van der Lucht, F., Boshuizen, H., ... Uiters, E. (2019). Single transitions and persistence of unemployment are associated with poor health outcomes. *BMC Public Health*, 19, 740. doi:10.1186/s12889-019-7059-8
- Horwitz, A. G., Berona, J., Czyz, E. K., Yeguez, C. E. ve King, C. A. (2017). Positive and Negative Expectations of Hopelessness as Longitudinal Predictors of Depression, Suicidal Ideation, and Suicidal Behavior in High-Risk Adolescents. *Suicide & life-threatening behavior*, 47(2), 168-176. doi:10.1111/sltb.12273

- Howard, M. O., Himle, J., Jenson, J. M. ve Vaughn, M. G. (2009). Revisioning social work clinical education: Recent developments in relation to evidence-based practice. *Journal of Evidence-Based Social Work*, 6(3), 256-273. doi:10.1080/15433710802686963
- Howard, M. O., McMillen, C. J. ve Pollio, D. E. (2003). Teaching Evidence-Based Practice: Toward a New Paradigm for Social Work Education. *Research on Social Work Practice*, 13(2), 234-259. doi:10.1177/1049731502250404
- Huang, Y.-T. ve Fang, L. (2016). Understanding Depression from Different Paradigms: Toward an Eclectic Social Work Approach. *The British Journal of Social Work*, 46(3), 756-772. doi:10.1093/bjsw/bcv135
- Hultkrantz, L. (1991). Effects on employment and seasonal unemployment of subsidies to forestry in northern Sweden. *Scandinavian Journal of Forest Research*, 6(1-4), 243-251. doi:10.1080/02827589109382665
- Hyslop, D., Maré, D., Noy, S. ve Sin, I. (2021). *Involuntary job loss: Welfare effects, earnings impacts and policy options* (Motu Economic and Public Policy Research).
- ILO. (2016). *Employment and Social Outlook. Trends for Youth*. International Labour Organisation. http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/—dgreports/—dcomm/—publ/documents/publication/wcms_513739.pdf adresinden erişildi.
- International Labour Organisation. (2020). *COVID-19 and the world of work: Impact and policy responses* (İzleme Raporu). International Labour Organisation.

- Jenkinson, T. (1987). The Natural Rate Of Unemployment: Does It Exist? *Oxford Review of Economic Policy*, 3(3), 20-26. doi:10.1093/oxrep/3.3.20
- Jerry Finn ve Judy Krysik. (2015). *Etkili Uygulama İçin Sosyal Hizmet Araştırması*. (Ercüment Erbay, Ed.). Nika Yayınevi.
- Jónsdóttir, U., Þórðardóttir, E. B., Aspelund, T., Jónmundsson, Þ. ve Einarsdóttir, K. (2020). The effect of the 2008 recession on well-being and employment status of people with and without mental health problems. *European Journal of Public Health*, 30(4), 761-766. doi:10.1093/eurpub/ckz192
- Kabaklarlı, E. ve Gür, M. (2011). Türkiye’de genç işsizlik sorunu ve ekonomik belirleyicilerinin uzun dönem eş-bütünleşme analizi. <http://acikerisim.aku.edu.tr/xmlui/handle/11630/7371> adresinden erişildi.
- Kanca, O. C. (2012). Türkiye’de İşsizlik ve İktisadi Büyüme Arasındaki Nedenselliğin Ampirik Bir Analizi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 1-18.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*. Kişisel Yayınlar.
- Kar, B. B. (2019). İşsizlik Histerisi Mi? Doğal İşsizlik Oranı Mı? Farklı Kapitalizm Türleri İçin Bir Analiz. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(2), 271-298. doi:10.11616/basbed.v19i47045.519287
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.

- Kaşdarma, E. (2018). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sosyo-psikolojik Unsurlar ve Sistemi Meşrulaştırma Kuramı Ekseninde Bir Analiz. *OPUS International Journal of Society Researches*, 9(16), 2438-2460. doi:10.26466/opus.466438
- Kawohl, W. ve Nordt, C. (2020). COVID-19, unemployment, and suicide. *The Lancet Psychiatry*, 7(5), 389-390. doi:10.1016/S2215-0366(20)30141-3
- Kaya, İ. (2013). *Sosyal Sorunlar*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Keçeci, G. (2017). Makro Sosyal Hizmet uygulamasında Kullanılan Modeller, Teknikler ve Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rollerini. *Toplum ve Sosyal Hizmet. Dergisi*, 28(1), 187-201.
- Keskin, F. ve Uluşan, A. (2016). Kadının Toplumsal İnşasına Yönelik Kuramsal Yaklaşımlara Dair Bir Değerlendirme. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (26), 47-68. doi:10.31123/akil.438558
- Knight, L. W. (2014). *Jane Addams: Eylemci Bir Ruh*. (Ç. Öngen ve M. T. Tekindal, Çev.).
- Kring, A. M., Johnson, S. L., Davison, G. C., Sahin, M. ve Neale, J. M. (2015). *Anormal Psikolojisi: Psikopatoloji*.
- Küçükali, A. (2014). Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapının Kadınların Çalışma Hayatı Üzerine Etkileri: E. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Arastirmalari Dergisi*, 09, 01-01. doi:10.19129/sbad.266
- Laurence, B. of S. (1998). The social consequences of unemployment. <http://library.bsl.org.au/bsljspui/handle/1/5912> adresinden erişildi.

- Lee, A. ve Cho, J. (2016). The impact of epidemics on labor market: Identifying victims of the Middle East Respiratory Syndrome in the Korean labor market. *International Journal for Equity in Health*, 15(1), 196. doi:10.1186/s12939-016-0483-9
- Leiby, J. (1985). Moral Foundations of Social Welfare and Social Work: A Historical View. *Social Work*, 30(4), 323-330. doi:10.1093/sw/30.4.323
- Lim, J. Y., Kim, J. ve Kim, S. (2021). The effects of the Start-Up NurseS program on nursing students using management strategy simulation. *Nurse Education Today*, 105, 105020. doi:10.1016/j.nedt.2021.105020
- Macassa, G., Rodrigues, C., Barros, H. ve Marttila, A. (2021). Experiences of involuntary job loss and health during the economic crisis in Portugal. *Porto Biomedical Journal*, 6(1), e121. doi:10.1097/j.pbj.0000000000000121
- MacDonald, J. E. (2008). Anti-oppressive practices with chronic pain sufferers. *Social Work in Health Care*, 47(2), 135-156. doi:10.1080/00981380801970285
- Mackey, A. ve Bassendowski, S. (2017). The History of Evidence-Based Practice in Nursing Education and Practice. *Journal of Professional Nursing*, 33(1), 51-55. doi:10.1016/j.profnurs.2016.05.009
- Mazorodze, B. T. (2020). Youth unemployment and murder crimes in KwaZulu-Natal, South Africa. *Cogent Economics & Finance*, 8(1), 1799480. doi:10.1080/23322039.2020.1799480

- Mazza, J. J. ve Reynolds, W. M. (1998). A longitudinal investigation of depression, hopelessness, social support, and major and minor life events and their relation to suicidal ideation in adolescents. *Suicide & Life-Threatening Behavior*, 28(4), 358-374.
- McNeece, C. A. ve Thyer, B. A. (2004). Evidence-Based Practice and Social Work. *Journal of Evidence-Based Social Work*, 1(1), 7-25. doi:10.1300/J394v01n01_02
- Meyer, W. S. (2000). The Psychoanalytic Social Worker/The Social Work Psychoanalyst: What Shall Be Our Message? *Clinical Social Work Journal*, 28(4), 355-367. doi:10.1023/A:1005163721648
- Milner, J., Myers, S. ve O'Byrne, P. (2015). *Assessment in social work* (4th edition.). New York, NY: Palgrave.
- Mngoma, N. F., Ayonrinde, O. A., Fergus, S., Jeeves, A. H. ve Jolly, R. J. (2021). Distress, desperation and despair: Anxiety, depression and suicidality among rural South African youth. *International Review of Psychiatry*, 33(1-2), 64-74. doi:10.1080/09540261.2020.1741846
- Mocan, H. N. (1999). Structural Unemployment, Cyclical Unemployment, and Income Inequality. *Review of Economics and Statistics*, 81(1), 122-134. doi:10.1162/003465399767923872
- Molnar, A., O'Campo, P., Ng, E., Mitchell, C., Muntaner, C., Renahy, E., ... Shankardass, K. (2015). Protocol: Realist synthesis of the impact of unemployment insurance policies on poverty and health. *Evaluation and Program Planning*, 48, 1-9. doi:10.1016/j.evalprogplan.2014.09.002

- Montgomery, S. M., Cook, D. G., Bartley, M. J. ve Wadsworth, M. E. (1999). Unemployment pre-dates symptoms of depression and anxiety resulting in medical consultation in young men. *International Journal of Epidemiology*, 28(1), 95-100. doi:10.1093/ije/28.1.95
- Moreau, M. J. (1990). Empowerment through Advocacy and Consciousness-Raising: Implications of a Structural Approach to Social Work. *Journal of Sociology and Social Welfare*, 17, 53.
- Muižnieks, N. (2016, 13 Mayıs). Addressing youth unemployment through human rights. *Www.euractiv.com*. 15 Şubat 2022 tarihinde <https://www.euractiv.com/section/social-europe-jobs/opinion/addressing-youth-unemployment-through-human-rights/> adresinden erişildi.
- Mullaly, R. P. (1997). *Structural Social Work: Ideology, Theory, and Practice*. Oxford University Press, Usa.
- Mulligan, K. ve Zieba, M. (2020). Well-being and unemployment during the Great Recession: An empirical analysis across UK local authority districts. *Regional Studies, Regional Science*, 7(1), 267-287. doi:10.1080/21681376.2020.1784779
- Murat, S. ve Şahin, L. (2011). Gençlerin İstihdamı/İşsizliği Bakımından Türk Eğitim Sisteminin Değerlendirilmesi. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 3, 93-135.
- Nevile, J. (2016). How Voluntary Is Unemployment? Two Views of the Phillips Curve. *Post-Keynesian Essays from Down Under Volume II: Essays on Policy and Applied Economics: Theory and Policy in an Historical Context* içinde (ss. 110-118). doi:10.1057/9781137475350_11

- Nickols, S. Y., Ralston, P. A., Anderson, C., Browne, L., Schroeder, G., Thomas, S. ve Wild, P. (2009). The Family and Consumer Sciences Body of Knowledge and the Cultural Kaleidoscope: Research Opportunities and Challenges. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 37(3), 266-283. doi:10.1177/1077727X08329561
- Nixon, A. (2007). *Jane Addams: The Founding of Hull House 1889-1920, Telling the Story and Showing the Way*.
- Nor Bin Abdul-ghani, M. (1979). Discouraging rural to urban migration of the youths in Malaysia. *Development Forum*, 9(2), 61-70.
- Nordenmark, M., Strandh, M. ve Layte, R. (2006). The Impact of Unemployment Benefit System on the Mental Well-Being of the Unemployed in Sweden, Ireland and Great Britain. *European Societies*, 8(1), 83-110. doi:10.1080/14616690500491415
- O'Campo, P., Molnar, A., Ng, E., Renahy, E., Mitchell, C., Shankardass, K., ... Muntaner, C. (2015). Social welfare matters: A realist review of when, how, and why unemployment insurance impacts poverty and health. *Social Science & Medicine* (1982), 132, 88-94. doi:10.1016/j.socscimed.2015.03.025
- OECD. (2017). *Education at A Glance*. OECD. <http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/EAG2017CN-Turkey-Turkish.pdf> adresinden erişildi.

- OECD. (2021). Unemployment—Unemployment rate—OECD Data. *TheOECD*. 11 Şubat 2022 tarihinde <http://data.oecd.org/unemp/unemployment-rate.htm> adresinden erişildi.
- O’Grady, B. (1996). Psychological Health and Youth Unemployment in Rural Canada: A Case for ‘Generation X’? *British Journal of Education & Work*, 9(2), 30-46. doi:10.1080/0269000960090203
- Okumuş, F., Mete, M., Bakıyev, E. ve Kaçire, İ. (2013). Umutsuzluk, Tükenmişlik ve İş Memnuniyeti Kavramları Arasındaki İlişkinin Analizi: Eğitim Sektöründe Bir Uygulama. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(47), 191-202.
- Osterloh, M. ve Frey, B. S. (2019). Migration Policy: What can we Learn from Cooperatives? J. Althammer, B. Neumärker ve U. Nothelle-Wildfeuer (Ed.), *Solidarity in Open Societies* içinde (ss. 267-282). Wiesbaden: Springer Fachmedien Wiesbaden. doi:10.1007/978-3-658-23641-0_15
- Özçelik, Ö. ve Erdem, C. (2020). İşsizlik ve Ekonomik Çıktı İlişkisi: Türkiye İçin Okun Yasası ile İncelenmesi. *Econder International Academic Journal*, 4(2), 326-341. doi:10.35342/econder.739598
- Özdamar, K. (1997). *Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi 1*. Kaan Kitabevi.
- Özdemir, M. (2018). İradi İşsizlik Teorisi. E. Erdoğan (Ed.), *Sakarya Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Enüstri İlişkileri Seçme Yazılar II* içinde .
- Özdemir, S. (2007). *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.

- Özen, D. Ş. ve Temizsu, E. (2010). Anksiyete ve Depresif Bozukluklarda Örtüşen ve Ayrışan Belirtiler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2(1), 1-14.
- Özmete, D. D. E. (2010). Sosyal Hizmette Sürdürülebilir Kalkınma Anlayışı: Kavramsal Analiz. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22(22), 79-90.
doi:10.21560/spcd.10263
- Öztürk, A. B. (2009). Sosyal Hizmet Etiğinde Farklı Yaklaşımlar. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(1), 105-116.
- Öztürk, Ş. (2021). Türkiye’de Turizm Sektöründe İstihdam Sorunları. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 12(2), 1-38.
- Parker, J. ve Ashencaen Crabtree, S. (2018). *Social work with disadvantaged and marginalised people*. Transforming social work practice. Los Angeles: Learning Matters, an imprint of Sage Publications Ltd.
- Parsons, R. J. (1991). Empowerment. *Social Work with Groups*, 14(2), 7-21.
doi:10.1300/J009v14n02_02
- Parsons, T. (1970). On Building Social System Theory: A Personal History. *Daedalus*, 99(4), 826-881.
- Parton, N. (1996). Social work, risk and ‘the blaming system’. *Social Theory, Social Change and Social Work* içinde . Routledge.
- Payne, M. (2020). *Modern Sosyal Hizmet Kuramı*. Nika Yayınevi.

- Pierce, G. R., Pierce, G. R., Lakey, B., Sarason, I. G. ve Sarason, B. R. (1997). *Sourcebook of Social Support and Personality*. <https://link.springer.com/book/10.1007/978-1-4899-1845-1> adresinden erişildi.
- Piore, M. J. (1987). Historical Perspectives and The Interpretation of Unemployment. *Journal of Economic Literature*, 25(4), 1834-1850.
- Polat, E. K. ve Bacak, B. (2018). Yükseköğrenim Mezunu İşsizlerde İşsizliğin Psikolojik Sonuçları ve İşsizlik Süresi İlişkisi: Çanakkale Örneği. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 9(2), 24-47.
- Preston-Shoot, M. (1995). Assessing anti-oppressive practice. *Social Work Education*, 14(2), 11-29. doi:10.1080/02615479511220101
- Rençber, E. Z. (2019). *Türkiye’de Genç İşsizlik Sorunu Ve Belirleyicileri Üzerine Logit Model Analizi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İzmir Demokrasi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, İzmir.
- Roberts, S. ve Li, Z. (2017). Capital limits: Social class, motivations for term-time job searching and the consequences of joblessness among UK university students. *Journal of Youth Studies*, 20(6), 732-749. doi:10.1080/13676261.2016.1260697
- Rose, V. ve Harris, E. (2004). From efficacy to effectiveness: Case studies in unemployment research. *Journal of Public Health*, 26(3), 297-302. doi:10.1093/pubmed/fdh146

- Ryu, S. ve Fan, L. (2022). The Relationship Between Financial Worries and Psychological Distress Among U.S. Adults. *Journal of Family and Economic Issues*, 1-18. doi:10.1007/s10834-022-09820-9
- Sagal, M. Y. (2021). The Effect of Population Growth on Unemployment in Somalia: ARDL Approach.
- Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi. (2020). Türkiye ve Dünya’da Mesleki ve Teknik Eğitimin Durumu. 12 Şubat 2022 tarihinde <https://mestem.subu.edu.tr/page/turkiye-ve-dunya-da-mesleki-ve-teknik-egitimin-durumu> adresinden erişildi.
- Sánchez, I., León-Rubio, J. ve Medina Anzano, S. (2005). A Pragmatic Guideline for Evaluation of Social Intervention. *The Spanish journal of psychology*, 8, 21-9. doi:10.1017/S1138741600004923
- Sanford, M. N. ve Mullen, P. E. (1985). Health consequences of youth unemployment. *The Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 19(4), 427-432. doi:10.1080/00048678509158851
- Sartre, J. P. (1998). *Denemeler*. (S. Eyüboğlu ve V. Günyol, Çev.). Say Kitap Pazarlama.
- Schmitt, M. T. ve Branscombe, N. R. (2002). The Meaning and Consequences of Perceived Discrimination in Disadvantaged and Privileged Social Groups. *European Review of Social Psychology*, 12(1), 167-199. doi:10.1080/14792772143000058

- Sevinç, G., Davran, M. K. ve Sevinç, M. R. (2018). Türkiye’de Kırdan Kente Göç ve Göçün Aile Üzerindeki Etkileri. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 3(6), 70-82. doi:10.25204/iktisad.330930
- Shand, F., Duffy, L. ve Torok, M. (2022). Can Government Responses to Unemployment Reduce the Impact of Unemployment on Suicide?: A Systematic Review. *Crisis*, 43(1), 59-66. doi:10.1027/0227-5910/a000750
- Sharland, E. (2006). Young People, Risk Taking and Risk Making: Some Thoughts for Social Work. *The British Journal of Social Work*, 36(2), 247-265. doi:10.1093/bjsw/bch254
- Sherraden, M. W. (1985). Chronic Unemployment: A Social Work Perspective. *Social Work*, 30(5), 403-408. doi:10.1093/sw/30.5.403
- Singh, H. ve Kumar, S. (2014). Population Growth, Poverty and Unemployment in India: A Contemporary State Level Analysis. *European Academic Research*, 1(12), 5917-5929.
- Stutzer, A. ve Lalive, R. (2004). The Role of Social Work Norms in Job Searching and Subjective Well-Being. *Journal of the European Economic Association*, 2(4), 696-719. doi:10.1162/1542476041423331
- Su, C.-W., Dai, K., Ullah, S. ve Andlib, Z. (2021). COVID-19 pandemic and unemployment dynamics in European economies. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 0(0), 1-13. doi:10.1080/1331677X.2021.1912627

- Şahin, F. (2001). Sosyal Hizmette Güçler Perspektifi ve Çözüm Odaklı Mülakat. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 4(4). doi:10.21560/spcd.35764
- Şahin, M. (2019). İşsizlik ve Açık İş Paradoksunun Yeni Söylemi: “İş Beğenmeme” İşsizler Ne Tür İş Arıyorlar? *Journal of Management and Economics Research*, 17(3), 52-72.
- Taghipour, F., Tajbakhsh, G., Arabmomeni, A. ve Iravani, M. (2012). A social work study to measure the effect of unemployment. *Management Science Letters*, 2(8), 2753-2756.
- Taş, H. ve Bilen, M. (2015). Avrupa Birliği ve Türkiye’de Genç İşsizliği Sorunu ve Çözüm Önerileri. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 3(6), 50-69.
- Taylor, S. E., Peplau, L. A. ve Sears, D. O. (2015). *Sosyal Psikoloji. İmge Kitabevi Yayınları*.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)*.
- Temel, A. ve Yapraklı, H. (2015). *Küreselleşen Dünyada İşsizlik*.
- The World Bank. (2022). World Development Indicators | DataBank. *World Development Indicators*. 12 Şubat 2022 tarihinde <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=SL.UEM.TOTL.ZS&country=#> adresinden erişildi.
- The World Bank. (2022). World Development Indicators | DataBank. *Youth Employment*. 12 Şubat 2022 tarihinde

<https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=SL.UEM.1524.ZS&country=#> adresinden erişildi.

- Thern, E., Munter, J. de, Hemmingsson, T. ve Rasmussen, F. (2017). Long-term effects of youth unemployment on mental health: Does an economic crisis make a difference? *J Epidemiol Community Health*, 71(4), 344-349. doi:10.1136/jech-2016-208012
- Thern, E., Ramstedt, M. ve Svensson, J. (2020). Long-term effects of youth unemployment on alcohol-related morbidity. *Addiction (Abingdon, England)*, 115(3), 418-425. doi:10.1111/add.14838
- Thompson, N. (2017). *Existentialism and Social Work*. London: Routledge. doi:10.4324/9781315255699
- Tuncay, T. ve İl, S. (2007). Sosyal Hizmette Baskı Karşıtı Uygulama: Sosyal Adalet Paradigması Temelinde Bir Özgürleştirme Pratiği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 17(2), 59-72.
- Tunç, M. (2013). Feminist Grup Çalışması: Temeli, Kapsamı ve Süreci. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24(2), 209-230.
- Tunçsiper, B. ve Rençber, E. Z. (2020). Türkiye' de genç işsizlik sorunu ve belirleyicileri üzerine logit model analizi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 6(4), 514-530. doi:10.24289/ijsser.770868
- TÜİK. (2022). Uluslararası Seçilmiş Göstergeler. *Uluslararası Seçilmiş Göstergeler*. 12 Şubat 2022 tarihinde

<https://biruni.tuik.gov.tr/secilmisgostergeler/degiskenlerUzerindenSorgula.do#>
adresinden erişildi.

Uluslararası Sosyal Hizmet Federasyonu. (2014). Sosyal hizmet nedir? - Uluslararası Sosyal Hizmet Çalışanları Federasyonu. 3 Aralık 2020 tarihinde <https://www.ifsw.org/sosyal-hizmet-nedir/> adresinden erişildi.

UN Youth. (2008). *Definition of Youth*. UN Youth.

Unay, C. (2001). *Makro Ekonomi*. Vipaş Yayınları.

Vaida, L., Todor, B. I., Bertossi, D. ve Corega, C. (2015). Correlations between Stress, Anxiety and Coping Mechanisms in Orthodontic Patients. *Iranian Journal of Public Health*, 44(1), 147-149.

Van Parijs, P. (2004). Basic Income: A Simple and Powerful Idea for the Twenty-First Century. *Politics & Society*, 32(1), 7-39. doi:10.1177/0032329203261095

Von Bertalanffy, L. (1950). An outline of general system theory. *British Journal for the Philosophy of Science*, 1, 134-165. doi:10.1093/bjps/I.2.134

Waisel, D. B. (2013). Vulnerable populations in healthcare. *Current Opinion in Anaesthesiology*, 26(2), 186-192. doi:10.1097/ACO.0b013e32835e8c17

Wodarski, J. S. (2020). Evidence-Based Social Work Practice: The Conundrum. *Journal of Evidence-Based Social Work* (2019), 17(5), 511-513. doi:10.1080/26408066.2020.1793860

www.tradingeconomics.com. (2022a). İşsizlik Oranı—Ülkeler Listesi—G20. *Trading Economics*. 9 Şubat 2022 tarihinde <https://tr.tradingeconomics.com/country-list/unemployment-rate?continent=g20> adresinden erişildi.

www.tradingeconomics.com. (2022b). Youth Unemployment Rate—Countries—List | G20. *Youth Unemployment Rate | G20*. 12 Şubat 2022 tarihinde <https://tradingeconomics.com/country-list/youth-unemployment-rate?continent=g20> adresinden erişildi.

Yaprak, F. D. (2019). *Kamu Kesimi Eğitim Harcamalarının Genç İşsizliği Üzerine Etkisi: Türkiye ve İngiltere Açısından Bir Değerlendirme*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Ankara.

Yıldırım, A. (1999). Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri ve Eğitim Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi. *Eğitim ve Bilim*.

Yıldırım, B. (2014). Bir Yaklaşımın Anatomisi: Güçlendirme (ss. 183-190).

Yıldırım, K., Karaman, D. ve Taşdemir, M. (2012). *Makro Ekonomi*. Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, Kadir ve Dirik, D. (2019). Algılanan Sosyal Destek ve Stresle Başa Çıkma Tarzları Arasındaki İlişkide Algılanan Öz Yeterliliğin Rolü. *Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(2), 132-144. doi:10.33689/spormetre.500792

- Yıldız, Kemal. (2014). İşsizlik Türleri, Her Bir İşsizlik Türünün Toplam İşsizlikteki Payı Ve Çeşitli Demografik Parametrelerle İlişkisi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (45), 0-0.
- Yılmaz, Ö., Boz, H. ve Arslan, A. (2017). Depresyon Anksiyete Stres Ölçeğinin (DASS 21) Türkçe Kısa Formunun Geçerlilik-Güvenirlilik Çalışması. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 78-91.
- Yuvakgil, Z. (2017, 1 Kasım). *Yaşlılarda algılanan sosyal destek düzeyleri, sosyal ağ büyüklükleri ile sağlıklı yaşam biçimi davranışları arasındaki ilişki ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi.* (MasterThesis).
<http://adudspace.adu.edu.tr:8080/xmlui/handle/11607/3221> adresinden erişildi.
- Zastrow, C. (2016). *Sosyal Hizmete Giriş.* (D. B. Çiftçi, Ed.). Ankara: Nika Yayınevi.
- Zeng, Q. (2012). Youth unemployment and the risk of social relationship exclusion: A qualitative study in a Chinese context. *International Journal of Adolescence and Youth*, 17(2-3), 85-94. doi:10.1080/02673843.2012.656196

EK 1: GÖRÜŞME FORMLARI

1) Sosyo-Demografik Bilgi Formu

- 1) Yaşınız:
  - 20-24 yaş ()
  - 25-29 yaş ()
- 2) Cinsiyetiniz:
  - Kadın ()
  - Erkek ()
- 3) Medeni durumunuz
  - Hiç Evlenmedi ()
  - Bekâr ()
  - Evli ()
  - Boşandı ()
- 4) Varsa Çocuk Sayınız:
  - 1 ()
  - 2 ()
  - 3 ve üzeri ()
- 5) Yaşadığınız yer:
  - İl Merkezi ()
  - İlçe Merkezi ()
  - Bucak veya Köy ()
- 6) Ne Kadar Süredir Ankara'da Yaşıyorsunuz?
  - 1 yıldan daha az ()
  - 1- 2 yıl ()
  - 3-4 yıl ()
  - 4 ve üzeri ()
- 7) Hangi İlçede ikamet ediyorsunuz?
  - .....

8) Eğitim Durumunuz:

- Ön lisans ()
- Lisans ()
- Yüksek Lisans ()
- Doktora ()

9) Annenizin eğitim durumu:

- Okuryazar Değil ()
- Bir Okul Bitirmedi (Okur Yazar)
- İlkokul Mezunu ()
- Ortaokul Mezunu ()
- Lise Mezunu ()
- Ön lisans ()
- Lisans Mezunu ()
- Lisans Üstü Mezunu ()

10) Babanızın eğitim durumu:

- Okuryazar Değil ()
- İlkokul Mezunu ()
- Ortaokul Mezunu ()
- Lise Mezunu ()
- Lisans Mezunu ()
- Lisans Üstü Mezunu ()

11) Ailenizin aylık geliri Ne kadardır?

- 1.000 TL'den az ()
- 1.000-2.000 TL ()
- 3.000-4.000 TL ()
- 4.001-5.000 TL ()
- 5.001-7.000 TL ()
- 7.000 TL üstü ()

12) Yaşadığınız evde kimlerle birlikte kalıyorsunuz?

- Çekirdek aile ()
- Geniş aile () (büyük anne ve büyük baba)
- Yalnız ()

- Arkadaş ile ()
- Akraba ile ()
- Kardeş ile ()

13) Hangi tür liseden mezun oldunuz?

- Düz Lise ()
- Süper Lise ()
- Anadolu Lisesi ()
- Fen Lisesi ()
- İmam-Hatip Lisesi ()
- Meslek Lisesi ()
- Öğretmen Lisesi ()

14) Üniversite eğitiminizi hangi alanda tamamladınız?

- Eğitim ()
- Sanat ()
- Beşeri bilimler ()
- Diller ()
- Sosyal bilimler ve davranış bilimleri ()
- Gazetecilik ve enformasyon ()
- İş ve yönetim ()
- Hukuk ()
- Biyoloji, çevre ve ilgili birimler ()
- Fiziki bilimler ()
- Matematik ve istatistik ()
- Bilişim ve iletişim teknolojileri ()
- Mühendislik ve mühendislik işleri ()
- İmalat ve işleme ()
- Mimarlık ve inşaat ()
- Tarım, ormancılık ve balıkçılık ()
- Veterinerlik ()
- Sağlık ()
- Refah (Sosyal hizmetler) ()
- Kişisel hizmetler ()

- İş sağlığı ve ulaştırma hizmetleri ()
- Güvenlik hizmetleri ()

15) Hangi Üniversiteyi Bitirdiniz?

- .....

16) Hangi Bölümden Mezun Oldunuz?

- .....
-

17) Bilgisayar Bilginiz Nasıl?

- Kötü ()
- İyi ()
- Çok İyi ()

18) Kaç Yabancı Dil Biliyorsunuz?

- 0 ()
- 1 ()
- 2 ()
- 3 ve üzeri ()

19) Yabancı Dil Bilginiz Nasıl?

- Kötü ()
- İyi ()
- Çok İyi ()

20) Hangi Yılda Üniversiteden Mezun Oldunuz?

21) .....İş Deneyiminiz Var mı?

- Var ()
- Yok ()

○ Mezun olduğunuz alan ile İlgili Staj Yaptınız mı?

- Evet ()
- Hayır ()

○ Ne kadar süredir işsizsiniz?

- 1 yıldan daha az ()
- 1 yıl ()
- 2 yıl ()
- 3 ve üzeri ()

- Mali Destek Alıyor musunuz?
  - Evet ()
  - Hayır ()
- Mali Destek Alıyorsanız Kimden Alıyorsunuz?
  - Anne
  - Baba
  - Akraba
  - Arkadaş
  - Devlet
  - STK
  - Özel Kurum/Kuruluş

2) Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

1) Üniversite Eğitimine İlişkin Bilgiler

- a. Bu üniversiteyi ve bölümü neden tercih ettiniz? Tercih ettiğiniz günkü beklentileriniz ile şimdiki yaşadıklarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz? Birbiri ile uyumlu mu?
- b. İşsiz olmanızın tercih ettiğiniz bölüm veya üniversite ile ilgisi olduğunu düşünüyor musunuz?
- c. Size göre işsizlik süreniz geçici mi? Gelecekte iyi bir işinizin olacağına inanıyor musunuz?
- d. Geriye dönme şansınız olsaydı bu bölümü tekrar seçer miydiniz? Tercihinizi bilinçli olarak mı yoksa aile veya öğretmenlerinizin yönlendirmesiyle mi yaptınız?
- e. Ailenizin bu bölümü seçtiğinizde size ve geleceğinize yönelik beklentileri nasıldı? Bu bölümü tercih ederken ailenizin beklentisi neydi ve bu beklenti karşılanamayınca aileniz ne hissetti?
- f. Ailenizin size dair beklentileri sizi psikolojik olarak nasıl etkiliyor?
- g. Öğrencilik döneminizde herhangi bir iş/staj deneyiminiz oldu mu? Eğer öğrencilik döneminizde çalıştıysanız hangi işlerde çalıştınız? Ayrıca eğitim aldığınız bölüm ile çalıştığınız işler uyumlu muydu?

- h. Okuduğunuz bölümü iş bulma olanakları, gelir ve yaşam düzeyi bağlamında nasıl değerlendirirsiniz? Üniversitede kazanmış olduğunuz mesleki formasyonun bir mesleği yerine getirme konusunda yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?
- i. Üniversite eğitiminiz süresince iş yaşamına hazırlanabilmek için dersler dışında hangi etkinliklere ve faaliyetlere katıldınız? Kendinizi geliştirmek için bir çaba sergilediniz mi? Herhangi bir kursa ya da eğitim programına katıldınız mı? Gittiğiniz kursların, aldığınız sertifikaların iş bulma konusunda size bir katkı sağlayabileceğini düşünüyor musunuz?
- j. Eğitim hayatınızda ekonomik zorluklar ile karşılaştınız mı? Ekonomik zorluklar ile karşılaşmanız sizin eğitim hayatınızı etkiledi mi?
- k. İkinci bir üniversite okudunuz mu? Siz göre ikinci bir üniversite okumak iş bulma sürecini kısaltır mı?
- l. Açık öğretimden herhangi bir bölüm okudunuz mu/okumayı düşünür müsünüz? Bunun iş bulma sürecinize katkı sağlayacağına inanıyor musunuz?
- m. Yüksek lisans yapmadıysanız yapmayı düşünür müsünüz? İş bulma konusunda size bir katkısı olabileceğini düşünür müsünüz?
- n. Yabancı dil öğrenmek için kursa gittiniz mi? Gittiyseniz kursa gitme amacınız iş hayatınıza katkı sağlamak mıydı?
- o. Yabancı dil düzeyinizin iş bulma konusunda size katkı sağlayacağını düşünüyor musunuz? Yabancı dil düzeyi iş bulmak konusunda sizce ne kadar etkili?
- p. Sizce yaşamış olduğunuz işsizlik süreci bireysel bir durum mu yoksa piyasa şartları, ekonomik kriz gibi dış etkenlerden mi kaynaklı? Bu konuda düşüncelerinizi açıkla mısınız?
- q. Başka bir ülkede yaşıyor olsaydınız kişisel becerileriniz ve eğitiminiz size daha iyi iş fırsatları sunabilir miydi? Yine işsiz olur muydunuz?
- r. Size göre işsizlik kişisel tercihlerin sonucu mudur? İşsizliğe sebep olan farklı koşullar var mıdır? Size göre bunlar nelerdir? Kısaca açıklayınız.

2) Yaşanılan Psikososyal Sorunlar ve Sosyal Destekler

- a. İşsizliğiniz süresince depresyon, anksiyete ve stres durumlarını yaşadınız mı? Eğer yaşadığınızı düşünüyorsanız bu durum size fiziksel ve ruhsal olarak nasıl hissettirdi ve ne tür belirtiler gösterdi?
- b. Bu durum günlük yaşantınızı ve sosyal hayatınızı nasıl etkiledi?
- c. Bu durumla baş edebilmek için neler yaptınız? Baş etmek için başvurduğunuz yöntemlerin yararlı olduğunu düşünüyor musunuz?
- d. Eğer bu süreçte stres, depresyon ve anksiyete hissetmediyseniz bunun nedeni size göre ne olabilir? Stres, anksiyete veya depresyondan uzak kalabilmenizi sağlayan şey sizce nedir?
- e. Yaşadığınız bu süreçte maddi ve manevi olarak ailenizden ve arkadaşlarınızdan destek görüyor musunuz? Eğer görüyorsanız bu süreçte ailenizin ve arkadaşlarınızın desteğinin size hissettirdiklerini nasıl ifade edebilirsiniz?
- f. Aileniz, arkadaşlarınız veya yakınlarınızda bu süreçte destek gördüyseniz bu desteğin size psikolojik faydaları olduğunu düşünüyor musunuz? Düşünüyorsanız bunu kısaca açıklayabilir misiniz?
- g. Aileniz ve arkadaşlarınız dışında size destek olan insanlar var mı? Varsa nasıl destek oluyorlar?
- h. İşsizlik sürecinde yaşadığınız sıkıntıları ailenizle ve arkadaşlarınızla rahat bir şekilde konuşabiliyor musunuz? Konuşmanız durumunda karşılaştığınız olumlu veya olumsuz tepkiler size neler hissettiriyor?
- i. İşsizlik sürecinizde kendinizi yalnız hissettiniz mi? cevabınız evetse yalnızlık duygusu size neler hissettirdi kısaca açıkla mısınız?
- j. İşsizlik sürecinizde kendinizi çaresiz hissettiniz mi? cevabınız evetse çaresizlik duygusu size neler hissettirdi kısaca açıkla mısınız?
- k. Yetişkin bir birey olarak temel ihtiyaçlarınızı karşılamak için ailenizden ekonomik destek almanız sizlere nasıl hissettiriyor? Ve bu süreçte ailenizin desteğinin ne kadar süreceğini düşünüyorsunuz? (burada önce ekonomik destek alıp almadığı sorulabilir)

- l.** İşsiz kaldığımız süre boyunca bu durumdan sosyal ilişkileriniz nasıl etkilendi kendinizi yalnız ve dışlanmış hissettiniz mi? Dışarı çıkıyor musunuz? Arkadaşlarınızda görüşüyor musunuz?
- m.** Yeni insanlarla tanıştığınızda işsiz olduğunuzu söylüyor musunuz? Söylüyorsanız bu durum imajınız ve öz saygınız açısından nasıl hissettiriyor? Öz saygınızda herhangi bir azalma hissediyor musunuz? Eğer böyle hissediyorsanız bunu gidermek için neler yapıyorsunuz? Örnek: STK Faaliyetlerine katılmak gibi.
- n.** İşsiz olmanızdan dolayı çevrenize karşılık suçluluk hissettiğiniz oluyor mu?
- o.** Bu süreçte ne tür ailesel, çevresel ve toplumsal baskı ve sorunlarla karşı karşıya kaldınız? Önce bununla karşılaşp karşılaşmadığını sorsak ?
- p.** İşsiz kalmanızın nedenleri arasında iş seçmenizi ve iş beğenmemenizi düşünüyor musunuz?
- q.** Okuduğunuz bölümden çok farklı bir işte ve düşük gelirden istihdam edildiğinizi düşünmek size ne hissettiriyor?
- r.** İşsizlikle baş edebilme biçimleriniz nelerdir?

3) Gelecek Hakkındaki Umutlar ve Hedefler

- a) Bu süreç geleceğe yönelik beklentilerinizi değişime uğrattı mı? Geleceğiniz hakkında kendiniz ve istihdam durumunuz ile ilgili neler düşünüyorsunuz?
- b) Daha iyi bir geleceğiniz olacağına dair umudunuz var mı? Yoksa umutsuz bir şekilde geleceğinizi karamsar ve belirsiz olarak mı görüyorsunuz?
- c) Evlenmeyi ve evlendiğiniz zaman çocuk sahibi olmayı düşünüyor musunuz?
- d) Önümüzdeki yıllar içerisinde yurt dışına göç etmeyi düşünüyor musunuz?
- e) Gelecekte üniversite tercihi yapacak olan gençlere yönelik önerileriniz neler?

EK 2: ETİK KURUL İZİNİ

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Rektörlük

00001976498

Sayı : E-35853172-300-00001976498
Konu : Melih Onur ERDOĞAN (Etik Komisyon İzni)

14.01.2022

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitünüz Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Bütünleşik Doktora Programı öğrencilerinden Melih Onur ERDOĞAN'ın Doç. Dr.ERCÜMENT ERBAY danışmanlığında hazırladığı "İşsizliğin Üniversite Mezunu Genç Bireyler Üzerindeki Psiko-Sosyal Etkileri, Geleceğe Yansımaları ve Koruyucu Bir Faktör Olarak Algılanan Sosyal Destek Düzeyleri" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 11 Ocak 2022 tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Vural GÖKMEN
Rektör Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: 1D23CDB8-2369-4FC4-B273-436D118D1128

Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/hu-ebys>

Adres: Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara

Bilgi için: Sevdâ TOPAL

E-posta: yazimd@hacettepe.edu.tr İnternet Adresi: www.hacettepe.edu.tr Elektronik

Bilgisayar İşletmeni

Ağ: www.hacettepe.edu.tr

Telefon: 0312 3051008

Telefon: 0 (312) 305 3001-3002 Faks: 0 (312) 311 9992

Kep: hacettepeuniversitesi@hs01.kep.tr

EK 3: ORJİNALLİK RAPORU

 <p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU</p>
<p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA</p> <p style="text-align: right;">Tarih <u>06.06.2023</u></p> <p>Tez Başlığı: İşsizliğin Üniversite Mezunu Genç Bireyler Üzerindeki Psikososyal Etkileri, Geleceğe Yansımaları ve Koruyucu Bir Faktör Olarak Algılanan Sosyal Destek</p> <p>Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam <u>464</u>. sayfalık kısmına ilişkin <u>06./06./2023</u> tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %<u>11</u>. 'tür.</p> <p>Uygulanan filtrelemeler:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1- ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç 2- ☒ Kaynakça hariç 3- ☐ Alıntılar hariç 4- ☒ Alıntılar dâhil 5- ☐ 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç <p>Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p> <p>Gereğini saygılarımla arz ederim.</p> <p style="text-align: right;">Tarih ve İmza</p> <p>Adı Soyadı: Melih Onur ERDOĞAN</p> <p>Öğrenci No:</p> <p>Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet</p> <p>Programı: Sosyal Hizmet</p> <p>Statüsü: ☐ Doktora ☒ Bütünleşik Dr.</p>
<p>DANIŞMAN ONAYI</p> <p>UYGUNDUR.</p> <p>Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN</p>

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
Ph.D. DISSERTATION ORIGINALITY REPORT

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
SOCIAL WORK DEPARTMENT

Date: 06/06/2023

Thesis Title : The Psychosocial Effects of Unemployment on Young Graduate Individuals, Its Implications for the Future, and the Perceived Social Support as a Protective Factor

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 06./06./2023 for the total of 4.64..... pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 11..... %.

Filtering options applied:

1. Approval and Declaration sections excluded
2. Bibliography/Works Cited excluded
3. Quotes excluded
4. Quotes included
5. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Date and Signature

Name Surname: Melih Onur ERDOĞAN
Student No: _____
Department: Social Work
Program: Social Work
Status: Ph.D. Combined MA/ Ph.D.

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.

